

SERVET-İ FÜNÛN DERGİSİ

(1119 -1170. Sayılar)

(İnceleme ve Seçilmiş Metinler)

101955

101955

Sevdâ BOYRAZ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Cumhuriyet Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı için öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

SİVAS

Temmuz, 2001

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Üye
Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT (Danışman)

Üye
Yrd. Doç. Dr. Burhan PAÇACIOĞLU

Üye
Yrd. Doç. Dr. Süheylâ YÜKSEL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

16.10/2001
Prof. Dr. Ulug NUTKU
Enstitü Müdürü
Ulug

TEŞEKKÜR

Herhangi bir çalışmanın yapılabilmesi için şüphesiz o çalışmaya yönelik iyi bir altyapının bulunması gerekmektedir. İşte bu tezin şekillenmesi için gereken altyapının oluşum sürecinde saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Nâzım H. POLAT, Prof. Dr. Mehmet ARSLAN, Doç. Dr. Bilal YÜCEL, Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA ve Yrd. Doç. Dr. Burhan PAÇACIOĞLU'nun tarif edilemez emekleri geçmiştir. Bu sebeple hocalarımla her birine ayrı ayrı şükranlarımı sunmak isterim.

Bu çalışma her şeyden önce engin bir sabrın neticesinde ortaya çıkabilmiştir. Bu sabır ise kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Nâzım H. POLAT'a aittir. Zira o, tez çalışması boyunca kapısına her vardığımda, telefonunu her çaldırımda büyük bir sabır ve hoşgörüsüyle bilgi ve deneyimlerinden istifade etmeme izin vermiştir. Ayrıca kıymetli hocamın yönlendirmesiyle dergi incelemesi yapmak, hem fikir dağarcığıma yeni boyutlar kazandırmış hem bir nebze de olsun bilimsel çalışmanın ilkelerini öğretmiştir bana. Bu nedenle kıymetli hocama teşekkürlerimin yanında minnettarlığımı da sunmaktan büyük bir zevk duyarım.

Tezin oluşum sürecinde kaynakları, bilgi ve tecrübeleri için değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Süheylâ YÜKSEL'in zaman zaman kapısını aşındırdım ve o da hiç yüksünmeden kıymetli vakitlerini bana ayırarak sorularımı cevaplandırdı. Bu sebeple kendisine karşı minnet duyguları beslediğimi hasseten belirtmek isterim.

Yüksek lisans çalışmasını yapabilmem için gösterdikleri hoşgörü ve anlayıştan ötürü okul idarecilerimden Sayın Ömer Faruk TAŞKIN ve Ömer ERGÜNER beylere de şükranlarımı ifade etmek isterim.

Hayat arkadaşım ve değerli eşim Şeref BOYRAZ, çalışmanın şekillenip ilerlemesinde anlayışı, yardımları, tavsiye ve fikirleriyle benim için vazgeçilmez bir rehber olmuştur. Ve bu tezin ortaya çıkış serüveninin son ve sessiz kahramanları, sevgili çocuklarım Aybüke Süveyda ve Asım Giray... Onlara olan şükran duygularımı üç noktanın ifade kudretine bırakıyorum. Zira bu çalışma, onlardan (ç)alınan küçük zaman dilimlerinde büyütülerek olgunlaştırılmıştır.

Ö Z E T

Dergi incelemesi, araştırmacıların üzerinde çalıştıkları konular için ilk elden malzeme ve bilgi sunması bakımından oldukça önemlidir. Yine aynı inceleme, derginin yayımlandığı dönemi daha iyi anlayıp doğru tahlil edebilmemizi sağlaması dolayısıyla da ihmal edilmemesi gereken konulardan birisidir.

Ahmet İhsan Tokgöz'ün sahibi olduğu Servet-i Fünûn Dergisi, 1891-1944 yılları arasında çoğunlukla haftalık olarak yayımlanmıştır. Türk Basın tarihinin yarım asrına damgasını vurmuş ve yayımlandığı dönemlerde ilmî, fennî ve edebî bir dergi olarak en verimli ürünlere ve yazarlara sayfalarını açmış olan Servet-i Fünûn, birçok yönüyle araştırmacılar için önemli bir kaynaktır.

Çalışmamızda bu önemli kaynağın 14. XI. 1912 - 6. XI. 1913 tarihleri arasında çıkan ve 44., 45. ciltlerini oluşturan 1119-1170. sayıları incelenmiştir. İncelemede derginin sözü edilen sayılarında yer alan bütün yazı ve şiirlerin fihristi verilmiş daha sonra da bunların muhteva analizi yapılmıştır. Yine derginin söz konusu ciltlerinde bulunan tüm fotoğraf, resim, reklam, ilan, karikatür, harita ve krokilerin de belirli bir sistem dahilinde fihristi çıkarılmıştır. 1912-1913 yıllarının siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını yansıttığını düşündüğümüz dergideki bazı yazılar, Latin alfabesine aktarılmıştır.

Derginin incelediğimiz dönemde edebî eserlerin ve edebiyatla ilgili yazıların yayımlanmasında, önceki sayılara göre çok belirgin bir azalma vardır. Bunun yerine dergide daha çok siyasî, ekonomik, sosyal, teknoloji konulu ve haber muhtevalı yazılar neşredilmiştir. Neşredilen yazılar içerisinde de tercümele büyük bir yekûn oluşturmaktadır. Bu dönemde derginin yazar kadrosu küçülmüş, imzasız yazıların sayısı artmıştır. Dergi, yine bu dönemde bol bol fotoğraflarla ve başka periyodiklerden iktibas edilen yazı ya da şiirlerle beslenmeye çalışılmıştır. Bütün bunlarda, derginin incelediğimiz sayılarının Balkan Savaşlarının cereyan ettiği dönemde ve Osmanlı Devletinin en buhranlı yıllarında yayımlanmış olmasının büyük etkisi olsa gerektir.

Derginin 1119.-1170. sayılarındaki dili ve üslubu geçmiş yıllarına göre oldukça sade ve anlaşılır bir tarzdadır. Dergide oldukça bol miktarda bulunan fotoğrafların çoğu siyaset, savaş, teknolojik gelişmeler ve bunlarla ilişkili unsurlara aittir. Netice olarak Servet-i Fünûn'un 1119-1170. sayılarının, dönemini çok iyi yansıtan aynalardan biri olduğu söylenebilir.

S U M M A R Y

Examining the periodicals is important for researchers since they provide primary material and knowledge. In addition, the same examination is an important aspect because the periodicals give the opportunity of understanding and analysing better the period they were published.

'*Servet-i Fünun*', the periodical owned by Ahmet İhsan Tokgöz, was mostly published weekly between 1891 and 1944. Having dominated over half a century in the history of Turkish Press and opened its pages to the most productive works and authors as a scientific and literary review, *Servet-i Fünun* is an important source with its different aspects.

In this study, the 1119-1170th issues of 44 and 45th volumes -published between 14.XI.1912-6.XI.1913- of this important source have been examined. A list of all the poems and articles have been given, and they have been analysed in content. In addition, a list of all the photographs, pictures, advertisements, announcements, and caricatures maps and roughly drawn plans have been put on. We transcribed some articles –we thought they reflect political, economical, social and cultural structure of the years of 1912-1913- into Latin alphabet.

In the period of the review we examined, the number of literary works and articles are seen to decrease in number significantly when compared to previous ones. Instead of this, political, economical, social, technological and news-oriented articles were published in the review. The number of the translations among the published articles held the most places. In this period the number of writing staff decreased and the number of unsigned articles increased. In addition, in this period the review was supported with photographs, and articles and poems as excerpts from other periodicals. We think that the Balkan War and the stressful years of Ottoman Empire caused the most of that.

The language and the style of the review in the period we studied are pure and understandable when compared with previous years. The abundant photographs in the review are about politics, war, technological advances and related elements. Finally, it can be said that the 1119-1170th issues of '*Servet-i Fünun*' reflect that period very well.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	i
Özet	ii
Summary	iii
İçindekiler	iv
Kısaltmalar	xii
Önsöz	xiii
Servet-i Fünûn'un Kimlik Bilgileri	xvi

GİRİŞ

1. Devrin Sosyal ve Siyasî Hayatına Genel Bir Bakış	1
2. Devrin Edebî ve Fikrî Hayatına Genel Bir Bakış	8

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1. Servet-i Fünûn'un Tarihçesi ve Kültür Hayatımızdaki Yeri	14
1.1. Servet-i Fünûn'un Şekil Özellikleri	21
1.2. Servet-i Fünûn'un Dil ve Üslub Özellikleri	24
1.3. Servet-i Fünûn'un Muhteva Özellikleri	25
1.3.1. Edebî Faaliyetler	25
1.3.1.1. Şiir	25
1.3.1.2. Hikaye ve Roman	28
1.3.1.3. Biyografi ve Tanıtım Yazıları	29
1.3.1.4. Tiyatro	30
1.3.1.5. Diğer Yazılar	33
1.3.2. Fikrî Faaliyetler	34
1.3.2.1. İstanbul Postaları	34
1.3.2.2. Siyaset	39
1.3.2.3. Eğitim	42

1.3.2.4. İnceleme ve Araştırma Yazıları	42
1.3.2.5. Dili Sadeleştirme Meselesi	46
1.3.3. Tercüme Faaliyetleri	49
1.3.4. Tefrikalar	50
1.3.5. Musahabeler	50
1.2. Derginin Yazar Kadrosu	51
1.2.1. Yazarlar	51
1.2.2. Şairler	58
2.Tahlilî Fihrist	61
2.1. Yazılar	61
2.1.1. Yazar Adına Göre	61
2.1.2. Konularına Göre	99
Alfabe	99
Belediyecilik.....	99
Dahilî ve Haricî Haberler	99
Dil	104
Edebî Kalem Tecrübeleri	104
Biyografi	104
Deneme	105
Hikaye	105
Mektup	107
Roman	107
Sohbet	108
Şiir.....	108
Tanıtım	108
Tiyatro	108
Eğitim	109
Güncel Olaylar	110
Hukuk	113
İnceleme ve Araştırma Yazıları	113
İstanbul Haberleri	113

İstanbul Postaları	114
Kadın ve Moda	116
Keşifler ve İcatlar	116
Kitap	117
Maliye	117
Musahabeler	118
Musahabe-i Edebiyye.....	118
Musahabe-i Fenniyye.....	118
Musahabe-i İçtimaiyye....	118
Musahabe-i İktisadiyye....	118
Musahabe-i Tarihiyye.....	118
Resmî Yazılar ve Belgeler	118
Sağlık	119
Savaş	120
Seyahat	121
Siyaset	122
Şuun-ı Medeniyye	125
Tanıtım	126
Tarih	127
Tefrikalar	128
Hikaye	128
Roman	128
Makale.....	129
Tiyatro	129
Teknolojik Gelişmeler	129
Tercümelere	130
Hikaye	130
Makale.....	132
Roman.....	132
Tiyatro İle İlgili Yazılar	133
Toplum	133

Tören ve Şenlikler	134
Ulaşım.....	134
Vefâyât	135
Ziraât	135
Zooloji	136
2.2. İlanlar	137
2.2.1. Matbuât İlanları	137
2.2.1.1. Kitap İlanları	137
2.2.1.2. Mecmua ve Gazete İlanları	142
2.2.2. Ölüm İlanları	142
2.2.3. Tebrik ve Kutlama İlanları	143
2.2.4. Duyun-ı Umumiyye İlanları	143
2.2.5. Servet-i Fünûn İle İlgili İlanlar	144
2.3. Reklamlar	145
2.3.1. Banka Reklamları	145
2.3.2. Doktor Reklamları	146
2.3.3. Elbise ve Çamaşır Reklamları	147
2.3.4. İlaç ve Eczahane Reklamları	148
2.3.5. Seyahat Şirketleri Reklamı	150
2.3.5. Sigorta Reklamları	150
2.3.6. Yiyecek ve İçecek Reklamları	152
2.3.7. Diğer Reklamlar	152
2.4. Fotoğraflar	155
2.4.1. Kapak Fotoğrafları	155
2.4.2. Portreler	160
2.4.3. Savaş Fotoğrafları.....	171
2.4.4. Diğer Fotoğraflar	176
2.5. Resimler	202
2.6. Karikatürler	202
2.7. Harita ve Krokiler	203

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ METİNLER

1. Edebiyatla İlgili Yazılar		205
1.1. İnceleme ve Araştırma Yazıları		205
Mehmed Fuâd [KÖPRÜLÜ] Şeyh Gâlib		205
Mehmed Fuâd [KÖPRÜLÜ] Millî Terennümler		212
Mehmed Fuâd [KÖPRÜLÜ] Teessürât: Ebuzziya Tevfik Bey.....		216
Rıza Tevfik [BÖLÜKBAŞI] Müteveffâ Muallim Vambery		219
İmzasız Ahmed Mîdhat Efendi'nin Vafâtı.....		223
İmzasız Profesör Vambery		226
1.2. Tiyatro İle İlgili Yazılar		230
İmzasız Tiyatro Hayatı [I]		230
İmzasız Tiyatro Hayatı [II]		236
İmzasız Tiyatro ve Edebiyat		245
İmzasız Bizde Tiyatro Bir İki Söz, Avrupa'da.....		247
İmzasız Azim ve Meram		250
İmzasız Oyun Bozan		252
İmzasız 1913'te 1813 İçin Bir Prens, Bir Şâir		254
Mehmed Ali Japon Tiyatroları		257
2. Dil ve Alfabe Yazıları		261
A(Ayn) Seniy [YURTMAN] İçtimaî Bir Nazar		261
Mahmud Es'ad Efendi Ermeni Hurûfu		267
3. Edebî Eserlere Örnek Metinler		269
3.1. Biyografi		269
İmzasız Edward Gibbon		269
İmzasız Mahmud Şevket Paşa		271
3.2. Tanıtım.....		273
İmzasız Musavver Dairetü'l-Maarif		273
İmzasız Lale Devri		274
3.3. Hikaye		275
Sabri Hüsnü Bir Gece		275

Mehmed Ali	Osmanım	279
Enis Behiç [KORYÜREK]	Nöbetçi	282
3.4. Deneme:		288
S(Sin) Sirens (Çev.)	Âşık	288
Kadrî	Kenarın Dilberi	292
3.5. Sohbet		294
Mahmut Sâdık	Acaba Dedikleri Gibi Mi?	294
3.6. Şiir		296
Fâik Ali [OZANSOY]	Beklediğimiz Donanma	296
Fâik Ali [OZANSOY]	Kahraman Rauf Bey'e	298
Halid Fahri [OZANSOY]	Bağdad	300
Halid Fahri [OZANSOY]	Edirne'ye Doğru	302
4. İstanbul Postaları:		303
1. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	303
2. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	305
3. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	307
4. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	309
5. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	311
6. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	313
7. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	315
8. M. R.	İstanbul Postası	318
9. M. R.	İstanbul Postası	320
10. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	322
11. İmzasız	İstanbul Postası	324
12. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	326
13. İmzasız	İstanbul Postası	328
14. İmzasız	İstanbul Postası	330
15. İmzasız	İstanbul Postası	331
16. İmzasız	İstanbul Postası	333
17. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	335

18. Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	337
19. İmzasız	İstanbul Postası	339
20. İmzasız	İstanbul Postası	341
21. İmzasız	İstanbul Postası	343
22. İmzasız	İstanbul Postası	345
23. İmzasız	İstanbul Postası	347
24. İmzasız	İstanbul Postası	349
25. İmzasız	İstanbul Postası	351
26. İmzasız	İstanbul Postası	352
27. İmzasız	İstanbul Postası	355
28. İmzasız	İstanbul Postası	358
29. İmzasız	İstanbul Postası	360
30. İmzasız	İstanbul Postası	362
31. İmzasız	İstanbul Postası	364
32. İmzasız	İstanbul Postası	366
33. İmzasız	İstanbul Postası	368
34. İmzasız	İstanbul Postası	370
35. İmzasız	İstanbul Postası	372
36. İmzasız	İstanbul Postası	374
37. İmzasız	İstanbul Postası	376
38. İmzasız	İstanbul Postası	377
39. İmzasız	İstanbul Postası	379
40. İmzasız	İstanbul Postası	381
41. İmzasız	İstanbul Postası	383
42. İmzasız	İstanbul Postası	384
43. Kadri	İstanbul Postası	386
44. Kadri	İstanbul Postası	388
45. İmzasız	İstanbul Postası	390
46. İmzasız	İstanbul Postası	391
47. İmzasız	İstanbul Postası	393
48. İmzasız	İstanbul Postası	395

49. İmzasız	İstanbul Postası	397
50. Kadri	İstanbul Postası	400
51. Kadri	İstanbul Postası	402
52. Kadri	İstanbul Postası	403
5. Diğer Yazılar		406
5.1. Eğitim		406
İmzasız	Kızların Talim ve Terbiyesi	406
5.2. Kadın		408
İmzasız	Yelpazenin Hayatı	408
5.3. Siyaset		409
İmzasız	Siyah Kabine	409
5.4. Hukuk		412
İmzasız	Almanya'da Meccanen İstişare-i Adliyye	412
5.5. Güncel		413
İmzasız	Büyük Hamid'in Şerefine Bir Ziyafet	413
5.6. Şuûn-ı Medeniyye		416
İmzasız	Sinematograf Tarihi Kayd ve Zabt Ediyor	416
İmzasız	Balkanlar ve İtriyat	417
İmzasız	Fransa'da İntihâr	417
5.7. Vefâyât		418
İmzasız	Fuâd Paşazâde Reşîd Bey Merhûm	418
SONUÇ		419
KAYNAKÇA		422
DİZİN		424
FOTOKOPİLER		442

KISALTMALAR

Ağts	:	Ağustos
bkz.	:	Bakınız
c.	:	cilt
Çev.	:	Çeviren
Dr.	:	Doktor
Eyl	:	Eylül
Haz.	:	Hazırlayan / Hazırlayanlar
Hzrn	:	Haziran
KE	:	Kanun-ı Evvel
KS	:	Kanun-ı Sani
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
MEGSB	:	Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
Mrt	:	Mart
Mys	:	Mayıs
nr.	:	numara
Nsn	:	Nisan
Prof.	:	Profesör
s.	:	sayfa
SF	:	Servet-i Fünûn
Şbt	:	Şubat
TE	:	Teşrin-i Evvel
Tmz	:	Temmuz
TS	:	Teşrin-i Sani
Yay.	:	Yayınları/Yayıncılık

Ö N S Ö Z

Geçmişin ışıkları zamanın perdesinden süzülüp geleceğin yollarına aksederse geleceği adımlayan kişi ya da milletler daha sağlam ve kendinden emin bir şekilde ilerler. Maziden alınan her bilgi, âtide köşe başlarındaki sokak lambası gibidir; karanlığın bilinmezliğini ortadan kaldırır, bir adım ötemizi aydınlatır ve bu aydınlık bizi, ötelere daha hızlı ve doğru ulaştırmada mühim bir vasıta olur.

Bir milleti tanımanın veya anlamının yollarından birisi de o milletin edebiyât tarihini yazmak ve bu tarihten hareketle birtakım sonuçlara varmaktır. Edebiyat tarihimizde, inceleme konusu olabilecek kişi, eser, dönem ve türler bazen bağımsız hareketlerle, bazen de bir topluluk adı altında edebiyât hayatımızda resm-i geçit yapmıştır. Edebiyât tarihimizin sınırlarını çizen bu resm-i geçitte gazete, dergi, mecmua gibi süreli yayınlar, önemli bir yekün tutar. Bu süreli yayınların hayatı kimi zaman birkaç yıl ile sınırlı kalırken kimi zaman da çok uzun bir tarih dilimini içine alır. İşte matbuât hayatımızda yarım asrı aşkın bir ömür süren ve Türk Edebiyâtı'nın birden fazla edebî zümresine ev sahipliği yapmış olan Servet-i Fünûn Dergisi, birçok açıdan inceleme konusu yapılabilecek bir malzemeye sahiptir. 1891 ile 1944 yılları arasında yaklaşık elli beş yıl yayın hayatını sürdüren Servet-i Fünûn, fennî, edebî, fikrî muhtevalı bir dergidir. Dergi, bu uzun yolculuğunda zamanının “erbâb-ı kemâl”inin kalemlerine fikir arenalığı yapmış, farklı zaman dilimlerinde birçok edebî zümrenin -Edebiyât-ı Cedide, Fecr-i Âti, Millî Edebiyât, Yedi Meşaleciler- eserlerinin halka ulaştırılmasında önemli bir vasıta olmuştur. Bir bakıma Servet-i Fünûn, Türk Edebiyâtı tarihine ismini yazdıran birçok yazar ve şairin rahle-i tedrisi vazifesini görmüştür.

Edebiyatımızın birçok şair ya da yazarını tanımak, eserlerine ilk elden kaynaklarla ulaşabilmek, o eserlerin vücut bulduğu edebî ve fikrî zemini tahlil etmek için en önemli yol, devrin süreli yayınlarını takip etmektir. Bu yayınlara ulaşmada araştırmacının karşısına çıkan ilk zorluk alfabe farklılığıdır ve bu yayınlar üzerinde çalışabilmek için öncelikli iş söz konusu farklılığı ortadan kaldırmak olacaktır. Yeni Türk Edebiyâtı alanındaki çalışmalarda geniş yer tutan dergi, gazete, mecmua gibi periyodiklerin incelenmeleri işte bu ihtiyaçtan doğmuştur. Bu çalışmalar neticesinde edebiyat tarihimizin sınırlarını çizen şahıs, eser ve akımları ilk elden kaynaklara ulaşarak incelemek mümkün olabilmıştır. Bu nedenle fikrî ve edebî hayatımızı yansıtan birçok süreli yayının incelenmesi, Yeni Türk Edebiyâtı alanındaki çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple lisans ve yüksek lisans seviyesinde, Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT rehberliğinde birçok süreli

yayın incelenmiştir. Bu cümleden olmak üzere Servet-i Fünûn Dergisi'nin çeşitli sayıları incelenmiş ve hâlâ da incelenmeye devam etmektedir*.

Osmanlı alfabesiyle yayınlanmış ve içinde edebiyâtımızın en verimli mahsüllerini barındıran süreli yayınlar, kendi aralarında bir tasnife tabi tutulduğunda kapsadığı zaman diliminin ve yazar kadrosunun genişliğiyle Servet-i Fünûn'un göz ardı edilemeyecek bir önceliğinin ve ayrıcalığının olduğu görülecektir. Bu ayrıcalık onun birçok açıdan incelenebileceği sonucunu doğurmaktadır. İşte bu düşünceler ışığı altında biz de Servet-i Fünûn Dergisi'nin bazı sayılarını inceleyip muhteva analizini yaparak onları, araştırmacıların istifadesine sunmaya çalıştık.

Çalışmamızın esasını, Servet-i Fünûn'un 1119-1170. sayıları oluşturmaktadır. Söz konusu sayılar, derginin 44. ve 45. ciltlerini kapsamakta olup bu iki cildin toplamı 1248 sayfadır.

Çalışmamız "Giriş" ve "Sonuç" haricinde iki ana bölümden oluşmaktadır. "Giriş"te, derginin çalışmamıza konu olan sayılarının çıktığı dönemin "sosyal ve siyasî hayatına genel bir bakış" yapılmış ve burada siyasî tarihimiz, Tanzimat Fermanı'ndan başlanılarak I. Dünya Savaşının sonuna kadar özetlenmiştir. Bundan sonra dönemin fikrî ve edebî hayatı üzerinde durulmuş ve bu dönemin basın hayatı hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın "Birinci Bölüm"ünü "İnceleme" oluşturmaktadır ve bu bölümde önce Servet-i Fünûn'un şekil, muhteva, dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuştur. Derginin muhteva özellikleri anlatılırken 44. ve 45. ciltlerdeki fikrî, edebî faaliyetler ile tercüme, tefrika ve "musahabe"ler, derginin önceki ciltleriyle de mukayese edilerek detaylandırılmıştır. Daha sonra derginin şair ve yazar kadrosu hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yazarlar incelenirken hakkında bilgiye tesadüf edemediğimiz birçok isimle karşılaştık ki, biz bunu söz konusu isimlerin müstear olma ihtimaline bağladık. Derginin şair ve yazar kadrosunu anlattıktan sonra dergide oldukça fazla yer tutan imzasız yazıların sebepleriyle ilgili açıklama yapmaya çalıştık.

"İnceleme"nin ikinci kısmında, derginin çalıştığımız sayılarının muhteva analizini yapmaya gayret ettik. "Tahlilî Fihrist" adını verdiğimiz bu kısımda, dergide yer alan bütün yazı ve şiirleri önce yazar adına, daha sonra da konularına göre alfabetik olarak ve dergide buldukları sayı ve sayfa numaralarını da vererek sıraladık. Yazıları yazar adına göre sıralarken her yazının konusunu bir, iki cümleyle parantez için anlatmaya çalıştık. Aynı adı taşıyan yazılar için köşeli parantez içinde

* Servet-i Fünûn'un çeşitli sayılarıyla ilgili yapılan çalışmalar için bkz. (Ayata 1996; Konukçu 1996; Türkoğlu 1998; Aydın 2000). Bildiğimiz kadarıyla bunlardan başka Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Servet-i Fünûn'un 1074-1118. sayıları Gamze Ayata; 1171-1222. sayıları Hasan Kaya tarafından çalışılmaktadır.

rakamlar verdik. Örneğin “Cereyân-ı Siyasî” başlıklı yazı on dört sayı boyunca devam etmiştir. Aynı şekilde “Hayat-ı Siyasiyye ve İctimaiyye” genel başlığı altında on sayı boyunca siyasî olaylar değerlendirilmiştir. Bunları tahlilî fihristte sıralarken başlarına köşeli parantezde rakamlar koyduk.

Bundan sonra yazı ve şiirlerin fihristini, Servet-i Fünûn’un çalışmamıza konu olan sayılarında yer alan ilan, reklam, fotoğraf, resim, karikatür ile harita ve krokilerin fihristi takip etmiştir. Burada fotoğraflar, sayısının çokluğu nedeniyle “Kapak Fotoğrafları, Portreler, Savaş Fotoğrafları, Diğer Fotoğraflar” şeklinde kendi içinde bir tasnife tabi tutularak verilmeye gayret edilmiştir.

Tezin “İkinci Bölüm”ünü derginin, incelediğimiz sayılarından seçilmiş metinler oluşturmaktadır. Bu bölümde dergiden seçilen metinler, “Edebiyâtla İlgili Yazılar”, “Dil ve Alfabe Yazıları”, “Edebî Eserlere Örnek Metinler”, “İstanbul Postaları” ve “Diğer Yazılar” şeklindeki ana başlıklar altında sunulmuştur. “Edebiyâtla İlgili Yazılar” da kendi içinde “inceleme ve araştırma” ve “tiyatro ile ilgili yazılar” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır.

Çalıştığımız sayılarda edebiyâtla ilgili metinlerin az olması, bizi dergi genelinde oldukça geniş yer tutan edebî kalem tecrübelerinden birkaçını belli başlıklar altında çevirmeye mecbur bırakmıştır. Bu nedenle tezimizin “Seçilmiş Metinler” bölümünde hikaye, biyografi, tanıtım, deneme ve sohbet türündeki eserlere örnek olması için birkaç metin verdik. Bu arada dergide yer alan şiirlerin hepsini de -ki 4 adettir- “seçilmiş metinler”e almayı uygun gördük.

Derginin baş yazısı olarak her hafta yayınlanan ve o haftanın güncel olaylarının değerlendirildiği “İstanbul Postaları”nın tamamını “seçilmiş metinler”de vermekle, dönemin siyasî, ekonomik ve kültürel panoramasını okuyucuların dikkatine sunmayı amaçladık. Zira bu yazılar, devrini çok iyi yansıtan aynalardan birisidir.

“Diğer Yazılar” başlığı altında derginin çehresini tamamlayan çeşitli konularda kaleme alınmış metinler yer almıştır. Burada eğitim, kadın, siyaset, hukuk, güncel, vefayât ve şunun-ı medeniyyeler birer yazıyla örneklendirilmiştir.

Derginin çalıştığımız sayılarında Batı menşeli kelime ve isimler oldukça fazla yer tutmaktadır. Bunlardan bulabildiklerimizi orijinal imlasıyla, bulamadıklarımızı da okunduğu şekliyle vermeye çalıştık. Metinlerin çevirisinde ise günümüz imlasını esas almaya gayret ettik.

Bütün bunlardan sonra çalışmamızı, “Sonuç”, “Kaynakça”, özel isim ve kavramların yer aldığı “Dizin” ve derginin çalıştığımız sayılarından örnek sayfaların bulunduğu “Fotokopiler” adını verdiğimiz kısımlarıyla sonlandırdık.

SERVET-İ FÜNÛN'UN KİMLİK BİLGİLERİ

Directeur-Propriétaire
AHMED İHSAN
Directeur-Responsable
HASSAN SAİB
Bureaux :
Nouri-Osmanié
Stamboul
23me Année.
Tome XLV
Téléphone N. 31
Adresse Télégraphique
SERVETFUNUN--Cons ple

سِرْوَتِ فُنُون

پنجشنبه کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزته سیدر

SERVET-I-FUNOUN

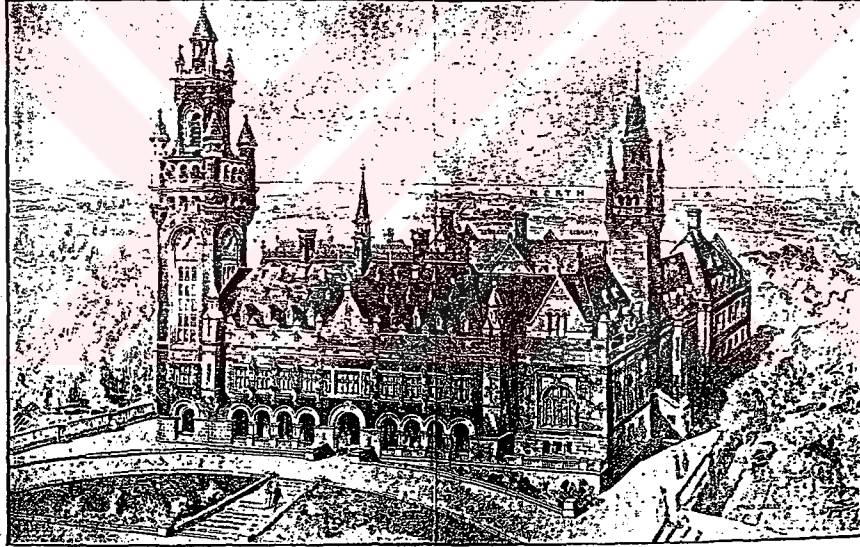
Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

ساحب ایتياز : احمد احسان
مدیر مسئول : حسن سائب
مطبعه :
اسکی مکتبہ ملکپہ لار شینده
پکری اوچنچ سنه
فرق پشتم چلد
ننون نومردی : ۳۱
تغراف آدرهسی :
استانبول : نروت فنون

N. 1161

پنجشنبه ۲۲ اکتوس ، ۱۳۲۸ - ۲ شوان ، ۱۳۲۸

عدد ۱۱۶۱

« لای » ده فلنک قزالییهسی طرفدن برچوق حکومتلرک سرخصلری خاطر بولوندی حاله رسم کئادی اجرا اولونان ملج وصالک سیرایه

Sahibi ve Müdür-i Mes'ul / Directeur-Fondateur: Ahmet İhsan [TOKGÖZ]

Matbaası /Bureaux: Eski Mekteb-i Mülkiye Karşısında / Nouri-Osmanié

Telefon Numarası / Téléphone N.: 31

Telgraf Adresi / Adresse Télégraphique: İstanbul: Servet-i Fünûn / SERVETFUNUN

Cons/ple

SERVET-İ FÜNÛN

Penç-şenbe Günleri Çıkar, Musavver Osmanlı Gazetesidir.

SERVET-I FUNOUN

Illustration Ottomane Paraissant le Jeudi

**SERVET-İ FÜNÛN DERGİSİNİN 1119-1170. SAYILARININ İNTİŞAR
TARİHİNİ GÖSTERİR TABLO**

YIL	CİLT	SAYI	SAYFA	TARİH	DÜŞÜNCELER
22	44	1119	1-24	1 TS. 1328 / 14. XI. 1912	
22	44	1120	25-48	8 TS. 1328 / 21. XI. 1912	
22	44	1121	49-71	15 TS. 1328 / 28. XI. 1912	
22	44	1122	72-96	22 TS. 1328 / 5. XII. 1912	
22	44	1123	97-120	29 TS. 1328 / 12. XII. 1912	
22	44	1124	121-144	6 KE. 1328 / 19. XII. 1912	
22	44	1125	145-169	13 KE. 1328 / 26. XII. 1912	
22	44	1126	170-192	20 KE. 1328 / 2. I. 1913	
22	44	1127	193-216	27 KE. 1328 / 9. I. 1913	
22	44	1128	217-240	3 KS. 1328 / 16. I. 1913	
22	44	1129	241-265	10 KS. 1328 / 23. I. 1913	
22	44	1130	266-288	17 KS. 1328 / 30. I. 1913	
22	44	1131	289-312	24 KS. 1328 / 6. II. 1913	
22	44	1132	313-336	31 KS. 1328 / 13. II. 1913	
22	44	1133	337-360	7 Şbt. 1328 / 20. II. 1913	
22	44	1134	361-384	14 Şbt. 1328 / 27. II. 1913	
22	44	1135	385-408	21 Şbt. 1328 / 6. III. 1913	
22	44	1136	409-432	28 Şbt. 1328 / 13. III. 1913	
22	44	1137	433-456	7 Mrt. 1329 / 20. III. 1913	
22	44	1138	457-480	14 Mrt. 1329 / 27. III. 1913	
22	44	1139	481-504	21 Mrt. 1329 / 3. IV. 1913	Bu sayıdan sonra müdür-i mesulü Hasan Sâib olmuştur
22	44	1140	505-528	28 Mrt. 1329 / 10. IV. 1913	
22	44	1141	529-552	4 Nsn. 1329 / 17. IV. 1913	
22	44	1142	553-576	11 Nsn. 1329 / 24. IV. 1913	
22	44	1143	577-600	18 Nsn. 1329 / 1. V. 1913	
22	44	1144	601-624	25 Nsn. 1329 / 8. V. 1913	

22	45	1145	1-24	2 Mys. 1329 / 15. V. 1913	
22	45	1146	25-48	9 Mys. 1329 / 22. V. 1913	
22	45	1147	49-72	16 Mys. 1329 / 29. V. 1913	
22	45	1148	73-96	23 Mys. 1329 / 5. VI. 1913	
22	45	1149	97-120	30 Mys. 1329 / 12. VI. 1913	
22	45	1150	121-144	6 Hzrn. 1329 / 19. VI. 1913	
22	45	1151	145-168	13 Hzrn. 1329 / 26. VI. 1913	
22	45	1152	169-192	20 Hzrn. 1329 / 3. VII. 1913	
22	45	1153	193-216	27 Hzrn. 1329 / 10. VII. 1913	
22	45	1154	217-240	4 Tmz. 1329 / 17. VII. 1913	
22	45	1155	241-265	11 Tmz. 1329 / 24. VII. 1913	
22	45	1156	266-289	18 Tmz. 1329 / 31. VII. 1913	
22	45	1157	290-312	24 Tmz. 1329 / 6. VIII. 1913	
22	45	1158	313-337	1 Ağts. 1329 / 14. VIII. 1913	
22	45	1159	338-360	8 Ağts. 1329 / 21. VIII. 1913	
22	45	1160	361-384	15 Ağts. 1329 / 28. VIII. 1913	
22	45	1161	385-408	22 Ağts. 1329 / 4. IX. 1913	
22	45	1162	409-432	29 Ağts. 1329 / 11. IX. 1913	
22	45	1163	433-456	5 Eyl. 1329 / 18. IX. 1913	
22	45	1164	457-480	12 Eyl. 1329 / 25. IX. 1913	
22	45	1165	481-504	19 Eyl. 1329 / 2. X. 1913	
22	45	1166	505-528	26 Eyl. 1329 / 9. X. 1913	
22	45	1167	529-552	3 TE. 1329 / 16. X. 1913	
22	45	1168	553-576	10 TE. 1329 / 23. X. 1913	
22	45	1169	577-600	17 TE. 1329 / 30. X. 1913	
22	45	1170	601-624	24 TE. 1329 / 6. XI. 1913	

G İ R İ Ő

1. DEVRİN SOSYAL VE SİYASİ HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Bir eseri doğru tahlil edebilmek için o eserin vücut bulduğu ortamı tanımak ve o ortamın şartlarını incelemek gerekir. Edebî eserlerin mahiyetini şahıslar, şahısları ise içerisinde buldukları toplumun şartları şekillendirir.

Servet-i Fünûn Dergisi asırlık bir çınar gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun münbit toprakları üstünde yeşermiş, kültür hayatımıza sayısız meyveler kazandırarak sahneden çekilmiştir. Servet-i Fünûn'u oluşturan siyasî ve politik zemini incelemeye batılılaşma hususunda dönüm noktası olarak kabul edilen Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla başlamak isabetli olacaktır, sanırız.

Tanzimat Fermanı (3 Kasım 1839):

Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupalılaşma yolunda attığı ilk adım Tanzimat Fermanının ilanıdır. 1839 yılında ilan edilen "Tanzimat-ı Hayriyye" ile Osmanlı İmparatorluğu Batılı anlamda bir düşünce ve yönetim şekli getirmek için programlı bir kültür ve yenilik hareketine girmiştir. Devletin iç ve dış sorunlarla karşı karşıya bulunduğu sırada, iç barış ve bütünlüğü sağlamak, Avrupa kamuoyunun ve hükümetlerinin güvenini elde etmek, gerek duyulan yenilikleri yaparak devleti zayıflamaktan ve gerilemekten kurtarmak için Mustafa Reşit Paşa'nın çabalarıyla Tanzimat Fermanı hazırlanmış ve tarihimizde "Tanzimat Dönemi" adı verilen sıkıntılı bir dönem başlamıştır. Tanzimat Fermanının ilanı her ne kadar Sultan Abdülmecid döneminde vuku bulmuşsa da bu yenilik hareketinin temeli II. Mahmut zamanında atılmış, Reşit Paşa, II. Mahmut'un yenileşme fikrî ile yetişmiştir.

3 Kasım 1839'da Gülhane Parkı'nda Padişahın, devlet ricalinin, yabancı elçilerin ve halkın katıldığı bir törende bu ferman okunmuş, Padişah fermana uyacağına dair and içmiştir.

Tanzimat Fermanına göre "*Devletin müesseselerinin 150 yıldan beri bozulmaya yüz tuttuğu söyleniyordu. Devletin milletle var olduğu ve millet için olduğu, millet olmazsa var olamayacağı belirtiliyordu. Devletin millete temel haklarını garanti etmesi gerektiği anlatılıyordu. Bu hakların son devirlerde ihlal edildiği, teminat altına alınmadığı, bu sebeple halkın refahını ve ülkenin bayındırlığını kaybettiği kaydediliyordu. Buna göre, bundan böyle; açık celsede mahkemede karara bağlanmaksızın hiçbir vatandaşa ne idam, ne hapis, ne sürgün cezası verilemeyeceği; devletin,*

çalınmış mal olduğu mahkeme hükmüne bağlanmaksızın hiçbir şahsın ve müessesenin mal ve parasını müsadere edip hazineye alamayacağı; kanunların gösterdiği vergiler dışında halktan hiçbir şekilde vergi, resim, angarya, istenemeyeceği; kanunların gösterdiği şartlar dışında ve müddetin üzerinde hiçbir vatandaşın askere alınmayacağı ve bu maddelere öncelikle padişahın uyacağı” (Öztuna 1986: 506) belirtiliyordu.

Gülhane Hatt-ı Hümayun’u olarak da bilinen bu ferman siyasî olmaktan çok hukukî bir belge idi. II. Mahmut devrinde başlanan bu yenilik hareketleri Abdülmecid ve Abdülaziz devrinde de genişleyerek devam etmiştir.

“Tanzimat, Osmanlı Devleti için herşeyden önce düşünce alanında büyük bir yenilikti. Avrupa’da yayılmış bulunan hukuk ve devlet anlayışına ait düşüncelerden geniş ölçüde etkilenmişti. Ancak asıl amacının ülkeyi kalkındırmak olmasına rağmen, yönetimi şeriat ve mutlakiyete dayandırmakta devam ediyordu.” (Uçarol 1985: 139).

Söz konusu ferman hem mutaassıplar tarafından hem de terakki-perverler tarafından beğenilmiyor, yeterli görülüyordu. Fermanı uygulamak ve halka açıklamak üzere komisyonlar kuruldu. Fakat birçok iç ve dış nedenle Tanzimat döneminde istenilen yenilikler yapılamadı, ferman tam anlamıyla uygulanamadı. Fakat daha sonraki gelişmelere bir zemin oluşturması bakımından dikkate değer olan ferman, bu dönemde Avrupa devletlerinin Osmanlı Devletine yaklaşımını da etkiledi.

Tanzimatı takip eden yıllarda Osmanlı Boğazlar ve Mısır meselesi ile karşı karşıya kalmış, bu sorunları hallettikten sonra kısa bir süre barış dönemi yaşamıştır. 1848’de meydana gelen Avrupa ihtilalleri, birçok millet ve etnik gruptan meydana gelen Osmanlı İmparatorluğu’nu derinden etkilemiştir. Eflak-Boğdan bağımsızlığını ilan etmek üzere ayaklanmış, bunu takip eden günlerde Rusya’nın uzlaşmaz tutumu yüzünden Osmanlı Devleti 4 Ekim 1853’te Rusya’ya resmen savaş ilan etmek zorunda kalmıştır. 1856’ya kadar çeşitli cephelerde devam eden savaş Paris Antlaşması ile sona erdi. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti ilk defa Avrupa devletleri ile eşit haklara sahip oluyordu.

Islahat Fermanı (28 Şubat 1856):

Tanzimat Fermanından 16 yıl sonra Sultan Abdülmecid bir ferman daha yayınladı, ki bu, “Islahat Hatt-ı Hümayûnu” adıyla bilinmektedir. Islahat Fermanı aslında Osmanlı Devletinin bir iç düzenleme girişimi olmakla beraber uluslararası bir antlaşmada yer alması yönüyle aynı zamanda siyasî nitelik de taşımaktadır. Osmanlı topraklarında yaşayan Hristiyan uyruklu halkın hak ve ayrıcalıklarını düzenleyen Islahat Fermanı 28 Şubat 1856 yılında devletin ileri gelenleri ile yabancı

devlet temsilcilerinin önünde okunarak açıklanmıştır ve bu ferman Ali Paşa'nın eseridir. “*Avrupa umumî efkârını kazanmak, Paris muahedesinde kârlı çıkmak, Osmanlıya bir Avrupa devleti manzarası vermek* (Öztuna 1986: 523)” gibi amaçlarla hazırlanan ferman imparatorluğun sonuna kadar yürürlükte kalmıştır.

1858 yılında Mustafa Reşit Paşa'nın ölümünü imparatorluğun birçok yerinde baş gösteren isyan ve ayaklanmalar takip etti. Suriye, Lübnan, Eflak-Boğdan, bağımsızlık, özerklik, ayrıcalık gibi amaçlar etrafında baş kaldırmaya başladılar. Sırbistan bağımsızlığını ilan ederken 1861'de Karadağ da isyana başladı. Girit ayaklanması ile Osmanlı-Yunan ilişkileri tekrar bozulmuş, Paris'te yapılan yeni bir konferansla Girit sorunu Osmanlı aleyhine sona ermiştir.

1861'de Sultan Abdülmecid ölmüş, Sultan Abdülaziz tahta geçmiştir. Sultan Abdülaziz döneminde devletin yenilenmesi ve düzenlenmesi, imar ve inşası için önemli adımlar atılmıştır. Yavuz Sultan Selim'den sonra Mısır'a giden ikinci padişah olan Sultan Abdülaziz 46 gün süren Avrupa seyahati ile Osmanlı tarihinde ilk defa Avrupa'ya giden padişah olmuştur.

Tanzimat esaslarının bozulması ve devleti idare edecek kuvvet ve kudrette devlet adamlarının azalması, iç ve dış siyasette yanlış adımlar atılmasına sebep olmuştur. 1871'de Sadrazam Ali Paşa'nın ölümünün ardından onun yerini doldurabilecek sadrazamlar gelmemiş, Abdülaziz üç yılda altı sadrazam değiştirmiştir. Devletin ilerlemesine ve yeniden yapılanmasına tahammül gösteremeyen dış güçlerin de girişimiyle 1876 yılında Sultan Abdülaziz halledilerek yerine üç ay saltanat süren Sultan Beşinci Murad getirilir. Akıl hastası olduğu anlaşılan padişahın yerine meşrutiyeti ilan edeceğine dair söz veren İkinci Sultan Abdülhamid tahta oturtulur.

I. Meşrutiyetin İlanı (23 Aralık 1876):

I. Meşrutiyet denilen ve hayatı kısa süren rejim, “93 Meşrutiyeti” olarak da bilinir ve Midhat Paşa'nın eseridir. I. Meşrutiyetin ilanı Abdülhamid'in saltanatı yıllarına rastlar. Sultan Abdülhamid, zor ve karışık bir dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresini 33 yıl elinde tutar. Midhat Paşa'yı sadrazam yapan Abdülhamid 23 Aralık 1876'da Kanun-ı Esasî'yi ilan eder ve İstanbul Konferansı kararlarını reddeder. Söz konusu konferansın İstanbul'da toplandığı sırada Meşrutiyet ilan edilmiştir ve esas amaç Avrupa devletlerini hak ve özgürlüklerin uygulanacağı konusunda etkilemektir. Fakat istenen olmaz ve konferans sonuç alınamayıp dağılır. 19 Mart 1877'de Meclis-i Mebusan toplanır. II. Abdülhamid 13 Şubat 1878 tarihinde Osmanlı-Rus savaşını sebep göstererek meclisi kapatır. Böylece I. Meşrutiyet dönemi sona erer. Bu dönemden sonra

muhafiflerin “devr-i istibdâd” adını verdikleri 30 yıllık Abdülhamid rejimi başlar. Padişah bu dönemde anayasayı yok saymamakla beraber “Kanun-ı Esasî”nin hükümlerini uygulamaz.

“II. Abdülhamid, meclissiz devlet yönetimi ile Reşid-Ali Paşaların Tanzimat rejimine dönmüştür. Ancak bu rejimden geri giderek dedesi II. Mahmut gibi devleti şahsen idare etmiştir. Tanzimat rejiminde hakanlar yalnız saltanat sürüp hükümet etmezlerken, II. Abdülhamid hükümet de ederek, devleti, Tanzimata ve resmen ilga etmediği Meşrutiyete aykırı olarak şahsen yönetmiştir. ... 93 felaketi gibi bütün Türk ve İslam tarihinde nadir görülen bir faciayı hazırlayanların liyakatsizliklerinden sonra, tarihin kanunları icabı, yeni bir düzen getirmek için ortaya bir Sezar çıkacağı âşikâr idi. Bu Sezar II. Abdülhamid oldu. Şu veya bu paşa olsaydı, devlet dağılırdı. II. Abdülhamid imparatorluğun hayatını 30 yıl daha uzatmış oluyordu. (Öztuna 1986: 567).”

Abdülhamid rejiminden memnun olmayanlar özellikle yüksek okullarda okuyan gençler ve genç subaylardır. Baskı ve sansür günden güne artar. Söz konusu baskılar “Meşrutiyetin iadesi için” çalışan birtakım gruplar oluşturur ki İttihat ve Terakki Cemiyeti bunların başında gelir. 1889’da askerî tıbbiye öğrencileri arasında kurulan ve kısa sürede taraftar toplayan cemiyetin üyeleri yurt içinde faaliyet gösteremeyince Avrupa’ya kaçarlar. Kendilerine Paris’i merkez, Makedonya’yı da hareket alanı olarak seçerler. İki defa kongre düzenleyen cemiyet Abdülhamid’i tahttan indirmek temel amacı üzerinde faaliyetlerde bulunur ve padişahı II. Meşrutiyeti ilana mecbur bırakırlar.

II. Meşrutiyetin İlanı (23 Temmuz 1908):

II. Abdülhamid bir “irade-i seniyye” yayınlarak Kanun-ı Esasî’yi tekrar yürürlüğe koyduğunu ve meclisin yeniden faaliyete geçmesini istediğini bildirir. 17 Aralık 1908’de ilk seçimler yapılır. Fakat söz konusu seçimde halk zorla İttihat ve Terakki Cemiyetinin adaylarına oy vermeye mecbur edilir. İlk meclis oluştuğunda 275 milletvekilinden ancak 140’ı Türk’tür. Meclisi oluşturan diğer milletvekilleri kendi etnik grup ya da milletin çıkarlarını korumaya çalışmışlardır.

İttihat ve Terakki Partisi kurulan her hükümeti perde arkasından yönetmeye çalışarak çeşitli bunalımların ortaya çıkmasına sebep olur. İttihatçılara muhalefeten “Osmanlı Ahrar Fırkası” ve “Osmanlı Demokrat Fırkası” kurulur.

Osmanlının bu döneminde müthiş bir partizanlık faaliyeti başlar. İttihat ve Terakki Cemiyeti meclisin de üstünde bir güç odağı haline gelir. Ahmet Samim ve Hasan Fehmi gibi muhaliflerin sokak ortasında öldürülmesiyle cemiyete olan düşmanlık iyice artar.

“İttihat ve Terakki Cemiyeti ile muhalefet arasında siyasî alanda bu çatışma ve gelişmeler olurken; diğer taraftan dinci çevreler de İttihat ve Terakki Cemiyeti ile hükümete karşı harekete geçtiler. Derviş Vahdeti adında birisinin başında bulunduğu Volkan Gazetesi ve İttihad-ı Muhammedî Fırkası dinin elden gittiği, ülkenin şeriatından ayrıldığı propagandasını yapıyor ve bunu özellikle askerler arasına yaymak istiyordu. (Uçarol 1985: 342)”

İşte İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne karşı olanlar dini de alet ederek siyasî kampanya başlatmış, gerici propagandaların etkisiyle 13 Nisan 1909 (31 Mart 1325) günü ayaklanmışlardır. “31 Mart Olayı” olarak bilinen bu ayaklanma Türk inkılabında önemli ve tehlikeli bir dönüm noktası olmuştur.

31 Mart Vakası (13 Nisan 1909)

Ayaklanmayı başlatan silahlı ve subaysız askerler Meclis-i Mebusânı basarak hükümetin istifa etmesini ve bazı milletvekillerinin uzaklaştırılmasını isterler. Hüseyin Hilmi Paşa hükümeti istifa eder, II. Abdülhamid Tevfik Paşa’yı sadrazam yaparak yeni kabineyi oluşturur. Selanik’ten gelen ve Mahmut Şevket Paşa kumandasındaki Hareket Ordusu 24 Nisan 1909’da ayaklanmayı bastırır.

31 Mart Olayı milletten kaynaklanmayan ve Abdülhamid’in saltanatına son verilmesi ile sonuçlanan gerici hareketidir. Beşinci Murad adıyla Mehmet Reşad 27 Nisan 1909’da tahta geçirilerek II. Abdülhamid Selanik’e gönderilir. Bu tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğu 1910’da Arnavutluk isyanı, 1911’de Osmanlı-İtalya Savaşı ve 1912’de I.Balkan Savaşı ile karşı karşıya kalır. Bu sırada Ermeni meselesi devletin gündeminde önemli bir yer işgal etmeye başlar.

I. Balkan Savaşı (Eylül 1912) ve II. Balkan Savaşı (29 Haziran 1913):

20. yüzyılın başlarında Balkanlar Osmanlı Devleti’nin en kritik yerlerinden birisi haline gelmiştir. Dört küçük Balkan devleti büyük devletlerin çıkar hesaplarına uyarak ve bu devletlerin kışkırtmasıyla Osmanlı Devletine karşı birleşirler. Bu ittifaka binâen önce Karadağ, sonra Bulgaristan ve Sırbistan birkaç gün sonra da Yunanistan Osmanlı İmparatorluğu’na savaş ilan eder.

I. Balkan Savaşı, 30 Mayıs 1913’teki Londra Antlaşmasıyla sona erer. Bu antlaşma Türklerin tarih boyunca imzaladığı antlaşmalar içinde şartları en ağır antlaşmadır. Balkanlardaki bütün topraklarını kaybeden Osmanlı Devleti, Edirne’yi bile Bulgaristana’a vermek zorunda kalır. Osmanlı Devletinin Balkanlardaki durumunu Servet-i Fünûn Dergisi şu satırlarla bildirmektedir:

“Düşmanlarımızın teşkil eylediği seylâb-ı tecâvüz bizi Rumeli’de müdhiş bir surette sarstı; medeniyet-i âlemin en cılız ve şımarık evlâdı olan Balkan milletleri altı vilayetimizi pâ-yı istilâ altına aldı. Medeniyet-i hakikiyyenin birgün gelip bizi ezeceğini çok evvel keşfetmiştik, fakat bu darbenin otuz sene evvel bizden çıkmış İslav yamakları tarafından geleceğini hiç hâtıra getirmezdik. Bu elîm akıbeta hepimiz ölünceye kadar ağlamalıyız. (Tokgöz 1328a: 147)”

Osmanlının Balkanlardaki toprakları üzerinde anlaşamayan Balkan Devletleri arasında 29 Haziran 1913’te II. Balkan Savaşı çıkar.

İşte incelemeye çalıştığımız Servet-i Fünûn dergisinin 1119-1170. sayıları, yukarıdan beri anlatmaya gayret ettiğimiz böylesi bir siyasî ve politik olay ya da olguların oluşturduğu bir zeminde yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin söz konusu sayıları, I. Balkan savaşının bitip II. Balkan savaşının başlayıp cereyân ettiği zamanlarda çıkmıştır. Bu nedenle derginin sözünü ettiğimiz sayılarında Balkan savaşlarıyla ve bunların beraberinde getirdiği durumlardan, yıkıntılardan, yokluk ve ezikliklerden sık sık bahsedilmektedir:

“Dört Balkan hükümeti tarafından Osmanlılığı Rumeli’nden çıkarmak maksadıyla açılan dört köşeli ve kanlı muharebenin safahât ve teferruâtı kalplerimizi yakıp kavurduğu şu sırada ben hâl-i hâzırın tehlike ve dehşetinden ziyade istikbali düşünüyorum.” diyen Ahmet İhsan Tokgöz, I. Balkan Savaşı’nın acı sonuçlarını tafsilatıyla anlatmaktadır. Servet-i Fünûn’un 1119. sayısı yayınladığı zaman Balkan Savaşı başlayalı bir ay olmuştur ve dergi yaralı askerlerin tedavilerini, “Hilal-i Ahmer” teşkilatının çalışmalarını anlatan yazı ve fotoğraflarla doludur. Çatalca’da devam eden kanlı çarpışmalar, Türk askerinin soğuk kış şartlarıyla mücadeleye devam etmesi, “medeniyet”in timsali iki büyük Avrupa devletinin -İngiltere ve Fransa’nın- bu savaşı kışkırtarak başlatıp daha sonra kayıtsız kalması birbirini takip eden haftalarda ele alınmıştır. Derginin 1119. sayısını takip eden nüshalarında Balkanlardan Anadolu’ya doğru yaşanan büyük göç hareketinin sonuçlarından da bahsedilmiştir.

Derginin 1124. sayısında I. Balkan Savaşı’nı bitiren Londra Antlaşmasının toplanma şartları ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bundan sonra Servet-i Fünûn sayfaları barış görüşmelerinin muhtemel sonuçları, yapılan siyasî girişimlerin izahı ile doludur. 23 Ocak 1913’te Bâbiâlf Baskını gerçekleşir ve Enver Bey, komutasındaki birkaç kişi ile sadaret dairesini basarak Nâzım Paşa’yı öldürür ve devletin idaresini tekrar İttihat ve Terakki Fırkasının eline verir. Sultan Reşâd’a baskı yaparak Mahmut Şevket Paşa’yı sadrazamlığa tayin etmesini sağlar. Servet-i Fünûn’un 1130. sayısının yayımlandığı haftaya tekâbül eden baskın, dergi sayfalarında şu şekilde ifade edilir:

“Bu haftanın vekâyii tarihimize mühim bir sahife işgal eyleyecektir; mevcûdiyet-i Osmaniyyenin Rumeli kıtasına müteallik kısmı hakkında, mağlûbiyetimizden bilâ-istifâde gayet zebûn-keşâne ve taraf-girâne bir meslek itihâz eden itilâf-ı müselles hükûmeilerinin tazyîkâtına karşı millet-i Osmaniyye ref’-i sadâ-yı itirâz eyledi; zannolunduğu kadar sâkitâne ve mütehammilâne bir tarzda tazyîkât programının taibîkına razı olamayacağını anlattı. Bu hareket namus-ı millî itibârıyla hakikaten mühimdir. Vakaya bazı masûm kanların akması gibi elîm ve şâyân-ı teessüf hâdisât-ı munazzım olmasa idi, şüphe yok ki daha ziyade mucib-i teşekkür olur idi; hayf, milleterin tarih-i tekâmüllerinde daima böyle zâyiât-ı müessife olur, kurbanlar verilir. (Tokgöz 1328b: 256)”

Mahmut Şevket Paşa 11 Haziran 1913’te siyasi bir cinâyetin kurbanı olur. Bu cinâyet dergi sayfalarında ayrıntısıyla anlatılmış, sadrazamın biyografisi verilmiş, olay kınanarak anarşizmin sonuçları değerlendirilmiştir. Cinâyeti müteakip olayın mesullerinin yakalanışı, suçluların aldığı cezalar, idam edilenlerin haberi yine dergide ayrıntısıyla işlenmiştir. Olayın meydana geldiği hafta yayınlanan İstanbul Postasında siyasi cinâyetlerle ilgili şu satırlar yer almıştır:

“İnkılâb-ı ahîrimizden beri her ne zaman cinâyet-i siyasiye vukû bulmuş ise mevcûdiyet-i millîye dâcâr-ı darbe ve lerze olmuş ve bütün namuslu kalbler bir tazyîk-i elîme uğramıştır. Bu cinâyet-i siyasiyeden bî-çâre muharrir Ahmet Samim’in katlinde Hüseyin Câhit Bey’in “Tanîn” e yazdığı baş makede kurşun ile kanın görüldüğü yerde kalem sükut eder, efkâra haşyet gelir diye vakayı telin etmiş ve cinâyât-ı siyasiyenin sine-i vatanda nasıl bî-aman yaralar teşkîl ettiğini anlatmıştı. (İmzasız 1329: 122)”

Servet-i Fünûn’da siyasi gelişmeler her hafta takip edilmektedir. 1152. sayıda yeni bir savaşın işaretlerinin görüldüğü belirtilerek iki hafta sonra Edirne’nin tekrar Osmanlı topraklarına katıldığı ve Balkan Devletleri arasında başlayan ikinci savaşın ayrıntıları verilmiştir. İncelediğimiz son sayı -1170. sayı - 6 Kasım 1913 tarihlidir ve bu tarih de II. Balkan Savaşının son günlerine rastlamaktadır. Bu tarihten sonra sırasıyla Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan’la çeşitli antlaşmalar imzalanır ve savaşa son verilir.

I. Dünya Savaşı’nın Başlaması (11 Kasım 1914):

I. Dünya Savaşına Osmanlı İmparatorluğu, kaybettiği toprakları geri alma hayaliyle, Talat ve Enver Paşaların gayretleriyle girmiştir. Avrupa’da oluşan yeni dengeler devletleri “İtilaf” ve “İttifak” diye iki gruba ayırmış ve Osmanlı İmparatorluğu da Almanya’nın yanında “İttifak” devletleri saflarında yer almıştır.

Bir imparatorluğun sonunu hazırlayan ve binlerce Türk insanının kanının akmasına sebep olan bu savaş 1918'e kadar devam eder. Bu savaşın Türk tarihi için ne elîm ve vahim sonuçlara sebep olduğunu Ahmet İhsan, şu cümlelerle özetlemektedir:

“1914 yılı, dünyanın çehresini hayatını, iktisadî faaliyetini, mutluluğunu ve rahatını alt üst eden büyük savaşın patlamasıyla tarihin en facialı sayfalarını yazmıştır. Ülkemiz Trablusgarb Savaşından daha yeni kurtulmuşken Balkan Savaşının felaketlerine düşüp müthiş ezilmişti. İç ihtilallerle hükümet darbelerinin 1908'den beri birbiri ardı sıra gelip içimizde yaralar açması yetmiyormuş gibi emperyalist Avrupa'nun başımıza çıkarttığı bu iki savaş içerden akuttığımız kanlara daha büyük dertler eklemiştir.” (Tokgöz: 1993: 245-246).

Dönemin padişahu Sultan Mehmet Reşad I. Dünya Savaşının bitimine birkaç ay kala ölür ve tahta Osmanlı hükümdarlığının son hakanı Sultan Vahdeddin geçer. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla da I. Dünya Savaşı sona ermiştir.

2. DEVRİN EDEBÎ VE FİKRÎ HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Osmanlı aydınının fikrî, edebî düşüncelerini ve faaliyetlerini izah etmek her şeyden evvel o dönem aydınını yönlendiren fikir hareketlerini tanımakla mümkündür. Türk fikir tarihinde aydınlar üzerinde derin izler bırakan üç önemli fikir akımından bahsedilmektedir. Bunlar; Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük'tür. Bu akımlar çözülmeye ve dağılmaya başlayan Osmanlı devletini yeniden eski ihtişamlı günlerine döndürmek isteyen aydınımız için bir çıkar yol olarak görülmüştür. “Üç tarz-ı siyaset” olarak da bilinen bu fikir akımlarından ilk olarak Osmanlıcılık aydınımızın gündemine oturmuştur.

Osmanlıcılık, Osmanlı İmparatorluğu'nu oluşturan bütün halk kitlelerinin din, mezhep, ırk ve milliyet farkı gözetmeden hürriyet, adalet ve eşitlik havası içinde bir arada yaşamalarını ön gören ve bunun gereğinin yapılmasını isteyen bir anlayıştır. Kesin bir sınır olmamakla beraber 1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında “gayr-i müslim”lerin müslümanlara karşı ayaklanmasıyla Osmanlıcılık fikri toplayıcılık vasfını yitirmiştir.

Osmanlıcılık fikrinin hayata geçirilemeyeceğine inanan bazı aydınlar ise **İslamcılık** semsiyesi altında Osmanlı'nın eski ihtişamlı günlerine döndürülebileceğini söylemektedirler. Buna göre Osmanlı'nın yaşaması için bütün müslümanların aynı çatı altında birlikte hareket etmeleri ve daha ileri seviyede siyasî bir birlik kurmaları gerekmektedir. “Pan-İslamizm” olarak da adlandırılan

İslamcılık hareketi, özellikle II. Abdülhamid döneminde bir politika haline getirilmiş, ve bu, fikir planında kalmayıp önemli uygulamalarla hayata geçirilmiştir.

Osmanlı devletini kuran ve onu zirvelere ulaştıran esas unsurun Türklük olduğunu düşünen kimi aydınlar ise Osmanlı'nın kurtuluşunun Türkçülük hareketine bağlı olduğunu düşünmektedirler. Bu akım ilhamını Türklükle ilgili ilmî çalışmalardan almıştır. Türklük hareketiyle ilgili çalışmalar özellikle 1908-1913 yılları arasında yoğunluk kazanır ve ilk olarak “Dilde Türkçülük” adıyla bilinen ve Türkçenin sadeleştirilmesini ön gören düşüncelerde kendini gösterir.

Orhan Okay, düşünce dünyamızı çevreleyen bu fikir akımlarına Nev-Yunanîliği de ekleyerek bu hareketlerin akıbetleri için şu tespiti yapmaktadır:

“Bütün bu akımlar 1908-1923 arasında vuku bulan ve devleti inkıza götüren, yeni bir rejimi zarurî kılan Balkan, Dünya ve İstiklal savaşlarıyla birbirine yaklaştı. Enver Paşa'nın Orta Asya macerasının hüsrana sonuçlanması Türkçüleri, Dünya Savaşı yıllarında bazı Arap kabilelerin Osmanlı düşmanı olan Avrupalılara yaklaşmaları İslamcıları; medeniyet ve insaniyet örneği zannedilen Batılıların emperyalist siyasetleri Batıcıları ve Nev-Yunanîleri daha gerçekçi düşünmeye sevk etti. (Okay 1999: 75)”

Fikrî hareketlerinin tezahürlerini kimi zaman devlet politikasında, kimi zaman da edebî eserlerin hareket noktasında görmek mümkündür. Basın hayatımızı da bir anlamda bu fikirler beslemiş ve şekillendirmiştir. Servet-i Fünûn Dergisinin üzerinde çalışma yaptığımız sayılarının edebî ve fikri zeminini oluşturmadan önce basın hayatımızın sınırlarını çizen temel hatları belirlemek doğru olacaktır.

Matbaanın Osmanlı İmparatorluğu'na girişinden bir asır sonrayı başka bir deyişle Takvim-i Vakayi'nin 1831'de yayınlanma tarihini basın tarihimizin başlangıcı olarak alabiliriz. Konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada (Doğan 1977: 315) basın tarihimiz şu şekilde devirlere ayrılmıştır:

1. Başlangıç Devri (1831-1864)
2. Gelişme Devri (1864 -1908)
3. Geçiş Devri (1908 - 1923)
4. Gündümlü Basın Devri (1923 -1946)
5. Çoğulcu Devir (1946 - __)

Servet-i Fünûn'un incelemeye çalıştığımız sayıları 1912 - 1913 yıllarında çıktığına göre burada üzerinde ayrıntısıyla duracağımız devir elbette ki "Geçiş Devri" olacaktır. II. Meşrutiyetin ilanı ile başlayan bu dönemde basında büyük bir canlılık göze çarpmaktadır. II. Meşrutiyetin ilan edildiği gün, gazeteciler sansürün kaldırılması yolunda karar alırlar ve bu nedenle 24 Temmuz "Gazeteciler Bayramı" olarak ilan ederler. Meşrutiyetin getirdiği serbestlik havası içinde gazete ve dergilerin sayısında önemli bir artış yaşanır. Ahmet İhsan Tokgöz, bu gelişmeyi "*O da neydi? Sanki ülkenin eli kalem tutanlarının hepsi yazar oluyordu! Kimin beş on parası varsa, hemen bir gazete kurmaya kalkıyordu! Hazır parası olmayanlar, evlerindeki malları satıp matbaa ve gazete açıyorlardı. Yayına başlayan günlük gazetelerin sayısı elliye geçmişti; dergilerin, risalelerin hesabı yoktu.* (Tokgöz 1993: 151)" sözleriyle vurgulamaktaydı.

Meşrutiyet sonrası basın birdenbire faaliyete geçişi çok da sağlıklı değildir. Bu dönemdeki basın hareketleri Abdülhamid idaresini lânetlemeyi ve tenkidi esas almıştır. Bu dönem aydınını yönlendiren yegâne fikir Abdülhamid idaresinin sona erdirilmesi ve Abdülhamid'in tahttan indirilmesidir. Aydınlar arasındaki Abdülhamid düşmanlığı o dönemde büyük bir rağbet görmektedir.

Osmanlı Devletinde 1908-1909 arasında 353 dergi ve gazetenin yayınlandığı tespit edilmiştir. Bu sayı 31 Mart Olayından sonra İttihat ve Terakki Partisi'nin basını kontrol altına almaya çalışmasıyla günden güne azalmıştır. Örneğin 1910'da periyodiklerin sayısı 130'a, 1911'de 124'e, 1914'te 71'e ve nihayet 1915'te 6'ya kadar düşmüştür (Doğan 1977: 248).

28 Nisan 1909'da Fransız basın kanunu esas alınarak hazırlanan "Matbuât Kanunu" Meclis-i Mebusan'da kabul edilmiş, gazete çıkarılırken beyânnâme esası getirilmiştir. Aynı tarihlerde "Sansürü kaldırmak, meslekî dayanışmayı sağlamak ve matbuâtı temsil etmek" amacıyla Hüseyin Câhit Yalçın, Mahmut Sâdık, Ahmet Cevdet, Abdullah Zühtü ve Ahmet Rasim gibi gazeteciler bir araya gelerek "Matbuât-ı Osmaniyye Cemiyeti"ni kurmuşlardır. Fakat bu cemiyet 1917'de Berlin Basın Derneği'nin Türk gazetecileri çağırmasına kadar hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Bahsedilen çağrı üzerine cemiyetin başkanlığına Mahmut Sâdık getirilmiş, Almanya ve Avusturya'ya geziler düzenlenmiştir. "Matbuât-ı Osmaniye Cemiyeti" I. Dünya Savaşı'nı takip eden günlerde büyük sarsıntılar yaşamış, 30 Mayıs 1919 tarihinde bir kongre ile adını "Türk Matbuât Cemiyeti" şeklinde değiştirmiştir (Hacifettahoğlu 1979: 302).

"Geçiş Devri" adı verilen bu dönemde gazeteler siyasî bir gücün etkisi ve himayesi altında yayın hayatlarını sürdürmüşler, siyasî bir dayanağı olmayan süreli yayınlar "sonbahar yaprakları gibi dökülüp giderken" geriye kalanlar ya bir partinin ya da siyasî bir teşekkülün gücüyle yayın

hayatlarını devam ettirmişlerdir. Bu dönemde günlük olarak yayınlanan Servet-i Fünûn Gazetesi herhangi bir siyasî topluluğa bağlanmama düşüncesinden hareketle 1909 yılı Mart ayında yayın hayatına son vermiş, haftalık Servet-i Fünûn yayınlanmaya devam etmiştir.

Meşrutiyet dönemi aydınının fikirlerini halka ulaştıran ve basın hayatımızda önemli bir yer tutan birkaç süreli yayına göz atmak, Servet-i Fünûn'un üzerinde çalıştığımız sayılarını da şekillendiren dönemin basın hayatı hakkında az da olsa bizi aydınlatacaktır. Sözü ettiğimiz dönemde Tanin, Sabah, İkdâm, Serbestî, Sadâ-yı Millet, Karagöz, Yeni Gazete ve Tasvîr-i Efkâr gibi periyodikler yayın hayatını sürdürmektedir.

2 Ağustos 1908'de Tevfik Fikret, Hüseyin Câhit Yalçın ve Hüseyin Kâzım Kadri tarafından yayınlanmaya başlanan "**Tanin**", İttihat ve Terakki Partisinin adeta sözcülüğünü üstlenmiştir. 31 Mart Olayında tahrip edilen gazete çeşitli zamanlarda kapatılmış fakat her seferinde Cenin, Renin, Senin gibi isimlerle tekrar yayın hayatını sürdürmeye çalışmıştır.

"Basında karikatür sistemini ilk kuran (Tokgöz 1993: 152)" dergi olarak bilinen "**Karagöz**", 10 Ağustos 1908'de Fuat Bey tarafından yayınlanmaya başlanır. Mizah dergisi olan Karagöz, döneminin diğer dergilerine göre oldukça uzun ömürlü olmuş ve halkın ilgisini çekmiştir.

"**Serbestî**" Gazetesi, Mevlânzâde Rifat tarafından çıkarılmakta olup daha çok İttihat ve Terakki'ye karşı muhalif tavırlarıyla ön plana çıkmıştır. Gazetenin baş yazarı Hasan Fehmi, bu muhalif tavır yüzünden İttihatçılar tarafından öldürülmüştür. Baş yazarın öldürülmesinden sonra Mevlânzâde yurt dışına kaçmış ve gazeteyi Paris'te yayınlamaya devam etmiştir.

Bu dönemde yayınlanan ve her şeye karşı çıkararak sözde halkın tarafında görünmeye çalışan gazeteler mevcuttur ki bunların başında Mizancı Murad'ın neşrettiği "**Mizan**" yer almaktadır.

"**Yeni Gazete**" Abdullah Zühdi tarafından önceleri "Gazete" adıyla yayınlanır. 1913'e kadar yayın hayatını sürdüren bu gazetenin yazar kadrosunda Mahmut Sâdık, Ahmet Emin Yalman ve Hakkı Behiç gibi isimler yer almaktadır.

Geçiş Döneminde basın, fikrî yapısı itibariyle iki gruba ayrılmıştır. Gazete ve dergiler ya İttihat ve Terakki hareketinin yanındadır ya da tamamıyla onun karşında. Bu hususta Servet-i Fünûn farklı bir tavır geliştirerek her iki gruba da aynı mesafede durmuştur. 31 Mart Olayı esnasında yağmalanan birçok İttihatçı ve İtilafçı matbaa arasında Servet-i Fünûn'un yer almaması da bundan olsa gerektir. Ahmet İhsan Tokgöz hatıralarında Servet-i Fünûn'un tarafsızlığını göstermesi bakımından oldukça manidar olan şu cümleleri sıralamaktadır: "*Kalabalık bir gürâh, önde şehrin en aşağı tabakasının ayak takımları olduğu halde Şurâ-yı Ümmet Gazetesini dağıttıktan sonra*

Bâbîâlî'ye doğru geliyordu. Sesler yükseldi. "Burası da matbaa! İttihatçı mı? Hayır! Ne İttihatçı, ne İtilafçı! Yalnız istibdâda karşıdır. (Tokgöz 1993: 177)" Tokgöz hatıralarının devamında yağmacıların matbaayı yıkmaktan vazgeçtiklerini fakat Tanin Gazetesi'ni yerle bir ettiklerini belirtir. Bu ifadeler bile Servet-i Fünûn'un yayın hayatı boyunca gösterdiği tarafsızlığı, siyasî kavga ve çıkarların üstünde yer alan yayın anlayışını en açık şekilde anlatmaktadır.

II. Meşrutiyetin basında uyandırdığı çalkantı sona erdikten sonra basında siyaset önceliğini yitirir ve ilmî, fıkî yönlere ağır basan daha kuvvetli, geniş kapsamlı gazete ve dergiler yayımlanmaya başlanır. Bunlara 1909'da çıkan "Alemdâr", "Tanzimât" 1917'de yayınlanan "Akşam" örnek gösterilebilir.

Servet-i Fünûn Dergisi'nin üzerinde inceleme yaptığımız sayılarında dönemin basın hayatına ilişkin herhangi bir yazı yoktur. Yine aynı dönem basınında sansür de söz konusu değildir. Özellikle siyasî ağırlıklı yazılarda dönemin idarecilerinin en açık biçimde tenkit edilmesi, devletin iç ve dış siyasetteki yanlışlıklarının belirtilmesi bizi, basın üzerinde siyasî bir baskının olmadığı düşüncesine sevk etmektedir.

Birinci Bölüm

İNCELEME

1. SERVET-İ FÜNÛN'UN TARİHÇESİ ve KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ

“Bir medeniyetten öbürüne geçerken yahut düpedüz yaşarken kaybolan şeylerin yanı başında zamana hükmeden gerçek saltanatlar vardır. Bir kültürün asıl şerefli tarafı da onlar vasıtasıyla ruhlara değişmez renkleri giydirmesidir.”

A. H. Tanpınar

“Bir insan topluluğunun nesilden nesile aktardığı, gelenek halinde devam eden maddî ve manevî varlıklarının, değerlerinin, bütünü; inanç, fikir, bilgi, sanat, âdet ve gelenekleri, bütünüyle yaşayış ve davranış şekli (Kardaş 1995: 1826)” olarak tanımlanan kültür, nesilden nesile yazılı ve sözlü araçlarla aktarılır. Milletlerin sahip olduğu ortak inanç ve uygulamalar o milletin diğerlerinden ayırt edici vasfını oluşturur ki buna da “millî kültür¹” denir. Millî kültürün temel unsuru ve en önemli taşıyıcısı hiç şüphe yok ki dildir. Bu sebeple dil vasıtasıyla meydana getirilen sözlü ve yazılı edebiyâtı tanımak ya da incelemek insanlara millet olma bilincini aşlar. Kültürel mirasına sahip çıkamayan milletler yıkılıp kaybolmaya mahkûmdur. Bu mirası tanımak, incelemek, araştırmak ve anlamaya çalışmak bizi maziye bağlar ve bize âtide yaşanacak büyük zaferlerin kapılarını açar.

Kültürel unsurlar bazen sözlü bazen de yazılı olarak geleceğe taşınır. Yazılı ürünlerin önemli bir kısmı ise edebiyâtımızın temelini oluşturur. edebiyât tarihimizde karşılaştığımız her eser ya da dergi, gazete, risale gibi yayınlar neşredildikleri dönemi anlamak veya anlatmak için değerli birer hazinedir. Süreli yayınlar kategorisini oluşturan dergi ve gazetelerin, kültürel mirası geliştirme ve gelecek nesillere aktarma noktasında çok önemli işlevleri bulunmaktadır.

Türk basın tarihinde yayınlanan ilk derginin “Vakâyî-i Tıbbiye” olduğu bilinmektedir. 1850-1851 tarihleri arasında yayınlanan bu dergiye, Münif Paşa'nın “Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye” adına çıkardığı “Mecmûa-ı Fünûn” takip eder. 1891 yılında yayımına başlanan ve çalışmamıza konu olan Servet-i Fünûn Dergisi, 55 yıl süren yayın hayatıyla Türk kültürünün ve edebiyâtının geliştirilmesinde, nesilden nesile zenginleştirilerek aktarılmasında mühim bir misyon üstlenmiştir.

Servet-i Fünûn'un kültür hayatımızdaki yerini tayin edebilmek ve onu basın tarihimiz içinde bir mevkiye yerleştirebilmek için şu noktaya açıklık getirmek yerinde olacaktır: “Servet-i Fünûn gazete mi yoksa dergi midir?” Osmanlı matbuâtında gazete ibaresi bugün anladığımız mananın dışında genellikle dergi kelimesinin yerine kullanılmıştır. Dergi formunda birçok süreli yayın

¹ Millî kültür ve unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Tural 2000: 9-16).

'gazete' ibaresi altında yayınlanmıştır. O dönemde dergi kelimesi yerine tercih edilen mecmuanın yaygın olarak kullanımına daha sonraki yıllarda rastlanmaktadır. Gazete, "siyasî, iktisadî, sosyal, edebî vb. konularda yorumlu ve yorumsuz haber ve bilgi vermek için her gün veya belirli zamanlarda çıkarılan genellikle resimli olan yayın organı. (Kardaş 1995: 962)" şeklinde tarif edilirken dergi, "ilim siyaset, güzel sanatlar ve benzeri dallarda değişik yazarların yazılarının yayınlandığı, belli aralıklarla çıkan yayın. (Kardaş 1995: 626)" biçiminde ifade edilmiştir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere gazeteler 'haber ve bilgi verme'nin ön plana çıktığı, dergiler ise fikrin ve yorumun ağır bastığı süreli yayınlardır. Gazeteler genellikle günlük çıkar, haber verirken güncelliği yakalamaya çalışır. Dergi ise haftalık, aylık, yıllık yayınlanan, haber vermenin yanı sıra genellikle fikrin ön planda olduğu yayınlardır. Gazete haber vermeyi amaçladığı için daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap eder, derginin hedef aldığı zümre ise daha sınırlı ve seçkindir.

Servet-i Fünûn Dergisi yayın hayatına Servet Gazetesinin haftalık "fennî" ilavesi olarak başlar. Başka bir deyişle Servet-i Fünûn, başlangıçta gazete ibaresiyle ve fennî içerikli olarak çıkar. Söz konusu gazete önce değişik periyotlarla haftalık ve günlük olarak yayınlanır, birkaç kez kapatılır, Ahmet İhsan'ın gayretleriyle yayın hayatına tekrar başlar. Özellikle 1896 yılında Tevfik Fikret'in derginin başına geçmesiyle Servet-i Fünûn tam bir edebî çehreye kavuşur ve "Edebîyât-ı Cedide" topluluğunu bir araya getirerek bu zümrenin yayın organı haline gelir. Bu dönem için Servet-i Fünûn, şekli bakımından dergi, muhteva bakımından edebî ağırlıklıdır. Servet-i Fünûn'un, edebîyât-ı Cedide topluluğunun ürünlerini yayınladığı dönemi incelenirken sıralanan şu satırlar, Servet-i Fünûn'un gazete mi yoksa dergi mi olduğu konusuna yeterince açıklık getirmektedir sanırız: "*Burada dikkat edilecek husus, Servet-i Fünûn'un kendisi için mecmua değil de gazete ibaresini kullanmasıdır. Yayın politikası açısından dergi niteliklerini taşıyan bir yayının kendisini gazete olarak tanımlaması ilginçtir. Servet-i Fünûn'un ilave kısmı için gazete ibaresini kullanmak belki mümkündür, ama kendisi için gazete denilmesi mümkün değildir. Aslına bakılırsa bir bülten niteliğinde olan ilave için de gazete tanımlamasını kullanmak yanlış olacaktır. Bu mülahazalardan dolayı biz de Servet-i Fünûn için dergi ismini kullanmayı uygun gördük.* (Ayata 1996: 30)"

Servet-i Fünûn Dergisi, 1902-1907 yılları arasında "*tarımda gübrecilik, sağlık korumada sülük yapıştırmak ya da çocuğa bakmak gibi yalnız maddî, düşüncelerle ilişkisiz konularda sınırlı kalmış* (Tokgöz 1993: 256)"tır. Edebîyât-ı Cedide topluluğunun dağılmasının yarattığı edebî yazı boşluğu fennî yazılarla doldurulmaya çalışılmıştır. Bu yıllar arasında Servet-i Fünûn fennî yazıların çoğunlukta olduğu bir dergidir. Yayın hayatında kısa bir durgunluk yaşayan Servet-i Fünûn Dergisi 1909-1911 yılları arasında Fecr-i Âti'ye sayfalarını açmış, edebî ve fikrî dergi kimliğini tekrar

kazanmıştır. Servet-i Fünûn'un, Fecr-i Âti topluluğunu şekillendirdiği dönemi, 925-978. sayıları, incelenirken yine bu periyodığın dergi mi gazete mi olduğu sorusu gündeme getirilmiş ve bu konuda şu hükümler verilmiştir: “Kapaktaki “gazete” ibaresi de Servet-i Fünûn'un muhtevasını gözönünde bulundurduğumuzda bugünkü 'gazete' kavramına pek benzemeyen bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan Servet-i Fünûn daha çok 'dergi' sıfatının öne çıktığı bir yayın aracı olarak basın tarihindeki yerini almıştır. Gerçi derginin ilavesi olan *Supplement Politique* (Tevcihat ve Havadis Kısmı) magazin haberleri, günlük olayları, meclisteki gelişmeleri, tariht vak'aları, toplum genelinde olan biteni açıklayan imzasız haber ve yazıları içermektedir ama asıl Servet-i Fünûn'u göz önünde bulundurduğumuzda gazeteden çok bir dergiyle karşı karşıya olduğumuzu söylemeliyiz. (Türkoğlu 1998: 27)”.

Servet-i Fünûn'un üzerinde çalıştığımız sayıları, 1912-1913 yıllarını kapsadığı için bu dönemde dergi iç ve dış siyaset haberlerini vermeyi amaçlayan, halkı güncel olaylar hakkında bilgilendirmeyi ön plana çıkaran, yerel ve genel magazin yazılarının çoğunlukta olduğu gazete hüviyetine bürünmüştür. İncelediğimiz sayılarda Servet-i Fünûn'a ek olarak çıkan “Tevcihat ve Havadis Kısmı”nın bulunmaması, magazin haberlerinin ve günlük olaylarla ilgili yazıların derginin asıl kısmında yer alması sonucunu doğurmuştur. Başka bir deyişle üzerinde inceleme yaptığımız sayılarda yurt içi ve yurt dışı haberleri, magazin, dünya basınından alıntılar gibi unsurlar Servet-i Fünûn'u bu dönemde edebî dergi kimliğinden uzaklaştırıp şekil ve muhteva bakımından gazete formuna daha çok yaklaşmıştır. Derginin 1119-1170. sayılarında yer alan 442 adet yazıdan sadece 85'inin edebî kalem tecrübesi olması da tespitlerimizi kuvvetlendirir mahiyettedir. Konuya açıklık getirmesi bakımından Bilge Ercilasun'un Servet-i Fünûn'un 1912'deki durumuyla ilgili olarak şu tespitlerini vermekte fayda görüyoruz: “Dergi, 1912'den itibaren yine siyasî ve askerî bir görünüş alır. Tercüme roman tefrikalarından başka edebiyâtle alâkası kalmamıştır. İmzasız yazı ve haberler vardır. Bu yıllarda Servet-i Fünûn, Balkan ve Trablusgarb savaşlarını yakından takip etmektedir. Yine baskı güzelliğine itina edilmektedir. (Ercilasun 1996: 65)”.

Servet-i Fünûn'un kültür hayatımız açısından önemini belirleyebilmek için 1891'de başlayıp 1944'te sona eren ve 55 yıl süren yayın hayatının ana hatlarını incelemek ve tarihçesini özetlemek isabetli olacaktır.

Servet-i Fünûn Dergisi'nin tarihçesini yazmak aynı zamanda Ahmet İhsan Tokgöz'ün biyografisini hazırlamak demektir. Çünkü Servet-i Fünûn Tokgöz'ün elinde doğmuş, onun elinde büyümüş ve onun ölümüyle -ölümünden kısa bir süre sonra devam ettiyse de- sona ermiştir. Ahmet İhsan Tokgöz'ün henüz Mülkiye Mektebinde öğrenci iken başlayan gazete çıkarma düşüncesi onda

önü alınamaz bir istek haline gelmiştir. Onda oluşup gelişen edebiyât zevki, yenilik, inkılapçılık, modernlik ve Batılılaşma fikri Mülkiye Mektebi'nden hocası Recaizâde Mahmut Ekrem'in gayretlerinin neticesidir. 1887'de Mülkiye'den mezun olan ve kalem hayatına tercümelerle başlayan Ahmet İhsan, ilk olarak Umran Gazetesi'ni çıkarır. 1888'de öğleden sonraları neşredilen "Servet" adlı gazetede Avrupa'dan gelen ajans telgraflarını tercüme etmektedir. Servet, Rumca yayınlanan Konstantinapolis Gazetesi'nin sahibi Nikolaidis tarafından çıkartılan Türkçe gazetedir. 1890 yılında Âlem Matbaasını satın alan Ahmet İhsan Tokgöz, Avrupaî tarzda resimli bir gazete çıkarma arzusundadır. Bu sırada yirmi üç yaşında olan Ahmet İhsan için bu arzunun gerçekleşmesi imkânsızdır. Çünkü söz konusu dönemde otuz yaşın altında bir kişinin gazete çıkarması kanunen mümkün değildir. Bu engel, çıkarılacak derginin Nikolaidis adına izin alınması ve Servet Gazetesi'nin ilavesi olması şeklinde halledilir. Nihayet 27 Mart 1891'de Servet-i Fünûn'un ilk sayısı yayınlanır. Bu sayı Servet Gazetesi'nin "fennî" ilavesi olarak çıkmıştır. Derginin çıkışından kısa bir süre sonra Ahmet İhsan matbaacılıkla ilgili yeni bilgileri öğrenmek ve aynı teknolojiyi Servet-i Fünûn'da uygulamak üzere Ahmet Midhat Efendi'nin tavsiyesine uyarak 2 Mayıs 1891'de üç aylığına Avrupa gezisine çıkar. Bu gezi her açıdan çok faydalı geçmiş, Ahmet İhsan resimli gazete basabilmek için gerekli klişelerle yurda dönmüştür. Bir yıl bile geçmeden Servet gazetesi maddî imkânsızlıklar nedeniyle kapanır ve Servet-i Fünûn Dergisi -imtiyazı Ahmet İhsan'a devredilerek- yayın hayatına devam eder. Avrupa'dan getirilen çinkografi tekniği ile ilk olarak Ortaköy Camisi, daha sonra da 27. sayıda Kızkulesi resmi basılır. Bu resmin Servet-i Fünûn'un hayatında çok önemli bir yeri vardır. Söz konusu resim padişah tarafından beğenilmiş, 1 Ocak 1892'de Servet-i Fünûn'un Osmanlı şanına yaraşır bir şekilde çıkması için maddî açıdan desteklenmesine karar verilmiştir. Bu destek Servet-i Fünûn'un uzun ömürlü olmasında büyük rol oynamıştır. Servet-i Fünûn'un ilk sayılarında daha çok Ahmet İhsan'ın yazıları vardır. Daha sonra derginin yazar kadrosuna Ahmet Rasim, Nabizâde Nazım, Mahmut Sâdık ve Doktor Besim Ömer katılır. 1893'te Hâlit Ziya Uşaklıgil'in hikaye denemeleri ile dergiye dahil olmasından sonra Alexandre Dumas, Alphonse Daudet, Jules Verne gibi batılı yazarların eserlerinden tercümeler yapılmaya başlanır.

Servet-i Fünûn, asıl şöhretini Edebiyât-ı Cedide topluluğunun teşekkülüyle kazanmıştır. 1895 yılının sonlarında Baba Tahir'in baş yazarı olduğu Malûmât Gazetesi'nde Recaizâde'nin izni alınmadan "Şemsâ" adlı hikayesi yayınlanır. Konuyla ilgili bir mektubu Servet-i Fünûn'a gönderen Recaizâde Mahmut Ekrem kısa bir süre sonra 1896'da Tevfik Fikret ile dergi kadrosuna dahil olur.

Tevfik Fikret'in Servet-i Fünûn'da yazmaya başlaması ile dergi tam bir edebî çehreye kavuşur ve Cenap Şehabettin, Hüseyin Siret, Mehmet Rauf, Hüseyin Câhit, Ali Ekrem, Süleyman Nesip gibi isimlerin dergiye katılmasıyla Edebiyât-ı Cedide topluluğu şekillenmeye ve en önemli eserlerini vermeye başlar. Bu dönemde Servet-i Fünûn, tam anlamıyla edebiyât ve sanat dergisi olmuştur. Bir süre sonra topluluğu oluşturan sanatçılar arasında birtakım problemler başlar. Edebiyât-ı Cedideciler arasında ilk ciddi kırgınlık Ali Ekrem'in, derginin 20. cildinin 505-508. sayfalarında yayınlanan "Şiirimiz" adlı makalesiyle başlar (Parlatır 1990: 527). Yazı işlerinden ayrılan Tevfik Fikret'in görevini Hüseyin Câhit üstlenir. Ekim 1901'de Hüseyin Câhit'in Fransızca'dan çevirdiği "Edebiyat ve Hukuk" adlı makale yüzünden dergi sarayın sansürüne maruz kalır ve kapatılır. 5 Aralık 1901'de Abdülhamid'in emriyle kapanan Servet-i Fünûn, kırk günlük² bir aradan sonra tekrar yayınlanmaya başlar. Dergi yeniden yayınlanmaya başlayınca dergiden birkaç edebiyâtçı ayrılmıştır. Bu ayrılıklar derginin edebî canlılığını yitirmesine sebep olur ve Servet-i Fünûn, 1908 yılına kadar yayın hayatına sessiz sedasız devam eder. Bu durgunluk Fecr-i Âti Topluluğunun edebî beyânnâmelerini Servet-i Fünûn'un sayfalarında neşretmeleri ve topluluğu oluşturan sanatçıların dergi etrafında toplanmalarına kadar devam eder. 1911 yılında Genç Kalemler hareketinin başlattığı "Yeni Lisan" meselesi Servet-i Fünûn'da Cenap Şehabettin, Hâlit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Fuat, Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından tenkit edilir. Bu edebî canlılığı Milli Edebiyât akımının oluşması arttırmış ve Milli Edebiyât hareketi yaygınlaştıkça Servet-i Fünûn'un genç sanatçıları da bu harekete yönelmişlerdir. Bunların birçoğu yazılarıyla ya doğrudan Milli Edebiyât hareketinin içinde bulunmuşlar ya da bu hareketi destekleme yoluna gitmişlerdir.

Ahmet İhsan 1922 yılında Avrupa'ya gittiği için dergi yayınına bir süre ara vermiş, 1924'te tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra da genç edebiyâtçılara kapılarını açan Servet-i Fünûn, edebî dergi hüviyetini sürdürmüştür. "Yedi Meşaleciler" olarak bilinen ve Yaşar Nabi, Cevdet Kudret, Sabri Esat, Vasfi Mahir, Ziya Osman, Kenan Hulusi ve Muammer Lütfi gibi sanatçıların oluşturduğu edebî hareketin sözcülüğünü yine Servet-i Fünûn yapmıştır. Kasım 1928'de yeni harflerin kabulü ile Servet-i Fünûn'un da çehresi değişip yenilenmiştir. "Uyanış" adını alan dergide Hâlit Fahri Ozansoy neşriyât müdürlüğüne atanmış, dergi 1930-1940 yılları arasındaki edebiyâtçı kuşağın yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

² Servet-i Fünûn Dergisi'nin bu olay nedeniyle kapalı kalış süresine ilişkin olarak Bilge Ercilasun iki ayrı tarih vermektedir. Ercilasun bir yerde (1989: 270) derginin altı ay kapalı kaldığını belirtirken başka bir yerde (1996: 16) bu sürenin bir buçuk ay olduğunu söylemektedir. Ahmet İhsan (1993: 97) ise bu sürenin 'kırk günü aşkın' olduğunu belirtmektedir.

Servet-i Fünûn Dergisinin kurucusu, sahibi ve yazarı olan Ahmet İhsan yakalandığı kanser hastalığından kurtulamayarak 27 Aralık 1942'de ölür. Ahmet İhsan'ın ölümden sonra Servet-i Fünûn bir müddet daha yayın hayatına devam eder. 26 Mayıs 1944'te çıkan 2464.sayısı ile Servet-i Fünûn'un da yayın hayatı sona erer.

Servet-i Fünûn Dergisinin bu kadar uzun ömürlü olmasında zikredilebilecek temel unsur Ahmet İhsan'ın yayıncılık, aşkı, yenilik ve modernlik düşüncesi ve gayretli çabalarıdır. Fakat bunlar bir derginin yarım yüzyıldan fazla bir süre yayınlanmaya devam etmesi için yeterli değildir. Derginin saraydan aldığı maddî yardımın, matbaa giderlerinin karşılanmasında önemli bir rolü vardır. Derginin uzun soluklu olmasında önemli etkenlerden birisi de dergiyi besleyecek yazar kadrosunun ürünlerini Servet-i Fünûn'da yayınlamalarıdır. Ahmet İhsan'ın derginin uzun ömürlü olması hususundaki tespitleri şunlardır:

“Servet-i Fünûn'un kırk yıldır yaşaması, Türk okurlarının kendiliklerinden gazetemizi satın almış olmasıyla sağlanmış değildir; burada çeşitli etkenler vardır. Bunların başında Servet-i Fünûn çıktığı zaman Abdülhamid'in resimli gazeteye ilgi gösterip bize Dahiliye'den ödenek vermiş olması unutulmamalıdır. Ondan sonra matbaamızın kuruluşu ve yavaş yavaş sanayi alanında gelişmesi, Servet-i Fünûn'a da çok yardım ediyordu: Gelirinin bir bölümünü gazeteye bırakıyordu. (Tokgöz 1993: 103)”

Servet-i Fünûn'un 55 yıllık yayıncılığı ile kültür hayatımıza kazandırdıklarını şu birkaç madde ile özetleyebiliriz:

Servet-i Fünûn Dergisi Türk Edebiyatı'nın en zengin ve verimli zümre veya topluluklarına kucak açmış, edebî akımlar bu sayfalarda şekillenmiştir. Edebiyat-ı Cedide'yi Fecr-i Âti izlemiş, Millî Edebiyatçıları Yedi Meşaleciler takip etmiş, yayınlandığı her dönemde en genç kuşağın en yeni fikirlerinin hareket noktası olmuştur.

Tercüme yoluyla Batı kültürünün önemli eserleri Türk okuyucusuna iletilmiş, halkımız bu sayede Batı edebiyatlarını ve edebiyatçılarını tanıma ve anlama imkânına kavuşmuştur. Türk okuyucusu Avrupa'daki bilimsel gelişmeleri takip etmiş, her çeşit icat ve keşiften okuyucu haberdar edilmiştir.

Türk Edebiyatının zirvesini oluşturan birçok edebî ürünler, ilk olarak Servet-i Fünûn sayfaları arasında neşredilmiştir. 1899'da Hüseyin Câhit'in gayretleriyle Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi kurulmuş, Hâlit Ziya, Mehmet Rauf, Tevfik Fikret, Celal Sahir, Hüseyin Câhit,

Ahmet Hikmet'e ait eserler bu kütüphane serisi içerisinde neşredilmiştir. Tefrika yoluyla halka ulaşan birçok hikaye, roman ve tiyatro ile Servet-i Fünûn, bir "mekteb-i edeb" olmuştur.

Edebiyât tarihimizin en dikkate değer edebî tartışmaları Servet-i Fünûn'un sayfaları arasında neşredilmiştir. Derginin sayfaları arasında yer alan ilk edebî tartışma "göz ve kulak için kafiye" konusunda Rezaizâde ile Muallim Naci arasında gelişmiştir. Birçok tenkit ve tahlil yazısıyla edebiyât tarihimizin en önemli eserleri yorumlanmış ve okuyucu zevkine sunulmuştur.

Edebiyât haricinde de birçok müspet ilimle ilgili makale ve inceleme yazısına yer veren Servet-i Fünûn, fennî dergi olarak da halkı yeni bilim dallarıyla ve bu bilim dallarında yapılan en son yeniliklerle tanıştırmıştır.

Servet-i Fünûn, haftalık yayınlanmasına rağmen güncelliği yakalamış, halkı siyâsî olay ve haberlerle daima uyanık tutmaya çalışmıştır. Türk okuyucusuna kimler tarafından nasıl yönetildiğini anlatan, siyâsî ve politik gelişmeleri tarafsız bir şekilde aktaran Servet-i Fünûn, hiçbir siyâsî zümrenin yayın organı olmamıştır. Yayınlandığı her dönemde bağımsızlığını koruyan dergi siyâsî amaçlara araç haline gelmemiştir. Bu yönüyle dönemin siyâsî ve politik zeminini tespit etmek isteyen araştırmacılar için Servet-i Fünûn, önemli bir kaynak olacaktır.

Dergi genelinde büyük bir yekün tutan fotoğraflar, dönemin panoramasını çıkarmak için önemli bir malzeme olarak karşımızda durmaktadır. Yazılarıyla güncelliği yakalayan Servet-i Fünûn fotoğraflarıyla da bunu desteklemiştir.

Halkın kültürlenmesinde ve bilinçlenmesinde önemli bir vazife üstlenen ve bu vazifeyi layıkıyla yerine getirmeye çalışan Servet-i Fünûn hakkında söylenen şu satırlar, onun kültür hayatımızdaki yerini göstermesi bakımından oldukça dikkate değerdir³: "*Servet-i Fünûn dergisi, elli sene müddetle her hafta, aksamadan aynı gün, perşembe günü çıkmıştır. Bir yayın organının bu kadar uzun zaman ve şaşmaz bir düzen içinde çıkması, o devir için olağanüstü bir durumdur. Kağıdın kalitesi, mizanpajının düzgünlüğü, resimlerdeki ileri teknik ve itina, hep Avrupaî bir vazife anlayışının ifadesi ve belirtisidir. Servet-i Fünûn'da öbür yayın organlarına nazaran imla hatası da son derece azdır.* (Ercilasun 1996: 15)"

"*Mecmuacılık kısmında Türkiye'nin en uzun ömürlü, en derin izli, en geniş ölçüde edebî bir dergisini kurmak, parlatmak, şöhret ve şerefle yaşatmak, tarihe mal etmek kudretini*

³ Servet-i Fünûn'un kültür ve basın hayatımızdaki yeri hakkında daha detaylı bilgi için Ahmet İhsan Tokgöz (1993)'ün "Matbuât Hatıralarım" adını verdiği kitabına müracaat edilebilir. Tokgöz, eserinde Servet-i Fünûn'un yayın hayatını, amaçlarını, neyi niçin yaptığını sebepleriyle ve sonuçlarıyla anlatmaktadır.

göstermiştir. Biz de diyebiliriz ki Servet-i Fünûn gibi daima ileri bir hamle olarak yaşamış, ayrıca üç dört edebî nesil yaşatmış hiçbir mecmua yoktur. (Karay 1996: 171)”

“Servet-i Fünûn! Recaizâdeden Gavzi Ozansoy’a kadar gelen edebiyât ve fikir nesilleri arasında, eski ve yeni, üstad ve amatör, gedikli ve geçici hangi şöhret ve hangi heves vardır ki onun sayfalarında bir kere talihini denemiş olmasın! Edebîyât-ı Cedide’ye “Servet-i Fünûn Edebîyât” adını vermek niçin yanlıştır: Servet-i Fünûn’un doğurduğu, kundakladığı, büyüttüğü, kucakladığı, yaşattığı, hiç değilse beşiğini salladığı şöhretler hem Edebîyât-ı Cedide’ye, hem Fecr-i Âti’ye hem de geçen Dünya harbinden bugüne kadar daha yeni nesillere mensup yarım asırlık edebiyât tarihimizi dolduran isimlerin hemen hepsidir. Servet-i Fünûn adeta bütün yenilik edebiyâtımızın hücum kapısıydı ve oradan geçmeden, ileride daha esaslı tasfiyelere hazırlanmak şartıyla, kültür sarayımızın bahçelerini dolduran kalabalıklara katılmak mümkün değildir. (Safa: 1996: 166)”

1.1. Servet-i Fünûn’un Şekil Özellikleri:

Servet-i Fünûn Dergisi baskı tekniğindeki mükemmellik, dizgi ve mizanpajındaki titizlik ile uzun yıllar basın hayatımızda boy göstermiştir. Derginin uzun ömürlü olmasında sıralanabilecek sebeplerden biri de Servet-i Fünûn’un baskı kalitesidir.

Tez çalışmamıza konu olan sayıların ilki -1119. sayı- 14 Kasım 1912’de yayınlanmıştır. Dergi 22. yılında, 44. cilttedir. 624 sayfa devam eden 44. cilt, 1144. sayıda biter ve 1145. sayıda 45. cilt yayınlanmaya başlanır. 1170. sayı ile de yine 624 sayfa tutan 45. cilt 6. Kasım. 1913’te sona erer.

52 hafta boyunca hiç aksamadan perşembe günleri neşredilen Servet-i Fünûn Dergisi’nin “sahib-i imtiyazı” ve “müdür-i mesulü” Ahmet İhsan’dır. Bu hususta 1139. sayının kapağındaki bilgilerde bir değişiklik göze çarpmaktadır. Bu sayıdan itibaren “sahib-i imtiyaz” Ahmet İhsan, “müdür-i mesul” Hasan Saib olmuştur. Bu değişiklik muhtemelen Ahmet İhsan’ın Beyoğlu Belediye başkanlığı görevine getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Zira Ahmet İhsan’ın belediye başkanlığı görevine getirilmesiyle Hasan Sâib’in, derginin “müdür-i mesul”luğunu üstlenmesi aynı zamanlara rastlamaktadır.

İncelediğimiz sayılarda dergi kendinden kapaklı ve 24 sayfadır. Her sayının ilk sayfasında kapak fotoğrafı yer alır ve kapaktaki fotoğraf o haftaki güncel konuyu işlemektedir. Kapakta yer alan Servet-i Fünûn ibaresi altında “Penç-şenbe Günleri Çıkar, Musavver Osmanlı Gazetesidir” yazısı bulunmaktadır. Dergi logosunun altında neşir tarihleri hem hicrî hem de rumî takvim esas

alınarak verilmiştir. Yine kapak bilgilerinden hareketle matbaanın Eski Mülkiye Mektebi karşısında Nuruosmaniye semtinde bulunduğunu anlıyoruz. Servet-i Fünûn ibaresinin her iki yanında derginin sahib-i imtiyaz, müdür-i mesul, sene, cilt, numara ve adres bilgileri verilmiştir. Bu bilgiler bir sütunda Osmanlıca verilirken aynı bilgiler diğer sütunda Fransızca olarak sıralanmıştır. Dergi adı ve alt başlığı “SERVET-I FUNOUN, Illustration Ottamane paraissant le Jeudi.” şeklindeki Fransızca ibarelerle karşımıza çıkmaktadır. Aynı uygulama fotoğraf altı yazılarda da kullanılmış, fotoğraflarla ilgili açıklama önce Osmanlıca, daha sonra Fransızca olarak yazılmıştır. Bu hareketi, o dönemin en revaçtaki yabancı dili olan Fransızca'nın Türk aydını üzerindeki etkisi olarak kabul etmekle beraber, daha geniş kitlelere ulaşmayı amaçlayan Servet-i Fünûn'un Avrupaî tarzda bir gazete olma gayretinin bir sonucu olarak da değerlendirebiliriz. Aynı kelimenin hem Osmanlıcasının hem de Fransızcasının verilmesi, Batı menşeli özel isimlerin okunmasında kolaylık sağlaması bakımından da önemlidir.

Yazıları çoğunlukla iki sütun halinde veren derginin her sayfasında yazıların tepesinde birbirine paralel iki düz çizgi bulunmaktadır. Bu düz çizgilerin sağında derginin sayfa, solunda ise sayı numaraları ve bu iki numarayı tam ortalayacak şekilde de “Servet-i Fünûn” ibaresi yer almaktadır.

Servet-i Fünûn'un, incelediğimiz tüm sayılarında ilk yazısını, “İstanbul Postası” adını taşıyan ve konusunu genellikle güncel siyasî, ekonomik ve politik konuların yorumunu içeren yazılar oluşturmaktadır. Çoğu zaman bir sayfayı geçmeyen nadiren de ikinci sayfaya sarkan İstanbul Postaları'nın on birini Ahmet İhsan, beşini “Kadri” müstearıyla Mahmut Sâdık, ikisini M. R. kaleme almıştır. Geriye kalan otuz dört İstanbul Postası imzasız olarak yayınlanmıştır. İstanbul Postalarını, sırası değişerek, musahabeler, küçük hikayeler, şun-ı medeniyyeler, siyaset yazıları ve tefrika roman, tiyatro ya da hikayeler takip etmektedir. Derginin son iki ya da üç sayfası reklam ve ilanlara ayrılmıştır. Doktor, eczâhane, giyim, yiyecek-içecek ve banka reklamları derginin devamı için önemli bir gelir kaynağını oluşturmuştur. İlanları matbuât, ölüm, duyûn-ı umumiyye ve Servet-i Fünûn ile ilgili ilanlar şeklinde tasnif etmek mümkündür. Bazı sayılarda derginin son 5-6 sayfası “Resimsiz Kısım” başlığı ile isimlendirilmiştir. Bu kısımlarda fotoğraf bulunmamaktadır.

Servet-i Fünûn'da yazılardan sonra en önemli yeri tutan ve sayı itibarıyla oldukça büyük bir yekün oluşturan diğer bir başlık fotoğraflardır. Dergi genelinde önemli bir yer tutan fotoğraflarda gündem takip edilmeye çalışılmıştır. Fotoğrafların çoğu yayınlanan yazılarla ilgilidir. Derginin bazı sayfalarında fotoğraflar, yazılardan daha fazla ön plana çıkmıştır. Bu dönemin panoramasını çıkarmak için yazılardan daha çok müracat edilebilecek unsur fotoğraflar olacaktır. Dönemin siyasî

tablosuna uygun olarak savaş ve savaşla ilgili öğelerin resimlerinin çokluğu da dikkati çekmektedir. Fotoğraflar genellikle altında bir açıklayıcı cümle ile beraber verilmektedir. Bu cümleler -birkaç istisna hariç- Osmanlıca ve Fransızca olarak iki dilde de yazılmıştır.

Servet-i Fünûn'u Avrupa standartlarında bir dergi yapma çabasının ürünü olsa gerek Ahmet İhsan fotoğraflara çok önem vermiş, bunun için Avrupa'da birçok matbaayı incelemiş, o matbaalardan aynı teknolojiyle resim basabilmek için çeşitli malzemeler getirmiştir. Servet-i Fünûn'un uzun ömürlü olmasını sağlayan sarayın maddî desteği, dergide basılan "Kızkulesi" resminin padişah tarafından beğenilmesiyle başlamıştır. Servet-i Fünûn Dergisinin renkli resim hususundaki tekamülü ve bu konudaki girişimleri Ahmet İhsan'ın şu cümleleriyle özetlenmektedir:

"Servet-i Fünûn ilk altı sayısını Bâbîâlî yokuşunun köşebaşı şimşir hakkâklarına yaptırdığım resimlerle, Mercan'daki Bible House'tan kiraladığım galvanolarla, Paris'teki bir ajanstan getirttiğim ünlü yabancıların portreleriyle donatmışım. İlk Avrupa yolculuğumdan dönerken Viyana'da Angerer ve Goeschel çinko ve hâk fabrikasıyla yaptığım anlaşma üzerine İstanbul manzaraları fotoğraflarını bir kuruluşa göndermişim; bunların klişeleri geldi. Paris'te ve Viyana'da matbaaları gezip inceleyerek bu yeni icat klişelerin nasıl basıldığını, ne gibi mürekkep kullanmak gerektiğini de öğrenmişim.... Viyana klişelerinden "Ortaköy Camisi" resmini Servet-i Fünûn'un ikinci altı ayının birinci sayısı olan 27 numaraya basarken baskı makinesi üstünde kendim uğraşım. Santyorum İstanbul'da çinko ile basılan ilk nefis resim buydu. Bundan sonraki sayımızda "Kızkulesi" resmi çıktı ve bu resim Servet-i Fünûn'un yaşamında büyük bir rol oynadı. (Tokgöz 1993: 56)"

Servet-i Fünûn, sarayın emriyle kapatılmasından sonra yeniden yayına başladığında, fotoğraflara geniş yer vermeye başlamıştır. Ahmet İhsan bu durumu "Gazetenin edebî ve güncel bölümünde oluşan boşlukları karşılamak için resimlere ağırlık veriyordum. (Tokgöz 1993: 103)" cümleleriyle izah etmektedir. Sanırız üzerinde çalıştığımız dönemde de Ahmet İhsan edebî boşluğu fark etmiş ve bu boşluğu gidermek için fotoğraflara büyük bir ağırlık vermiştir.

Fotoğraflar kadar geniş yer tutmasa da dergide çeşitli resim, karikatür, harita ve krokiler de yer almıştır. Edirne müdafasının devam ettiği günlerde düşmanın taarruz hattını gösteren çeşitli haritalar ve krokiler halkı, savaşın gidişatı hakkında bilgilendirmeye çalışmıştır. Dergide yer alan karikatürler ise söz konusu dönemin siyasi zeminini yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir.

Servet-i Fünûn, şekil bakımından incelenirken vurgulanması gereken son bir nokta daha vardır ki o da derginin fiyatını belirten bir ibarenin incelenen sayılar içinde bulunmamasıdır.

Derginin önceki sayılarında, başlık klişesinin yanında derginin satış fiyatı ve “*Dersaadet Nüshası: 100 Paradır. Dersaadet’te idarehaneden gelip almak şartıyla seneliği 100, altı aylığı 50, üç aylığı 25 kuruştur. Mahalline gönderilirse vilayet bedeli ahz olunur.*” ve “*Vilayette seneliği 150, altı aylığı 80 kuruş olup üç aylığı yoktur.*” gibi ibarelerle abone şartları belirtilmektedir. Sonraki sayılarda derginin satış fiyatında çok cüzî de olsa bir artış gözlenmektedir⁴. Diğer sayılarda bulunan ve derginin hem İstanbul’da hem de İstanbul dışındaki diğer şehirlerde satışının yapıldığını gösteren “*Dersaadet Nüshası*” ve “*Vilayet Nüshası*” ibareleri incelediğimiz sayılarda bulunmamaktadır. Derginin incelememize konu olan sayılarında satış fiyatının ve abone şartlarının bulunmayışını basit bir baskı hatası veya dikkatsizlik olarak değerlendirmek yanlış olacaktır sanırız. Zira bu eksikliğe tek bir sayıda değil, incelediğimiz tüm sayılarda tesadüf etmekteyiz.

1.2. Servet-i Fünûn’un Dil ve Üslup Özellikleri:

Edebiyâtın temel malzemesi dildir. Şâiri ya da yazarı, bu malzemeyi kullanma konusunda aldığı eğitim, sahip olduğu kültürel alt yapı, içinde bulunduğu toplumun gerekleri, bağlı bulunduğu fikir ya da zümrenin dil anlayışı yönlendirmektedir.

Dergi ve gazeteler sözcülüğünü yaptığı zümre ya da grupların dil ve üslup anlayışına paralel eserler verirler. Servet-i Fünûn, yayın hayatı boyunca birden çok zümreye / topluluğa kucak açtığı için değişik zamanlarda farklı görüşleri dile getirmiştir.

Edebiyât akımları temel farklılıklarını dilin tasarrufu noktasındaki anlayışlarında ortaya koyarlar. Tanzimat Edebiyatı -ilk safhasında- yeni bir edebî dil oluşturmaya çalışmış, yazı dilinin düzenlenip konuşma diline yaklaştırılmasının doğru olacağını vurgulamıştır.

Servet-i Fünûncuların tenkide uğradıkları en önemli konu muhakkak ki dilidir. O güne kadar hiç kullanılmamış kelime ve terkip arayışına giren ve bu arayış neticesinde değişik tamlamalar üreten bu zümre, dillerini sadeleştirme gayretine girmemiş, Edebiyat-ı Cedidelerinin birçoğu dili sadeleştirme hareketini doğru bulmamışlardır. Birçok yönüyle Servet-i Fünûn’un devamı niteliğinde olan Fecr-i Âti Topluluğu da dil ve üslup konusunda büyük bir yenilik getirememiştir.

İncelediğimiz sayılar içinde derginin dil ve üslup anlayışını ortaya koyan tahlil-tenkit niteliğinde bir yazı bulunmamaktadır. Bunu o dönemde faaliyet gösteren bir edebî zümrenin yokluğuna bağlamak mümkündür. Fecr-i Âti’nin dağıldığı 1911’i takip eden yıllarda memleketin

⁴ Derginin farklı zamanlardaki satış fiyatı ve bu fiyattaki değişim konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (Ayata 1996: XIV; Konukçu 1996: XXIII; Türkoğlu 1998: XIII; Aydın 2000: XIII).

içinde bulunduğu siyasî tablo edebî münakaşalara, dil ve üslup noktasında yeni arayışlara izin vermemiş olabilir.

Servet-i Fünûn Dergisi'nin incelenen sayılarının dili kendi içinde farklılık göstermektedir. İstanbul Postalarındaki dil ve ifade, diğer haber nitelikli yazılara göre biraz daha ağırdır. Derginin öteki yazılarında dil ve ifade daha anlaşılır ve sadedir. Dergide yer alan edebî kalem tecrübeleri -özellikle şiir, deneme ve hikaye- dili itibarıyla Servet-i Fünûn Edebiyatının düşüncelerine paralellik göstermektedir. Tercüme eserlerde -özellikle makalelerde- dil daha açık ve sadedir.

1.3. Servet-i Fünûn'un Muhteva Özellikleri:

1.3.1. Edebî Faaliyetler

1.3.1.1. Şiir

*"Bırak beni haykırayım susarsam sen matem et,
Unatma ki şairleri haykırmayan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir."*

M. E. Yurdakul

Şiir, edebî kalem tecrübelerinin, fikrin ve duygunun en vurgulu ve en etkili biçimde söylenebildiği türü olarak bilinmektedir. Bu nedenle şairler şiirlerini fikir arenasında hakikatlerin boğasını kovalayan matadorlar gibi kullanmışlardır. Edebiyat hayatına atılan her yeni grup, zümre, ya da kişi en muhkem fikirlerini, en anlamlı duygularını şiirin mısraları arasına yerleştirmiş, her farklı adım önce şiirle ifade edilmiştir.

Servet-i Fünûn, 1912-1913 yıllarına kadar sözcülüğünü yaptığı iki edebî zümrenin -Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Âti'nin- şiir anlayışını yansıtan eserler yayınlamış, şiir kaynaklı edebî tartışmalara sayfalarını açmıştır. Türk Edebiyatının modernleşmesinde Servet-i Fünûn Edebiyatının "büyük bir hızla sonuç aldığı ilk edebî tür (Akyüz 1990: 93)" şiir olmuştur. Fecr-i Âti şiiri de konu ve üslup itibarıyla Servet-i Fünûn şiir anlayışını devam ettirmiş, sembolizmi anlama ve anlatmadaki kudret ve kuvvetleriyle Servet-i Fünûnculardan ayrılmışlardır.

Servet-i Fünûn'un, edebiyat-ı Cedidecilerin ürünlerini yayınlamaya başladıkları dönemde -1896'da- çıkan sayılarında şiir türüne oldukça geniş yer verilmiş, Ali Ekrem, Cenap Şehabettin, Hüseyin Suat, Tevfik Fikret, Hüseyin Siret, Recaizade Mahmut Ekrem, Süleyman Nesip ve Ahmet Reşit gibi isimlerin şiirleri neşredilmiştir (Ayata 1996: 132-134). Derginin 1897 yılına rastlayan

sayılarında bu isimlere ek olarak Faik Ali, İsmail Safa, Nigar Hanım, Mehmet Rüştü, H. Fehmi, Sami Mortan, Muallim Feyzi gibi yeni simalar katılmıştır (Konukçu 1996: 99-104). Derginin 1897 yılında çıkan sayılarında şiire ayrılan alan, bir önceki yılın sayılarıyla hemen hemen aynıdır.

Servet-i Fünûn'un, Fecr-i Âti'ye sayfalarını açtığı dönemde şiire daha fazla yer verilmiş, farklı anlayışları temsil eden şiirler neşredilmiştir. Bu dönemin şair kadrosu, farklı anlayışlarıyla oldukça geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Derginin bu dönemdeki sayılarında boy gösteren şairlerin isimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Abdullah Cevdet, Abdülhak Hayri, Ahmet Haşim, Ahmet İhsan, Ahmet Necdet, Ahmet Serverî, Ali Haydar Emir, Bedrettin Mümtaz, Ethem Hidayet, Ethem Midhat, Emin Bülend, Haşim Nahit, Celal Sahir, Fazlı Mağmumî, Fazlı Mazlumî, Hâlit Safî, Hasan Fehmi, Hüseyin Hüsni, Raif Necdet, Mehmet Fuat, Mahmut Münib, Mehmet Behiç, Mehmet Rauf, Faik Ali, Rasim Haşmet, Samih Fethi, Sivaslı Hayri, Şahap Rıza, Şekip Akif, Abdülhak Hamid, Tahsin Nahit, Hamdullah Suphi, Ali Canip, Mehmet Behçet (Türkoğlu 1998: 276-283).

Derginin 1910 yılı sonlarıyla 1911 yılına denk sayılarında şair kadrosu tamamen değişmiş ve Fecr-i Âti şiirinin en önemli temsilcisi olarak kabul edilen Ahmet Haşim dergiye dahil olmuştur. Bu dönemdeki diğer şairler ise şunlardır: Mehmet Fuat, Faik Ali, Emin Bülend, Abdüsselim-zade Mehmet Hadi, Ali Suat, Falih Rıfkı, Celal Sahir, Süleyman Nazif, Süleyman Saib, Tahsin Nahit, Hamdullah Suphi ve Ali Canip (Aydın 2000: 149-151).

Servet-i Fünûn'un çalışmamıza konu olan 1119-1170. sayılar arasında şiir türünün neşrinde kayda değer bir durgunluk görülmektedir. Bu durgunluğu hem dönemin siyasî portresine hem de Fecr-i Âti topluluğunun dağılması sonucunda oluşan edebî boşluğa bağlamak mümkündür. Şair, içinde yaşadığı toplumun meselelerine ilgisiz kalamaz; bu, onun duyarlı yapısına aykırıdır. Memleketin siyasî havasına ve meselerine kayıtsız kalmak, toplumun aynası olan edebiyâtçı için izah edilemez bir davranıştır. Bu nedenle olsa gerek derginin 1119-1170. sayılarının çıktığı sıralarda şiir yazılamamış ve dolayısıyla derginin sayfaları arasında şiire en olarak rastlanmıştır. Edebiyât-ı Cedideciler eserlerini toplumun çok uzağında ferdiyetçi bir anlayışla kaleme almışlardır, ki devrin getirdiği baskı ve sansür onları buna mecbur etmişti. Ferdiyetçi bir sanat anlayışıyla edebiyât hayatına atılan Fecr-i Âti zümresi, memleket meselelerinin bu kadar yoğunlukta olduğu bir dönemde kendi anlayışları doğrultusunda eser neşretmişler ve söz konusu sanat anlayışları dolayısıyla da ömürleri pek uzun sürmemiştir.

Çalışılan sayılarda şiir, üzerinde en az örnek verilen edebî türdür. Dergi sayfaları arasında ikisi Hâlit Fahri'ye, ikisi Faik Ali'ye, ve biri de Celal Sahir'e ait olmak üzere beş adet şiir vardır.

Celal Sahir'e ait olan şiir "Büyük Hamid'in Şerefine Bir Ziyafet" adlı yazının içinde yer almış ve Abdülhak Hamid Tarhan'ın yurda dönüşünde onuruna verilen ziyafette ona hitaben okunmuştur.

Fâik Ali imzasıyla neşrolunan "Beklediğimiz Donanma" ve "Kahraman Rauf Bey'e" adlı şiirler serbest müstezat tarzında aruzun Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün kalıbıyla yazılmıştır. Ege Denizi'nde aylardır donanmasıyla dolaşan ve büyük kahramanlıklar gösteren Rauf Bey ve donanması için yazılan bu şiirlerden "Beklediğimiz Donanma", "Tanin" gazetesinden iktibas edilmiştir. "Kahraman Rauf Bey'e" şiiri ise şairin daha sonra neşredeceği (1915) "Elhân-ı Vatan" adlı şiir kitabına aittir. Söz konusu iki şiir, dili itibariyle -Arapça Farsça terkip ve kelimelerin yoğunlukta olması hasebiyle- Edebiyât-ı Cedide şiirinin dil anlayışını yansıtmaktadır. Lirik bir söyleyişle ifade edilen ve Osmanlı İmparatorluğu'nun şanlı mazisi ve hâl-i hâzırdaki durumunu anlatan şiirde denizciliğimizin şeref dolu tarihine göndermeler yapılmış, Türk milletinin Osmanlı donanmasından beklentileri sıralanmıştır:

Ey nâ-Hüdâ-yı muhterem, ey rûh-ı bî-herâs,
İlk önce git Midilli'yi düşmeden et halâs.

....

Tahlîs edin cezâir-i Bahr-i Sefîd'i hep
Bir milletin ümid-i karîb ü baîdi hep

Hâlit Fahri'ye ait "Bağdat" adlı şiir ise aruzun Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün kalıbıyla bent esasına dayanarak yazılmıştır. Masallara, şiirlere ve şarkılara konu olan Bağdat şehrinin güzelliklerinin işlendiği şiir, dili itibariyle Edebiyât-ı Cedide şiirini hatırlatmaktadır. Aynı şaire ait olan "Edirne'ye Doğru" şiiri Mefâilün / Feilâtün / Mefâilün / Fâilün kalıbıyla yazılmıştır. Edirne'nin tekrar Osmanlı topraklarına katılmasının millette uyandırdığı sevinci anlatan epik bir şiirdir.

İncelediğimiz şiirlerdeki kahramanlık, vatan ve tarih sevgisi, millî çoşuklara yer vermeyi daha önceki dönemlerde şekillenmeye başlayan Millî Edebiyât Cereyânı'nın Servet-i Fünûn sayfalarındaki yansımaları olarak değerlendirebiliriz. Dergide yer alan beş şiirden üçünün epik türe örnek olması bu fikrimizi kuvvetlendirir mahiyettedir.

Servet-i Fünûn Dergisinin 256-305. sayılar arasında 79, 306-355. sayılar arasında 91, 925-978. sayılar arasında 129, 1021-1073. sayılar arasında 61 ve üzerinde çalıştığımız 1119-1170. sayılar arasında 5 adet şiir bulunmaktadır. Bu rakamlar da açık bir biçimde göstermektedir ki derginin 1119-1170. sayıları, şiir açısından oldukça kısır bir dönem geçirmiştir.

1.3.1.2. Hikaye ve Roman

Servet-i Fünûn Dergisi birçok hikayecinin ve romancının eserlerini okuyucuya ulaştırmasında önemli bir vazife üstlenmiş, derginin sayfaları arasında edebiyât hayatımızda mihver kabul edilen birçok roman ve hikaye neşredilmiş, dergi edebî eserlerin menbaı olmuştur.

Tanzimat döneminde tanışılan roman türünde Servet-i Fünûncular batı ölçülerine uygun denemeler yapmışlar, Namık Kemal ve Ahmet Midhat'ın yolunda, realizm, natüralizm ve romantizm etkisinde eserler vermişlerdir. Servet-i Fünûn'un Tevfik Fikret'in gayretleriyle edebî bir çehre kazandığı 1896 yılından sonra birçok roman ve hikaye dergi aracılığıyla okura sunulmuştur. Servet-i Fünûn Edebiyatı'nın sözcülüğünü ve tanıtımını yapan Hâlit Ziya'ya ait olan "Mai ve Siyah" romanı, Rezaizade Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası"sı, ve Nabizade Nazım'ın "Zehra"sı 256-305. sayılar arasında tefrika edilmiş romanlardandır. Bu dönemde derginin hikayeci kadrosunda A(Ayın) Nadir, H. Nazım, Mehmet Rauf, Safveti Ziya ve Hüseyin Suat isimlerine rastlamaktayız.

Derginin 306-355. sayıları arasında Hâlit Ziya ve Mehmet Rauf isimlerinin devam ettiği görülmüş ve aynı sayılar içinde roman ve hikayenin çerçevesini çizen makaleler yer almıştır. 925-978. sayılarda hikaye ve romanda bir durgunluk yaşanmıştır. Bu durgunluğun sebeplerini irdelemeye çalışan tahlil ve tenkit yazılarının yanı sıra hikayeci olarak Ahmet Mazhar, Ali Nusret, Ali Süha, Âsaf Muammer, Cemil Süleyman, Haşim Nahit, İzzet Melih, Keçecizade İzzet Fuat, Refik Hâlit ve Süleyman Nazif isimlerine tesadüf etmekteyiz. Söz konusu sayılardaki romancı kadrosu ise Cemil Süleyman ve Henry Renie isimleriyle sınırlı kalmıştır. 1021-1073. sayılar arasında ise Cemil Süleyman ve Âsaf Muammer roman ve hikayeleriyle derginin yazar kadrosunda yer almıştır.

Derginin 1119-1170. sayılarında üzerinde en fazla örnek verilen edebî tür hikayedir. Tercümelerin yoğunlukta olduğu bu hikayeler çoğunlukla imzasızdır. Bu hikayelerin kim tarafından tercüme edildiği ve bazı hikayelerin⁵ de kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir.

Dergide elliye yakın hikaye bulunmaktadır ve bunun üçte birine yakını -15'i- imzasızdır. İmzasızların hemen hepsi -birkaç istisna hariç- tercümedir. "Tercümeler" başlığı altında da değerlendirilen bu eserler Fransız edebiyâtı ve İsveç Edebiyatı'ndan seçilmiştir. Tanzimatla başlayan Fransız Edebiyatı ile yakın ilişkiler, takip eden yıllarda da artarak devam etmiş, diğer yabancı

⁵ Dergide kim tarafından yazıldığı gösterilmeyen hikayeler şunlardır:
İmzasız: *Avukat Âtîfet Hanım*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 533-536.
İmzasız: *Doktor Şâdiye Hanım*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 126-129.
İmzasız: *Gözü Kapalı Bir İzdivâc Mı ? Asla!*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 212-213.
İmzasız: *Konstantiniyye İmparatoriçesi Edirne Prensesi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 57-62.

edebiyâtlar da bu sahada gereken yeri almıştır. Tercüme hikayelerde dil yalın ve anlaşılır bir üslup taşımaktadır. S(Sin) Sirens imzasını taşıyan Ermeni Edebiyatının örneklerinin yer aldığı hikayeler de kayda değer bir yekün tutmaktadır.

İncelenen sayılar içinde Enis Behiç, Mehmet Rauf, Mehmet Ali, Mahmut Sâdık, Burhan Câhit, Suat Sait, Sabri Hüsni, Rabbânî Fehmi ve Osman Sıdkı'nın hikayelerine rastlamak mümkündür. S(Sat) B. ve S(Sat) imzalarıyla neşredilmiş iki hikaye daha mevcuttur. Mehmet Ali ve Enis Behiç imzalı iki hikaye de millî hisleri ve vatan millet sevgisini ön plana çıkaran mesajlar içermektedir. Bu mesajlardan hareketle bu eserleri Millî Edebiyat Cereyanının Servet-i Fünûn Dergisi'ndeki etkisi olarak değerlendirebiliriz.

Derginin söz konusu sayıları içinde üç roman tefrikası yer almaktadır. Bunlardan biri hikayeci kadrosunda da yer alan Mehmet Rauf'un "Menekşe" adlı eseridir. "Menekşe" adlı roman aralıklarla 15 sayı boyunca devam etmiştir. Diğer roman Charles Dickens'ın "David Copperfield" adlı eseridir. 1119. sayıda yayımına başlanan ve kim tarafından tercüme edildiği belli olmayan eser, aralıklarla 1146. sayıya kadar neşredilmiş fakat tamamlanamamıştır. İmzasız olarak yayınlanan yaşanmış bir olaydan hareketle yazıldığı iddia edilen üçüncü romanımız bir sayıda yer almıştır. Hacim itibariyle roman sınırlarına dahil olamayan söz konusu eseri, "Tarihî Roman" ibaresi altında yayınlanması nedeniyle bu grupta değerlendirdik.

1.3.1.3. Biyografi ve Tanıtım Yazıları

Fikirlerden çok olay ve şahısların konuşulduğu bir dönemi içine alan Servet-i Fünûn'un 44. ve 45. cildinde çok sayıda biyografi ve tanıtım yazısı yer almaktadır. Biyografisi verilen şahısları, devrin siyasî meselelerinin yoğun bir şekilde ülke gündemine yerleşmesinden hareketle çoğunlukla siyasetçiler oluşturmuştur. Kral, veliahd, sadrazam, bakan, vali, asker gibi devlet ricalinin ön plana çıktığı biyografi yazılarında devrin önemli şahısları tanıtılmıştır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Mahmut Şevket Paşa, Ebuzziyâ Tevfik Bey, Hayreddin Paşa, Basra Kumandanı Ferid Bey, İngiltere Kralı ve Kraliçesi, Rusya İmparatoru ve İmparatoriçesi, vb.

Biyografik eserlerde karşımıza çıkan edebî şahsiyetler genellikle ölümleri üzerine gündeme gelmişlerdir. Ahmet Midhat Efendi, Ebuzziyâ Tevfik ve Profesör Vambery'nin ölüm haberleri ile birlikte tercüme-i halleri verilmiş, Türk Edebiyatına ve kültürüne katkıları anlatılmıştır.

Dünya basınıını yakından takip eden Servet-i Fünûn, buluşları, keşifleri, ilmî çalışmaları ile güncel haberler arasında yer alan şahısları dergide tanıtarak Türk halkının Batı kültür ve medeniyetine açılan penceresi olmaya çalışmıştır.

Tanıtım yazıları arasında mekan tanıtımı önemli bir yer tutar. “Yalova Kaplıcaları”nın tanıtıldığı yazılardan başka iki tane de kitap tanıtımı yer almaktadır. Seçilmiş Metinler bölümünde de yer alan “Lale Devri” ve “Musavver Dairetü'l-Maârifin” adlı yazılar yeni yayınlanan iki eseri tanıtmaktadır.

Rıza Tevfik'in “Müteveffa Muallim Vambery”, Besim Ömer'in “Üstad-ı Muhterem Hayreddin Paşa” ve A(Ayn) Nuri'nin “Menlik” adlı yazıları haricindeki tüm tanıtım ve biyografi yazıları imzasızdır.

1.3.1.4. Tiyatro

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını hazırlayan sosyal ve politik olayların birbirini takip ettiği 1900'lü yıllarda, toplumun yaşadığı sarsıntı ve çöküş diğer sanat dallarında olduğu gibi tiyatroyu da etkilemiştir.

İbrahim Şinasi'nin 1859'da yazdığı “Şair Evlenmesi” adlı bir perdelik töre komedisi tiyatro türünün Türk edebiyâtındaki ilk örneğidir. 1860'lardan sonra tiyatro sadece bir oyun olarak değil edebî bir tür olarak karşımıza çıkmakta ve tiyatronun çeşitli türlerinde eserler verilmektedir. Meşrutiyetin ilanından önce II. Abdülhamid'in kendini her alanda hissettiren baskıcı yönetimi aydınları sindirmiş, bunaltmış ve suskunluğa sevk etmiştir. Meşrutiyetin ilanından hemen sonra kaleme alınan ve sahnelenen tiyatro eserleri saraya, padişaha, yönetime, baskı ve jurnalcılık sistemine öfke ve eleştirilerle dolu olduğu için edebî anlayış ve fikir akımlarından uzaktır. Bu dönem tiyatro yazarları sanatlarında bir yenilik arayışı içerisine girememiş, çeviri ve uyarlamalarla iktifa etmişler, her görüş ve fikre kapılarını açarak birçok etkiye maruz kalmışlardır (Banarlı 1987: 1022).

Edebîyat-ı Cedide döneminde birçok türde başarılı eserler verilirken ne yazık ki tiyatro en az eser verilen türdür. Devrin tiyatro faaliyetleri tuluat kumpanyalarından ve Yıldız Sarayı'ndaki saray temsilinden ibarettir. Edebîyat-ı Cedideciler, “Abdülhak Hamid ve Ahmet Midhat'ın okunmak için piyes (Akyüz 1990: 108)” anlayışını benimseyerek siyasî baskının sona ermesini ve kaleme aldıkları eserlerini tam bir sanat havası içinde oynayabilecekleri sahne bulmayı beklemişlerdir. Bu

edebî zümre de baskı rejimine rağmen tiyatro türünü denemiş, Hüseyin Suad, Mehmet Rauf, Cenap Şehabeddin ve Hâlit Ziya çeşitli tiyatrolar kaleme almışlardır.

1909-1913 yılları arasında Servet-i Fünûn dergisi etrafında faaliyet gösteren Fecr-i Âti zümresi tiyatro türünde örnekler vermiş, Şehabettin Süleyman, Tahsin Nahit ve Müfit Ratip gibi isimler tiyatrolarıyla okuyucu karşısına çıkmıştır (Polat 1987: 71).

Derginin, 1912-1913 yıllarını kapsayan ve çalışmamıza konu olan 1119-1170. sayılarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan savaşlarından çıkıp I.Dünya Savaşına doğru ilerlediği bir zaman dilimini kapsadığı içindir ki bu dönemde diğer edebî türlerde olduğu gibi tiyatro faaliyetlerinde de durgunluk yaşanmıştır. İncelenen sayılar içerisinde sadece bir tiyatro eserine tesadüf etmekteyiz. 1123. sayıda yayımına başlanan ve Mehmet Rauf tarafından kaleme alınan "İki Kuvvet" isimli tiyatro eseri 14 sayı boyunca tefrika edilmiştir.

Tiyatroyla ilgili kaleme alınan yazıların sayısı da dönemin gidişatına uygun olarak pek azdır. 43. Ciltte yayımına başladığını anladığımız ve "Tiyatro Hayatı" adı verilen yazı dizisi iki sayı boyunca devam etmiş, Avrupa tiyatroları incelenerek tiyatrodaki görevli kişilerin sayısı, görev ve sorumlulukları, bir tiyatronun maliyeti konularına değinilmiştir. İncelenen bu iki makale imzasız olmakla beraber yayınlanmasına 43.ciltte başlanan bu yazı dizisinin önceki sayıları "Mehmet Rauf" imzasını taşımaktadır.

Mehmet Ali imzasıyla yayınlanan "Japon Tiyatroları" adlı yazı, tiyatro sanatının Japonya'da doğuşunu, gelişimini, halkın ve idarecilerin konuya bakış açısını ve Japonya'daki tiyatro faaliyetlerini konu edinmiştir.

İmzasız olarak yayınlanan "Tiyatro ve edebiyât" adlı makale de Amerikalı yazar Stuart'ın "Şimali Amerika" dergisinde neşrettiği ve tiyatro eserinin halkın gözünde bir değer taşımadığını iddia ettiği makalesine cevaben kaleme alınmıştır. Söz konusu yazıda yazar, Stuart'ın tiyatroya olan ilgiyi şu sebeplere bağladığını belirtmiştir:

"Amerikalı muharririn fikrinde bir piyeste en rengin sözlerin, edebiyâtta numune-i ittihâzına layık beytlerin halk üzerinde tesîri yoktur. Tiyatroya gidenlerin ekseriyet-i azimesi orada efâl ve harekete bakar, sözü dinleyen pek azdır. Oyunun tertîbi her sahnesinde merakı ve heyecanı mucib bir surette ise bundan hoşlanır. Kendini meraka düşüren, tehyîç eden oyunda vukuâtın cereyânını, oyuncuların etvâr ve hareketini takîb eder... Hatta sinematografların bu derece nas nezdinde makbûliyet görmesi de kelâma değil, cereyân-ı vukuâta nasın ehemmiyet verdiğini gösterir... Bir faciada kahramanların sözlerinden ziyâde, sahnede göstermeğe muvaffak oldukları vazları, tavırları,

işmizâzları seyircileri teshîr eder... Sinematograflardan evvel pandomimalara gösterilmiş olan rağbet de halkın mizaç ve tabiatını anlatır... Velhasıl Mister “Stuart”ın rey ve mütâlaasına göre tiyatronun edebiyât ile büyük bir alâkası yoktur; hatta “Shakespeare”in tiyatrolarını inzar-ı halk da mergûb ve makbûl eden bu şâir-i bî-hemtânın edebiyât-ı bediası değildir. Ancak tiyatroların vukuâtıdır. Mister Stuart, bir Fransız edîbin, tiyatroya gittiğim zaman kulaklarımı tıkarım da piyesi öyle seyredirim, demiş olmasını da müddeasını isbât etmek için, hatıra getiriyor...”

Yazının akabinde bu iddiaların mübalağalı olduğu veya sadece Amerikalılar için geçerli olabileceği, yazılan tüm tiyatro eserlerinin edebiyâtın sahasına girmediği belirtilerek tiyatro eserlerini “edebî” ve “gayri edebî” olmak üzere iki gruba ayırmanın doğru olacağı vurgulanmaktadır. Bu tasnife göre Stuart’ın bahsettiği tiyatrolar ikinci gruba dahil olanlardır ve zaten onların da edebiyâtla ilgisi yoktur.

“Şuun-ı Medeniyye” yazı dizisi içinde imzasız olarak yayınlanan ve “Bizde Tiyatro Bir İki Söz Avrupa’da” ismini taşıyan makale Türk tiyatrosunu tahlile çalışmaktadır. Yazara göre Meşrutiyetin ilanından sonra memleketteki “belâ-yı istibdâd” sona erecek, halk büyük bir ilerleme gösterecek ve tiyatrolar bu tekamülde önemli bir vasita olacaktır. Fakat bu döneme ait birçok ümit ve hayallerin boşa çıkması gibi bu düşünce de aynı akıbete uğramıştır. Bu konuda çeşitli teşebbüslerinin olduğu fakat bunun yeterli olmadığı ifade edilerek tiyatronun geçen yıllardaki durumu şu şekilde özetlenmiştir:

“Bir zamanlar, bizde tiyatronun, terbiye-i medeniyyeye tesîri anlaşılmış gibi idi. Mesela müteveffâ Güllü Agop Efendi, zamanın erbâb-ı fikir ve kalemiyle teşrîk-i mesai ederek tiyatroculuk sanatında memleket için bir inkılâb hazırlamak istemişti. Gedik Paşa Tiyatrosu bu gayretin bir nişanesi idi. Ne çâre ki hakan-ı sabık, taassub ve cehâlete istinad ettirdiği politikasıyla milletin feyz ve tealisini icab edecek olan efkâr-ı hürriyet-perverâneye ve mezaya-yı irfâna düşmanlığıyla yalnız bu cereyânın önüne geçmekle kalmadı. Gedik Paşa Tiyatrosu’nun binâsı yerle yeksân edilmek şartıyla binâdan bile intikam alındı. Güllü Agop Efendi’nin Gedik Paşa Tiyatrosu ise Naum’un tiyatrosuna halef olmuştu. Naum’un Tiyatrosu ilk cereyânın âbidesi idi.”

Söz konusu yazının devamında çeşitli Avrupa ülkelerindeki tiyatro faaliyetleri anlatılmış, Amerika ve Japon tiyatrosu hakkında bilgiler verilmiştir.

Tiyatroyla ilgili diğer bir yazı da Fransa’da sahnelenen “Azim ve Meram”, “Oyun Bozan” adlı piyeslerin özetlerinin verildiği aynı adla imzasız olarak neşredilen makalelerdir. Söz konusu makalelerde piyeslerin özetleri verildikten sonra bu piyesten çıkarılacak sonuçlar değerlendirilmiştir.

“1813’te 1913 İçin, Bir Prens, Bir Şâir” adlı yazı Almanya’da kaleme alınan, fakat sahnelenmesi Alman veliahdı tarafından yasaklanan bir tiyatro eserini anlatmaktadır. Konuyla ilgili Fransız ve Alman basınından yapılan alıntılarda bir tiyatro eserinin yasaklanmasının o eseri zafere ulaştıracağı belirtilmiştir. Yazılarından alıntı yapılan Briston’un tiyatro ile ilgili şu cümleleri dikkate değerdir:

“Tiyatro sahnesi millete karşı bir kürsü-i hitabettir, buradan tedâbir-i istisdâd-kârâne; hutebâyı koğmağa kadir olamaz. Sıklamak, boğulmak istenilen sadaların perdesi, şiddeti bilakis yükselir. muhabbet-i umumiyye müellif tarafına teveccüh eder. Vaktiyle Onuncu Şarl, Victor Hugo’nun, Kral Eğleniyor, piyesini men etmiş idi, fakat tiyatronun mahdûd temaşa-girânına bedel, bu piyes bî-hadd ve bî-pâyân kar’i buldu. Meni, makbûliyet-i ammeye mazhariyetini temîn etti.”

Üzerinde çalışılan Servet-i Fünûn Dergisinin ilgili sayıları içerisinde ilan ve reklam bölümlerinde tiyatro faaliyetiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamış olması bu dönemdeki tiyatro çalışmaları hakkında da gereken bilgiyi vermektedir. Yenilgi ile sona eren büyük bir savaşın acısını unutup yaralarını sarmaya çalışan Türk insanının -ihtimal ki- ne tiyatro sahnelemeye, ne de sahnelenen tiyatroyu izlemeye dermanı kalmıştır.

1.3.1.5. Diğer Yazılar

Hikaye, roman, tiyatro, biyografi ve tanıtım dışında kalan diğer edebî kalem tecrübeleri birkaç maddeden ibarettir. Deneme, sohbet ve mektup türlerinde verilen eserlerin sayısı fazla değildir. Âsaf Muammer’e ait bir mektup, Mahmut Sâdık (Kadrî imzasıyla) ait ve S(Sin) Sirens tarafından çevrilen bir deneme ve yine Mahmut Sâdık ve N. B.’ye ait iki sohbet yazısı mevcuttur.

Mahmut Sâdık tarafından kaleme alınan “Acaba Dedikleri Gibi mi?” adlı sohbet kayda değer önemli tespitler taşımaktadır. Mahmut Sâdık bu yazıda millet olarak yıkımımıza sebep olan hatalarımızın ne olduğunu anlamaya, mevcut durumu tahlil etmeye çalışmış ve çözüm yolları önermiştir:

“-Yahu! Noksanlarımızı anlayalım da düzeltelim, diyoruz hadisât-ı cihan ile bunu zabt ve kayd eden tarih gösteriyor ki, iki yüz senedir, felâketten felâkete düşmüşüz. Baş aşağı gitmişiz. Son felâketleri de son sükutları da görmek, bin kere teessüf, bize nasib imiş!... Ne yapalım, bu devre kalmışız, bu devirde yetişmişiz!... Bunlar doğru, ama bir kere düşünelim, iki asırlık hadisâtı kafamızda evirip çeviricek, tahlil ve tetkik ile netayicini gösterecek kudretimiz yoksa bari şu son zayiât üzerine, ne anlayabildik, belli başlı kusurumuz, günâhımız siyâsiyatta, filiyatta, muharebatta

en ziyâde göze çarpan -yani bizi dûçâr-ı belâ ve musibet etmeğe sebep olan- hata-yı fahişimiz nedir, bu husûsta ne fikr-i kanaat edindik?... Kabacası, sadecesi, kasır aklımızın erdiği derecesi şudur: Azıcık birşey biliyoruz, sanmışız, müdhiş aldanmışız!”

Yazar felaketlerimizi birşeyler bildiğimizi zannederek kapıldığımız büyük aldanmışlığa bağlamış, bu konuda “tecrübe-dide” olarak bilinenlerin önemli mevkilere getirilmesinin yanlışlığını vurgulamıştır. Söz konusu yazıda gençliğe güvensizliğini de dile getiren Mahmut Sâdık kibir ve gururumuzu yenmeden temel problemlerimizin halledilemeyeceğini bildirmektedir.

1.3.2. Fikrî Faaliyetler

1.3.2.1. İstanbul Postaları

İstanbul Postaları Servet-i Fünûn’un birçok sayısında ilk yazı olarak neşredilmiş ve bu seri yazılarda o haftaki güncel olaylar tetkik edilmiştir. İstanbul Postalarında ilmî, fennî, siyasî, iktisadî ve içtimaî birçok konu üzerinde önemli tespitlerde bulunulmuştur

Servet-i Fünûn’un 256-305. sayılarında 19 tane İstanbul Postası yazısı vardır ve hepsi de Ahmet İhsan imzasını taşımaktadır. Derginin 306-355. sayılarında tamamı Ahmet İhsan tarafından kaleme alınmış 13 İstanbul Postası mevcuttur. Yine aynı başlık altında 925-978. sayılarda ise 45 adet yazı vardır ve bunların 5’i Ahmet İhsan, diğerleri ise İsmail Subhî, Hatip ve Karga imzalarıyla neşredilmiştir. Derginin 1021-1073. sayılarında İstanbul Postalarının sayısı 49’dur. Bu yazıların ağırlıklı imza sahibi yine Ahmet İhsan’dır. 36’sı Ahmet İhsan tarafından kaleme alınan bu seri yazıların geri kalanları A(Elif) S(Sat) ve Servet-i Fünûn ibaresiyle yayınlanmıştır.

Üzerinde çalıştığımız sayılarda her hafta hiç aksatılmadan İstanbul Postaları yayınlanmıştır. 52 İstanbul Postasından sadece 11’i Ahmet İhsan tarafından kaleme alınmış ve bu yazılar sadece 44. ciltte yer almıştır. Ahmet İhsan’ın 1912 yılının sonlarında Beyoğlu Belediye Başkanlığı görevini üstlendiğini göz önünde bulunduracak olursak yazarın ilerleyen sayılarda dergide neden imzalı yazısının bulunmadığını açıklayabiliriz. Bu yazı dizisinde Mahmut Sâdık’ın “Kadri” imzasıyla 5 yazısı mevcuttur. İstanbul Postalarının çoğunluğu daha sonra üzerinde ayırtıntısıyla duracağımız “İmzasız”lardan müteşekkildir. Ahmet İhsan imzasını taşıyan İstanbul Postaları ile imzasız neşredilen İstanbul Postalarının ifade tarzları, kelime kadrosu, üslup özellikleri ve konuya yaklaşım biçimleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikten yola çıkarak imzasız neşredilen İstanbul Postalarının Ahmet İhsan’a ait olabileceğini düşünmek çok iddialı olmayacaktır sanırız. “Matbuât Hatıraları”nda hem belediye başkanlığı görevini hem de dergiyle ilgili çalışmalarını aynı

anda yürüttüğünü ifade eden Ahmet İhsan, ihtimal ki imzasız olarak İstanbul Postalarını yazmaya devam etmiştir. Ahmet İhsan'ın hayatıyla ilgili bu bilgileri imzasız İstanbul Postalarındaki 1133-1134. sayılardaki bilgilerle birleştirdiğimizde az önceki iddiamız ispatlanacaktır. Ahmet İhsan hatıralarında belediye başkanlığı görevini bildiren telgrafı Cenevre'de aldığını ve iki haftalık ziyaretinde Cenevre Belediyesinin çalışmalarını incelediğini yazmaktadır (Tokgöz 1993: 220). 1133 ve 1134. sayılarda yer alan İstanbul Postaları Avrupa belediyelerinin çalışmalarını Cenevre Belediyesini örnek vererek anlatmış, Beyoğlu Belediyesinin çalışmalarından bahsetmiştir. O halde kuvvetle muhtemeldir ki bu imzasız yazılar Ahmet İhsan'ın kaleminden çıkmıştır.

İncelediğimiz sayılardaki imzasız olarak neşredilen İstanbul Postalarının çoğunun sonuna “* * *” konulmuştur. Sonunda üç yıldız bulduran İstanbul Postalarından birinde, 1145. sayıdaki İstanbul Postasında, yazar Şam'daki Askeri Rüştîye'de talebe olduğunu belirtmektedir. Ahmet İhsan'ın tercüme-i halinden onun, babasının görevi nedeniyle Şam'daki Askeri Rüştîye'yi okuduğunu ve buradan mezun olduğunu öğreniyoruz (Ercilasun 1996: 4). Bu da imzasız olarak nitelendirdiğimiz ve fakat sonunda “* * *” rumuzunu bulduran İstanbul Postalarının Ahmet İhsan Tokgöz tarafından yazıldığının bir başka göstergesidir. Ayrıca bu seriye ait iki yazı da M. R. imzasını taşımaktadır. M. R.'nin kimliği konusunda bir fikrimiz olmamakla beraber o dönemde derginin hikaye ve tiyatrosuyla yayın kadrosunda bulunan Mehmet Rauf adının akla gelmesi sanırız biraz “yakıştırma” olacaktır.

Ahmet İhsan İstanbul Postalarında devrin siyasî tablosunu en açık şekilde ifade etmiştir. İncelenen ilk sayıdaki İstanbul Postası'nda yazar, Osmanlı İmparatorluğunun mevcut durumunu şu şekilde belirtmektedir:

“Felâkete uğradık, kendi taksîrâtımız sebebiyle düşmanlarımız fırsattan, zamandan istifâde eylediler ve otuz senedir durmayıp bizim aleyhimize hazırlanmış olduklarını isbât ettiler. Bunlar âşikâr! Fakat her muhârebenin bir musâlaha ile bitmesi kanun-ı ezeli hükmünce mutlaka bu muhârebe de bir tarz-ı musâlaha bulacak. Belki şimdiki felâketler yavaş yavaş unutulacak. Nasıl ki 1293 Rus muhârebesini çoktan unutmuştuk. Onun safahât-ı elîmesini zaman silip götürmüş idi. Halbuki biz 1293'ün felâketlerini unutup tarz-ı kadim müsâmaha ve cehâletimizde yaşarken bizden ayrılan akvâmın teşkil eylediği hükümetler otuz senede kesb-i kuvvet edip bugün boğazımıza sarılmağa hazırlanıyor idi.”

Ahmet İhsan milletimizin cehâletten ve bâtil inanışlardan bir an önce kurtulması, atâlet ve tembelliği üzerinden atması gerektiğini ifade ederek eğer bunlar yapılmazsa Rumeli'de yaşanan yenilginin ileride Anadolu'da da başımıza gelebileceğini söylemektedir. Yazar tekrar yenilgi

yaşamamak ve kendimizi kurtarmak için yapılması icab eden önemli bir hususu ”*Biz dünyada yaşamak istiyorsak evvela Avrupalılaştırmalıyız, sâniyen kendimize hâmi ve zahîr bulmalıyız.*” şeklinde özetliyor.

İstanbul Postalarında Balkan, Avrupa Devletleri ve Rusya'nın birbirine karşı tavır ve durumları, Osmanlı İmparatorluğunun bu devletler dengesindeki siyasî, askerî, politik konumu günün gelişen ve değişen şartları göz önüne alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu tespitlerde Rusya “düşman-ı ezelimiz” olarak tanımlanmış, Almanya ile Osmanlı İmparatorluğunun arasındaki yakınlaşmadan bahsedilmiş, Almanya'nın gelişen sanayi ve askerî gücüyle Avrupa devletlerinde uyandırdığı korku izaha çalışılmıştır.

İstanbul Postalarında siyasî gelişmelere paralel olarak başlayan barış görüşmeleri, katılan devletlerin amaçları, planları, muhtemel sonuçları izaha çalışılmış, yapılan müzakereler, konferanslar, varılan antlaşmalar değerlendirilmiştir. Ahmet İhsan'ın “*Hakikat şu ki muharebe asıl bugün oluyor.*” şeklinde ifade ederek anlatmaya çalıştığı, topla tüfenkle biten savaşlardan sonra asıl büyük savaşların masa başında yapılacağı gerçeğidir.

Ahmet İhsan, İstanbul Postalarında mevcut durumu tüm açıklığıyla ortaya sermeye, eksiklerimizi, hatalarımızı tespit etmeye çalışmıştır. Buna paralel olarak bu durumdan kurtulmak için kurtuluş çâreleri aramış ve “Acaba bu felâketten sonra adam olacak mıyız?” sorusunu sık sık sormuştur. Yazar bu soruya İstanbul Postasında şöyle bir cevap vermektedir:

“*Madem ki şeklen adam olarak yaratılmışız, niçin manen adam olmayalım? Bedbîn değilim; ve bilirim ki âlem-i insaniyet yavaş veya çabuk, mutlaka terakkiye meyyâldir. Muhitimizde bulunan, ruhumuza ve kanaatimize karışan mâniaları er geç yıkıp elbette biz de terakki eyleyeceğiz. Afrikâ-yı vustâda bulunan zencilerin bile terakki ve temeddün eyledikleri bu asırda, Avrupa ile Asya'nın nokta-ı iltisâkında bizim bu hâlde kalmamıza ihtimâl yoktur. Herhalde biz de bir tehavvül-i içtimâî göstereceğiz, âlem-i insaniyetin cereyân-ı terakki-perverânesine ittibâa mecbûr kalacağız; fakat şu kararı verinceye kadar acaba muhafaza-ı istiklâl ve hâkimiyet edebilecek miyiz, yoksa bir mahkûmiyet-i siyâsiyyeye giriftâr olduktan sonra mı uyanacağız? İşte en mühim mesele budur. Balkan felâketinden sonra bu suâl her kendini bilen Türkün pîşgâhında kemâl-i haşyetle ahz-ı mevki etmelidir. Artık tereddüdü, ihtirâzı bir tarafa bırakıp doğruyu söyleyelim ve doğruyu görmenin çâresine bakalım. Balkan muhârebesi ve onun netâic-i müdhişesi, sırf bizim taksîrâtımız ve cehâletimiz neticesidir.*”

M.R. imzasıyla yayınlanan İstanbul Postasında yazar hatalarımızı ve Balkan devletlerinin Osmanlı topraklarındaki emellerini şu satırlarla özetlemektedir:

“Her ne kadar acı ise de, itirâf etmeliyiz ki, cezamızdır; kırk seneden beri biz uyurken, onlar çalıştılar, durmadılar, dinlenmediler; ordularını tensîk ve terbiye efrâd-ı milleti tenvîr ve talîm, kuvve-i harbiyyelerini teşkîl ve tekmîl etmek için nâ-mütenâhi bir cehd ve gayret içinde didinerek hazırlandılar; yanı başımızda bizden asırlık katmerli intikâm ile dış gıcırdatan bir Bulgaristan adalarımıza göz dikmiş bir Yunanistan, Arnavutluk diye kuduran bir Sırbistan, İşkodra için çıldıran bir Karadağ bulunduğunu biz unuttuk, ve uyuduk. ... Biz bu mağlûbiyete senelerden beri mahkûm idik; uyuyanların ezilmesi zarûrîdir, ezilmek istemeyenler, uyanık dururlar, çalışırlar ve hücumlara karşı hazır ve müsellaah bulunurlar.”

Ahmet İhsan içine düştüğümüz bu girdaptan kurtulmak için iki çâre önermektedir: *“Evvela itikâdât-ı bâtıla ve ananât-ı fersûdeden külliyyen tecerrüd etmek. Yani tam manasıyla ve kemâl-i cesâretle tarîk-i temeddüne girmek. Sâniyen fikr-i takîbe mâlik bir sa‘yî mütemâdi ile fedâkârlık göstermek; sebât ile azim ile muttasıl çalışmak.”*

Balkanlarda devam eden ve Çatalca’da şiddeti artan savaşı yakından takip eden İstanbul Postası orada, hem düşmanla hem de kışın zor şartlarıyla savaştan Türk askeri için halktan yardım istemektedir. Türk askerinin düşmanla karada süren bu kanlı mücadeledeki kahramanlıklarına ek olarak Hamidiye Kruvazörünün Ege Denizi’nde hiçbir limana uğramadan cesâretle dolaşması da anlatılmıştır. Savaşlarda yenilgimizi deniz kuvvetlerindeki eksikliğimize bağlayan yazar Almanya’nın deniz gücünü anlatmış, denizlere hakim olmanın önemini vurgulamıştır.

İstanbul Postalarında, milletin mevcudiyetinin devamı için sunulan önerilerin biri de “iktisâdiyât âlemine” önem vermek zorunluluğudur. İktisadî alandaki geri kalmışlığımızın devletin yıkımında önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Yazara göre sermayenin olmayışı, yerli sanayinin kurulamaması, ticarî ve ziraî alanlarda yatırımın yapılmaması halkın “fakr u zaruret” içinde kalmasına sebep olmuştur. Devletin kalkınması için herşeyden önce para lazımdır. 1168 sayılı İstanbul Postasında *“İslahat, teşkîlât, teceddüdât, inkişâfât, inkılâb diye ne derecede halisâne arzular gösterilirse gösterilsin, memleketin ve milletin istikbali hakkında ne mertebede nik-bînâne ümidler perverde edilirse edilsin, her işin başı paradır.”* diyen yazar paranın da huzur ve sükunun bulunduğu yerde bulunacağını önce barışın sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

İstanbul Postalarında ağırlıkta olan siyaset yazılarında tarafsızlık hakimdir. Servet-i Fünûn hiçbir siyâsî parti veya hareketin sözcülüğünü yapmamıştır. Ahmet İhsan mevcut siyâsî partilerden

bahsederken Osmanlı İmparatorluğunda sadece “Eski Kafalılar” ve “Yeni Kafalılar”dan oluşan iki partinin bulunduğunu söyler.

İstanbul Postaları siyasî gelişmeleri en hızlı şekilde aktarmıştır. 2 Haziran 1913'te İstanbul'da sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi, derginin 19 Haziran 1913 tarihli nüshasında halka şu satırlarla duyurulmuştur:

“Bundan evvelki nüshamız alel-mutâd çehârşenbe gününden hazırlanmış ve keyfiyyet-i tabî kısmen ikmâl olunmuş idi ki sadr-ı mağfûr Mahmut Şevket Paşa'nın haber-i şehâdeti matbaamızda dahi duyuldu. Bu cinâyet-i siyâsiyenin te'sîrâtıyla mahut ve meyûs kalmıştık. Tarih-i mülel gösterir ki cinâyât-ı siyâsiyye daima bî-faidedir, ve ait olduğu memleket için avakıb-ı elîme tevliid eder. Mevcûdiyette-i Osmaniyyeyi harita-ı âlemden kaldırmak emel-i hûnhârânesiyle müttefiken üzerimize hücum eden Balkan düşmanlarıyla henüz muharebemize hitam verip zayıf ve nâ-tüvân bir surette yaralarımızı sarmağa muhtaç kaldığımız bir zamanda sadr-ı hükümetin dâne-i ihtirâsla yere serilmesi ve memleketin handân-kerde bir hükümeteşizliğe ve belki işgâl-i ecnebîye marûz bırakılması ikâ edilen cinâyete-i siyâsiyenin derece-i vehâmetini inzâr-ı ibrette tayîne kâfidir.”

1152. sayıda yer alan ve imzasız olarak neşredilen İstanbul Postasında Mahmut Sâdık'ın tekrar Servet-i Fünûn kadrosuna katıldığı haberi verilmektedir. 1155. sayıda yazar, büyük bir coşkuyla Edirne'nin tekrar Osmanlı askerinin eline geçmesinin müjdesini vermekte, şehri kahramanca savunan Şükrî Paşa ve askerlerini tebrik etmektedir.

Servet-i Fünûn'un 1156. sayısının yayınlandığı hafta ramazan ayı başlamıştır ve bu sayıdaki İstanbul Postası, ramazan ayının başlamasıyla yirmi iki yıl önce Servet-i Fünûn'da yer alan bir “musahabe-i ramazaniye”yi iktibas etmiştir. İlerleyen sayılarda ramazan ayı ile insanlarda baş gösteren tembellek ve rehabetin sebep olacağı olumsuz sonuçlar belirtilmiştir.

“Kadri” imzasıyla yayınlanan 1162. sayıdaki İstanbul Postasında Hamidiye Kruvazörünün ve Rauf Bey'in İstanbul'a geliş haberi verilmiş, bu haberin millette uyandırdığı neşe ve coşku anlatılmıştır. Aynı imza ile yayınlanan 1170. sayıdaki İstanbul Postasında Saraçhane ve Nişantaşı'nda kızların eğitimine mahsus açılan iki okuldan bahsedilmekte, kızların eğitiminin önemi üzerinde durulmaktadır.

1.3.2.2. Siyaset

Tarihinin en buhranlı ve acılı günlerini / yıllarını yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş alanlarındaki yenilgilerine çok ağır şartlar içeren antlaşmalar imzalamak zorunda kalarak yaşadığı siyasî yenilgiler de eklenmiştir. Devletin mevcut durumunu ve Avrupa devletlerinin siyasetinin geleceğini değerlendiremeyen, küçük gibi zannedilen düşmanın ardında gizli olan asıl büyük tehlikeyi göremeyen Osmanlı siyaseti, bu konudaki eksikliğin bedelini çok pahalıya ödeyecektir. Balkan Savaşlarının acısı bitmeden, yaraları sarılmadan, yeniden başlayan savaş girişimleri bir imparatorluğun sonunu getirmiş elinde kalan son toprak parçasını -Anadolu'yu- da kaybetme tehlikesiyle burun buruna gelmiştir. İmparatorluktaki her türlü siyasî gelişmeler önce basını etkilemiş veya yönlendirmiştir. Meşrutiyetin ilanına kadar sansür ve baskıya maruz kalmış basın hayatımız meşrutiyeti müteakip canlanmış mecmua ve gazetelerin sayısı hızla artmıştır.

Meşrutiyetin ilanından sonra sayısı hızla artan gazetelerin birçoğu siyasî amaçlar ve çıkar ilişkileri üzerine kurulmuş ve kısa bir süre sonra da dağılmışlardır. Servet-i Fünûn, yayın hayatı boyunca hiçbir siyasî görüş veya partinin propagandasını yapmamış, siyasî çıkar peşine düşmemiştir. Bu nedenle 1909'da günlük olarak çıkan Servet-i Fünûn Dergisi siyasî bir gücün himayesinden uzak olduğu için kapanmış, haftalık dergi devam etmiştir. Ahmet İhsan'ın konuyla ilgili olarak şu cümleleri dikkate değerdir:

“Sıralanıp çıkan günlük gazeteler içinde gücünü siyasî bir kaynaktan alanlardan başkası tutunamadı. Bizim günlük Servet-i Fünûn hiçbir siyasî topluluğun yönetimine bağlı olmak istememişti; bağımsız kalmak istiyorduk. Bu mümkün olmadığı için, 1909 yılı Martında gazetemizin günlük nüshasını kaldırdık. (Tokgöz 1993: 152-153)”

Servet-i Fünûn, siyasî gündemi yakından takip ederek halka tarafsız haber vermeye çalışmıştır. Üzerinde çalışma yaptığımız 1912-1913 yılları arasında da derginin yayın politikası değişmemiş, dergi genelinde önemli bir yer tutan siyaset ve savaş yazılarıyla halkı mevcut durum hakkında bilgilendirme amaçlanmıştır.

Servet-i Fünûn Dergisi'nin siyasî meselelerdeki tarafsızlığını göstermesi bakımından şu bilgiler dikkat çekicidir. Dergide yer alan hikayelerde “Ermeni Edebiyatı” başlığı altında S(Sin) Sirens imzalı eserler yayınlanmıştır. Ermeni sorununun ülke gündeminde çok önemli bir mesele olduğu bu yıllarda Ermeni edebiyatı mahsüllerinin dergide yer alması, Türk aydınının ve okuyucusunun tarafsızlığını göstermesi bakımından oldukça manidardır. Ermeni Harflerinin tanıtıldığı “Ermeni Hurûfu” adlı yazı, ilanlar arasında yer alan “Ermeni Edebiyatı Numuneleri” adlı

kitabın tanıtımı mevcut sorunlara rağmen Türk aydınının Ermeni toplumuna bakış açısını göstermektedir. Aynı tarafsızlıkla Rum patriki Yevakim Efendi'nin ölüm haberini veren Servet-i Fünûn Dergisi üzüntüsünü dile getirmiştir.

Derginin ilgili sayılarında en ağırlıklı konu siyaset ve savaştır. Tarihinin en büyük yıkımını yaşayan Türk devleti her gün yeni bir siyasî bunalım veya olayla karşı karşıya kalmakta, imparatorluğun toprakları üzerindeki gizli emeller artmakta ve bu emelleri besleyen eller günden güne değişmektedir.

Dergi haberlerinin yarısından fazlasını siyasî yazılar, savaş değerlendirmeleri ve barış görüşmelerini anlatan yazılar oluşturmaktadır. Siyasî yazılar farklı başlıklarla yayınlanmakla beraber sistemli olarak yayınlananları da mevcuttur. Siyasî konular öncelikle "İstanbul Postası" başlığı altında ele alınmıştır. 52 İstanbul Postası'nın neredeyse tamamına yakını siyaset içeriklidir. Siyasî yazılar "Cereyân-ı Siyasî" başlığı altında 1148. sayıda başlar, yedi sayı boyunca devam eder. 1150 ve 1151. sayılarda yayınlanan "İstanbul Hadisâtı" adlı yazı, Mahmut Şevket Paşa suikastine ayrıntısıyla yer vermiş, onun yerine atanan Prens Said Halim Paşa'dan ve söz konusu cinâyetin çözümlenmesi için yapılanlardan bahsetmiştir. Siyaset yazıları 1157. sayıda "Hayat-ı Siyasiyye ve İçtimaiyye" adını alır ve 14 sayı boyunca 1170'e kadar devam eder. Bu yazılarda haftalık siyasî olaylar ve gelişmeler değerlendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun I.Balkan Savaşı ile kaybettiği topraklarını kendi aralarında bir türlü paylaşamayan Balkan devletleri arasında II.Balkan savaşı çıkmıştır. Bu siyasî yazılarda savaş ile ilgili her türlü gelişme yakından takip edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış siyaseti, Balkan Devletlerine karşı tutumu, alması gereken tavırlar, meydana gelebilecek olaylar ve muhtemel sonuçları değerlendirilmiştir.

Derginin siyasi muhtevasına uygun olarak savaş konusunu ele alan yazılar da çoğunluktadır. Yakın geçmişteki savaşlar anlatılarak, sonuçları incelenmiştir. Savaşlar, barış görüşmeleri, müzakereler neticesinde devletler arasındaki resmî yazı akışı hızlanmış Servet-i Fünûn Dergisi bu resmî yazışmaları -nota metni, cevabî nota metni, vesikalar...gibi başlıklar altında-sayfaları arasında halka ulaştırmıştır. Tahlilî Fihristte "Resmî Yazılar" adı ile sınıflandırdığımız bu yazılar da devrin siyasî tablosunu göstermesi bakımından önemlidir.

Siyasî ve idarî kadrolardaki değişiklikler, dergi aracılığıyla halka duyurulmakta, göreve yeni atanan valiler, bakanlar, sadrazamlar hakkında tanıtıcı ve açıklayıcı bilgiler verilmektedir.

Siyasî yazıların çoğunluğu imzasızdır. Fakat Mahmut Sâdık, Ahmet İhsan ve Abdülgani Seniy'e ait siyasî yazılar da mevcuttur. Bu yazılar sadece Türk siyasetiyle sınırlı kalmayıp Balkan, Avrupa ve Orta Doğu ülkelerini de kapsamaktadır.

Dergide yer alan karikatür ve fotoğraflar da dönemin siyasî zeminini yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir. Sayısının fazlalığı nedeniyle "Savaş Fotoğrafları" şeklinde isimlendirdiğimiz bölümde karşımıza çıkan malzeme, dönemin gidişatını gösterir önemli bir belge niteliğindedir. Savaş manzaraları, savaş sonrası yaralıların tedavi edilmeleri, barış görüşmeleri, devrin siyasî hayatını yönlendiren kişilerin portreleri, göç manzaraları 1912-1913 yılları siyasî tarihinin fotoğraflara yansımalarıdır. Bulgarların Edirne'yi boşaltırken çeşitli köylerde yaptığı katliamları bu fotoğraflar birer tarihî vesika gibi belgelendirmektedir. Balkanlardan Anadolu'ya doğru gelişen göçü ve bu göçün meydana getirdiği elîm manzaraları yine Servet-i Fünûn'un ilgili sayfaları arasında görmek mümkündür.

Karikatürler başlığı altında değerlendirdiğimiz çalışmalar da çeşitli ülkelerin Osmanlı Devletine bakış açısını göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. "Bulgar Fedâilerinin Başlarındaki Kalpaklarda Bulunan Pirinç Alâmet" adlı karikatürde bir Bulgar fedaisi elinde bir bayrak tutmakta ve ayağının altında bir hilal bulunmaktadır. Osmanlılığı temsil eden hilalin ayak altına alınması Balkan Devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu hakkında beslediği fikir ve amaçları özetler mahiyettedir. "Siyâset-i Zamân" isimli karikatür dönemin devletleri arasındaki siyasî dengeyi ortaya koyan dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Almanya ile Yunanistan yakınlaşması vurgulanırken ikinci karikatürde barış ve savaş resmedilerek konuşurulmuştur:

"-Sulh: Siz Lahey Sarayı'na giremeyeceksiniz.

-Harb: Siz de bulunduğunuz yerden dışarıya çıkamayacaksınız."

"Avrupa Türkiye'ye" adı verilen karikatürde başında fesi ile küçük bir çocuk -ihtimal ki Osmanlı Devletini temsil ediyor- önünde bulunan küçük bir kale ile oynamaktadır. Karşısında bulunan yaşlı kadın ve kasketli bir çocuk -muhtemelen düvel-i muazzama- vardır. Resmin altında "Evet, kalelerinizi alacaksınız, fakat artık Allah aşkına uslu oturunuz." ibaresi yer almaktadır. Bu ibare de gösteriyor ki Avrupa artık Osmanlı İmparatorluğu'nun uslu uslu elindekilerle yetinip oturmasını istemektedir. "İstanbul Halkı" adlı karikatürde İstanbul'u ziyaret etmiş bir Fransız ressam, İstanbul hayatının çeşitli safhalarını ve İstanbul halkını oluşturan sınıfları karikatürize etmeye çalışmıştır. Bir Avrupalının bakış açısıyla yapılan resimden hareketle İstanbul halkının söz konusu dönemdeki sosyal seviyesini tespit etmek mümkündür.

1.3.2.3. Eğitim

Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı yenilgilerin sebeplerinden biri de eğitime yeterince önem vermemesidir. Eğitim kurumlarımızın yetersizliği, Avrupa'daki bilimsel ve teknik gelişmelerin uzağında kendi sınırlarımız içinde dışa karşı kapalı kalışımız, kız çocuklarının erkeklerle aynı eğitimi alamaması eğitim sistemimizin başlıca problemlerindedir. Devletin son dönem eğitim sistemi için şunları söylemek mümkündür: Müslüman halk klasik eğitim kurumlarıyla eğitim ihtiyacını gidermeye çalışırken gayri müslim halk, çok geniş imkanlara sahip, devlet kontrolünden uzak çağdaş eğitim kurumlarından faydalanmaktadır. II.Abdülhamid döneminde halkı eğitmenin gereği anlaşılmış, maarif meselesinde önemli bir yol katedilmiştir (Beydilli 1999: 105).

Halkı eğitmede dergi ve gazeteler önemli bir vasıta olmuştur. Özellikle Servet-i Fünûn, 1119-1170. sayılarında halkı bilgilendirme ve eğitme yolunda önemli gayretler sarfetmiştir. Adeta derginin temel felsefesi halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Bu konuda İstanbul Postaları önemli vazife üstlenmiş, Ahmet İhsan yazılarıyla devletin ve milletin düştüğü kötü durumdan nasıl kurtulunacağına yollarını anlatmıştır. Mahmut Sâdik, eğitim ağırlıklı yazılarıyla konuyu çeşitli yönleriyle ele almış, Avrupa ülkelerinin eğitim modellerini ve okullarını örnek göstererek bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur. Dergide milletin mevcut durumu değerlendirilirken halkın eğitim seviyesinin son derece düşük olduğu vurgulanmakta ve Türk insanının okuyup araştırmaktan uzak olduğu ifade edilmiştir. Avrupa kütüphanelerinden örnekler verilmiş, halka nasıl konferans verileceği uzun uzun anlatılmıştır. Dergide yer alan Avrupa ve Amerika'daki feminist hareketler incelenirken kadınların eğitilmelerinin önemi üzerinde durulmuştur. Bu nedenle İstanbul'da kız çocuklarının eğitilmesi için açılan okullar tanıtılmış, kadınların eğitilerek çalışma hayatına girmelerinin gerekleri ve önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bedeni çalıştırmanın gerekleri anlatılarak, Almanya'da bu konuda yapılan çalışmalar aktarılmış, ahlak kavramı hakkında bilgiler verilmiştir.

1.3.2.4. İnceleme ve Araştırma Yazıları

Bu başlık altında değerlendirdiğimiz yazılar edebî içerikli tahlil ve inceleme yazılarıdır. Toplam altı adet yazı bu grubun içinde yer almıştır. 1119-1170. sayılar arasında "Edebiyâtla İlgili Yazılar" başlığı altında değerlendirilebilecek yazı sayısı oldukça azdır. Tiyatro ve dille ilgili yazıları da bu gruba dahil edersek 16 adet yazı ortaya çıkacaktır. Derginin 256-305. sayılarında 46, 306-355. sayılarında 28, 925-978. sayılarında 51 ve 1021-1073. sayılarında ise 43 adet edebiyâtla ilgili tahlil, tenkit, inceleme, tiyatro, dil ve alfabe yazıları bulunmaktadır. Bu sayılar şunu göstermektedir

ki bu dönemde Servet-i Fünûn'da faaliyet gösteren bir edebî zümre, devam eden bir edebî tartışma, edebiyâtle ilgili söylenebilecek yeni bir üslup arayışı veya tenkit yoktur ya da dönemin siyasî zemini bu faaliyetleri durdurmuştur.

İnceleme ve Araştırma Yazıları başlığı altında **Mehmet Fuat**'a ait “*Şeyh Gâlib*”, “*Millî Terennümler*” ve “*Teessürât: Ebuzziyâ Tevfik Bey*” başlıklı üç yazı; **Rıza Tefrik** imzalı ve “*Müteveffâ Muallim Vambery*” adlı bir yazı ile “*Profesör Vambery*” ve “*Fâzıl-ı Muhterem Ahmet Midhat Efendi*” başlıklı imzasız iki yazı vardır. Mehmet Fuat'ın “*Şeyh Gâlib*” başlığını taşıyan “*Şeyh Gâlib'e Kadar Osmanlı Şiiri*” alt başlıklı makalesinde Şeyh Galip'e gelinceye kadarki Divân şiirinin özellikleri, geçirdiği aşamalar İran Edebiyatının Divân Edebiyatı üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Yazıda Divân şiiri ve şâirleri değerlendirilmiş, “*Bâki ile zirve-i kemâl ve ihtişamına vasil olan Osmanlı şiiri*”nin genel hatları çizilmiştir. Yazar, Divân şâirlerini değerlendirirken bazı şâirlerin edebiyât tarihimiz üzerinde iz bırakamamasını ve ölümleriyle kaybolup gitmesini şu saturlarla açıklamıştır:

“*Tarih-i edebiyât nafiz ve müessir bir nazarla tetkik edilecek olursa, bütün bu tahavvülâtın tamamıyla şahsî olup edebiyâtın seyr-i umumîsi üzerinde pâyidâr hiçbir iz bırakmadığı ve müessirlerin ufûlüyle beraber kurmuş oldukları binâ-yı sanatın da derhal ufûl ettiği nazara çarpar. Tarih-i edebiyâtımızda bir veya birkaç nazariye-i sanat etrafında az çok farklarla toplanmış hiçbir zümreye tesâdüf edilememesi işte bundan ileri gelmiştir. Saha-ı edebiyâta çıkan her şâir, o zamana kadar gelmiş bil-umum Arap, Acem, Türk erbâb-ı kaleminin manzûmâtını uzun seneler tetkik ettikten sonra, kendi zevk ve istidâdına göre onlardan birisini model ittihâz eyler ve mamefih diğerlerine de bir nazar-ı taklîd atfından geri kalmazdı. Sarayın veya rical-i devletin zevk ve arzuları da bir şahsiyetin takarrürü husûsunda oldukça haiz-i tesîr idi: Şâir her kime mensup ise onun zevkini okşamakta muztarr kalıyordu. İşte Sultan Murad-ı râbi zamanında Neftî'nin eşâr-ı kahramânânesi, Damad İbrahim Paşa devrinde Nedîm'in terennümât-ı şûhânesi, Râgıb Paşa devre-i sadaretinde manzûmât-ı hikemiyyenin sebep-i tezâyüdü bu suretle izâh olunabilir.*” Nazireciliği bir maraz olarak değerlendiren Köprülü, Divân Edebiyatındaki “fakrî'd-dem”in sebebini İran'ı taklit etmeye değil de İran'ı yanlış taklit etmeye bağlamıştır. Yazar göre Divân şiirinde Nedim kadar kuvvetli bir şâir daha bulunsaydı şu hadiseler vuku bulacaktı:

“*Eğer edebiyâtımız “Nedîm” kıymetinde diğer bazı şâirlere daha mâlik olsaydı, bu edvâr-ı sefahati samimi surette terennüm eden birçok kıymetdar eserler vücûda gelir ve Osmanlı şiiri başka bir tarîk-i tekâmül takîb ederdi. Bu takdîrde, fikr-i tasavvufun eski nüfuzunu gaib etmesi muzır*

değil bilakis pek müfid olacak ve şiirimiz daha samimi ve daha mahalli bir renk alarak bütün manasıyla bir “Dekadans” edebiyâtı şekline girecekti.”

“Millî Terennümler” başlıklı yazıda Köprülü, her insanın doğuştan sanatçı olduğunu anlatarak ilkel toplumlardan günümüze kadar millî şarkıların oluşumunu, seyrini ve özelliklerini sıralamıştır. Ebuzziyâ Tefvik’in ölümü üzerine yazdığı “Teessürât: Ebuzziyâ Tefvik Bey”⁶ adlı yazısında Köprülü, sanatçının ölüm haberini verdikten sonra onun çalışmalarını ve edebiyât tarihimiz içindeki önemini şu cümlelerle belirtmiştir:

“Türk âlem-i tefekkürü Ahmet Midhat’tan pek az zaman sonra Ebuzziyâ Tefvik’i de gâib ediyor. Bu zayânı manasını anlamak için, şu son kırk senelik terakkiyât-ı fikriyye tarihimizde Ebuzziyâ’nın işgâl ettiği mevki biraz hatırlamak bile kifâyet eder. Evvelâ “Sirâc” ve “İbret”le başlayarak “Mecmûa-ı Ebuzziyâ” ile yine bu nam altındaki külliyât ile devam eden hayât-ı mesâî, fikir ve edebiyât sahasında o kadar şaşalı bir iz bırakmıştır ki bugünün bütün erbâb-ı tefekkürü o faâliyetin medyûn-ı şükranındırlar. “Şinâsi”nin “Nâmuk Kemâl”in âsârını ihmal ve istibdâdın dest-i mahv u nisyânından kurtararak genç dimağların pîş-i tecessüsüne atan “Numûne-i Edebiyât” ile Sinân Paşa’dan “Vâveylâ” şâirine kadar bil-umum nâsirlerimizi tanıtan, hulâsa ilmin ve edebiyâtın bu iklimde pek nâdir açan çiçeklerini mâhir ve şefkatkâr elleriyle ölümden saklayan hep, hep bu simâ-yı âfildir.”

Köprülü yazının devamında Ebuzziyâ’nın “Numune-i Edebiyât” adlı eserinin son cildindeki mukaddimeye dikkatleri çekerek bir noktaya değiniyor. Bu mukaddime Ebuzziyâ Tefvik, Namık Kemal, Şinasi ve Sadullah Paşa’dan sonra eserleri, “Numune-i Edebiyât” a girmeye layık başka edibin bulunmadığını iddia ediyor. Bu tespiti muhafazakârlık ve “hiss-i galat” olarak değerlendiren Köprülü, Namık Kemal’den sonra Hamid, Ekrem, Sezai ve onları müteakiben Fikret, Hâlit Ziyâ neslinin dikkate alınmamasını yanlış buluyor. Sadullah Paşa’yı “dört satırlık mektubuyla” Osmanlı edipleri arasına dahil eden Ebuzziyâ’nın sözü edilen diğer ediplere kayıtsız kaldığını belirtiyor.

Aynı başlık altında değerlendirdiğimiz diğer iki yazı Müsteşrik Vambery’nin ölümü üzerine kaleme alınmıştır. Rıza Tefvik tarafından kaleme alınan “Müteveffa Muallim Vambery” adlı yazıda yazar, “Müsteşrik kimdir? Ne gibi özellikler taşımalıdır?” sorularına cevap bulmaya çalışmış, dünyaca ünlü müsteşriklerden örnekler vererek Vambery’nin çalışmaları hakkında çeşitli bilgiler

⁶ Servet-i Fünûn’un 1130. sayısında Ebuzziyâ Tefvik Bey’in ölüm haberi verilmiş, iki hafta sonra “Müşarün-ileyhin hayatına ve âsârına müteallik olarak bir nüsha-ı mahsusa” çıkarılacağını bildirilmiş, fakat söz konusu nüsha çıkarılmamıştır.

sunmuştur. Vambery'nin ölümü üzerine kaleme alınan "Profesör Vambery" başlıklı imzasız yazıda ise Vambery'nin tercüme-i hâli verilerek çalışmaları tanıtılmıştır.

İnceleme ve Araştırma Yazıları başlığı içinde değerlendirdiğimiz son yazı, Ahmet Midhat Efendi'nin ölümü üzerine yayınlanmıştır. Yazıda, Ahmet Midhat Efendi'nin Türk kültürüne hizmetleri anlatılarak biyografisi verilmiştir. Yazar, yazısını Ahmet Midhat hakkındaki şu değerlendirmelerle noktalamaktadır:

"Ahmet Midhat Efendi'yi tarîf için en kısa sözle "Yarım asırlık müfid bir hayat-ı sa'yı ve cidal" demek lazım gelir. Kendisinin memleketimiz hayat-ı irfânına ne azîm bir hizmeti bulunduğunu hiç kimse inkâr edemez. O yazı yazmağa başladığı vakit, memlekette irfân namına hiçbir şey yoktu. demek bir hata değildir; bu hiçlikten bugünkü irfân-ı nesebî-i millî ihzâr ve tenmiyede hiç kimsenin onun kadar hizmeti olmamıştır.

En evvel, hesap, hendese, tarih, coğrafya, hikmet-i tabiyye gibi ulûm-ı ibtidaiyyeden başlamağa mecbûr oldu. Bunları, herkesin anlayacağı sade, münakkah, vâzih bir lisânla ikmâl eyledikten sonra, yine o sade ve vâzih tarzda küçük fıkralar, leylî musahabeler, kıssadan hisse gibi menkabelerle meşgûl olarak, yavaş yavaş çerçeveyi tevsî etmek üzere, ara sıra tercüme, arasıra telîf, büyüklü, küçüklü elliye yakın roman yazdı."

Ahmet Midhat Efendi'nin edebiyât hayatımızdaki öneminden bahsedilirken Servet-i Fünûn sayfaları arasında vuku bulan Dekadanlar makalesinin başlattığı tartışma da hatırlatılmıştır:

"Zaman-ı faaliyetinde cüstücû kâr-ı kaleminden kurtulmuş bahis ve mesele yok idi. O, bilâhère son zamanlarında da gençliğinin adetine ittibaen her bahse girmek isteyerek bahislere karışmış, klasik bahsi, kemân teli meselesi gibi makâlelerle ortalığı karıştırmıştı. Bilhassa Dekadanlar makâlesi, en çok gürültüyü mucib olan makâlelerindendir."

Yazar, Ahmet Midhat'ın hiçbir şey bilmeyen "avam için" her türlü ilim ve fenden bahsedene eserler yazmasının, onun en büyük hizmeti olarak kabul edildiğini söyleyerek zamanın kalem erbâbi tarafından eleştirildiği de hatırlatmıştır.

1.3.2.5. Dili Sadeleştirme Meselesi

*“Türkün kılıcı ülkeler fethederken,
Türkün zekâsı da kelimeler fethediyordu.
Ülkeler ne kadar bizimse, kelimeler de o kadar bizimdir.
Ecdâdımız onlarla düşündü, babalarımız onlarla konuştu..”*
Cemil Meriç

XVI. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyıla kadar devam eden, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde kullanılan Eski Anadolu Türkçesi'nin devamı olmakla birlikte Arapça ve Farsça kelime ve kaidelerle yeni bir terkip oluşturan dile Osmanlıca -Osmanlı Türkçesi- adı verilmektedir (Gülensoy 1990: 147). Osmanlıca'nın yazı diline tam hakimiyeti XVII. yüzyılda olmuştur. XX. yüzyıla kadar süren Osmanlıca, dilin iç yapısını oluşturan gramer kaideleriyle Arapça ve Farsça'nın kelime ve kurallarının yoğun olarak etkisinde kalmış, zamanla -özellikle yazı dilinde- Türkçe'nin izleri silinmiştir. Tanzimat döneminde batı ile başlayan yakın münasebet, batı menşeli kelimelerin de yavaş yavaş dilimize girmesine sebep olmuştur. Arapça, Farsça, Türkçe kelime ve kaidelerden mürekkep “Lisan-ı Osmanî” adı verilen dil, başta Fransızca olmak üzere birçok batı menşeli kelimelere de kapılarını açmıştır.

Birçok farklı dilin hakimiyeti altında kalan dili sadeleştirmek, ki bu da bünyesindeki farklı unsurlardan kurtulmakla -tasfiye ile- mümkündür, yıllarca Türk aydınının meselesi olmuş, bu konuda farklı zaman ve zeminlerde çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Dilin tasfiyesi hususunda ilk kuvvetli ve iddialı hareket, 11 Nisan 1911'de çıkan “Genç Kalemler” dergisinde Ömer Seyfettin imzalı “Yeni Lisan⁷” makalesiyle başlar. Ömer Seyfettin'den önce “Lisan-ı Osmanî” ibaresini yanlış bulan onun yerine “Lisan-ı Türkî” ifadesini kullanan Şemsettin Sami dil bahsine dikkatleri çekmiş, gerekirse dilimizden ecnebî unsurları atabiliriz, fikrini benimsemiştir.

Servet-i Fünûn Edebiyatı izlediği dil anlayışıyla sürekli eleştirilmiştir. Servet-i Fünûncular konuşma dilinden uzaklaşarak Arapça ve Farsça kelime ve terkiplere fazlaca yer vermişlerdir. Servet-i Fünûnculardan sonra edebiyât hayatına atılan Fecr-i Âti zümresi de bu konuda haleflerinden farklı bir yol izlememiştir.

Dilin tasfiyesi konusu Servet-i Fünûn'da her zaman gündeme getirilmiş, tasfiyenin yapılıp yapılmaması, şâyet yapılacaksa bunun şekli ve kapsamı tartışılmıştır⁸. Servet-i Fünûn'un incelenen sayılarında dilin tasfiyesiyle ilgili, Rıza Tevfik, Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin, Ali Nusret, Celal

⁷ Genç Kalemler Dergisi ve dilin tasfiyesi meselesi hakkında geniş bilgi için bkz. (Çelik 1995).

⁸ Servet-i Fünûn'da dilin tasfiyesi konusunda ileri sürülen fikirler için bkz. (Ercilesun: 1994: 133-149).

Sahir, İsmail Suphi, Necip Asım ve Ayandan Basarya (Ayata 1996: 70-72; Konukçu 1996: 49-50; Türkoğlu 1998: 104-113; Aydın 2000: 60-62) gibi şahısların makalelerinin bulunduğu görülmektedir.

Derginin üzerinde çalıştığımız sayılarında dil konusunu işleyen tek yazı Abdülgani Seniy'e aittir. Yazar "İçtimai Bir Nazar" başlığı altında lisanın tasfiyesinin nasıl yapılacağı konusunu ele almıştır. Makalenin başında yazar, "Hangi lisan?" sorusunu sorarak Türkçe ve Osmanlıca'yı tanımlamaya, farklarını belirtmeye çalışmıştır. Bu noktada Türkçe ve Osmanlıca'nın aynı olduğunu iddia edenlere şu cevabı vermektedir:

"Türkçe Osmanlıca'da dahil, fakat Osmanlıca, Türkçe'nin gayri bir lisânıdır. Bugün Türkistan'da tekellüm edilen lisân, biz Osmanlıların anlayamayacağı bir dildir; nasıl ki bizim Osmanlıcamız da oralarda anlaşılabilir bir lisânıdır. Diğer bir ifade ile derim ki, Türkçe bir unsur-ı lisânî ise Osmanlıca bir millet-i lisânîdir; bunda, Osmanlı sancağı altında yaşayan anâsırın kâffesinin hukuku vardır. Bence adeta bir lisân-ı umumî-i Osmanîdir."

Yazar, lisanımızın ecnebî dillerin etkisinden özellikle Arapça ve Farsça kelimelerden arındırılması fikrini taşıyanlar için şöyle bir benzetme yaparak dilin tasfiyesiyle yapılacak yanlışlıkları gözler önüne sermektedir:

"Pederden müntekil köhne haneyi beğenmeyip de sâkin olacağı yeni binâyı inşa etmeden evvel eskisini yıkmaya başlayan, fakat henüz yeni binâ edecek keresteyi, levâzımı ihzar etmemiş, edememiş bulunduğu kırıkan pencerelerden, yıkılan duvarlardan rüzgârlara, yağmurlara, hararet-i şemse marûz, yahut tamamen yıkılmış ise büsbütün açıkta kalarak kıvrım kıvrım kıvrananlara..."

Buradan hareketle yazar, dilimizdeki Arapça ve Farsça kelimeleri atmaya "salahiyetimiz" in ve "iktidarımız" in olmadığını belirterek sırf Türkçe olduğu için Türkistan'dan, Kaşgar'dan kelime "ısmarlamamanın" doğru olmayacağını vurgulamaktadır. Söz konusu dönemdeki aydınları dilde tasfiyeye iten sebepleri araştıran yazar, bunu "Türklüğün temin-i bekâsı fikri"ne dayandırır. Bu fikirlerin kurbanı olmanın yanlış olacağını, Osmanlıca'nın iki önemli kolunun -Arapça ve Farsça'nın ayrılmasının dilimize zarar vereceğini belirtir.

Tasfiye konusunda Batılı ülkeleri örnek gösteren yazar Almanca, İtalyanca ve Fransızca'nın içerisinde birçok Latince ve Yunanca menşeli kelimenin bulunduğunu hatırlatarak dil bahsinde yapılacak en doğru hareketin hal-i hazırdaki kelimeleri muhafaza edip yeni kelimeler oluştururken

Türkçe dil kaidelerini esas almanın doğru olduğunu belirtir⁹. Bu konuya “bâb: kapı” kelimesini örnek vererek şöyle bir tavsiyede bulunur:

“Haricîten almış olduğumuz, bundan sonra da hasbe’l-lüzum alacağımız kelimâtı kavâid-i muayyinemiz dairesinde istimâlimiz için hiçbir mani yoktur; mesela: “Bab” kelimesini Arapça’dan almış, kendimize mal etmişiz; bunu cem edeceğimizde “Ebvâb” diyeceğimize “Bâblar” dersek, sonra “Muhkem”den “Tahkîm” diyeceğimiz yerde “Muhkem kılmak” yahut “Muhkemleştirmek” suretinde tasrîf eylessek mümkün olmaz mı, anlaşılabilir mi?... Avrupa akvâmı, aldıkları kelimâtı bu yolda tasrîf ve tasarruf ediyorlar.”

Arapça ve Farsça kelimeleri atmak yerine, bu kelimeleri muhafaza etmek, yeni oluşturulacak kelimelerde Türkçe gramer kaidelerini esas almak, yazara göre dilde sadeleşmeyi ve anlaşılabilirliği sağlayacak, Osmanlıca’yı tasfiyenin getireceği fakirlikten kurtaracaktır.

Bazı yazarların Arapça ve Farsça kelimeleri atma ve tamamen Türkçe yazma gayretinin Arap kavimleriyle Türk kavimleri arasında bir ayrılık meydana getireceği endişesini taşıyan Beyrutlu bir muharrir Seniyye şu cevabı vererek, dili sadeleştirme gayreti içine girenlerin hareket noktalarını ve muhtemel sonuçlarını anlatır:

“Bundan sizin zannettiğiniz netice çıkmaz; esasen bu tevehhüm ettiğiniz gibi kati ve umumî bir tesîr de husûle getirmez; bu siz gençlerde de vukuu men edilemeyen coşkunculuktan, bir zaman-ı muvakkat ile mahdûd taşkınlıklardan başka bir şey değildir. Bu hal her millet gençlerinin dimağlarında bir serab-ı harareten ibarettir. Hakayık-ı katiyye-i içtimaiyye, revabıt-ı tabi’iyye ve müteessise-i tarihiyye böyle feverânlarla zâil olmaz. Bu bilir misiniz. Nenin şekl-i müferritidir?.. Uzun müddet süren bir boyunduruk altından kurtulan bir milletin güya gaib olmuş zannettiği milliyetinin canlanmasını ümid ettiği tedâbir-i esasîyyeden birini de tasfiyye-i lisân zannetmesidir. Bunu ileri süren gençler bir müddetlik bu daiyye ile ortaya atılırlar da yazdıkları en kısa bir makâleyi bile bunca asırlarda mal olmuş, yer etmiş kelimât-ı hariciyyeden kurtaramamış bulunurlar; nihayet yavaş yavaş hakikate rücû ederler.”

Sonuç olarak A. Seniyye’ye göre tasfiye çalışmaları dilimize zarar verecektir. Dilin anlaşılabilirliğini ve sadeliğini sağlamak için mevcut Arapça ve Farsça kelimeler muhafaza edilmeli, yeni kelime arayışlarında Türkçe gramer kaideleri uygulanmalıdır.

⁹ Abdulgani Seniyye’in ileri sürdüğü bu fikir, daha önce Genç Kalemler Dergisinde “Yeni Lisan” adlı makaleler dizisiyle dile getirilmişti. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çelik 1995: 19-116).

1.3.3. Tercüme Faaliyetleri

Servet-i Fünûn, 44. ve 45. ciltlerinin çıktığı yıllarında edebiyât sahasında iki önemli faaliyet içerisindedir: Bir yandan çeşitli edebî türlere örnek olabilecek eserler neşredilirken diğer taraftan da Batı edebiyâtından çeşitli eserler tercüme edilerek dilimize kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu tercüme sadece edebî türlerle sınırlı kalmamış, bilim, teknik, sağlık ve siyaset gibi konuları da ihtiva eden makâle ve haberleri kapsamına almıştır. Servet-i Fünûn, özellikle Avrupa ve Amerika'da hemen hemen her alanda kendini gösteren ilerleme ve gelişmeleri takip ederek okuyucuya ulaştırmaya çalışmıştır.

Edebiyatımızda, XIX. yüzyılın başlarından itibaren Batı edebiyatlarından tercüme yapılmaya başlanmış ve bunlar Türk okuyucusu tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Servet-i Fünûn da yıllarca birçok tercüme sayfa açmış, özellikle Fransızca'dan yapılan çevirilerle önemli bir kültür hizmetinde bulunmuştur.

Servet-i Fünûn yayın hayatı boyunca birçok tercümenin okuyucuya ulaşmasında önemli bir vasıta olmuştur. Ahmet İhsan, Fransızca'dan yaptığı tercümelemlerle -özellikle Jules Verne'in romanlarıyla¹⁰- farklı dünyaların kapılarını Türk okuruna açmaya çalışmıştır. Derginin çalıştığımız sayılarındaki tercüme sayı itibarıyla oldukça büyük bir yekün tutmaktadır. Servet-i Fünûn'un incelenen diğer sayılarında tercüme eser ya hiç yoktur ya da çok azdır. Derginin 44. ve 45. ciltleri, tercüme sayısının bakımından kendinden önceki ciltlerle kıyaslandığında ilk sırada yer alır. Tercümelemleri, çokluğu nedeniyle hikaye, roman ve makâle olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür.

Servet-i Fünûn'un çalışmamıza konu olan sayıları arasında 35 adet tercüme hikaye mevcuttur. Bunların yarısına yakını -15'i- imzasız olarak yayınlanmıştır. "Ermeni Edebiyatı" veya "Ermeni Edebiyatı'ndan Nümûneler" alt başlığı altında S(Sin) Sirens imzasıyla tercüme edilen hikaye sayısı ondur. İmzasız olarak yayınlanan fakat "Ermeni Edebiyatı"ndan ibaresini taşıyan üç hikaye de ihtimal ki yine aynı şahıs tarafından çevrilmiştir. Farklı yazarlardan seçilen bu çevirilerde dil ve üslup oldukça sadedir. Derginin ilanlar bölümünde yer alan bir yazıdan hareketle S(Sin) Sirens tarafından çevrilen bu hikayelerin "Ermeni Edebiyatı Nümûneleri" adıyla kitaplaştırıldığı öğreniyoruz.

Dergide yayınlanan diğer tercüme hikayeler Âsaf Said, Burhan Câhit, Rabbânî Fehmi, Sabri Hüsnü, D(Dat) B., S(Sat) B. tarafından çevrilmiştir. Bu tercümelemler içerisinde "İşveç

¹⁰ Tokgöz'ün Jules Verne'den yaptığı tercümelemlerin isim ve intişar tarihleri için bkz. (Ercilesun 1996: 74-75).

Edebiyatı”ndan alt başlığı altında üç hikaye bulunmaktadır. Fransız hikayeci Guy de Maupassant’a ait hikaye tercümeleri de dergi genelinde önemli bir yekün tutmaktadır.

Dergide roman tercümesi olarak bulunan tek eser Charles Dickens’ın “David Copperfield” adlı romanıdır. 1119. sayıda yayımına başlanan ve kim tarafından tercüme edildiği belli olmayan eser, aralıklarla 1146. sayıya kadar neşredilmiş fakat tamamlanamamıştır.

Halkı her konuda bilgilendirerek Avrupa kültür ve medeniyetine ulaştırmayı amaçlayan dergi, bu maksadına hizmet etmek için birçok makaleyi tercüme ederek okuyucunun bilgisine sunmuştur. Avrupa’nın çeşitli dergi ve gazetelerinde yayınlanan, hukuk, ahlak, siyaset, tarih, medeniyet ve kadın gibi konuları işleyen makalelerin ya tamamı tercüme edilerek yayınlanmış ya da bir bölümü iktibas edilmiştir. Tamamı imzasız olarak yayınlanan bu makalelerin bazıları da tefrika edilmiştir.

1.3.4. Tefrikalar

Servet-i Fünûn Dergisi’nin çalışmamıza konu olan sayılarında, tefrika yazılara ağırlık verilmiş, her sayıda dergi hacminin yarısına yakını hikaye, roman, tiyatro ve makale tefrikalarıyla doldurulmuştur. Devrin getirdiği siyasi ve politik durum, savaşın millet üzerindeki yıkımı kalem erbaplarının mevcut durum üzerine yoğunlaşmalarını gerektirmiş, edebî bir münakaşa, tenkit ve tahlilden derginin söz konusu sayıları mahrum kalmıştır. Buradan doğan boşluk ise oldukça hacimli eserlerin tefrikasıyla doldurulmaya çalışılmıştır. İncelenen sayılarda bir roman -David Copperfield- bir tiyatro -Mehmet Rauf imzasıyla İki Kuvvet- beş hikaye ve çeşitli makaleler tefrika edilmiştir.

1.3.5. Musahabeler

Musahabeler adı altında yayınlanan yazılar, “Musahabe-i Edebiyye”, “Musahabe-i Fenniyye”, “Musahabe-i İçtimaiyye”, “Musahabe-i İktisadiyye” ve “Musahabe-i Tarihiyye” ana başlıklarıyla okuyucuya sunulmuştur. Mehmet Fuat tarafından kaleme alınan “Musahabe-i Edebiyye” başlığı altında Ebuzziyâ Tevfik Bey’in biyografisini içeren “Teessürât: Ebuzziyâ Tevfik Bey” adlı yazı hariç diğer musahabeler imzasızdır. Ahmet İhsan, Servet-i Fünûn’un ilmî ve fennî musahabelerinin Mahmut Sâdık tarafından yazıldığını (Tokgöz 1993: 100) bildirmekle beraber söz konusu musahabelerin sadece bu bilgidен hareketle Mahmut Sâdık’a ait olduğu sonucuna varmak isabetli olmayacaktır.

1.2. DERGİNİN YAZAR KADROSU

1.2.1. Yazarlar

A(Ayın) G(alib): Bkz. Mahmut Sâdik

A(Ayın) G(Gayın): Bkz. A(Ayın) Gâlib

A(Ayın) Nuri: Dergide “Menlik” adlı bir tanıtım yazısıyla yer almış olan A(Ayın) Nuri'nin söz konusu yazısı Sabah Gazetesi'nden iktibas edilmiştir. Bu nedenle A(Ayın) Nuri derginin asıl yazar kadrosunda yer almamaktadır. Yazar hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

A(bdülğani) Seni: Bkz. [YURTMAN], A(bdülğani) Seni

Ahmet İhsân: Bkz. [TOKGÖZ], Ahmet İhsân

[AKALIN], Besim Ömer: 1862 yılında doğan Besim Ömer, tıp eğitimi görmüş ve Askerî Tıbbiye'yi tabib yüzbaşı olarak bitirmiştir. Kadın doğum ve çocuk hastalıkları üzerinde çalışmış, yurt içinde ve yurt dışında doktorluk yapmıştır. Bilecik milletvekili olan Besim Ömer kadın doğum ve çocuk hastalıklarıyla ilgili çok sayıda eser kaleme almıştır. Dergide Hayreddin Paşa'nın ölümü üzerine yazılan ve daha önce Servet-i Fünûn'da yayınlanan “Üstad-ı Muhterem Hayreddin Paşa” adlı yazısıyla yer almış olan Doktor Besim Ömer derginin asıl yazar kadrosu içinde yer almamaktadır.

[ARSEVEN], Celâl Esat: Türk sanat tarihinin araştırmacılarından ve ansiklopedistlerinden olan Arseven, 1875 yılında İstanbul'da doğar. Galatasaray Lisesinde başlayan eğitim hayatına Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Harbiye'de devam eder. II. Meşrutiyet yıllarında Salah Cimcoz ile “Kalem” adlı bir dergi çıkarır. 1912 yılında Galata Tahrir-i Musakkafat Reisliği yapan Celal Esat , I.Dünya Savaşı yıllarında belediyecelikle ilgili eserler neşreder. Çeşitli belediyelerde başkanlık yapan Arseven Sanayi-i Nefise Mektebi'nde belediyececilik, şehircilik ve mimarlık tarihi dersleri verir. Celal Esat , 1971 yılında İstanbul'da ölür. Resim, mimarlık ve arkeoloji alanlarında eserler verir. Başlıca eserleri ; “Türk Sanatı”, “Sanat Ansiklopedisi” (5 Cilt), “Eski Galata ve Binâları”, “Eski İstanbul Abidat ve Mebanisi”dir (Eyice 1991: 397-399).

Servet-i Fünûn Dergisinde “Eski Galata ve Binâları” adlı yazı dizisini kaleme alan yazar, söz konusu yazılarda Galata'nın tarihini incelemiş, çeşitli tarih kitaplarından yola çıkarak Galata'da yaşamış milletler hakkında bilgi vermiştir. On sayı boyunca tefrika edilen yazıda Galata'da bulunan binâlar, tarihî geçmişleriyle tanıtılmıştır.

Âsaf Muammer: Bkz.[KÜTAYİS], Âsaf Muammer

Âsaf Said: Hakkında bilgiye rastlayamadığımız Âsaf Said, dergide “Kapudan Julie Fax’ın Topu” adlı Arthur Morison’dan tercüme ettiği hikayeyle yer almaktadır.

A(Ayın) G(Gayın): Bkz. Mahmut Sâdık

Besim Ömer (Doktor): Bkz. [AKALIN], Besim Ömer

[BÖLÜKBAŞI], Rıza Tevfik: 1869’da doğan Rıza Tevfik, tıp eğitiminin ardından hareketli bir siyaset hayatı yaşar. 1918’de Maarif Nazırı, 1919’da Şurâ-yı Devlet Reisliği yapar. 1922 yılında yurttan ayrılan yazar yirmi yıl sürgün hayatı yaşar. Af kanunuyla yurda dönen Rıza Tevfik, 1949 yılında Edirne’de ölür. Servet-i Fünûncuların çağdaşı olması hasebiyle Hamid ve Tevfik Fikret’in etkisinde kalmış, aruzla şiirler yazmış fakat bu topluluğa girmemiştir. Şiirlerinde saz ve tekke şiiri geleneğinden faydalanmış, duygulu ve içten koşma, nefes ve divânlar yazmıştır. Felsefe, edebiyât ve edebiyât tarihi konularında eserler vermiş, şiirlerini “Serâb-ı Ömrüm” adlı kitapta toplamıştır (Uçman 1986).

“Müteveffa Muallim Vambery” ve “Filipin Müslümânları” adlı iki yazısıyla dergide yer alan Rıza Tevfik, ilk yazıda dünyaca ünlü müsteşrik Vambery’nin tanıtımını yapmış, çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Vambery’nin ölümü üzerine kaleme alınan bu yazıda yazar müsteşriklerin kim olduğu ve ne gibi özellikler taşıması gerektiğini tarife çalışmıştır. “Filipin Müslümanları” adlı yazıda Bölükbaşı, Filipin Adalarında 400 yıldır yaşayan müslüman bir kabilenin varlığının haberiyle birlikte tarihi hakkında bilgi vermektedir.

Burhân Câhit: Bkz. [MORKAYA], Burhân Câhit

Celâl Esat: Bkz. [ARSEVEN], Celâl Esat

D(Dat) B.: Dergide “Bir Noksân” adını taşıyan hikayeyi tercüme etmesi dolayısıyla geçen yazar hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Yazar “Küçük Hikaye” ibaresi altında verilen eseri Henrie Laudan’dan tercüme etmiştir.

Doktor Nuri Bekir: Bkz. Nuri Bekir (Doktor)

Doktor Reşâd Ziyâ: Bkz. Reşâd Ziyâ (Doktor)

Doktor Besim Ömer: Bkz. [AKALIN], Besim Ömer

Enis Behiç: Bkz. [KORYÜREK], Enis Behiç

Hüseyin Raûf: Çalıştığımız dergide “Telsiz Telgraf”¹¹ adlı bir tanıtım yazısıyla geçen yazar hakkında bilgi bulamadık. Söz konusu yazıda telsiz telgrafın keşif macerası, teknik özellikleri, konu ile ilgili yapılan yeni çalışmalar anlatılmaktadır.

Kadrî: Bkz. Mahmut Sâdık

[KORYÜREK], Enis Behiç: 1891’de İstanbul’da doğan Enis Behiç, Mülkiye Mektebi’ni bitirir. Servet-i Fünûncuların etkisinde şiirler yazar, daha sonra Millî Edebiyât akımına dahil olur. 1949’da Ankara’da ölür (Tevetoğlu:1985). Derginin çalıştığımız sayılarında “Nöbetçi” adlı hikayesi tefrika edilmiştir.

[KÖPRÜLÜ], Mehmet Fuat: 1890 yılında İstanbul’da doğar. Fecr-i Âti kadrosunda yer alır. “Millî Tettebular Mecmuası” ve “Türkiyât Mecmuası”nı çıkaran Köprülü, edebiyâtımız ve edebiyât tarihimize ilgili birçok eser yayınladı. 1966 yılında ölür (Köprülü 1987).

Servet-i Fünûn’un çalışmamıza konu olan sayılarında Mehmet Fuat Köprülü’nün “Şeyh Gâlib”, “Millî Terennümler” ve “Teessürât: Ebuzziyâ Tefik Bey” adlı üç yazısı bulunmaktadır. Dergide edebî anlamda inceleme ve araştırma yazılarını Mehmet Fuat’ın makaleleri oluşturmaktadır.

[KÜTAYİS], Âsaf Muammer: Dergide “Terk Olunmuş” adlı bir mektubuyla yer almaktadır.

M. Saîd: “Halka Nasıl Konferans Vermeli?” adlı yazısıyla derginin yazar kadrosuna katılmıştır. Yazarla ilgili herhangi bir bilgi edinemedik.

M. R.: İstanbul Postalarının ikisini yazmıştır.

Mahmut Esat Efendi: 1855-1918 yılları arasında yaşayan Mahmut Esat, Darül-fünûn’un Hukuk bölümünü bitirmiş, Defter-i Hakanî Nazırlığı yapmıştır. Yazarın Sabah Gazetesinde yayınlanan “Ermeni Hurûfu” adlı yazısı aynen iktibas edilmiştir. Bu sebeple Mahmut Esat derginin asıl yazar kadrosu içinde yer almamaktadır.

Mahmut Sâdık: 1864-1930 yılları arasında yaşayan Mahmut Sâdık, Mülkiye mezunudur. Almanya’da ziraat öğrenimi görmüş, Bâbiâlî Terceme Odası Hulefalığına tayin edilmiştir. Bu görevden sonra çeşitli gazetelerde fıkra yazarlığı yapmış, İstanbul Matbuât Cemiyeti’nin reisliğine ilk olarak o, seçilmiştir (Necatigil 1989: 206).

Mahmut Sâdık Servet-i Fünûn’un çıkmaya başlamasından sonra derginin yazar kadrosunda yer almış ve uzun yıllar küçük aralıklarla uzaklaşmakla beraber dergide sürekli olarak yazılarını

¹¹ Servet-i Fünûn’un 1031 sayılı nüshasında Hüseyin Rauf imzasıyla ve aynı adla bir yazı daha bulunmaktadır (Aydın 2000: 77).

neşretmiştir. Ahmet İhsan, Servet-i Fünûn'un ilk yazarı olarak Nabizâde Nâzım ismini verirken "Mahmut Sâdık ve Ahmet Rasim Beylerle Doktor Besim Ömer (Tokgöz 1993: 66)" gibi isimlerin onu takip ettiğini belirtmektedir.

Mahmut Sâdık 1901'de Servet-i Fünûn'un kapanmasından hemen önce Kudüs Tahrirât Müdürlüğü görevine tayin edilmiş ve dergi kadrosundan ayrılmıştır. Edebiyât-ı Cedidecilerin dağılmasından ve Meşrutiyetin ilanından sonra Mahmut Sâdık tekrar Servet-i Fünûn Dergisine dönmüştür. Ahmet İhsan dergiyi tekrar çıkarmaya Mahmut Sâdık'la başladığını şu cümleler ile ifade etmektedir:

"Bu sırada benim vefalı ve sadık arkadaşım Mahmut Sâdık Kudüs Tahrirât Müdürlüğünden ayrılmış olduğundan, Servet-i Fünûn'a çalışkan elini uzattı. Önceleri "Kadrî" imzasıyla fennî musahabelerini yazmaya başladı. (Tokgöz 1993: 100)"

Ahmet İhsan, Mahmut Sâdık'la başbaşa vererek dergiyi yeniden canlandırmış ve uzun yıllar onunla kalem arkadaşlığı yapmıştır. II. Meşrutiyeti takip eden günlerde Servet-i Fünûn, yazarlarının birçoğunu kaybetmiş sadece Mahmut Sâdık ve Ahmet İhsan kalmıştır:

"İşte böyle belâlı, karabasanlı, casuslu bir dönemde, sürgünlere gitmek ya da hapislerde çürümek tehlikesini o zamanın namuslu ileri gelenlerinin yardımıyla savdıktan sonra, matbaacılık ediyor ve Servet-i Fünûn'u yaşatıyorduk. Bir tek yazı arkadaşım kalmıştı; o da Mahmut Sâdık'tı. (Tokgöz 1993: 108)"

1908'de çıkmaya başlayan günlük Servet-i Fünûn yine Mahmut Sâdık'ın yardımlarıyla şekillenmiştir. Ahmet İhsan içine karıştığı çeşitli tarihî olaylarda yanında hep "gerçek ülküdaş ve kardeş" olarak Mahmut Sâdık'ı bulmuştur. Servet-i Fünûn'un yayın hayatıyla başlayan, gelişen ve şekillenen Ahmet İhsan ile Mahmut Sâdık arasındaki dostluk, derginin incelediğimiz sayılarında da devam eder.

1119-1170. sayılar arasındaki yazılarda ismine en fazla rastladığımız iki isimden biri Ahmet İhsan, diğeri Mahmut Sâdık'tır. 1152. sayıdaki İstanbul Postasında Servet-i Fünûn'un 23. yılını doldurduğu müjdelenerek Mahmut Sâdık'ın tekrar derginin yazar kadrosunda yer aldığı haberi verilmiştir:

"Zaman-ı teesüsiünden beri yirmi üç senelik bir hayat yaşamış ve teşkîl eylediği kolleksiyon ile memleketin bir tarih-i musavverini vücûda getirilmiş olan "Servet-i Fünûn" gazetesi 1307 senesinde ilk nüshasını tanzîm eylediği zaman o nüshanın ameliyât-ı ihzâriyyesi etrafına toplanmış olan heves-kâr arkadaşlarını hiçbir zaman unutmamıştır. O kadim rufekâdan bazıları bu dünyaya

veda ile istirâhat-gâh-ı ebedîye çekildiler, bazıları meşgale-i tahrîri terk ile hayatın başka temevvücâtına karıştılar; fakat bunların içinde bir tanesi vardır ki “Servet-i Fünûn”u daima nazar-ı iştiyâkla görmekten fârig olmamış ve ahvâl-i vekâyî kendisini matbaamızdan uzaklaştırdıkça mahzun kalmış ve ilk fırsattan bil-istifâde yine “Servet-i Fünûn” sahifelerine avdet eylemiştir. Bu refik-i kadim ve sâdik, “Mahmut Sâdik” Bey’dir. Âlem-i matbuâtın en emekdâr hâdimlerinden olan Mahmut Sâdik Bey “Servet-i Fünûn”un tesîsinden biri ve bütün safahât-ı hayatiyyesinde gayet mühim muavenetler temîn eylediği gibi 1319’dan 1324 senesine kadar bilâ-inkitâ iktidâr-ı kalemiyyesini gazetemize hasreylemiş ve 1324 inkilâbında gazetenin yevmî olarak intişârı hengâmında yevmî nüshaların riyâset-i tahririyyesini der-uhde eylemiş idi.”

Mahmut Sâdik 1152. sayıdan itibaren başlayan yazılarının bazılarında “Kadrî” imzasını kullanmıştır. Servet-i Fünûn’un üzerinde yapılan diğer çalışmalarda Mahmut Sâdik’in “Kadrî” imzasına ek olarak M. Sâdik, Ayın Gâlib, Osman Gâlib, Gâlib Kadrî gibi müstear isimler kullandığı bilgisine rastlıyoruz (Ayata 1996: 48). İncelediğimiz sayılarda A(Ayın) G(Gayın) imzasıyla neşredilen ve eğitim, siyaset, tarih ve toplumsal konuları ihtiva eden altı adet yazı bulunmaktadır. Söz konusu bu yazıların Mahmut Sâdik’in dergi kadrosuna dahil olduğu haftalara tekabül etmesi, Mahmut Sâdik imzalı yazıların konu ve ifade bakımlarından bu yazılarla benzerlik göstermesi ve Mahmut Sâdik’in, A(Ayın) Gâlib takma adını kullandığı bilgisi bizde A(Ayın) G(Gayın) imzalarının da Mahmut Sâdik olabileceği düşüncesini uyandırmaktadır. Bu düşünceden hareketle A(Ayın) G(Gayın) imzalı yazıları Mahmut Sâdik adı altında değerlendirilmeyi uygun gördük.

Dergide “Hangisi Doktor” isimli bir de hikayesi bulunan Mahmut Sâdik, Kadrî müstearıyla beş İstanbul Postasının altına da imzasını koymuştur.

Mahmut Sâdik gazetelerdeki yazılarını “Takvimden Yapraklar” adlı kitabında toplamıştır. Sevda, Rüşvet, Tekâmül adlı romanları da bulunan yazar 1930’da İstanbul’da ölmüştür.

Mehmet Ali: Dergideki “Japon Tiyatroları” adlı inceleme yazısının ve “Osman’ım” adlı hikayenin sahibidir. Savaşta bütün yakınlarını kaybeden bir annenin oğlunun da şehit edilmesini konu edinen hikaye aynı yıllarda faaliyet gösteren Millî Edebiyât Akımının Servet-i Fünûn Dergisindeki yansımalarındandır.

Mehmet Fuat: Bkz. [KÖPRÜLÜ], Mehmet Fuat

Mehmet Rauf: (1875-1931) Servet-i Fünûn’un romancılarındandır. Bahriye Mektebi mezunu olan yazar ilk çıkışını “Düşmüş” adlı hikayesiyle yapar. İlk psikolojik roman olan “Eylül”, Servet-i Fünûn sayfaları arasında tefrika edilir. Sonraları çeşitli kadın dergileri çıkarır (Necatigil 1989: 209).

Mehmet Rauf'un, Servet-i Fünûn'un çalışmamıza konu olan sayılarında "İki Kuvvet" adlı tiyatrosu, "Menekşe" adlı romanı ve "Mültehib Bir Âşıkın Tarihi" adlı hikaye tefrikası bulunmaktadır. Derginin edebî eser ihtiyacını karşılayan Mehmut Rauf'un bu eserleri uzun süre devam etmiş ve dergi genelinde önemli bir yekün tutmuştur. Derginin ilanları arasında, Mehmet Rauf'un "Genç Kız Kalemî" adlı eserinin yakında Muhtar Hâlit Kütüphanesi aracılığıyla neşrolacağı bilgisine rastlamaktayız.

[MORKAYA], Burhân Câhit: (1892-1949) Mülkiye Mektebi mezunu olan Burhan Câhit, günlük gazetelere fıkra ve romanlar yazmış Karagöz ve Köroğlu adlı gazeteleri çıkarmıştır (Necatigil 1989: 216). Çalıştığımız sayılarda Guy de Maupassant'a ait "Walter Staff'ın Sergüzeşti" adlı bir hikayeyi tercüme etmiştir.

N. B.: "Ramazan Gecesi Bir Cevalân" adlı sohbet yazısıyla dergide yer almıştır. Bu isim hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

Nûri Bekir (Doktor): "Tesemmüm-i Sevdai - Bir Kadın Mektubu" adlı yazıda aşk ve sevdâ konularını tıbbî açıdan ele almış ve bir kadının mektubundan hareketle bu konuya açıklık getirmiştir. Yazar hakkında herhangi bir bilgi edinemedik

Osmân Sıdkı: "Köpekler Arasında" adlı hikayesiyle dergide bulunan yazar hakkında bilgi elde edemedik.

Rabbânî Fehmi: Dergide üç tercüme hikayesiyle yer almıştır. "Bir Kadının İtirafı", "Emir Çavuşu", "Matmazel Houdié'nin Kocası" adlı hikayelerin birincisinde R. Fehmi imzasını kullanmıştır. Rabbânî Fehmi hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

Reşâd Ziyâ (Doktor): "Veremi Herkes Bilmelidir" adlı yazıyı kaleme almıştır. Verem hastalığını tanıtan ve ondan korunma yollarını anlatan yazarla ilgili bilgi bulamadık.

Rıza Tevfik: Bkz. [BÖLÜKBAŞI], Rıza Tevfik

S(Sat): "Nikah Kıyılırken" adlı musahabe tarzında hikayesiyle dergide bulunmaktadır. Yazar hakkında bilgiye rastlayamadık.

S(Sat) B.: Hakkında bilgi edinemediğimiz yazar, dergide "Zamane Kızları" adlı tercüme hikayesiyle yer almıştır.

Sabri Hüsnü: "Dostum Pasyanis", "Bir Gece" ve "Su Üzerinde" adlı tercüme hikayeleri yayınlamıştır. Yazarla ilgili herhangi bir bilgi bulamadık.

Sirens S(Sin): S(Sin) Sirens imzalı ve hepsi de Ermeni Edebiyatı ibaresi altında yayınlanmış on bir hikaye tercümesi vardır. İmzasız olarak yayınlanan “Bevvâ”, “Yedi Muganni” ve “Gölün Perisi” adlı hikayelerin “Ermeni Edebiyatı” ibaresini taşımaları, bu hikayelerin de S(Sin) Sirens tarafından Türkçe’ye çevrilmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Dergide yer alan bu hikayeler daha sonra kitap halinde yayınlanmıştır. Çalıştığımız sayıların ilanlar bölümünde S(Sin) Sirens’in “Ermeni Edebiyatı Numuneleri” adlı kitabının tanıtımı yapılmaktadır.

Suâd Said: “Ali Bey’in Ventribiyol Terkiâtı” adlı hikaye tefrikası ve “Paris Kütüphanesinde” adlı tanıtım yazısı yer almaktadır. Yazar hakkında bilgiye rastlayamadık.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsân: 1868’de Erzurum’da doğan Ahmet İhsan, aslen Kastamonuludur. Mülkiye Mektebi’nin yüksek kısmından 1886 yılında mezun olmuş, yazı hayatına okul yıllarında tercümelemlerle başlamıştır. 1891’de Servet-i Fünûn Dergisini çıkarmış ve ölümüne kadar bu derginin yayınıyla ilgilenmiştir. İstanbul Ticaret Mekteb-i Âli’sinde iktisadî coğrafya dersleri veren yazar, bir yıl Beyoğlu Belediye Başkanlığı yapmış, 1931 yılında Ordu milletvekili olmuştur. 1942’de ölmüştür (Ercilasun 1996).

Ahmet İhsan Servet-i Fünûn Dergisi’nin 55 yıllık yayın hayatında sahibi, yazarı, müdür-i mesulü olarak büyük bir gayretle çalışmış, derginin baş yazısı olan İstanbul Postalarını kaleme almıştır. 1119-1170. sayılarda Ahmet İhsan imzalı yazıların hepsi de İstanbul Postaları başlığını taşımaktadır. İncelenen sayıların yayınlandığı tarihlerde Ahmet İhsan Beyoğlu Belediye Başkanlığı göreviyle dergiden kısmen uzaklaşmıştır. Ahmet İhsan’ın kaleme aldığı İstanbul Postalarında ağırlıklı konu siyasettir. Dönemin siyasi tablosunu yansıtmaya bakımdan bu yazılar büyük bir önem taşımaktadır. Ahmet İhsan mevcut siyasî durumu incelerken mümkün mertebe tarafsız davranmaya ve memleketin meselelerini realist bir bakış açısıyla tespit etmeye çalışmıştır.

[YURTMAN], A(bdülğani) Seniyy: (1871-1951) Mülkiye Mektebi’nin idadi kısmını bitirir. Maarif Nezaretinde görev alan Seniyy kaymakamlık, hocalık ve müsteşar vekilliği gibi çeşitli memuriyetlerde bulunur. Hazine-i Fünûn, Mecmua-i Ebuzziyâ, Mizan ve İleri gibi pek çok gazete ve dergide makaleleri yayınlanmıştır¹².

Abdülğani Seniyy Yurtman, derginin çalıştığımız sayılarında iki yazısıyla yer almaktadır. “İçtimâî Bir Nazar” adlı makalesiyle dilin tasfiye meselesini ele almış, “Suriye Kıt’asının İstikbâl-i Karîbi” adlı yazısıyla Anadolu’dan yapılan göçleri değerlendirmiştir.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 8, Dergah Yay., İstanbul, 1998, s. 615-616.

1.2.2. Şairler

Celâl Sâhir: Bkz. [EROZAN], Celâl Sâhir

[EROZAN], **Celâl Sâhir:** 1883'te İstanbul'da dünyaya gelir. Edebiyât hayatına Edebiyât-ı Cedide topluluğunun şairi olarak başlar. Türk şiirinin yenileşmesi konusunda Abdülhak Hamid'den sonra en çok istek ve kabiliyete sahip kişidir. Servet-i Fünûn döneminde yazdığı şiirlerinde tamamen ferdî konuları işlemiştir. Kadın ve aşk şairi olarak tanınan Celal Sahir, Tevfik Fikret ve Faik Ali'nin tesirinde kalmıştır. Fecr-i Âti topluluğu içinde de yer alan şair daha sonra Millî Edebiyât Cereyanına katılmış ve sosyal konuları işleyen şiirler yazmıştır. Şiirlerini "Beyaz Gölgeler", "Buhran" ve "Siyah Kitap" adlı kitaplarda toplayan şair, 1928 yılında ölmüştür (Karaca 1992).

Servet-i Fünûn'un çalıştığımız sayıları içinde bir şiiriyle yer alan Celal Sahir, söz konusu şiirini Abdülhak Hamid'in İstanbul'a döndüğünde şerefine verilen bir ziyafette ona hitaben okumuştur. Bu ziyafeti anlatan ve güncel bir yazının içinde yer alan şiir başlıksızdır.

Fâik Ali: Bkz. [OZANSOY], Fâik Ali

Hâlit Fahri: Bkz. [OZANSOY], Hâlit Fahri

[OZANSOY], **Fâik Ali:** 1876 yılında Diyarbakır'da doğar. Asıl adı Mehmet Fâik'tir. Mülkiye Mektebi'nde daha öğrenci iken Servet-i Fünûn'da şiirlerini yayınlamaya başlar. Mutasarrıflık, kaymakamlık görevlerinde bulunan Fâik Ali, mütareke yıllarında Diyarbakır valiliği yapmıştır. Fecr-i Âti topluluğu içinde bulunmuş bu harekete başkanlık etmiştir. İstanbul'daki çeşitli okullarda Türkçe ve Fransızca öğretmenliği yapan şair 1931 yılında Dahiliye müsteşarlığından emekliye ayrılmıştır.

Tevfik Fikret ve Hamid'in etkisinde kadın, aşk ve tabiat konularında duygu ve hayale geniş yer vererek şiirler yazan Fâik Ali, dil bakımından Servet-i Fünûn şairlerinin önündedir. Şiir kitapları: Fani Teselliler, Midhat Paşa, Temasil, Elhân-ı Vatan. Tiyatroları: Payitahtın Kapısında, Nedim ve Lale Devri (Akyüz 1986: 414-418).

Fâik Ali dergide iki şiiriyle yer almıştır. Bu iki şiir de Hamidiye Kruvazörü ile İstanbul'a dönen Rauf Bey için kaleme alınmıştır. "Beklediğimiz Donanma" ve Kahraman Rauf Bey'e" adını taşıyan şiirler epik özellik taşımaktadır. Her iki şiirin altındaki -birinde "Tanin", diğerinde "Elhân-ı Vatan"- ibarelerden Fâik Ali'nin bu dönemde derginin asıl kadrosunda bulunmadığı ve şiirlerinin Tanin Gazetesinden ve Elhân-ı Vatan adlı kitaptan iktibas edildiği anlaşılmaktadır.

[OZANSOY], **Hâlit Fahri:** 1891'de İstanbul'da doğar. Muğla'da ve İstanbul'da öğretmenlik yapar. İlk şiirlerini Rübâb ve Şehbal dergilerinde yayınlayan Ozansoy, 1914-1918 yılları arasında

aruz ölçüsüyle şiirler yayınlar. Daha sonra hece veznini kullanır ve Hecenin Beş şairinden biri olarak anılır. Nedim adlı haftalık bir edebiyât dergisi çıkaran şair, 1971’de İstanbul’da ölür. Şiirlerini “Rüya”, “Cenk Duyguları”, “Efsaneler”, “Zakkum”, “Bulutlara Yakın”, “Sulara Dalan Gözler”, “Sonsuz Gecenin Ötesinde” adlı kitaplarda toplamıştır (Özgül 1986).

Hâlit Fahri “Bağdat” ve “Edirne’ye Doğru” adlı şiirleriyle Servet-i Fünûn’un çalıştığımız sayılarında yer almıştır. Edirne’nin tekrar Osmanlı topraklarına katılmasının ardından kaleme alınan “Edirne’ye Doğru” adlı şiirin altında “Sabah” ibaresi bulunmaktadır. İhtimal ki bu şiir de önce Sabah Gazetesinde yayınlanmış, daha sonra Servet-i Fünûn tarafından iktibas edilmiştir.

Servet-i Fünûn Dergisinin 1119.-1170. sayıları, imzasız yazıların çokluğuyla önceki sayılarından büyük bir farklılık arz etmektedir. Derginin sözü edilen sayılarındaki sahibi belli olan ve olmayan yazıların dağılımı, imzasız yazı bakımından 44. ve 45. ciltlerin diğerlerinden ne kadar farklı olduğunu gözler önüne serecektir. Derginin söz konusu ciltlerinde toplam 442 yazı neşredilmiş ve bunun 336’sını imzasız yazılar oluşturmuştur. Buradan hareketle dergide yer alan her dört yazıdan üçünün imzasız olarak yayınlandığını söyleyebiliriz. Derginin bu ciltlerinde imzasız yazıların bu kadar çok olması, üzerinde dikkatle durulması gereken hususlardan birisidir. Bu husus hakkında fikir yürütmek için öncelikle edipleri imzasız yazı neşretmeye iten sebepler üzerinde durmak gerektiğini düşünüyoruz.

Edip kaleme aldığı yazıdan dolayı devrin siyasî ve idarî kadrosuna ters düşmüş, yazısında onları rahatsız eden fikirler yazmış olabilir. Yazının altına imzanın konulması, imza sahibini sürgün, hapis, baskı gibi çeşitli tehlikelerle karşı karşıya bırakabilir. Bu nedenle her türlü düşüncelerini okuyucuyla paylaşma arzusunu taşıyan ve fakat bundan dolayı da takibata uğramaktan çekinen yazar, yayınladığı yazısının altına imzasını koymaktan imtina eder.

Kimi yazarlar da yazısından dolayı tanındığı çevrelerde tenkit ve tahkir edilebileceği korkusuyla kalem tecrübesini, ya imzasız olarak ya da müstear isimle neşreder. Edip, bir şeyleri anlatma veya para kazanma kaygısıyla yazdığını kendi bilinen kişiliğine / kimliğine yakıştıramaz, toplumun bu konudaki baskısını göğüslemektense onu ya isimsiz ya da farklı isimle yayınlamayı tercih eder.

Derginin, üzerinde inceleme yaptığımız sayılarının yayınlandığı 1912-1913 yılları, Türk siyasetinin en hareketli günlerinin yaşandığı, en kanlı savaşların vuku bulduğu bir dönemdir. Bu yıllarda edipler devleti ve milleti kurtarma adına edebiyâta ara verip farklı sahalara yönelmiş olabilirler. Derginin yazar kadrosu incelendiğinde isimlerin ve isimleri belli yazıların azlığı dikkati çeker. İmzasız yazıların üslup özellikleri, kelime kadrosu dikkate alındığında birçoğunun ortak özellikler taşıması bu yazıların aynı kalemün ürünü olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Yazar

kadrosunun sınırlı oluşu da bu ihtimali kuvvetlendirir mahiyettedir. Yine ihtimal odur ki her yazının altına aynı ismi yazmayı uygun görmeyen dergi politikası yazıları imzasız neşretme yoluna gitmiştir. Servet-i Fünûn, sosyal ve beşerî buhranlar nedeniyle yazı kıtlığı çekiyor olabilir. Dergide başka periyodiklerden oldukça fazla miktarda yazı ve şiirin iktibas edilmesi, derginin yazı kıtlığı çektiğinin işaretlerinden birisidir. Bu cümleden olmak üzere örneğin A(Ayın) Nuri imzalı “Menlik” ve Mahmut Esat Efendi’nin “Ermeni Hurûfu” adlı yazılar ile Hâlit Fahri Ozansoy’un “Edirne’ye Doğru” başlıklı şiiri Sabah Gazetesi’nden alınmıştır. Hüseyin Câhit Yalçın’a ait makalenin bir bölümü ile Faik Ali Ozansoy’un “Beklediğimiz Donanma” adlı şiiri Tanin Gazetesi’nden, “Fuat Paşazâde Reşid Bey Merhum” adlı yazı da Tasvîr-i Efkâr’dan iktibas edilmiştir. Kimi zaman da daha önce Servet-i Fünûn’da yer alan yazılar çeşitli sebeplerle tekrar yayınlanmıştır. Mesela “Doktor Besim Ömer’in “Üstad-ı Muhterem Hayreddin Paşa” adlı yazısı daha önce de Servet-i Fünûn’da yer almış, ölümü üzerine tekrarlanmıştır. Yine bu dönemde Avrupa basınından çeşitli yazılar ya tamamen ya da kısmen Servet-i Fünûn’un sayfalarına iktibas edilmiştir.

İmzasız yazı yayınlamanın bir diğer sebebini de şu şekilde açıklamak mümkündür: Devrin siyasi manzarası insanları edebiyât yapmaktan alıkoymuş, şan, şeref, mevki ve makam kazanma, ilmî ve edebî çevrede isim yapma amacından uzaklaştırmış olabilir. Yazar ya da dergi politikası “ben”i aşırıp “biz” bilincine yönelmeyi tercih etmiştir. Bu tercih belki bilinçli yapılmamıştır. Muhtemeldir ki yüzlerce hatta binlerce Türk insanının kaybının hüsraniyla inleyen, maddi ve manevî her alanda sıkıntı çeken bir milletin sesi olmaya çalışan Servet-i Fünûn, toplumu birlik ve beraberliğe çağırırken, yazıların imzasızlığıyla ferdiyeti kaldırmıştır. Derginin ilgili sayıları içinde herhangi bir edebî münakaşa ve tenkitin yer almamasını da birlik ve beraberlik mesajı vermeye çalışan dergi politikasının bir neticesi olarak düşünebiliriz.

İmzasız yazıların kimlere ait olabileceği hususunda Servet-i Fünûn Dergisinde yer alan şu ibare de ipucu verir mahiyettedir: “Gazetemizde münderic bilcümle imzasız makâlât ser-muharririndir.” 1119-1170. sayıları içeren derginin kapak bilgilerinde ser-muharrir ibaresi bulunmamakta, incelenen sayılarda ser-muharririn kim olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bununla beraber baş yazı olan İstanbul Postalarının bu dönemde de Ahmet İhsan tarafından yazılmış olması ser-muharririn ve dolayısıyla imzasız yazıların sahibinin Ahmet İhsan olabileceği düşüncesini akla getirmektedir.

2. TAHLİLİ FİHRİST

2.1.YAZILAR

2.1.1 Yazar Adına Göre

A(Ayın) G(Gayın): Bkz. A(Ayın) G(âlib)

A(Ayın) G(âlib): Bkz. Mahmut Sâdik

A(Ayın) Nuri: *Menlik*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 403-405. (“Sabâh” Gazetesi’nde A(Ayın) Nuri imzasıyla yayınlanan, Menlik tarihinin, Menlik’i oluşturan halk tabakalarının ve Menlik’in fizikî yapısının tanıtıldığı makale iktibas edilmiş.)

A(bdülğani) Seniy: Bkz. [YURTMAN], A(bdülğani) Seniy

Ahmet İhsân: Bkz. [TOKGÖZ], Ahmet İhsân

[AKALIN], Besim Ömer: *Üstâd-ı Muhterem Hayreddin Paşa*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 42-43. (Savaş sonrası yaralıları tedavi ederken vefat eden Hayreddin Paşa’yla ilgili daha önce de dergide yayınlanan makalenin bir bölümü iktibas edilmiş. Doktor Besim Ömer imzasıyla)

[ARSEVEN], Celâl Esat: *Eski Galata ve Binâları*; [1] SF, c. 45, nr. 1159, s. 346-351 (Galata’nın fiziki durumu, Galata isminin kökeni, çeşitli tarihî kaynaklardan seçilmiş Galata’yla ilgili bilgi ve bölümler)

[ARSEVEN], Celâl Esat: *Eski Galata ve Binâları*; [2] SF, c. 45, nr. 1160, s. 380-383 (Galata’nın tarihî geçmişi, hangi milletlerin ticaret yapıp yerleştiği ve tarih boyunca Galata’ya hükmeden devletler konusunda tarihî bilgiler verilmiş.)

[ARSEVEN], Celâl Esat: *Eski Galata ve Binâları*; [3] SF, c. 45, nr. 1161, s. 405-406, (Galata’nın 1328-1341 yılları arasındaki durumu hakkında)

[ARSEVEN], Celâl Esat: *Eski Galata ve Binâları*; [4] SF, c. 45, nr. 1162, s. 430-431, (Galata’nın tarihi, çeşitli tarih kitaplarından alıntılar yapılarak anlatılmış.)

[ARSEVEN], Celâl Esat: *Eski Galata ve Binâları*; [5] SF, c. 45, nr. 1164, s. 486-489, (Galata’da bulunan kiliseler ve camiler, Arap Camii hakkında)

[ARSEVEN], Celâl Esat: *Eski Galata ve Binâları*; [6] SF, c. 45, nr. 1165, s. 491, (Galata’da bulunan kiliseler ve camiler hakkında bilgi verilmiş.)

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [7] SF, c. 45, nr. 1166, s. 525-526, (Galata surları, surların tanıtımı, yapımı ve tarihi incelenmiş.)

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [8] SF, c. 45, nr. 1167, s. 541-543, (Galata'nın hudutları hakkında)

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [9] SF, c. 45, nr. 1168, s. 571-575, (Galata'nın kapıları ve kuleleri konusunda tarihî bilgiler verilmiş.)

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [10] SF, c. 45, nr. 1170, s. 615-616, (Galata Sarayı hakkında)

Âsaf Muammer: Bkz. [KÛTAYİS], Âsaf Muammer

Âsaf Said: *Kapudan Julie Fax'ın Topu*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 510-511, 514-515. (Arthur Morison'dan tercüme hikaye)

Besim Ömer (Doktor): Bkz. [AKALIN], Besim Ömer

[BÖLÜKBAŞI], **Rızâ Tevfik:** *Filipin Müslümânları*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 27-30. (Filipin Adaları'nda 400 yıldır yaşayan müslüman bir kabilenin varlığı ve tarihi hakkında)

[BÖLÜKBAŞI], **Rızâ Tevfik:** *Müteveffa Muallim Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 531-533. (Yazar "Müsteşrik kimdir? Hangi özellikleri taşımalıdır?" sorularına dünyaca ünlü müsteşriklerden örnekler vererek cevap bulmaya çalışmış ve Vamberry'nin çalışmaları hakkında bilgi vermiştir.)

Burhân Câhit: Bkz. [MORKAYA], Burhân Câhit

Celâl Esat: Bkz. [ARSEVEN], Celâl Esat

D(Dat) B.: *Bir Noksân*; SF, c. 44, nr. 1132, s. 323-326. ("Küçük Hikaye" ibaresi altında Henrie Laudan'dan çevrilmiş hikaye)

Doktor Nuri Bekir: Bkz. Nuri Bekir (Doktor)

Doktor Reşâd Ziyâ: Bkz. Reşâd Ziyâ (Doktor)

Doktor Besim Ömer: Bkz. [AKALIN], Besim Ömer

Enis Behiç: Bkz. [KORYÜREK], Enis Behiç

Fâik Ali: Bkz. [OZANSOY], Fâik Ali

Hâlîl Fahri: Bkz. [OZANSOY], Hâlîl Fahri

Hüseyin Raûf: *Telsiz Telgraf*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 463. (Telsiz telgrafın keşif macerası, teknik özellikleri, konuyla ilgili yapılan yeni çalışmalar konusunda)

- İmzasız:** *10 Temmuz-Iyd-ı Milliye*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 257-258. (Meşrutiyetin ilanının yıl dönümünde Türk ordusunun millete bayram hediyesi olarak Edirne ve Kırkkilise'yi verdiği bildirilerek, Türk milletinin sevinci dile getirilmiş.)
- İmzasız:** *20 000 Senelik Bir Filin Kadîdi*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 579-583. (Fransa'da Paris Tarih-i Tabii Müzesine getirilen 20.000 senelik bir fil (mamut)'in iskeleti hakkında)
- İmzasız:** *25 Senelik Bir Devre-i Hükümet*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 153-154. (Almanya İmparator ve İmparatoriçesinin 25 yıllık idarelerinin yıldönümü münasebetiyle yapılan tören hazırlıkları anlatılmış.)
- İmzasız:** *1913'de 1813 İçin Bir Prens Bir Şâir*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 232. (Almanya'da kaleme alınan ve sahnelenmesi yasaklanan bir piyese ilgili olarak Alman ve Fransız basınından alıntılar yapılmış.)
- İmzasız:** *1914'de Beynel-Milel Lyon Meşher-i Belediyesi*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 480-481. (Fransa'nın Lyon şehri belediye başkanı Edward Heriot'nun hazırladığı beynel-milel belediye sergisi tanıtılarak belediyelerin sorunları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Açık Yerlerde, Temiz Hava İçinde Semâ Altında Mektebler ve Tedrîsât*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 586-587,590. (Küçük, karanlık ve havası kirli olan mekanlarda yapılan eğitimin zararlı sonuçları açıklanarak bu konuya çeşitli Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da yapılan açık hava okulları örnek gösterilmiş.)
- İmzasız:** *Adakale: Tuna Üzerinde Son Hatıra*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 108-109. (Adakale'nin tarihî önemi ve güzellikleri konusunda)
- İmzasız:** *Adli ve İctimâî ve Vicdân-ı Cedid*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 134-135. (Eski Roma savcısı Linöferyani'nin ceza ve cinâyet mahkemelerinde hakimlerin istifade etmesi için kaleme aldığı makale tercüme edilmiş.)
- İmzasız:** *Afrika'da Yeni Bir Hâdise*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 619. (Mısır'da Fransız idaresinde olan bölgelerde meydana gelen karışıklıklar ve çatışmalar hakkında)
- İmzasız:** *Ah Minel-Aşk*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 108-115. ("İsveç Edebiyatından" ibaresi altında Per Hallström (1866-1960)'dan çevrilmiş hikaye. Sayfa sonunda eserin yazarının kısa bir biyografisi verilmiş.)
- İmzasız:** *Ahvâl-i Hevâiyye*; SF, c. 45, nr. 1158, s.331. (Yalova'nın sağlık açısından gidilebilecek en uygun yerlerden biri olduğu hakkında)
- İmzasız:** *Âli Kadın*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 555-559. (Leipzig Muharebesinin 100. yıldönümü münasebetiyle Fransa-Prusya arasında meydana gelmiş savaş ve Prusya Kraliçesi Louise hakkında)

- İmzasız:** *Alman Kudret-i Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 195-198. (Almanya'nın iktisadî ve ekonomik durumu, bankacılık sektörünün çalışması anlatılarak yıllara göre malî seviyesi tablolar halinde gösterilmiş.)
- İmzasız:** *Almanya ve Fransa'nın Kuvve-i Harbiyyeleri*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 233-234. (Almanya ve Fransa'nın 1910 ve 1911 yıllarındaki savaş güçleri çeşitli başlıklar altında karşılaştırılarak tablolar yardımıyla anlatılmış.)
- İmzasız:** *Almanya'da Meccânen İstişâre-i Adliyye*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 88. (Almanya'da halkın hukuk arayışına hükümetin ücretsiz katkısı konusunda)
- İmzasız:** *Amerika Binâları*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 544. (Amerika'da göğe doğru yükselen 20-25 katlı binâların bulunmasının yanı sıra yer altına doğru inen 7 katlı bir binâ ve özellikleri sıralanmış, yer altından yapılan tren seferleri hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Amundsen Kutb-ı Cenûbîde*; SF, c. 44, nr. 1138, s.459-462 / c. 44, nr. 1139, s. 488-490 / c. 44, nr. 1140, s. 515-518 / c. 44, nr. 1141, s. 539-542 / c. 44, nr. 1143, s. 586-590. (Kuzey kutbuna Kaptan Scoot ve Norveçli Amundsen'in yaptığı keşif seyahatinin safhaları ve Kaptan Scott'un başına gelen feci kaza, keşif esnasında toplanan kaya ve toprak numuneleri hakkında tefrika yazı. Bu yazıda Kaptan Scott'un yolculuk esnasında kaleme aldığı notların bir bölümü de iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Anadolu'da Almanlar*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 486-487,490-491. (Almanlar ve Fransızlar arasında süren ihtilaflar, "Bağdat Hattı" meselesi, Almanya'nın Anadolu'da sahip olduğu mevki, Fas'ta mevki kazanma çalışmaları, Haydar Paşa-Ulukışla arasındaki tren hattının yapımında Alman-Fransız işbirliği, Almanların Anadolu ve Hayfa sömürgeleri hakkında)
- İmzasız:** *Arnavutluk-Paris Kaldırımları*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 561. (Selenice'de çıkarılan bitom madeni, çıkarılış ve nakliye aşamaları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Artık Kesilmeyecek, Dikilecek*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 267-274. (Fransız Doktor Alexie Carell'in organ nakliyle ilgili çalışmaları ve tıp dünyasına kazandırdıkları.)
- İmzasız:** *Asyâ-yı Osmaninin Menâbi-i Serveti*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 613-614. (Anadolu toprağının verimliliği, dış ülkelere ihracatı yapılan tarım ürünlerinin miktarları verilerek bunların dağılımı sıralanmış.)
- İmzasız:** *Âşık ve Firâri Bir Patrik*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516. (Sırbistan patriği ve sevgilisinin Amerika'ya kaçışı hakkında)
- İmzasız:** *Ateş Altında Gazete Muhâbirliği*; SF, c. 44, nr. 1132, s.315-321. (Savaş muhabirliğinin önemi, zorlukları anlatılarak bazı savaş muhabirlerinin portreleri verilmiş.)

- İmzasız:** *August Bebl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 397. (Almanya’da sosyalist partinin reislerinden August Bebl’in tedavi için gittiği İsviçre’de ölümü ve cenaze töreni anlatılarak hayatı hakkında kısaca bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Avrupa Santranç Tahtasının Oyunları*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 322-323,326. (André... in Fransızca bir dergide yayınladığı makale tercüme edilerek iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Avrupa ve Balkanlar*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 345. (Bükreş’te barış görüşmelerinde “şımarık” tavırlar sergileyen Bulgaristan’ı durdurabilmek için yeni bir yapılanma içine girilmesinin gerekliliği ve Rusya, Avusturya hariciye nazırlarının bu konudaki girişimleri)
- İmzasız:** *Avukat Âtîfet Hanım*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 533-536. (Musahabe tarzında hikaye)
- İmzasız:** *Âyân Âzâsının Bir Müracaatı*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 191. (Balkan Savaşıyla Rumeli’de yaşanan katliam ve göç olayının sona erdirilmesi için İngiltere kralına gönderilen bir telgraf metni.)
- İmzasız:** *Aydın Vâlisi Rahmi Bey Efendi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 605. (Göreve yeni atanan Aydın valisi Rahmi Bey hakkında)
- İmzasız:** *Azîm ve Merâm*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 208. (Paris’te “Komedi Fransez Tiyatrosu”nda sahnelenen “Volvar” adlı piyes ve bu piyesten çıkarılacak sonuçlar değerlendirilmiş.)
- İmzasız:** *Azîm ve Merâm*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 219, 222. (Azîm sahibi olmanın önemi, sağlıklı bir dimağın sağlıklı bir bedenle mümkün olabileceği; Avrupalı doktorların bu konudaki görüşleri, sinirsel hastalıkların artışı ve tedavileri usulleri)
- İmzasız:** *Bâbîâlî’nin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 527-528. (Londra Konferansı sonrasında Avrupa devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu’na verdiği notaya karşılık Osmanlı İmparatorluğu’nun verdiği cevabî nota hakkında. Yazının sonunda nota metni de verilmiş.)
- İmzasız:** *Bahr-i Lut’ta Bir Cevalân*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 371-372. (İngiliz seyyah Herald Shipston’un Lut Gölü’nde yaptığı seyahatin izlenimleri)
- İmzasız:** *Bahr-i Muhît Ortasında Bir Yangın - Volturmo Fâciası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 592. (Atlas Okyanusunda meydana gelen bir deniz faciası ve kurtarma çalışmaları hakkında)
- İmzasız:** *Bahrî Muzafferiyetler Neye Mal Oluyor*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 147-152. (Avrupa’da denizaltı ulaşımıyla ilgili yapılan çalışmalar ve bu çalışmalar hakkında yazılan başka bir makale iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Balkan Harbi Manzaralarından*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 272. (“Balkan Harbi Manzaraları” ismiyle verilen resim altı yazısında Romanya askerinin sevki anlatılıyor.)

- İmzasız:** *Basra Kumandanı Ferîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184. (Basra Kumandanı Ferit Bey'in Basra'da şehit edilmesi hakkında.Yazının devamında Ferit Bey'in kısa bir biyografisi de verilmiş.)
- İmzasız:** *Beş İnci*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 274-280. ("Küçük Hikaye" ibaresi altında Edmond Abu'dan çevrilmiş hikaye)
- İmzasız:** *Bevvâ*; SF, c. 44, nr. 1133, s.346-350. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresiyle Madam Zabel Asadur'dan çevrilmiş hikaye)
- İmzasız:** *Beynel-Milel Ahlak*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 270-271 / c. 45, nr. 1157, s. 298-299 / c. 45, nr. 1159, s. 340-343. (Doktor Gustave Le Bon (1841-1931)'un aynı isimle bir Fransız dergisinde yayınlanan makalesi özetlenerek iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Bir Drednot Nasıl Doğuyor*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 483-488. (Rus-Japon savaşı sonunda yapımına başlanan "Drednot" isimli savaş gemilerinin ortaya çıkışı, teknik bilgi ve özellikleri, geminin bölümleri, taşıdığı savaş gücü, suya indirilme ve ikmal aşamaları)
- İmzasız:** *Bir Haydudun Muhasarası*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 203-210. (1879 senesinde Fransa'da yaşanmış bir olay "Tarihî Roman" ibaresi altında hikaye edilmiş.)
- İmzasız:** *Bir İngiliz Tayyârecisi*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 400. (İngiltere'de gemilerin üzerine inip kalkabilen uçaklar yapılması ve İngiliz tayyareci Miralay Coody'nin uçuş esnasında yere çarparak ölümü hakkında)
- İmzasız:** *Bir Milletın Hayat Bulması ve Bunun Kuvve-i Muhrikası*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 13-14. (Yenilgiye uğrayan milletlerin yeniden yapılanması konusunda Lehistan örnek verilerek vücudu çalıştırmanın ve idmanın önemi izah edilmiş.)
- İmzasız:** *Bir Veliahdın Terbiye-i Askeriyesi*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 176. (İngiltere Veliahdı Prens Dugal'ın eğitimi ve aldığı askerî disiplin konusunda)
- İmzasız:** *Buğdayla Kazanılan Servet*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 27-31. (Osmanlı topraklarında yapılan ziraatın ve bu ziraattan yapılan ihracatın yıllara göre dağılımı ve Arjantin'in zirâî alanda gelişmesinin sebepleri anlatılmış.)
- İmzasız:** *Bulgaristan Zelzelesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 249. (Bulgaristan'da meydana gelen deprem felaketi ve bu felaketten en çok etkilenen yerler ve Bulgarların felakette ilgili düşünceleri)
- İmzasız:** *Bulgarların Mezâlim-i Hûnhârâne ve Tahribât-ı Vahşiyânesi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 324-325. (Bulgarların Edirne'yi terk etmeden önce orada yaşayan Türk ve Rumlara karşı yaptıkları vahşi saldırılar anlatılmış.)

İmzasız: *Büyük Hâmid'in Şerefine Bir Ziyâfet*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 411-412. (Avrupa'dan dönen Abdülhak Hamid'in şerefine verilen ziyafet ve ziyafete katılanların şairle ilgili düşünceleri hakkında. Yazının içinde Celal Sahir'in şair adına kaleme aldığı bir şiire de yer almaktadır.)

İmzasız: *Büyük Şehirleri Yıkıp Yeniden mi Yapmalı?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 109-110. (Fransız doktorlarından Toulouse (1865-1947)'un kaleme aldığı büyük şehirlerin yeniden inşa edilmelerini ve mevcut durumlarını konu edinen makalesi aynen iktibas edilmiş.)

İmzasız: *Cadı Hikayesi*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 226-230. ("Küçük Hikaye" ibaresi altında Léon De Tenceau'dan çevrilmiş hikaye)

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [1] SF, c. 45, nr. 1148, s. 89-91. (Londra'da Balkan Devletleri ve Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanacak olan barış antlaşması maddeleri, Almanya-İngiltere görüşmeleri, Balkan Devletleri arasında, Osmanlı'nın topraklarını paylaşma konusunda meydana gelen ihtilaflar anlatılarak gazetelerdeki terakki konusunu işleyen makaleler incelenmiş.)

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [2] SF, c. 45, nr. 1149, s. 114-117. (Barış antlaşmasının Osmanlı Devleti tarafından imzalanması, Balkan Devletlerinin farklı beklentileri nedeniyle antlaşmayı imzalamamaları, Paris'te toplanan maliye komisyonu, Balkanlarda her an bir savaş meydana gelmesi ihtimali, Sırp-Yunan ittifakı, İstanbul'un serbest liman olma meselesi gibi konular ele alınmış.)

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [3] SF, c. 45, nr. 1152, s. 186-188. (Balkan Devletleri arasında devam eden anlaşmazlık, Yunan Başvekili Venizelos'un konuyla ilgili açıklaması, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan devletleriyle yeniden siyasi ilişkilerini başlatma gayretleri, Fransa cumhurbaşkanının İngiltere ziyareti anlatılarak doğuda beş vilayetin birleştirilip bir eyalet haline getirilmesi projesinden bahsedilmiş.)

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [4] SF, c. 45, nr. 1153, s. 209-211. (Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki topraklarının paylaşılabilmesi, Sırp-Yunan ittifakı, Romanya'nın bu ittifaka karşı tavrı, Balkan Devletlerinin savaş hazırlıkları, Rusya'nın Slav politikası güderek Germen istilasını önleme çabaları, Avusturya-Macaristan'ın durumu, Osmanlı-Yunan ilişkileri, Osmanlı'nın bu gelişmeleri çok iyi takip ederek en uygun tavrı geliştirmesinin gerekleri konusu izah edilmiş.)

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [5] SF, c. 45, nr. 1154, s. 233-236. (Balkanlarda yeni başlayan savaşın gidişatı, Bulgar ordusunun yenilgisi, Bulgaristan'ın, Rusya'nın himayesine girme isteği, Avusturya-Macaristan'ın, Bulgaristan aleyhinde Sırp-Yunan lehindeki ilerleyişi, Romanya'nın siyasi durumu, Çatalca hattında bekleyen Osmanlı ordusunun

Midye-Enez çizgisine doğru ilerleyişi ve Osmanlı ülkesinin altı “Daire-i Teftişiyye”ye ayrılarak denetlenmesi projesi konularına yer verilmiş.)

- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [6] SF, c. 45, nr. 1155, s. 258-261. (Bulgarların, Romanya ordusunu bozguna uğratması, Sırp-Yunan ordularının birleşmesi, Fransa Hariciye Nazırı Gabriel Hanotaux (1853-1944)’nın Balkan Devletlerinin durumuyla ilgili olarak kaleme aldığı makalesi hakkında)
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [7] SF, c. 45, nr. 1156, s. 282-284. (Balkanlardaki savaşı sona erdirmek için Rusya’nın önderliğinde Bükreş’te başlayan barış görüşmeleri, Osmanlı ordusunun Edirne’ye girişi, Edirne konusundaki kararlılığı, Osman Nizami Paşa’nın devlet tarafından Avrupa’ya gönderilmesi, Osmanlı İmparatorluğuyla Sırp-Yunan devletleri arasındaki siyasi ilişkilerin yeniden başlaması konuları incelenmiş.)
- İmzasız:** *Cilve-i Hayât: Doktor Behring*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304. (Difteri aşısını bulan Alman doktor Emil von Behring (1845-1917)’in aşısıyla ilgili çalışmaları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Cilve-i Hayât: Müteveffa General Stossel*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304. (Rus-Japon Savaşlarında büyük kahramanlık gösteren General Stossel’in ölüm haberi ve kısaca hayat hikayesi hakkında)
- İmzasız:** *Daima İtidâl ve İhtiyât Bilâ-Tereddüd-i Tedbîr-i Seri*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 267. (Devletin idaresinde veya günlük işlerinin idamesinde doğru olana çabuk karar verme, tereddüd etmeden zaman kaybetmeden uygulayabilme konuları işlenmiş.)
- İmzasız:** *David Copperfield -İngiliz Hikaye-nüvis-i Eşheri Charles Dickens’ın Eâzım-ı Âsârındandır*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 17 / c. 44, nr. 1120, s. 41-42 / c. 44, nr. 1121, s. 68-69 / c. 44, nr. 1122, s. 90-94 / c. 44, nr. 1123, s. 115-118 / c. 44, nr. 1124, s. 137-141 / c. 44, nr. 1126, s. 185-190 / c. 44, nr. 1127, s. 210-213 / c. 44, nr. 1128, s. 235-238 / c. 44, nr. 1129, s. 258-261 / c. 44, nr. 1130, s. 282-284 / c. 44, nr. 1131, s. 298-300 / c. 44, nr. 1132, s. 326-328 / c. 44, nr. 1133, s. 350-351 / c. 44, nr. 1134, s. 379-382 / c. 44, nr. 1135, s. 400-401 / c. 44, nr. 1136, s. 418-421 / c. 44, nr. 1137, s. 446-448 / c. 44, nr. 1138, s. 477-479 / c. 44, nr. 1139, s. 498 / c. 44, nr. 1141, s. 545-546 / c. 44, nr. 1142, s. 566-568 / c. 44, nr. 1143, s. 593-595 / c. 44, nr. 1144, s. 617-619 / c. 45, nr. 1145, s.18-20 / c. 45, nr. 1146, s.40-43. (Roman tefrikası)
- İmzasız:** *Deniz Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 340-341. (İngiltere, Fransa ve Almanya’da yapılan kayak ve kotra yarışları hakkında)
- İmzasız:** *Dersaadet Tramvayları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 156-158. (İstanbul’da faaliyete geçecek olan elektrikli tramvaylar konusu işlenmiş.)

- İmzasız:** *Dersaadet ve Civarı Şehir Demiryolları Osmanlı Anonim Şirketi Nizâmnâme-i Dahilisi Sûretidir*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 67-71. (Nizamname metni)
- İmzasız:** *Devletlerin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 552. (Avrupa devletlerinin verdiği notaya karşılık Balkan Devletlerinin verdiği cevabî nota metni hakkında)
- İmzasız:** *Doktor Aleksandr Kanburoğlu*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 225. (Doktor Aleksandr Kanburoğlu'nun ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi verilmiş.)
- İmzasız:** *Doktor Alexie Carell ve Hârikaları*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 208. (Doktor Alexie Carell'in Paris'te verdiği konferans, yaptığı çalışmalar hakkında. Bir Fransız gazeteciyle yaptığı röportaj iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Doktor Şâdiye Hanım*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 126-129. (Hikaye)
- İmzasız:** *Dört Kral*; SF, c. 45, nr. 1158, s.331. (Alman fikir adamı Maximillen Harden'in dört Balkan devleti ve kralıyla ilgili kaleme aldığı yazısı iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Düvel-i Muazzama Notası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 624. (Avrupa devletlerinin Osmanlı İmparatorluğuna verdiği ikinci notaya karşılık Osmanlı İmparatorluğu'nun verdiği cevabî nota metni hakkında. Yazıda nota metni de iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Edirne Hey'etleri*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 441. (Edirne'nin tekrar Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresine geçişi konusunu görüşen Edirne Heyeti hakkında. Londra'da bulunan "Yeni Edirne"nin ser-muharriri Şeref Bey'in Tanin Gazetesi'ne gönderdiği mektup iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Edirne Sultân Selîm-i Sâni Câmî-i Şerîfi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 320-321. (Edirne'nin Osmanlı topraklarına katılışının yarattığı sevinç ve Veliahd Ziyaeddin Efendi'nin Edirne'ye gelişi anlatılarak Sultan Selim Camii tanıtılmış.)
- İmzasız:** *Edirne Vilâyetinde Tahrîb Edilmiş Olan Köyler*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 464-465. (Edirne'nin Osmanlı İmparatorluğu tarafından geri alınışı, Bulgaristan ile yapılan barış görüşmeleri, Trakya'da savaş sırasında katledilen insanlar ve harabeye dönen yerler konu edinilmiş.)
- İmzasız:** *Edward Gibbon*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 3-4. (İngiliz tarihçi Edward Gibbon'ın hayatı ve "Roma İmparatorluğu'nun Tedenni ve İnkırazı Tarihi" adlı eserini kaleme alışının hikayesi anlatılmış.)
- İmzasız:** *Erkân-ı Matbuât-ı Osmaniye*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468. (Edirne'nin alınışı sırasında orada bulunan Osmanlı basını hakkında)
- İmzasız:** *Ermeni Vatandaşlarımızın Şenlikleri*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 597-598. (Ermeni harflerinin icadının 1500. yıldönümü dolayısıyla Ermenilerin düzenledikleri şenlikler hakkında bilgi verilmiş.)

- İmzasız:** *Etekli Miralaylar*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 167. (Dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların orduda yüksek mevkilerde görev aldıkları tespiti yapılarak konuyla ilgili çeşitli örnekler verilmiş.)
- İmzasız:** *Eyyâm-ı Bâhûr*; SF, c. 45, nr. 1156, s.283. (İstanbul'da artan sıcaklardan kurtulmak için Yalova Kaplıcalarının tavsiye edilmesi)
- İmzasız:** *Fas'da Sanâyi-i İslâm*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 488-489. (Müslümanların Fas'ta meydana getirdikleri çeşitli eserler hakkında. Konuyla ilgili bir Fransız seyyahın sözleri de iktibas edilmiştir.)
- İmzasız:** *Fâzıl-ı Muhterem Ahmet Midhat Efendi'nin Vefâtı*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 171-173.(Ahmet Midhat Efendi'nin vefat haberi verilerek "Terceme-i Hâli" başlığı altında hayatı, eserleri ve kültür hayatımızdaki yeri ve önemini anlatılmış.)
- İmzasız:** *Filipin Adaları-Filipin Müslümanları*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 173. (Servet-i Fünûn'un 1146. sayısında yayınlanan Rıza Tevfik'e ait makaleye ek olarak iki resim ve bu resimlerle ilgili açıklayıcı bilgiler verilmiş.)
- İmzasız:** *Filistin*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 537-540. ("El-Hilâl" dergisinde Corci Zeydan (1861-1914) Efendi tarafından yayınlanan makalede Filistin tarihini anlatılmaktadır.)
- İmzasız:** *Finet'in Sırrı*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 103-107. ("Küçük Hikaye" ibaresi altında Henry Laudan'dan çevrilmiş hikaye)
- İmzasız:** *Fransa'da Seyyâr Askerî Furunları*; SF, c. 45, nr. 1168, s.560. (Fransız ordusunun savaşta yemek ihtiyacını karşılayan seyyar fırınlar hakkında)
- İmzasız:** *Fransa'nın Bahrî Manevraları*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 172. (Fransa deniz kuvvetlerine ait zırhlı gemilerin ve kruvazörlerin Toulon Limanında yaptıkları deniz tatbikatı ve tatbikata kumanda eden komutanların çalışmaları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Fransız Şimendüferleri*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 284-285. (Fransa'da son otuz yılda tren yolculuğunda katedilen gelişmeler konusu işlenmiş.)
- İmzasız:** *Fûâd Paşazâde Reşîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 297. (Osmanlı ordusu zabitlerinden Reşit Paşa'nın ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi verilmiş.)
- İmzasız:** *Gazetecilik Hayatımızda Mühim Bir Teşebbüs-i Sanâyii*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 81-83. (İngiltere'deki bazı gazetelerin, kağıt ihtiyacını karşılamak için Kanada yakınındaki Ternou Adasının el değmemiş ormanlarından faydalanması, ağaçların kağıt haline gelene kadar geçirdiği aşamalar anlatılmış.)
- İmzasız:** *Gölün Perisi*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 297-298. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresiyle R(open) Zartaryan'dan çevrilmiş hikaye)

- İmzasız:** *Gözü Kapalı Bir İzdivâc Mı? Asla!*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 212-213. (“Küçük Hikaye” ibaresiyle)
- İmzasız:** *Güldüren Hastalıklar: Hıçkırık, Esneme, Aksırma*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 405. (Hıçkırık, esneme ve aksırmanın çeşitleri, neden kaynaklandığı ve bunları önlemenin yolları)
- İmzasız:** *Harb Muhâbirleri*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 62-64. (Savaşlarda gazetecilik yapmanın önemi, zorluğu, savaş muhabirlerinde bulunması gereken özellikler sıralanarak birkaç gazeteci portresi verilmiş.)
- İmzasız:** *Harbe Doğru*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 612-615. (Almanya ve Fransa’nın askerî alanda hızla ilerlemesi, diğer Avrupa devletlerinin ve Amerika’nın siyasî, iktisadî durumu, İtilaf ve İttifak devletlerinin oluşumu)
- İmzasız:** *Harbiye Bütçeleri ve Bir Milyon İşçi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 56-57. (Fransa’da savunma sanayiine harcanan bütçe, bu bütçe sayesinde geçinen insanlar ve kara, deniz, hava kuvvetlerinin savunmasına ayrılan bütçeler hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Hava Zirhîluları*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 14-16 / c. 45, nr. 1146, s. 30-34. (Hava savunmasının önemi, Almanya’nın Zepplinleri ile Fransız uçaklarının savaş gücünün karşılaştırılması)
- İmzasız:** *Hayât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 230. (Belediyelerin çalışma sistemleri ve Avrupa ülkelerinin belediye çalışmaları hakkında çeşitli örnekler verilmiş.)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiye*; [1] SF, c. 45, nr. 1157, s. 305-306. (Ramazanın gelişi, ramazan nedeniyle bir süredir ödenmeyen maaşların ödenmesi, ıslahat kararlarının Arabistan vilayetlerinde memnuniyetle karşılanması, Bükreş Konferansı, Edirne meselesinde müttefik devletlerin Osmanlı İmparatorluğu’na verdiği nota hakkında. Yazının sonunda ülkemizi ziyaret edecek olan Piyer Loti’nin bir mektubu iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiye*; [2] SF, c. 45, nr. 1158, s. 329-331. (Ramazan ayının alışılmışın aksine İstanbul’da çok sönük geçmesi, müttefik devletlerin Bâbiâlfî’ye gönderdiği şifahi kararlar, Bâbiâlfî’nin cevabı, Piyer Loti’nin İstanbul’a gelişi, Bükreş Konferansının sona ermesi ve imzalanan antlaşma hakkında. Yazının sonunda antlaşma metni verilmiş.)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiye*; [3] SF, c. 45, nr. 1159, s. 353-357. (Ramazan nedeniyle “Hırka-ı Şerif”in ziyaret edilmesi, Edirne meselesi, konuyla ilgili Edward Grey’in sözleri, Fransa ve İngiltere basınından Osmanlı İmparatorluğu’nun lehinde çıkan bazı yazılar, Kavala ve Adalar meselesi konusu işlenmiş.)

- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [4] SF, c. 45, nr. 1160, s. 377-380. (Ramazan bayramı hazırlıkları, Edirne meselesinde Bâbiâli'nin verdiği cevabî nota, Londra Konferansında Osman Nizami Paşa'nın beyânâtı, Osmanlı-Bulgar, Osmanlı-Yunan ilişkileri, Osmanlı İmparatorluğu ile Yunanistan arasındaki görüşmelerden çıkan maddeler, İdare-i Seniyyenin ıslahat çalışmaları, Şişli katolik mezarlığının ziyaret edilmesi)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [5] SF, c. 45, nr. 1161, s. 401-403. (Okuyucuların ramazan bayramının tebrik edilmesi, bayram sonrası her alanda yeniden çalışmaya ve gayrete girmenin, atâleti atmanın gerekleri, düvel-i muazzamanın Edirne konusundaki kararlılığı kabul etmesi, Edirne meselesiyle ilgili görüşmeler, Bulgaristan'ın bu görüşmelere bizzat katılmaması, Osmanlı-Bulgaristan arasındaki yeni sınır çizgisi hakkında)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [6] SF, c. 45, nr. 1162, s. 425-428. (Hamidiye kruvazörünün İstanbul'a gelişi, Moda'da yapılan deniz yarışları, Edirne meselesinde yeniden görüşmelere başlayan Bulgaristan'ın İstanbul'a bir heyet göndermesi, İstanbul Konferansı, Hamidiye kruvazörünün Osmanlı devleti için önemi, yeni vazifesi, Trakya'da Osmanlı İmparatorluğu'nun Bulgarlara bıraktığı topraklarda yaşayan Türklerin imza toplayarak bağımsızlık isteklerini bildirmesi)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [7] SF, c. 45, nr. 1163, s. 449-451. (Topkapı Sarayı parkının tamamlanması, bu konuda yapılan çalışmalar, parkın tanıtılması, maliyeti, İstanbul'da Bulgaristan ile devam eden görüşmeler ve İstanbul Konferansı hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [8] SF, c. 45, nr. 1164, s. 483-485. (İstanbul Konferansı sonucu varılan anlaşma maddeleri, bu hafta İstanbul'da toplanan İttihat ve Terakki Kongresi, partinin kongrede belirlediği siyasi programı izah edilmiş.)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [9] SF, c. 45, nr. 1165, s. 497-503. (Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan arasında yapılan kongreden çıkan kararlar, görüşmeye katılan temsilcilerin konuşmaları)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [10] SF, c. 45, nr. 1166, s. 521-524. (İstanbul'da meydana gelen sel felaketi, Bulgaristan ile devam eden siyasi görüşmeler ve anlaşmadan sonra ticarî alanda da yapılacak girişimler)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [11] SF, c. 45, nr. 1167, s. 545-548. (Beykoz kayık yarışları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Devletleriyle olan ilişkileri incelenmektedir. Bulgaristan'a tabi olmak istemeyen Batı Trakya Türklerinin girişimleri ve mevcut durumları)

- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [12] SF, c. 45, nr. 1168, s. 569-571. (Veli Efendi çağırında yapılan at yarışları, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan devletleriyle olan ilişkileri Batı Trakya Türkleri meselesi gibi konular işlenmiş.)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [13] SF, c. 45, nr. 1169, s. 593-595. (Edirne'yi kahramanca savunan Şükrü Paşa'nın dönüşü, Maslak Kasrı'nda yapılan Şehzade Nureddin'in sünneti ve "Osmanlı Maarif Cemiyeti"nin Galatasaray Mektebi konferans salonunda yapılan açılış töreni)
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [14] SF, c. 45, nr. 1170, s. 617-618. (Kız çocuklarının eğitimine mahsus yapılan "Enâs Mektepleri" ve İngiltere'nin yeni sefirinin padişah tarafından kabul edilmesi)
- İmzasız:** *Hayvanlarda İnsanların Silahları*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 291-297. (İnsanlık tarihi boyunca kullanılan silahlar anlatılmış, hayvanlarda da aynı silahların mevcudiyeti tespit edilerek konuyla ilgili çeşitli örnekler verilmiş.)
- İmzasız:** *Henry Rouchfort*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 253-254. (Ünlü Fransız gazetecisi Henry Rouchfort'un ölüm haberi, gazeteciliği, Fransa basınındaki yerinden bahsedilerek çeşitli gazetelerde hakkında çıkan yazılardan iktibaslar yapılmış.)
- İmzasız:** *Hüzâl-i Nesliye Çâre-i Âcil*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 180-182. (Bedeni terbiye etmenin önemi, sağlıklı bir bünye için iyi beslenmenin gerekleri ve İngiltere'nin "Bedford" şehrinden çeşitli okullardan konuya örnek teşkil edecek şekilde yapılan eğitim çalışmaları hakkında)
- İmzasız:** *İdâre-i Örfiyyenin Beyânnâmesidir*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 64-65. (Bâbîâlî önünde hükümet aleyhinde gösteri yapan İttihat ve Terakki Fırkası tarafdarlarının bu hareketlerinin yanlışlığı anlatılarak muhtemel sonuçları izah edilmiş.)
- İmzasız:** *İki Bahr-i Muhît Panama'da İçtimâ Edecek*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 603-611. (Atlas Okyanusunu Büyük Okyanusa bağlayan Panama Kanalı'nın yapım aşamaları, açılışı, maliyeti ve kanalın faaliyete geçişinden sonra oluşabilecek sonuçlar sıralanmış.)
- İmzasız:** *İki İngiliz Amiralî*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516. (Osmanlı ve Yunan donanmalarını düzenlemekle görevli Amiral Kerry ve Amiral Lympus Paşa hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *İngiltere Kralı ve Kraliçesi*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 268. (İngiltere kralı Beşinci George ve kraliçe Mary'nin çocukları hakkında bilgi verilerek gündelik yaşayışları anlatılmış.)
- İmzasız:** *İngiltere Sefiri Sir Mallet*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 585. (İngiltere'nin İstanbul sefaretine atanan Sir Mallet'in İstanbul'a gelişi anlatılmış ve kısaca biyografi verilmiş.)
- İmzasız:** *İngiltere'de "Süfrajeter"ler*; SF, c. 45, nr. 1166, s.512-513. (İngiltere ve Amerika'da kadın hakları savunucularının faaliyetleri ve yaptıkları yürüyüşler)

- İmzasız:** *İngiltere’de Büyük İzdivaç*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 585. (Londra’da yapılan şaşalı bir düğün töreni hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *İngiltere’nin Şâir-i Hanedanı Mister Robert Bridges*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 369. (İngiltere’de “Şâir-i Hanedan” kabul edilen “Tennison”dan sonra bu makama oturtulan Mister Robert Bridges (1844-1930)’in tanıtımı yapılmış.)
- İmzasız:** *İnkılâb-ı Nisvân-ı İslâm*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 563. (Beyrut’ta neşredilen “El-Müfid” gazetesinde yayınlanan ve İslamda kadın konulu makale iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *İnsaniyete Hizmet*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 191-192. (Balkan Savaşı yaralılarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere satışa çıkarılan madalyonlar hakkında)
- İmzasız:** *İpek Böcekçilerine Nasihat*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 598. (İpekböceği yetiştirenlere yüksek verim elde edebilmeleri için çeşitli tavsiyelerde bulunulmuş.)
- İmzasız:** *İstanbul Hâdisâtı*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 137-139 /c. 45, nr. 1151, s. 161-166. (Sadrazam Mahmut Şevket Paşa’nın ölümü, Prens Said Halîm Paşa’nın onun yerine atanması, merhumun cenaze töreni ve cinâyetin çözümlenmesi için yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Hayâtı-Hayât-ı Milliye*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184. (Müdafa-ı Milliye Cemiyetinin isminin değiştirilmesi, görev ve sorumlulukları, İstanbul’da Yerebatan’da meydana gelen yangın ve savaş nedeniyle maaşların yarısının verilmesi konularında çeşitli haberler verilerek açıklamalar yapılmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 281-282. (Edirne’nin Osmanlı İmparatorluğuna katılmasının millette uyandırdığı sevinç, veliahd ve şehzadenin konuyla ilgili telgrafları Edirne’yi ziyaretleri ve ramazanın gelişyle maaşların ödeneceği konu edinilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 242. (Ekonomik açıdan ilerlemenin önemi ve Osmanlı İmparatorluğu’nun bundan sonra bütün imkânlarını iktisadî ilerlemeye yöneltmesinin gerekleri izah edilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1132, s.314. (Çatalca ve Gelibolu’da devam eden savaşlar nedeniyle halktan yardım istenerek İstanbul belediyelerinin çalışmaları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1133, s.338. (14 sene önce Osmanlı İmparatorluğu’nun yaşadığı bir yenilgi hatırlatılarak bugün de aynı duruma düşmemek için yapılması gereken maddî yardımlar ve bunun önemi açıklanmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1134, s.362. (Balkan Savaşları esnasında yoğun ve sert kış şartları nedeniyle karada ve denizde savaşan Osmanlı askerinin ve bu sırada Londra Konferansında devleti temsil eden heyetin durumu izah edilmiş.)

- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1137, s. 434. (Londra Konferansına katılan ülkelerin birbirine karşı tutumu, Rusya'nın tavrı ve daha savaş sona ermeden Balkan topraklarını paylaşma çabaları konusu işlenmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1138, s. 458. (Bir gazetede yer alan "Kasım Paşa'nın Hali" başlıklı bir fıkradan hareketle Kasım Paşa ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hal-i hazırdaki durumlarının ortak yönlerine işaret edilerek yapılan yanlışlıklar sıralanmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 482. (Balkan Savaşlarında ve Londra Konferansında büyük bir önem taşıyan son haftaya girilmesi, Balkan Devletlerinin Avrupa devletlerine karşı "şımarık çocuk" gibi davranması ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin çalışmaları hakkında bilgiler verilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 506. (Londra Konferansı sonrası barış anlaşmasına uyulup uyulmaması halinde olabilecekler ve Kuzey Amerika hükümetinin uyguladığı iktisat programı neticesinde bir çiftliğin yıllık hasılatı hakkında.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 530. (Büyük felaketlerin ardından yeniden yapılabilmek için esaslı ıslahat hareketlerine ihtiyaç olduğu ve bu konuda halkın hükümetten beklentileri konusunda)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1142, s. 554. (Balkan savaşının sona erdiği belirtilerek bundan sonra el ve gönül birliği yaparak yaraları sarmak gerektiği açıklanmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 578. (Savaş sonrası Türk milletinin içine düştüğü büyük ümitsizlik anlatılarak batı medeniyetinin esas kabul edilmesinin sebepleri izah edilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 602-603. (Sultan Mahmud-ı Sani'nin döneminde başlayan yenilik hareketinin devam etmesinin gerekleri ve Osmanlıyı oluşturan halk tabakaları anlatılarak belediye çalışmaları hakkında çeşitli bilgiler verilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 2-3. (Islahat kavramı, Osmanlı'nın kendini yenilemeyerek cehâlet ve gururuna yenik düşmesi anlatılarak "fakr u zaruret"i ortadan kaldırması gerektiği vurgulanmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 26. (Ticarî, sanayî, iktisadî ve askerî alanlardaki eksikliklerimizin bir an önce giderilmesi gerektiği vurgulanarak ülkenin büyük bir yoksulluk içinde bulunduğu belirtilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 50. (Bir ülkeye hakim olmak için sadece askerî ve idarî kuvvetin yetmeyeceği belirtilerek İstanbul'daki birçok devlet dairesi binâsının kira olduğu hatırlatılmış.)

- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 74. (Osmanlı İmparatorluğunun sanayisinin ilerlemesini engelleyen sebepler sıralanmış)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 98-99. (Osmanlı İmparatorluğu'nun "hasta ve zayıf" olduğu, iyileşmesi için kuvvetli ıslahatlar yapılması gerektiği ve devletin dış ülkelerden aldığı borçların israf edilerek harcanması konu edinilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 121. (Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi içinde bir an önce barışı sağlamanın gerekleri vurgulanmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 146. (Türk milletinin başına gelen felaketleri unutmaması, ihtilallerin sebepleri ve Balkanların paylaşılmasında Rusya'nın etkisi anlatılmış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 170. (Servet-i Fünûn Dergisinin yayın hayatında yirmi üçüncü yılını doldurduğu ve Mahmut Sâdık Bey'in tekrar Servet-i Fünûn'da yazmaya başladığı bildirilerek Avrupa'nın iktisadî alandaki üstünlüğünden bahsedilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 194. (Balkan Devletleri arasında toprakların paylaşılması konusunda meydana gelen anlaşmazlıklar ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bu durum karşısında alması gereken siyasî tavrının ne olacağı hakkında.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 218. (Balkan Savaşı sonrası bağımsızlıklarını ilan eden devletlerin siyasi durumları, bu toprakların paylaşılmasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve Osmanlı İmparatorluğu'nun itidalli bir dış siyaset uygulamasının gerekleri konusunda)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 242. (Edirne'nin tekrar Osmanlı toprakları arasına katılması ve iktisadî alandaki geri kalmışlığımızın sebepleri hakkında)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 266. (Edirne'nin Osmanlı topraklarına katılmasından sonra Balkan devletleri arasındaki yeni durum, Romanya'nın Osmanlı Devletine karşı tavrı ve Bulgaristan ile Yunanistan'ın tutumu)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 290. (Ramazan ayının başlaması dolayısıyla önceki ramazanların hatırlatılması ve yirmi iki yıl önce bir ramazan ayında yayınlanan "Musâhabe-i Ramazâniye" adlı yazılardan birinin iktibas edilmesi)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 314. (Balkan Savaşının sona ermesinin üzerinden iki yıl geçmesi, Balkanlardaki değişen siyasî durum izah edilerek Avrupa devletlerinin mezhep ayrımı yapmadığı konusu çeşitli örneklerle anlatılmış.)

- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 338. (İngiltere hariciye nazırının, Edirne'nin tekrar Osmanlı devletinden ayrılacağına dair sözleri bildirilerek siyasi dedikoduların uzun sürdüğü vurgulanmaktadır.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 362. (Ramazan ayında riyakârlığın arttığına dair bir hatıra nakledilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 434. (Rusya'nın ve Rusya'da yaşayan müslümanların durumuyla ilgili 1091 numaralı sayıdaki yazı aynen iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 458. (İttihâd ve Terakki Cemiyeti'nin kongresi, kongre sonrası yayınlanan beyânnâmesi, Edirne meselesi ve iktisadi alanda ilerlemenin gerekleri hakkında)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 482. (Yazar, İstanbul Kağıthane'de iki ayrı yere yaptığı ziyaret sonucunda edindiği intibalarını kaleme almış.)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 506. (Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler, Yunanistan'ın antlaşmayı imzalaması ve Bulgaristan'ın kendini yenileme çabası)
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 530-531. (Milletin kurtuluşu için iki mühim meselenin -iktisadi gelişmenin temini ve bâtil inanışlarla savaşılması- derginin her sayısında ele alındığı hatırlatılarak "Tanîn" gazetesinin yeniden yayınlanmasından sonra bu gazetede neşredilen Hüseyin Câhit'e ait bir makale iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *İstanbul Seylâbı*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 485-486. (İstanbul'daki sel felaketinin meydana getirdiği zararlar anlatılarak konuyla ilgili basında çıkan çeşitli haberler nakledilmiş.)
- İmzasız:** *Japonlar Nasıl Terakki Ettiler?*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 412-418 / c. 44, nr. 1137, s. 442-446 / c. 44, nr. 1138, s. 470-475 / c. 44, nr. 1139, s. 490-492 / c. 44, nr. 1140, s. 508-511 / c. 44, nr. 1141, s. 531-534 / c. 44, nr. 1142, s. 570-571. (Japonya'nın hemen hemen her alanda görülen ilerlemesinin nedenleri sıralanırken konuyla ilgili Kont Esterorog'un verdiği konferans iktibas edilmiş. Tefrika halindeki yazıda eğitim sistemi, samuraylık, imparatorluğun yüzyıllara göre iktisadî ve siyasî durumu, Japonya'nın diğer devletlerle olan ilişkisi, nüfusu, kültürel değişimi, çeşitli yıllarda ortaya çıkan ıslahat çalışmaları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Kâbil-i Sevk ve İdâre Balonları*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 316-319. (Almanya'dan alınan "Zeplin" adı verilen askerî sevk ve idare balonlarının İstanbul'daki ilk denemeleri ve konuyla ilgili Türk basınında çıkan bazı yazılardan iktibaslar yapılmış.)

- İmzasız:** *Kadınlardan Dayak Yiyen Erkekler*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 262. (Çek yazar Sacher Masoch'un "Kürklü Venüs" isimli romanından hareketle ortaya çıkan "Masozizm" hastalığı / merakı anlatılmış.)
- İmzasız:** *Kavânîn ü Nizâmât*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499-502 / c. 44, nr. 1140, s. 523-527 / c. 44, nr. 1141, s. 546-551 / c. 44, nr. 1142, s. 571-576 / c. 44, nr. 1143, s. 595-598 / c. 44, nr. 1144, s. 620-623. ("İdare-i Umumiyye-i Vilâyât Kanun-ı Muvakkatı" başlığı altında Kanun-ı Esasî'nin memuriyet ve idareyle ilgili çeşitli madde ve fasılları verilmiş.)
- İmzasız:** *Kırkilise'den Bandırma'ya Tayyâre İle*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 619. (Kırkilise'den İstanbul'a uçakla gelecek olan Yüzbaşı Salim ve Kemal Beylerin yoğun sis nedeniyle Bandırma'ya indikleri haberi verilmiş.)
- İmzasız:** *Kızıl Tepe Muhârebesi*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 387-391. (Doğuda -Erzurum, Kars ve çevresinde- meydana gelen Osmanlı Rus savaşları, asker sayısı, savaşın sonucu, orduları idare eden komutanlar ve savaş muhabirlerinin söz konusu savaşla ilgili fikirleri hakkında)
- İmzasız:** *Kızların Talîm ve Terbiyesi*;) SF, c. 45, nr. 1154, s. 228-229. (Kız çocuklarının eğitimine daha çok önem verilmesinin gerekleri açıklanarak İstanbul'da açılan Amerikan Koleji'nin eğitim sistemi ve öğretmenleri hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Kitâbe-i Seng-i Mezar*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 175-182. ("İsveç edebiyâtı" ibaresi altında Selma la Gerlöf'den çevrilmiş hikaye. Yazının başında söz konusu yazarın kısa bir biyografisi de yer almaktadır.)
- İmzasız:** *Kolera, Koleranın Hüküm-fermâ Olduğu Esnada Takibi Lazım Gelen Hatt-ı Hareket Hakkında Umuma Ait Ma'lûmat*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 10-11. (Kolera hastalığının belirtileri ve kolera salgını önlemek için yapılması gerekenler)
- İmzasız:** *Konstantiniyye İmparatoriçesi Edirne Prensesi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 57-62. (Tarihî Hikaye)
- İmzasız:** *Kutb-ı Cenûbî'nin Keşfi*; SF, c. 44, nr. 1137, s.451-453. (Kuzey Kutbunun keşfi esnasında İngiliz ve İsveçli seyyahların başından geçen maceralar, bu keşfin insanlığa kazandırdıkları ve Kaptan Scoot'un acı sonu hakkında)
- İmzasız:** *Kutubların Keşfi-Kutub Seyyâhları-Telef Olan Canlar, Sarf Edilen Paralar*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 300-304. (Kutupların keşfi için yapılan çalışmalar, keşifte hayatını kaybeden insanlar, keşif için harcanan paralar, keşfin ilim âlemine kazandırdıkları ve Schrader (1844-1944)'in konuyla ilgili fikirleri verilmiş.)
- İmzasız:** *Küçük Hikâye*; SF, c. 44, nr. 1142, s. 555-562. ("Jip'den" ibaresi altında D(at) B.den tercüme edilmiş hikaye)

- İmzasız:** *Küçük Hikâye*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 583-586. (Paul ve Victor Margirt'den tercüme edilmiş hikaye)
- İmzasız:** *Küçük ve Pis Odalara Karşı Mücadele*; SF, c. 44, nr. 1137, s.435-442. (Fransa'da birçok evin sağlıksız olduğu, buralarda yaşayan insan sayısı, bu sağlıksız evlerin sebep olduğu hastalıklar ve bu konuda çeşitli kuruluşlar tarafından yapılan girişimler)
- İmzasız:** *Kütüphaneler-Kırâathâneler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 191. (Kadıköy'de gençlerin gayretiyle açılan kütüphane ve kütüphanenin açılışıyla ilgili olarak yayınlanan beyânnâme konusunda)
- İmzasız:** *Lahey'de Beynel-Milel Afyon Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 396. (Lahey'de toplanan ve afyonla mücadele etmeyi amaçlayan uluslararası afyon konferansı hakkında bilgi verilerek dünya ülkelerindeki afyon üretimi anlatılmış. Ayrıca "Grafic" Gazetesi'nde konferansla ilgili olarak yayınlanan bir fıkra da iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Lahey'de Sulh ve Müsâlemet Sarayı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 388-389. (Lahey'de açılışı yapılan "Sulh ve Müsâlemet Sarayı"nın tanıtılarak binânın mimarı Cordoniye ve masraflarını karşılayan Amerikalı milyarder Carneci'nin hayatları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Lâle Devri*; SF, c. 44, nr. 1143, s.592. (Ahmet Refik Bey tarafından kaleme alınan ve yakın tarihe ışık tutan eserin tanıtımı yapılmış.)
- İmzasız:** *Leipzig'de Kürkçülük*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 588. (Almanya'nın Leipzig şehrinde yapılan kürk ticareti ve kürklerin hazırlanıp nakledilmesi)
- İmzasız:** *Leipzig'de Sanat-ı Tahrir ve Tab Meşher-i Umûmisi*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 200-201. (Almanya'nın Leipzig şehrinde açılan uluslararası "Sanat-ı Tahrir ve Tab" sergisi, bu serginin medeniyet tarihine kazandıracakları sıralanarak sergiyle ilgili çeşitli bilgiler verilmiş.)
- İmzasız:** *Londra'da Bir İzdivâç*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 448. (Londra'da yapılan Kuçbahar Maharacasının düğünü hakkında)
- İmzasız:** *Madam Carolin Remori*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 224. (Müzişyen Madam Carolin Remori'nin ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi verilmiş.)
- İmzasız:** *Madam Lucie Félix Forguouillet*, SF, c. 45, nr. 1154, s. 224-225. (Fransa'nın ünlü yazarlarından Madam Lucie Félix Forguouillet'nun ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi verilmiş.)
- İmzasız:** *Madmazel De Frésia*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 517. (Paris'in ünlü aktrislerinden Matmazel De Frésia'nın İstanbul'a geleceği haber verilmektedir.)

- İmzasız:** *Mahmut Esat Efendi'nin Rusya Seyâhati*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 444-445. (Defter-i Hâkâni Nâzırı Mahmut Esat Efendi'nin Rusya ziyaretinin intibaları ve ziyaret sonrası kaleme aldığı makale iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Mahmut Şevket Paşa Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 132-133. (Sadrazam Mahmut Şevket Paşa, İstanbul muhafızlığı yaveri Yüzbaşı Hilmi Bey ve Mülâzım İbrahim Halil Bey'in biyografileri)
- İmzasız:** *Mahmut Şevket Paşa'nın Vefâtı*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 113. (Sadrazam ve Hariciye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi duyurulmuş ve Osmanlı telgraf acentası tarafından konuyla ilgili olarak gönderilen telgrafname iktibâs edilmiş.)
- İmzasız:** *Makineli Piyano ve Keman*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 559-560. (Kendi kendine nota çalabilen piyano ve kemanlar hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Banknotları Temizlemek İçin Makina*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 386. (Amerika'da Washington'da bir darphanede banknotları temizlemek için kullanılan makinalar hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Can Boğazdan Gelir, Oburluk Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352. (Çok yemek yemenin insan ömrünü kısalttığına dair bilim adamlarının yaptığı çalışmalar nakledilmiş.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Çelik İle Ensâc-ı Uzviyyenin Müşâbiheti*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 327. (Çeliğin çeşitli işlemlerden geçirilerek kullanılır hale getirilmesi)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Henrie Faber*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 482. (Fransa'da tabîî ilimlerle uğraşan, böcek ve haşereler üzerinde çalışan Henrie Faber hakkında)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: İngiltere'de Çocukların Nezâket Cemiyeti*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 351-352. (İngiltere'de çocukları eğitmek için kurulan "Milli Nezaket Cemiyeti"nin çalışmalarıyla ilgili bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Litresi 100 000 Franga*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352. (Avrupadaki ıtriyyat fiyatları, kullanım alanları ve çeşitleri anlatılmış.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Maymunların Ahvâlini Tedkîk*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 386. (Atlas Okyanusu'ndaki bir adada Alman bilim adamları tarafından oluşturulan bir merkezde maymunlar üzerinde yapılan ilmî çalışmalar hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Mc. Kinsley Dağı*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 472. (Amerikalı Hudson Stock isimli kişinin Alaska'daki Mc. Kinsley Dağına tırmanması konusunda)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Mekteb Çocukları ve Diş Fırçaları*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352. (Londra'da kurulan ve okullarda çocuklara diş temizlemeyi öğretmeyi amaçlayan "Diş Fırçası Klubü" tanıtılmış.)

- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Tavl-ı Ömr ve İzdivâç*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 447. (Cornel Üniversitesi muallimlerinden Wilkons'ın evli ve bekar kadın ve erkeklerin yaşam süresiyle ilgili yaptığı istatistikî çalışması anlatılmış.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Yeni Gine Cüceleri*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 482. (İngiltere tarafından hazırlanan bir heyetin Yeni Gine'de yaptığı inceleme çalışmaları ve burada bulunan cüceler hakkında)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 182-184. ("Afyonlu Kurşunlar", "Yük Otomobilleri ve Mahrûkât Meselesi", "Taylor Usûlü ve Bu Usûl Hakkında Münâkaşât", "Fransa'da Müessesât-ı Hızır" ve "Paris'te Beynel-Milel Nisvân Kongresi" başlıkları altında çeşitli konularla ilgili haberler verilmektedir.)
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 279-280. ("Osmanlılarda Vakanüvislik", "Tayyarelerin Tarihi Hakkında Bir İki Söz", "İyi Kitâpların Neşr ü Tamîmi" başlıkları altında konuyla ilgili çeşitli bilgiler verilmektedir.)
- İmzasız:** *Medeniyet Terakki mi Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 219-223 / c. 44, nr. 1129, s. 243-249. (Fransa Enstitüsü Âzâsından Henrie Jolie'nin medeniyetin tekamülü hakkındaki bir makalesi aynen iktibas edilmiş. Medeniyetin getirdikleri ve götürdükleriyle ilgili çeşitli kişilerin ve kesimlerin görüşlerine de yer verilmiş.)
- İmzasız:** *Mekteplere ve Mektep Kitâplarına Dâir*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 515. (Islahat ve inkılabın yapılabilmesi için öncelikle eğitim meselesinin halledilmesinin gerekleri belirtilerek Avrupa ülkelerinde eğitime verilen önem anlatılmış.)
- İmzasız:** *Menâzır-ı Kutbiyye*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 348. (Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm'in Norveç'in en kuzey kasabası olan Hamrfest'i ziyareti ve bu yerin güzellikleri konusunda)
- İmzasız:** *Mıknatıslı Maçunalar*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 349. (Demir çubukları bir yerden bir başka yere nakletmede kullanılan mıknatıslı maçunalar hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Mısır'da Nil Üzerinde Asuan Süddesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 244-245. (Nil Nehri üzerinde 1897 yılında yapımına başlanıp 1902 yılında tamamlanan barajın yapım aşamaları, özellikleri ve sonuçları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Mısır-ı Kadîmede Bir Falcı Kız*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 368. (Mısır'da bulunan "Miritis" isimli falcı kızın mumyası ve bu mumyayla beraber aynı mezardan çıkan çeşitli eşyalar hakkında)
- İmzasız:** *Milyarderlerin Dul Zevceleri*; SF, c. 45, nr. 1149, s.118-119. (Amerika'da milyarderlerin dul eşleri, hayat hikayeleri anlatılarak servetleri hakkında bilgi verilmiş.)

- İmzasız:** *Mirâs*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 306-308 / c. 44, nr. 1132, s. 328-331 / c. 44, nr. 1133, s. 354-358 / c. 44, nr. 1134, s. 372-376 / c. 44, nr. 1135, s. 401-405 / c. 44, nr. 1136, s. 425-428 / c. 44, nr. 1137, s. 447-451 / c. 44, nr. 1138, s. 475-477 / c. 44, nr. 1139, s. 493-495 / c. 44, nr. 1140, s. 522-523. (“Küçük Tefrika” ibaresi altında Guy De Maupassant’dan çevrilmiş hikaye tefrikası)
- İmzasız:** *Mis “Davison” un Vefatı*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184. (Mis Emili Davison’un ölümü hakkında)
- İmzasız:** *Mis Daisy Marcham*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 273. (İngiliz aktris Mis Daisy Marcham’ın kendisini terkeden sevgilisi Kont Compton’a açtığı dava ve davanın sonucu anlatılmış.)
- İmzasız:** *Mister Lain Thomson*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 448. (Londra Westminster belediye başkanı Mister Lain Thomson’ın yaptığı İstanbul ziyaretiyle ilgili görüşlerine yer verilmiş.)
- İmzasız:** *Moda Yarışları*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 412-413. (İstanbul’da Moda koyunda yapılan kayık ve kotra yarışları hakkında bilgi verilerek Hamidiye Kruvazörü’nün ve Raûf Bey’in İstanbul’a döndüğü bildirilmiş.)
- İmzasız:** *Modadan Vazgeçmek Mümkün Mü?*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 276-277. (Moda kavramı, kadınları modayı takip etmeye iten sebepler, feminist kadınların modayla ilgili görüşleri ve kadın kıyafetlerindeki çeşitli moda akımları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Mösyö Poincaré’nin İngiltere Seyâhati*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 196-197. (Fransa Cumhurbaşkanı Poincaré’nin Londra’ya yaptığı ziyaret, İngiltere hükümetinin hazırladığı karşılama töreni ve ziyaret esnasında yapılan hazırlıklar hakkında)
- İmzasız:** *Mösyö Toucheff*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516. (Bulgaristan’ın İstanbul sefiri hakkında)
- İmzasız:** *Mukaddemât-ı Sulhiyye Metni*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 47-48. (Londra Konferansında tertip edilen barış antlaşmasının metni verilmiş.)
- İmzasız:** *Musavver-i Dâiretü’l-Maârif: Bir Türk Ansiklopedisi*; SF, c. 44, nr. 1139, s.502-503. (Kanaat Kitabevi sahibi İlyas Bey’in katkılarıyla hazırlanan ansiklopedi, muhtevası, abone ve satış şartları konusunda bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Mustafa Refik Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 493-494. (Osmanlı basınından ve Servet-i Fünûn’un eski yazarlarından olan Mustafa Refik Bey’in ölüm haberiyle birlikte çalışmaları anlatılmış, ölümünden sonra Sabah Gazetesi’nde hakkında kaleme alınan bir yazı iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Muvaffakiyet-i Akvâm-ı Mütemeddine*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 418-419,422 / c. 45, nr. 1163, s. 452-455 / c. 45, nr. 1166, s. 518-519 / c. 45, nr. 1170, s. 609-613. (Milletlerin ilerleyişinde maddiyatın rolü ve “Devr-i Kâdimde” ve “Ezmine-i Cedîdede”

başlıkları altında Mısır, Babil, Kartaca, Meksika, Peru gibi ülkelerin gelişim aşamalarının ve eksik yönlerinin incelenmesi)

- İmzasız:** *Muvâzene-i Teslîhât: Almanya'nın Yeni Tezyîd-i Kuvvâsı*; SF, c. 44, nr. 1136, s.428-431. (Almanya'nın askerî gücünü artırmasının nedenleri, Alman ordusunun çeşitli birimlerinin yıllara göre artış tablosu ve askerî harcamaların durumu konusunda)
- İmzasız:** *Müfrit-Mor Hayâlâtı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 3-8. (Ultra-viole (Mor-ötesi) ışınların tespiti, bu konuda bilim adamlarının yaptığı çalışmalar, bu ışınların kullanım alanları (tıp, sanayi...vb.) ve çalışmalar sırasında kazaya maruz kalan doktorlar hakkında)
- İmzasız:** *Mühendis Bir Kadın*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 273. (Amerikalı mühendis Madam Clark Fischer'in başarıları ve azimli çalışmaları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Mümâresât-ı Bedeniye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 438-439. (Moda deniz yarışlarından hareketle bedeni çalıştırmanın gerekleri ve önemi, konuyla ilgili olarak kurulan "Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Klubü" ve çalışmaları konusu işlenmiş.)
- İmzasız:** *Müstakbel Bir İmparatoriçe*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 204. (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki taht meseleleri ve veliahd Arşidük Ferdinand'ın Düşes Sofi Hohenberg ile evliliği konusunda)
- İmzasız:** *Müttefiklerin Cevabı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 21. (Müttefik devletlerin Avrupa devletlerine verdiği cevabî nota metni verilerek nota hakkında açıklamalar yapılmış.)
- İmzasız:** *On Dokuzuncu Asırda İngiliz Müverrihleri*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 51-54. (Tarihi tetkik etmenin önemi, 18. asırda yaşamış müverrihler ve fikirleri, 19. asırda yaşamış İngiliz tarihçilerden bazılarının hayatları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *On Yedinci Asırda Bir Düşesin Dağdağalı Hayatı*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 84-87. (Mösyö "Louis Beautiful"un on yedinci asırda şöhret olmuş kadınları anlattığı "Mazideki Simâlar" adlı kitabından Düşes "De Chèvreuse"a ait olan fıkrası iktibâs edilmiş)
- İmzasız:** *Osmanlı Tayyâreleri*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 592. (Osmanlı İmparatorluğunda yeni görülmeye başlayan uçaklar ve onların pilotları tanıtılmış.)
- İmzasız:** *Osmanlı-Yunan Müzâkerâtı*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 596-597. (Osmanlı İmparatorluğu ile Yunanistan arasında yapılan barış görüşmeleri konusunda)
- İmzasız:** *Oyun Bozan*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 256. (Paris'te Şanzelize Tiyatrosunda Madmazel Gladis ve Gotye tarafından sahnelenen "Oyun Bozan" adlı oyun ve bu oyundan çıkarılacak sonuçlar yorumlanmış.)
- İmzasız:** *Ördek Fabrikası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 589-590. (Avrupa ve Amerika'da kümes hayvanlarının üretimi hakkında)

- İmzasız:** *Panama Kanalı'nın Küşâdı*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 564. (Panama Kanalı'nın açılışı, yapım aşamaları ve maliyeti hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Paris Maliye Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 197. (Paris'te toplanan ve Balkan Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni malî durumu inceleyen Paris Maliye Konferansının çalışmaları)
- İmzasız:** *Peri Kızını Ararken*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 178-179. ("Küçük Hikaye" başlığı altında François Donion'dan tercüme hikaye)
- İmzasız:** *Petrol İle Mütiharrik Sefâin-i Harbiyye*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 369. (İngiltere, Fransa ve Amerika donanmalarında petrol ile çalışan savaş gemileri konusu işlenmiş.)
- İmzasız:** *Piyer Loti*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 297. (Fransız Akademisi üyesi Piyer Loti'nin İstanbul'a gelişi anlatılmış.)
- İmzasız:** *Piyerpon Morgan'ın Hayatı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 21-24. (Amerikalı milyarder Piyerpon Morgan'ın hayatı, nasıl zengin olduğu, yaptığı işler ve serveti hakkında)
- İmzasız:** *Pompeyi Harabeleri*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 261-262. (Napoli şehri yakınındaki Eski Roma şehrinin kalıntıları tanıtılmış.)
- İmzasız:** *Postahâne*; SF, c. 45, nr. 1157, s.310. (Bir yerden başka bir yere para gönderme işleminde bono sisteminin kullanılabileceği hakkında)
- İmzasız:** *Prences Sophie de Saxe Weimar*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 540. (Prences Sophie de Saxe Weimar'ın sevdiği kişiyle evlenememesi nedeniyle intihar ettiği haberi verilmektedir.)
- İmzasız:** *Prencesin Kurdu*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 272. (Tropçkoy isimli bir prencesin beslediği kurt hakkında)
- İmzasız:** *Profesör Hydyu Noguşi*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 496. (Pasteur'den sonra kuduz mikrobu üzerine çalışan ve mikrobu üreterek tanımlayan Japon bilim adamı ve çalışmaları tanıtılmış.)
- İmzasız:** *Profesör Ludwig Buchner*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 202. (Alman felsefe profesörünün hayatı, fikirleri ve "Kuvvet ve Madde" isimli eseriyle ilgili bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Profesör Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468-470. (Dünyaca ünlü müsteşrik ve Osmanlı muhibbi Profesör Vamberry'in ölüm haberiyle birlikte, hayatı, çalışmaları, fikirleri, eserleri ve tercüme-i hâli hakkında.)
- İmzasız:** *Resimlerimiz: Aquitania*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 590. (İngiltere'de denize indirilen "Aquitania" adlı geminin özellikleri hakkında.)
- İmzasız:** *Resimlerimiz*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 40. (1146 numaralı dergi kapağında yer alan fotoğrafla ilgili açıklama)

- İmzasız:** *Reşâdiye Drednotu*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 424. (Osmanlı Deniz Kuvvetlerine ait Reşadiye kruvazörünün teknik özellikleri hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Reşâdiye'nin Resmi Tenzîli*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 440. (İngiltere'nin Balvo beldesinde Osmanlı Devleti adına yaptırılan "Reşâdiye" drednotunun denize indirilmesi töreni ve törende Hakkı Paşa'nın yaptığı konuşma konusunda)
- İmzasız:** *Romanya ve Romanyalılar*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 220-221. (Romanya'nın siyasî konumu, diğer devletlerle ilişkisi, halk tabakaları, zirâî ve iktisâdî durumu hakkında)
- İmzasız:** *Rûhi El-Hâlidi Bey*; SF, c. 45, nr. 1158, s.328. (Kudüs milletvekili Ruhi El-Halidi Bey'in ölüm haberi verilmiş.)
- İmzasız:** *Rus Müslümânları Hakkında*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 492. (Defter-i Hakani Nazırı Mahmut Esat Efendi'nin Rusya ziyaretinden hareketle Rusya'da yaşayan müslümanlar ve Kazan Türkleri hakkında çeşitli bilgiler verilmiş.)
- İmzasız:** *Rusya İmparatoriçesi İkinci Katerina*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 292-296. (Rusya İmparatoriçesi İkinci Katerina'nın özel ve siyasî hayatıyla Rusya'nın Avrupa siyasetindeki etkisi anlatılmış.)
- İmzasız:** *Rusya İmparatoru ve İmparatoriçesi*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 269. (Rusya İmparatoru İkinci Nikola ve İmparatoriçe Aleksandra Fedorona, çocukları, gündelik yaşamları konusu işlenmiş.)
- İmzasız:** *Sâbık Kral Manuel ve Zevcesi*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 517. (Portekiz Kralı Manuel ve eşinin ihtüal sonrasında tahtından indirilişi ve kralın hastalığı hakkında)
- İmzasız:** *Saha-ı İçtimâiyâtta Muvaffakiyet-i Nisvân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 243, 246-247. (Fransız yazar Madam Marcel Tinièr'in kadının toplumdaki yeri, eğitimi ve feminizm konusunu işleyen makalesi tercüme edilerek iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Serin Bir Muhît*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 191. (Artan sıcaklardan bunalanlara Yalova Kaplıcaları tavsiye edilmiş.)
- İmzasız:** *Seyâhat Kîseleri*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 151. (Seyahatin önemi, insana kazandırdıkları, Avrupa insanının bu konudaki tutumu ve devletten beklentileri)
- İmzasız:** *Seyyid Ahmet Şerîf Paşa*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 605-606. (Yemen'in nüfuzlu kişilerinden Seyyid Ahmet'in hırsızlıktan elinin kesilmesi ve Viyana'da suni el takılması hakkında)
- İmzasız:** *Sıcaklar ve Yalova Sayfiyyesi*; SF, c. 45, nr. 1154, s.236. (İstanbul'da artan sıcaklardan kurtulmak için Yalova sayfiyelerinin tavsiye edilmesi)
- İmzasız:** *Sıcaktan Muzdarib Olanlara*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 212. (Yalova Kaplıcalarıyla ilgili tanıtım yazısı)

- İmzasız:** *Sıkılınmaz Bir Yer*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 143-144. (Yalova Kaplıcalarının özellikleri anlatılmış.)
- İmzasız:** *Silivri*; SF, c. 45, nr. 1120, s. 40. (Silivri kasabasının tanıtımı yapılmaktadır.)
- İmzasız:** *Sinekler*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 392-393. (Sineklerin insanlara verdikleri zararlar, sineklerin yaşama ve üreme şartları, sebep olabilecekleri hastalıklar, çocuk sağlığı üzerindeki etkileri ve sineklerle mücadelenin yolları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Siyâh Kabine*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 102-103. (Balkanları paylaşmak üzere oluşturulan Viyana Kongresi ve bu dönemde yapılan casusluk girişimleri hakkında)
- İmzasız:** *Sofya Sefîri Fethi Bey*; (Sofya sefaretine tayin olunan Fethi Bey hakkında)
- İmzasız:** *Sokullu Mehmet Paşa*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 368. (Sokullu Mehmet Paşa'nın ölüm yıldönümü dolayısıyla hazırlanan anma töreniyle ilgili bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Sonbahar*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 75-82. ("İsveç edebiyâtından" ibaresi altında August Strendberg'den çevrilmiş hikaye)
- İmzasız:** *Sulh Konferansında Kâtipler*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 197. (Londra'da yapılan barış antlaşmasında görev alan kâtipler konusunda)
- İmzasız:** *Süferâ-yı Osmaniye*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 364-366. (Faal halde çalışan altı Osmanlı sefirinin -Londra, Paris, Viyana, Roma, Berlin ve Petersburg - tasvirleri yapılmış.)
- İmzasız:** *Sükût-ı Müebbed İçinde*; SF, c. 44, nr. 1134, s. 363-367. (Sağır ve dilsizlerin durumu, özellikleri, eğitimleri tedavi şekilleri anlatılarak bu konuda çeşitli doktorların yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Şarkta Katolikler Üzerinde Fransa'nın Himâyesi*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 584. (Fransa'nın doğuda yaşayan katolikleri himaye etmesi konusunda Fransa hariciye nazırı Gabriel Hanotaux'nun bir mecmuada neşrettiği makalesi iktibas edilmiş.) SF, c. 45, nr. 1169, s. 582-583.
- İmzasız:** *Şehrimizin Zarf Binâlarından Deutsche Orient Bank*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 249. (Yeni binâsına taşınan Deutsche Orient Bank tanıtılmış.)
- İmzasız:** *Şehzâde-i Cennet-mekân Mahmut Necmeddin Efendi*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 176. (14 Haziran 1329'da vefat eden Şehzade Mahmut Necmeddin Efendi'nin ölüm haberiyle birlikte cenaze töreni hakkında bilgi ve Şehzadenin kısa biyografisi verilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Fenniye: Garîb Bir Cirm-i Semâvî*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 592. (Bir Alman bilim adamı tarafından keşfedilen yıldız ve bu yıldız hakkında çeşitli bilgiler verilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Ahlakın Esaset-i Fenniyesi*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112. (Avrupa ülkelerinin son yıllarda ahlakî meselelere büyük önem vermesi konusu işlenmiş.)

- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Amerika Cemâhir-i Müttefike-i Amerika'nın İktisadî Terakkisi*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262. (Amerika'nın 1910 ve 1911 yıllarında tarım ve sanayi alanındaki sermayesinin artışıyla ilgili bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Avrupa'da Bir Muharebe-i Umumiyenin Masrafı*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262. (Profesör Şarl Rişe'nin yaptığı bir hesaba göre bir savaşın maliyeti belirlenmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Balkan Hükümetlerinin Kuvvâ-yı Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285. (Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ ve Romanya'nın 1909, 1910, 1911 yıllarındaki ziraat, sınavî ve iktisadî durumu tablolaştırılarak anlatılmış.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Balkanlar ve İtiryat*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89. (Savaş nedeniyle artan itriyat fiyatları hakkında)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Bir Adamı öldürmek İçin Kaç Kurşun Lâzım?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112. (Çeşitli silahların ateş gücü ve hangi silahın ne kadar insan öldürebileceği konusunda)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Bizde Tiyatro Bir iki Söz. Avrupa'da*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 206-207. (Tiyatronun meşrutiyet öncesi ve sonrası durumu, Avrupa'da tiyatronun gelişimi ve Japonya ile Amerika'daki tiyatronun mevcut durumu izah edilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Cemiyet-i Tahrîrû'l-Mer'âti Birefü'l-Hicâb*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 550-551. (Kahire'de Avrupa üniversitelerinden mezun gençlerin inkılap amacıyla oluşturdukları cemiyet hakkında Sabah Gazetesi'nde yayınlanan fıkra iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da İntihâr*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89-90. (Fransa'da meydana gelen intiharların yıllara, yaşa, cinsiyete ve sebeplere göre istatistikî dağılımı)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da Tenâkus-ı Nüfus*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 263. (Fransa'da 1908 senesinde yapılan bir istatistikten hareketle nüfusun azaldığı tespit edilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Hayvanların Zekası Var mı?*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285-286. (Hayvanlarda zekanın bulunup bulunmadığına dair çeşitli yüzyıllarda yaşamış bilim ve düşünce adamlarının görüşleri sıralanmış.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İmparator Wilhelm'in Norveçlilere Hediyesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255. (Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm'in yaz mevsimlerinde gittiği Norveç'e hediye olarak götürdüğü heyel hakkında)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İspanya Delikanlıları Arasında Cinâyetler*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136. (İspanya'da gençlerin sebep olduğu cinâyetlerin artması, Fransa, Japonya ve Amerika'da görülen cinâyetler ve nedenleri anlatılmış.)

- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İspirto ve Tenâsül-i Beşer*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 158-159. (İçkinin zararları, Avrupalı doktorların sarhoşluk ve sonuçlarıyla ilgili çalışmaları, İngiliz ve Rusların içki konusundaki yaklaşımları açıklanmış.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İşret Aleyhindeki Bir Kongrede Doktorlar*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136. (İspirtonun kullanım alanları ve amaçlarıyla ilgili olarak hazırlanan bir kongre ve doktorların görüşleri verilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İtalya'da Belediye Eczâhaneleri*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231. (İtalya'da halka daha ucuz hizmet veren belediye eczâhanesi ve belediyenin konuyla ilgili çalışmaları.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Kamere Seyahât*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 45-47. (Aya yolculuğun mümkün olduğu hakkında. "Sanayide Madeniyât", "Elektrikli Matbaalar", "İspirto ve Cinâyet" ve "xxx Sarhoşları" başlıkları altında çeşitli konularla ilgili haberler verilmektedir.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Londra'nın Garib Kulüpleri*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 43-45. (Londra'da faaliyet gösteren çeşitli klüpler ve bunların çalışmaları hakkında)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Muzafferiyetin Sebebi Yalnız Mekteplerdir*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 308-309. (Bulgaristan, Almanya ve İngiltere'nin eğitime verdiği önem)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Ormancılık Kongresi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255. (Paris'te toplanan ormancılık kongresi, kongrede alınan kararlar ve kongre sonuçları)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Otomobilcilikte Fransızların Muvaffakiyeti*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 141. (Büyük Şanzelize Sarayında açılan otomobil salonu hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Paris'te Beynel-Milel Ormancılık Kongresi*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231. (Paris'te toplanan uluslararası ormancılık kongresi ve kongre sonuçlarına göre kıtalardaki ormanların dağılımı verilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Roma'da Teşebbüsât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231. (Avrupa belediyelerinin çalışmaları, Roma belediyesinin yaptırdığı elektrik fabrikası ve belediyenin diğer faaliyetleri anlatılmış.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya Japon Muharebesi Masrafı*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 263. (Rus-Japon savaşının maliyeti hakkında)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya'da Tezâyid-i Nüfûs*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 112. (Rusya'da nüfus artışı, kadın ve erkek sayısı hakkında)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Sinematograf Tarihi Kayd ve Zabt Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89. (Tarihin kaydedilmesinde Avrupa ülkelerinin hassasiyeti ve sinemanın kullanılması konusunda)

- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Tayyâre İle Avrupa'da Bir Cevlân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255. (Fransız tayyareci Demoline'in Paris'ten Petersburg'a uzanan hava yolu seyahatinin aşamaları anlatılmış.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana Belediyesinin Sanâyi; Bankası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231. (Viyana belediyesinin kurdurduğu ve halka daha iyi hizmet etmeyi amaçlayan Sanayi Bankasının çalışmaları izah edilmiş.)
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana'da Beytü'l-Ahâli*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111. (Viyana'da açılan üniversite ve bu üniversitenin diğer Avrupa üniversitelerine örnek olması hakkında)
- İmzasız:** *Tarabya'da Fransa Sefârethânesi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 327-328. (Tarabya'daki Fransız büyükelçiliğinde çıkan yangın konusunda)
- İmzasız:** *Tavassut*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499. (Londra Konferansı sonrasında Avrupa devletlerinin Osmanlı Devletine verdiği nota metni hakkında açıklamalar yapılmış.)
- İmzasız:** *Tayyâre İle Paris İstanbul Kahire*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 592. (Paris-İstanbul-Kahire arasında yapılması planlanan uçak seyahati hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Tayyâreci Pegu'nun Baş Aşağı Tayrânı*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 445. (Tayyareci Pegu'nun havada yaptığı ve büyük bir cesâret gerektiren baş aşağı uçuşu hakkında)
- İmzasız:** *Terakki Nedir? Terakkiye Nasıl Vâsıl Olmalı?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 99-102. (Terakkinin tanımı, kapsamı, oluşum aşamaları açıklanarak terakkinin kanunları izah edilmiş.)
- İmzasız:** *Terbiye-i Bedeniyye Talimleri*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 64. (1146. sayının 60. sayfasındaki makaleyle ilgili yazı)
- İmzasız:** *Tesliyet-kâr*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 534-538 / c. 44, nr. 1142, s. 562-566 / c. 44, nr. 1144, s.611-612 / c. 45, nr. 1145, s.8-13 / c. 45, nr. 1146, s. 35-38 / c. 45, nr. 1147, s.64-67 / c. 45, nr. 1148, s.92-95 / c. 45, nr. 1153, s.214-216 / c. 45, nr. 1156, s.285-286 / c. 45, nr. 1157, s.307-309 / c. 45, nr. 1158, s.332-334 / c. 45, nr. 1159, s.356-358. ("Küçük Hikaye" ibaresi altında Marcel Tinièr'den tercüme edilmiş tefrika hikaye)
- İmzasız:** *Tiyatro Hayatı*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 123-127. ("Mesâil-i Maddiye", "Müdirle Müellif Arasında Hak Münasebeti", "Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti", "Mütakabil Mecburiyetler", "Hakk-ı Telif", "Muavenet-i Umûmiye", "Kasadar", "Başkontrolcu", "Polis Komiseri", "Tiyatronun Doktorları" alt başlıkları altında Avrupa'daki ve ülkemizdeki tiyatro hayatı karşılaştırılmış ve Avrupa tiyatrolarındaki yapılanma, görevli sayısı hakkında bilgi verilmiş.)

- İmzasız:** *Tiyatro Hayatı*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 395-399. (“Para Meselesi” alt başlığı altında Avrupa’daki ve ülkemizdeki tiyatrolardaki iş bölümü, çalışan insan sayısı ve çeşitli tiyatroların maliyeti anlatılmış.)
- İmzasız:** *Tiyatro ve Edebiyât*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 399-400. (Amerikalı yazar Mister Stuart’ın “Şimali Amerika” dergisinde yayınladığı ve tiyatro eserinin halkın gözünde hiçbir değerinin olmadığını idda ettiği makalesine cevaben yazılan bu yazıda tiyatronun eğitici yanı vurgulanmaktadır.)
- İmzasız:** *Toulon Küreğinden Tuileries Sarayı’na*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 155-162. (Fransız tarihçi Löventer’in kaleme aldığı, konusu ve kişileri gerçek bir hayat hikayesinden alınan tarihî romanın çevirisi)
- İmzasız:** *Tünel*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 51-52. (İstanbul’un ulaşım meselesi, milletçe bu konudaki geri kalmışlığımız ve yıllar önce yapımına başlanan Galata Tüneli hakkında)
- İmzasız:** *Türk ve Arap*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 117-118. (Türklerin ve Arapların yakınlaşmalarının sebepleri ve gerekleri anlatılmış. Cambridge Üniversitesi hocalarından Halil Hâlit Bey’in “Arap ve Türk” başlıklı makalesi iktibas edilmiş.)
- İmzasız:** *Ümid İle İstikbâle Atf-ı Nazar*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 507-509. (“Tercümân-ı Hakikat” Gazetesi ser-muharriri Ahmet Agayef’in kaleme aldığı İslâmiyet konulu makaleye cevaben yazılan makale)
- İmzasız:** *Vakârlı Bir Genç Kız*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 103-106. (Fransızca’dan Maurice Leblanc (1864-1941)’dan tercüme hikaye)
- İmzasız:** *Veli Efendi Yarışları*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 581. (Veliâhdın ve sadrazamın himayesinde Veli Efendi çayırında düzenlenen at yarışları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Vesâik: Beyânnâme*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499. (Son günlerde orduyla ilgili yalan, yanlış haberlerin yazıldığı anlatılarak bunun ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçları açıklanmış.)
- İmzasız:** *Vesâik: Cevabî Nota Sûreti*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 309-310. (Edirne’nin durumuyla ilgili İtilâf devletlerine gönderilen cevabî nota ve Müdafa-ı Milliye Heyetinin neşrettiği kararname hakkında)
- İmzasız:** *Vükelâ-yı Cedîd*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 152. (Yeni kurulan kabineyi oluşturan nazırlar tanıtılmış.)
- İmzasız:** *Yalova Kaplıcaları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 166. (Yalova Kaplıcalarının özellikleri sıralanmış.)
- İmzasız:** *Yalova'da Ramazân Geceleri*; SF, c. 45, nr. 1159, s.357. (Yalova'da ramazan ayı münasebetiyle hazırlanan şenlikler ve eğlenceler hakkında bilgi verilmiş.)

- İmzasız:** *Yalova'da*; SF, c. 45, nr. 1157, s.310. (Yalova Kaplıcalarını ziyaret edenlerin isimleri, Yalova kaplıcasının güzellikleri ve Yalova'da yapılan şenlikler konusunda)
- İmzasız:** *Yaz Mevsimi*; SF, c. 45, nr. 1155, s.262. (İstanbul'da artan sıcaklardan kurtulmak için Yalova'ya gidenlerin oldukça memnun döndükleri haberi verilmiş.)
- İmzasız:** *Yedi Muganni*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 31-35. ("Ermeni edebiyâtından Numuneler" ibaresiyle Ropen Zartaryan'dan çevrilmiş hikaye)
- İmzasız:** *Yelpâze'nin Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 199. (Yıllarca kadınların en önemli süs eşyalarından olan yelpazenin son yıllardaki durumu, kimler tarafından nasıl kullanıldığı konusunda.)
- İmzasız:** *Yeni Bir Alet-i Tahlîsiyye*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 400. (İnsanın beline takılarak yüksek bir yerden aşağı inmesini sağlayan cankurtaran aletin tanıtımı yapılmış.)
- İmzasız:** *Yeni Vâliler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 177. (Memuriyet makamının önemi anlatılarak görevine yeni atanan valiler tantılmış.)
- İmzasız:** *Yuan Şikay*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 565-566. (Çin'in imparatorluktan cumhuriyete geçişi, cumhurbaşkanı Yuan Şikay'ın hayat hikayesi ve ülkesi adına verdiği mücadele anlatılmış.)
- İmzasız:** *Zavallı Şâir... Mahkûm*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 551-552. (Paris'te Bordeaux isimli bir edebiyât ve felsefe öğretmeninin yaptığı hırsızlık ve sebebi hakkında)
- İmzasız:** *Zavaryan Efendi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 616. (Ermeni vatandaşlarımızdan Simon Zavaryan'ın ölüm haberiyle birlikte çalışmaları hakkında bilgi verilmiş.)
- İmzasız:** *Zehirli Yılanlara Karşı*; SF, c. 44, nr. 1134, s. 367-372. (Zehirli yılanların sebep oldukları ölümlerin çeşitli ülkelerdeki istatistikî dağılımı, zehirli yılan, tarla faresi, şehir faresi ve sineklerle mücadele yolları, sebep oldukları zararlar ve tedavi şekilleri açıklanmış.)

Kadrî: Bkz. Mahmut Sâdik

[KORYÜREK], **Enis Behiç:** *Nöbetçi*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 518-519 / c. 44, nr. 1141, s. 538-539. (Hikaye tefrikası)

[KÖPRÜLÜ], **Mehmet Fuat:** *Millî Terennümlerimiz*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 197-201. (İnsanın yaratılışı itibariyle sanatkar oluşu, ibtidâî kavimlerdeki millî şarkıların şiir ve musikînin temelini oluşturması, millî şarkıların özellikleri, oluşumu açıklanarak sosyolojik açıdan incelenmesi yapılmış.)

[KÖPRÜLÜ], **Mehmet Fuat:** *Şeyh Gâlib*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 4-10. (Divân Şiiri üzerindeki İran Edebiyatı etkisi, Divân şiirinde lirik, epik ve dramatik türlerin incelenmesi, Şeyh

Gâlib'e kadar olan Divân Şiirinin gelişimi ve Şeyh Gâlib'e kadarki Divân şâirleri konusu işlenmiş.)

[KÖPRÜLÜ], **Mehmet Fuat**: *Teessürât: Ebuzziyâ Tefîk Bey*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 507-508. (Edip Ebuzziyâ Tefîk Bey'in ölüm haberi verilerek fikir ve edebiyât hayatımızdaki yeri ve önemi anlatılmaktadır.)

[KÜTAYİS], **Âsaf Muammer**: *Terk Olunmuş*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 249-251. (Mektup)

M. Saîd: *Halka Nasıl Konferans Vermeli?*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 394-395,398. (Anadolu insanının şiddetle eğitime, aydınlatılmaya ve bilgiye muhtaç olduğu, bu ihtiyaca hangi şekillerde cevap verileceği ve nasıl konferans verileceği anlatılmış.)

M. R.: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 170. (Savaş ve barış zamanlarında gazetelerde yayınlanan yanlış ve asılsız haberlerin insanları olumsuz yönde etkilediği belirtilmiş.)

M. R.: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 194. (Meydanlardaki savaşın bitip masa başı savaşlarının başlaması ve millet olarak karşımıza çıkabilecek olumsuzluklara hazır olmamızın gerekleri vurgulanmış.)

Mahmut Esat Efendi: *Ermeni Hurûfi*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 591. (Defter-i Hakani Nazırı Mahmut Esat Efendi'nin Ermeni harfleri konusunda Sabah Gazetesi'nde yayınlanan makalesi iktibas edilmiş.)

Mahmut Sâdık: *Acaba Dedikleri Gibi Mi?*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 315. (Türk milletinin yaşadığı felaketler, bundan çıkarılması gereken dersler ve halkın olaylara bakış açısı hakkında siyasî musahabe)

Mahmut Sâdık: *Açık Bir İki Söz*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 579-580. (Memlekette yapılması gereken inkılap ve ıslahatlar anlatılarak milletçe ümitvar olup kendimize güvenmemiz gerektiği belirtilmiş.)

Mahmut Sâdık: *Denizcilik*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 411. (İstanbul Moda'da yapılan kayık ve kotra yarışları, denizciliğin önemi ve sağlık açısından faydaları hakkında bilgi verilmiş.)

Mahmut Sâdık: *Dost Kazanmak Usûlü*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 459-462. (Dostluk kavramı, dost kazanmanın önemi, evliliklerde eşler arasındaki dostluk, dostluğun sırrı, insanlar arasında dostluğun artırılmasının önemi ve milletler arası dostluklar hakkında)

Mahmut Sâdık: *Fesâd Ahlak... Devâsını Ararken*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 171, 174-176. (Ahlak kavramı, dinî inanış ve hislerin önemi, milletimizin düştüğü durumda ahlak bozukluklarının rolü ve bu bozuklukları düzeltmenin yolları anlatılmış. "A(Ayın) G(alib)" imzasıyla)

Mahmut Sâdık: *Hangisi Doktor?*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 606-609. (Hikaye)

- Mahmut Sâdık:** *İki Tarafa Çekiştirme İnkılâb*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 339. (İnsanların kıyafetlerini değiştirmekle şahsiyetlerinin değişmeyeceği konusu işlenmiş.)
- Mahmut Sâdık:** *İnkılâba Doğru-Temessül Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 483-485. (Meşrutiyetin ilanı, bu ilanın tek başına milletin geri kalmışlığına çâre olamayacağı ve İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin hazırladığı rapor ve program hakkında)
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 386. (Ramazan bayramının yaklaşması nedeniyle insanlardaki rehabet ve atâletin artması, yapılacak işlerin bayram ertesine bırakılması ve bunun sonuçları anlatılmış. "Kadrî" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 410. (Bulgaristan ve Osmanlı murahasalarının İstanbul'daki barış görüşmeleri, Hamidiye Kruvazörünün gelişi ve Raûf Bey konusunda. "Kadrî" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 554. (İstanbul'da Yunan murahasalarıyla yapılan barış görüşmeleri ve ülkenin her alanda ilerlemesi gerektiği anlatılarak meselelerin çözülebilmesi için en çok paraya ihtiyaç duyulduğu belirtilmiş. "Kadrî" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 578. (Bulgaristanla yapılan barış antlaşması, Edirne'yi kahramanca savunan Şükrü Paşa'nın Balkan Savaşıyla ilgili sözleri ve bu sözlerden hareketle kaleme alınan bir makale yorumlanmış. "Kadrî" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 602. (İstanbul'da Nişantaşı ve Saraçhane'de kız öğrencilere mahsus yapılan iki okulun açılışı anlatılarak Avrupa ile ilişkilerimizin iyi olmasının gerekleri vurgulanmış. "Kadrî" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *Kadın ve Kadınlık Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 603-605. (Kadının toplumdaki yeri, birçok ülkede kadınların mevkilerini yükseltme çabaları, ilerleme ve yükselmede kadın ruhunun rehber olması hakkında)
- Mahmut Sâdık:** *Kadınlar Hakkında*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 437-438. (Günlük bir gazetede yayınlanan "Feminizm" akımına karşı bir yazıdan hareketle kadının toplum içindeki yeri, kadınların iş hayatına girmelerinin gerekleri ve kadının hal-i hazırındaki durumu incelenmiş. "A(Ayın) G(âlib)" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *Kenârın Dilberi*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 291. ("Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye"de yer alan "Kenarın dilberi... Nazik olsa da nazenin olamaz." sözünün insanî ilişkiler içindeki yorumu yapılmış. "Kadrî" imzasıyla)
- Mahmut Sâdık:** *Memleketimizin Başlıca Hastalığı Nedir*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 53-55. (Türk milletinin en büyük hastalığının tembellik olduğu, düştüğü yanlışlıklardan bir an önce

kurtulması gerektiği ve Avrupa insanıyla Türk insanının çeşitli açılardan karşılaştırılması konusunda. “A(Ayın) G(âlib)” imzasıyla)

Mahmut Sâdık: *Müebbed Sulh ve Salâh*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 387-388. (Altı yıl önce inşasına başlanan “Lahey Sulh ve Müsâlemet Sarayı”nın açılışı, barış adına Rusya’nın yaptığı ilk teşebbüs ve barış heyetlerinin kurulması için yapılan girişimler anlatılmış.)

Mahmut Sâdık: *Okumayız, Tettebbudan Sıkılırız. Çünkü Tembelleriz*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 75-77. (Millet olarak en büyük zaafımızın tembellik olduğu vurgulanarak okuma ve araştırmadan uzak olduğumuz, Avrupa’dan alınması gereken elzem yenilikler dururken gereksiz ayrıntılarla uğraştığımız hakkında. “A(Ayın) G(âlib)” imzasıyla)

Mahmut Sâdık: *Sâha-ı Efkâr ve İctihâdda*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 123-126. (Meşrutiyet öncesi ve sonrası Osmanlı toplumunun siyasî durumu karşılaştırılmış.)

Mahmut Sâdık: *Sâha-ı Efkâr, Sâha-ı Faâliyet*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 414-415. (Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa’nın öldürüldüğü haberi verilerek anarşi ve anarşistlik konusu işlenmiş. “A(Ayın) G(âlib)” imzasıyla)

Mahmut Sâdık: *Sihhat-ı Umûmiye Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 363. (Osmanlı İmparatorluğundaki düzen bozukluğunun muhakkak giderileceği, ıslahatlara bir an önce başlanması gerektiği ve ülke insanlarının zayıf ve hastalıklı olmasından hareketle sağlık meselesinin halledilmesi konuları işlenmiş.)

Mahmut Sâdık: *Siyâset-i Belediye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 435-436. (İstanbul’un sahip olduğu tarihî ve tabîî güzellikleri, bunların önemi, İstanbul’da çeşitli mekanlarda devam eden belediye çalışmaları, Avrupa başkentlerinde bu konuda yapılan girişimler anlatılmış.)

Mahmut Sâdık: *Tekvîn-i Efkâr: Maarif Meselesi, En Müşkil Mesele*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 147-151. (Eğitimin meseleleri, ahlak telakkisi, ahlak ve din eğitimi, felsefenin tanımı, cehâlet ve taassupla ilgisi anlatılarak Japonların ahlak ve felsefe sistemleri hakkında bilgi verilmiş. “A(Ayın) G(âlib)” imzasıyla)

Mahmut Sâdık: *Terbiye-i Umûmiyede Düşünülecek Noktalar*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 195, 198-199. (Milletin yaşadığı felaketlerin asıl sebebinin devleti idare edenler olması, “Talim” ve “Terbiye” kavramı, gerekleri, çocuk eğitiminin önemi, devletin bu konudaki tavrı, alması gereken tedbirler ve eğitim konusunda kabul gören yeni fikirler sıralanmış. “A(Ayın) G(âlib)” imzasıyla)

Mehmet Ali: *Japon Tiyatroları*; SF, c. 44, nr. 1132, s.321-323. (Japonya’da tiyatro sanatı, ilk tiyatrocular, tiyatro binâları ve halkın tiyatroya bakış açısı hakkında)

Mehmet Ali: *Osman’ım*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 562-563. (Hikaye)

Mehmet Fuat: Bkz. [KÖPRÜLÜ], Mehmet Fuat

Mehmet Rauf: *İki Kuvvet*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 99-102 / c. 44, nr. 1124, s. 133-136 / c. 44, nr. 1125, s. 163-167 / c. 44, nr. 1126, s. 182-185 / c. 44, nr. 1127, s. 213-215 / c. 44, nr. 1128, s. 230-232 / c. 44, nr. 1129, s. 256-258 / c. 44, nr. 1130, s. 280-282 / c. 44, nr. 1131, s. 304-306 / c. 44, nr. 1132, s.331-334 / c. 44, nr. 1133, s. 352-354 / c. 44, nr. 1134, s. 377-379 / c. 44, nr. 1136, s. 421-424 / c. 44, nr. 1137, s. 453-454. (Tiyatro tefrikası)

Mehmet Rauf: *Menekşe*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 496-497 / c. 44, nr. 1140, s. 520-521 / c. 44, nr. 1141, s. 543-544 / c. 44, nr. 1142, s.569, / c. 44, nr. 1143, s. 591-592 / c. 44, nr. 1144, s.616 / c. 45, nr. 1145, s.17 / c. 45, nr. 1146, s.39-40 / c. 45, nr. 1147, s.62-64 / c. 45, nr. 1149, s.106-108 / c. 45, nr. 1150, s.130-131 / c. 45, nr. 1152, s. 188-190 / c. 45, nr. 1153, s. 202-203 / c. 45, nr. 1154, s. 238-239 / c. 45, nr. 1156, s. 278. (Roman tefrikası)

Mehmet Rauf: *Mültehib Bir Âşkın Tarihi*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 11-16 / c. 44, nr. 1120, s. 35-41 / c. 44, nr. 1121, s. 65-67 / c. 44, nr. 1122, s. 86-89. (Hikaye tefrikası)

[MORKAYA], **Burhân Câhit:** *Walter Staff'ın Sergüzeşti*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 442-443,446-447. (Maupassant'dan tercüme hikaye)

N. B.: *Ramazân Gecesi Bir Cevelân*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 375-376. (On yıl önceki ramazanları ve o ramazanlarda yaptığı İstanbul gezilerini hatırlayan yazar, İstanbul'un son durumunu değerlendiriyor.)

Nûri Bekir (Doktor): *Dâ'ü'l-Leyl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 390-391. (Aklî dengesini kaybedip intihara kalkışan ve daha sonra Lozan'da bir hastaneye yatırılan bir kişinin hatıra defterinden alınan yazılar iktibas edilmiş.)

Nûri Bekir (Doktor): *Tesemmüm-i Sevdâyi-Bir Kadın Mektûbu*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 343-344, 346 / c. 45, nr. 1160, s. 366-367. (Sevda ve aşkı bugüne kadar romancıların inceledikleri hatırlatılarak tıbbî açıdan konu ele alınmış, ruhî hastalıkların diğer hastalıklar arasındaki yeri bir kadın mektubu örneğiyle birlikte verilmiş.)

Osmân Sıdkı: *Köpekler Arasında*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 237-238. (Hikaye tefrikası)

[OZANSOY], **Fâik Ali:** *Beklediğimiz Donanma*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 567. (Şiir)

[OZANSOY], **Fâik Ali:** *Kahraman Ra'ûf Bey'e*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 423. (Şiir)

[OZANSOY], **Hâlîl Fahri:** *Bağdat*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 178. (Şiir)

[OZANSOY], **Hâlîl Fahri:** *Edirne'ye Doğru*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 254. (Şiir)

R(abbânî) Fehmi: *Bir Kadının İtirâfi*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 428-429. (Maupassant'dan tercüme hikaye)

- Rabbâni Fehmi:** *Emir Çavuşu*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 466-467. (Maupassant'dan tercüme hikaye)
- Rabbâni Fehmi:** *Madmazel Houdié'nin Kocası*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 494-495. (Marcel Prévost (1862-1941)'tan tercüme hikaye)
- Reşâd Ziyâ (Doktor):** *Veremi Herkes Bilmelidir*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 18-20 / c. 44, nr. 1120, s. 43-48. (Verem hastalığının görülmesinin sebepleri, kimler üzerinde ne kadar görüldüğü, hastalığın bulaşmasını arttıran nedenler, bu konuda yapılan yanlışlıklar sıralanarak, verem hastalığının çeşitleri hakkında bilgiler verilmiş.)
- Rıza Tevfik:** Bkz. [BÖLÜKBAŞI], Rıza Tevfik
- S(at):** *Nikâh Kıyılırken*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 78-81. (Musahabe tarzında bir hikaye)
- S(Sat) B.:** *Zamane Kızları*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 300-303. ("Küçük Hikaye" ibaresiyle J. Marni'den çevrilmiş hikaye)
- Sabri Hüsnü:** *Bir Gece*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 599-600. ("Michel Cordeille"den tercüme hikaye)
- Sabri Hüsnü:** *Dostum Pasyanis*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 620-623. ("Guy de Maupassant"dan tercüme hikaye)
- Sabri Hüsnü:** *Su Üzerinde*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 548-550. (Guy de Maupassant'dan tercüme hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Âşık*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 152-155. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresi altında Madam Zabel Asayan'dan tercüme edilmiş fantastik deneme.)
- Sirens S(Sin):** *Balo*; SF, c. 44, nr. 1138, s.462-469.("Ermeni edebiyâtı" ibaresiyle Hırand Asadur'dan çevrilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Budda*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 82-86. ("Ermeni edebiyâtından" ibaresi altında Avedik İshakyan'dan tercüme edilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Çoban Köpeği*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 163-165. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresi altında R(open) Zartaryan'dan tercüme edilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Fesleğen*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 223-226. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresi altında G(regor) Zehrâb'dan tercüme edilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Hâro*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 201-203. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresi altında Dikran Gamaragan'dan tercüme edilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Münzevi*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 127-133. ("Ermeni edebiyâtı" ibaresi altında A(Elif) Aharunyan'dan tercüme edilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Postal*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 54-62. ("Ermeni edebiyâtından Numuneler" ibaresi altında Gregor Zehrâb'dan tercüme edilmiş hikaye)

- Sirens S(Sin):** *Sirina*; SF, c. 44, nr. 1135, s.392-394. (“Ermeni edebiyâtı” ibaresiyle Madam Zabel Asadur’dan çevrilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Zapugon*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 512-515. (“Ermeni edebiyâtı” ibaresi altında G(regor) Zehrâb’dan tercüme edilmiş hikaye)
- Sirens S(Sin):** *Zindanda*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 251-256. (“Ermeni edebiyâtı” ibaresi altında A(Elif) Aharunyan’dan tercüme edilmiş hikaye)
- Suâd Said:** *Ali Fikri Bey’in Ventribiyol Terkiâtı*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 222,226-227 / c. 45, nr. 1155, s. 247-248,250-251 / c. 45, nr. 1156, s.274-275. (Hikaye tefrikası)
- Suâd Said:** *Paris Millî Kütübhânesinde*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 154-155. (Paris Milli Kütüphanesinin tanıtımı, kütüphanede çalışan insanların tasviri ve okuma, araştırma konusunda Türk milletinin geri kalmışlığı hakkında)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 2. (Balkan Savaşından büyük kayıplarla çıkan Osmanlı İmparatorluğu’nun aynı felaketi Anadolu’da yaşamaması için yapılması gerekenler sıralanmış.)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 26-27. (Balkan Savaşlarının neticesinde Osmanlı İmparatorluğu’nun durumu, diğer Avrupa devletleri karşısındaki tutumu, Almanya’nın çeşitli alanlardaki ilerlemesiyle ilgili genel bir değerlendirme)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 50. (İngiltere ve Fransa’nın Osmanlı İmparatorluğu karşısında yer alması ve Osmanlı’nın Avrupa’da kendine bir hâmi bulma zorunluluğu ve “Avrupalaşmanın” önemi vurgulanmış.)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 74. (Birinci Dünya Savaşına hazırlanan Balkan devletlerinin siyasi durumları, Osmanlı İmparatorluğu’nun bu devletler arasındaki pozisyonu ve ezeli düşman olarak nitelendirilen Rusya’nın oluşturduğu tehlike anlatılmış.)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 98. (Balkan Savaşlarından yenilgiyle çıkmamızın sebepleri ve millet olarak bu felaketten almamız gereken dersler işlenmiş.)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 122. (Londra Konferansına Yunanistan’ın katılması ve Osmanlı hükümetinin bu noktadan sonra alması gereken önlemler ve izlemesi gerekli siyasî hareket hakkında)
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 146-147. (“Muhaddidîn Fırkası”nı kurma gayretin içinde olan Lütfi Fikri Bey’e bu konuda çeşitli görüşler

sunulmuş ve konuyla ilgili daha önce ‘İstanbul Postası’ başlığı altında yayınlanan bir makale iktibas edilmiş.)

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân**: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 218-219. (Londra Konferansında Arnavutluk’a muhtariyet verilmesi ve bundan sonra Arnavutluğun bulunduğu bölgede oluşturacağı durum izah edilmiş.)

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân**: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 266. (Son dört senede Osmanlı İmparatorluğu’nun yaşadığı kayıplar ve İttifak devletleriyle ilişkileri anlatılmış.)

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân**: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 290. (Osmanlı İmparatorluğu’nun İtilâf Devletlerine verdiği notanın feshedilmesi hakkında. Müdafı-ı Milliye Heyetinin konuyla ilgili olarak hazırladığı beyânnâme iktibas edilmiş)

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân**: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 386. (Büyük felaketler atlatan milletlerin eğer azmederlerse bu felaketlerin altından daha kuvvetli bir şekilde çıkabileceği konusunda)

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân**: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 410. (Balkan Savaşlarındaki yenilgimizin asıl sebebinin deniz kuvvetlerinde zayıf olmamızdan kaynaklandığı gerçeği vurgulanmış.)

[YURTMAN], **A(bdülğani) Seniy**: *İçtimâi Bir Nazar*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 370-371,374. (Türkçe’nin tasfiye edilip edilmemesi nedenleriyle açıklanırken “Türkçe” ve “Osmanlıca”nın tanımları, bu kavramların farkları ve tasfiyenin yapılmamasının gerekleri örneklendirilerek açıklanmış.)

[YURTMAN], **A(bdülğani) Seniy**: *Suriye Kıt’asının İstikbâl-i Karîbi*; SF, c. 44, nr. 1133, s.339-346. (Anadolu ve Suriye’den Amerika’ya yapılan göçün sebepleri, sonuçları, istikbali, Osmanlı İmparatorluğu’nda yerli sanayinin gelişmemesinin nedenleri sıralanmış.)

2.1.2. Konularına Göre

Alfabe

Mahmut Esat Efendi: *Ermeni Hurûfu*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 591.

Belediyecilik

İmzasız: *1914'de Beynel-Milel Lyon Meşher-i Belediyesi*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 480-481.

İmzasız: *Hayât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 230.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1132, s.314.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İtalya'da Belediye Eczâhaneleri*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Roma'da Teşebbüsât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana Belediyesinin Sanâyi; Bankası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.

Mahmut Sâdık: *Siyâset-i Belediye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 435-436.

Dahili ve Harici Haberler

[BÖLÜKBAŞI], Rızâ Tevfik: *Filipin Müslümânları*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 27-30.

Hüseyin Raûf: *Telsiz Telgraf*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 463.

İmzasız: *20 000 Senelik Bir Filin Kadîdi*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 579-583.

İmzasız: *25 Senelik Bir Devre-i Hükümet*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 153-154.

İmzasız: *1914'de Beynel-Mlel Lyon Meşher-i Belediyesi*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 480-481.

İmzasız: *Afrika'da Yeni Bir Hâdise*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 619.

İmzasız: *Âli Kadın*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 555-559.

İmzasız: *Alman Kudret-i Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 195-198.

İmzasız: *Almanya ve Fransa'nın Kuvve-i Harbiyyeleri*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 233-234.

İmzasız: *Almanya'da Meccânen İstişâre-i Adliyye*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 88.

İmzasız: *Amerika Binâları*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 544.

İmzasız: *Amundsen Kutb-ı Cenûbîde*; SF, c. 44, nr. 1138, s.459-462 / c. 44, nr. 1139, s. 488-490 / c. 44, nr. 1140, s. 515-518 / c. 44, nr. 1141, s. 539-542 / c. 44, nr. 1143, s. 586-590

İmzasız: *Anadolu'da Almanlar*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 486-487,490-491.

- İmzasız:** *Arnavutluk-Paris Kaldırımları*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 561.
- İmzasız:** *Âşık ve Firâri Bir Patrik*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.
- İmzasız:** *Ateş Altında Gazete Muhâbirliği*; SF, c. 44, nr. 1132, s.315-321.
- İmzasız:** *Avrupa ve Balkanlar*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 345.
- İmzasız:** *Âyân Âzâsının Bir Müracaatı*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 191.
- İmzasız:** *Bahrî Muzafferiyetler Neye Mal Oluyor*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 147-152.
- İmzasız:** *BalkanHarbiManzaralarından*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 272.
- İmzasız:** *Bir Drednot Nasıl Doğuyor*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 483-488.
- İmzasız:** *Bir Veliâhdın Terbiye-i Askeriyesi*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.
- İmzasız:** *Bulgaristan Zelzelesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 249.
- İmzasız:** *Büyük Şehirleri Yıkıp Yeniden mi Yapmalı?;* SF, c. 45, nr. 1149, s. 109-110.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [1] SF, c. 45, nr. 1148, s. 89-91,
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [2] SF, c. 45, nr. 1149, s. 114-117,
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [3] SF, c. 45, nr. 1152, s. 186-188,
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [4] SF, c. 45, nr. 1153, s. 209-211,
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [5] SF, c. 45, nr. 1154, s. 233-236,
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [6] SF, c. 45, nr. 1155, s. 258-261,
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [7] SF, c. 45, nr. 1156, s. 282-284,
- İmzasız:** *Cilve-i Hayât: Doktor Behring*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304.
- İmzasız:** *Deniz Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 340-341.
- İmzasız:** *Dersaadet Tramvayları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 156-158.
- İmzasız:** *Doktor Aleksî Karel ve Hârikaları*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 208.
- İmzasız:** *Edirne Hey'etleri*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 441.
- İmzasız:** *Erkân-ı Matbuât-ı Osmaniye*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468.
- İmzasız:** *Etekli Miralaylar*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 167.
- İmzasız:** *Fas'ta Sanâyi-i İslâm*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 488-489.
- İmzasız:** *Filipin Adaları-Filipin Müslümanları*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 173.
- İmzasız:** *Fransa'nın Bahrî Manevraları*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 172.
- İmzasız:** *Fransız Şimendüferleri*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 284-285.
- İmzasız:** *Gazetecilik Hayatımızda Mühim Bir Teşebbüs-i Sanâyi*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 81-83.

- İmzasız:** *Harb Muhâbirleri*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 62-64.
- İmzasız:** *Harbiyye Bütçeleri ve Bir Milyon İşçi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 56-57.
- İmzasız:** *Hava Zırhlıları*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 14-16 / c. 45, nr. 1146, s. 30-34.
- İmzasız:** *Hayât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 230.
- İmzasız:** *İdâre-i Örfiyyenin Beyânnâmesidir*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 64-65.
- İmzasız:** *İki Bahr-i Muhît Panama'da İçtimâ Edecek*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 603-611.
- İmzasız:** *İki İngiliz Amirali*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.
- İmzasız:** *İngiltere'de "Süfrajat"ler*; SF, c. 45, nr. 1166, s.512-513.
- İmzasız:** *İngiltere'de Büyük İzdivaç*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 585.
- İmzasız:** *İnkılâb-ı Nisvân-ı İslâm*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 563.
- İmzasız:** *İnsaniyete Hizmet*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 191-192.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 194.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 218.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 434.
- İmzasız:** *Japonya Nasıl Terakki Ettiler?*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 412-418 / c. 44, nr. 1137, s. 442-446 / c. 44, nr. 1138, s. 470-475 / c. 44, nr. 1139, s. 490-492 / c. 44, nr. 1140, s. 508-511 / c. 44, nr. 1141, s. 531-534 / c. 44, nr. 1142, s. 570-571.
- İmzasız:** *Kâbil-i Sevk ve İdâre Balonları*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 316-319.
- İmzasız:** *Kadınlardan Dayak Yiyen Erkekler*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 262.
- İmzasız:** *Kırkilise'den Bandırma'ya Tayyâre İle*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 619.
- İmzasız:** *Kutb-ı Cenûbî'nin Keşfi*; SF, c. 44, nr. 1137, s.451-453.
- İmzasız:** *Kutubların Keşfi-Kutub Seyyâhları-Telef Olan Canlar, Sarf Edilen Paralar*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 300-304.
- İmzasız:** *Lahey'de Beynel-Milel Afyon Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 396.
- İmzasız:** *Lahey'de Sulh ve Müsâlemet Sarayı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 388-389.
- İmzasız:** *Leipzig'de Kürkçülük*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 588.
- İmzasız:** *Leipzig'de Sanat-ı Tahrir ve Tab Meşher-i Umûmisi*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 200-201.
- İmzasız:** *Londra'da Bir İzdivaç*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 448.
- İmzasız:** *Mahmut Esat Efendi'nin Rusya Seyâhati*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 444-445.
- İmzasız:** *Mahmut Şevket Paşa'nın Vefâtı*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 113.

- İmzasız:** *Matmazel De Frésia*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 517.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Banknotları Temizlemek İçin Makina*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 386.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Can Boğazdan Gelir, Oburluk Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Çelik İle Ensâc-ı Uzviyyenin Müşâbiheti*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 327.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Henrie Faber*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 482.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: İngiltere'de Çocukların Nezâket Cemiyeti*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 351-352.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Litresi 100 000 Franga*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Maymunların Ahvâlini Tedkîk*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 386.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Mc. Kinsley Dağı*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 472.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Mekteb Çocukları ve Diş Fırçaları*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Menâzır-ı Kutbiyye*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 348.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Miknatıslı Maçunalar*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 349.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Tavlı Ömr ve İzdivâç*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 447.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Yeni Gine Cüceleri*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 482.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 182-184.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 279-280.
- İmzasız:** *Medeniyet Terakki mi Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 219-223 / c. 44, nr. 1129, s. 243-249.
- İmzasız:** *Mısır'da Nil Üzerinde Asuan Süddesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 244-245.
- İmzasız:** *Mısır-ı Kadîmede Bir Falcı Kız*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 368.
- İmzasız:** *Milyarderlerin Dul Zevceleri*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 118-119.
- İmzasız:** *Mis Daisy Marcham*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 273.
- İmzasız:** *Mister Lain Thomson*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 448.
- İmzasız:** *Modadan Vazgeçmek Mümkün Mü?*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 276-277.
- İmzasız:** *Mösyö Poincaré'nin İngiltere Seyâhâti*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 196-197.
- İmzasız:** *Mösyö Toucheff*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.

İmzasız: *Muvâzene-i Teslîhât: Almanya'nın Yeni Tezyîd-i Kuvvâsı*; SF, c. 44, nr. 1136, s.428-431

İmzasız: *Müfrit-Mor Hayâlâtı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 3-8.

İmzasız: *Mühendis Bir Kadın*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 273.

İmzasız: *Müstakbel Bir İmparatoriçe*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 204.

İmzasız: *Oyun Bozan*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 256.

İmzasız: *Ördek Fabrikası* SF, c. 45, nr. 1169, s. 589-590.

İmzasız: *Panama Kanalı'nın Küşâdı*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 564.

İmzasız: *Paris Maliye Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 197.

İmzasız: *Petrol İle Müteharrik Sefâin-i Harbiyye*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 369.

İmzasız: *Resimlerimiz: Aquitania*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 590.

İmzasız: *Reşâdiye Drednotu*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 424

İmzasız: *Romanya ve Romanyalılar*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 220-221.

İmzasız: *Rus Müslümânları Hakkında*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 492.

İmzasız: *Sâbık Kral Manuel ve Zevcesi*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 517.

İmzasız: *Seyyid Ahmet Şerîf Paşa*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 605-606.

İmzasız: *Siyâh Kabine*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 102-103.

İmzasız: *Sulh Konferansında Kâtibler*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 197.

İmzasız: *Şehrimizin Zarîf Binâlarından Deutsche Orient Bank*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 249.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Ahlakın Esaset-i Fenniyesi*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Balkanlar ve İtriyat*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Bir Adamı öldürmek İçin Kaç Kurşun Lâzım?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Bizde Tiyatro Bir iki Söz. Avrupa'da*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 206-207.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Cemiyet-i Tahrîrî'l- Mer'âti Birefü'l-Hicâb*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 550-551.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İmparator Wilhelm'in Norveçlilere Hediyesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İspanya Delikanlıları Arasında Cinâyetler*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136.

- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İspirto ve Tenâsül-i Beşer*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 158-159.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İşret Aleyhindeki Bir Kongrede Doktorlar*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Kamere Seyahât*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 45-47.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Londra'nın Garib Kulüpleri*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 43-45.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Ormancılık Kongresi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Otomobilcilikte Fransızların Muvaffakiyeti*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 141.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya'da Tezâyid-i Nüfûs*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 112.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Sinematograf Tarihi Kayd ve Zabt Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Tayyâre İle Avrupa'da Bir Cevalân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana'da Beytü'l-Ahâli*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111.
- İmzasız:** *Tayyâreci Pegu'nun Baş Aşağı Tayrânı*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 445.
- İmzasız:** *Zavallı Şâir -i Mahkûm*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 551-552.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 578.
- Mahmut Sâdık:** *Müebbed Sulh ve Salâh*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 387-388.
- Mahmut Sâdık:** *Siyâset-i Belediye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 435-436.
- Suâd Said:** *Paris Millî Kütübhânesinde*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 154-155.

Dil

[YURTMAN], A(bdülğani) **Seniy:** *İçtimâi Bir Nazar*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 370-371,374.

EDEBÎ KALEM TECRÜBELERİ

Biyografi

- İmzasız:** *Ateş Altında Gazete Muhâbirliği*; SF, c. 44, nr. 1132, s.315-321.
- İmzasız:** *August Bebl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 397.
- İmzasız:** *Basra Kumandanı Ferîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.
- İmzasız:** *Cilve-i Hayât: Müteveffa General Stossel*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304.
- İmzasız:** *Doktor Aleksandr Kanburoğlu*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 225.

- İmzasız:** *Edward Gibbon*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 3-4.
- İmzasız:** *Fâzıl-ı Muhterem Ahmet Midhat Efendi'nin Vefâtı*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 171-173.
- İmzasız:** *Fû'âd Paşazâde Reşîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 297.
- İmzasız:** *Harb Muhâbirleri*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 62-64.
- İmzasız:** *Henrie Rouchfort*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 253-254.
- İmzasız:** *İngiltere Kralı ve Kraliçesi*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 268.
- İmzasız:** *İngiltere Sefiri Sir Mallet*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 585.
- İmzasız:** *Kütâbe-i Seng-i Mezar*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 175-182.
- İmzasız:** *Madam Caroline Remori*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 224.
- İmzasız:** *Madam Lucie Félix Fogouillet*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 224-225.
- İmzasız:** *Mahmut Şevket Paşa Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 132-133.
- İmzasız:** *On Dokuzuncu Asırda İngiliz Müverrihleri*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 51-54.
- İmzasız:** *Piyerpon Morgan'ın Hayatı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 21-24.
- İmzasız:** *Profesör Ludwig Buchner*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 202.
- İmzasız:** *Profesör Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468-470.
- İmzasız:** *Rusya İmparatoriçesi İkinci Katrina*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 292-296.
- İmzasız:** *Rusya İmparatoru ve İmparatoriçesi*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 269.
- İmzasız:** *Süferâ-yı Osmaniye*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 364-366.
- İmzasız:** *Şehzâde-i Cennet-mekân Mahmut Necmeddin Efendi*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.

Deneme

- Mahmut Sâdık:** *Kenârın Dilberi*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 291.
- Sirens S(Sin):** *Âşık*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 152-155.

Hikaye

- Âsaf Said:** *Kapudan Julie Fax'ın Topu*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 510-511, 514-515.
- D(Dat) B.:** *Bir Noksân*; F, c. 44, nr. 1132, s. 323-326.
- İmzasız:** *Ah Minel-Aşk*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 108-115.
- İmzasız:** *Avukat Âtîfet Hanım*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 533-536.
- İmzasız:** *Beş İnci*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 274-280.

- İmzasız:** *Bevvâ*; SF, c. 44, nr. 1133, s.346-350.
- İmzasız:** *Cadı Hikayesi*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 226-230.
- İmzasız:** *Doktor Şâdiye Hanım*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 126-129.
- İmzasız:** *Finet'in Sırrı*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 103-107.
- İmzasız:** *Gölün Perisi*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 297-298.
- İmzasız:** *Gözü Kapalı Bir İzdivâc Mı ? Asla!*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 212-213.
- İmzasız:** *Kitâbe-i Seng-i Mezar*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 175-182.
- İmzasız:** *Konstantiniyye İmparatoriçesi Edirne Prensesi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 57-62.
- İmzasız:** *Küçük Hikâye*; SF, c. 44, nr. 1142, s. 555-562.
- İmzasız:** *Küçük Hikâye*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 583-586.
- İmzasız:** *Mirâs*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 306-308 / c. 44, nr. 1132, s. 328-331 / c. 44, nr. 1133, s. 354-358 / c. 44, nr. 1134, s. 372-376 / c. 44, nr. 1135, s. 401-405 / c. 44, nr. 1136, s. 425-428 / c. 44, nr. 1137, s. 447-451 / c. 44, nr. 1138, s. 475-477 / c. 44, nr. 1139, s. 493-495 / c. 44, nr. 1140, s. 522-523.
- İmzasız:** *Peri Kızını Ararken*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 178-179.
- İmzasız:** *Sonbahar*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 75-82.
- İmzasız:** *Tesliyet-kâr*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 534-538 / c. 44, nr. 1142, s. 562-566 / c. 44, nr. 1144, s.611-612 / c. 45, nr. 1145, s.8-13 / c. 45, nr. 1146, s. 35-38 / c. 45, nr. 1147, s.64-67 / c. 45, nr. 1148, s.92-95 / c. 45, nr. 1153, s.214-216 / c. 45, nr. 1156, s.285-286 / c. 45, nr. 1157, s.307-309 / c. 45, nr. 1158, s.332-334 / c. 45, nr. 1159, s.356-358.
- İmzasız:** *Vakârlı Bir Genç Kız*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 103-106.
- İmzasız:** *Yedi Muganni*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 31-35.
- [KORYÜREK], **Enis Behiç:** *Nöbetçi*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 518-519 / c. 44, nr. 1141, s. 538-539.
- Mahmut Sâdık:** *Hangisi Doktor?*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 606-609.
- Mehmet Ali:** *Osmanım*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 562-563.
- Mehmet Rauf:** *Mültehib Bir Âşıkın Tarihi*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 11-16 / c. 44, nr. 1120, s. 35-41 / c. 44, nr. 1121, s. 65-67 / c. 44, nr. 1122, s. 86-89.
- [MORKAYA], **Burhân Câhit:** *Walter Staff'ın Sergüzeşti*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 442-443,446-447.
- Osman Sıdkı:** *Köpekler Arasında*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 237-238.

- R(abbânî) Fehmi:** *Bir Kadının İtirâfı*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 428-429.
- Rabbâni Fehmi:** *Emir Çavuşu*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 466-467.
- Rabbâni Fehmi:** *Madmazel Houdié'nin Kocası*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 494-495.
- S(Sat) B.:** *Zamane Kızları*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 300-303.
- S(Sat):** *Nikâh Kıyılırken*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 78-81.
- Sabri Hüsnü:** *Bir Gece*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 599-600.
- Sabri Hüsnü:** *Dostum Pasyanis*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 620-623.
- Sabri Hüsnü:** *Su Üzerinde*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 548-550.
- Sirens S(Sin):** *Balo*; SF, c. 44, nr. 1138, s.462-469.
- Sirens S(Sin):** *Budda*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 82-86.
- Sirens S(Sin):** *Çoban Köpeği*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 163-165.
- Sirens S(Sin):** *Fesleğen*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 223-226.
- Sirens S(Sin):** *Hâro*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 201-203.
- Sirens S(Sin):** *Münzevi*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 127-133.
- Sirens S(Sin):** *Postal*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 54-62.
- Sirens S(Sin):** *Sirina*; SF, c. 44, nr. 1135, s.392-394.
- Sirens S(Sin):** *Zapugon*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 512-515.
- Sirens S(Sin):** *Zindanda*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 251-256.
- Suâd Said:** *Ali Fikri Bey'in Ventribiyol Terkibâtı*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 222,226-227 / c. 45, nr. 1155, s. 247-248,250-251 / c. 45, nr. 1156, s.274-275.

Mektup

[KÜTAYİS], **Âsaf Muammer:** *Terk Olunmuş*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 249-251.

Roman

Mehmet Rauf: *Menekşe*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 496-497 / c. 44, nr. 1140, s. 520-521 / c. 44, nr. 1141, s. 543-544 / c. 44, nr. 1142, s.569, / c. 44, nr. 1143, s. 591-592 / c. 44, nr. 1144, s.616 / c. 45, nr. 1145, s.17 / c. 45, nr. 1146, s.39-40 / c. 45, nr. 1147, s.62-64 / c. 45, nr. 1149, s.106-108 / c. 45, nr. 1150, s.130-131 / c. 45, nr. 1152, s. 188-190 / c. 45, nr. 1153, s. 202-203 / c. 45, nr. 1154, s. 238-239 / c. 45, nr. 1156, s. 278.

İmzasız: *David Copperfield -İngiliz Hikaye-nüvis-i Eşheri Charles Dickens'in Eâzım-ı Âsârındandır*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 17 / c. 44, nr. 1120, s. 41-42 / c. 44, nr. 1121, s. 68-69 / c. 44, nr. 1122, s. 90-94 / c. 44, nr. 1123, s. 115-118 / c. 44, nr. 1124, s. 137-141 / c. 44, nr. 1126, s. 185-190 / c. 44, nr. 1127, s. 210-213 / c. 44, nr. 1128, s. 235-238 / c. 44, nr. 1129, s. 258-261 / c. 44, nr. 1130, s. 282-284 / c. 44, nr. 1131, s. 298-300 / c. 44, nr. 1132, s. 326-328 / c. 44, nr. 1133, s. 350-351 / c. 44, nr. 1134, s. 379-382 / c. 44, nr. 1135, s. 400-401 / c. 44, nr. 1136, s. 418-421 / c. 44, nr. 1137, s. 446-448 / c. 44, nr. 1138, s. 477-479 / c. 44, nr. 1139, s. 498 / c. 44, nr. 1141, s. 545-546 / c. 44, nr. 1142, s. 566-568 / c. 44, nr. 1143, s. 593-595 / c. 44, nr. 1144, s. 617-619 / c. 45, nr. 1145, s.18-20 / c. 45, nr. 1146, s.40-43.

İmzasız: *Toulon Küreğinden Tuileries Sarayı'na*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 155-162.

Sohbet

Mahmut Sâdık: *Acaba Dedikleri Gibi Mi?*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 315.

N.B.: *Ramazân Gecesi Bir Cevalân*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 375-376.

Şiir

[OZANSOY], **Fâik Ali:** *Beklediğimiz Donanma*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 567.

[OZANSOY], **Fâik Ali:** *Kahraman Ra'ûf Bey'e*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 423.

[OZANSOY], **Hâlîl Fahri:** *Bağdat*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 178.

[OZANSOY], **Hâlîl Fahri:** *Edirne'ye Doğru*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 254.

Tanıtım

İmzasız: *Lâle Devri*; SF, c. 44, nr. 1143, s.592.

İmzasız: *Musavver-i Dâiretü'l-maârif: Bir Türk Ansiklopedisi*; SF, c. 44, nr. 1139, s.502-503.

Tiyatro

Mehmet Rauf: *İki Kuvvet*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 99-102 / c. 44, nr. 1124, s. 133-136 / c. 44, nr. 1125, s. 163-167 / c. 44, nr. 1126, s. 182-185 / c. 44, nr. 1127, s. 213-215 / c. 44, nr. 1128, s. 230-232 / c. 44, nr. 1129, s. 256-258 / c. 44, nr. 1130, s. 280-282 / c. 44, nr. 1131, s. 304-306 / c. 44, nr. 1132, s.331-334 / c. 44, nr. 1133, s. 352-354

/ c. 44, nr. 1134, s. 377-379 / c. 44, nr. 1136, s. 421-424 / c. 44, nr. 1137, s. 453-454.

Eğitim

İmzasız: *Açık Yerlerde, Temiz Hava İçinde Semâ Altında Mektebler ve Tadrîsât*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 586-587,590.

İmzasız: *Bir Millet'in Hayat Bulması ve Bunun Kuvve-i Muhrikası*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 13-14.

İmzasız: *Daima İtidâl ve İhtiyât Bilâ Tereddüd-i Tedbîr-i Seri*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 267.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [14] SF, c. 45, nr. 1170, s. 617-618,

İmzasız: *Hüzâl-i Nesliye Çâre-i Âcil*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 180-182.

İmzasız: *Kızların Talîm ve Terbiyesi*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 228-229.

İmzasız: *Kütüphâneler-Kırâathâneler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 191.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: İngiltere'de Çocukların Nezâket Cemiyeti*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 351-352.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: Mekteb Çocukları ve Diş Fırçaları*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 352.

İmzasız: *Mekteblere ve Mekteb Kitâblarına Dâir*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 515.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Muzafferiyetin Sebebi Yalnız Mekteblerdir*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 308-309.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana'da Beytü'l-Ahâli*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111.

M. Saîd: *Halka Nasıl Konferans Vermeli?*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 394-395,398.

Mahmut Sâdık: *Açık Bir İki Söz*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 579-580.

Mahmut Sâdık: *Fesâd Ahlak... Devâsını Ararken*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 171, 174-176.

Mahmut Sâdık: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 602.

Mahmut Sâdık: *Memleketimizin Başlıca Hastalığı Nedir*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 53-55.

Mahmut Sâdık: *Okumayız, Tetebbudan Sıkılırız. Çünkü Tembelleriz*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 75-77.

Mahmut Sâdık: *Saha-ı Efkâr ve İçtihâdda*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 123-126.

Mahmut Sâdık: *Sihhat-ı Umûmiye Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 363.

Mahmut Sâdık: *Tekvîn-i Efkâr: Maarif Meselesi, En Müşkil Mesele*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 147-151.

Mahmut Sâdık: *Terbiye-i Umûmiyede Düşünülecek Noktalar*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 195, 198-199.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 386.

Güncel Olaylar

[AKALIN], **Besim Ömer:** *Üstâd-ı Muhterem Hayreddin Paşa*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 42-43.

İmzasız: *10 Temmuz-Iyd-ı Milliye*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 257-258.

İmzasız: *25 Senelik Bir Devre-i Hükümet*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 153-154.

İmzasız: *Âşık ve Firâri Bir Patrik*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.

İmzasız: *August Bebl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 397.

İmzasız: *Aydın Vâlisi Rahmi Bey Efendi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 605.

İmzasız: *Bâb-ı Ali'nin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 527-528.

İmzasız: *Bahr-i Muhît Ortasında Bir Yangın - Volturmo Fâciası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 592.

İmzasız: *Basra Kumandanı Ferîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.

İmzasız: *Bir İngiliz Tayyârecisi*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 400.

İmzasız: *Bulgaristan Zelzelesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 249.

İmzasız: *Büyük Hâmid'in Şerefine Bir Ziyâfet*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 411-412.

İmzasız: *Büyük Hâmid'in Şerefine Bir Ziyâfet*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 411-412.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [1] SF, c. 45, nr. 1148, s. 89-91.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [2] SF, c. 45, nr. 1149, s. 114-117.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [3] SF, c. 45, nr. 1152, s. 186-188.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [4] SF, c. 45, nr. 1153, s. 209-211.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [5] SF, c. 45, nr. 1154, s. 233-236.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [6] SF, c. 45, nr. 1155, s. 258-261.

İmzasız: *Cereyân-ı Siyâsî*; [7] SF, c. 45, nr. 1156, s. 282-284.

İmzasız: *Deniz Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 340-341.

İmzasız: *Der-Seadet Tramvayları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 156-158.

İmzasız: *Devletlerin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 552.

İmzasız: *Düvel-i Muazzama Notası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 624.

İmzasız: *Edirne Hey'etleri*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 441.

- İmzasız:** *Edirne Sultân Selîm-i Sâni Câmî-i Şerîfi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 320-321.
- İmzasız:** *Ermeni Vatandaşlarımızın Şenlikleri*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 597-598.
- İmzasız:** *Hayât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 230.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [1] SF, c. 45, nr. 1157, s. 305-306.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [2] SF, c. 45, nr. 1158, s. 329-331.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [3] SF, c. 45, nr. 1159, s. 353-357.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [4] SF, c. 45, nr. 1160, s. 377-380.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [5] SF, c. 45, nr. 1161, s. 401-403.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [6] SF, c. 45, nr. 1162, s. 425-428.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [7] SF, c. 45, nr. 1163, s. 449-451.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [8] SF, c. 45, nr. 1164, s. 483-485.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [9] SF, c. 45, nr. 1165, s. 497-503.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [10] SF, c. 45, nr. 1166, s. 521-524.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [11] SF, c. 45, nr. 1167, s. 545-548.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [12] SF, c. 45, nr. 1168, s. 569-571.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [13] SF, c. 45, nr. 1169, s. 593-595.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [14] SF, c. 45, nr. 1170, s. 617-618.
- İmzasız:** *İngiltere’de Büyük İzdivaç*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 585.
- İmzasız:** *İstanbul Hâdisâtı*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 137-139 /c. 45, nr. 1151, s. 161-166.
- İmzasız:** *İstanbul Hayâtı-Hayât-ı Milliye*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.
- İmzasız:** *İstanbul Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 281-282.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 121.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 170.
- İmzasız:** *İstanbul Seylâbı*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 485-486.
- İmzasız:** *Kırkilise’den Bandırma’ya Tayyâre İle*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 619.
- İmzasız:** *Kütüphâneler-Kırâathâneler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 191.
- İmzasız:** *Londra’da Bir İzdivaç*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 448.
- İmzasız:** *Mahmut Şevket Paşa Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 132-133.
- İmzasız:** *Matmazel De Frésia*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 517.
- İmzasız:** *Mis “Davison” un Vefatı*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.

- İmzasız:** *Mis Daisy Marcham*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 273.
- İmzasız:** *Moda Yarışları*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 412-413.
- İmzasız:** *Mukaddemât-ı Sulhiyye Metni*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 47-48.
- İmzasız:** *Mümâresât-ı Bedeniye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 438-439.
- İmzasız:** *Müstakbel Bir İmparatoriçe*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 204.
- İmzasız:** *Müttefiklerin Cevabı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 21.
- İmzasız:** *Osmanlı Tayyâreleri*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 592.
- İmzasız:** *Piyer Loti*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 297.
- İmzasız:** *Prences Sophie de Saxe Weimar*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 540.
- İmzasız:** *Resimlerimiz: Aquitania*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 590.
- İmzasız:** *Reşâdiye'nin Resmî Tenzîli*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 440.
- İmzasız:** *Rûhi El-Hâliidi Bey*; SF, c. 45, nr. 1158, s.328.
- İmzasız:** *Seyâhat Kîseleri*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 151.
- İmzasız:** *Sokullu Mehmet Paşa*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 368.
- İmzasız:** *Şehzâde-i Cennet-mekân Mahmut Necmeddin Efendi*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Ormancılık Kongresi*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 255.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Otomobilcilikte Fransızların Muvaffakiyeti*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 141.
- İmzasız:** *Tarabya'da Fransa Sefârethânesi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 327-328.
- İmzasız:** *Tavassut*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499.
- İmzasız:** *Tayyâre İle Paris İstanbul Kahire*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 592.
- İmzasız:** *Tünel*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 51-52.
- İmzasız:** *Veli Efendi Yarışları*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 581.
- İmzasız:** *Vesâik: Beyânnâme*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499.
- İmzasız:** *Vükelâ-yı Cedîd*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- İmzasız:** *Yeni Vâliler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 177.
- Mahmut Sâdik:** *Denizcilik*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 411.
- Mahmut Sâdik:** *Kadınlar Hakkında*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 437-438.

Hukuk

İmzasız: *Adli ve İctimâî ve Vicdân-ı Cedid*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 134-135.

İmzasız: *Almanya'da Meccânen İstişâre-i Adliyye*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 88.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İspanya Delikanlıları Arasında Cinâyetler*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136.

İnceleme ve Araştırma

[BÖLÜKBAŞI], **Rıza Tevfik:** *Müteveffa Muallim Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 531-533.

İmzasız: *Fâzıl-ı Muhterem Ahmet Midhat Efendi'nin Vefâtı*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 171-173.

İmzasız: *Profesör Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468-470.

[KÖPRÜLÜ], **Mehmet Fuat:** *Millî Terennümlerimiz*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 197-201.

[KÖPRÜLÜ], **Mehmet Fuat:** *Şeyh Gâlib*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 4-10.

İstanbul Haberleri

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [1] SF, c. 45, nr. 1159, s. 346-351.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [2] SF, c. 45, nr. 1160, s. 380-383.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [3] SF, c. 45, nr. 1161, s. 405-406.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [4] SF, c. 45, nr. 1162, s. 430-431.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [5] SF, c. 45, nr. 1164, s. 486-489.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [6] SF, c. 45, nr. 1165, s. 491.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [7] SF, c. 45, nr. 1166, s. 525-526.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [8] SF, c. 45, nr. 1167, s. 541-543.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [9] SF, c. 45, nr. 1168, s. 571-575.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [10] SF, c. 45, nr. 1170, s. 615-616.

İmzasız: *Dersaadet Tramvayları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 156-158.

İmzasız: *İstanbul Hâdisâtı*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 137-139 /c. 45, nr. 1151, s. 161-166.

İmzasız: *İstanbul Hayâtı-Hayât-ı Milliye*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.

İmzasız: *İstanbul Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 281-282.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1132, s.314.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1138, s. 458.

- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 602-603.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 50.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 482.
- İmzasız:** *İstanbul Seylâbı*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 485-486.
- İmzasız:** *Moda Yarışları*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 412-413.
- İmzasız:** *Piyer Loti*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 297.
- İmzasız:** *Tarabya'da Fransa Sefârethânesi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 327-328.
- İmzasız:** *Tünel*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 51-52.
- İmzasız:** *Vesâik: Beyânnâme*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499.
- Mahmut Sâdik:** *Denizcilik*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 411.
- Mahmut Sâdik:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 410.
- Mahmut Sâdik:** *Siyâset-i Belediye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 435-436.

İstanbul Postaları

- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 242.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1132, s.314.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1133, s.338.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1134, s.362.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1137, s. 434.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1138, s. 458.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 482.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 506.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 530.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1142, s. 554.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 578.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 602-603.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 2-3.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 26.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 50.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 74.

- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 98-99.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 121.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 146.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 170.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 194.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 218.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 242.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 266.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 290.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 314.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 338.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 362.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 434.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 458.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 482.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 506.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 530-531.
- M.R.:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 170.
- M.R.:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 194.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 386.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 410.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 554.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 578.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 602.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 2.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 26-27.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 50.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 74.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 98.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 122.

- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 146-147.
 [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 218-219.
 [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 266.
 [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 290.
 [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 386.
 [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 410.

Kadın ve Moda

- İmzasız: *Etkeli Miralaylar*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 167.
 İmzasız: *İngiltere'de "Süfrajeter"ler*; SF, c. 45, nr. 1166, s.512-513.
 İmzasız: *İnkılâb-ı Nisvân-ı İslâm*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 563.
 İmzasız: *Kadınlardan Dayak Yiyen Erkekler*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 262.
 İmzasız: *Kızların Talîm ve Terbiyesi*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 228-229.
 İmzasız: *Milyarderlerin Dul Zevceleri*; SF, c. 45, nr. 1149, s.118-119.
 İmzasız: *Modadan Vazgeçmek Mümkün Mü?*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 276-277.
 İmzasız: *Mühendis Bir Kadın*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 273.
 İmzasız: *Saha-ı İctimâiyyatta Muvaffakiyet-i Nisvân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 243, 246-247.
 İmzasız: *Yelpâzenin Hayâtı*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 199.
 Mahmut Sâdık: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 602.
 Mahmut Sâdık: *Kadın ve Kadınlık Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 603-605.
 Mahmut Sâdık: *Kadınlar Hakkında*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 437-438.

Keşifler ve İcatlar

- İmzasız: *Amundsen Kutb-ı Cenûbîde*; SF, c. 44, nr. 1138, s.459-462 / c. 44, nr. 1139, s. 488-490 / c. 44, nr. 1140, s. 515-518 / c. 44, nr. 1141, s. 539-542 / c. 44, nr. 1143, s. 586-590.
 İmzasız: *Cilve-i Hayât: Doktor Behring*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304.
 İmzasız: *Kutb-ı Cenûbî'nin Keşfi*; SF, c. 44, nr. 1137, s.451-453.
 İmzasız: *Kutubların Keşfi-Kutub Seyyâhları-Telef Olan Canlar, Sarf Edilen Paralar*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 300-304.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: Mc. Kinsley Dağı*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 472.

İmzasız: *Profesör Hydyu Noguşi*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 496.

İmzasız: *Şuûn-ı Fenniye: Garîb Bir Cirm-i Semâvî*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 592.

Kitap

İmzasız: *Lâle Devri*; SF, c. 44, nr. 1143, s.592.

İmzasız: *Musavver-i Dâiretü'l-maârif: Bir Türk Ansiklopedisi*; SF, c. 44, nr. 1139, s.502-503.

Maliye

İmzasız: *Alman Kudret-i Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 195-198.

İmzasız: *Asyâ-yı Osmaninin Menâbi-i Serveti*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 613-614.

İmzasız: *Harbe Doğru*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 612-615.

İmzasız: *Harbiyye Bütçeleri ve Bir Milyon İşçi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 56-57.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 242.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 74.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 98-99.

İmzasız: *Muvâzene-i Teslîhât: Almanya'nın Yeni Tezyîd-i Kuvvâsı*; SF, c. 44, nr. 1136, s.428-431.

İmzasız: *Paris Maliye Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 197.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Amerika Cemâhir-i Müttefike-i Amerika'nın İktisadî Terakkisi*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Avrupa'da Bir Muharebe-i Umumiyenin Masrafı*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Balkan Hükümetlerinin Kuvva-ı Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya Japon Muharebesi Masrafı*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 263.

Mahmut Sâdik: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 554.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 410.

[YURTMAN], **A(bdülgani) Seniy:** *Suriye Kıt'asının İstikbâl-i Karîbi*; SF, c. 44, nr. 1133, s.339-346.

MUSAHABELER

Musahabe-i Edebiyye

[KÖPRÜLÜ], Mehmet Fuat: *Teessürât: Ebuzziyâ Tevfik Bey*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 507-508.

Musahabe-i Fenniyye

İmzasız: *20 000 Senelik Bir Filin Kadîdi*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 579-583.

İmzasız: *Artık Kesilmeyecek, Dikilecek*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 267-274.

İmzasız: *Müfrit-Mor" Hayâlâtı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 3-8.

Musahabe-i İctimaiyye

İmzasız: *Harbe Doğru*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 612-615.

İmzasız: *Japonya Nasıl Terakki Ettiler?*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 412-418 / c. 44, nr. 1137, s. 442-446 / c. 44, nr. 1138, s. 470-475 / c. 44, nr. 1139, s. 490-492 / c. 44, nr. 1140, s. 508-511 / c. 44, nr. 1141, s. 531-534 / c. 44, nr. 1142, s. 570-571.

İmzasız: *Medeniyet Terakki mi Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 219-223 / c. 44, nr. 1129, s. 243-249.

Musahabe-i İktisadiyye

İmzasız: *Alman Kudret-i Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 195-198.

İmzasız: *İki Bahr-i Muhît Panama'da İctimâ Edecek*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 603-611.

Musahabe-i Tarihiyye

İmzasız: *Bir Haydudun Muhasarası*; (1879 senesinde Fransa'da yaşanmış bir olay hakkında); SF, c. 44, nr. 1127, s. 203-210.

Resmî Yazılar ve Belgeler

İmzasız: *Bâbîâlî'nin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 527-528.

İmzasız: *Dersaadet ve Civarı Şehir Demiryolları Osmanlı Anonim Şirketi Nizâm-nâme-i Dahilisi Sûretidir*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 67-71.

İmzasız: *Devletlerin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 552.

- İmzasız:** *Düvel-i Muazzama Notası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 624.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [2] SF, c. 45, nr. 1158, s. 329-331.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [4] SF, c. 45, nr. 1160, s. 377-380.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 458.
- İmzasız:** *Kavânîn ü Nizâmât*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499-502 / c. 44, nr. 1140, s. 523-527 / c. 44, nr. 1141, s. 546-551 / c. 44, nr. 1142, s. 571-576 / c. 44, nr. 1143, s. 595-598 / c. 44, nr. 1144, s. 620-623.
- İmzasız:** *Kütüphâneler-Kırâathâneler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 191.
- İmzasız:** *Mukaddemât-ı Sulhiyye Metni*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 47-48.
- İmzasız:** *Müttefiklerin Cevabı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 21.
- İmzasız:** *Tavassut*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499.
- İmzasız:** *Vesâik: Beyânnâme*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499.
- İmzasız:** *Vesâik: Cevabî Nota Sûreti*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 309-310.
- [TOKGÖZ], **İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 290.
- Sağlık**
- İmzasız:** *Artık Kesilmeyecek, Dikilecek*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 267-274.
- İmzasız:** *Azim ve Merâm*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 219, 222.
- İmzasız:** *Bir Milletın Hayat Bulması ve Bunun Kuvve-i Muhrikası*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 13-14.
- İmzasız:** *Cilve-i Hayât: Doktor Behring*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304.
- İmzasız:** *Doktor Aleksı Karel ve Hârikaları*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 208.
- İmzasız:** *Güldüren Hastalıklar: Hıçkırık, Esneme, Aksırma*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 405.
- İmzasız:** *Hüzâl-i Nesliye Çâre-i Âcil*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 180-182.
- İmzasız:** *Kolera, Koleranın Hüküm-fermâ Olduğu Esnada Takibi Lazım Gelen Hatt-ı Hareket Hakkında Umuma Ait Ma'lûmat*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 10-11.
- İmzasız:** *Küçük ve Pis Odalara Karşı Mücâdele*; SF, c. 44, nr. 1137, s.435-442.
- İmzasız:** *Lahey'de Beynel-Milel Afyon Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 396.
- İmzasız:** *Profesör Hydyu Noguşi*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 496.
- İmzasız:** *Sinekler*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 392-393.
- İmzasız:** *Sükût-ı Müebbed İçinde*; SF, c. 44, nr. 1134, s. 363-367.

- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İspirto ve Tenâsül-i Beşer*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 158-159.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İşret Aleyhindeki Bir Kongrede Doktorlar*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İtalya'da Belediye Eczâhaneleri*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.
- İmzasız:** *Terbiye-i Bedeniyye Talimleri*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 64.
- İmzasız:** *Zehirli Yılanlara Karşı*; SF, c. 44, nr. 1134, s. 367-372.
- Mahmut Sâdık:** *Sihhat-ı Umûmiye Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 363.
- Nûri Bekir (Doktor):** *Dâ'ü'l-Leyl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 390-391.
- Nûri Bekir (Doktor):** *Tesemmüm-i Sevdâyi -Bir Kadın Mektûbu*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 343-344,346 / c. 45, nr. 1160, s. 366-367.
- Reşâd Ziyâ (Doktor):** *Veremi Herkes Bilmelidir*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 18-20 / c. 44, nr. 1120, s. 43-48.

Savaş

- İmzasız:** *Âli Kadın*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 555-559.
- İmzasız:** *Bir Drednot Nasıl Doğuyor*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 483-488.
- İmzasız:** *Bulgarların Mezâlim-i Hûnhârâne ve Tahribât-ı Vahşiyânesi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 324-325.
- İmzasız:** *Edirne Hey'etleri*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 441.
- İmzasız:** *Edirne Vilâyetinde Tahrîb Edilmiş Olan Köyler*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 464-465.
- İmzasız:** *Fransa'da Seyyâr Askerî Furunları*; SF, c. 45, nr. 1168, s.560.
- İmzasız:** *Fransa'nın Bahrî Manevraları*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 172.
- İmzasız:** *Harbiyye Bütçeleri ve Bir Milyon İşçi*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 56-57.
- İmzasız:** *Hava Zırhlıları*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 14-16 / c. 45, nr. 1146, s. 30-34.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [1] SF, c. 45, nr. 1157, s. 305-306.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [2] SF, c. 45, nr. 1158, s. 329-331.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [3] SF, c. 45, nr. 1159, s. 353-357.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [4] SF, c. 45, nr. 1160, s. 377-380.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [5] SF, c. 45, nr. 1161, s. 401-403.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [6] SF, c. 45, nr. 1162, s. 425-428.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [7] SF, c. 45, nr. 1163, s. 449-451.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [8] SF, c. 45, nr. 1164, s. 483-485.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [9] SF, c. 45, nr. 1165, s. 497-503.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [10] SF, c. 45, nr. 1166, s. 521-524.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [11] SF, c. 45, nr. 1167, s. 545-548.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [12] SF, c. 45, nr. 1168, s. 569-571.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [13] SF, c. 45, nr. 1169, s. 593-595.

İmzasız: *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [14] SF, c. 45, nr. 1170, s. 617-618.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1137, s. 434.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 482.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1142, s. 554.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 218.

İmzasız: *Kâbil-i Sevk ve İdâre Balonları*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 316-319.

İmzasız: *Kızıl Tepe Muhârebesi*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 387-391.

İmzasız: *Petrol İle Mütiharrik Sefâin-i Harbiyye*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 369.

İmzasız: *Reşâdiye Drednotu*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 424.

Mahmut Sâdik: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 578.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 2.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 26-27.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 74.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 98.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 122.

[TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 218-219.

Seyahat

İmzasız: *Bahr-i Lut'ta Bir Cevelân*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 371-372.

İmzasız: *Mahmut Şevket Efendi'nin Rusya Seyâhati*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 444-445.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: Menâzır-ı Kutbiyye*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 348.

İmzasız: *Mösyö Poincaré'nin İngiltere Seyâhati*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 196-197.

İmzasız: *Pompeyi Harabeleri*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 261-262.

İmzasız: *Seyâhat Kîseleri*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 151.

Siyaset

- İmzasız:** *10 Temmuz-Iyd-ı Milliye*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 257-258.
- İmzasız:** *Afrika'da Yeni Bir Hâdise*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 619.
- İmzasız:** *Anadoluda Almanlar*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 486-487,490-491.
- İmzasız:** *Avrupa ve Balkanlar*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 345.
- İmzasız:** *Bâb-ı Ali'nin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 527-528.
- İmzasız:** *Bulgarların Mezâlim-i Hûnhârâne ve Tahribât-ı Vahşiyânesi*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 324-325.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [1] SF, c. 45, nr. 1148, s. 89-91.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [2] SF, c. 45, nr. 1149, s. 114-117.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [3] SF, c. 45, nr. 1152, s. 186-188.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [4] SF, c. 45, nr. 1153, s. 209-211.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [5] SF, c. 45, nr. 1154, s. 233-236.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [6] SF, c. 45, nr. 1155, s. 258-261.
- İmzasız:** *Cereyân-ı Siyâsî*; [7] SF, c. 45, nr. 1156, s. 282-284.
- İmzasız:** *Devletlerin Cevabı*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 552.
- İmzasız:** *Dört Kral*; SF, c. 45, nr. 1158, s.328.
- İmzasız:** *Düvel-i Muazzama Notası*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 624.
- İmzasız:** *Edirne Vilâyetinde Tahrîb Edilmiş Olan Köyler*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 464-465.
- İmzasız:** *Harbe Doğru*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 612-615.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [1] SF, c. 45, nr. 1157, s. 305-306.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [2] SF, c. 45, nr. 1158, s. 329-331.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [3] SF, c. 45, nr. 1159, s. 353-357.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [4] SF, c. 45, nr. 1160, s. 377-380.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [5] SF, c. 45, nr. 1161, s. 401-403.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [6] SF, c. 45, nr. 1162, s. 425-428.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [7] SF, c. 45, nr. 1163, s. 449-451.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [8] SF, c. 45, nr. 1164, s. 483-485.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [9] SF, c. 45, nr. 1165, s. 497-503.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İçtimâiyye*; [10] SF, c. 45, nr. 1166, s. 521-524.

- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [11] SF, c. 45, nr. 1167, s. 545-548.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [12] SF, c. 45, nr. 1168, s. 569-571.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [13] SF, c. 45, nr. 1169, s. 593-595.
- İmzasız:** *Hayât-ı Siyâsiye ve İctimâiyye*; [14] SF, c. 45, nr. 1170, s. 617-618.
- İmzasız:** *İngiltere Sefiri Sir Mallet*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 585.
- İmzasız:** *İstanbul Hâdisâtı*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 137-139 /c. 45, nr. 1151, s. 161-166.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1133, s.338.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1134, s.362.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1137, s. 434.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 482.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 2-3.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 26.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 50.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 74.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 98-99.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 121.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 146.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 218.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 242.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 266.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 290.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 314.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 338.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 362.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 434.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 458.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 506.
- İmzasız:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 530-531.

- İmzasız:** *Kavânîn ü Nizâmât*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499-502 / c. 44, nr. 1140, s. 523-527 / c. 44, nr. 1141, s. 546-551 / c. 44, nr. 1142, s. 571-576 / c. 44, nr. 1143, s. 595-598 / c. 44, nr. 1144, s. 620-623.
- İmzasız:** *Lahey'de Sulh ve Müsâlemet Sarayı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 388-389.
- İmzasız:** *Mukaddemât-ı Sulhiyye Metni*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 47-48.
- İmzasız:** *Müstakbel Bir İmparatoriçe*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 204.
- İmzasız:** *Müttefiklerin Cevabı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 21.
- İmzasız:** *Osmanlı - Yunan Müzâkerâtı*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 596-597.
- İmzasız:** *Romanya ve Romanyalılar*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 220-221.
- İmzasız:** *Siyâh Kabine*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 102-103.
- İmzasız:** *Süferâ-yı Osmaniye*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 364-366.
- İmzasız:** *Tavassut*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 499.
- İmzasız:** *Vesâik: Cevabî Nota Sûreti*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 309-310.
- İmzasız:** *Vükelâ-yı Cedîd*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- İmzasız:** *Yeni Vâliler*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 177.
- M.R.:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 194.
- Mahmut Sâdık:** *Acaba Dedikleri Doğru Mu?*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 315.
- Mahmut Sâdık:** *İnkılâba Doğru-Temessül Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 483-485.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 386.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 410.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 554.
- Mahmut Sâdık:** *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 602.
- Mahmut Sâdık:** *Müebbed Sulh ve Salâh*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 387-388.
- Mahmut Sâdık:** *Saha-ı Efkâr ve İçtihâdda*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 123-126.
- Mahmut Sâdık:** *Siyâset-i Belediye*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 435-436.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 2.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 26-27.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 50.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 74.
- [TOKGÖZ], **Ahmet İhsân:** *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 98.

- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 122.
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 146-147.
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 218-219.
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 266.
- [TOKGÖZ], Ahmet İhsân: *İstanbul Postası*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 290.
- [YURTMAN], A(bdülgani) Seni: *Suriye Kıt'asının İstikbâl-i Karîbi*; SF, c. 44, nr. 1133, s.339-346.

Şuun-ı Medeniyye

- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Ahlakın Esaset-i Fenniyesi*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Amerika Cemâhir-i Müttefike-i Amerika'nın İktisadî Terakkisi*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Avrupa'da Bir Muharebe-i Umumiyenin Masrafı*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Balkan Hükümetlerinin Kuvva-ı Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Balkanlar ve İtriyyar*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Bir Adamı öldürmek İçin Kaç Kurşun Lâzım?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Bizde Tiyatro Bir iki Söz. Avrupa'da*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 206-207.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Cemiyet-i Tahrîrül- Mer'âti Birefü'l-Hicâb*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 550-551.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da İntihâr*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89-90.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da Tenâkus-ı Nüfus*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 263.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Hayvanların Zekası Var mı?*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285-286.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İmparator Wilhelm'in Norveçlilere Hediyesi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İspanya Delikanlıları Arasında Cinâyetler*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136.
- İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: İspirto ve Tenâsül-i Beşer*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 158-159.

- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İşret Aleyhindeki Bir Kongrede Doktorlar*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 136.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: İtalya'da Belediye Eczâhaneleri*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Kamere Seyahât*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 45-47.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Londra'nın Garib Klüpleri*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 43-45.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Muzafferiyetin Sebebi Yalnız Mekteplerdir*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 308-309.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Ormancılık Kongresi*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Otomobilcilikte Fransızların Muvaffakiyeti*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 141.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Paris'te Beynel-Milel Ormancılık Kongresi*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Roma'da Teşebbüsât-ı Belediye*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya Japon Muharebesi Masrafı*; (SF, c. 44, nr. 1129, s. 263.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya'da Tezâyid-i Nüfûs*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 112.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Sinematograf Tarihi Kayd ve Zabt Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Tayyâre İle Avrupa'da Bir Cevalân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 255.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana Belediyesinin Sanâyi; Bankası*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 231.
- İmzasız:** *Şuûn-ı Medeniyye: Viyana'da Beytü'l-Ahâli*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111.

Tanıtım

- A(Ayın) Nuri: Menlik**; SF, c. 45, nr. 1161, s. 403-405.
- [AKALIN], Besim Ömer** : *Üstâd-ı Muhterem Hayreddin Paşa*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 42-43.
- [BÖLÜKBAŞI], Rıza Tevfik**: *Müteveffa Muallim Vambery*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 531-533.
- İmzasız: Adakale: Tuna Üzerinde Son Hatıra**; SF, c. 45, nr. 1149, s. 108-109.
- İmzasız: Ahvâl-i Hevâiyye**; SF, c. 45, nr. 1158, s.331.
- İmzasız: Bahr-i Lut'ta Bir Cevalân**; SF, c. 45, nr. 1160, s. 371-372.
- İmzasız: Eyyâm-ı Bâhûr**; SF, c. 45, nr. 1156, s.283.
- İmzasız: İngiltere'nin Şâir-i Handâm Mister Robert Bridges**; SF, c. 45, nr. 1160, s. 369.
- İmzasız: Lâle Devri**; SF, c. 44, nr. 1143, s.592.

İmzasız: *Musavver-i Dâiretü'l-maârif: Bir Türk Ansiklopedisi*; SF, c. 44, nr. 1139, s.502-503.

İmzasız: *Mustafa Refik Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 493-494.

İmzasız: *Profesör Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468-470.

İmzasız: *Resimlerimiz*; SF, c. 45, nr. 1146, s. 40.

İmzasız: *Serin Bir Muhît*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 191.

İmzasız: *Sıcaklar ve Yalova Sayfiyyesi*; SF, c. 45, nr. 1154, s.236.

İmzasız: *Sıcaktan Muzdarib Olanlara*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 212.

İmzasız: *Sıkılmaz Bir Yer*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 143-144.

İmzasız: *Silivri*; SF, c. 45, nr. 1120, s. 40.

İmzasız: *Yalova Kaphcaları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 166.

İmzasız: *Yalova'da Ramazân Geceleri*; SF, c. 45, nr. 1159, s.357.

İmzasız: *Yalova'da*; SF, c. 45, nr. 1157, s.310.

İmzasız: *Yaz Mevsimi*; SF, c. 45, nr. 1155, s.262.

İmzasız: *Yuan Şikay*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 565-566.

Tarih

A(Ayın) Nuri: *Menlik*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 403-405.

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [1] SF, c. 45, nr. 1159, s. 346-351

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [2] SF, c. 45, nr. 1160, s. 380-383

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [3] SF, c. 45, nr. 1161, s. 405-406,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [4] SF, c. 45, nr. 1162, s. 430-431,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [5] SF, c. 45, nr. 1164, s. 486-489,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [6] SF, c. 45, nr. 1165, s. 491,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [7] SF, c. 45, nr. 1166, s. 525-526,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [8] SF, c. 45, nr. 1167, s. 541-543,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [9] SF, c. 45, nr. 1168, s. 571-575,

[ARSEVEN], **Celâl Esat:** *Eski Galata ve Binâları*; [10] SF, c. 45, nr. 1170, s. 615-616,

İmzasız: *Edward Gibbon*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 3-4.

İmzasız: *Filistin*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 537-540.

İmzasız: *On Dokuzuncu Asırda İngiliz Müverrihleri*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 51-54.

TEFRİKALAR

Hikaye

İmzasız: *Mirâs*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 306-308 / c. 44, nr. 1132, s. 328-331 / c. 44, nr. 1133, s. 354-358 / c. 44, nr. 1134, s. 372-376 / c. 44, nr. 1135, s. 401-405 / c. 44, nr. 1136, s. 425-428 / c. 44, nr. 1137, s. 447-451 / c. 44, nr. 1138, s. 475-477 / c. 44, nr. 1139, s. 493-495 / c. 44, nr. 1140, s. 522-523.

İmzasız: *Tesliyet-kâr*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 534-538 / c. 44, nr. 1142, s. 562-566 / c. 44, nr. 1144, s.611-612 / c. 45, nr. 1145, s.8-13 / c. 45, nr. 1146, s. 35-38 / c. 45, nr. 1147, s.64-67 / c. 45, nr. 1148, s.92-95 / c. 45, nr. 1153, s.214-216 / c. 45, nr. 1156, s.285-286 / c. 45, nr. 1157, s.307-309 / c. 45, nr. 1158, s.332-334 / c. 45, nr. 1159, s.356-358.

[KORYÜREK], Enis Behiç: *Nöbetçi*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 518-519 / c. 44, nr. 1141, s. 538-539.

Mehmet Rauf: *Mültehib Bir Âşıkın Tarihi*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 11-16 / c. 44, nr. 1120, s. 35-41 / c. 44, nr. 1121, s. 65-67 / c. 44, nr. 1122, s. 86-89.

Suâd Said: *Ali Fikri Bey'in Ventribiyol Terkiâtı*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 222,226-227 / c. 45, nr. 1155, s. 247-248,250-251 / c. 45, nr. 1156, s.274-275.

Roman

İmzasız: *David Copperfield -İngiliz Hikaye-nüvis-i Eşheri Charles Dickens'ın Eâzım-ı Âsârındandır*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 17 / c. 44, nr. 1120, s. 41-42 / c. 44, nr. 1121, s. 68-69 / c. 44, nr. 1122, s. 90-94 / c. 44, nr. 1123, s. 115-118 / c. 44, nr. 1124, s. 137-141 / c. 44, nr. 1126, s. 185-190 / c. 44, nr. 1127, s. 210-213 / c. 44, nr. 1128, s. 235-238 / c. 44, nr. 1129, s. 258-261 / c. 44, nr. 1130, s. 282-284 / c. 44, nr. 1131, s. 298-300 / c. 44, nr. 1132, s. 326-328 / c. 44, nr. 1133, s. 350-351 / c. 44, nr. 1134, s. 379-382 / c. 44, nr. 1135, s. 400-401 / c. 44, nr. 1136, s. 418-421 / c. 44, nr. 1137, s. 446-448 / c. 44, nr. 1138, s. 477-479 / c. 44, nr. 1139, s. 498 / c. 44, nr. 1141, s. 545-546 / c. 44, nr. 1142, s. 566-568 / c. 44, nr. 1143, s. 593-595 / c. 44, nr. 1144, s. 617-619 / c. 45, nr. 1145, s.18-20 / c. 45, nr. 1146, s.40-43.

Mehmet Rauf: *Menekşe*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 496-497 / c. 44, nr. 1140, s. 520-521 / c. 44, nr. 1141, s. 543-544 / c. 44, nr. 1142, s.569 / c. 44, nr. 1143, s. 591-592 / c. 44, nr. 1144, s.616 / c. 45, nr. 1145, s.17 / c. 45, nr. 1146, s.39-40 / c. 45, nr. 1147, s.62-64 / c. 45, nr. 1149, s.106-108 / c. 45, nr. 1150, s.130-131 / c. 45, nr. 1152, s.

188-190 / c. 45, nr. 1153, s. 202-203 / c. 45, nr. 1154, s. 238-239 / c. 45, nr. 1156, s. 278.

Makale

İmzasız: *Amundsen Kutb-ı Cenûbîde*; SF, c. 44, nr. 1138, s.459-462 / c. 44, nr. 1139, s. 488-490 / c. 44, nr. 1140, s. 515-518 / c. 44, nr. 1141, s. 539-542 / c. 44, nr. 1143, s. 586-590.

İmzasız: *Amundsen Kutb-ı Cenûbîde*; SF, c. 44, nr. 1138, s.459-462 / c. 44, nr. 1139, s. 488-490 / c. 44, nr. 1140, s. 515-518 / c. 44, nr. 1141, s. 539-542 / c. 44, nr. 1143, s. 586-590.

İmzasız: *Beynel-Milel Ahlak*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 270-271 / c. 45, nr. 1157, s. 298-299 / c. 45, nr. 1159, s. 340-343.

İmzasız: *Japonyalar Nasıl Terakki Etiler?*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 412-418 / c. 44, nr. 1137, s. 442-446 / c. 44, nr. 1138, s. 470-475 / c. 44, nr. 1139, s. 490-492 / c. 44, nr. 1140, s. 508-511 / c. 44, nr. 1141, s. 531-534 / c. 44, nr. 1142, s. 570-571.

İmzasız: *Medeniyet Terakki mi Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 219-223 / c. 44, nr. 1129, s. 243-249.

İmzasız: *Muvaffakiyet-i Akvâm-ı Mütemeddine*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 418-419,422 / c. 45, nr. 1163, s. 452-455 / c. 45, nr. 1166, s. 518-519 / c. 45, nr. 1170, s. 609-613.

Tiyatro

Mehmet Rauf: *İki Kuvvet*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 99-102 / c. 44, nr. 1124, s. 133-136 / c. 44, nr. 1125, s. 163-167 / c. 44, nr. 1126, s. 182-185 / c. 44, nr. 1127, s. 213-215 / c. 44, nr. 1128, s. 230-232 / c. 44, nr. 1129, s. 256-258 / c. 44, nr. 1130, s. 280-282 / c. 44, nr. 1131, s. 304-306 / c. 44, nr. 1132, s.331-334 / c. 44, nr. 1133, s. 352-354 / c. 44, nr. 1134, s. 377-379 / c. 44, nr. 1136, s. 421-424 / c. 44, nr. 1137, s. 453-454.

Teknolojik Gelişmeler

Hüseyin Raûf: *Telsiz Telgraf*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 463.

İmzasız: *Almanya ve Fransa'nın Kuvve-i Harbiyyeleri*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 233-234.

İmzasız: *Bahrî Muzafferiyetler Neye Mal Oluyor*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 147-152.

İmzasız: *Bir Drednot Nasıl Doğuyor*; SF, c. 44, nr. 1139, s. 483-488.

- İmzasız:** *Bir İngiliz Tayyârecisi*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 400.
- İmzasız:** *Fransız Şimendüferleri*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 284-285.
- İmzasız:** *Gazetecilik Hayatımızda Mühim Bir Teşebbüs-i Sanâyi*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 81-83.
- İmzasız:** *Hava Zirhlıları*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 14-16 / c. 45, nr. 1146, s. 30-34.
- İmzasız:** *İki Bahr-i Muhît Panama'da İçtimâ Edecek*; SF, c. 44, nr. 1144, s. 603-611.
- İmzasız:** *Japonya Nasıl Terakki Ettiler?*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 412-418 / c. 44, nr. 1137, s. 442-446 / c. 44, nr. 1138, s. 470-475 / c. 44, nr. 1139, s. 490-492 / c. 44, nr. 1140, s. 508-511 / c. 44, nr. 1141, s. 531-534 / c. 44, nr. 1142, s. 570-571.
- İmzasız:** *Makineli Pişano ve Keman*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 559-560.
- İmzasız:** *Mebâhis-i Mütenevvia: Mıknatışlı Maçunalar*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 349.
- İmzasız:** *Müfrit-Mor Hayâlâtı*; SF, c. 45, nr. 1145, s. 3-8.
- İmzasız:** *Ördek Fabrikası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 589-590.
- İmzasız:** *Resimlerimiz: Aquitania*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 590.
- İmzasız:** *Reşâdiye'nin Resmi Tenzîli*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 440.
- İmzasız:** *Yeni Bir Alet-i Tahlîsiyye*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 400.

TERCÜMELER

Hikaye

- Âsaf Said:** *Kapudan Julie Fax'ın Topu*; SF, c. 45, nr. 1166, s. 510-511, 514-515.
- D(Dat) B.:** *Bir Noksân*; SF, c. 44, nr. 1132, s. 323-326.
- İmzasız:** *Ah Minel-Aşk*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 108-115.
- İmzasız:** *Beş İnci*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 274-280.
- İmzasız:** *Bevvâ*; SF, c. 44, nr. 1133, s.346-350.
- İmzasız:** *Cadı Hikayesi*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 226-230.
- İmzasız:** *Finet'in Sırrı*; SF, c. 44, nr. 1123, s. 103-107.
- İmzasız:** *Gölün Perisi*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 297-298.
- İmzasız:** *Kitâbe-i Seng-i Mezar*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 175-182.
- İmzasız:** *Küçük Hikâye*; SF, c. 44, nr. 1142, s. 555-562.
- İmzasız:** *Küçük Hikâye*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 583-586.

İmzasız: *Mirâs*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 306-308 / c. 44, nr. 1132, s. 328-331 / c. 44, nr. 1133, s. 354-358 / c. 44, nr. 1134, s. 372-376 / c. 44, nr. 1135, s. 401-405 / c. 44, nr. 1136, s. 425-428 / c. 44, nr. 1137, s. 447-451 / c. 44, nr. 1138, s. 475-477 / c. 44, nr. 1139, s. 493-495 / c. 44, nr. 1140, s. 522-523.

İmzasız: *Peri Kızını Ararken*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 178-179.

İmzasız: *Sonbahar*; SF, c. 44, nr. 1122, s. 75-82.

İmzasız: *Tesliyet-kâr*; SF, c. 44, nr. 1141, s. 534-538 / c. 44, nr. 1142, s. 562-566 / c. 44, nr. 1144, s.611-612 / c. 45, nr. 1145, s.8-13 / c. 45, nr. 1146, s. 35-38 / c. 45, nr. 1147, s.64-67 / c. 45, nr. 1148, s.92-95 / c. 45, nr. 1153, s.214-216 / c. 45, nr. 1156, s.285-286 / c. 45, nr. 1157, s.307-309 / c. 45, nr. 1158, s.332-334 / c. 45, nr. 1159, s.356-358.

İmzasız: *Vakârlı Bir Genç Kız*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 103-106.

İmzasız: *Yedi Muganni*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 31-35.

[MORKAYA], Burhân Câhit: *Walter Staff'ın Sergüzeşti*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 442-443,446-447.

R(abbânî) Fehmi: *Bir Kadının İtirâfı*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 428-429.

Rabbâni Fehmi: *Emir Çavuşu*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 466-467.

Rabbâni Fehmi: *Madmazel Houidié'nin Kocası*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 494-495.

S(at) B.: *Zamane Kızları*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 300-303.

Sabri Hüsni: *Bir Gece*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 599-600.

Sabri Hüsni: *Dostum Pasyanis*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 620-623.

Sabri Hüsni: *Su Üzerinde*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 548-550.

Sirens S(Sin) *Fesleğen*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 223-226.

Sirens S(Sin): *Balo*; SF, c. 44, nr. 1138, s.462-469.

Sirens S(Sin): *Budda*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 82-86.

Sirens S(Sin): *Çoban Köpeği*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 163-165.

Sirens S(Sin): *Hâro*; SF, c. 44, nr. 1127, s. 201-203.

Sirens S(Sin): *Münzevi*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 127-133.

Sirens S(Sin): *Postal*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 54-62.

Sirens S(Sin): *Sirina*; SF, c. 44, nr. 1135, s.392-394.

Sirens S(Sin): *Zapugon*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 512-515.

Sirens S(Sin): *Zindanda*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 251-256.

Makale

İmzasız: *Adli ve İctimâî ve Vicdân-ı Cedid*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 134-135.

İmzasız: *Avrupa Satranç Tahtasının Oyunları*; SF, c. 45, nr. 1158, s. 322-323,326.

İmzasız: *Beynel-Milel Ahlak*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 270-271 / c. 45, nr. 1157, s. 298-299 / c. 45, nr. 1159, s. 340-343.

İmzasız: *Beynel-Milel Ahlak*; SF, c. 45, nr. 1156, s. 270-271 / c. 45, nr. 1157, s. 298-299 / c. 45, nr. 1159, s. 340-343.

İmzasız: *Büyük Şehirleri Yıkıp Yeniden mi Yapmalı?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 109-110.

İmzasız: *Dört Kral*; SF, c. 45, nr. 1158, s.328.

İmzasız: *Filistin*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 537-540.

İmzasız: *İnkılâb-ı Nisvân-ı İslâm*; SF, c. 45, nr. 1168, s. 563.

İmzasız: *Medeniyet Terakki mi Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 219-223 / c. 44, nr. 1129, s. 243-249.

İmzasız: *Saha-ı İctimâiyyâtta Muvaffakiyet-i Nisvân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 243, 246-247.

İmzasız: *Şarkta Katolikler Üzerinde Fransa'nın Himâyesi*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 582-583.

Roman

İmzasız: *David Copperfield -İngiliz Hikaye-nüvis-i Eşheri Charles Dickens'ın Eâzım-ı Âsârındandır*; SF, c. 44, nr. 1119, s. 17 / c. 44, nr. 1120, s. 41-42 / c. 44, nr. 1121, s. 68-69 / c. 44, nr. 1122, s. 90-94 / c. 44, nr. 1123, s. 115-118 / c. 44, nr. 1124, s. 137-141 / c. 44, nr. 1126, s. 185-190 / c. 44, nr. 1127, s. 210-213 / c. 44, nr. 1128, s. 235-238 / c. 44, nr. 1129, s. 258-261 / c. 44, nr. 1130, s. 282-284 / c. 44, nr. 1131, s. 298-300 / c. 44, nr. 1132, s. 326-328 / c. 44, nr. 1133, s. 350-351 / c. 44, nr. 1134, s. 379-382 / c. 44, nr. 1135, s. 400-401 / c. 44, nr. 1136, s. 418-421 / c. 44, nr. 1137, s. 446-448 / c. 44, nr. 1138, s. 477-479 / c. 44, nr. 1139, s. 498 / c. 44, nr. 1141, s. 545-546 / c. 44, nr. 1142, s. 566-568 / c. 44, nr. 1143, s. 593-595 / c. 44, nr. 1144, s. 617-619 / c. 45, nr. 1145, s.18-20 / c. 45, nr. 1146, s.40-43.

Tiyatro İle İlgili Yazılar

İmzasız: *1913'de 1813 İçin Bir Prens Bir Şâir*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 232.

İmzasız: *Azım ve Merâm*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 208.

İmzasız: *Oyun Bozan*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 256.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Bizde Tiyatro Bir iki Söz. Avrupa'da*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 206-207.

İmzasız: *Tiyatro Hayatı [II]*; SF, c. 44, nr. 1135, s. 395-399.

İmzasız: *Tiyatro Hayatı [I]*; SF, c. 44, nr. 1124, s. 123-127.

İmzasız: *Tiyatro ve Edebiyât*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 399-400.

Mehmet Ali: *Japon Tiyatroları*; SF, c. 44, nr. 1132, s.321-323.

Toplum

İmzasız: *Azım ve Merâm*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 208.

İmzasız: *Japonlar Nasıl Terakki Ettiler?*; SF, c. 44, nr. 1136, s. 412-418 / c. 44, nr. 1137, s. 442-446 / c. 44, nr. 1138, s. 470-475 / c. 44, nr. 1139, s. 490-492 / c. 44, nr. 1140, s. 508-511 / c. 44, nr. 1141, s. 531-534 / c. 44, nr. 1142, s. 570-571.

İmzasız: *Küçük ve Pis Odalara Karşı Mücâdele*; SF, c. 44, nr. 1137, s.435-442.

İmzasız: *Lahey'de Sulh ve Müsâlemet Sarayı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 388-389.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: Tavl-ı Ömr ve İzdivâç*; SF, c. 45, nr. 1163, s. 447.

İmzasız: *Medeniyet Terakki mi Ediyor*; SF, c. 44, nr. 1128, s. 219-223 / c. 44, nr. 1129, s. 243-249.

İmzasız: *Muvaffakiyet-i Akvâm-ı Mütemeddine*; SF, c. 45, nr. 1162, s. 418-419,422 / c. 45, nr. 1163, s. 452-455 / c. 45, nr. 1166, s. 518-519 / c. 45, nr. 1170, s. 609-613.

İmzasız: *Oyun Bozan*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 256.

İmzasız: *Saha-ı İçtimâiyyâta Muvaffakiyet-i Nisvân*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 243, 246-247.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Ahlakın Esaset-i Fenniyesi*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 111-112.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da İntihâr*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89-90.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da Tenâkus-ı Nüfus*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 263.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Fransa'da Tenâkus-ı Nüfus*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 263.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Rusya'da Tezâyid-i Nüfûs*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 112.

İmzasız: *Terakki Nedir? Terakkiye Nasıl Vâsıl Olmalı?*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 99-102.

- İmzasız:** *Türk ve Arap*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 117-118.
- Mahmut Sâdık:** *Fesâd Ahlak... Devâsını Ararken*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 171, 174-176.
- Mahmut Sâdık:** *İki Tarafa Çekiştirme İnkılâb*; SF, c. 45, nr. 1159, s. 339.
- Mahmut Sâdık:** *İnkılâba Doğru-Temessül Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 483-485.
- Mahmut Sâdık:** *Kadın ve Kadınlık Meselesi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 603-605.
- Mahmut Sâdık:** *Memleketimizin Başlıca Hastalığı Nedir*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 53-55.
- Mahmut Sâdık:** *Okumayız, Tetebbudan Sıkılırız. Çünkü Tembelleriz*; SF, c. 45, nr. 1148, s. 75-77.
- Mahmut Sâdık:** *Saha-ı Efkâr ve İçtihâdda*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 123-126.
- Mahmut Sâdık:** *Tekvîn-i Efkâr: Maarif Meselesi, En Müşkil Mesele*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 147-151.
- Mahmut Sâdık:** *Terbiye-i Umûmiyede Düşünülecek Noktalar*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 195, 198-199.

Tören ve Şenlikler

- İmzasız:** *25 Senelik Bir Devre-i Hükümet*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 153-154.
- İmzasız:** *August Bebl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 397.
- İmzasız:** *Ermeni Vatandaşlarımızın Şenlikleri*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 597-598.
- İmzasız:** *Lahey'de Sulh ve Müsâlemet Sarayı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 388-389.
- İmzasız:** *Müstakbel Bir İmparatoriçe*; SF, c. 45, nr. 1153, s. 204.
- İmzasız:** *Sokullu Mehmet Paşa*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 368.
- İmzasız:** *Yalova'da Ramazân Geceleri*; SF, c. 45, nr. 1159, s.357.
- İmzasız:** *Yalova'da*; SF, c. 45, nr. 1157, s.310.

Ulaşım

- İmzasız:** *Amerika Binâları*; SF, c. 45, nr. 1167, s. 544.
- İmzasız:** *Anadolu'da Almanlar*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 486-487,490-491.
- İmzasız:** *Bahrî Muzafferiyetler Neye Mal Oluyor*; SF, c. 44, nr. 1125, s. 147-152.
- İmzasız:** *Dersaadet Tramvayları*; SF, c. 45, nr. 1151, s. 156-158.
- İmzasız:** *Dersaadet ve Civarı Şehr Demiryolları Osmanlı Anonim Şirketi Nizâm-nâme-i Dahilisi Sûretidir*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 67-71.

İmzasız: *Tünel*; SF, c. 45, nr. 1147, s. 51-52.

Vefayât

[AKALIN], **Besim Ömer** : *Üstâd-ı Muhterem Hayreddin Paşa*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 42-43.

İmzasız: *August Bebl*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 397.

İmzasız: *Basra Kumandanı Ferîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.

İmzasız: *Cilve-i Hayât: Müteveffa General Stossel*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 304

İmzasız: *Doktor Aleksandr Kanburoğlu*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 225.

İmzasız: *Fâzıl-ı Muhterem Ahmet Midhat Efendi'nin Vefâtı*; SF, c. 44, nr. 1126, s. 171-173.

İmzasız: *Fû'âd Paşazâde Reşîd Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1157, s. 297.

İmzasız: *Henrie Rouchfort*; SF, c. 45, nr. 1155, s. 253-254.

İmzasız: *İstanbul Postası*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 121.

İmzasız: *Madam Caroline Remori*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 224.

İmzasız: *Madam Lucie Félix Forguouillet*; SF, c. 45, nr. 1154, s. 224-225.

İmzasız: *Mahmut Şevket Paşa Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1150, s. 132-133.

İmzasız: *Mahmut Şevket Paşa'nın Vefâtı*; SF, c. 45, nr. 1149, s. 113.

İmzasız: *Mis Davison'un Vefatı*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.

İmzasız: *Mustafa Refik Bey Merhûm*; SF, c. 45, nr. 1165, s. 493-494.

İmzasız: *Profesör Vamberry*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 468-470.

İmzasız: *Rûhi El-Hâlidî Bey*; SF, c. 45, nr. 1158, s.328.

İmzasız: *Şehzâde-i Cennet-mekân Mahmut Necmeddin Efendi*; SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.

İmzasız: *Zavaryan Efendi*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 616.

[KÖPRÜLÜ], **Mehmet Fuat**: *Teessürât: Ebuzziyâ Tevfik Bey*; SF, c. 44, nr. 1140, s. 507-508.

Ziraat

İmzasız: *Asyâ-yı Osmaninin Menâbi-i Serveti*; SF, c. 45, nr. 1170, s. 613-614.

İmzasız: *Buğdayla Kazanılan Servet*; SF, c. 44, nr. 1120, s. 27-31.

İmzasız: *Lahey'de Beynel-Milel Afyon Konferansı*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 396.

İmzasız: *İpek Böcekçilerine Nasihat*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 598.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Balkan Hükümetlerinin Kuvva-ı Maliyesi*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Balkanlar ve İtiryat*; SF, c. 44, nr. 1121, s. 89.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Amerika Cemâhir-i Müttefike-i Amerika'nın İktisadî Terakkisi*; SF, c. 44, nr. 1129, s. 262.

Zooloji

İmzasız: *20 000 Senelik Bir Filin Kadîdi*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 579-583.

İmzasız: *Hayvanlarda İnsanların Silahları*; SF, c. 44, nr. 1131, s. 291-297.

İmzasız: *İpek Böcekçilerine Nasihat*; SF, c. 44, nr. 1143, s. 598.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: Henrie Faber*; SF, c. 45, nr. 1164, s. 482.

İmzasız: *Mebâhis-i Mütenevvia: Maymunların Ahvâlini Tedkik*; SF, c. 45, nr. 1160, s. 386.

İmzasız: *Ördek Fabrikası*; SF, c. 45, nr. 1169, s. 589-590.

İmzasız: *Sinekler*; SF, c. 45, nr. 1161, s. 392-393.

İmzasız: *Şuûn-ı Medeniyye: Hayvanların Zekası Var mı?*; SF, c. 44, nr. 1130, s. 285-286.

İmzasız: *Zehirli Yılanlara Karşı*; SF, c. 44, nr. 1134, s. 367-372.

2.2. İLANLAR

2.2.1. MATBUAT İLANLARI

2.2.1.1. Kitap İlanları

Aşk: (“Aşkın kıymet ve rollerinden, teşekkül-i aşktan, derecât-ı aşktan, aşk-ı kâzibden, düşman-i aşktan, kadın ve erkek garamları hakkında bir mukâyeseden ve aşk hakkında garplıların efkâr ve mülâhazâtından bâhis 160 sahifeden müteşekkil olan bu eser (Teshîl-i Tıbbât) matbaa ve idaresi tarafından bir suret-i nefisede tab edilip saha-ı matbuâta vaz edilmiştir. Beş kuruş fiyatla umûm kitâpçılarda satılmaktadır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s.480.

Bağcılık: (“Cemiyet-i zirâiyye sâbık reis-i sânisî ve Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslâmiyye âzasından Hüseyin Kâzım Bey’in 178 resim ile müzeyyen bir eseridir. Zirâat Mekâtib-i Âliyesinde tedris edilebilecek klasik bir eser olduğu gibi memleketimizin bağcılığına göre yazılmış en mühim fen kitabıdır. İkinci defa olarak tab edilen bu nâfi kitaptan birer dane edinmeleri kârîin-i kirâma tavsiye olunur.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s.196.

Don Juan: (“Kadınlar arasında bir mevki-i mutenâ ihrazına muvaffak olan (Don Juan)ı romanı okuduğunuz zaman tanırırsınız. Gayet şuh eğlenceli bir romandır. Ahlak ve âdâb-ı umumiyemizi ihlâl eden romanlardan olmadığından mütâlasını tavsiye ederiz. Üç yüz elli kadar büyük sahifeyi hâvi ve gayet nefis matbudur. Fiâtı on kuruştur. Bâbîâlî karşısında (Muhtar Hâlit) Kütüphanesi merkez-i tevziidir” ibaresiyle.); SF, c. 44, nr. 1135, s.407.

Edirne Sukûtunun İç Yüzü: (“Geçen haftaki nüsha-ı İctihâd’da mukaddimesi münderic bu eser intişâr etti. Edirne’nin sûret-i müdâfaa ve zaman-ı sukûtunda olmuş, geçmiş ahvâli şedîd ve hak-bîn bir lisânla izhâr eder. Mukaddimesinden cânlı hâtîme ile nihâyetlendirilmiştir. Şâir, hakîm doktor Abdullah Cevdet Bey’in takrîz-i bülend-üslûbuylarıyla müzeyyendir. Muharrirler mukaddimesinde dedikleri gibi bütün ve çirkin hakîkatleri çıplaklaştırmışlar, tokatlamışlardır. İki genç kardeş Celâdet Bedirhan, Kâmrân Bedirhan Beylerdir. Muharrirlerin herkes tarafından okunması emeli ve bu büyük kitaba ancak (5) kuruş fiyat koydurmuştur.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s.287 / c. 45, nr. 1157, s.311 / c. 45, nr. 1159, s. 359 / c. 45, nr. 1162, s. 431 / c. 45, nr. 1163, s. 455.

Ermeni Edebiyatı Numûneleri: (“Türk-Ermeni nümûneleri muhâdenetine hâdim olmak üzere S. Sirens Efendi’nin bundan evvel “Servet-i Fünûn” vâsıtasıyla neşrettiği Ermenice âsâr-ı edebiye bir cild-i mahsûsta cem edilerek mevki-i intişâra vaz edilmiştir. Kitâba Türk udebâ-yı meşhûresinden Süleymân Nafiz, Doktor Abdullah Cevdet ve Süleymân Şehâbeddin Beyler ile Ermeni muharrirlerinden H. Şahrikyan Efendi’nin takrîzleriyle Ermeni udebâsının muhtasar terâcim-i ahvâl-i meddâhı ilâve edilmiştir. Fiyatı 5 kuruş merkez-i tevzîi Bâbiâli Caddesinde Yeni Osmanlı Kütübhanesidir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s.623.

Genç Kız Kalbi: (“Mehmet Rauf Bey’in bu eseri neşrolundu. Muhtar Hâlit Kitabhanesinde 5 kuruş fiyatıyla satılmaktadır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s.287 c. 44, nr. 1131, s.311/ c. 44, nr. 1132, s.336 / c. 44, nr. 1135, s.408 / c. 44, nr. 1144, s.619 / c. 45, nr. 1146, s.43.

Genç Kız Kalbi: (“Mehmet Rauf Bey’in bu eseri pek yakında Muhtar Hâlit Kitaphanesi vasıtasıyla neşrolunacaktır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 120 / c. 44, nr. 1128, s.240.

Havâyc-i Kânûniyyemiz: (“Yine Celâl Nuri Bey Efendi’nin İçtihad ceride-i edebiye ve ilmiyyesinde bir müddetten beri neşrettikleri makâlât-ı nefiseleri “Havâyc-i Kânûniyyemiz”in ünvan-ı umumisi altında Kütübhanesi-i İçtihadın 30. adedini teşkil etmek üzere bir mecelle-i mühimme şeklinde cem olunmuş ve erbâb-ı takdirin nazar-ı irfânına arz edilmiştir. Hanedân-ı saltanat kanunu, memûrîn kanunu, idâre-i mülk kanunu, mecelle meselesi, kavânin-i vakfiye gibi mebâhis-i ciddiyeyi ihtivâ etmektedir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.119.

İlm-i Cebir: (“Ulum-ı riâyîyye muallimîn ve mütehasısîninden Ticaret Mekteb-i Âlîsi müdiri Kırkor Kömürçiyân Efendi’nin bu defa saha-ârâ-yı intişâr olan “İlm-i Cebir” nam eseri, maarif nezaret-i celilesinin tedrisat-ı tâliye programına tamamen mutabık olmakla beraber talebenin seviye-i fikriyyesine ve derece-i ihtiyacına göre açık ifade ile yazılmıştır.” ibaresi devamında söz konusu eserin muhtevası hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmektedir.); SF, c. 44, nr. 1137, s.455.

İlm-i Hendese: (“İlm-i hesâb, ilm-i cebir, fenn-i mesâha-ı arazi ve topografya, mesâha-ı hendesiye gibi ulûm-ı riâyîyyeye dair neşreylediği ciddi ve müteaddid âsârıyla evlâd-ı vatani vukûf-ı tecrübesinden müstefid eden ulûm-ı riâyîyye muallimlerinden Ticâret Mekteb-i Âlîsi Müdürü Kırkor Kömürçiyân Efendi bu defa matbuât-ı Osmaniyeye idâdi ve sultânî talebesi için işbu nazari hendeseyi hediye etmek suretiyle sarf-ı himmet etmiştir. Kitâp resmi programa tevfikeyen üç kısım üzere müretteb olup idâdi ve sultânî mekteplerinin ilk senesinde tedris olunan kısım-ı evveli intişâr etmiş ve diğer iki kısım

dahi der-dest tab bulunmuştur. Kirkor Kömürciyan Efendi bu eserini dahi açık ve s de bir ib re ile yazmış olduğundan ş kird n anlamak hus sunda zahmet çekmeyecektir. Kitap tadr s-i t li için mukteza k ffe-i de viyi muhtevidir. Diğer cihetten mak le nih yetlerinde bir çok tatb k t il ve ve tezy d-i m m rise zımında hayli mes il ve temr n t derc edilmiştir. Bu gayret ve himmetinden dolayı müellif-i mum -ileyhe bey n-ı teşekkürle daha nice böyle  s r-ı m f de neşrine muvaffakiyetini temenni eyleriz.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s.526.

Kaçırılan Fırsatlar: (“S v ri müfettişi Ke eciz de  zzet Fuat Paşa hazretlerinin geçen Osmanlı-Rus Muh rebesine dair tenkid tı havi tahrir buyurdıkları bu eser, aslı olan Fransızcadan Türkçe’ye de tercüme edilmiştir. Fiyatı 15 kuruştur. Gerek askerlere ve gerek mezkur harbin suret-i cerey nına vakıf olmak isteyen herkese hasseten tavsiye olunur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.21 / c. 44, nr. 1123, s.120 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1130, s.288 / c. 44, nr. 1132, s.334 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.408 / c. 45, nr. 1154, s.240 / c. 45, nr. 1155, s.263 / c. 45, nr. 1157, s.311 / c. 45, nr. 1161, s. 407 / c. 45, nr. 1163, s. 456 / c. 45, nr. 1164, s. 480.

Kadınlarımız: (“F zıl ve muharir-i muhterem Cel l Nuri Bey Efendi’nin  s r-ı ceyyide ve ciddiyyesine inzim m etmek üzere bu hafta içinde “Kadınlarımız”  nv nıyla bir kitabı daha saha- r -yı intiş r olmuş ilim ve irf nına meft n olanları sevindirmiştir. “Kadınlarımız”dan bu eser-i m himmin kıymetinden gelecek nüshamızda bahs edeceğiz.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.119.

Kutub Mus habeleri: (“Cel l Nuri Bey’in Kutb-ı şimal  sey hatine ait m ş hed t, muh kem t-ı muk yes t, hik y t, istigr f t ve nis iyy tı h vi mükemmeli bir eserdir. Sey hate ait bir çok müzeyyen resimlerle beraber müellif-i muhteremin gayet nefis bir fotografını da muhtevidir. Mut laasını cidden tavsiye ederiz. Fiyatı 5 kuruş olup B b l  Caddesinde Yeni Osmanlı K t bh nesinde satılıyor.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s.526.

Kuvv -yı Umumiyye-i Bahriyye: (Erk n-ı Harbiyye-i Bahriyye m tek id ninden Miralay Hüseyin Fuat Bey’in tertib ve neş etmiş olduğu bu eser bil-cümle devletlerin kuvv -yı bahriyyesinden b histir. Bütün sef in-i harbiyyenin ebadı, fiyatları, süratleri, istiab ettikleri kömür, zırhlarının sihanı, esliha-ı nariyyesini mişar cedvellerle sef in-i mühimmenin krokilerini havi olup gayet mühim malumatı cami bir eser-i cediddir. Bunun  zerinde “Birinci sene” kaydından anlaşılacağı üzere, fi-mabad her sene neş olunacağı anlaşılıyor. Fuat Bey Efendi’ye bu himmetlerinden dolayı teşekkür etmek vacibdir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s.263.

- Külliyyât-ı Celâl Nuri'den:** (Celal Nuri Bey'in yayınlanmış eserlerinin muhtevaları ve bunların fiyatları hakkında bilgi verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1154, s.240 / c. 45, nr. 1155, s.264 / c. 45, nr. 1156, s. 288/ c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1158, s. 336.
- Lale Devri:** ("İntişar etmiştir." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s.599.
- Lale Devri:** ("Muharriri: Ahmet Refik Muhtâr Hâlit Kitâbhanesinde satılmaktadır." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s.592.
- Melâl Tarihi:** ("Rumeli'nin lisân-ı hâlınden yazılmış tarihî bir eserdir. Derûnunda Osmanlı İmparatorluğu'nun muhtelif tevârihte Avrupa ve Asya'daki hudûdlarını gösterir çinkografya yapılmış altı parça harita krokileri mevcuttur. Eser hakkında Celâl Nuri Bey'in bir mektubu da vardır." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s.239.
- Muhtar Hâlit Kitâbhanesi:** (Lale Devri yakında intişar edecektir." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 528.
- Mukadderât-ı Tarihiyye:** ("Celâl Nuri Bey tarafından bu ünvan tahtında inhitâtımızın esbâb ve sevâik-i tarihiyye ve ruhiyyesine dair bir eser neşr edilmiştir. Mutâlasını kâriine tavsiye ederiz." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s.382.
- Nazarî ve Ameli Fenn-i Elektrik ve Tatbikât-ı Sanaiyyesi:** ("Mühendis Mektebi Müdürü Mehmet Refik Bey tarafından sanâyî mektepleriyle tahsil-i tali ashabına mahsûs olmak üzere tahrir olunan eser-i mezkûr bu defa intişar etmiştir. Bu kitapta telsiz telgraf dahil olduğu halde bil-cümle tatbikât-ı elektrikiyye gayet vâzih bir surette izâh olunmuştur. Mütâlaasını mesâlik-i harreye intisâb etmek isteyen şebân-ı vatana bilhassa tavsiye ederiz." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s.382.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun Târîh-i Tedennisî:** ("Celâl Nuri Bey'in "Târîh-i Tedenniyât-ı Osmaniye" sini tenkîden "Azadamard" gazetesinde münderic silsile-i makâlâtın Türkçe tercümesidir. Mütâlaası ezher-i cihet nâfi, son derece ciddi ve hakikat-cû bir eser olduğundan kâr'ilerimize tavsiye ederiz. Merkez-i tevzii Bâbîâlî Caddesinde Yeni Osmanlı Kütübhanesidir." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s.575.
- Sınâî Ticârî, İktisâdî Avrupa:** ("Ser-muharririmiz Ahmet İhsân Bey'in Ticâret Mekteb-i Âlî'sine Fransızca lisan ile tedris eylediği coğrafya-yı sanayî ve ticarî dersleri tercümesi bu defa kitap halinde tab ve neşr olunmağa başlamıştır. Avrupa kıtasına ait olan birinci cildin birinci kısmında İngiltere ve Belçika'nın hal-i hazır ticârî ve sanaisi en son malûmâta müsteniden teşrih olunmuştur, eserde İngiltere ve Belçika'ya ait birçok mühim resimler vardır. Yüz büyük sahifeden müteşekkil ve musavver olan bu kısmın fiyatı: Beş kuruştur. Vilâyâtın arzu edenler altı buçuk kuruş irsâl etmelidir." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.21 / c. 44, nr. 1128, s.239 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 45, nr. 1155, s.263 / c. 45, nr. 1156, s. 287 / c. 45, nr.

1157, s.311 / c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1159, s. 360 / c. 45, nr. 1160, s. 383 / c. 45, nr. 1161, s. 407 / c. 45, nr. 1162, s. 432 / c. 45, nr. 1164, s. 480.

Tâli-i Sâl-i Düvel ve Metâli-i Ahvâl-i Müstakbel: ("Cihazzâde Ali Bey tarafından Tâli-i Sâl-i Düvel ve Metâli-i Ahvâl-i Müstakbel ser-namesi tahtında neşr olunan kitabın ehemmiyetine binâen mütâlasını kâr'ın-i kirâma tavsiye ederiz." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.119.

Tuna Nehri Üzerinde Bir Hafta Seyahat: ("Ahmet İhsân Bey bu yaz Avrupa'ya olan son seyahatinden avdetinde bilhassa Tuna Nehri tarikini ihtiyar etmişti. Almanya'da Münih civarında kain Passau beldesinden rakib olduğu vapurla Peşte, Tuna Nehri üzerinde bir seyahat etmiş ve bu yolda suret-i hususiyede fotoğrafler dahi çıkarmıştır. Osmânlılarca Tuna'nın ne kadar büyük bir kıymet-i tarihiyesi olduğu malumdur. Seyahatnâmede Tuna'nın vaziyet-i coğrafyası, geçtiği memâlikin hâli alehusus eski Osmanlı serhaddi olan Silistre, Rusçuk ve Bulgaristan hakkında pek şâyân-ı dikkat tetkikât vardır." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s.70 / c. 44, nr. 1122, s.94 / c. 44, nr. 1123, s.120 / c. 44, nr. 1125, s.168 / c. 44, nr. 1130, s.287 / c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.334 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1136, s.431 / c. 44, nr. 1137, s.455 / c. 44, nr. 1143, s.599 / c. 45, nr. 1154, s.240 / c. 45, nr. 1155, s.263 / c. 45, nr. 1156, s. 287 / c. 45, nr. 1157, s.311 / c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1159, s. 359 / c. 45, nr. 1161, s. 408 / c. 45, nr. 1162, s. 432 / c. 45, nr. 1163, s. 456 / c. 45, nr. 1164, s. 480.

Yeni Kadın Mektupları: ("Müellif: Marcel Prévost Mütercim: Ali Kemâl. Münderecât: Bir mukaddime daha, Mukaddime, Gözler, Sabah postası, Simone'nin defter-i âmâli, Kıskançlık, Medû , Bir ders, Tehâlûf-i hissiyât, Avdet, Bir tesâdüf, Lades, Tecrübe, Rakabe, Genç bir valide, Tahlîs, Leylaklar, Hatime. Gayet nefis bir surette âlâ kağıda matbudur. Fiyatı 8 kuruştur. Mahall-i fûrûht: Bâbiâlî karşısında (Muhtar Hâlit) kitabhanesidir. Mütercimin âsâr-ı sâiresi olup mezkur kitaphanede mevcut olan: Fetret, Sorbon Darü'l-fünûnunda Edebiyât-ı Hakikiye Dersleri." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.21.

Yüzme Muallimi: ("Beşerin denizlerde, göllerde, nehirlerde marûz kalacağı birçok tehlikelere karşı müdafa-ı hayat için yüzme bilmenin lüzum ve ehemmiyeti müstagni-i izâhdır. Her sene yüzme bilmemek seyyiesiyle boğulanların mikdarı göz önüne getirilir ise vicdan-ı beşerin müteellim olmaması kâbil değildir. Mükemmel bir surette yüzme öğrenmek için bahriyye kolağalarından Said Bey tarafından İngilizce ve Fransızca eserlerden tercüme ve tahrir edilen (Yüzme Muallimi) nam eser bu kere saha-ârâ-yı vaz'-ı intişâr oldu. Fevâid-i azîmesinden sarf-ı nazarla hasılatının bir kısmı şühedâ-yı

bahriyye ağasına ihdâ edilen mezkûr eserden herkesin birer dane edinmeleri tavsiye olunur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s.480.

2.2.1.2. Mecmua ve Gazete İlanları

Donanma Mecmûası'nın 38. Nüshası Çıktı: (Birinci sahifesi müslümanların içtimâî şâiri Mehmet Akif Bey'in bir kıta resmiyle müzeyyendir. Diğer sahifeleri en nefis makaleler, şiirler, resimlerle doludur. Donanma Mecmûası'nın bu nüshasını okumalarını nefise-cû karilere samimiyetle tavsiye ederiz.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s.96.

Ekinci: (“Namındaki fennî, sanâyî, zirâî çiftçi gazetesini tavsiye eyleriz. Senelik abonesi 25, altı aylığı 15 kuruş. İdare yeri: Bâbîâlî Caddesinde Cemiyet Kütübhânesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.144.

El-Hidâyet (“Abdülaziz Çâvîş Efendi'nin Mısır'da iken her arabî ayın nihayetinde neşr edip iki sene bilâ-fasıla devamdan sonra her nasılsa üçüncü senesi dûçâr-ı tatil olmuş olan arabiyü'l-ibare “El-Hidayet” mecmuasının dördüncü senesi Dersaadet'te neşre başlanılarak muharrem nüshası intişâr etmiştir. Hilâl-i Osmanlı Gazetesi idarehanesinde satılmaktadır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s.263.

Kadınlar Dünyası: (Kadınlar Dünyası adını taşıyan haftalık derginin o haftaki sayısının tanıtımı ve satıldığı yerler hakkında); SF, c. 45, nr. 1157, s.310 / c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1159, s. 359

Toprak: (“Kıymetli bir ziraat memleketi olan vatanımızın ziraata dair mecmua ve gazetelerce ne kadar noksan olduğu malumdur. Bu boşluğu imlâ için “Toprak” namıyla zirâî ve ticarî bir mecmua intişâr etti. Münderecâtı muhitimizin en büyük ve namdar ziraat muharrir ve mütehasıslarının makalâtıyla müzeyyendir. Mütâlaasını tavsiye ederiz. Mahall-i idare ve neşri Bâbîâlî karşısında “49” numaralı Meziyyet-i İktisadiyye Kütübhanesidir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s.454.

2.2.2. Ölüm İlanları (Bkz. Vefâyât)

Ahîren Vefat Eden Der-Seadet Rum Patriki Yevakim Efendi: (“Dersaadet patriklik makamını iki defa uzun müddet ihraz ve işgal eden Yevakim Hazretleri dûçâr olduğu hastalıktan reha-yâb olamayarak Fener'de vefat etmiştir. Bu ruhani-i şehîrin zayıâtından dolayı beyân-ı taziyet ederiz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 61.

[Ali Nusret Bey]: Ali Nusret Bey Servet-i Fünûn'un kadim rüfekâ-yı tahririyyesinden son derece muktedir ve gayûr ve namuskâr bir zat idi. Gaybûbet-i ebediyesine Servet-i

Fünûn teesürât-ı amîkasını beyân eder. ALI NOUSSRAT BEY le trees réputé collaborateur de notre Journal, décédé á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 344.

Bedî Nuri Bey Merhûm: (Mutasarrıf Bedi Nuri Bey’in ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi de verilmiştir.); SF, c. 45, nr. 1151, s. 160.

Müteveffâ Sir John Lobuk: (İngiltere’nin önemli isimlerinden Lord Avbordi’nin ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi de verilmiştir.); SF, c. 45, nr. 1151, s. 160.

Osman Âdil Bey Merhûm: (Selanik cemâat-i İslamiyesi reis-i sânis Osman Âdil Bey’in ölüm haberiyle birlikte kısaca biyografisi de verilmiştir.); SF, c. 45, nr. 1151, s. 160.

Teessür-i Azîm: (“Matbuât-ı Osmaniye’nin erkân-ı asliyesinden ve fenn-i tubâatın mülkümüzde müessislerinden olan Ebuzziyâ Tefvik Bey’in vukû-ı irtihâlden dolayı Servet-i Fünûn ile sahibi garfık-i teessür ve meyûsiyettir. Müşarün-ileyhin hayatına ve âsârına müteallik olarak (Servet-i Fünûn) bir nüsha ihzarına başlamış ve nüsha-ı mahsûsenin iki hafta sonra neşri mukarrer bulunmuştur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 266.

2.2.3. Tebrik ve Kutlama İlanları

[Kurban Bayramı Tebriği]: (“İd-ı saîd-i edhâyı bilcümle mûmînîn ve mûmînâta tebrike müsaraât eyler.” ibaresiyle.); SF, c. 44, nr. 1120, s. 26.

[Ramazan Bayramı Tebriği]: (“İd-ı saîd-i fitr münâsebetiyle muhterem kârielerine ve kârielerine arz-ı tebrikât eder.” ibaresiyle.); SF, c. 45, nr. 1161, s. 401.

[Yeni Yıl Kutlaması]: (“Servet-i Fünûn sâl-ı cedîdi tebrikle müftehirdir.” ibaresiyle.); SF, c. 44, nr. 1123, s. 98.

2.2.4. Duyûn-ı Umûmiye İlanları

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye İdaresi: (Balıkthane esnafıyla ilgili ilan.); SF, c. 44, nr. 1135, s.407.

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye: (“Rumeli Demiryolları Tahvilâtından” ikramiye kazananlarla ilgili ilan.); SF, c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1139, s.504 / c. 45, nr. 1148, s.96.

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye: (“Şark Demiryolları Tahvilâtının kurası” ile ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1164, s.489.

Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye: (Altun Yapağı Osmanlı Anonim Şirketi’nin hisseleriyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1152, s.192.

- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Arslan Osmanlı Anonim Şirketi'nin hisseleriyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1150, s.144.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Avcılıkla ilgili ihale ilanı.); SF, c. 44, nr. 1140, s.528.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Balye Karaaydın Madenleri Osmanlı Anonim Şirketi'nin hisseleriyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1165, s.504.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Küçük Çekmece Gölünde balık avı hakkının müzayedeye çıkarılmasıyla ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1163, s.455.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Mermertaşı Osmanlı Anonim Şirketi'nin hisse senetleriyle ilgili ilan.); SF, c. 44, nr. 1135, s.407.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Mersin, Tarsus, Adana Demir Yolu Anonim Şirketi'nin hisseleriyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1167, s.552.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Müskirât satanların almaları gereken nizamnâme ile ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1160, s.383.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Nizamnâme değişikliğiyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1148, s.95-96.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Osmanlı Banka'sına memur alımıyla ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1146, s.38.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Şark şimendüferleri tahvillerinin nizamnâmesiyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1166, s.525.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Şehir Demir Yolları Osmanlı Anonim Şirketi'nin hisseleriyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1156, s.287.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Tahvilât çekilişiyle ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1157, s.311 / c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1161, s. 406.
- Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye:* (Yeni kullanıma çıkan pullarla ilgili ilan.); SF, c. 45, nr. 1147, s.71-72.
- Reji Müdüriyet-i Umûmiyesinden İlân:* (Reji idaresinin yapacağı antlaşma, antlaşma maddeleri ve senet sahipleri için çeşitli şehirlerdeki irtibat büroları); SF, c. 45, nr. 1159, s. 359.

2.2.5. Servet-i Fünûn İle İlgili İlanlar

- 1329 Senesine Mahsus Sâl-nâme-i Servet-i Fünûn:* (Servet-i Fünûn Dergisinin 1329 yılına ait salnâmenin yayımlandığına dair ilan.); SF, c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1136, s.431 / c. 44, nr. 1137, s.455 / c. 44, nr. 1138, s.480 / c. 44, nr. 1139, s.503.

David Copperfield: (“İngiliz hikaye-nüvis-i eşeri Charles Dickens’ın âsârından olan “David Copperfield” romanına “Servet-i Fünûn” sahifelerinde intişâr etmekte olan Mehmet Raûf Bey’in “Menekşe” ve Marcel Tinièr’in “Tesliyetkâr” romanlarını ikmâl etmek üzere bir iki haftadır devam edemediğimiz için kârilerimizin afvını dileriz.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s. 119.

İki Kuvvet: (“Bu hafta biten “Mültehib” hikayesinden sonra gelecek haftadan itibaren yine Mehmet Rauf Bey’in “İki Kuvvet” namındaki muzâhikesinin tefrikasına başlanacaktır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 86.

İtizâr: (“Resimlerin altındaki satırlar tab olunurken eser sehv olarak bir resmin tarifi diğere vaz’ olmuştur. Halbuki yukarıdaki resim Şemseddin Paşa, aşağıdaki Nâbî Bey’dir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.9.

Menekşe: (“Muharriri Mehmet Rauf gelecek haftadan itibaren Mehmet Rauf Bey’in “Menekşe” namındaki yeni bir romanını tefrikaya başlayacağımızı tebşir ederiz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s.469

Tesliyetkâr: (“Guy De Maupassant’ın neşretmekte olduğumuz “Miras” ünvanlı hikayesi bu hafta hitam bulduğundan, gelecek haftadan itibaren küçük tefrika olmak üzere meşhur Fransız muharrirlerinden Madam Marcel Tinièr’in Tesliyet-kâr ünvanlı câzib ve latîf romanını derc etmeğe başlayacağımızı karilerimize tebşir ederiz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 523.

[Yardıma Teşekkür]: (“Fransa’nın meşhur Creusot Top fabrikası sahibi Mösyö Şnayder tarafından mecrûhîn-i Osmaniyyeye muâvenet maksad-ı insaniyetkârânesiyle iki yüz elli Napolyon’un Paris sefâret-i seniyyesi vasıtasıyla merciine gönderildiği haber alınmıştır. Milletimizin dūçâr olduğu âfât-ı harbiyye esnasında ecânibin bir maksad-ı insaniyetkârâne ile vuku’a gelen muâvenetlerini nazar-ı teşekkürle yâd etmemek kâbil değildir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 10.

2.3. REKLAMLAR

2.3.1. Banka Reklamları

Deutsche Orient Bank: (Bankanın, dünyanın ve Osmanlı İmparatorluğunun çeşitli şehirlerindeki şubeleri ve bunların işleyişi hakkında.); SF, c. 44, nr. 1119, s.22 / c. 44, nr. 1121, s.72 / c. 44, nr. 1123, s.120 / c. 44, nr. 1126, s.192 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1130, s.288 / c. 44, nr. 1133, s.359 / c. 44, nr. 1136, s.432 / c. 44, nr. 1137, s.456 / c. 45, nr. 1161, s. 407 / c. 45, nr. 1165, s. 504 / c. 45, nr. 1166, s.527.

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Bankası: (Bankanın hesapları ve işlemleri hakkında); SF, c. 45, nr. 1147, s.72.

Osmanlı Bankası'ndan: (Kupon sahipleri ile ilgili ilan); SF, c. 45, nr. 1148, s.96.

Selanik Bankası: (Bankanın İstanbul'daki ve diğer yerlerdeki şubeleri ve bunların sağladığı kolaylıklar hakkında); SF, c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.335 / c. 44, nr. 1133, s.360 / c. 44, nr. 1134, s.383 / c. 44, nr. 1135, s.408 / c. 44, nr. 1136, s.432 / c. 44, nr. 1137, s.456 / c. 45, nr. 1152, s.168 / c. 45, nr. 1155, s. 264 / c. 45, nr. 1156, s. 288 / c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1158, s. 336 / c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1159, s. 360 / c. 45, nr. 1160, s. 383 / c. 45, nr. 1161, s. 408 / c. 45, nr. 1162, s. 432 / c. 45, nr. 1163, s. 456 / c. 45, nr. 1164, s. 480 / c. 45, nr. 1170, s. 623.

2.3.2. Doktor Reklamları

Diş Tabîbi Basri Nureddin: ("Diş hastalıklarının tedâvi ve icrâ-yı ameliyâtında kesb-i ihtisâs ile bu kere Avrupa'dan avdet eylemiş bulunan mîr-i mumâ-ileyh Bâbîâlî Caddesinde Bâbîâlî mescidi karşısında (51) numarolu hanedeki dâire-i mahsûsesinde cumadan maada her gün sabahtan akşama kadar erbâb-ı mürâcaatı kabul ile usûl-ı cedîde-i fenniyye tatbîken müdâvât ve ameliyât-ı lâzimelerini icrâ etmektedir." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 624.

Doktor Cezveciyân: ("Belsoğukluğu, firengi, kadın ve erkek tenâsüli ve yolu hastalıkları mütehasısı. Avrupa ve Mısır hastanelerinde ikmâl-i mümârese edip böbrek, mesâne, prostat, seyelân-ı meni, idrar darlığı, adem-i iktidâr, emrâz-ı cildiye'nin kaffe-i tezâhürâtını ve bil-cümle kadın ve erkek hastalıklarını usul-i cedide üzere kemâl-i muvaffakiyetle tedâvi eder. Firengiye karşı 606, 914 ve ularsak ilaçları bilâ-vec' kana zerk olunur. Her gün akşama kadar Bahçekapı'sında Yeni Postahane Caddesinde Allahverdi eczâhanesinde bulunur. Pazarertesi günleri meccânen." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s. 120 / c. 45, nr. 1151, s. 167 / c. 45, nr. 1156, s. 287 / c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1160, s. 383 / c. 45, nr. 1170, s. 623.

Doktor Emanuelidis: ("Frengi ve bel soğukluğu mütehasısı. Frenginin (606) ilacıyla son usul tedavisi, Yeni usul üzere eski ve yeni belsoğukluğu ile Firengiyi ve emrâz-ı cihâz-ı beviye ve tenâsüliyeden böbrek, mesane, seyelân-ı meni, adem-i iktidar ve rahim hastalıklarını az müddet zarfında tedavi eden tabib-i mumâ-ileyh her gün sabahtan akşama kadar Bâbîâlî Caddesinde Meserret Oteli karşısındaki Kamer Fotografhanesi dahilinde müracaat eden hastegâni kabul eyler." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.22 / c. 44, nr. 1128, s.240 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1130, s.288 c. 44, nr.

1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.336 / c. 44, nr. 1133, s.359 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1136, s.432 / c. 44, nr. 1137, s.456.

Doktor İzidor Grayver: (“Beyoğlu Tünel Hanı arkasında Sofyalı Sokağında muâyene ve tedâvi eder. Emrâz-ı hariciye ve mühtelif mütihazları.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 240 / c. 45, nr. 1155, s. 263 / c. 45, nr. 1156, s. 287 / c. 45, nr. 1157, s.311/ c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1160, s. 383.

Doktor Papasyan: (“Kadın. erkek emrâz-ı bevlîye ve tenasülîye muayenehanesi. Paris’te Saint Louis ve Neger Hastahaneleri sertifikalarını haiz olup el-yevm mevki-i eczâyâ vaz edilen (606) ilacının ve damara yani kana zerk usulünü Viyana, Paris, Berlin hastahaneleri ile bilhassa Erlîh’in fen tedavî enstitüsünde bulunarak bizzat tettebbu etmiş olan tabib-i mumâ-ileyh bilcümle frengi ve emrâz-ı cildiyeyi yeni ve eski belsoğukluğunu, idrar zorluğu ile adem-i iktidarı az zamanda ve kemâl-i muvaffakiyetle tedavi eder. Pazardan maada her gün sabahdan akşama kadar Bahçekapı’ında Şekerci Hacı Bekir Efendi’nin yanındaki Yıldız hanında sekiz numaralı muayenehanesinde hasta kabul eder.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s.120 / c. 44, nr. 1124, s.142 / c. 44, nr. 1125, s.168 / c. 44, nr. 1128, s.240 / c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.336 / c. 44, nr. 1133, s.360 / c. 44, nr. 1134, s.383 / c. 44, nr. 1136, s.431 / c. 44, nr. 1138, s.480 / c. 44, nr. 1139, s.504 / c. 45, nr. 1147, s.72.

Doktor Reşâd Rızâ: (“Bakteriyoloji ve emrâz-ı intaniye müessesesi yeni postahâne karşısında Erzurum Hânı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 167 / c. 45, nr. 1155, s. 264 / c. 45, nr. 1156, s. 288 / c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1158, s. 336 / c. 45, nr. 1160, s. 383 / c. 45, nr. 1161, s. 408 / c. 45, nr. 1162, s. 432 / c. 45, nr. 1163, s. 456 / c. 45, nr. 1164, s. 480.

2.3.3. Elbise ve Çamaşır Reklamları

[Bird-Mark Fanilaları]: “Meşhur “Jay” fabrikacıları tarafından imal olunmuş fanilalar, meşhur “Jay” “Bird-Mark Underwear” İngiltere’de imal olunur ve en meşhuru âtideki markayı haizdir. Merinostan, ipekten ve taftadan yapılmış fanilalar. “Bird” markalı fanila iç çamaşırı o kadar yumuşaktır ki en nazik cildi bile tahriş etmez. Kumaşların nev’i ve suret-i imali alelâlâ olduğu gibi metaneti de temin edilmiştir. Yeni icad edilen “S” düğmesiz elbise üsulünü tecrübe eden kadınlar vücutlarında büyük bir rahatlık hissederler. Erkekler bu mamulâtın evsâfını metanet-i fevkaladesini takdir edeceklerdir. Bu fanilalardan her şekilde ve boyda kadınlar, erkekler ve çocuklar için bulunur. Mamulât mutlaka yukarıdaki markayı hâmil bulunur, dikkat ediniz.”

ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s.48 / c. 44, nr. 1122, s.93 / c. 44, nr. 1124, s.141 / c. 44, nr. 1126, s.190 / c. 44, nr. 1129, s.262 / c. 44, nr. 1131, s.310 / c. 44, nr. 1133, s.357 / c. 44, nr. 1135, s.406 / c. 44, nr. 1137, s.454 / c. 44, nr. 1139, s.503 / c. 44, nr. 1141, s.551 / c. 44, nr. 1143, s.598 / c. 44, nr. 1149, s.119.

[Jay Fanilaları]: “‘Cey [Jay]’ nam fabrika mamûlâtı fanilalar üzerinde daima bu marka vardır. Bu fanilalar meşhur tuhafiyeye mağazalarında bulunur. Bütün İngiliz muteberânının kullandıkları asla çekmez yünden “Cey” fabrikasının malı fanilalar, metânet, zarâfet ve sühûlet-i istimâl cihetiyle sâir fanilaların cümlesine fâiktir. Fanilanın en ziyade istimâla mâruz ve eskiyecek yerleri iki kat ve metin surette yapılmış ve en hassas vücutları bile tahriş etmeyecek kumaşlarla takviye edilmiştir. Yazlık fanilaları Bird-Mark cinsinden tavsiye ederiz. İşte şu hakikata binâendir ki “Cey” mamûlâtından olan iç fanilalarını kendinize malzeme aldığınız vakit gittiğiniz tuhafiyeye mağazalarından talep ediniz. Umûmi merkezi: Londra’da J. Vr. Moralı Vc. Bretl. “Cey” beden fanilalarının yıkanmakla çekmediğini katiyyen muhakkak ve mükeffeldir. İşbu fabrikanın mamûlâtından olan “Cey” fanilaları işbu ilana bâlâda derc olunan marka ile damgalanmıştır. Fanila alırken daima bu markaya bakın ve bundan isteyiniz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 20 / c. 44, nr. 1121, s.69 / c. 44, nr. 1123, s.118 / c. 44, nr. 1125, s.166 / c. 44, nr. 1127, s.210 / c. 44, nr. 1128, s.238 / c. 44, nr. 1130, s.282 / c. 44, nr. 1132, s.333 / c. 44, nr. 1134, s.382 / c. 44, nr. 1136, s.430 / c. 44, nr. 1138, s.479 / c. 44, nr. 1140, s.527 / c. 44, nr. 1144, s.624 / c. 45, nr. 1145, s.24 / c. 45, nr. 1146, s.38 / c. 45, nr. 1147, s.71 / c. 45, nr. 1148, s.95 / c. 45, nr. 1150, s.144.

Sıhhî Huri Korseleri: (Paris Biçim Akademisi diplomalı Madam Ferdinand’ın hazırladığı korselerin özellikleri hakkında) SF, c. 45, nr. 1166, s.527 / c. 45, nr. 1167, s.552 / c. 45, nr. 1168, s.575 / c. 45, nr. 1170, s.623.

2.3.4. İlaç ve Eczâhane Reklamları

Hasen Kuvvet Şurubu: (“Gençliğini arayanlara, ihtiyarlara, romatizmalılara ve sinirli kadınlara, sıracı ve kemik hastalıklarına, adem-i iktidara, kansızlığa, vereme ve çocuklara. Formülü Paris, Berlin, Londra ve bütün âlem-i tabâbette musaddıktır. Eczâhanelerde 7 kuruştur. Bayazıt’ta İskenderiye Eczâhanesinde her nev hastalıklara meccânen bakılır. Saf ve halis balık yağı yalnız İskenderiye Eczâhanesinde bulunur. Kıyyesi 20 kuruştur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.23 / c. 44, nr. 1121, s.71 / c. 44, nr. 1122, s.95 / c. 44, nr. 1123, s.119.

Kassabyan Eczâ Deposu: (“Masion de Droguerie V. KASSAPIAN & FILS Stamboul-Baghtche-Kapou.” ibaresi altında eczâ deposunda bulunan malzemeler hakkında bilgi verilmektedir.); SF, c. 44, nr. 1121, s.72 / c. 44, nr. 1122, s.95.

LYSOL: (“Vücut-ı beşer için en muvâfık bir mezâd-ı teaffündür. Katiyyen zehirden ârî olup tehlikesiz istimal olunabilir. Muzır mikropları itlâf etmek hususundaki hassasiyeti büyük neticeler verdiği gibi mezâd-ı teaffün nokta-ı nazarından dahi kuvva-yı şifaiyesi tedkik olunarak âlem-i tabâbette şimdîye kadar tanınmış sâir mezâd-ı teaffünlere faik bulunmuştur. Lizol ilan olunmasına lüzum yok, o kendi kendini tavsiye eder. Bütün Avrupa’da ve alel-husus Almanya’da her hanede birer şişe Lizol bulundurulur. Evde ameliyât-ı cerrâhiye ve vaz-ı haml gibi ahvâl-i fevkalade için değil, ancak ansızın ve sebebi bilinmeden tutulan tifo, çiçek, dizanteri, kızıl ve bil-hassa verem illetlerinden vikâye olunmak için istimal edilir. Yegane fabrikatörleri: Hamburg’da Şülke ve Mayr. Seuls fabricants: Schülke & Mayr Hamburg. Umumi acentası: Dersaadet’te S. Yakuil mahdumı bilumum eczâ depolarında satılır. Suret-i istimalını mübeyyen yaftalar her şişede bulunur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s.167.

Nâ-mizâc Hemşîrenin Açık Mektûbu: (“Sevgili Hemşîrem Âdile Hanım” başlığı altında *Tonique Americain* ismiyle marûf ilacın özellikleri, nerelerde kullanılacağı, satış yerleri ve fiyatı hakkında bilgi verilmektedir.); SF, c. 45, nr. 1152, s.192.

Salzbrunnar Oberbrunnen: (“Birçok zamandan beri şafî, tabîî bir madensuyu olmak üzere tanınmıştır. Perhize mahsustur. Fevkalade güzel serinlik bahşeder bir şuruptur. 1911 senesinde Dresed şehrindeki sergi-i umumide büyük mükâfat kazanmıştır. Bilumum eczâ depoları ile eczâhanelerde ve bakkaliye mağazalarında bulunur. Türkiye için umumi acentaları İstanbul’da Hasırcılarda Medine Hanında numero 4 Eşperinger Biraderler” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.335 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1136, s.432 / c. 44, nr. 1137, s.456 / c. 45, nr. 1152, s.168.

Salzbrunnar Oberbrunnen: (“Echize-i teneffüssiye ve hazmiyyede vukû bulan nezleleri, akciğer sancısını, böbrek mesâne, nıkrisi ve şeker hastalıklarını ve infiloenza avakıbını tedâvi eder. 1911 senesinde Dresden şehrindeki sergi-i umumiyede büyük mükâfat kazanmıştır. Lafonten Eczâ deposu ile bil-umum eczâ depoları ve eczâhanelerde bulunur. Türkiye için umumi acentaları: İstanbul’da Hasırcılarda Medine hanında numero 4 İspiringer biraderler.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s.240 / c. 45, nr. 1155, s. 264 / c. 45, nr. 1156, s. 288 / c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1158, s. 336 / c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1159, s. 360 / c. 45, nr. 1160, s. 383 / c. 45,

nr. 1161, s. 408 / c. 45, nr. 1162, s. 432 / c. 45, nr. 1163, s. 456 / c. 45, nr. 1164, s. 480.

Terbiye-i Hasen: (“El ve elektrik masajları, yüz için elektrik buhar banyoları” ibaresi altında kullanıldığı yerler, faydaları, sonuçları ve satışının yapıldığı şubeler hakkında); SF, c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.335.

2.3.5. Seyahat Şirketi Reklamları

Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi: (1328 yılına ait tren seferlerinin çeşitli şehirlere göre kalkış ve varış saatleri hakkında tablo.); SF, c. 44, nr. 1119, s.24 / c. 44, nr. 1124, s.143 / c. 45, nr. 1166, s.528 / c. 45, nr. 1168, s.576.

Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi: (1329 yılına ait tren seferlerinin çeşitli şehirlere göre kalkış ve varış saatleri hakkında tablo.); SF, c. 44, nr. 1143, s.600.

Bağdat Osmanlı Demiryolu: (1329 yılına ait tren seferlerinin çeşitli şehirlere göre kalkış ve varış saatleri hakkında tablo.); SF, c. 44, nr. 1119, s.24 / c. 44, nr. 1143, s.599.

Deutsche-Levante Linie Hamburg: (Gemi seferlerinin çeşitli şehirlere ve aylara göre yapılan tarifesi hakkında); SF, c. 44, nr. 1119, s.23 / c. 44, nr. 1121, s.71 / c. 44, nr. 1122, s.95 / c. 44, nr. 1123, s.119 / c. 44, nr. 1124, s.142 / c. 44, nr. 1125, s.168 / c. 44, nr. 1127, s.212 / c. 44, nr. 1127, s.239 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1130, s.287 / c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.336 / c. 44, nr. 1133, s.360 / c. 44, nr. 1134, s.383 / c. 44, nr. 1135, s.408 / c. 45, nr. 1166, s.527 / c. 45, nr. 1167, s.552 / c. 45, nr. 1168, s.575 / c. 45, nr. 1170, s. 623.

2.3.6. Sigorta Reklamları

Osmanlı Sigorta Şirketi: (“Umumiyesi İstanbul şubesi ve umûm emlâk ve arazi muâmelâtı idarehanesi müdiri Hâlit Dâniş Mısır Çarşısı yanında Kuru Kahveci Hanı numero 12.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s.480 / c. 44, nr. 1139, s.504.

Sigorta-ı Umumiyye Trieste Assurans General: (“1910 senesi bilançosu mucibince teminât akçesi (392, 441.965) Frank yani takriben (on sekiz milyon Osmânlı lirası) radesinde bulunan kumpanyamız muamelâtındaki istikamet ve ciddiyeti-i selamet ve cesameti hasebiyle kürre-i arzın birinci derece en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehirdir. Bidayet-i teessüsünde beher tahvili yüz Fransız lirasından ibaret iken bugün beheri tamam (Bin dört yüz Fransız lirası)’na bâliğ olduğunu arz etmek iktisab ettiğimiz itibar ve emniyet-i âmmeye delil-i kâfidir. Harfık, hayat, nakliyât-ı bahriye sigortalarıyla meşgul olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı

mahsûsını hâiz ve nezaret-i mütemadiyesi tahtındadır. Bilâd-ı meşhûrede kumpanyamızın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akârâtının (İki milyon lirâ-yı Osmânî)'ye karib bir kıymeti olduğu gibi ahîren Dersaadet'te Galata'da Osmânlı Postahanesi karşısında müceddeden inşa ettirdiği cesîm binâyâ altmış bin lira sarf etmiştir. Kumpanyamız hakkında malûmât isteyenler mezkur akârımız derununda bulunan Dersaadet müdiriyet-i umûmiyesine müracaat buyurabilirler" ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.22 / c. 44, nr. 1126, s.192 / c. 44, nr. 1127, s.212 / c. 44, nr. 1128, s.239 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1130, s.288 / c. 44, nr. 1133, s.359 / c. 44, nr. 1136, s.432 / c. 44, nr. 1137, s.456 / c. 45, nr. 1152, s.168.

[Sigorta-ı Umûmiyye]: ("Hayatınız sizin en kıymetdâr, ayn-ı zamanda en ziyâde tehlikeye ma'rûz olan sermayenizdir. Bu bâbda (Sigorta-ı Umûmiye) müdiriyetinden malûmât isteyiniz. (Galata'da Sigorta-ı Umûmiye Hanı) Assicurazioni Generali Trieste. 1391, Galata." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 7 / c. 44, nr. 1120, s.31 / c. 44, nr. 1121, s.55 / c. 44, nr. 1122, s.79/ c. 44, nr. 1123, s.103 / c. 44, nr. 1124, s.127 / c. 44, nr. 1125, s.151 / c. 44, nr. 1126, s.175 / c. 44, nr. 1127, s.199 / c. 44, nr. 1128, s.223 / c. 44, nr. 1129, s.247 / c. 44, nr. 1130, s.271 / c. 44, nr. 1131, s.290 / c. 44, nr. 1132, s.319 / c. 44, nr. 1133, s.343 / c. 44, nr. 1134, s.367 / c. 44, nr. 1135, s.394 / c. 44, nr. 1136, s.410 / c. 44, nr. 1137, s.439 / c. 44, nr. 1138, s.463 / c. 44, nr. 1139, s.487 / c. 44, nr. 1140, s.511 / c. 44, nr. 1141, s.535 / c. 44, nr. 1142, s.559 / c. 44, nr. 1143, s.583 / c. 44, nr. 1144, s.607/ c. 45, nr. 1145, s.7, / c. 45, nr. 1146, s.31, / c. 45, nr. 1147, s. 55, / c. 45, nr. 1148, s. 79,/ c. 45, nr. 1149, s.103,/ c. 45, nr. 1150, s.127,/ c. 45, nr. 1151, s.151

[Sigorta-ı Umûmiyye]: ("Sizin ve ailenizin temdîd ve temin-i refâhı yine sizin elinizdedir. Sigorta-ı Umûmiye kumpanyası size bu bâbda izahât verebilir. (Galata'da Sigorta-ı Umûmiye Hanı) Assicurazioni Generali Trieste. 1391, Galata." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 11 / c. 44, nr. 1122, s.83 / c. 44, nr. 1123, s.111 / c. 44, nr. 1124, s.131 / c. 44, nr. 1125, s.155 / c. 44, nr. 1126, s.179 / c. 44, nr. 1127, s.203 / c. 44, nr. 1128, s.226 / c. 44, nr. 1129, s.251 / c. 44, nr. 1130, s.275 / c. 44, nr. 1131, s.299 / c. 44, nr. 1132, s.327 / c. 44, nr. 1133, s.347 / c. 44, nr. 1134, s.371 / c. 44, nr. 1135, s.395 / c. 44, nr. 1136, s.419 / c. 44, nr. 1137, s.443 / c. 44, nr. 1138, s.466 / c. 44, nr. 1139, s.491 / c. 44, nr. 1140, s.519 / c. 44, nr. 1141, s.539 / c. 44, nr. 1141, s.563, / c. 44, nr. 1142, s.587, / c. 44, nr. 1143, s.611,/ c. 45, nr. 1144, s.11/ c. 45, nr. 1146, s.35, / c. 45, nr. 1147, s.59, / c. 45, nr. 1148, s.81, / c. 45, nr. 1149, s.117,/ c. 45, nr. 1150, s.131,/ c. 45, nr. 1151, s.159.

2.3.7. Yiyecek ve İçecek Reklamları

BIERE BOMONTI: (“En nefis ve leziz Bomonti birası, Feriköy’ündeki fabrikada her gün 1,800,000 litre bira vardır. Lezzet - Tegaddî - Keyf - Def-i Hararet” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.22 / c. 44, nr. 1141, s.552 / c. 45, nr. 1166, s.527.

Fosfo Kakao (Phospho Cacao): (“Fakrî’-d-deme mübtela olanlar, yorgunlar, hazım güçlüğüne mübtela olanlar, hastalıktan yeni çıkanlar, asabiyete düçâr olanlar, kahvaltı ve akşam taamı yerine Fosfo kakao istimal etmelidirler. Fosfo kakao bütün hastalara ve sağlam olanlara bilcümle etibba tarafından tavsiye edilmiştir. Fosfo kakao etten daha mugaddî olup tadı dahi gayet lezizdir. Ani olarak hazırlanır. Beher taam için fiyatı ancak otuz paradır. En narin mideler bile suhûletle hazm eder. Mahall-i İdaresi: Paris’te Frederik Pasta Sokağında numero 9. Deposu: Vensan Kasabyan ve Lafonten eczâ depolarıyla bütün eczâhanelerde büyük bakkaliye mağazalarında bulunur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s.287 c. 44, nr. 1131, s.311 / c. 44, nr. 1132, s.336 / c. 44, nr. 1133, s.360 / c. 44, nr. 1137, s.455 / c. 44, nr. 1138, s.480 / c. 44, nr. 1139, s.504 / c. 44, nr. 1140, s.528 / c. 45, nr. 1161, s. 407/ c. 45, nr. 1165, s. 504.

Pikferin Meşhur Londra Bisküvileri: (“Acenta umumi ve İstanbul’da El-Kâtib Hanında Numero:1.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.23 / c. 44, nr. 1121, s.71 / c. 44, nr. 1122, s.95 / c. 44, nr. 1123, s.119.

[Topler Çikolatası Bademli]: (“Taamlar arasında istihlâk olunmak ve cepte bulunmak için İsviçre bademli Topler çikolatası en mugaddî ve en hakiki yemektir. Her yerde yüz dirhemlik bir paket talep ediniz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.22 / c. 44, nr. 1128, s.239 / c. 44, nr. 1134, s.383.

[Topler Çikolatası]: (“Çok yürüyüşten kesb-i zaaf ettiğinizi hissederseniz heman yüz dirhemlik bir paket mugaddî Topler çikolatasını istihlâk ediniz. Derhal ıslâh göreceksiniz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s.212 / c. 44, nr. 1133, s.358.

[Topler Çikolatası]: (“İsviçre sütlü Topler çikolatasından yüz dirhemlik bir paket yalnız bir kere tecrübe ettikten sonra her gün onu almağa devam edeceksiniz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s.191 / c. 44, nr. 1135, s.408.

2.3.8. Diğer Reklamlar

Bir Harika-ı Hazıra: (“Hakiki Amerika altını ile kaplanmış 100 adet ziynet eşyası bilâ-mesârif on buçuk frank mukabilinde irsal olunur.” ibaresi ile eşyaların çeşitleri, özellikleri hakkında); SF, c. 44, nr. 1132, s.334.

Dava Vekîli Bedirhanzâde Ahmet Sadi - Zâlzâde İbrâhim Halîl: (Hukuk mektebinden mezun iki avukatın her çeşit davaya bakabileceklerine ve iş adreslerine dair) SF, c. 45, nr. 1165, s.503.

Euryplan: (“Emsâli arasında yegane kuvvetli ziyâlı muzâaf adese-i meriyye, Frank 4, 5, 6, 7. Muzâ’âf adeseli Euryplan fotoğraf makinelerini talep ediniz. B6 numaralı kataloğu meccânen verilir. Adres: Görlicht’te Şulze ve Billerbeck alat-ı rasadiye fabrikası. Schulze Billerbeck. Fabrique, d’Optique à Goerlitz. Sshulze. Türkiye için acentası: H.A.Singer-Brandes İstanbul’da Çingiroğlu Hanında numero 5-6. H. A. Singer-Brandes, Stamboul, Tchinguuiroglou Han No 5-6.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.21 / c. 44, nr. 1121, s.70 / c. 44, nr. 1122, s.94 / c. 44, nr. 1126, s.192 / c. 44, nr. 1132, s.335 / c. 44, nr. 1143, s.599.

Gorç Çifte Anastigmat Fotograf Makineleri: (“Fotograf makinelerine müteallik her türlü makineler ve dürbünlerin en mükemmel ve mutenâları Gorç fotoğraf makineleri fabrikasının mükemmeliyet-i imâliyesi ve resâneti cümlece malum ve müsellemdir. Gorç triyeder gözlükleri, ordulara, zabitanâ, seyyâhîne, bahriyeye mahsûs prizmalı dürbünler. Gorç fabrikasının mamulâtı olan fotoğraf takımlarıyla dürbünleri vesâir dürbünler her şehirde büyük âlât-ı fotografiye mağazalarında bulunur. Arzu edenlere fabrikadan meccânen katalog gönderilir. Fabrikanın âtideki adresine mürâcaat lazımdır. Optique et Mecanique de Précision C. P. GOERZ, Sté Anonyme Berlin Friedenau, 97. Paris’te Viyana’da, Londra’da, Newyork’ta şubeleri vardır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.23 / c. 44, nr. 1121, s.71 / c. 44, nr. 1122, s.95 / c. 44, nr. 1123, s.119 / c. 44, nr. 1124, s.142 / c. 44, nr. 1125, s.168 / c. 44, nr. 1128, s.240 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1130, s.288 / c. 44, nr. 1133, s.359.

İngiliz Şirketi: (“Kooperatif ekonomik şirketi, merkez-i umûmisi: Galata Hezâran Caddesi” ibaresi altında bu kooperatifin şubelerinin adresleri ve buralarda satılan eşyaların isimleri verilmektedir.); SF, c. 44, nr. 1119, s.23 / c. 44, nr. 1121, s.71 / c. 44, nr. 1122, s.95 / c. 44, nr. 1123, s.119 / c. 44, nr. 1125, s.168 / c. 44, nr. 1129, s.263 / c. 44, nr. 1133, s.358 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1136, s.431 / c. 45, nr. 1152, s.168 / c. 45, nr. 1155, s. 264 / c. 45, nr. 1156, s. 288 / c. 45, nr. 1157, s.312 / c. 45, nr. 1158, s. 336 / c. 45, nr. 1159, s.360 / c. 45, nr. 1160, s. 383 / c. 45, nr. 1161, s. 408 / c. 45, nr. 1162, s. 432 / c. 45, nr. 1163, s. 456 / c. 45, nr. 1164, s. 480 / c. 45, nr. 1170, s. 623.

Kırmızı Horos: (“Yeni şerâit: Her nev’ eşya bilâ-fark yüzde iki buçuk veya beş fark ile şehrimizin 75 büyük mağazalarında Kırmızı Horos şirketi vasıtasıyla satılır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.22.

Kontinental Tekerlek Lastikleri: (Lastiklerin özellikleri ve acentası hakkında bilgi verilmiş.); SF, c. 44, nr. 1141, s.552 / c. 45, nr. 1161, s. 407/ c. 45, nr. 1165, s. 504.

Krauss Dürbünleri: (Dürbünlerin teknik özellikleri, kullanım yerleri ve satış yerleri, adresleri.); SF, c. 45, nr. 1149, s.120 / c. 45, nr. 1157, s.310.

Krauss Fabrikasının Krauss Aktis Fotograf Makineleri: (Fotograf makinesinin teknik özellikleri ve satış yerleri, adresleri.); SF, c. 45, nr. 1147, s.72 / c. 45, nr. 1152, s.192 / c. 45, nr. 1161, s. 406.

Kristofl Kuyumcu Mağazası: (“Yegâne cinsi en âlâsı aldanmamak için her parça üzerinde bulunan şu marka ile Kristofl ismini talep ediniz. Dersaadet vekili: Beyoğlu Cadde-i Kebirinde (471) numarolu (Devjis) mağazasıdır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s.335 / c. 44, nr. 1137, s.456 / c. 45, nr. 1152, s.168 / c. 45, nr. 1159, s. 360.

ORIGINAL OTTO MOTOREN: (“Kolonyada Otto, Deutz her nev motor fabrikası, Avrupa’nın en mühim kuvve-i muhrike fabrikası, su tulumbalı petrol ve gaz motorları, Dersaadet’te vekili El-Kâtib Hanında Şefles” ibaresiyle.); SF, c. 44, nr. 1121, s.72 / c. 44, nr. 1122, s.95 / c. 44, nr. 1123, s.120.

[**Son Model Numaratörler**]: (“Son sistem Amerikan el numaratörleri istenildiği zaman sıra ile numero yürütür; istenilirse beher numerodan arzuya göre iki ya üç ya dört tane tab eder. Doksan dokuz bininciye kadar rakam basar. Nikelden mamul ve sağlam şeylerdir. Türkçe ve Fransızcası vardır. Fiyatı 3 Osmanlı lirasıdır. Taşraya mesarif-i irsaliye de alınır. Merkez-i fûrûhtu Servet-i Fünûn Matbaasıdır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s.287 / c. 44, nr. 1134, s.384 / c. 44, nr. 1135, s.407 / c. 44, nr. 1143, s.599 / c. 45, nr. 1154, s.240 / c. 45, nr. 1155, s. 263 / c. 45, nr. 1156, s. 287 / c. 45, nr. 1157, s.311 / c. 45, nr. 1158, s. 335 / c. 45, nr. 1159, s. 359.

TECNİKUM MITTWEIDA Royaume de Saxe: (“Mittweida Mektebi Almanya’da Saksonya’da müdiri Muallim Holç Fen makine ve elektrik tahsiline mahsus mektep olup Almanya’da müessestir. Mühendislere ve sanayie mahsus şubât-ı mükemmelesi vardır. Elektrik ve fenn-i mehanikiye ait kimyahaneleri gayet mükemmeldir. İşbu mektebin şakirdânı sanâyide ve elektrik fenninde kesb-i rüsûh ve malûmât eder. Şimdiye kadar 3620 talebe yetişmiştir. Mektebe şakird kayd olunmak üzere malûmât almak ve tafsilât istemek için âtideki adrese müracaat lazımdır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.21 / c. 44, nr. 1128, s.240 / c. 45, nr. 1152, s.168 / c. 45, nr. 1159, s. 360 / c. 45, nr. 1163, s. 456.

Wizard Lambaları: (“İşbu ihtiraât-ı cedide sunî tenvirât nokta-ı nazarından en büyük mükemmeliyeti haizdir. Lambalar havagazı ve elektrik kadar suhûletle isti’ mâl olunur. Fiyatı da onların onda bir raddesindedir. Yakılması için bir zinciri çekip yahut bir

kibrit yakmak kifâyet eder. Husûsî acentalık dünyanın her tarafında mesûl kimselere tevdi olunur. Resimli nam katalogu ile malûmât-ı mütemmîme talep ediniz.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s.21.

Yalova Kaplıcaları: (“Letafet-i âb ve havasıyla rağbet-i umumiyeye mazhar olan Yalova Kaplıcaları küşâd edilmiştir. Mahall-i mezkûre azimet etmek arzusunda olup tafsilât almak isteyen zevât-ı kiram Galata’da Mehmet Ali Paşa Hanında 10 numarolu acentahanesine mürâcaat etmelidir.” ibaresiyle) SF, c. 45, nr. 1148, s.96 / c. 45, nr. 1149, s.120 / c. 45, nr. 1166, s.527.

2.4. FOTOGRAFLAR

2.4.1. Kapak Fotografları

[Bir hastane odasında yatan hastalara ait iki resim]: SF. c. 44, nr. 1119, s. 1.

Bir Dâne-i İntikâm: (“İşkodra’da Tobruş istihkâmâtından düşman bataryası üzerine isabet eden bir Osmânlı güllesi. ... de Scutari d’apres une gravure du Graphic de Londres. [İngilizce Grafik Gazetesi’nin muhabiri tarafından mevki-i harpte resm olunmuş hakiki levhadır.]” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 25.

Gazi Osmânlılar: (“Haydar Paşa Hastahanesinde ameliyât salonu, hanımlarımızın muâvenet-i şefkatkârânesi. La salle d’opération de l’Hôpital de Haîdar Pacha: l’opération d’un blessé avec l’assistance de dames turques comme infirmières” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 49.

İstanbul’da Gazilerimize Muavenet Manzaraları: (“Erenköy’de merhum Münif Paşa Köşkü’nde teşkil olunan husûsî bir hastahänenin gayûr müteşebbisleri ve hâdimleri. Le personnel de l’Hôpital des blessés de guerre spécialement monté á Erenkeuy, environ de Constantinople” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 72.

[Bulgar Esirlerin İstanbul’dan Geçişi]: (“Çatalca Muharebesinde esir düşen Bulgarların Dersaadet’e vürûdu ve Tepebaşı Caddesi’nden mahfûzen mürûru. Les prisonniers bulgares conduits sous escorte á travers les rues de Péra” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 97.

Hey’et-i Murahhasa Reisi Zirâat ve Ticâret Nazırı Reşid Paşa: (“İstanbul’dan hareketinde vapura binerken. RECHİD PACHA. Chef des délégués Ottomans. d’après un photo prise pendant son embarquement au quai de Galata.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1124, s. 121.

- Osmân Nizâmi Paşa:** (“OSMAN NİZAMÎ PACHA” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1124, s. 121.
- Sâlih Paşa:** (“SALÎH PACHA” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1124, s. 121.
- [Bir Köprü Resmi]:** (“Kabakçı Köyü’nde Osmanlılar tarafından tahrip edilen köprü. Pont de la ligne de Constantinople que les Turcs ont fait sauter á Kabaktchikeui.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 145.
- [Bir Osmanlı Gemisi]:** (“Çanakkale’de bir Osmanlı torpidosu seyr halinde.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 145.
- [Kadırğa Hastanesinde Yaralı Askerler]:** (“Kadırğa vilâdethanesinde taht-ı tedâvide bulunan Osmanlı mecruhlarının ameliyâthanedede alınan resimleri. Nos infirmières turques á l’hôpital Kadirgua” ibaresiyle iki resim); SF, c. 44, nr. 1126, s. 170.
- [Londra’da Bir Ziyafet]:** (“Londra’da Sulh Konferansı heyetine Westminister şehr-emîninin verdiği ziyafet. La conférence balcanique á Londres. Un lunch chez le lord-maire de Westminister.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 193.
- [Yaralı Bir Asker]:** (“Belçikalı Baron de Rosaine ile ayağı kesilmiş mecrûhîn. La baronne de Rosaine et les blessés amputés.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 217.
- [Yeni Belediye Binâsı]:** (“Şehr-emâneti binâ-yı cedîdi. La nouvelle Préfecture de Ville.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 241.
- [Mahmut Şevket Paşa]:** (“Yeni Sadrazam ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa. MAHMOUD CHEVKET PACHA. Le nouveau Grand Vezir et Ministre de la guerre.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 266.
- [Hamidiye Kruvazörü]:** (“Cesur Hamidiye Bahr-i Sefid’de geziyor. Hamidié faisant le raid dans la Méditerranée.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 289.
- [Vagon Fabrikasından Bir Manzara]:** (“Galata tüneline mahsusen Avrupa’da müceddiden inşa olunup Dersaadet’e vâsileti karîb olan vagonların fabrika dahilindeki manzarası. Les nouvelles voitures du Tunnel de Galata-Péra dans leurs chantiers de construction en Europe. Ces voitures arriverent prochainement.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 313.
- [Martılar]:** (“Denizlerin ziyneti martılar. Les oiseaux du Bosphore.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 337.
- [Hilâl-i Ahmer Çadırı]:** (“Ayastefanos’ta müesses Osmanlı Hilâl-i Ahmer Hastahanesinin müştemilâtundan bir çadır. Un hôpital du Croissant Rouge.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 361.

- [Hilâl-i Ahmer Hastanesi]:** (“Hilâl-i Ahmer Hastahanelerinden bir tanesinin derûnu. L’
intérieur d’un Hôpital du Croissant Rouge.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 385.
- Kuvvâ-yı Bahriyye Nasıl İhzâr Olunur:** (“Almanya’da Kiell’de Krupp fabrikasında bir
manzara. Un atelier aux usinès Krupp.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 409.
- Harp ve Don:** (“Kar içinde harp Karadağlıların Taraboş üzerine yeniden taarruzları. La guerre
dans la neige. La nouvelle attaque des Monténégrins sur Taraboche.” ibaresiyle); SF,
c. 44, nr. 1137, s. 433.
- [Alman Zırhlısı]:** (“Bahr-i Baltık’ı Bahr-i Şimâle rabt eden Kiel Kanalı’nın köprülerinden birinin
altından bir Alman zırhlısı geçiyor. Un cuirassé allemand passe sous un des ponts du
canal de Kiel nouvellement approfondi et élargi.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s.
457.
- [Hilâl-i Ahmer Çadırı]:** (“Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin meydân-ı harpte hasta çadırları.
Les installation du Croissant-Rouge.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 481.
- İstanbul’da Umrân ve Sıhhat Faâliyeti:** (“Topkapı Sarayı dahilinde yapılmakta olan umumî
bahçe ameliyâtı. Les travaux de terrassement dans le parc du Vieux-Sérail qui se
transforme en Jardin Public.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 505.
- Harpten Sonra:** (“Bir İngiliz ressamın levhası. Après la guerre (Tableau d’un artiste anglais.”
ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 529.
- [Şükrü Paşa]:** (“Edirne’nin kahraman-ı müdâfii Şükrü Paşa. CHUKRI PACHA, l’héroïque
défenseur d’Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 553.
- Denizlerde Sâbih Şehirler:** (“47 000 ton cesametinde olmak üzere İngiltere’de inşa olunan
“Aquitania” vapurunun kızaktaki manzarası. Les villes flottantes sur les mers:
Aquitania, le paquebot transatlantique de 47,000 tonnes sur les chantiers.” ibaresiyle);
SF, c. 44, nr. 1143, s. 577.
- [İşkodra’nın Manzarası]:** (“İşkodra şehrinin manzara-ı umûmiyyesi. Vue générale de Scutari
d’Albanie.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 601.
- Tayyarecilik Dersi:** (“Bir İngiliz zabiti, tehlikeli bir dalma ameliyâtına mecbur eden yanlış bir
hareket üzerine talebesini ikâz ediyor.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 1.
- Osmanlıların Tuna Üzerinde Satvet-i Mazilerinin Son Nişanesi:** (“Ahîren Avusturya
tarafından işgal olunan Adakale. Ada-Calé qui a été occupé par le gouvernement
autrichien.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 25.
- [Bir Manzara]:** (“Geç gelen yazın geç kalan müjdecisi. Nos fidèles visiteurs, d’après un tableau
tiré en chromotypographie dans nos ateliers” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 49.

[**Elektrik Fabrikası**]: (“Dersaadet Elektrik Şirketinin Silahdâr’da inşa eylediği elektrik fabrikası. L’usine électrique de la Ville de Constantinople en construction á la corne d’Or.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s. 73.

[**Bir Düğün Manzarası**]: (“İmpator Wilhelm’im kızı Prenses Victoria Louise düğünü esnasında Berlin’e muvâsalat eden İngiltere kralı George ile İmpator İkinci Wilhelm’in “Lerter” stasyonunda musâfahası.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s. 97.

[**Mehmet Said Halim Paşa**]: (“Sadrazam Mehmet Said Halîm Paşa. S. A. MEHMET SAİD HALİM PACHA, le nouveau Grand Vizir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 121.

Ahîren Resm-i Küşâdı İcrâ Olunan Köstence Câmi-i Şerifinin Manzara-ı Dahiliyesi: (“Bu cami-i şerifin seccadeleri taraf-ı hazret-i padişâhîden ihdâ buyurulmuştur. L’intérieur la nouvelle Mosquee de Constantza en Roumanie, inaugurée dernièrement par S. M. le Roi et la Reine de Roumanie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 145.

Taraf-ı Hazret-i Padişâhîden Te’sîs Buyurulan Hilâl-i Ahmer Hastahânesi Hey’et-i Sıhhiyesi: (“Ortada ser-tabîb hazret-i şehriyârî Hayri Bey Efendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 169.

Köy Hayâtı-Bir Manzara-ı Sayfiyye: (“Kuzular ve koyunlar. La vie champêtre: Un paysage d’été les moutons et les brebis.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 193.

[**Ham Petrol Depoları**]: (“Anadolu şimendüferinde maden kömürü yerine ham petrol istimâlîne mahsûsen Eskişehir’de imâl olunmuş olan madeni depolar. Les dépôts métalliques du Petrôle brut installés á Eski-Chehir par le Chemin de fer d’Anatolie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 217.

İstanbul’un Elektrikli Yeni Tramvayları: (“Makineli yeni bir vagon Dolmabahçe meydanından geçerken. La traction électrique á Constantinople. Un tram á fil aérien devant le Palais de Dolma-Baghtche.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 241.

İstanbul Mebâni-i Âliyesinden: (“Süleymâniye Câmi-i şerfi ve türbenin medhali.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 266.

Kadastro Mekteb-i Âlisi Muallimîn ve Mütealimîni: (Fotografın altında resimdeki kişilerin isimleri sırasıyla verilmiş); SF, c. 45, nr. 1157, s. 290.

[**Osmanlı Ordusunun Balonla Deneme Uçuşu**]: (“Ordu-yı Osmanî için ahîren Almanya’dan celb edilmiş olan “Parseval” usulü balonun Ayastefanos civarındaki karârgâhında gazete muharir ve muhâbirîni de âmâde buldukları hâlde ilk tecrübesinin icrâsı sırasında alınan resimidir. Le premier départ du Ballon systém “Parseval” acheté en Allemagne pour l’armée ottomane” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 313.

Kavala Meselesi-Kavala Kasabasının Manzara-ı Umûmiyyesi ve Kavala Limânı:

(“Bükreş muâhede-i sulhiyyesi Yunanistan’a bırakmış olduğu hâlde bazı devletlerin muâhede-yi tadîl ile Bulgaristan’a iâde etmek istemeleri bir Kavala meselesi ihdâs etmiştir. Mamafih mesele şimdilik yatışmış gibidir. Cavalla devenu cêlêbre dans la question balkanique” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 338.

[**Mahmut Muhtar Paşa**]: (“Berlin seffrimiz Mahmut Muhtâr Paşa bu sene Alman manevralarında imparator hazretlerinin nezdinde. Aux manœuvres allemandes: Le Kaiser causant avec Mahmoud Mouhtar Pacha, notre ambassadeur á Berlin.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 361.

[**Sulh ve Musalemet Sarayı**]: (“Lahey’de Flemenk kraliçesi tarafından birçok hükümetlerin murahhasları hâzır bulunduğu halde resm-i küşâdı icrâ olunan sulh ve musâlemet sarayı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 385.

“**Hamîdiye**” ***Kruvazörünün Ayastefanos Pîş-gâhına Muvâsalâtı:*** (“Hamîdiye kumandanı Raûf Bey’in Bahriye Nezâreti müsteşârı Rüstem Paşa tarafından vükelâya takdîmi sırasında alınan resmi. L’arrivé du croiseur “Hamidié” devant San-Stéfano. Réouf Bey, commandant du “Hamidié” présente aux ministres par Rustem Pacha.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 409.

Sarâyburnu Parkının Resm-i Küşâdı: (“Kurdele veliahd-ı saltanat Yûsuf İzzeddin Efendi hazretleri tarafından kesilmiştir. Resm-i küşâdda şehzâdegân-ı hazerât sadrazam ve vükelâ-yı fehhâm hâzır bulunmuşlardır. LL. AA. II. Youssouf Izzeddin et Ziaeddin Effendi assistant á l’inauguration du Parc de la Pointe du Sérail.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 433.

[**Şehzade Ömer Faruk**]: (“Viyana’da “Terziyanum” Dâr’ül-fünûnunda tahsilde bulunan ve bu defa taraf-ı şâhânededen uhdesine mülâzım-ı sânilik rütbe-i askeriyesi tevcih buyurulan Şehzâde Abdülmecid Efendi hazretlerinin necl-i necîbleri Şehzâde Ömer Fârûk Efendi Hazretleri. S.A. le Prince OMER FAROUK, actuellement en étude á Vienne.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 457.

[**İstanbul’da Sel Felaketi**]: (“Silahdârağa’da elektrik fabrikasında seylâbdan sonra bir manzara. Vue de l’usine électrique de Silihdar-Agha après l’inondation de lundi dernier.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1165, s. 481.

[**Hilâl-i Ahmer Heyeti**]: (“Ordu-yı Osmanî erkân-ı tıbbiyyesinden ve Hilâl-ı Ahmer ettibâ ve erkânından mürekkep heyet-i muhtereme. Une mission composée des médecins de l’Armée Ottomane et du Croissant Rouge.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 505.

Müsteşrik-i Şehîr Müteveffâ Profesör Vambery: (“Bu nüshanın 531. sahîfesinde, Doktor Rızâ Tefvîk Bey Efendi’nin makâle-i âlimânesine mürâcaat. Le célèbre professeur feu VAMBERY.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 529.

Prusya’nın Peri-i Halâskârı Kraliçe Louiza: (Resmin altında kraliçe hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1168, s. 553.

Veli Efendi At Yarışları: (“At yarışlarında ve mahfil-i temâşâda veliahd-ı saltanat Yûsuf İzzeddin Efendi ve sadrazam Prens Saîd Halîm Paşa Hazerâtı. Les Courses de Véli Effendi S.A.II. Youssouf Izzeddine, le Prince Héritier et S.A. le Grand-vézir á la tribune.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 577.

İngiltere Sefîr-i Cedîdi Sör Mallet Refâkatinde Teşrifât Memûrlarından Fuat Bey: (“Zât-ı hazret-i padişâhiye itimâd-nâmesini takdîm için sarây-ı hümâyûna giderken. SIR MALLET, le nouvel ambassadeur d’Angleterre se rendant au Palais Impérial.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 601.

2.4.2. Portreler

Ahîren Paris’te Vefat Eden Mösyö Constant: (“Birkaç sene evvel, İstanbul’da Fransa sefarethanesinin kapısında alınmış bir resmidir. M. CONSTANT photographié il y a quelques années devant la porte de l’ambassade de France á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 592.

Ahîren Vefat Eden Dersaadet Rum Patriki Yevakim Efendi: (“Dersaadet patriklik makamını iki defa uzun müddet ihraz ve işgal eden Yevakim Hazretleri dûçâr olduğu hastalıktan reha-yab olamayarak Fener’de vefat etmiştir. Bu ruhanî-i şehîrin zâyîâtından dolayı beyân-ı taziyet ederiz” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 61.

[Ahmet Midhat Efendi]: (“Bu hafta vefat eden fâzıl-ı şehîr Ahmet Midhat Efendi. AHMET MİTHAT EFENDİ CÉLÉBRE littératuer Ottoman décédé á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 172.

[Ahmet Nureddin Efendi]: (“Devletlü necâbetlü Ahmet Nureddin Efendi Hazretleri.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 594.

[Aleksandra Fedorona]: (“Rusya İmparatoriçesi Aleksandra Fedorona.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 269.

[Ali Münîf Bey]: (“Beyrut vâli-i cedîdi Ali Münîf Bey Efendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 177.

Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm ve İmparatoriçe Augusto Victoria: (“25. Sene-i devriyye-i hükümetleri münasebetiyle.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 153.

- [**Almanya Bir Düğün**]: (“Almanya İmparatorunun damadı Prens Ernest de Kumberland. Almanya İmparatorunun kızı Prenses Victoria Lönir” ibaresiyle resmin yanında prens ve prensesin düğünü hakkında bilgi verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1148, s.76-77.
- [**Amerikalı Milyarder Carneci**]: (“Masrafı veren milyarder Carneci.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 389.
- [**Amiral Kerry**]: (“Yunan bahriyesini ıslaha memûr İngiliz amirali Kerry. Amiral KERRY. chargé á ornementation de la marine de guerre grecque.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.
- [**August Bebl**]: (“Almanya Sosyalist Fırkası rüesâsından ve Raihstag âzâsından müteveffâ August Bebl.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 397.
- Ayândan Müşîr Fuat Paşazâde Reşîd Bey Merhûm*: (“Tasvîr-i Efkâr refikimizin klişesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 297.
- Aydın Vilâyeti Vâli-i Cedîdi Rahmi Bey*: (“Tasvîr-i Efkâr refikimizin klişesi. RAHMÎ BEY le gouverneur général de Smyrne.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 605.
- Balkan Hükümetlerinin Nâzım-ı Sulhı*: (“Romanya Kralı Birinci Karol. Le Roi de Roumanie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 345.
- [**Barış Görüşmeleri**]: (“Londra Sulh Konferansındaki murahhaslar: İşkodra’daki İngiliz Amirali. Mirkoviç (Karadağ) Vis Amiral Bornei, Victor Setrabet (Yunan) Doktor Danef (Bulgar)” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s.84.
- Basra Kumandanı Miralay Ferîd Bey Merhûm*: (“Tasvîr-i Efkâr refikimizin klişesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.
- [**Bavyera Hükümdarı**]: (“Ahîren vefat eden Bavyera hükümdarı. Le prince Luitpold, Régeut de bavière qui vient de mourir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 184.
- [**Bedi Nuri Bey**]: (“Bedî Nûri Bey. BEDI NOURY BEY. Assassiné á Bassora” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 160.
- [**Belediye Başkanı Lain Thomson**]: (“Westminster belediye reisi Mister Lain Thomson.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 448.
- [**Bessârya Efendi**]: (“Nâfia Nâzırı Bessârya Efendi. BESSARIA EFENDİ. le ministre des Travaux-Publics.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 292.
- Bir Ana İle Oğlu*: (“İngiltere Kraliçesi Mary ve en küçük oğlu.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 268.
- Bir Baba İle Oğlu*: (“Rusya İmparatoru İkinci Nikola, kucağında veliahdı ve oğlu.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 269.

- [**Bir Kadın Fotoğrafı**]: (“İşkodra malisürlerinden bir kadın.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 605.
- [**Bir Kadın Fotoğrafı**]: (“Luka ahâlisinden bir kadın.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 605.
- [**Bir Uçak ve Pilotu**]: (“Tayyâreci Plegu baş aşağı tayerân ederken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 445.
- [**Carolin Remorie**]: (“Madam Carolin Remorie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 224.
- [**Celâl Bey**]: (“Haleb vâli-i cedîdi Celâl Bey. DJÉLAL BEY. Gouverneur-général d’Alep.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 248.
- [**Cemâl Bey**]: (“İstanbul Muhafızı Cemâl Bey. DJEMAL BEY le commandant de Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 124.
- Çin Reis-i Cumhuriyet Yuan Şi Kay**: (“Ahîren Çin meclis-i umûmîsi tarafından ekseriyet ara ile ve asâleten yedi sene müddetle reis-i cumhur intihâb ve ilân olunmuştur.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 565.
- [**Çin’in Yeni Reisi**]: (“Çin reis-i vükelâ-yı cedîdi.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 461.
- Dahiliye Nazır-ı Sâbıkı**: (“Edirne Vâli-i cedîdi Hâmi Âdil Bey. “Tasvir-i Efkâr” refikimizin klišesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 261.
- Divân-ı Harb-i Örfice Gıyaben İdâmlarına Hüküm Verilmiş Olanlar**: (“Prens Sabahaddin Bey, Şerif Paşa, Gümülcineli İsmail Bey, Reşîd Bey, Dâhiliye nazır-ı esbaki.” ibaresiyle dört resim); SF, c. 45, nr. 1151, s. 164.
- Divân-ı Harb-i Örfice Vicâhaten İdâmlarına Hükmedilip Salı Günü ale’s-sabah Bayazıt Meydanında Salben İdâm Olanlar**: (“Damad Sâlih Paşa, 1.Jandarma Kemâl, 2.Abdullah Safâ, 3.Muhib Bey, 4.Zîya’nın kardeşi Hakkı 5.Yüzbaşı Kâzım, 6.Bahriye mülâzımlarından muharric Hasan Şevki, 7.Mülâzım Mehmet Ali, 8.Otomobil makinacısı Cevâd, 9.Topal Tevfik, 10.Ziyâ” ibaresiyle on bir resim); SF, c. 45, nr. 1151, s. 165.
- [**Doktor Aleksandr Kanburoğlu**]: (“Doktor Aleksandr Kanburoğlu Paşa.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 225.
- [**Doktor Mary**]: (“Amerikan Koleji’nin sunûf-ı tâliye müdiri Doktor Marry.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 229.
- [**Doktor Mis Patrik**]: (“Enâsa mahsûs Amerikan Koleji’nin Müdiresi Doktor Mis Patrik.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 228.
- Düşes Sofi Hohenberg**: (Avusturya veliahdının zevcesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 204.

Edirne Müdâfi-i Gayûru Şükrü Paşa: (“Bu hafta Sofya’dan İstanbul’a avdet etmiştir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 593.

[**Emili Davison**]: (“Mis Emili Davison.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 184.

[**Enver Bey**]: (“Mücâhit-i muhterem Enver Bey. Le héros ENVER BEY.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 268.

Ermeni Hurûfâtının Mûcidi Olan Katogikos Sihak’ın Refik-i Marifeti Olan Mesrob: (“591. sahifedeki makâle ile 597. sahifedeki fıkraya müracaat.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 597.

Ermeni Hurûfâtının Mûcidi Olan ve Eizzeden Tanınan Katogikos Sihak: (“Ermeni hurûfâtının 1500. sene-i devriye-i ihtirâiyyesi münasebetiyle.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 596.

[**Esat Paşa**]: (“İşkodra’yı Karadağ’a teslim etmiş olan Esat Paşa. ESSAD PACHA le commandant de Scutari d’Albanie.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 604.

[**Esbaki Nâil Bey**]: (“Paris’te bu hafta müzâkerâta başlayan beynel-milel maliye komisyonunda Osmanlı birinci murahhası, Maliye Nazırı Esbaki Nâil Bey.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.112.

[**Fâik Ali Bey**]: (“Beyoğlu mutasarrıf-ı cedîdi Fâik Ali Bey. FAİK ALİ BEY le nouveau Gouverneur de Péra.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 512.

[**Félix Forguouillet**]: (“Madam Félix Forguouillet.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 224.

[**Fethi Bey**]: (“Hükümet-i Osmaniye’nin Sofya sefir-i cedîdi Fethi Bey Efendi. FETHİ BEY Ministre de Turquie á Sofia.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 584.

Flemenk Kraliçesi Wilhelmin: (“Cihan-ı medeniyet-nümâ, Lahey’de sulh ve müsâlemt sarayının resm-i küşâdını icrâ etmiştir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 388.

Fransa Ulûm-ı Tabiyye Erbâbından: (“Hevâm ve haşerât üzerine müşâhedât ve tetkikâtıyla marûf Mösyö Henrie Faber.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 472.

[**General Ştossel**]: (“Rus Japon Muhârebesinde “Por Arthur” müdâfii müteveffâ General Stossel.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 304.

[**George Wilson**]: (“Amerika cemâhir-i müttfikası riyasetine ahîren intihab olunan George Wilson. Mr. WILSON qui vient d’être élu président des Etats-Unis.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 160.

[**George Wilson**]: (“Amerika reis-i cumhuru Mösyö Wilson.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 564.

- [**Hacı Necîb Ağa**]: (“Donanma ve tayyare ianelerine, vatan ve millet namına açılan her ianeye iştirâk için bez-i fedakârı eden ve bundan dolayı makam ve sadaretin takdirini bile kazanan Samsun, Sivas ve Diyarbekir posta tatarlarından millet fedâisi Hacı Necîb Ağa.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 349.
- [**Halîl Bey**]: (“Bombay baş-şehbenderi Halîl Bey Efendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 177.
- [**Halîl Bey**]: (“Şûrâ-yı devlet reisi Halîl Bey. HALÎL BEY. Président du conseil d’Etat.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- [**Hasan Fehmi Efendi**]: (“Sinop mebûs-ı sâbıkı surre emini Hasan Fehmi Efendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 248.
- [**Hasan Fikret Bey**]: (“Mekteb-i Sultâni müdir muavini olup ahîren vefat eden Hasan Fikret Bey.” ibaresi altında resmin altında biyografisi verilmiş); SF, c. 44, nr. 1135, s. 396.
- [**Hayreddin Paşa**]: SF, c. 44, nr. 1120, s. 42.
- [**Hayri Bey**]: (“Evkâf Nâzırı Hayri Bey. HAYRÎ BEY. Ministre de l’Evkaf.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- [**Henrie Rouchfort**]: (“Müteveffâ Henrie Rooucfort.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 253.
- [**Hıfzı Paşa**]: (“Birinci Ordu sahra topçu müfettişi Hıfzı Paşa HIFZI PACHA...” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 148.
- [**Hilmi Bey**]: (“Yüzbaşı Hilmi Bey merhum.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 132.
- [**Hulûsi Bey**]: (“Ankara vâli-i cedîdi Hulûsi Bey Efendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 177.
- [**Hüseyin Hilmi Paşa**]: (“Viyana sefiri Hüseyin Hilmi Paşa. HUSSEIN HILMI PACHA, Ambassadeur de Turquie á Vienne” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 365.
- [**İbrahim Bey**]: (“Adliye Nâzırı İbrâhim Bey. İBRAHİM BEY. Ministre de Justice.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- [**İbrahim Halîl Bey**]: (“Mülâzım-ı evvel İbrahim Halîl Bey merhum.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 133.
- [**İkinci Katerina**]: (“Rusya İmparatoriçesi İkinci Katerina [İmparatoriçe olduktan sonra.]” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 293.
- [**İkinci Katerina**]: (“Rusya İmparatoriçesi Katerina [Yaşlandığı zaman, seyâhat kıyafetiyle.]” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 293.
- [**İkinci Katerina**]: (“Rusya İmparatoriçesi [Gençlik resmi.]” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 292.

- [**İnar Mikelesen**]: (“Kutb-ı Şimâl seyyâhlarından Danimarkalı Kapudan İnar Mikelesen.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 301.
- [**İngiliz Amiral Lympus Paşa**]: (“Donanma hümâyûnu ıslâha memûr İngiliz amirali Lympus Paşa. Amiral LYMPUS PACHA. chargé á l’ornisation de la marine de guerre ottomane.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.
- [**İngiltere Kralı**]: (“İngiltere Kralı Beşinci George.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 268.
- [**İzzet Paşa**]: (“Harbiye Nâzırı İzzet Paşa. İZZET PACHA, le nouveau Ministre de la Guerre.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 124.
- [**İzzet Paşa**]: (“Padişâhın takdirâtına, sadrazamın tebrikâtına, milletın teşekkürât ve tekrîmâtına mazhar Osmanlı ordusu baş kumandanı vekili ve harbiyye nâzırı İzzet Paşa.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 260.
- [**Kaşif Scoott**]: (“Kutb-ı cenûbiye kadar muvâsalat şerefini ihrâz eyledikten sonra avdetinde buzlar altında terk-i hayat eden İngiliz seyyâh-ı şehîri Scoot.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 341.
- [**Kidderlin Waechter**]: (“Ahîren vefat eden Almanya Hariciye Nazırı Kidderlin Waechter. M. de Kidderlin Waechter, qui vient de mourir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 220.
- [**Kont Berchtold**]: (“Avusturya Hariciye Nazırı Kont Berchtold. Le ministre des affaires étrangères autrichien COMTE BERCHTOLD.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 221.
- [**Kont Berchtold**]: (“Avusturya Hâriciye Nâzırı Kont Berchtold.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 344.
- [**Kont Zeppelin**]: (“Zeppelin balonunun mucidi azim ve fedâkârisiyle marûf ve muhterem Kont Zeppelin” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 316.
- [**Kral Constantin**]: (“Yeni Yunan kralı Constantin. Le roi Constantin de Grèce.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 492.
- Kuduz Mikrobunun Kâşifi Japonyalı Profesör Hydyo Noguşi*: (“İkdâm refikimizin klişesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1165, s. 496.
- Kuş Palazı Aşısının Kâşifi*: (“Almanya ettibâsından Doktor Behring.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 304.
- Londra’da Hâl-i İnikâdda Bulunan Sulh Konferansı Erkanı*: (“Yunanistan-Skolidis, George Streit, Venizelos, Sırbistan- Doktor Milenko Vesiniç, André Nikoliç, Setüyan Novakoviç” ibaresi altında altı resim.); SF, c. 44, nr. 1126, s. 181.

Londra'da Mesele-i Şarkiyyenin Halli Zımnında İnikâd Eden Süferâ Konferansı (İtilaf-ı Müselles): ("Prens Lihnovsky-Almanya, Marki Emperyalî-İtalya, Kont Mensdorf Ponilly-Dietrihştain-Avusturya Macaristan" ibaresi altında üç resim.); SF, c. 44, nr. 1126, s. 180.

Londra'da Sulh Konferansı: ("Bulgaristan-Paprikof, Macarof, Danef, Karadağ-Popoviç, Mioçkoviç, Voinoviç" ibaresi altında altı resim.); SF, c. 44, nr. 1126, s. 180.

Londra'da Süferâ Konferansı (İtilaf-ı Müselles): ("Fransa Sefiri: Kambon, İngiltere Hariciye Nazır: Edward Grey, Rusya Sefiri" ibaresi altında üç resim.); SF, c. 44, nr. 1126, s. 181.

[Lord Avbordi]: ("John Löbuk. [Lord Avbordi]" ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 160.

Mahmut Esat Efendi ve Harîta-ı Seyâhati: ("Tasvir-i Efkâr" refikimizin klişesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 444.

[Mahmut Muhtar Paşa]: ("Berlin Sefiri Mahmut Muhtâr Paşa. MAHMOUD MOUHTAR PACHA, Ambassadeur de Turquie á Berlin" ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 364.

[Mahmut Necmeddin Efendi]: ("Şehzâde-i cennet-mekân Mahmut Necmeddin Efendi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.

[Mahmut Paşa]: ("Bahriye Nazır-ı cedîdi Çürüksulu Mahmut Paşa. MAHMOUD PACHA, Le nouveau Ministre de Marine." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 268.

[Mahmut Şevket Paşa Cinâyeti]: ("Beşiktaş'ta teslîm-i nefis eden Ziyâ." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 141.

[Mahmut Şevket Paşa Cinâyeti]: ("Beyoğlu'nda apartmanda der-dest olunan Kâzım." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 140.

[Mahmut Şevket Paşa Cinâyeti]: ("Beyoğlu'nda apartmanda der-dest olunan Şevki." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 140.

[Mahmut Şevket Paşa Cinâyeti]: ("Beyoğlu'nda tutulan otomobil makinecisi Cevâd." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 141.

[Mahmut Şevket Paşa Cinâyeti]: ("Henüz firarda bulunan Nazmi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 141.

[Mahmut Şevket Paşa Cinâyeti]: ("Köprü üzerinde tevkif olunan Hakkı." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 140.

[Mahmut Şevket Paşa]: ("Sadrazam ve Harbiye Nâzırı merhûm Mahmut Şevket Paşa." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.114.

- [**Mehmet Ali**]: (“Beyoğlu’nda apartmanda mecrûhen tutulan Mehmet Ali.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 140.
- [**Mehmet Remzi Bey**]: (“Divân-ı Harb-i Örfî reisi erkân-ı harbiyye kâim-makamlarından Mehmet Remzi Bey.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 161.
- [**Mimar Cordoniye**]: (“Sulh sarayının mimârı Cordoniye.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 389.
- [**Miralay Seely**]: (“İngiltere Hariciye nezareti müsteşarı Miralay Seely. Colonel SEELY le Secrétaire d’Etat pour la guerre.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 533.
- Mis Daisy Marcham*: (“İzdivâcdan nükûl eden nişanlısından mahkeme kararıyla 50.000 İngiliz lirası tazminât almıştır.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 273.
- [**Mister Bridges**]: (“İngiltere’nin şâir-i hanedânı Mister Bridges.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 369.
- [**Mösyö Pichon**]: (“Paris maliye komisyonu reis-i fahrîsi Fransa Hariciye Nâzırı Mösyö Pichon.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.112.
- [**Mösyö Sasanof**]: (“Rusya Hâriciye Nâzırı Mösyö Sasanof.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 344.
- [**Mösyö Toucheff**]: (“Bulgaristan’ın Dersaadet sefir-i cedîdi Mösyö Toucheff. İstanbul’da çıkarttığı en son fotoğrafisi. Monsieur TOUCHEFF Ministre de Bulgarie á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 584.
- [**Mösyö Toucheff**]: (“Bulgaristan’ın Dersaadet sefir-i cedîdi Mösyö Toucheff. Monsieur TOUCHEFF Nouvel ambassadeur de Bulgarie á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.
- [**Mösyö Venizelos**]: (“Yunan başvekili Mösyö Venizelos, Sırbistan başvekili Mösyö Pasiç.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 297.
- [**Mucit Brianly**]: (“Telsiz telgraf mucidi Profesör Brianly.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 463.
- Muhârebeye Müteallik Siyasi İki Büyük Nutkun Kâilleri*: (“Almanya baş vekili Biman Hulveg.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 508.
- Muharrir-i Merhum Ali Nusret Bey*: (“Ali Nusret Bey Servet-i Fünûn’un kadim rüfekâ-yı tahririyyesinden son derece muktedir ve gayûr ve namuskâr bir zat idi. Gaybûbet-i ebediyesine Servet-i Fünûn teesürât-ı amîkasını beyân eder. ALI NOUSSRAT BEY le trees réputé collaborateur de notre Journal, décédé á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 344.

- [**Mustafa Refik Bey**]: (“Servet-i Fünûn’un rüfekâ-yı tahrîr-i kadîminden Dârü’l-muallimât Müdürü Mustafa Refik Bey merhûm.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1165, s. 493.
- Müsteşrik-i Şehir*: (“Müteveffâ Profesör Vambery.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 469.
- [**Nâbi Bey**]: (“İtalya ile münâsebet-i dostânemizin îâdesinden sonra Roma’da ilk sefirimiz Nâbi Bey - NABY BEY notre premier ambassadeur á Rome après la gurre de Tripoli.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 9.
- [**Nâbi Bey**]: (“Roma sefiri Nâbi Bey. NABİ BEY, Ambassadeur de Turquie á ROMA” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 365.
- [**Osman Âdil Bey**]: (“Osman Âdil Bey. OSMAN ADIL BEY, décédé” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 160.
- [**Osman Nizâmî Paşa**]: (“Londra sulh konferansında hükümet-i Osmaniye mukaddemât-ı sulhiyyeyi imzâ eden birinci murahhas Osman Nizâmî Paşa” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s.84.
- Osmanlıların Misâfir ve Muhibb-i Muhteremi*: (“Fransa Akademisi âzâsından Mösyö Piyer Loti.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 296.
- [**Parc John Finley**]: (“Filipin valisi Miralay Parc John Finley. Le gouverneur des Philippines: Major PARC FINLEY.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 32.
- Paris’in “Komedi Fransez” Tiyatrosu Erkânından Madmazel Cecile Suzel*: (“Volvar piyesindeki kıyafetiyle.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 208.
- Paris’in “Vodvil” Tiyatrosu Aktrislerinden Madmazel De Karezya*: (“Kariben Beyoğlu’nda birkaç oyun verecek.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 517.
- Paris’in Şanzelize Tiyatrosu Erkânından Madmazel Gladis Maksanis*: (“Oyun Bozan piyesindeki kıyafetiyle.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 256.
- [**Pierpon Morgan**]: (“Amerikalı milyarder Pierpon Morgan. PIERPON MORGAN, le célèbre banquier américain.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 557.
- [**Portekiz Kralı ve Eşi**]: (“Sâbık Portekiz Kralı Manuel ve zevce-i muhteremesi Prenses Augusta Victoria.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 517.
- [**Prens Dugal**]: (“Prens Dugal istikşâf neferi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.
- [**Prens Dugal**]: (“Prens Dugal silah arkadaşlarıyla.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 176.
- [**Profesör Ludwig Buchner**]: (“Profesör Ludwig Buchner.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 202.
- [**Ragıb Bey**]: (“Suriye vilayeti istinâf cezâ reis-i esbakı Râgıb Bey merhum.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 373.

- [**Rauf Bey**]: (“Gazi Hamidiye’nin kumandan-ı namdarı Rauf Bey. Raouf Bey, commandant du “Hamidié.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 484.
- [**Rıfat Bey**]: (“Maliye Nazırı Rıfat Bey. RIFAT BEY, le ministre des Finances.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 292.
- [**Rıfat Paşa**]: (“Paris sefiri Rıfat Paşa. RIFAAT PACHA, Ambassadeur de Turquie á Paris” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 365.
- [**Romanya Kralı Karol**]: (“Romanya kraliçesi Elisabeth. Romanya kralı Karol.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 220.
- [**Romanya Prensesi ve Yunan Prensi**]: (“Romanya Prensesi Elizabet ile nişanlanması musammem olan Yunan veliahdı Prens Georges. Prince Héritier de Grèce GEORGES.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 536.
- [**Romanya Prensi ve Rus Prensesesi**]: (“Romanya veliahdının oğlu Prens Charles ile nişanlanması musammem olan Rusya imparatorunun kerimesi grandüşeş Olga. Grande Duchesse OLGA fille de l’Empereur de Russie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 536.
- [**Romanya Prensi ve Rus Prensesesi**]: (“Rusya imparatorunun kerimesi grandüşeş Olga ile nişanlanması musammem olan Romanya veliahdının oğlu Prens Charles. Prince CHARLES fils du Prince Héritier de Roumanie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 536.
- [**Ronald Amundsen**]: (“Kutb-ı Cenûbî kâşifi Norveçli Kapudan Ronald Amundsen.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 300.
- [**Rûhi El-Hâliidi Bey**]: (“Kudüs mebusu ve meclis-i mebusân reis-i sânisî Rûhi El-Hâliidi Bey merhûm. Feu ROUH EL-HALİDİ Effendi, Ancien député et ex-second président de la Chambre des Députés ottomane.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 328.
- [**Rus Çarı**]: (“Ahîren sıhhati bütün Rusya’yı dûçar-ı endişe eden Çareviç. Le tsarévich dont la santé inquiétait récemment toute la Russie.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 221.
- [**Said Halîm Paşa**]: (“Hariciye Nâzır-ı cedîdi Prens Said Halîm Paşa. Prince SAİD HALİM PACHA. Le nouveau Ministre des Affaires Etrangères.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 269.
- [**Seyyid Ahmet Şerîf Paşa**]: (“Seyyid Ahmet Şerîf Paşa S. A. CHERIFE PACHA qui a perdu ses deux bras é Yemen.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 605.
- [**Sırbistan Patriği**]: (“Maşûkasıyla Amerika’ya firâr eden Sırbistan patriği. Le patriarche serbe qui s’est enfuit avec une femme en Amérique.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 516.

- [**Simson Zavaryan**]: (“Erbâb-ı fikir ve kaleminden Müteveffâ Simson Zavaryan Efendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 612.
- [**Sir Edward Grey**]: (“İngiltere Hariciye Nâzırı Edward Grey.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 508.
- [**Sir Edward Grey**]: (“İngiltere Hariciye Nâzırı Sir Edward Grey irad-ı nutk ediyor. Sir EDWARD GREY, prononçant un diccour.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 156.
- [**Sokullu Mehmet Paşa**]: (“Sadr-ı merhûm Sokullu Mehmet Paşa. SOUKOULLOU MEHMET PACHA” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 368.
- [**Sophie de Saxe Wiemer**]: (“Prenses Sophie de Saxe Weimer. Princesse SOPHIE DE SAXE WIEMAR.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 540.
- [**Su sporları**]: (“Su üzerinde kaymak sanatı.” ibaresiyle iki resim ve altında su kayağıyla ilgili kısa bilgi verilmiş.); SF, c. 44, nr. 1137, s. 440.
- [**Sulh-ı Cihanın Hâkemi**]: (“Alman İmparatoru İkinci Wilhelm.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 5.
- [**Süleymân Elbistânî Efendi**]: (“Ziraat ve Ticâret Nâzırı Süleymân Elbistânî Efendi. ELBUSTANI EFFENDİ. Ministre de Commerce.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- [**Şemseddin Paşa**]: (“Trablusgarb’da Nâibü’s-Sultân Şemseddin Paşa - S. E CHEMSEDDINE PACHA, le premier représentant de S. M. I. le Sultan en Tripolitaine, désigné d’après le traité d’Ouchy.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 9.
- [**Şükrü Bey**]: (“Maarif Nâzırı Şükrü Bey. ŞÜKRÜ BEY. Ministre de l’Instruction Publique.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 152.
- [**Şükrü Paşa**]: (“Edirne kahramanı Şükrü Paşa. CHUKRI PACHA le défenseur d’Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 344.
- [**Şükrü Paşa**]: (“Edirne şehrinin kahraman kumandanı Şükrü Paşa. CHUKRI PACHA le commandant militaire d’Andrinople” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 148.
- [**Talat Bey**]: (“Dahiliye Nâzırı Talat Bey. TALAAT BEY, Ministre de l’intérieur.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 125.
- [**Tevfik Paşa**]: (“Londra sefîri Tevfik Paşa. TEWFİK PACHA, Ambassadeur de Turquie á Londres.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 364.
- [**Topal Tevfik**]: (“Vakıa-ı cinâiyyeyi müteakib Gedik Paşa’da tutulan Topal Tevfik.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s. 141.

- [**Turhan Paşa**]: (“Petersburg sefiri Turhân Paşa. TURHAN PACHA, Ambassadeur de Turquie á St-Pétersburg.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 364.
- [**Üçüncü Petro**]: (“İmparatoriçe İkinci Katerina’nın selefi ve zevci Üçüncü Petro” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 292.
- [**Vehib Bey**]: (“Yanya kuvvâ-yı askeriye erkân-ı harbiyye reisi Vehib Bey. VEHİB BEY Chef de l’Etat-major de l’armée de Janina.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 160.
- Yuan Şi Kay*: (“Çin reis-i cumhuru general kıyafetiyle ve erkân-ı harbiyyesiyle.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 565.
- [**Yunan Kralı**]: (“Selanik’te katledilen Yunan kralı Georges. Le roi Georges de Grèce qui a été assassiné á Salonique.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 492.
- [**Yunan Prensi ve Romanya Prensesi**]: (“Yunanistan veliahdı Prens Georges ile nişanlanması musammem olan Romanya veliahdının kerimesi Prens Elisabeth. Princesse ELISABETH fille du Prince Héritier de Roumanie.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 536.
- [**Yûsuf İzzetdin Efendi**]: (“Veliahd-ı saltanat Yûsuf İzzetdin Efendi. şehzâde-i mücâbet-simât Ziyâeddin Efendi” ibaresiyle iki resim); SF, c. 45, nr. 1157, s. 296.

2.4.3. Savaş Fotoğrafları

- [**Bulgar Saldırıları**]: (“Bulgarlar tarafından ihrak olunan Kabakçı Köyü Cami. Mosquée de Kabaktchikeui incendiée par les Bulgares.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 149.
- [**Bulgar Saldırıları**]: (“Bulgarlar tarafından katil edilip başları cesetlerinden ayrı urulduğu halde Bulgar hânesinde bulunan iki Osmanlı neferinin naaşları.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 465.
- [**Bulgar Saldırıları**]: (“Bulgarların Cisir-i Mustafa Paşa’da müslümanlara karşı mezâlimi” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 81.
- [**Bulgar Saldırıları**]: (“Bulgarların hîn-i ricatinde Damdar Süvari kolları tarafından rehin makâmında temînât ile yanlarına alınan ve süngü ve dipcik ile vahşiyâne katil ve itlâf edilen Rumların cesetleri [“Tan” muhâbirinin fotoğrafından]” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 325.
- [**Bulgar Saldırıları**]: (“Edirne civarında asâkir-i Osmaniye’nin Bulgar tahrîbâtı ve âsâr-ı vahşetini tamîrle iştigâlleri. Les soldats ottomans s’efforçant á réparer les dégâts causes par les Bulgares á Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 321.

- [**Bulgar Saldırıları**]: (“Uzunköprü’nün istirdâdı günü Bulgarların firâr ederken katl ettikleri asker ve ahâlden bazıları. Soldat et habitant d’Andrinople assassines par les Bulgares.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 464.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Bulgarlar Çatalca Muhârebesi mecrûhlarını nasıl nakl etmişler.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 84.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Bulgarlar Edirne şehr-i müstahkemine uzaktan bakarken.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 133 .
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca hatt-ı müdafasında bir istihkam siperinde” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 76.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca hatt-ı müdafasında istihkam siperi etrafında” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 76.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca hatt-ı müdafasında kum çuvallarından siperler. Les tranchées de la ligne de Tchataldja” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 76.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca hattında Trabzonlu bir nöbetçi ve zabitin talimât itâsı” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 77.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca Muharebesinde mecruh düşen düşman askerinin Bulgaristan’a giderken mevâkıfta Salîb-i Ahmer tarafından mazhar-ı muavenet oluşu. Les blessés bulgares dans les stations des chemins de fer” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 101.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca’da dûçâr-ı tecâvüz ve tahrip olan câmi-i şerif.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 416.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca’da Hristiyan haneleri nasıl duruyor.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 416.
- [**Çatalca Muharebesi**]: (“Çatalca’da İslam mahallesini Bulgarlar ne hale koymuşlar.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 416.
- [**Edirne’nin Müdafası**]: (“Edirne şehr-i müstahkemi ve civar kalâ. La ville foritiée d’Andrinople et ses environs.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 8.
- [**Edirne’nin Müdafası**]: (“Edirne’de Şükrü Paşa’nın esir düştüğü vakit bulunduğu Hadirlik tabyası. Le fort d’Hadirlik ou Chukri Pacha a été fait prisonnier, á Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 581.
- [**Edirne’nin Müdafası**]: (“Edirne’yi muhasara eden Bulgarların kurdukları çarğehleri ve kıyafet-i askeriyele. Comment les bulgares sont campés autour d’Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 108.

- [**Edirne'nin Müdafası**]: (“Kahramanâne bir surette kendini müdâfaa eden Edirne şehrinde Daire-i Askeriye. Le palais militaire d’Andrinople” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 53.
- [**Edirne'nin Müdafası**]: (“Osmanlılığın şânını ilâ ederek sükût eden Edirne şehriden bir manzara. Une vue d’Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 485.
- [**Edirne'nin Müdafası**]: (“Seğmenler yolunda Kartal Tepe ve Pazar Köprü arasında Osmanlı ve Bulgar zabitlerinin mütareke esnasında Edirne'nin cenub-ı garbisinde bî-taraf muntka tayini için tesadüfleri. La rencontre de la decembre sur la route de Simenli á Karagatch entre Kartal Tepe de la commission d’officiers turcs et bulgares, charges de delimter la zone neutre au sud-ouest d’Andrinople pendant l’armistice.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 177.
- [**Göç Manzaraları**]: (“Dersaadet’e, Sirkeci mevkiine muhâcirînin muvâsalatı. L’arrivee des fugitifs du théâtre de la guerre â la gare de Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 13.
- [**Savaş Gemisi**]: (“Bir drednot’un büyük topları patlarken. Les gros canons d’un dreadnought tonnent.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 245.
- [**Savaş Gemisi**]: (“Salı pazarı piş-gâhında lenger-endâz olup birinci defa olarak gelen Alman “Ninetta” kruvazörü ki bundan sonra cesîm “Goben” zırlısı gelmiştir. Le croiseur allemand “Ninetta” mouillé devant Sali-Bazar” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 36.
- [**Savaş Gemisi**]: (“Salı pazarında lenger-endâz olup evvela gelen İngiliz Weymouth kruvazörü ki bundan sonra “Hemşayir” nam kruvazör dahi gelmiştir. Le croiseur anglais “Weymouth”” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 32.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Düşman askeri Edirne haricinde bekliyor! L’ennemi autour d’Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 112.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Düşmanın dūçâr-ı tecavüzü olan Silivri Kasabasında eski hisar ve köprüsü. Les vieux forts de Sîlivri” ibaresiyle iki resim); SF, c. 44, nr. 1120, s. 40.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Düvel-i ecnebiyye zırlıların vürûdundan sonra. Prés l’arrivée des unités de guerre étrangers” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 32.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Edirne istihkâmâtı etrafında Türklerin kurdukları demir tellerin içinde kalmış bir bargir. Un cheval pris dans les réseaux de fer des positions turques devant Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 564.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Hadımköy’de baş kumandan vekili İzzet Paşa’nın katarı. Le train du généralissime turc Izzet Pacha, au camp de Hademkeuy.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s. 436.

- [**Savaş Manzaraları**]: (“Kale-i Sultaniye’den bir torpido çıkarken. Un Torpilleur ottoman sortant des Dardanelles.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 129.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Karadağlıların Antivari limanında Avusturya gemisi kapudanını bi’t-tehdit Drace cebren asker sevk ettirmeleri. Les monténégrins forcent le capitaine du Skodra pour faire transporter les soldats serbes á Durazzo.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 532.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Kırkkilise Tayyâre Müfrezesi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 620.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Mariça üzerinde Bulgarlar geçerlerken suların hücumuyla kırılan köprü. Le pont qui est brisé lors du passage des troupes bulgares sur la Maritza.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 153.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Osmanlı askerleri sancaklarını nasıl muhâfaza eder.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 88.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Romanyalılar Bulgaristan hududunu nasıl bekliyor. Les roumains surveillent la frontière bulgare.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 345.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Tecavüz-i düşmana giriftâr olan Dimetoka Kasabası. Une vue de Démotika” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 56.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Tecavüz-i düşmana giriftâr olan Kavala’da askerî hastanesi. Une vue de Cavalla” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 56.
- [**Savaş Manzaraları**]: (“Türk ordusuna refakat eden bir harp muhâbirinin hâli. L’équipement d’un correspondant de guerre avec l’armée turque.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 197.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Edirne’de hastahânenin ameliyât dairesinde bir mecrûhun ayağından kurşun ihrâcı. Une opération dans une salle de l’Hôpital d’Andrinople.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 508.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Edirne’de Hilâl-i Ahmer hastahânesi için çalışan hanım kızlar.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 508.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Fransız sefârethanesinde Osmanlı mecruhları için çalışıyorlar. Les dames de la colontefrancaise travaillant pour les blessés ultomans á l’Ambassade de France.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 197.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Gülhane Hastahanesinde sargı ve pansuman imâlât dairesi - L’atelier de la fabrication des bandes de pansement á l’Hôpital Kulhané.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 5.

- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Hâdımköy’ünde Hilâl-i Ahmer hastahanesi ve nakliyâtı. Le Croissant-Rouge á Hademkeuy.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 489.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Hastahane haline ifrâğ olunan Sanâyî-i Nefîse mektebinde İngiliz Hilâl-i Ahmer Salonu. Une salle de l’Ecole des Beaux-Arts-transformée en Hôpital où travaillent les médecins de la Croix-Rouge anglaise” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 52.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Kadırga Hastanesinde Hilâl-i Ahmer efrâdı ile mecrûhlar. Le Croissant-Rouge á l’Hôpital de Kadırga.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 248.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Kadırga vilâdethanesinde Osmanlı mecruhlari. Les blessés ottomans á l’hôpital de Cadirga.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 172.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Kadırga vilâdethanesinin on altıncı koğuşunda Baron de Rosaine ile Doktor Sami Bey. La salle No 16 de l’Hôpital Kadırga. La baronne de Rosaine et le Docteur Samy Bey.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 220.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Rusya’dan Hilâl-i Ahmerde hizmet etmek için şehrimize gelmiş olan dört Tatar kızı. Quatre jeunes musulmanes qui sont venues de Russie pour le service du Croissant-Rouge.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 249.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Sanâyî-i Nefîse Mektebinde bir İngiliz doktoru bir Osmanlıyı tedavi ile meşgul. Un docteur anglais soignant un blessé turc.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 173.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Sanâyî-i Nefîse Mektebinde bulunan Osmanlı mecruhlarının nakli. Le transport des blessés soignés á l’école des Beaux-Arts transformé en hôpital.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 173.
- [**Savaş Sonrası Yaralıların Tedavisi**]: (“Sirkeci’de mecrûh gazilerimizin sedyelerle otomobile nakli. Le transport de nos blessés de la Gare de Constantinople aux hôpitaux” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 52.
- [**Savaşta Ölen Fransızlar İçin Yapılan Tören**]: (“Ahîren Gelibolu’da Kırım Muharebesinde vefat eden Fransızların teyid-i hatırası için Victor Hugo sefinesi süvarisi tarafından irad-ı nutk edilmesi. Au cimetière français de Gallipoli: le commandant Clarke, du croiseur cuirassé français “Victor Hugo” prononce une allocution devant le monument á la mémoire des morts de Crimée.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 184.

2.4.4. Diğer Fotoğraflar

- [**Abdülhamid Bey'e Ziyafet**]: ("Geçen hafta edib-i âzam Abdülhak Hamid Bey Efendi'nin şerefine verilen ziyâfette alınan resim. Le banquet donné en l'honneur du poète Abdülhak-Hamid Bey." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s. 437.
- [**Adakale'den Bir Manzara**]: ("Adakale sahilinde gezinti mahalli." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.105.
- [**Adakale'den Bir Manzara**]: ("Adakale'de atık kalenin harâbesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.104.
- [**Adakale'den Bir Manzara**]: ("Adakale'de bir sokak." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.105
- [**Adakale'den Bir Manzara**]: ("Adakale'nin cami-i şerifi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.104.
- [**Adapazarı'nda Muhacirler**]: ("Adapazarı'nda çarşıda muvakkaten iskan edilen muhâcirîn. Les émigrés Ottomans dans le marché d'Ada-Bazar." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 177.
- [**Afrika Hilâl-i Ahmer Heyeti**]: ("Afrikâ-yı Cenûbîde Johensburg şehrinde Osmanlı konsolosu delâletiyle Hilâl-i Ahmer ianesi için teşekkül eden cemiyetin reis ve âzâsı. Le comité de souscription pour le Croissant-Rouge á Johensburg et á Transwaal." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 488.
- [**Afyon Konferansı**]: ("Lahey'de inikâd etmiş ve ahîren müzâkerâtına hitâm vermiş olan beynelmilel afyon konferansı hey'eti." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 396.
- Ahîren Resm-i Küşâdı İcrâ Olunan Köstence Câmî-i Şerifinin Manzara-ı Hariciyesi*: ("La nouvelle Mosquée de Constantza." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 149.
- [**Ahmet İhsan ve Matbaası**]: ("Ahmet İhsân ve şürekâsı matbaasında mücellidhaneden bir manzara. Une vue de la salle de reliure de l'imprimerie Ahmet İhsan & Clc." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 372.
- [**Ahmet İhsan ve Matbaası**]: ("Servet-i Fünûn matbaası Ahmet İhsân ve şürekâsı - Dersaadet'te Nur-ı Osmâniye'de eski Mekteb-i Mülkiye karşısında kâindir. - Les Bureaux du Servet-i Funoun. Nouri Osmanié, Stamboul. Müessis ve sahibi: Ahmet İhsân ve şürekâsı 10000 Lira sermâye ile müteşekkil Osmânlı şirketi" ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 16.
- [**Alman Deniz Zırhlısı**]: ("Almanya devletinin ahîren limanımıza gelmiş olan Breslau zırhlısı. Breslau, le cuirassé allemand dans notre port." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 589.

Alman Harp Limanı Kiel'den Bir Manzara: (“Une vue de Kiel.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 413.

[**Alman Prens'in Mekanı**]: (“Almanya imparatorunun damadı Prens Henri Dobrus’un Sazviç Holştain’de vâki mekânı” ibaresiyle resim altında kraliyet ailesiyle ilgili kısa bilgi verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1148, s.85.

[**Alman Vapuru Waterland**]: (“İngilizlere rekâben inşa olunan Alman posta vapuru Waterland’ın deryaya tenzili. “Waterland” le paquebot allemand.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 561.

Almanların En Büyük Posta Vapurları: (“İmperator” le plus grand paquebot allemand.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 565.

[**Almanya İmparatorluğu Prensesi ve Nişanlısı**]: (“Almanya İmparatorunun yeni teehhül eden kızı Prenses Victoria Lois ile nişanlısı Prens de Comberlend.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 33.

[**Almanya’da Bir Fuar**]: (“Leipzig meşhed-i umûmisinde Almanya’nın kitapçılık ve matbaacılık dâiresi. Le pavillion d’imprimerie et librairie de l’exposition.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s.201.

[**Almanya’da Bir Fuar**]: (“Leipzig meşhed-i umûmisinde sanâyi-i nefîse dâiresi. Le pavillion des beaux arts de l’exposition de Leipzig.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s.201.

[**Almanya’da Bir Fuar**]: (“Leipzig meşhed-i umûmisinin büyük medhali. La grande entrée de l’exposition de Leipzig.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s.200.

[**Almanya’da İdman Müsabakaları**]: (“Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm ve İmparatoriçe Augusto Victoria’nın şereflerine 25. sene-i devriyye-i hükümetleri münasebetiyle müşarün-ileyhümâ hâzır oldukları halde Berlin’de kadın ve erkek 30.000 kişinin kısım kısım idmân müsâbakaları icrâ etmeleri.” ibaresiyle iki resim); SF, c. 45, nr. 1151, s. 153.

[**Amerika’da Kadın Hareketleri**]: (“Amerika “Süfrajeti”leri muntazaman sokaklardan geçerken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 513.

[**Amerikan Koleji İnşaatı**]: (“Enâsa mahsûs Amerikan Koleji’nin inşaatı ikmâl edilmek üzere olan dâireleri.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 229.

Anadolu’da Osmanlılık Hissiyâtı: (“Erdek’te sancak teslimi merâsimi. Les soldats turs passant d’Anatolie á Thrace pour la défense de la Patric.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 365.

Arnavutluk'ta Seleniçe Bitom Madenleri: (“Ezilmiş bitomun üstüvâni kalıplara dökülmesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 561.

Arnavutluk'ta Seleniçe Bitom Madenleri: (“Tabla şeklinde (20) kiloluk birer parça olarak dökülen bitomun kalıplardan ihrâcı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 561.

[**Askerî Ataşelerin İncelemeleri:** (“Alman ataşe militerinin Sirkeci’de hayvanlarını muayenesi. L’attaché militaire allemand visitant son cheval avant son départ pour le théâtre de la guerre” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 33.

[**Askerî Ataşelerin İncelemeleri:** (“Almanya ve Avusturya ataşe militerleri Sirkeci mevkiinde. Les attachés militaires allemand et autrichien á la gare de Sirkédji” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 36.

[**Askerî Ataşelerin İncelemeleri:** (“Çatalca ataşe militerleri, Romanya ataşesi solda. Les attachés militaires á Tchataldja: L’attaché roumain á gauche.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 77.

[**Askerî Ataşelerin İncelemeleri:** (“Çatalca’da ataşe militerler, Japon ataşesi ortada, Mihmandar Vasfî ve İzzet Beyler sağda. Les attachés militaires sur la ligne de Tchataldja: L’attaché du Japon avec Vasfî Bey et İzzet Bey” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 77.

[**Askerî Ataşelerin İncelemeleri:** (“Düvel-i muazzama ataşe militerlerinin Çatalca hatt-ı müdafasında bir vaziyeti. Les attaché militaires des Puissances sur les lignes de Tchataldja” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 100.

[**Asuan Süddesinden Bir Manzara:** (“Asuan Süddesinde senenin muhtelif mevsimlerinde su seviyesini irâe eder resimdir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 246.

Aşağıdaki Resimler: (“Voltorno vapuru Bahr-i Muhît ortasında yanarken “Voltorno” vapurunun felâketten evvelki resmi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 592.

August Bebl’in Zürih Şehrinde İcrâ Olunan Cenaze Alayı: (“Cenaze alayında 100.000 kişi hâzır bulunmuştur.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 397.

[**Avrupa’da Moda:** (“Avrupa kadınları baş tezyînâtında şer-pûşlarında şarka meyl ediyorlar.” ibaresiyle üç resim); SF, c. 45, nr. 1156, s. 286.

[**Avrupa’da Moda:** (“Londra’nın en meşhur kadın terzisi ve Kraliçe Aleksandra’nın terzibaşısı olan “Ceys”in bu sene Monte Carlo mevsimi için icâd ettiği son moda libâs.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s.88.

[**Avrupa’da Moda:** (“Paris’in en meşhur kadın terzisi Dracul’un Jimnaz tiyatrosu aktrislerinden Madmazel “Leli” için icâd ve imâl etmiş olduğu bütün el ile işlemeli libâs (Kiyemeti 26.000 İngiliz Lirası).” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s.88.

[**Avrupa’da Moda:** (“Son moda elbiseler.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 612.

[Avusturya Deniz Zırhlısı]: (“Avusturya devletinin ahîren limanımıza gelmiş olan Rena Elisabeth zırhlısı. Rena Elisabeth, le cuirassé autrichien.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 588.

Avusturya Muammâsı: (“Harp mi, sulh mü? Avrupa’yı endişe-nâk eden çehre ile temin eden çehre. Arşidük Veliâhd François Ferdinand, ve ihtiyar imparator François Joseph. (Seksen iki yaşında olup altmış dört sene icrâ-yı hükümet etmiştir.) L’énigme autrichienne: la paix on la guerre. Celui qui inquiète et celui qui rassure l’Europe: l’archiduce héritier d’Autriche François Ferdinand et le vicil Empereur François-Joseph.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 176.

[Ay’ın Görünüşü]: (“Bir teleskopla Kamerin görünüşü.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 393.

[Ay’ın Görünüşü]: (“Kamerin 50 000 kadem kadar irtifâi olan Berkânî tepeleriyle Kutb-ı Cenûbîsinin görünüşü.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 393.

Bahr-i Muhit-i Kebîrde Tefevvuk: (“50 000 tonajlık İngiliz gemisi Olympic. “Olympic” le paquebot anglais de 50 000 tonnes.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 560.

Bahr-i Sefid’in Müstakbel Drednotları: (“Britanya tipinde Fransız zırhlısı. 23 500 tonluk 21 mil süratinde beş kale dahilinde 10 adet 34 santimetrelilik büyük topla mücehhez. Le cuirassé Français type Bretagne.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 388.

Bahr-i Sefid’in Müstakbel Drednotları: (“Kont di Kavor tipinde İtalya zırhlısı. 25 000 tonluk 21 mil süratinde üç adet, üç katlı, iki adet iki katlı kaleler derununda 30 santimetrelilik 3 topla mücehhez. Le cuirassé italien type Conte di Cavour.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 388.

Bahr-i Sefid’in Müstakbel Drednotları: (“Viribus Unitis tipinde Avusturya zırhlısı. 220 000 tonluk 21 mil süratinde üç katlı beş kale derununda 30 santimetrelilik 11 topla mücehhez. Le cuirassé Autrichien type Viribus Unitis.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 389.

Bahtiyar Bir Kral: (“Yunan Kralı Konstantin bir topçu zâbitine emir verirken. Le Roi de Grèce.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 345.

Balkan Harbi Manzaralarından: (“Romanya rediflerinin Bükreş istasyonuna muvâsalatları.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 272.

Balkan Muhârebesine İştirâk Eden Milletlerin Filibe’deki Userâsının Tedâvisine Mahsûs İslâm Hastahânesi ve Erkânı: (Resmin altında hastane erkanının isimleri verilmiş.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 604.

Balkan Muharebesinin Londra'da Saint James Sarayı'nda Münakid ve Musâlâha Konferansı: ("La Conférence de la paix á St. James Palace de Londres; les délégués de la Turquie et des États Balcaniques réunis á la Galerie de Peinture." ibaresi altında Londra Konferansına katılan kişilerin isimleri verilmektedir.); SF, c. 44, nr. 1124, s. 125.

[Barış Görüşmeleri]: ("Bükreş Sulh Konferansında Balkan hükümetleri murahhaslarının içtimâ salonu" ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 344.

[Barış Görüşmeleri]: ("Londra'da Saint James Sarayında inikâd eden Balkan Sulh Konferansı heyeti hâl-i müzâkerede. La négociation de Londres pour la paix balcanique." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 200-201.

[Barış Görüşmeleri]: ("Londra'da Saint James Sarayında müzâkeret salonunda hükümet-i Osmaniye ile Balkan hükümetleri murahhasları arasında beş nüsha olarak 30 Mayıs 1913'te mukaddemât-ı sulhiye mukâvelenamesinin imzâ edilmesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.133.

[Barış Görüşmeleri]: ("Londra'da sulh konferansında kâtipler." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 197.

[Barış Görüşmeleri]: ("Londra'da süferâ içtimâı. La réunion des ambassadeurs á Lodres." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 272.

[Barış Görüşmeleri]: ("Paris'te inikâd edip bu defa birkaç ay tehîr-i müzâkerât eden beynelmil mâliye konferansı heyeti." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 197.

[Barış Görüşmeleri]: ("Sulh konferansı murahhasları Londra'da İngiltere hükümeti erkânıyla beraber. Les délégués de la conférence avec les membres du gouvernement anglais." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 192.

[Beden Terbiyesi Talimleri]: ("Bohemya'nın merkezi olan "Prag" civarında "Lenta" sahasında on bir bin erkek ve altı bin kadın tarafından icra olunan terbiyye-i bedeniye talimleri." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 60.

[Belediyeye Ait Otomobiller]: ("Şehr-emâneti binâ-yı cedîdi önünde belediye hizmetinde bulunan otomobiller. Les automobiles de la ville devant la Préfecture." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 244.

[Belediyeye ait Otomobiller]: ("Şehr-emâneti tarafından ahîren celb edilmiş olan su otomobili. La nouvelle arroseuse de la ville de Constantinople." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 224.

[Berat'tan Bir Manzara]: ("Berat manzara-ı umumiyesi. Vue générale de Berat." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 208.

Beyrut'ta Hâdise-i Ahîre Esmasında İçtimâ Etmiş Olan Halk: (“Nisanın birinci günü sevkü't-tavil mevkinde ıslahat talebi için ahâli dükkanlarını kapamışlar ve içtimâ etmişler idi. Fakat hükümet, yeni vilâyet kanunıyla vilâyetin ihtiyâcâtını kâmilen düşünüp ona göre tedbir ittihaz ettiği için bu vakta kemâl-i sükûn ile zâil olmuştur. La foule assemblée á Beyrouth demant les réformes.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 584.

Bir Artezyen Kuyusu ki Dakikada 30 000 Kilo Su Çıkarır: (“Bu kuyu Fas'ta Fransızlar tarafından açılıyor. Çölün ortasında vücuda gelen bu menba-ı latif, Fas çöllerine hayat ve kuvvet bahş eyliyor. Çöllerde medeniyetin âb-ı revan ile girdiği için evlâd-ı Arap şâd u handândır.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 417.

Bir Drednot Nasıl Doğuyor: (“Bunlar drednotun bilâhere üzerine kadidi yerleştirilecek olan esas kemikleridir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 460.

Bir Drednot Nasıl Doğuyor: (“Geminin denize indirilmesi. İnşaata başlanıldığının 315. günü gemi ilk defa sancağını çeker ve denize dahil olur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 460.

Bir Drednot Nasıl Doğuyor: (“Son kalenin 305 milimetroluk iki top konulacak kısm-ı muhteriki yerine vaz olunuyor.” ibaresiyle resmin altında bu gemilerin yapılışı ile ilgili kısa bir yazı mevcut.); SF, c. 44, nr. 1138, s. 461.

Bir Drednot Nasıl Doğuyor: (“Zırlı nihayet tecessüm etmeğe başlıyor.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 464.

Bir El İle Tutulabilecek Bir Tek Sinekten Kaç Yumurta Peydâ Olur.: (“Bir yaz mevsiminde beş trilyon beş yüz doksan sekiz milyar yumurta.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 392.

[Bir Manzara]: (“Argiri'den bir manzara. Une vue d'Arghyrocastro.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 205.

Buharlı Gemilerin İcâdından Beri Zamanlarında En Büyük Olan Gemiler: (“1834 senesinde en büyük sefine olan Sirius'tan 1913 kahramanı Aquitania'ya kadar.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 608.

Bulgar Mezâlimi: (“Bulgarların Edirne'den dört kilometre mesafede kâin Yürübiş Köyünde katil edilen userâ-yı Osmaniye'nin cesetleri” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 332.

Bulgar Mezâlimi: (“Karadağ'da dörder dörder kollarından bağlanıp Meriç'e atılmış olan Rum ahâli-i mazlûmesinin cesetleri” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 333.

Bulgaristan'da Zelzele: (“Tırnova'nın harab bir mahallesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 249.

Bulgarlara Mamûr Bırakmamak İçin Sekenesi Tarafından İhrâk Olunan Menlik Kasabası Manzarası: (“Tasvîr-i Efkâr refikimizin klişesi.” ibaresiyle iki resim); SF, c. 45, nr. 1161, s. 404.

Bulgarların Âsâr-ı Harabisinden, Lüleburgaz’da Kalan Bir Evceğiz: (“Les ravages de la guerre; une maison sauvée à Lulé-Bourgas” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 136.

Bulgarların Mezâlim-i Vahşiyânesi: (“Asâkir-i Osmaniyenin Edirne şehrini istirdâd ve istihlâsından evvel Bulgarlar tarafından Maraş Köprüsü civarında parça parça edilerek nehre atılmış olan Rumlardan ikisinin cesetleri” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 309.

Bulgarların Mezâlim-i Vahşiyânesi: (“Bulgarların Edirne’yi terk ederken Yordaş Köyü civarında vahşiyâne şehîd ettikleri userâ-yı Osmaniyeden üç biçârenin nâşi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 308.

Bulgarların Mezâlim-i Vahşiyânesi: (“Saroz çarşısının Bulgarlar tarafından ihrâk ve tahrîbinden sonra manzara-ı elem-nâki” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 324.

Bulgarların Mezâlim-i Vahşiyânesi: (“Saroz’da Bulgarların nehb ü garet ettikleri mağazaların ve dükkânların harâbesi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 325.

[Bulgarlarla İmzalanan Barış Antlaşması]: (“Bulgarlarla münakid mütârekenin imzalandığı vagon piş-gâhında. Le vagon ou a été signé l’armistice maintenant dénoncé.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 317.

[Cankurtarma Aleti]: (“Yeni bir tahlîsiyye aleti.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 400.

[Casuslukla İtham Edilen Bulgarlar]: (“Bulgaristan ahâli-i İslâmiyyesinden olup casuslukla ithâm edilen zavallı mahpuslar İngiliz Grafîk Gazetesinden menkuldur” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 41.

Çinliler de Meclis-i Mebûsâna Mâlik Oldular: (“İlk Çin meclis-i mebûsânı. Le parlementarisme en Chine. La salle du Parlement.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 320-321.

[Dedeâğaç’tan Bir Manzara]: (“Dedeâğaç’ın insandan hâlî büyük caddesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 533.

Demir Dökümhaneleri: (“Almanya’da Düseldorf’da bir fabrika dahili. L’industrie de fonte en Allemagne.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 493.

Deniz Hayâtı: (“Dover limanı açıklarında hafif kotra yarışı” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 340.

[**Deniz Kazası**]: (“Madagaskar civarında Nosy Ancomba mercan adasının şimal şarkı burnunda karaya oturmuş olan Salazi Gemisi yolcularının istihlası. Le campement des naufrages du Salazie; échoué sur la pointe nord-est de l’ilot de corail Nosy-Ancomba.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 232.

[**Deniz Kazası**]: (“Mezkûr kazayı mucib olan tayfunun mürurundan sonra gümrük meydanının hali. Après le passage du cyclon á Diego-Suarez la place de l’ocroi.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 232.

[**Deniz Sporları**]: (“Moda yarışlarında birinciliği ihrâz ile veliahd-ı saltanatın hediyesini kazanan Galata Sultânisinin kayığı. Les rameurs du Club Galata-Sérai qui ont gagné la coupe offerte par le Prince Héritier.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 413.

[**Deniz Zırhlıları**]: (“Makineleri petrol ile müteharrik en son sistem “Drednot”un her taraftan ateş etmesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 369.

Denizlerde Kuvvet Nasıl Meydana Gelir. (“Izgarada bir zırhlı.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 412.

Denizlerde Kuvvet. (“Dolmabahçe piş-gâhında lenger-endâz “Goben” Alman drednotu ki Alman sütüt-ı bahriyyesinden bir numunedir.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 412.

[**Derilerin İşlenmesi**]: (“Leipzig’de hâm derilerin terbiyesine mahsûs bir dest-gâh.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 588.

[**Derilerin İşlenmesi**]: (“Leipzig’de kürklerin telvînâtına mahsûs bir mahal.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 588.

[**Derilerin Satışı**]: (“Leipzig’de kürk mağazalarının bulunduğu (Brol) mahallesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 588.

[**Deutsche Orient Bank’ın Yeni Binâsı**]: (“Deutsche Orient Bank’ın İstanbul şubesi binâ-yı cedîdi. DEUTSCHE ORIENT BANK succursale de Stamboul.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 249.

Devin Kalbi: (“Canavara hayat verecek olan türbin motorları.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 464.

[**Düğün Töreni**]: (“Berlin’de İmparator Wilhelm’in kızı Prenses Victoria Louise’in düğünü.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.100-101.

[**Düğün Töreni**]: (“Kerime-i Hidivînin izdivacı münasebetiyle Âbidîn sarayında icrâ olunan resm-i kabul. La réception au palais Abdin á l’occasion du mariage de la fille du Khédive.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 536.

[**Düğün Töreni**]: (“Prenses Victoria Louise’in düğününde davetlilerin saraya vürûdu.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.100-101.

- Dünyanın En Büyük Hayvanı:** (Afrika'da Almanlar tarafından bulunan ve adına "Dragon" denen büyük bir hayvan hakkında bilgi verilmiş." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 608.
- Dünyanın En Büyük Şimendüfer İstasyonu:** ("Ahîren New York'ta inşa edilen merkez-i istasyonun manzarası. La vue intérieure de la plus grande Gare du monde qui vient d'être construite á New-York." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 296.
- Düşüş De Kayf ve Prens Arthur De Cunut:** ("Ahîren Londra'da resm-i izdivâçları icrâ edilmiştir." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 585.
- Düvel-i Muazzama Pâyitahtlarını Ziyâret Eden Diğer Edirne Heyeti:** (Resmin altında ziyarete katılanların isimleri verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1163, s. 441.
- Düvel-i Muazzama Pâyitahtlarını Ziyâret Eden Edirne Heyeti:** (Resmin altında ziyarete katılanların isimleri verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1163, s. 441.
- Ecânibin Asâr-ı İnsaniyeti:** ("Dersaadet Fransız Hastahanesinde mecrûhîn-i Osmâniye - Une salle de l'Hôpital Français occupée par les officiers turcs, victimes de la guerre." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 4.
- Ecânibin Asâr-ı İnsaniyeti:** ("Dersaadet Fransız Hastahanesinde mecrûhîn-i Osmâniye, mevki-i muâvenette sefir hazretlerinin kerimeleri bulunuyor. Les blessés ottomans á l'Hôpital Français de Constantinople. Mlle Bompard se trouve parmi celles qui soignent nos malades." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 4.
- Edirne Hâtırası:** ("Erkân-ı matbuât-ı Osmaniye." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 468.
- Edirne Muhasarası:** ("Derin bir çamura rağmen bir nokta-ı hakimiyyeye çıkarılmak için uğraşılan bir top. Au siège d'Andrinople: Pièce de canon hissée á grand peine par les Bulgares, dans une boue épaisse et profonde vers une position dominante." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1126, s. 176.
- Edirne Muhasarası:** ("Dokuzuncu Sırp alayının bir fırtınadan sonra çadırları. Le camp du 9. régiment serbe après une tempete." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 465.
- [Edirne'de Ele Geçirilen Belge]:** ("Tahkîkât esnasında ele geçirilmiş olan Bulgarca vesika. Un document établissant la cruauté officielle bulgare." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 465.
- Edirne'de İyd-ı Millî Şenlikleri:** ("Edirne'nin manzara-ı umûmiyesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 257.
- Edirne'de Osmanlı Ordusu:** ("Edirne pîş-gâhında arâm-sâz Erzurum taburları. Une vue militaire á Andrinople." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 461.

Edirne'den Ayastefanos'a Havadan Üç Saatte Gelmiş Olan Celâleddin Tayyâresi:

(“Tayyâre zâbiti mülâzım-ı evvel Osman Nuri Efendi ile refiki mülâzım Hâmi Efendi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 621.

[Edirne'den Bir Manzara]: (“Edirne’de Saray içi manzarası. Une vue du Vieux Seraî à Andrinople” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 53.

[Elektrikli Trenler]: (“Cenve Gölü sahilinde kain Montreux'den “Spic” Gölü kurbuna kadar ahîren inşa ve küşad olunan elektrikli şimendüferler “Oberland Bernua” namındadır. El-yevm İsviçre'nin en hayret-efzâ mevâniinden geçerek ashab-ı seyahata yeni bir kıta-ı letâfet açmıştır. Bu hat üzerinde “Leravan” denilen mevki-i ferah-fezada derhal oteller, kasırlar vücuda gelmiş ve yazın serinlik kışın kar eğlencesi hasebiyle bu nokta fevkalade mamûr olmuştur. Malum olduğu üzere İsviçre'nin serveti evvela şelalelerin kuvve-i muhrike olarak fabrikalarda istimalinden ve saniyen ecnebî seyyahînden ve salisen halkın gayret-i fevkaladesinden hasıl olmuştur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 420.

[Elektrikli Trenler]: (“Dersaadet tramvay şirketinin elektrikli yeni arabalarından birinin manzara-ı hâriciyesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 156.

[Elektrikli Trenler]: (“Elektrikli tramvay arabalarından birinin manzara-ı dahiliyesi. L'intérieur des nouvelles voitures électrique de Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 157.

[Elektrikli Trenler]: (“Elektrikli tramvay arabalarından Eminönü'ne mahsûs olanın önden görünüşü. Le tram électrique vue de devant.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1151, s. 157.

[Elektrikli Trenler]: (“Tünel idare-i cedîdesinin ahîren Avrupa'dan getirdiği vagonun ikinci mevkiinde dahili manzarası. L'intérieur de II. clase d'une des nouvelles voitures de Péra-Galata.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 52.

[Fabrika Manzarası]: (“İmâlâtı ikmâl edilip hazırlanan ray ve petrolleri fabrika dahilinde bir mahalden bir mahalle nakle mahsûs havâi demir hudûd ve müteharrik aksâmı.” ibaresiyle iki resim); SF, c. 45, nr. 1147, s. 57.

[Fabrika Manzarası]: (“Kâğıthâne'de Silahdâr'da inşa olunan İstanbul elektrik istihsâl fabrikasının manzara-ı umûmiyesi. L'usine électrique de la Ville de Constantinople en construction aux Eaux-Doces d'Europe.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1165, s. 484.

[Fabrika Manzarası]: (“Muhassal ördeklerin kâşâneleri, mesireleri ve havuzları.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 589.

[Fabrika Manzarası]: (“Ördek yavrusu yumurtadan çıkarken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 589.

- [**Fabrika Manzarası**]: (“Ördek yumurtalarından civciv çıkarılan salonlar.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 589.
- [**Fabrika Manzarası**]: (“Ray ve petrol fabrikasının manzara-ı dahiliyesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 56.
- [**Fabrika Manzarası**]: (“Silahdâr elektrik fabrikasında iskelede cer eskâl. La grue de l’usine électrique.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1165, s. 485.
- [**Fabrika Manzarası**]: (“Silahdâr elektrik şirketi anbarları ve köprüsü. Le pont de Silihdar.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1165, s. 485.
- [**Fas’tan Bir Manzara**]: (“Fas’ta Ribât beldesi civarında bir kapının iç taraftan manzarası.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 490.
- [**Fas’tan Bir Manzara**]: (“Fas’ta Ribât beldesinde sarây emirinin teşrîfât salonu.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 490.
- [**Fas’tan Bir Manzara**]: (“Fas’ta Şela beldesinde harap bir câmiin kalmış olan minaresi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 489.
- [**Fas’tan Bir Manzara**]: (“Fas’ta Şela beldesinin kapısı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 489.
- Filipin Adalarında Bir Reis-i Müslim**: (Makindanou Hâkimi ile haremi ve cariyeleri.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 173.
- [**Filipin Müslümanları**]: (“Filipin Adalarında müslümanların payitahtı olan Zamboinga’da Miralay Finley’in ikâmetgâhı. La résidence du gouverneur des Philippines an Zamboinga.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 29.
- [**Flemenk Kızılhaç Heyeti**]: (“Ahîren Dersaadet’i ziyâret ve muharebât-ı ahîrede bezl-i muavenesiyle memleketlerine avdet etmiş olan Flemenk Salîb-i Ahmer heyet-i mahsûsesi. La Croix-Rouge Hollandaise après leurs retours de la Guerre Balkanique.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 53.
- Fransa Reis-i Cumhuriyetin Londra Seyâhati**: (“Poincaré ile Prens Dugal “Portsmot”ta.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 196.
- Fransa Riyâset-i Cumhuriyetin İntihâbı Meselesi**: (“Baş vekil Mösyö Poincaré ile Mösyö Ribot arasında intihâba dair ve haricî ve dahilî siyaset hakkında bir mülâkât. L’entretien de M. Poincaré et de M. Ribot avant l’élection présidentielle.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 223.
- Fransa Riyâset-i Cumhuriyetin İntihâbı**: (“İntihâb için hazırlanmış olan Versaille’daki büyük salon.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 228.

- [Fransa'da Cumhurbaşkanı Seçimi]: ("Yeni Fransa reis-i cumhurunun intihâbı. L'élection du nouveau président de République." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 273.
- [Fransa'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi]: ("İntihâbda kullanılan mühür." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 228.
- [Fransa'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi]: ("Reylerin sayıldığı oda." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 228.
- Fransa'da Efrâd-ı Bahriyye Mektebi*: ("Ders saati. L'heure de l'étude." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 541.
- Fransa'da Efrâd-ı Cedîde Mektebi*: ("Marangozluk koğuşu. Les pupilles de la marine en France. L'apprentissage de la menuiserie." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 540.
- Fransa'da Nice Beldesinde Ahîren İnşa ve Küşad Olunan Kotracılık Klübü Binâsı*: ("Nice yelkencilik sanatının tenezzüh kısmına mahsus Avrupa'nın en mühim merâkizindedir; orada havanın müsâdesi hasebiyle bütün kış ve hele şubattan sonra yelkencilik kemâl-i letâfetle icrâ olunur. Bundan dolayı Nice ve civarına Côte d'Azur namı verilir" ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 348.
- Fransa'nın Askerî Furunları*: ("Otuz furunun "Bordeaux"dan "Biryen" şehrine esnâ-yı naklinde." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 560.
- [Fransa'nın Yeni Cumhurbaşkanı]: ("Fransa reis-i cumhurunun İngiltere seyâhatinde refik ve muâvinleri." ibaresiyle dört resim); SF, c. 45, nr. 1153, s. 196.
- Fransa'nın Yeni ve Seyyâr Askerî Furunları*: ("Fransa'da bulunan heyet-i askeriye-i Osmaniye tarafından muâyene olunurken." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 560.
- [Fransız Deniz Zırhlısı]: ("Fransız zırhlısı 'Paris'in deryaya tenzili. Le cuirassé Français "Paris" glisse á la mer." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 152.
- Fransız Donanmasının Manevraları*: ("Saff-ı harp üzere donanmanın hareketi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 172.
- [Fransız Sefarethanesi]: ("Tarabya'da ahîren metrûk olan Fransa sefârethâne-i sayfiyyesi. Le palais de l'Ambassade de France á Thérapia, qui a été la proie d'un incendie." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 328.
- [Fransız Tıp Fakültesi]: ("Ahîren Beyrut'ta resm-i küşâdı icra edilen Fransız tıp fakültesi. La cérémonie d'inauguration de la nouvelle faculté française de médecine de Beyrouth." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 192.
- Galata'da Eski Bank-ı Osmanî Yerinde André Şonye'nin Hânesi*: ("Galata ve Binâları eserine ait." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 616.

- [Galata'dan Bir Manzara]: ("Galata'da Azap Kapısı civarında Horozlu Kapı. Beyne'n-nâs Yanık Kapı diye marûftur." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 541.
- [Galata'dan Bir Manzara]: ("Galata'da Meryem sokağında Sen Benora Manastırını ihata eden sura ait bir burç." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 541.
- [Galata'dan Bir Manzara]: ("Galata-Beyoğlu Tüneli idare-i cedîdesinin ahîren Avrupadan getirdiği vagonun harici manzarası. Une des nouvelles voitures du Tunnel de Galata et Péra qui arriveront prochainement dans notre port pour entrer en service." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 52.
- Garbî Türkiye Hükümet-i Muvakkatesi*: ("Kırcaali heyet-i idâresiyle eşrâf-ı belde." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 532.
- [Gazete Kapağı]: "İllustreyte Çaytong gazetesinin askerliğe ait neşr ettiği nüsha-ı mahsûsenin kapağı." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 16.
- Genç Mağdûre Ressâm "Dolaruş'un Tablosu. Ashı Louvre Müzesinde*: ("Ali Fikri Hikâyesine ait." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 223.
- [Göç Manzaraları]: ("Kafîle-i muhâcirinden. Un groupe d'émigrés" ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 149.
- [Göç Manzaraları]: ("Rumeli'de ehl-i İslâmın muhâcereti menâzır-ı elîmesinden" ibaresiyle iki resim); SF, c. 44, nr. 1120, s. 45.
- Gündoğusu Rüzgârlarının Zararları*: ("Alman kâbil-i sevk balonu Zeppelin'in Lunéville Menavre meydanına sükûtundan sonra. Alman zabıtları Fransız zabıtlarının karşısında. Après l'atterissage du "Zeppelin IV" an champ de manœuvres de Lunéville." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 556.
- [Güneş Manzarası]: ("Avrupa'nın en şimâl kasabası olan "Hamrfest"de gece yarısı güneşi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 348.
- [Hapisaheden Bir Görünüm]: ("Saint-Quentin Hapishanesinin heyet-i mecmuasının görünüşü. Vue d'ensemble de la prison de Saint-Quentin." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 469.
- Harb-ı Havâî Hazırlıkları*: ("Hava Lağımları." ibaresiyle resim altında bu fotoğrafla ilgili kısa bir bilgi mevcut); SF, c. 45, nr. 1145, s. 4.
- Hâriciye Nezâretinde Müzâkere-i Sulhiyye Salonunda Osmanlı ve Bulgar Murahhasları*: (Resmin altında murahhasların isimleri verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1164, s. 460.

[**Hastaneden Bir Görünüm**]: (“Gülhane Serseriyât Hastahanesinde muallim Witting Paşa, Enver Bey ve muavinler. Dr Witting Pacha, Enver Bey et assistans á l’hôpital de Gulhané.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 276.

Havâyi Seyâhat Menâzırı: (“Havayi seyahati temîn etmek üzere tayran eden seyyâhlar nasıl tehlikelere marûzdur? Uçmadan evvel, uçtuktan sonra tayyare ne halde!.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 348.

[**Hayvanlar Âlemi**]: (“Kokmuş ete konduktan sonra sinekler şeker kâsesine üşüşürler, bu şekerden bir parça yiyen çocuk zehirlenir, ölüm tehlikesine marûz kalır.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 393.

[**Hayvanlar Âlemi**]: (“Raks ve musiki ile ser-mest olan bir kurt.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 272.

[**Hayvanlar Âlemi**]: (“Sinek yumurtaları.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 393.

[**Hilâl-i Ahmer Hastaneleri**]: (“Küçük Çekmece’de Osmanlı Hilâl-i Ahmer Hastahaneleri. Les installations du Croissant Rouge á Tchekmédjé.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 364.

[**Hindistan’da Hilâl-i Ahmer Heyeti**]: (“Doktor Ensari Bey’in taht-ı riyasetinde Hindistan’dan gelen Hilâl-i Ahmer Heyeti ve Belçikalı Madam La Baronne de Rosainne. La baronne de Rosainne et les membres du Croissant Rouge Indien.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 225.

İmza-ı Sulh Olunan Bulgar Mütârekesinden Bir Manzara: (“Merhum Nâzım Paşa ve Reşid Paşa ile düşman erkânı. Un souvenir de l’armistice denonce.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 317.

[**İngiliz Deniz Zırhlısı**]: (“Ahîren limanımıza gelmiş olan İngiliz zırhlısı.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 609.

İngiliz Tayyâreleri: (“Su üstünde yüzen bir tayyâre ile ahîren kazaya uğrayıp telef olan Miralay Coody’nin tayyâresi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 400.

[**İngiltere’de Bir Okul**]: (“İngiltere’nin “Bedford” Şhrinde Mekteb Şâkirdânının tartılması.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 181.

İngiltere’de Deniz Hayâtı: (“Yarış esnasında bir kotranın muhtelif mesâî-i mellâhânesi. Les manœuvres d’un yacht pendant les régates” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 341.

[**İngiltere’de Kadın Hareketleri**]: (“İngiliz “Süfraj”leri sokaklarda nümâyîş yaparken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 512.

[**İngiltere’de Kadın Hareketleri**]: (“İngiliz “Süfraj”lerinin meşhûrlarından Mis İnes Mebholand at üstünde.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 513.

- [**İngiltere’de Kadın Hareketleri**]: (“Londra’da Tarafalgar sokağında “Süfrajat”lerin mitingi. Bir “Süfrajat” irâd-ı nutk ederken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 512.
- İngiltere’nin “Bedford” Şehrinde Mekteb Şâkirdânına Mahsûs Matbah**: (Bu iki sahifedeki dört resim için “Hüzâl Nesli” makalesine mürâcaat.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 180.
- [**İskeçe’de Bir Çarşı**]: (“İskeçe’de dükkânları kapalı kalmış olan bir çarşı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 533.
- [**İspanya Kralı**]: (“Ahîren dûçâr-ı taarruz olan İspanya kralı on üçüncü Alphonse su-i kastten biraz evvel resm-i geçitte bulunurken. Le roi Alphonse XIII pendant la revue quelques instant avant l’attendant.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 585.
- [**İstanbul Limanından Bir Görünüm**]: (“İstanbul limanının manzarası. Le port de Constantinople après” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 33.
- İstanbul’da Bir Pazar Mahalli**: (“Ne vakit bizde haller olacak?” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 324.
- [**İstanbul’da Sel Felaketi**]: (“Sarıyer’de dere ağzında seylâbın bâdi olduğu harâbi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 509.
- [**İstanbul’da Sel Felaketi**]: (“Sarıyer’de dere boyunda seylâbdan sonra bir manzara.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 509.
- [**İstanbul’da Sel Felaketi**]: (“Sarıyer’de dere boyunda seylâbın tahrîbâtı ve eşyâ tahriyyâtı” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 509.
- [**İsveç’te Hilâl-i Ahmer**]: (“İsveç’te Hilâl-i Ahmer Mektebinin yemek salonu. Le refectoire d’une école de Croix-rouge en suède.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 204.
- İsveçliler Niçin Kutb-ı Cenûbî Keşfinde Birinci Oldular**: (“Kristiyanya’dan buz üzerinde ayak kızaklarıyla civarda bir tenezzüh mevkinde hareket eden İsveçliler.” ibaresi altında seyahatla ilgili bilgi verilmektedir.); SF, c. 44, nr. 1135, s. 392.
- [**İsviçre’den Manzaralar**]: (“İsviçre’de Monej ve civarında en mürtefi (Jaman) tepesine elektrik şimendüferiyle seyahat temîn olunmuştur. Bu şimendüfer dağlardaki şelalelerden kuvvet alıp yüksek zirvelere çıkar ve seyyahîni hayretten hayrete ilka eder.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1135, s. 397.
- [**İsviçre’den Manzaralar**]: (“Oberland Bernua elektrik hattında “Tilk” nam mahallin manzara-ı rûh-âveri.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1136, s. 420.
- [**İşkodra Şehrinden Manzara**]: (“Kemâl-i şecâatle kendini müdâfa eden İşkodra şehri. La ville de Scutari qui se défend héroïquement contre les monténégrins” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 29.

- [**İşkodra'dan Bir Manzara**]: (“İşkodra’da askerî kışlası. La caserne militaire de Scutari” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 29.
- [**İşkodra'dan Bir Manzara**]: (“İşkodra’da Boyana Nehri üzerinde Boyana Köprüsü. Le pont de Boyana près de Scutari; ce pont n’existe plus” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 28.
- [**İşkodra'dan Bir Manzara**]: (“İşkodra’da Mehmet Paşa Cami-i şerifi. La mosquée Mehmet Pacha á Scutari d’Albanie” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 28.
- [**İşkodra'dan Bir Manzara**]: (“İşkodra’da rüsûmât dairesi.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 29.
- [**İtalya Deniz Zırhlısı**]: (“Ahîren Dersaadet’e gelmiş olan İtalya zırhlısı Re Umberto. Le cuirassé italien “Re Umberto” qui est venu á Constantinople.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s. 445.
- [**İtalyan Deniz Zırhlısı**]: (“İtalya’nın ahîren limanımıza vürüd eden San Marko Kruvazörü.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 516.
- [**İtilâf-ı Müsellesi Dûcâr-ı Endişe Eden Alman Satvet-i bahriye ve Havaiyyesinden Bir Manzara**]: (Alman hava ve deniz savaş gücüyle ilgili iki resim ve resim altında konuyla ilgili kısa bilgi verilmiştir.); SF, c. 44, nr. 1122, s. 80.
- [**Kadın Sergisi**]: (“Amsterdam şehrinde Flemenk karıplarının himmetiyle tertîb ve ahîren küşâd olunan kadın sergisi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 612.
- [**Kağıt İmalatı**]: (“Kağıt hamiri yapılacak kütüklerin vagoncuklarla nakl ve istif edilmesi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s. 81.
- [**Kağıt İmalatı**]: (“Kağıt hamirine tahvîl olunacak ağaç kütüğünün nehirlerle sevki ve geniş bir koyda terâkimi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s. 80.
- [**Kağıt İmalatı**]: (“Kağıt hamirinin müteaddid kazanlardan geçirilerek tasfiye edilmesi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s. 80.
- [**Kağıt İmalatı**]: (“Kağıt hamirinin tazyîk üstüvânelerinden geçirilerek kurutulması ve safha haline getirilmesi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s. 80.
- [**Kağıt İmalatı**]: (“Ternou Adası fabrikasında kağıt imâl olunan makineler.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s.81.
- [**Kağıt İmalatı**]: (“Ternou Adası fabrikasından Avrupaya nakl olunacak kağıt hamirinin su cenderesi altında tazyîki” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1148, s. 81.
- [**Karadeniz'den Bir Manzara**]: (“Karadeniz sahilinde Ahtapoli Kasabası. Ahtapoli sur la Mer Noire” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 60.

Karanlık Gecede İstikşâfât: (Almanya'da askerî amaçla kullanılan aydınlatmaya yarayan fişek hakkında bilgi verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1162, s. 421.

Karanlık Gecede İstikşâfât: (İngiltere'de askerî amaçla balon ve uçaklarda kullanılan aydınlatma aleti hakkında bilgi verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1162, s. 420.

[Kavala'dan Bir Manzara]: ("Kavala manzara-ı umumiyesi. Vue générale de Cavalla." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 205.

[Kazan Şehrinden Bir Manzara]: ("Kazan şehrinin bir manzarası." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 492.

Kırkkilise'den Bandırma'ya Kadar Marmara Üzerinden Seyâhat-i Havâiyye İcrâ Eden ve Bandırma Civarına Nâzil Olan Tayyâremiz: ("Tayyâre zâbitânından Yüzbaşı Sâlim Bey ile refîki Yüzbaşı Kemâl Bey" ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 620.

[Konferans]: ("Doktor Alexie Carell'in Paris'te "Broka" hastahânesinde bir konferansı." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s.205.

Köstence Câmî-i Şerifinin Resm-i Küşâdı: (Resmin altında açılışa katılan kişilerin isimleri verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1151, s. 148.

[Kral Beşinci George'un Hitabı]: ("Kral Beşinci George kürsi-i hitâbette sulh-ı umumînin devamını temin ediyor.- Siyaset-i ticariye, siyaset-i diniyye, siyaset-i askeriyye - Avusturya'nın vaziyet-i hazırası askerinin terhisinden bahs olunuyor." ibaresi altında üç resim); SF, c. 45, nr. 1147, s. 61.

Kuçbahar Maharacası ve Nişanlısı: ("Londra'da izdivâç etmişlerdir." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 448.

Kutb-ı Cenûbide Bir Manzara: ("Erebus cebel-i âteş-feşânı." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 348.

[Kutupların Keşfi]: ("Ahîren kutb-ı cenûbî seyahatine çıkan bir heyet-i keşfiyyenin "Curieuse" ismindeki gemisi. Le départ de la "Curieuse" pour une exploration au pôle sud." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 153.

[Kutupların Keşfi]: ("Doktor Şarkon'un Kutb-ı Cenûbî seyahatinde râkib olduğu "Fransa" sefinesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 301.

[Kutupların Keşfi]: ("En son Kutb-ı Şimalî seyahatini icra eden heyet-i keşfiyye." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 157.

[Kutupların Keşfi]: ("Kapudan Scoot'un süvar olduğu kutup seyahatine mahsûs sefinesi." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 341.

[**Kutupların Keşfi**]: (“Kutb-ı Cenûbî havâlisinde bir manzara.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1157, s. 300.

[**Kutupların Keşfi**]: (“Kutb-ı heyet-i keşfiyyenin rakib olduğu “Alabama” sefinesi. Le vaisseau d’exploration Alabama.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s. 157.

Küçük Çocukların Büyük Düşmanı: (“Bir emziğe konan iki sinek tıfl-ı şîr-hâr için ölüm tehlikesidir.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 392.

[**Lahey Müsâlemet Sarayı**]: (“Lahey sulh ve müsâlemet sarayının proje halinde resmi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 388.

Leipzig Muhârebesinin Sene-i Devriyyesi: (“Napolyon Bonapart ile erkân-ı harbiyyesi, Leipzig önünde.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 557.

Leipzig Muhârebesinin [1813] Sene-i Devriyyesi Münâsebetiyle: (“Avusturya generali müttefik hükümdârlara Fransızların hezimetini ve müttefika ordularının muzafferiyeti haberini getirirken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 556.

Leipzig Şehrinde: (“Leipzig muhârebesinin 100. sene-i devriyyesi münasebetiyle rezk olunan âbide-i muzafferiyet.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 609.

[**Londra’da Bir Ziyaret**]: (“İngiltere kralı Beşinci George ile Mösyö Poincaré Londra’da “Saint James” sarayına muvâsâlatlarında.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 196.

[**Londra’da Yapılan Bir Tak**]: (“Londra’da müteveffâ Kral Yedinci Edward namına binâ edilen bir tâk-ı muhteşem.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1133, s. 340.

[**Lut Gölünden Bir Manzara**]: (“Bahr-i Lut’un Ayn-ı Cedy mevkiinde manzarası.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 372.

[**Lut Gölünden Bir Manzara**]: (“Bahr-i Lut’un sahil-i cenûbîsinde Cebelü’s-Sodom.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 372.

[**Lut Gölünden Bir Manzara**]: (“Bahr-i Lut’un sahilinde “Arnun” vadisi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 373.

[**Lut Gölünden Bir Manzara**]: (“Bahr-i Lut’un sahilinde sular altında kalmış bir orman.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 373.

Lüleburgaz Muharebesinin En Feci Bir Anı: (“Bulgar makineli toplarıyla Türk süvarisi hücumunun tatili.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1127, s. 204.

Maharaca île Yeni Gelin: (“Otelden çıkarırken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 448

[**Mahkumların Tiyatro Temaşası**]: (“Californiya’da Sen-Quentin Hapishanesinde bulunan iki bin mahkumun Sarah Bernhardt’ın bir oyununda hazır bulunmaları. Les deux mille

détenus de la prison de Saint-Quentin (en Californie) assistant á une représentation de Mme Sarah-Bernhardt.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 468.

[**Mahkumların Tiyatro Temaşası**]: (“Mahpuslar tarafından bir mebus büyük sanatkâra berây-ı teşekkür onun elini bûs eder. Un délégué des prisonniers baise la main de la grande artiste.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 469.

Mahmut Şevket Paşa'nın Cenaze Merâsimi: (“Cenaze ihtifalat-ı layıka ile Ayasofya meydanına getirilirken. Les obsèques de MAHMOUD CHEVKET PACHA.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.128.

Mahmut Şevket Paşa'nın Cenaze Merâsimi: (“Cenaze ihtifalat-ı mahsuse ile Divân Yolu'ndan geçirilirken. Le cortège funébre de MAHMOUD CHEVKET PACHA, á Divân Yolou.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.128.

Mahmut Şevket Paşa'nın Cenaze Merâsimi: (“Hürriyet-i Ebediyye Tepesinde ataşe militerler, sefâret erkânı zevât-ı sâire. Les funérallies de MAHMOUD CHEVKET PACHA. Les représentants des Ambassades aux funeraillies.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.129.

Mahmut Şevket Paşa'nın Cenaze Merâsimi: (“Hürriyet-i Ebediyye Tepesinde sadrazam, şeyhül-islâm, vükâlâ ve zevât-ı sâire. Les funérallies de MAHMOUD CHEVKET PACHA, á la Colonne de la liberté.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.129.

[**Mahmut Şevket Paşa**]: (“Mahmut Şevket Paşa merhum otomobilde. MAHMOUD CHEVKET PACHA, dans son auto.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1150, s.132.

Makineli Keman ve Piyano: (“Bir ihtirâ-ı harikulade.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 560.

Manila Şehrinde Parlamento Dairesi: (Filipin Adaları Mebûsları hâl-i içtimâide.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 173.

Meksika'da İhtilâl Esnasında Katarların Hareketi: (“Vagonların üstünde askerler durmakta ve ilk taarruz-ı mukabeleye hâzır bulunmaktadırlar. Comment circulent les trains, en pays insurge au Mexique.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s. 444.

[**Mısır'da Bir Mumya**]: (“Mısır-ı Kadîmin meşhûr bir falcı kızı Miritis” ibaresiyle üç resim); SF, c. 45, nr. 1160, s. 368.

[**Mısır'dan Bir Manzara**]: (“Mısır-ı kadîmin son şehri olan (Antinoe) harâbelerinde hafriyât.” ibaresiyle dört resim); SF, c. 45, nr. 1167, s. 537.

Mikroskop İle Büyütülmüş Bir Sinek: (“Bir sineğin ayaklarında ve vücudunda iki milyon mikrop var.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1161, s. 392.

Mindanao Adaları Dahilinde Mütemekkin Nim Vahşî Kabâil-i Muhammediye Rüesâsı: (“Bu ada İslam adalarından en büyüğüdür. Les habitats d’une ile musulmane des Philippines.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 28.

Moda Deniz Yarışları: (“Ertuğrul, İstanbul vapur-ı hümâyûnları hakem heyetinin üstünde bulunduğu duba. Les Régates de Moda.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 412.

Moda Deniz Yarışları: (“Yarış heyet-i faalesinin bulunduğu köşk. Les Régates de Moda.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 412.

[Mösyö Poincaré]: (“Fransa reis-i cumhur-ı cedîdi Mösyö Poiancaré. Monsieur RAYMOND POINCARÉ. Le nouveau Président de la République Francaise.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 297.

Muhâceret Menâzır-ı Elîmesinden: (“Edirne Kapısı’nda muhâcirîn-i İslamiye arabaları. Les fugitifs de Thrace aux vieux murs de Constantinople” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1121, s. 64.

Muhâceret Telaşı: (“Terk-i diyar eden bîçârelere askerler tesadüf eyliyor.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 43.

Mühendis Madam Clark Fischer: (“Mühendis kadın kâtiplerine emir verirken. Madam Fischer demirhânesinde.” ibaresiyle üç resim); SF, c. 45, nr. 1156, s. 273.

Müzâkerât-ı Sulhiyyeye Memûren İstanbul’a Gelmiş Olan Bulgar Heyet-i Murahhasası: (Resmin altında heyette bulunanların isimleri verilmiş.); SF, c. 45, nr. 1163, s. 453.

[New York'ta Bir İstasyon]: (“New York İstasyonunun harici manzarası. La vue extérieure de la gare centrale de New-York.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 296.

[New York'ta Yer Altında Bir Binâ]: (“New York'ta yer altında yedi katı olan bir binâ-yı muazzam. Une grande bâtisse souterraine á 7 étages á New York.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1167, s. 544.

Nil Üzerinde Asuan Süddesi: (“Sunî bir Niyagara Şelalesi. Süddenin menfezlerinden suların cereyânı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 245.

Nil Üzerinde Asuan Süddesi: (“Süddenin ameliyât-ı tevsiyyesine 1907’de mübâşeret olunmuş, geçen sene ikmâl edilmiştir. Hâl-i hâzırda süddenin irtifâı 100 kademe ve arzı 66 kademe bâliğ olmuştur.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 244.

[Nil'den Bir Manzara]: (“Nil Nehri üzerinde “File” adası.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1155, s. 245.

- [**Ocak Manzarası**]: (“İzabeye mahsus yüksek ocakların manzarası.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 56.
- [**Okul Manzarası**]: (“Bedford şehrinde talebe matbahında kazanlar.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 180.
- [**Okul Manzarası**]: (“Bedford şehrinde talebeye mahsûs taamhâne.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 181.
- [**Olympic Adlı Gemiden Bir Görünüm**]: (“Kabul salonu. Salle de réception” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 561.
- [**Olympic Adlı Gemiden Bir Görünüm**]: (“Kıraat ve tahrir salonu.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 560.
- [**Olympic Adlı Gemiden Bir Görünüş**]: (“Geminin lokantası.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 560.
- [**Olympic Adlı Gemiden Bir Görünüş**]: (“Paris Kahvehanesi. Café parisien au bord de l’“Olympic”.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1142, s. 561.
- [**Osmanlı Deniz Zırhlısı**]: (“Bozcaada açıklarındaki muharebede kılavuzluk vazifesini icrâ ve ziyade muvaffakiyet temin eden Abdülmecid kruvazörü. Les Croiseur ottoman Abdul-Médjid.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 129.
- [**Osmanlı Deniz Zırhlısı**]: (“Gazi Hamidiye kruvazörü Beyrut’ta iken. Le Croiseur “Hamidié” faisant escale á Beyrouth.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 484.
- [**Osmanlı Deniz Zırhlısı**]: (“Reşâdiye Dreadnotu. Le dreadnought Réchadié” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 424.
- Osmanlı Donanması**: (“Heyet-i umerâ ve zâbitleri. L’état-major la flotte ottomane.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 8.
- Osmanlı Donanması**: (“Zâbitlerinden bir heyet. Quelques officier de la flotte ottomane.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 9.
- Osmanlı Tayyârecileri**: (“Bu hafta tayyâre ile Edirne’den İstanbul’a üç saatte gelmiştir. Tayyâre zâbiti Osman Nuri Bey, telgraf zâbiti Hâmi Bey.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 593.
- Osmanlılığın Rumeli’deki Âsâr-ı Kadime-i Faaliyetinden Uzun Köprü**: (“Ecdâdımız böyle âsâr-ı fevkalade ile zamanlarının büyük mühendisleri olduklarını isbat etmiş oldukları halde bir atâlet ve cehâlet ile sahte gurura kapılıp bugünkü felakatlere dâcâr olduk. Le pont Ouzoun Keupru prés” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 104-105.

- [**Otomobil Sandalları**]: (“Monako Prensiğinin her yıl düzenlediği otomobil sandallarını gösteren resim.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 37.
- Panama Kanalı Manzaralarından**: (“Panama Kanalı’nda (Gatun) koluna çıkılacak yer kanal inşââtı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 613.
- Panama Kanalı Manzaralarından**: (“Panama Kanalı’nda Bahr-i Muhît-i Atlâsiye çıkılacak yerinde bir vapur ile kanalın rıhtımı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1170, s. 613.
- Panama Kanalı’nın Küşâdı**: (“Panama Kanalı’nda son mânianın dinamit ile izâlesi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 564.
- [**Para Temizleme Makinası**]: (“Washington darphanesinde banknot temizlemeğe mahsûs makina.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1160, s. 376.
- [**Paris Manzaraları**]: (“Paris’te “Galeri Lafeyet” mağazası binâsının damı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.109.
- [**Paris Manzaraları**]: (“Paris’te “Otomobil” Klübü binâsının bahçe haline getirilmiş olan damı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.109.
- [**Park Manzarası**]: (“Sarâyburnu parkının medhali. L’entrée du Parc de la Pointe du Sérail.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 436.
- Peri Kızını Ararken Hikâyesine Ait**: (Haydi alınandan öpünüz! Zengin ve zi-iktidâr olacaksınız.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 179.
- Pompei Harabeleri**: (“Bir ufak sokak ve Eumachie binâsı. Les ruines de Pompei: L’édifice d’Eumachie.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 253.
- Pompei Harabeleri**: (“Cornelius Rufus’un Hanesi. Holü ufak çini döşeli havz-ı mermer, ve sütunlar mermerdir. Les ruines de Pompei: La masion de C. Cornelius Rufus.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 252.
- Pompei Harabeleri**: (“En uzun ve müstakim mezaristan sokağı. Les ruines de Pompei: La reu des tombeaux.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 252.
- Pompei Harabeleri**: (“Vetti’nin hanesinde açık salon. Les ruines de Pompei: Le viridarium de la masion de Vetti.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1129, s. 253.
- [**Portekiz Kralı ve Nişanlısı**]: (“Sâbık Portekiz Kralı Don Manuel ile nişanlısı Prenses Augusta-Victoria. Don Manoél ex-roi de Portugal, avec sa fiancée Princesse Augusta-Victoria.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 613.
- Reşâdiye Drednotu**: (“Deryaya tenzîlinde baştan manzarası. Une vue de la proue du dreadnought Réchadié” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 440.

Reşâdiye Drednotu: (“Deryaya tenzîlinde cepheden manzarası. Le lancement á l’eau du dreadnought Réchadié” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 437.

Reşâdiye Drednotu: (“Kızıktan indirilirken. Le dreadnought Réchadié glissant vers la mer” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1163, s. 440.

[Romanya Sefirinin Kabulü]: (“Dersaadet’e yeni vürûd eden Romanya sefiri Mano cenaplarının saray-ı hümayûna resm-i kabulü.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 316.

Romanyalı Köylü Kız: (“Öküz arabasını sudan geçirirlerken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 221.

Romanyalı Köylü Kız: (“Öküzlerini sudan geçirirken ipek büküyor.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 220.

Romanyalı Köylü Kız: (“Vakfe-i istirâhat.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 221.

Rum Patriği Müteveffâ Yevakim Efendi’nin Cenaze Alayı: (“Ortodoks âdât-ı kadimesi vechiyle sandali-i patriki üzerinde bulunan cesed-i bî-ruh âlâ-yı vala ile Fener’den Balıklı’ya nakl olunmuştur ve etrafında Rusya’nın Dersaadet’te bulunan zırhlısının neferâtı ahz-ı mevki etmiştir. Les funérailles du Patriarche Joachim III. Le fauteil patriarcal avec le corps du défunt pui a traversé la ville de Phanar á Baloukli.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 85.

Rumeli Menâzırından: (“Cesir-i Ergene kasabası. Une vue de la Roumélie; le village de Djéssir Erghéne.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 300.

[Rusya’dan Bir Manzara]: (“Rusya’da Kazan şehrinde câmi-i şerif.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 492.

Sâbih Bir Fabrika: (“Bir drednotun inşaatını ikmal için içinde çalışan amele.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1138, s. 464.

Saray Birûnu: (“Parkın ameliyâtı. Les travaux de terrassement du Parc de Stamboul.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 580.

Saray Birûnu: (“Parkın ameliyâtından başka bir manzara. Une autre vue des travaux du Parc.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1143, s. 580.

[Saray Erkanının Edirne’ye Gidişi]: (“Şehzâdeler hazerâtının Edirne’den otomobil ile Kırkkilise’ye azimetleri. Le départ de L. A. les Princes Impériaux pour Kirkkilise.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 321.

[Saray Erkanının Edirne’ye Gidişi]: (“Veliahd-ı saltanat ve mahdûm-ı âlî-i şehriyârî Ziyâeddin Efendi hazerâtının Edirne erkân-ı hükümet ve umerâ-yı askeriye ile birlikte

alınmış olan resimleri. S.A. le Prince Héritier et Ziaeddin Effendi, photographies pendant leur entretien avec le Vali d'Andrinople." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 320.

Sarâyburnu Parkının Manzarası: ("1.Parkta yeni yapılan büyük yolun manzarası, 2.Parkın yukarı aksâmıyla musiki köşkü." ibaresiyle iki resim); SF, c. 45, nr. 1163, s. 452.

[Selanik'ten Bir Manzara]: ("Selanik manzara-ı umumiyesi. Vue générale de Salonique." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1128, s. 229.

Seleniçe Bitom Madenleri: ("Tabla şeklinde dökülen bitom kitlelerinin nakli." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1168, s. 561.

Seylâbın Tahrip Ettiği Sarıyer Köprüsü: ("İkdâm refikimizin klişesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1166, s. 525.

[Silivri'den Bir Manzara]: ("Silivri kasabasının sahilden görünüşü ve iskelesi. La vue de Silivri et son débarcadère" ibaresiyle iki resim); SF, c. 44, nr. 1120, s. 40.

[Sir Mallet]: ("İngiltere'nin Dersaadet sefir-i cedîdi Sir Mallet." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 585.

Son Modalardan: ("Şark kıyâfetlerine meyl ü inhimâk." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1156, s. 288.

Su Otomobili: ("Yolları sular iken. La nouvelle arroseuse de la ville de Constantinople en arrosant la place de Ste-Sophie." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 225.

Sulh ve Müsâlemet Sarâyı: ("Manzara-ı muhtelifesi." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 416.

Sulh ve Müsâlemet Sarâyı: ("Müzâkere Salonu." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 417.

Tahtelbahir Fotografileri: ("Penguen kuşu, balık peşinde denize dalar. Evvela kuyruğundan sonra başından yakalanarak tekrar sath-ı bahre çıkar. Une plongée d'oseau acquatique surprise par l'instantané." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s. 441.

Tahtelbahir Fotografileri: ("Su tavuğu bir hava habbeleri üzerinde suya dalar. Evvela kanatlarını iki tarafa yatırır, su içinde hareket eder, sonra suyu tekmeleyerek sath-ı bahre çıkar. Une autre plongée surprise par l'instantané." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1137, s. 441.

[Tepedelen Köprüsü]: ("Avlonya civarında Şuşice ve Tepedelen caddesi üzerinde bir köprü. Le pont Chouchidja, près d'Avlonia." ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1144, s. 604.

[Top Fabrikası Manzarası]: ("Fransa'nın "Crozu" top fabrikasında çelik kazanları." ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1147, s. 56.

[**Tophane Yangını**]: (“Bu hafta Tophane’de vuku bulan harifkten bir manzara. L’incendie de Top-Hané qui a détruit une centaine de maisons, le 9 Fevrier 1913.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 325.

[**Topkapı Parkının Yenilenmesi**]: (“Topkapı Sarayı dahilinde metruk duvarların harap ebniyyenin suret-i hedm ve refi. Au Parc de Stamboul la démolition des vieilles bâtisses du Vieux-Palais.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 513.

[**Topkapı Parkının Yenilenmesi**]: (“Topkapı Sarayında umumî bahçe ameliyâtından bir manzara. L’intérieur du nivellement du nouveau Parc de Stamboul.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 512.

Topkapı Sarayı Korusunun Umumî Bahçeye Tahvil Ameliyâtı: (“Bahçede yol açmak ve tesviye-i tarabya yapmak üzere muvakkat demir yolları. Les travaux de nivellement du nouveau Parc de Stamboul.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 509.

Toulon Açıklarında Fransız Donanmasının Manevraları: (Reis-i cumhurun râkib olduğu “Jules Michel” zırhlısı donanma arasından geçerken.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1152, s. 172.

[**Tuna’dan Bir Manzara**]: (“Tuna üzerinde demir kapılar kanalı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.108.

[**Tuna’dan Bir Manzara**]: (“Tuna üzerinde demir kapılarda Kazan Boğazı.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1149, s.108.

[**Uçak Yarışları**]: (“Monako Prenslığının her yıl düzenlediği uçak yarışlarını gösteren resim.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 36.

Veli Efendi At Yarışlarında: (“Aşiret süvarileri. Les cavaliers “Achiret” aux Courses de Véli Effendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 581.

Veli Efendi At Yarışlarında: (“Bir yarışın heyecanlı zamanı. Une minute décisive de la Course.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 581.

Veli Efendi At Yarışlarında: (“Manzara-ı Umûmiye. Vue générale des Courses de Véli Effendi.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 580.

Veli Efendi At Yarışlarında: (“Sadrazam Paşa ile Bahriye Nâzırı Mahmut Paşa ve Almanya sefâreti ataşe militeri Binbaşı Stremil. Les Courses de Veli Effendi S. A. le Grand Vézir et le Ministre de la marine avec l’attaché militaire allemand.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 580.

Veliahd-ı Saltanat Hazretlerinin Hediyesi: (“Gümüş kupa Galata Sultânisi kazanmıştır. Coupe offerte par S.A. I. le Prince Héritier et gagnée par le Lycée Galata-Sérai.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1162, s. 413.

- Yanlış Bir Zihniyetin Neticesi:** (“Muhâceret meyelân-ı elîmesi” ibaresiyle savaşta meydana gelen göçün hazin sonuçlarından kısaca bahsedilmektedir.); SF, c. 44, nr. 1123, s. 109.
- [Yermanos Efendi]:** (“Rum patrik-i cedîdi Yermanos Efendi Hazretlerinin Bâb-ı Âliye vürûdu. Le nouveau Patriarche des Grecs reçû á la Sublime Porte.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 368.
- [Yermanos Efendi]:** (“Rum patrikhanesinde yeni patriğin Bâb-ı Âliye azimet merâsimi. La suite du Patriarche de Grecs á leur départ du Patriacat pour la Sublime Porte.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 369.
- [Yevakim Efendi]:** (“Ahîren tekml-i enfâs eden Rum patriği Yevakim Efendi’nin cenazesi patriklik sandalyesinde. Le Patriarche des grecs á Constantinople dans son fauteuil patriarcal après sa mort.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1122, s. 85.
- Yukarıki Resim:** (“Voltorno vapuru etrafında telsiz telgrafla felâketi haber alıp yetmiş olan vapurlar.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1169, s. 592.
- [Yunan Kralı Katili Yorgi]:** (“Yunan Kralı Yorgi’nin katili İskinas, iki Girit jandarması arasında cinâyetten bir gün sonra.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1140, s. 516.
- Yunanlıların Meserret Zamanındaki Medeniyet-kârâne Nümâyişleri:** (“Atina’da iyi havâdis alan bu medeniyet pişdârları (!) havaya kurşun atmakla ilan-ı sürûr ediyor! (İngilizce Grafik Gazetesinden)” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1123, s. 132.
- Zamboinga Şehrinde Bir Manzara:** (“Miralay Finley’in dairelerinden biri. La résidence de major PARC FINLEY, le gouverneur des îles Philippines.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1146, s. 32.
- [Zeplin Balonu]:** (“Üçüncü Zeplin Balonunun dümen tarafından görünüşü” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 316.
- [Zeplin Balonu]:** (“Zeplin balonu cevvi-i havâda” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 317.
- [Zeplin Balonu]:** (“Zeplin balonunda balona merbût makine dairesi havâi vagonu vesâir aksâmı birbirine rabt eden aliminyum çatıdan mamûl koridor” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 316.
- [Zeplin Balonu]:** (“Zeplin balonunda yemek salonunun bir köşesi” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1158, s. 317.
- [Zeplin Balonu]:** (“Zeplin balonunun aliminyumdan mamûl iskeleti ve baloncukları ihtivâ eden bölmeleri.” ibaresiyle); SF, c.45, nr. 1158, s. 319.

Zırhlı ve Demir İnşaatı Resimlerinden: (“Kiel’de Cermanya fabrikalarında. L’industrie métallurgique en Allemagne.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1139, s. 493.

2.5. RESİMLER

[Çin Meclisi İkinci Reisi]: (“Reis-i sâni Hz. Tan. Le vice président de la Chambre, H. L. Tan.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 321.

[Çin Meclis Reisi]: (“Çin meclis-i mebûsân reisi Ou Ching Sien. Le président de la Chambre, Ou Ching Sien.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1132, s. 320.

Edirne Kalesinde Borizen: (“Hususi ressamlarımızın krokisinden” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1125, s.136.

[Hint Mimarisine Örnekler]: (“Hind tarz-ı mimârîsinin numuneleri.” ibaresiyle üç resim); SF, c. 45, nr. 1145, s. 13.

Hint Tarz-ı Mimârîsinin En Güzel Misâllerinden İkisi: (“Biri soldaki Natehpursigeri’de bâb-ı zafer, diğeri sağda Agra’da bir binâ.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 12.

İstanbul Sokaklarında Neler Görülüyor: (“Bir İngiliz gazetesinden menkul olan işbu levha bizim mahûd seyyar kasapları, ortalığı izâc eden hamâlları irae eyliyor. Kezâlik şehrimizin muhtelif kıyafetlerini de enzâra vaz’ eyliyor. Acaba Türk denildiği zaman sade sırk hamalı, seyyar kasap ve berber, ciğerciden başka levhaları temin eyleyecek bir zamanı Avrupa’ya düşündürmeyecek zaman-ı terakki idrâk eyleyecek miyiz?” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1131, s. 293.

[Mıknatıslı Maçuna]: (“Mıknatıslı maçuna ile bir tecrübe.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1159, s. 349.

Moğol İmparatorlarının Fil Döğüşü Seyrettikleri Mevki: (“Agra Kalesinde cihangirin sediri.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1145, s. 12.

Monte Carlo’da Yeni Bir Eğlence: (“Tayyare temaşası. Un nouvel amusement á Monte Carlo: Les aéroplanes.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1141, s. 537.

[Savaş Resimleri]: (“Köyden gelirken”, “Mecrûh gazi” ve “Meydan-ı harbe giderken” ibareleri altında üç resim); SF, c. 44, nr. 1121, s.52.

2.6. KARİKATÜRLER

Bulgar Fedâilerinin Başlarındaki Kalpaklarda Bulunan Piriç Alâmet: (“Bunda en ziyade nazar-ı dikkati celbe şayan olan şey, hilâlin ayak altında bulunduruluşudur.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1134, s. 372.

[Dört Balkan Hükümdarının Temsilî Resmî]: (“Balkan hükümdârlarının dörtlü raksları. Un Cake-Walk.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1130, s. 277.

İstanbul Halkı : (İstanbul hayatının çeşitli aşamalarını gösterir karikatürler ve karikatürlerin yanında kısa bir açıklama); SF, c. 45, nr. 1166, s. 560.

Siyâset-i Zamân: (“Almanya İmparatoru”, “Harp ve Sulh Arasında”, “Avrupa Türkiye” ve “Yunan Kralı Fransaye” ibaresiyle dört karikatür); SF, c. 45, nr. 1168, s. 568.

2.7. HARİTA ve KROKİLER

[Amerikan Koleji'nin Genel Manzarası]: (“Boğaz içinde Arnavutköyü üstünde inşa edilmekte olan enâsa mahsûs Amerikan Koleji'nin umûmi manzarası.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1154, s. 228.

[Balkan Savaşları Haritaları]: (“7 Temmuz notası haricinde terk ettiğimiz yerler. Mezkûr nota haricinde Bulgarlardan aldığımız yerler.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 473.

Çatalca Muharebesi (Çatalca bölgesinin kuş bakışı görünüşü ve bu levha hakkında kısa bilgi verilmiştir.); SF, c. 44, nr. 1123, s. 104-105.

[Galata'nın Fethinden sonraki Haritası]: (“Galata fethini müteâkib şeklini gösterir “Kaedekiyus” tarafından yapılan harita.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1164, s. 486.

[İstanbul Hududunun Kuşbakışı Görünümü]: (“İstanbul müdâfaa hudûdunun kuşbakışı görünüşü.” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1119, s. 12.

[Leipzig Fuarının Kuşbakışı Manzarası]: (“Leipzig'de küşâd edilecek kitapçılık ve matbaacılık ile bilumum sanâyi-i tahririye ve tersimiyyeye ait beynel-milâl meşhed-i umûminin-kuşbakışı manzarası. La vue á vol d'oiseau de la nouvelle exposition internationale d'imprimerie et librairie de Leipzig.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 200.

[Leipzig Fuarının Kuşbakışı Manzarası]: (“Leipzig meşhed-i umûmisinin umumi planı. [Meşhed-i umumi 400. 00 metro murabba bir sathı işgâl ediyor. Hususi pavyonlar dahil olmayarak sergi binâları 75.000 metro murabba bir zemin üzerinde bulunuyor.] Plan général de exposition de Leipzig.” ibaresiyle); SF, c. 45, nr. 1153, s. 201.

[Rumeli Haritası]: (“Dört hükümetin müttefikten hücum eylediği Rumeli kıtası” ibaresiyle); SF, c. 44, nr. 1120, s. 37.

Yüz Senelik Balkan Haritası: (Kable'l-harp, Berlin Muahedesi, Ayastefanos Muahedesi” başlığı altında verilen altı harita ve konuyla ilgili çeşitli açıklamalar); SF, c. 44, nr. 1120, s. 37.

İkinci Bölüm

SEÇİLMİŞ METİNLER

1.EDEBİYÂTLA İLGİLİ YAZILAR

1.1. İNCELEME VE ARAŞTIRMA YAZILARI

ŞEYH GÂLİB

ŞEYH GÂLİB'E KADAR OSMANLI ŞİİRİ

Saha-ı edebiyâta başlı başına bir kainât-ı şiir ve tahassüs vücûda getiren “Leylâ vü Mecnûn” şâir-i ilahîsini kendi rebâb-ı elemiyle bir tarafa terk edecek olursak, Osmanlı lisân-ı nazımının en temiz ve mütekemmil şekline İstanbul’un şuh ve la-kayd evlâdı “Bâki” Efendi’de tesâdüf ederiz. “Şeyhî” zamanından beri kemâl-i itinâ ile işlene işlene “Ahmet Paşa”da ve “Mesîhi” de az çok tirâşîde bir şekil almış ve aruz vezniyle epey peydâ-yı istinas etmiş olan lisân-ı nazm, “Bâki”nin dest-i bî-emsâl sanatında en yüksek ve en tiraşîde bir mertebeye suûd ederek nefis bir ahenk almağa muvaffak olmuştur. Cihanî bir efsaneye ve gam u şâdiyi hayâl ve hâba benzetmekle hayat hakkında eski şark şâirlerinin pek umumî bir tarz-ı telakkisine ittibâ ettiğini gösteren “Bâki”de İran tesîrâtı mesela “Ahmet Paşa”da olduğu kadar vâzih bir surette mer’i değildir. Bâki’nin aşk ve badeyi takdîs eden gazellerinde Hâfız’ın nagamât-ı rindânesi mahsûs olmakla beraber belki bundan daha ziyâde mahallî bir renk ve rayihada mevcûddur.

“Bâki” ile zirve-i kemâl ve ihtîşâmına vasıl olan Osmanlı şiiri, “Rûhî” ile la-kayd ve serseri, “Nefî” ile pür-huruş ve pür-galeyân, “Nedîm” ile şûh ve sefih, “Nâbi” ve “Ragîb” Paşa ile pür-renk ve hikmet bir mâhiyet aldı. Fakat tarih-i edebiyât nafiz ve müessir bir nazarla tetkik edilecek olursa, bütün bu tahavvülâtın tamamıyla şahsî olup edebiyâtın seyr-i umumîsi üzerinde pâydâr hiçbir iz bırakmadığı ve müessirlerin ufûlüyle beraber kurmuş oldukları binâ-yı sanatın da derhal ufûl ettiği nazara çarpar. Tarih-i edebiyâtımızda bir veya birkaç nazariye-i sanat etrafında az çok farklarla toplanmış hiçbir zümreye tesâdüf edilememesi işte bundan ileri gelmiştir. Saha-ı edebiyâta çıkan her şâir, o zamana kadar gelmiş bil-umum Arap, Acem, Türk erbâb-ı kaleminin manzûmâtını uzun seneler tetkik ettikten sonra, kendi zevk ve istidâdına göre onlardan birisini model ittihâz eyler ve mamafih diğerlerine de bir nazar-ı taklîd atfından geri kalmazdı. Sarayın veya rical-i devletin zevk ve arzuları da bir şahsiyetin takarrürü husûsunda oldukça haiz-i tesîr idi: Şâir her kime mensup ise onun zevkini okşamakta muztarr kalıyordu. İşte Sultan Murad-ı râbi zamanında Nefî’nin eşâr-ı

kahramânânesi, Damad İbrahim Paşa devrinde Nedîm'in terennümât-ı şûhânesi, Râgıb Paşa devre-i sadaretinde manzûmât-ı hikemiyyenin sebab-i tezâyüdü bu suretle izâh olunabilir. Fransa'nın on yedinci asır edebiyâtı da bir saray edebiyâtıydı; fakat Racinelere, Corneillelere mehd-i inkişâf olan o asır edebiyâtıyla edebiyâtımızın arasında ne büyük, ne nâ-kabil mürûr bir girdab-ı fûrûk mevcûddur!... Müstesnâ bazı eserleri nazar-ı itibâra almazsak, kemâl-i cüretle iddia edebiliriz ki Osmanlı edebiyât-ı manzûmesi derûnunda doğduğu cemiyetin ahvâl-i ruhiyyesini göstermekten tamamıyla baid kalmıştır.

Osmanlı şiiri, "Âşık Paşa"dan, "Bâki"ye, "Nedîm"e, Râgıb'a gelinceye kadar İran tesîrâtından kurtulamamış ve ilk devirlerde Mevlânân'ın, "Nizâmî'nin, Hüsrev Devlevî'nin, Bâki ile Hâfız'ın, Nef'î ve Sabri ile Örfî ve Enverî'nin Nâbi ve Râgıb ile de Sâib ve Kelîm'in nüfuzu daima mahsûs olmuştur. Kendisinden evvel gelen veya aynı zamanda mevcûd bulunan edebiyâtların tesîrâtından âzâde kalmış hiçbir edebiyât mevcûd değilse de, edebiyâtımızı İran Edebiyatının daha soluk bir aksi haline getiren bu kadar esîrâne bir taklîde teessüf-hân olmamakla da kâbil değildir. "Bâki" ile "Nedîm" istisnâ edilecek olursa -"Necatî'yi" de bu meyana idhâl edebiliriz- şiirlerinde mahallî bir renk ve rayihaya tesâdüf edilebilecek heman hiçbir şâirimiz kalmaz. İran nüfuzu yalnız şâirlerimizin bünye-i maneviyyeleri üzerinde değil, lisânın bünye-i maddiyesinde de pek aşikâr intibalar bırakmış ve usul-ı tevzîn, envâ' ve eşkâl-i nazm itibâriyle Osmanlı ve İran Edebiyatları arasında hemen hiçbir fark kalmamıştır. Yalnız İran Edebiyatında her nev'-i edebîyi gösteren dahiyâne numunelere mukâbil bizim irae edebileceğimiz numuneler daha soluk ve aslından daha az haiz-i ehemmiyettir. "Nizâmî'nin "Hüsrev ü Şirin"ine "Şeyhî'nin eser-i marûfunu Camî'nin "Leyla vü Mecnûn"una Fuzûlî'nin âbide-i azimesini mukâbil tutsak bile yine bir Mesnevimiz, bir Gülistanımız, bir Şeh-nâmemiz, bir Mantuku't-Tayrımız mevcûd değil. Mamafih bütün bu yokluğa rağmen edebiyât-ı kadimemiz öyle zannedildiği kadar fakîr ve mahdûd addedilemez: Komedi, trajedi gibi âdât ve ananât-ı diniyyemize mugayir şubât-ı muhtelif-i temaşa istisnâ edilecek olursa, mezhebi, millî, hissî, hayalî, kinaî, ahlakî manzûmelere tesâdüf daima mümkündür.

Âsâr-ı edebîyyeyi ta "Aristo" zamanından beri malûm olan bir tarz-ı tasnife riayeten "lirik, epik, dramatik" namıyla üç büyük ve esasî "Nev': Genre"e ayıracak olursak, gerek edebiyâtımızda ve gerek Acem Edebiyatında ilk iki nev'e misal olabilecek birçok güzîde eserlere tesâdüf etmekle beraber, bu envâ'ın en yüksek şekli addolunan üçüncü nev'den bir esere asla rast gelemeyiz. Bâki'nin, Fuzûlî'nin, Nef'î'nin, Nedîm'in, Nâbi'nin eşârında lirizm ve dasıtancılık numuneleri pek çoktur. Halbuki dramın en ufak nüvelerine bile edebiyâtımızda tesâdüf edilmiyor.

Envâ'-ı edebiyenin tekâmül-i husûsîsine kail olan "Ferdinand Brontier", "Ernest Bouvet" gibi müelliflere karşı, bu envâ'ın birer hakikat değil ancak birer eser-i tecrîd olduğunu iddia eden "Benedetto Gros" bu mütâlaasında haklıdır. Yalnız bu kayd-ı ihtirâzı ile ki envâ'ın bu suretle tefrîki bir kıymet-i hakikiyye-i ilmiyyeden mahrûm olsa bile teshîl-i mütâlaa itibâriyle gayed müfîd ve binâenaleyh haiz-i kıymettir. Bu husûsta vaki olacak her redd ve inkâr, müfret bir ferdiyet iddiasına meydan açar ki bu takdirde her türlü fikr-i tasniften tecerrüd etmek icâb eder. Bir fikr-i ilmiyye mâlik olan herkes tahlîlin lâ-tenahi tenevvüâtını kabul ve aynı zamanda terkîbin besâtet ve lüzumunu da teslîm eyler. Tahlîl ve terkîb, hakikatin yek-diğerini teşrîh ve ikmâl eden iki cephesidir.*

İşte bu nokta-ı nazardan tetkîk olunduğu surette, "Aristo"nun tefrîk ve tayîn ettiği nev'lere tali diğer birtakım nev'ler, şekiller daha iltihâk eder ki onların da husûsî birer tarz-ı tekâmülleri, istihaleleri olduğu muhakkaktır. Eski edebiyâtımızda mesela komedi, trajedi gibi tali envâ' ve eşkâlin mefkûdiyeti ne kadar kat'i ise, lirizmin ve dasitanın mevcûdiyeti de o derece kat'idir. Kasideler, ilahiler, münacaatlar, zafer-nâmeler, şarkılar, gazeller, efsaneler, dasitanlar gibi birçok eşkâl ve envâ'a mâlik olan Osmanlı Edebiyatında bunlardan hepsinin ayrı bir hayatı, ayrı bir tarz-ı tevellüd ve tekâmülü ayrı bir devre-i kemâli vardır ki henüz tetkîk edilmediği için mütetebbilere pek bâkir bir zemîn-i tetkîk teşkil ediyor. Mesela gazel Bâki'de kaside Nef'î'de, şarkı Nedîm'de şiir-i la-kaydâne Rûhî'de, ilahiyât ve münacaât Nazîm'de, rûbai Hâletî'de, tarih Naima'da en mütekemmil bir mertebeye reside olmuştur. Yalnız Karlayl'ın büyük ferdiyetler hakkındaki müddeiyât-ı müfretesini isbata pek kabiliyetli olan saha-ı edebiyâtımızda, her teceddüdün, her yeni cereyânın tamamıyla ferdî ve mu'kid bir hayata mâlik olduğu unutulmamalıdır. Mesela, "Bâki" ile zirve-i tekemmüle vasıl olduğunu söylediğimiz gazel, "Yahya" ve "Cevri" ile hatta daha evvel "Fuzûlî" ile başka bir renk-i mahsûs almıştır. Mamafih henüz bâkir olan bir tarz-ı tetkîkâtta envâ' ile eşkâli yani esas ile şekli yek-diğerine karıştırmaktan pek ziyâdesiyle ihtirâz etmelidir.

Garb erbâb-ı tetkîkînden Mösyö "August Briko" İran Edebiyatının hudud-ı umumiyyesini göstermek için yazdığı bir mukaddimede, iklim-i tabii ile İran mahsûlât-ı edebiyesi arasındaki münâsebeti gayet vâzıh bir surette gösteriyor: "Mâî bir sema altında göl rengi ve çıplak bir arazinin lâ-tenahi yeknesakîsi: İşte İran yaylasının hali boşluklarını geçen seyyâhın gözüne saatlerce, günlerce görünecek yegâne manzara bundan ibarettir. Latîf bir şeffafiyete mâlik olan bu muhit dairesinde onun daire-i rûyetini tahdîd edecek hiçbir şey bulunmaz. Yalnız pek uzakta vâzıh hatlı birtakım dağlar, hiçbir nehrin bahş-ı hayat etmediği ve ilkbahar sellerinin hiçbir iz bırakmayarak derhal gaib olduğu geniş vadiyi ihata eder. Nazarı mahzûz veya dikkati celb edecek hiçbir şey,

* Bovet: Lyrisme, épopée, drame.

gözün birden ihata edebileceği muayyen hiçbir peyzaj yoktur. Fakat bitmez tükenmez merhalelerden sonra, kârvân yeşillikle muhat kasabaya vasıl olduğu zaman kalblerde ne derin bir meserret hükümfermâ olur! O zaman eşcâr ve ezhâr ile müzeyyen olan bağçeye halısını yayarak gölgenin, serinliğin, kokuların zevkini hissedede onun üzerine uzanmak ne kadar tatlıdır! Nazar, güllerin, lalelerin, reyhanların, yasemenlerin meyvelerin zi-hayat ve şaşalı elvan-ı gûnâgûnıyla telezzüz-yâb olur; sâmia, ufak havzlardaki fıskiyelerin sesiyle, küçük çağlayanların ve ırmakcıkların fışfışasıyla yüzlerce tuyûrun civıltısıyla okşanır.

“İşte tamamıyla husûsî bir mâhiyete mâlik olan İran sanatı, menâzır-ı hayatın menâzır-ı tabiat kadar basit ve sade olduğu bu memleket elvah ve menâzırının sadık ve hakikî bir makesidir. Her ikisinde de umumî bir manzara, bir heyet-i mefkûd ve yalnız teferruât nazar-ı ehemmiyeti celbe şâyândır. Sanat-ı mimarî husûsunda yalnız camiler nazar-ı dikkate çarpabilir. Fakat manzara-ı umumiyye itibariyle onlar da yek-diğerinin aynıdır. Denilebilir ki aksâm arasındaki nisbetlere hâle getirilmeden yalnız vüsâatler tebdil edilmiştir. Lakin buna mukâbil aksâm-ı husûsiyye-i tezyîniyye de, mesela çinilerin elvan ve eşkâlinde ne kadar farklar, tehâlûfler mevcûddur! El yazısıyla muharrer mecmuaları tezyîn eden latîf minyatürler nazar-ı tetkîke alınacak olursa, İran sanat-ı tersîminde de aynı husûsiyetler göze çarpar. Mevzûlar her zaman yek-diğerinin aynı olduğu gibi, fenn-i menâzır-ı kavaidine itina olunduğu aksâmın “küll”e ittibâ ettirilmediği de vaki değildir. Onlar bu cihetlere asla itina etmezler. En ziyâde aksâma, eczâya sarf-ı mesai olunur: Ziyâ ve zılal oyunları kemâl-i mahâretle icrâ edildiği gibi, kostümlerin en ufak teferruâtı Hollanda mektebine mensûb sanatkârlara reşk-âver olacak bir mertebede itinâ ile tersîm edilmiştir. “Goethe”nin bir şâiri anlamak için onun memleketine gitmeli, iddiâ-yı marûfu burada kendisine en iyi bir cây-ı tatbîk bulur. Acem sanatının secâyâsı, nakais ve mezâyâsı en ziyâde İran Edebiyât-ı vasiyasında meşhûddur. Diğer aksâm-ı sanat gibi, İran Edebiyâtı da esasî itibâriyle “Tezyînî: Decoratif”dir. Aynı mevzûlar daima tekerrür eder; ve müellifler yeni mevzûlar bulmak meselesini asla düşünmezler. Bilakis, eski sanatkârlarla daha iyi rekabet edebilmek için aynı mevzûları istimâl ederler. Bir manzûmenin taksîmât-ı esasîsi daima berdevam kalır; ve bütün mesai teferruâta, aksâma sarf olunur. Bunun menafi ve mehâziri kolaylıkla anlaşılıyor: İlk devrelerde gelen şâirler müşkilât-ı azimeye hedef olmadan gaye-i hayalîlerini saha-ı vücûda çıkarabiliyorlar ve hakikî şah-eserler meydana getirmeğe muvaffak oluyorlardı; halbuki sonraları bu mesele fevkalade peydâ-yı müşkilât etti. Tasannû olmadan bir husûsiyet göstermek mümkün olamıyor, ve halbuki bu tasannû esere irâs-ı hâle ediyordu. İşte bunun neticesi olarak kaba nükteler ve kelime oyunları tezayüd etti; sanat, garabet ve ibtizâle uğradı; en münâsebetsiz, en sakîm müzeyyinât badi-i nefret ve istikrâh olacak bir mertebede çoğaldı...”

Alel-umum İran sanat ve edebiyâtı hakkındaki bu mütâlaayı az çok tadîlât ile edebiyâtımıza da tatbîk edebiliriz. Acem Edebiyâtında olduğu gibi bizde de eserin heyet-i umumiyyesi nazar-ı itibâra alınmaz. Mevzûların yeniliği, husûsiyeti asla mevzû-ı bahs olmaz; hatta umumiyetle onların taksîmât-ı esasiyyesi bile değişmez. “Hamdi Çelebi” ile “İbn-i Kemâl”in “Yusuf ve Züleyha”ları yine “Hamdi” ile “Fuzûlî”nin “Leyla ve Mecnûn”ları, “Ahi” ile “Şeyhî”nin “Hüsrev ü Şirin”leri bu husûsta en vâzıh bir misaldir. İlk devrelerde gelen İran udebâsı vücûda getirdikleri şah-eserlerle gaye-i hayalîlerine bir şekl-i mahsûs verebilmişlerdi; Osmanlı udebâsı, pîş-i takdîr ve meftûniyetlerindeki o bî-emsâl numunelerden bir türlü gözlerini çeviremedikleri için, ilk devrelerden itibâren onları taklîde başladılar.

Osmanlı şiirinin “Şeyh Gâlib”e gelinceye kadar ne gibi safahât-ı muhtelifeden geçtiğini ve o esnada nasıl bir hal ve mâhiyette olduğunu göstermek maksadıyla yazdığımız şu ufak hûlasada, İran’ı taklîdin fevaid veya mehazirini tabii mevzû-ı bahs edemeyiz; lakin bu husûs hakkında yukarıdan beri serd edilen mülahazâtın kâfi derecede manidâr olduğunu zann ediyoruz. Esasen, vukua gelmiş bir hadisenin iyilik veya fenalığından ziyâde tevellüdünü intaç eden avamlı ve muahharan vukua getirdiği tesîrâtı tetkîk ve mütâlaa etmelidir.

Şairlerimizin mevzûların yeniliğine atf-ı ehemmiyet etmeyerek “Nizamî”den “Hüsrev”den, “Cami”den iktibâs-ı mevzû eylemeleri ve gazeliyât ve kasaidde daima yek-diğerini taklîd ve tanzîrden geri durmamaları edebiyâtımızda “Nazirecilik” denilen maraz-ı vahimi vücûda getirmiş, ve bu hastalık cüz’i bir zaman zarfında binâ-yı kadim-i edebiyâtın sükutunu mucib olmuştur. Eşkâl-i nazmın ve envâ’-ı edebiyenin mahdûdiyeti, eserde heyet-i umumiyyeye atf-ı dikkat edilmediğinden dolayı kasaid ve gazeliyâtın ebyât-ı muhtelifesi arasında bir irtibât ve insicam mevcûd olmaması, “Fuzûlî”, “Bâkî”, “Nedîm” gibi büyük şahsiyetlere pek az tesâdüf edilmesi, Türklüğe, Osmanlılığa has bir vicdan-ı millînin mefkûdiyeti, hûlusa bütün bu gibi avamil-i muhtelifede eski edebiyâta sahte ve sunî bir mâhiyet bahş etmiş ve haricen şaşadâr görünen o köhne binâ-yı sanatın sükutunu hazırlamıştı. İran’ı taklîd meselesi eğer su-i istimâl edilmese ve hatta yalnız bununla iktifâ olunmayarak sâir edebiyâtlardan da iktibâsâtta bulunulsa idi, edebiyât-ı kadimemiz şimdiki kadar mahdûd bir saha dahilinde kalmaz ve hayat ve tabiattan bu kadar tebaüd etmezdi. Eski edebiyâta kemâl-i vuzûh ile mer’i olan fakrû’ d-demin esbâbı, İran’ı taklîd etmekliğimiz değil, bu taklîdi fena ve yanlış bir tarzda vücûda getirmiş olmamızdır. Çünkü taklîd edebiyâtların teşekkülünde en çok medhaldâr olan bir âmildir; edebiyâtımız nasıl Acem Edebiyâtını taklîd ile peydâ-yı mevcûdiyet edebilmişse Fransız Edebiyâtı da Latin ve Yunan Edebiyâtlarının taklîdiyle husûl-pezîr olmuştur. “Corneille”, “Buvalo”, “Racine”, “Moliere”, “La Fontaine”, “Mose”, “Shakespeare” gibi âlem-i

edebiyâtın en büyük ve en zi-nüfuz ferdiyetleri nazar-ı itibâra alınır, taklîdin bu husûsta ne mühim bir âmil olduğu meydan-ı vuzûha çıkar.”İbsen”e, “Heredyaya”ya da kabil-i tatbîk olan bu iddia “Fuzûlî”nin, “Bâki”nin, “Nedîm”in mukallidliği hakkındaki müddeiyât-ı vâhiyyeyi ibtale kâfidir. Bu büyük sanatkârlar Acemlerden iktibâs ettikleri anâsır-ı esasiyyeyi kendi dehâ-yı sanatlarıyla öyle yeni ve dil-firib bir şekilde mezc ü telîf eylemişlerdir ki buna karşı hâlâ mukallidlikten bahsetmek garib ve manasız olur.

“Şeyh Gâlib”e gelinceye kadar dört asrı müteceviz uzun bir hayat geçiren Osmanlı şiiiri envâ’ ve eşkâl itibâriyle muhtelif tekemmül devreleri imrar etmiş ve gûnâgûn tahavvûlât göstermişti. “Fuzûlî” divânı ve “Leyla ve Mecnûn” ile seven ve ağlayan bir kalbin ebedî elemelerini en samimi bir surette tesbît etmiş; Bâki “Epikür”ün hayat hakkındaki telakkiyatını, la-kayd ve şuh, elindeki sade-i rebâb-ı sanatıyla terennüm eylemişti. Şiir-i rindâne Rûhî’de, şiir-i kahramânâne Nef’î’de; şiir-i hakîmâne Nâbi’de İstanbul’un bir renk-i mahalli ile mümtaz terennümât-ı şuhânesi Nedîm’de en yüksek zirve-i tekâmüle vasıl olmuştu, edebiyât-ı tasavvufiyyenin en büyük âbidesi olan “Tazarrûname”de bu sıraya idhal edilince artık şâirler için ibraz-ı hüner ve teveffuk edebilecek hemen hiçbir saha kalmıyordu gibiydi.

Eskiden Osmanlı şiirine büyük bir menba-ı ilham teşkîl eden fikr-i tasavvuf, bu esnada derin bir tefessühe uğramış, pek çirkin ve pek muzır bir şekil almıştı. “Âşık Paşa”yı “Sinan Paşa”yı yüksek ve manevi bir âlemin meçhûl güzelliklerine âşinâ eden hakikî cezebât-ı sūfiyâneye bu devrin sahte mutasavvurlarında tesâdüf edilemiyordu. Onlar, maneviyetten en çok baid, en çok mütecerrid şeyleri sahte bir edâ-yı tasavvufî ile ifadeden çekinmemekte idiler. Hakikî mutasavvurların manâ-yı mecazilerinde istimâl ettikleri birçok tabirât ve istilahâta mecazî bir mana atf etmek artık mümkün olamıyordu. Bu devir şâirlerinin divânları tetkik edilecek olursa, mütalaât-ı ânifeyi teyîd edecek nâ-mütenahi misallere tesâdüf edilebilir. Fikr-i tasavvufun daha Fâtih ve Süleyman-ı Kanuni zamanlarında tenezzüle yüz tutan nüfuzu, bilhassa Bizans’ın tesîrâtıyla şeklini tebdîl etmiş ve Damad İbrahim Paşa devre-i sefahatinden sonra bu tefessüh pek vâzih ve aşîkâr bir mâhiyet almıştı. Evvelâ Yıldırım Bayazıt zamanında ufak bir nişane-i mevcûdiyet gösterdikten sonra, Süleyman-ı Kanuni evahir-i saltanatından Murad-ı rabie kadar bütün kuvvetiyle icrâ-yı hükm ve tesîr eden ve müteakiben her padişah zamanında az çok mahsûs olan fahş ve cinnet nöbetleri de bu tefessühde pek çok alâkadârdır.*

* Beşinci sebep budur ki merhum ve mağfurleh hazretleri (Süleyman-ı Kanuni) kulun kemal-i kuvvetin ve hazinenin vefretin görüp zinet ve şöhreti arttırıp vüzerâ dahi anlara tabi olup ba’de’ n-nâs ala dîni mülûkühüm. mazmunuyla âmil olup cümle âlem halkı zinet ve şöhrete düşdü. Giderek bir mertebeye vardı ki mansıb ehlinin

Bu öyle bir devir idi ki, eski Bizans'ın sefil, mütefessih ruhunu gösteren şuh ve sefih şiirler her tarafta büyük bir rağbet buluyor; ağır Acem halıları, Hind kumaşından perdeler ve daha binlerce müzeyyenât ile memlû büyük divânhanelerde billur kadehlerin züccacî sesleri ve açık sinelerin müsekker kokuları arasında okunan o şiirlerin aks-i tannanı, serhoş dudaklarda çılgın kahkahalar uyandırıyor. Eğer edebiyâtımız "Nedîm" kıymetinde diğer bazı şâirlere daha mâlik olsaydı, bu edvâr-ı sefahati samimi surette terennüm eden birçok kıymetdar eserler vücûda gelir, ve Osmanlı şiiri başka bir tarîk-i tekâmül takîb ederdi. Bu takdîrde, fikr-i tasavvufun eski nüfuzunu gaib etmesi muzır değil bilakis pek müfid olacak ve şiirimiz daha samimi ve daha mahalli bir renk alarak bütün manasıyla bir "Dekadans" edebiyâtı şekline girecekti.

"Şeyh Gâlib" saha-ı edebiyâta ilk girdiği zaman, Osmanlı şiiri işte böyle bir halde bulunuyordu. "Nedîm" zamanından beri bir mecrâ-yı inhitât takîbine başlayan şiir, "Râgıb Paşa" ile ufak bir şule-i hayat gösterdikten sonra, sahte mutasavvufun, âdî mukallidlerin dest-i aczinde ufûle yüz tutmuştu. Fikr-i tasavvufun tefessühü, İran Edebiyatının epey zamandan beri şâyân-ı taklîd olacak mühim bir sanatkâr yetiştirmemesi, "Ahmet-i salis" zamanından beri gözlerin yavaş yavaş garba teveccüh etmiş olması, hülâsa bütün bunlar herşeyde olduğu gibi edebiyâta da teceddüd lüzumunu ihsas ediyordu. Zeval-pezîr olmağa başlayan âdât ve ananâtın, bu isâr-dide heyet-i içtimaiyyenin bekasına kifayet edemeyeceği erbâb-ı izân ve tefekkür tarafından pek iyi anlaşılıyordu. Bütün anâsır-ı medeniyyemizde eskilikle yeniliğin, teceddüd-perverlikle ananât-perestliğin çarpışmakta olduğu bu esnada, Osmanlı şiiri ya büsbütün dûçâr-ı inhitât olacak, yahut bir dehânın nefh edeceği nefis-i hayat ile son bir şule-i mevcûdiyet irae edecekti. Son sinîn-i hayatını yaşayan hasta ve bî-derman bir uzviyete zindegi-i şebâbını yeniden vermek her ne suretle olursa olsun kabil olamayacağı cihetle, "Şeyh Gâlib"ın nefis dehâsı, bu son şulenin tezâhürüne hizmetten başka birşeye yaramadı, ve vefâtından sonra, şiirimiz, belki eskisinden daha fazla bir süratle, mecrâ-yı inhitâtını takîbe başladı...

Köprülüzâde Mehmet Fuat

SF. c.44, nr. 1119, s.4-10

MİLLÎ TERENNÜMLER

-I-

Sanatın yahut daha ilmî bir tabîr ile hiss-i bediyyenin menşe ve mâhiyeti hakkında dermeyan edilen mütâlaalar ne kadar mütehalif hatta mütezadd olursa olsun, şurası muhakkak ki insan taben sanatkârdır. Şimalin buzlu sahraları üzerinde yaşayan Eskimolardan Avusturalya'nın hâr ve pür-hülyâ ormanlarındaki vahşilere kadar kürenin bütün sakinleri az çok şâirlik iddia edebilirler. Subaşında sevgilisinin hayalî nevazişlerini düşünen genç bir köylü, dudakları yavrusunun ateş-i firakıyla yanan matem-zede bir bâba, evalim ve hülyâ dakikalarında tabii birer şâirdirler. O ulvî dakikalarda kalblerden bilâ-ihiyar dökülen terennümler, yavaş yavaş, nâzımlarının mensûb olduğu daire-i içtimaiyyeye sirayet ederek köyün veya kasabanın mal-ı müştereki olur, oranın ananâtına karışır.

Halkın ihtiyacâtını tatmîn husûsundaki mâhiyetini hâlâ muhafaza eden millî şarkılar, hikmet-i bedayi-i ulemâsıyla sosyoloji mütehasıslarının iddialarına göre şiirin ve musikînin en ibtidai bir şekli demektir. Bugün merahil-i medeniyetin henüz ilk kademelerinde bulunan ibtidai kavimlerde şiir ve musikî namına ancak millî şarkılara tesâdüf olunuyor. Filhakika "Muallim Ribo" beşeriyette hiss-i bediyyenin ilk suret-i tekevününü tetkik ederken katiyyen iddia ediyor ki bu hiss-i ilk nişane-i tezâhürü olan "Raks" şiiri ile musikînin ilk ruşeymlerini hâmidir. Hatta "Mebâdi-i Sanat" müellifi "Gros"un faaliyet-i bediyyenin istiklali hakkındaki müddeiyâtına rağmen, bu faaliyet ilk safahâtında kesb-i istiklal edememiş, "Müfid+ L'utile"nin bir tâbii, bir muâvini olmaktan kurtulamamıştır. Çünkü yine "Ribot" delâil-i kafiye ile isbât ediyor ki yalnız şarkı ile müterafık raks gibi hâl-i harekette olan sanatlar değil, resim ve heykel-traşi gibi hâl-i sükunda olanlarıyla ilk safhalarında bir "Faide-i içtimaiyye"yi haizdiler. Faaliyet-i bediyyenin istiklal-i namı, daha muahhar olan safahât-ı tekâmülde meydana çıkar.

"Herbert Spencer" Sosyoloji Prensipleri namındaki eser-i marûfunda kendi esasât-ı tekâmülüyesini ittibâ için ilk medeniyetlerin şiirini "Nâ-mefrûk-Non-différencié" olarak gösteriyor. Bu nokta-ı nazara göre ilk şarkılarda "Lirik, epik, dramatik" olan unsurlar yek diğeriyle memzûç bir halde bulunuyormuş. Halbuki tetkikât-ı hazıra-ı müsbete neticesinde istiklal-i envâ'ın daha o zamanda da mevcûd olduğu meydana çıkmıştır. Akvâm-ı ibtidaiyye şiirlerinde "Lirizm" nasıl "Epik" ve "Dramatik" unsurlarla memzûç ise, aynı hal bugün de variddir. "Benedetto Gros" gibi ulemâ-yı meşhûrenin itirazât-ı şedideleri bu hakikati artık bedahet derecesine isâl etmiştir.

Lirik şiirlerin en tabii şekli-eşârî teşkil etmesi, birtakım avamil-i ruhiyyenin taht-ı tesfirinde bulunuyor; insan en ziyâde kendi hissiyatını ifade etmek ve bunun içinde en basit olarak lisânı bir vasıta makamında kullanmak ister. Bir hissi ifade eden cümleyi mesela tekrar etmek ona bedii bir şekil, lirik bir mâhiyet verebilir. Renkler ve gölgelerle türlü rayihadâr tarhlar arasında dolaşan ufak bir çocuk bahar ve ziyâ çiçeklerini emmiş zümürdîn bir kelebek yakaladığı zaman, sevincini “Oh güzel kelebek!” sözleriyle ifade eder. Bu cümle, bir hissi başkalarına değil kendi kendisine edâ etmek maksadıyla yani bir gaye-i ameliyeye hâdim olmamak üzere söylendiği halde bile yine bir şekli-i bediî haiz değildir; halbuki çocuk fart-ı mahzûziyetinden bu cümleyi muntazam fasılalarla tekrara başlar, ona bir ahenk-i mahsûs verirse, sözüne bir şekli-i bedii ita etmiş, yani bir şarkı vücûda getirmiş olur.

Akvâm-ı ibtidaiyyenin sürur ve elemelerini ifade eden şarkılar, umumiyetle, bu çocuğun şarkısından daha farklı addolunamaz; “tekrar” ve bir “intizam vezni” sayesinde bedii bir şekil alabilmiş basit cümleler o şarkıların esasını teşkil eder. “Stanley”in Afrika’da, “Ehrenerayih”in Amerika’da topladığı millî terennümler bu meseleyi vâzıh bir surette tenvîr ediyor: Mesela “Botiküdüs”ler her akşam o günkü vekâyî bir şarkı şeklinde ifade ederlermiş. “Bugün av iyi oldu; bir hayvan öldürdük; yiyeceğimiz var; et iyi; rakı güzel”. Yahut kabile reisi hakkında bir kaside: “Reisimiz bir şeyden korkmaz”. Bu cümlelerin her biri müteaddid defalar tevzîn ve tekrar edilince, bir ahenk-i mahsûs, bir şekli-i bedii alır. Avusturyalıların millî terennümleri hakkında tettebbûât-ı mühimmede bulunmuş olan “Grey” diyor ki: “Bir gemici için tütün ne ise, ihtiyar bir Avusturyalı için de şarkı öyledir. O meyûs ve bedbaht olduğu vakit terennüm eder; mesrur ve mesûd olduğu vakit kezalik terennüm eder; eğer aç ise yine terennüm eder; eğer serhoş ise -pek ziyâde ser-mest olmadığı takdîrde- her zamankinden ziyâde terennüm eder.”

Medeniyetin her devresinde ve her merhalesinde bulunan milletlerin şarkıları, “Folklor”un meydan-ı vuzûha koyduğu vechile, bir hiss-i vasfîn ifade-i mevzûn ve ahenkdârdır. Hayatın her günkü safahâtı, bir av, bir vefât, bir müsademe, yahut yeni görülmüş bir şey, mesela bir şimendüfer ibtidai bir adama bir şarkı telkîn edebilir. Yalnız ibtidai kavimlerin şiirlerinde “Hiss-i tabiat” ve “Hiss-i aşk” mefkûddur. Polinezyalıların, yahut akvâm-ı sâire-i ibtidaiyyeye faik bir şiire mâlik olan Eskimoların şarkılarında bile bu hisselerle tesâdüf olunamıyor. Sosyoloji müellifi “Korenyu”nun dediği gibi bu hisselerle rast gelebilmek için medeniyetin daha yukarı kademelerine çıkmak icab eyliyor.

İbtidai insanlar tıpkı çocuklar gibi hod-bîn ve hod-perest oldukları cihetle şarkılarını hep kendileri için tanzîm ederler; hem cinslerinin elem ve süruru onlara tamamiyle bîgânedir. O halde

sırf bir kıymet-i ferdiyyeyi haiz olan o terennümlerin başkaları tarafından metrûk ve mühmel bırakılması icâb etmez mi? Kemâl-i hayretle itiraf etmeli ki bekayı tamamen bunun zıddını isbât ediyor. Eskimolar hakkında tetkîkât-ı medide icrâ eden “Boas” birçok şarkıların Eskimolar nezdinde gayet münteşir olduğunu ve onların her yerde terennüm edildiğini iddia etmektedir. “Vayiç Görland” bazı şarkıların bütün Avusturalya kıtasında müteaddid nesillerden beri münteşir olduğunu, şarkı tanzîmiyle marûf birtakım meşhûr şâirlerin mevcûdiyeti, hatta bazı şarkıların, manasını anlamayan kabileler tarafından bile söylendiğini bildiriyor.

“Gros”a göre bu muammanın suret-i halli gayet basittir: İbtidai bir halk dinlediği şarkının esasından ziyâde şekline yani güftesinden ziyâde bestesine bakar. Şarkısını ibdâ eden şâir-i ibtidaî, aynı zamanda güftesinin bestekândır. Şâir için o güftenin belki husûsî, müstakil bir manası olabilir; halbuki samîîn onun kıymetini ancak bestesinde arar.

Hülâsa, her ne olursa olsun şurası muhakkaktır ki, sayd ve şikâr ile melûf ibtidaî kavimler bile şiirin ehemmiyetini müdrikler. Âsâr-ı ibtidaiyye şiiriyye-i ensal-i atiyeye nakl-i tesîr ve nüfuz edebilecek vesaitten mahrûm olmakla beraber bazı vasıtalarla az çok ona da muvaffak olur. Ahfad, ceddlerinin kendilerine nakl ve tevdi ettiği hikayelerde, şarkılarda, ensal-ı evveliyelerinin sadasını dinleyip onlarla hem-hiss olurlar ve bu suretle hayat-ı ferdiyelerine kıymet ve hiss veren bir küllün âzâsı olduğunu anlar; şiir, en ibtidaî medeniyetlerde bile, insanları yek diğerine rabt eden ilahi bir vasıtaadır...

-II-

Millî şarkılar, ilk edvâr-ı beşeriyetin bu yegâne tezâhürât-ı şiiriyyesi medeniyetin merahlil-i müteakibesinde kıymet ve ehemmiyetlerini asla gaib etmediler. İbtidâ-yı zuhûrunda “Efsanevî-Mythique” bir raksın cüzî mütemminini teşkil eden terennümler, onları bil-bedahe inşâd eden geniş muhayyileli nesillerle beraber mazinin muzlim girdablarına karıştı; yalnız onlar meyanında umumî birşeyi ifade eden bazıları az çok tahavvülâne uğramakla beraber zi-hayat kalmıştı. Zamanın ağır ve nâ-kabil ictinâb-dest nisyanı kelimelerden birtakımının manasını kesîf bir tabaka-ı rimad altında gizlemiş, fakat o meçhûl şeyi, o muammayı mahv edememişti. Bestenin ahenk-i müessiri sayesinde o meçhûlün ifade ettiği hiss hâlâ anlaşılıyor, ve bu esrar-engiz zulmet altında o hiss, garib, ilahî, yüksek bir mâhiyet alıyordu. “Veda”larda, “Zen-Avesta”da, romalitorjilerinde meçhûlün bu sihr-âlûd nüfuzuna epey tesâdüf edilebilir.

Edebiyât tarihlerinin ve bilhassa tarih-i medeniyetin tetkîkâtı isbât etmiştir ki “Efsanevî şarkılar= Chansons Mythiques” ibtida bir mâhiyet-i sihr-bâzâneyi haiz oldukları halde bu hiss-i dinî

yavaş yavaş mazhar-ı teali ve tekâmül olmuştur. “Rigveda” ilahilerindeki “İdealizm mistik” buna vâzih bir delildir. Heyet-i içtimaiyye oldukça yüksek bir hiss-i dinî ile mütehasis ve az çok muayyen bir şekl-i içtimaiyye mâlik olunca, husûsi şarkılar mesela harp şarkıları, av şarkıları, ziraat şarkıları tanzim olunmağa başlar ki bu temâyül, dinî mevzûlardan gayr-i dinî mevzûlara doğru bir tekâmülün neticesidir.

Müessis bir şekl-i içtimaiyye, hutut-ı muayyeneyi haiz bir medeniyete mâlik olan akvâm-ı kadimede, mesela Mısırlılarda, Hindlilerde, Yunanlılarda, Asurîlerde, Keldanîlerde ... şiir ve musikînin evvela nasıl bir mâhiyet-i diniyyeyi haiz olduğu müverrihîn-i hazıracı mevkî-i sübuta çıkmıştır. “Herbert Spencer” a göre ilk cemiyetlerde şiir ölen ve öldüğü için mabûdât miyanına idhal edilen ruesâ-yı kadimenin ve yeni reislerin medayih-i evsafıyla başlıyor. Mesela Mısır hükümdarlarından “Birinci Seti” ve “İkinci Ramses” hakkında rahibler tarafından kasideler inşâd edilmişti. Kezalik, on sekizinci sülale zamanında şiir tamamıyla dinî bir ayin halini almıştı: “Ehram-ı Ferûnun peygamberi” namını alan bir memûr-ı mahsûs mevcûd idi ki bunun vazifesi ölen hükümdarın tebcîl-i hatırâtı ve hükümdarın telih edilen timsaline mefdîd bir hatıra temîni idi...

Homeros'tan evvel gelen Yunan şâirleri ananâta ittibâen, musikî-şinâs, rahib, hakîm ve peygamber sıfatlarını da haiz bulunuyorlardı. “Mur” diyor ki: “Şair-i efsanevî “Olen=Olen” delfin en eski ve en meşhûr rahib ve şâirlerindendi. Bu mabedin marûf rahibelerinden “Boeo=Boeo” onu yalnız Apollo'nun en eski mürsellerinden gibi değil, belki bütün şâirlerin en kadimi olmak üzere ilân ve iddia ediyor.” “Mahafî”nin netice-i tetkîkâtına göre Homeros'tan evvel gelen şâirlere isnad edilen şiirler tamamıyla dinî idi; “Homeros” ve “Hezyod” uzun bir devrenin nihayetini irae ederler. Onlardan evvel “Rahib-Şâir” elindeki dört telli rebâbıyla mabûdu tebcîl ederken, muahharen bu musikî-şinâsların yerine, vayizotlar, başları iklillerle müzeyyen olduğu halde salınarak sükun-ı amîki içinde dasıtanları rebâbsız inşâd eden adamlar kaim olmuştu. Şiir bir ilahi halinden çıkmış ve muhârebeler, sergüzeştler mevzû-ı şiir olmağa başlamıştı.

Avrupa'da “Paganizm” yerine Hristiyanlık kaim olduğu zaman, o zamana kadar bir mâhiyet-i diniyyeyi haiz addedilen “Rahib-Şâir”ler aynı mâhiyeti yine muhafaza ettiler. Avrupa tarih-i tekâmülünün herhangi safhası tetkîk edilirse edilsin, “Menestrel=Menestrel” denilen o devir şâirlerinin halk indinde bir mâhiyet-i kudsiyyeyi haiz gibi telakki olunduğu, hatta onlara hâs olan elbisenin bile bir libas-ı mezhebi şekil ve heyetini muhafaza ettiği müşahede olunur. “Foryel”in söylediği gibi zamanın en şöret-şîâr “Trübadur”ları hemen kâmilan manastırlarda tekâmül-i enfâs ediyorlardı.

Mamafih Hristiyanlığın tesîri yavaş yavaş kendini gösterdi: Ölen ve telîh edilen rüesânın hatıraları terennüm edilemediği cihetle şâirler münhasıran reisin, hükümdârın medayihîyle iştigâle başladılar. Artık “Rahib” ve “Şair” ayrılmıştı. Rahibler salibin pîş-i gufrânında yeni bir uluhiyyeti tebcîl ve terennüm ederken, şâirler de hükümdârlara kasideler inşâd ediyorlardı. “Fâtih-i Keyyum” muhârebeye gittiği zaman erkân-ı maiyeti arasında mutlaka şâir bulunduruyordu...

Köprülüzâde Mehmet Fuat

SF. c.44, nr. 1127, s.198-201

TEESSÜRÂT: EBZZİYÂ TEVFİK BEY

Türk âlem-i tefekkürü Ahmet Midhat'tan pek az zaman sonra Ebuzziyâ Tevfik'i de gâib ediyor. Bu zayâ'ın manasını anlamak için, şu son kırk senelik terakkiyât-ı fikriyye tarihimize Ebuzziyâ'nın işgâl ettiği mevkii biraz hatırlamak bile kifâyet eder. Evvelâ “Sirâc” ve “İbret”le başlayarak “Mecmûa-ı Ebuzziyâ” ile yine bu nam altındaki külliyyât ile devam eden hayât-ı mesâi, fikir ve edebiyât sahasında o kadar şaşalı bir iz bırakmıştır ki bugünün bütün erbâb-ı tefekkürü o faâliyetin medyûn-ı şükranındırlar. “Şinâsi”nin “Nâmık Kemâl”in âsârını ihmal ve istibdâdın dest-i mahv u nisyânından kurtararak genç dimağların pîş-i tecessüsüne atan “Numûne-i Edebiyât” ile Sinân Paşa'dan “Vâveylâ” şâirine kadar bil-umum nâsirlerimizi tanıtan, hulâsa ilmin ve edebiyâtın bu iklimde pek nâdir açan çiçeklerini mâhir ve şefkatkâr elleriyle ölümden saklayan hep, hep bu simâ-yı âfildir.

Bilhassa şarkta zaman nankör ve kadr-i nâ-şinâstır. En derin ve samimi ellerin felâketlerin bile nihayet bir günden fazla yaşamadığı bu diyar-ı lâ-kaydide üzerinden seneler geçen her şeyin nasîbi bir yâd-ı tezyîf ve istihzâdan başka bir şey olamaz. Bunun için pek mümkündür ki Ebuzziyâ Tevfik'in mübaccel hatırasını layık olduğu mevkie ısdâd etmeyerek onu cehl ve hamâkatla ithâm edecek bazı mutasallifler de mevcûd olsun. Fakat tesâdüfün ne garib bir cilvesi: Bugün adem yollarında eski refik-i felâketine hem-dem olan Ebuzziyâ daha bir bir buçuk ay evvel Midhat'ın zayâ'ına mersiye-hân-ı ye's olurken gençliğin kadr-i nâ-şinâslığını samimi ve ağır bir lisân-ı takbîh ile söylemekten çekinmemişti.

Ruhunda cidden büyük bir sanatkâr kabiliyeti saklayan “Numûne-i Edebiyât” müellifi, Kemâl ve Ziyâ ile birlikte milleti uyandıрмаğa, kalblerde vatan-perverlik meşalesini yakmağa uzun

müddet çalışmış ve nihayet bu hizmete mükâfâten iki defa sürülmek felâketine uğramıştı. Son defa, ilân-ı meşrûtiyeti müteakib Konya'dan avdet ettikten sonra, "Mecmûa-ı Ebuzziyâ" ile tekrar fikir ve edebiyât sahasına atılmak istedi; lakin zaman "Kırk Anbar" ve "Ecel-i Kazâ" devirlerini çoktan geçtiği için neşriyatında eski revnak-ı şaşayı gösteremedi; ve binâenaleyh "Tasvîr-i Efkâr"da siyâsât ile uğraşmakla iktifâya mecbûriyet gördü.

Kalplerimiz henüz mâtem-i zayâ'ıyla meşhûn iken kadir-şinâs Türk gençliğinin âlâm-ı samimiyyesine tercümân olmak için yazılan bu satırlarda, Ebuzziyâ'nın hayat ve âsârından dîr u dîrâz bahsetmekte mazuruz. Son kırk senelik terakkiyât-ı fikriyyemizde bu kadar çok nâfîz alâkadâr bir şahsiyeti, simâ-yı hakikiyyesiyle tersîm ve tarih-i edebiyâtta ki mevki-i layıkına ikâd maksadıyla icrâ edilecek bir tettebbû, epey uzun bir zamana muhtaç ve mühim bir meşgaledir. Fakat merhûmun mâhiyet-i maneviyyesini büsbütün meskût bırakmamak için şahsiyet-i maneviyyesinden biraz bahsedelim:

Ebuzziyâ Tevfik Bey bazılarının zannettikleri gibi büyük bir edip değildir. Ne "Ecel-i Kazâ" namındaki piyesi ne "Nef'i" ve "Sürûrî" hakkındaki eserleri, hatta ne de Numûne-i Edebiyât'daki mütâlaât-ı tenkidîyye ona büyük bir edip ve münekkîd sıfatını bahşedemez. Mutâlaât-ı edebiyesi kısmen muhikk ve şâyân-ı dikkat olmakla beraber ekseriyetle umumî ve müşterek telakkilerin fevkine yükselemez. Fil-hakika "Şinâsi" ve "Kemâl" in tesîriyle o devrin bütün dimağlarında hükümrân olan telakkiyât-ı fikriyye ve edebiyeye "Numûne-i Edebiyât" müellifinde tamamiyle mevcûddu. Bu itibâr ile meselâ Ziyâ Paşa'nın efkâr ve telakkiyât-ı edebiyesini Tevfik Bey'inkilerden daha müceddidâne addedebiliriz.

Ebuzziyâ Tevfik Bey, üslûb beyânı itibâriyle de tamamen "Şinâsi" ve "Namık Kemâl" in nüfûzu altında kalmıştır. Cümlelerin tarz-ı edâsı, kelimât ve tertîbâtın usul-i mezc ve tertîbi itibâriyle merhûm Şinâsi mekteb-i nesrinin en son şâkirdi idi. Nâmık Kemâl'in nesri renk ve âhenginden tecrîd edilecek olursa Ebuzziyâ'nın nesrinden hiç fark edilemez. Fakat muhayyile ve hissiyatın bisâtından neş'et eden bu kusurlara rağmen "Numûne-i Edebiyât" müellifinin nesrinde şâyân-ı hayret ve takdîr bir vuzûh ve selâset mevcûddu. Tevfik Bey'in üslûbu için irâd edilecek en doğru ve veciz mütâla fikrimce şudur: Eski, modası geçmiş, fakat temiz ve pürüzsüz bir Türkçe.

Şâyân-ı dikkat bir "Publisist" olan Ebuzziyâ Tevfik, Midhat Efendi kadar vâsi ve metbû bir faâliyet ibrâz etmemişse de zamanın ihtiyâcâtına ittibâen, bir nokta üzerinde teksîf-i faâliyete muvaffak olamamıştır. Bugün edebiyâtın yarın siyâsâtın, sonra ilm-i heyetinden, takvîmcilikten hulâsa heman her şeyden bahs eden "Numûne-i Edebiyât" müellifi için "Muharrir" kelimesinden daha münasib bir ünvan bulunamaz. Fakat bununla merhûmun kadr-i bülendini küçültmek

istemiyoruz; onun ibrâz ettiği hizmetin hatta nısfını ifâya muvaffak olanlar millet nezdinde ebediyete namzed olmağa lâyıktırlar.

“Dünün terakki-perverleri, bugünün muhâfazakârlarıdır.” hakikat-ı marûfesi Ebuzziyâ Tevfik Bey için de kâbil-i tatbiktir. Zamanının müfret terakki-perverlerinden olan merhûm, evâyilin galeyân-ı şebâbın üfûlundan sonra en şiddetli bir muhâfazakâr olmuş, her türlü terakkiyât-ı fikriyye ve edebiyeye izhâr-ı nefret ve lâ-kaydiden geri durmamıştır. “Numûne-i Edebiyât”ın dört beş ay evvel neşredilen son tabında mûnderic mukaddime bu husûsta fevkalade manidârdır: Ebuzziyâ Tevfik Bey’in iddiâsınca Ziyâ Paşa’dan, Sadullah Paşa’dan, Nâmık Kemâl’den sonra eserleri Numûne-i Edebiyâta girmeye layık hiç bir sanatkâr gelmemiş! Muhâfazakârlığın bu derecesine yalnız galat-ı hiss namı verilebilir. Kemâl’den sonra Hâmid, Ekrem, Sezâi ve onu müteakib “Fikret-Hâlit Ziyâ” nesli Türk lisân ve edebiyâtını o kadar büyük tahavvülâta dûcâr etmişken, hatta bugün lisân ve edebiyâtını yeni bir neslin dest-i mesaisinde yeni ve büyük tahavvüllere uğrarken hâlâ Kemâl’de tevakkuf etmek galat-ı histen başka bir kelime ile tavsîf edilemez. Dört satırlık bir mektubuyla “Hakkı Paşa”yı Osmanlı udebâsından addeden Tevfik Bey bu büyük tahavvüllere niçin lâ-kayd kaldı bilinemez.

Türklük fikrinin ilk nâşir-i âlî-himmeti olan Vefik Paşa’yı Kemâl’in gayr-i muhikk telkînâtına ittibâen bir ahmak addeden, bugünkü ulvî milliyet cereyânını garib ve sahte gören, Cengiz’e ve Timûr’a lanet-hân olmakta büyük bir zevk duyan Ebuzziyâ Tevfik Bey için bu gibi garâbetleri bile birer kusur telakki ediyorlar. Fakat Türklüğe pek mühim hizmetler etmiş büyük bir adam bu kadar ehemmiyetsiz nakîsalarla nasıl muâtab olabilir. Etvâr-ı asilânesi, zeki gözleri, necîb cephesiyle, Ebuzziyâ Tevfik Bey artık yavaş yavaş gaib olan büyük ve ulvi bir neslin en son mümessillerindendi. Biz onu aramızda görmekte Kemâl’i, Şinâsi’yi, Ziyâ’yı, Sadullah’ı hatırlıyorduk. Halbuki şimdi o da öldü; ve hatırası diğer büyük arkadaşları gibi kalplerimize gömüldü. Biz şimde Kemâl’i Ziyâ’yı Sadullah’ı okurken muhayyilemizde bilâ-ihdiyâr Tevfik Bey’in simâ-yı nezâheti irtisâm edecek ve gözlerimiz makarrı kûyunun hicrân, tarâvet-dâr bir köşesinde ziyâsıyla hem âgûş yatan ihtiyâr üstâdı görmek için ufkun ve semânın nâ-mütenâhi heykeline dalacak.

Köprülüzâde

SF. c.44, nr. 1140, s. 507-508

MÜTEVEFFA MUALLİM VAMBERY

Müsteşrik olmak -şâir, artist veya feylesof olmak gibi bir mizaç-ı mahsûs ister. Bu mizacı tanırım; çünkü ben de dahi biraz bulaşığı vardır. Fakat henüz tarîf edemiyorum; o kadar tahlîli güç bir halitadır. Yalnız şu kadar diyebilirim ki: “Eğer meşhûr (Robinson Crusoé) lisân, filoloji ve etnografiya merak etmiş olsaydı, müsteşrik olurdu. İnsaniyet-perver (Livingstone), hak ve hakikatten gâfil bir sürü vahşilere talîm-i medeniyet ve telkîn-i din etmek için -her türlü fedakârlığı göze aldırıp da- Afrika’ya gideceğine, acib lisânları, garib medeniyetleri, yabancı dinleri, tettebbû etmek için seyahate çıkmış olsaydı müsteşrik sayılırdı. Miralay Young Husband (Col. Young Husband) Tibet’in payitahtı olan (Lahasa)ya yürüdüğü zaman coğrafya merakıyla bazı tettebbûât ve tetkîkât-ı mühimme icrâsı için top tüfenk ve mitralyöz götürmeseydi ve Mongol Edebiyatını tetkîk için bu zahmeti ihtiyâr eyleseydi, müsneştâ müsteşrikler sırasına geçerdi.

Bu misaller ile şunu arz etmek istiyorum ki bir (müsteşrik) nasıl şeydir? Onu anlıyorum, fakat anlatamıyorum. Bu mizaç, o kadar mühim ve âlî, aynı zamanda da o kadar mütenakıs hasailin muhassalası gibi görünüyor ki hakikaten tayin-i mâhiyeti zannolunduğu kadar kolay değildir. Bunda romantiklik var, serserilik var; hengame-gîrlük var; hamiyet var; insaniyet-perverlik var; garaib-i âdâta merak var; lisân ve edebiyât-ı beşeriyeye muhabbet var; mübeşşir-i medeniyet olmak aşkı var; son derece sabır ve metânet var; her tehlikeyi istihfaf eden bir sportmen cesâreti de var...

Mamafih bir güçlük daha var ki o da hakikaten sırf lisân ve ilim aşkıyla tahkîkâta vakf-ı nefes etmiş müsteşrikler de çoktur. Bunları doğrudan doğruya ulemâ sınıfına idhal edebiliriz.

Her ne olursa olsun bugün müsteşrikler avamil-i medeniyyeden addolunacak kadar isbat-ı ehemmiyet etmiş bir sınıf-ı muhakkikîndir. Onların tahkîkâtı sayesinde etnografi, ilm-i lisân, ulum-ı sahihe sırasına girebilecek kadar terakkî etmiş, ilm-i iştikak büsbütün katiyyet kesb eylemiş, arkeoloji hayli tenevvür etmiş, tarih birçok hatalarını tashîhe muvaffak olmuş, tarih-i edyân dahi, ulumun usul-ı umumiyesine tevfikân tettebbû edilebilmiştir.

Aile-i insaniyeti teşkil eden akvâm-ı muhtelif, bu sayede, daha tabi bir suret üzere tasnîf olunmağa istidad kesb eylemiştir.

Binâenaleyh devr-i âhir medeniyette şiddetle hüküm-fermâ olan (hiss-i milliyet)in kesb-nümû etmesinde müsteşriklerin himmeti olduğu gibi (ırk meselesi) dahi zannederim yine onların tettebbûâtı ile büyük bir ehemmiyet-i ihraz etmiştir.

Yek-diğerini bilmeyerek boğan ve boğazlayan nice nice milletler var ki müsteşrikler onların bî-haber kardaşlar olduklarını her vechle isbât ediyorlar. Hatta sefâlet-i cehl sebebiyle kendi

mazisini ve aslını bilmeyen, mensûb olduğu ırkın medeniyetin-i kadimesinden külliyyen gâfil kalan bir millete kabiliyât-ı medeniyyesini, şerefli mazisini öğreten ve âti için ümid-i necât veren yine müsteşriklerdir.

Bir milletin lisânından başlayıp da tahkîkâta girişerek onun esâtir ve hurafât-ı itikadiyyesine, ananât-ı kavmiyye ve tarihiyyesine kadar enfaz-ı nazar edebilen bu müdekkikler, o kavmin nereden kopup geldiğini, nerelerden geçtiğini, hangi milletlerle ülfet veya sıhriyyet peyda ettiğini, kimlere esir, kimlere hakim olduğunu vaktiyle neye, taptığını, ne yaptığını, müverrihlerden daha ziyâde katıyyet ve emniyet ile söyleyebilirler. Binâenaleyh yeryüzünde yaşayan milel ve akvâm-ı medeniyyenin şimdiki vatanlarını tayîn eden muhaceret-i insaniyyenin harita-ı ivicacâtını çizmeğe çalışan ulemâ arasında müsteşriklerin sözü çok defalar üstün çıkıyor diyebilirim.

(Her ilim ihtiyacât-ı tabiyye yüzünden doğmuştur.) diyen ulemânın dediğine inanır da bu hakikati tahkîkâtımıza rehber ittihâz edersek müsteşriklik merakının dahi mübrim bir ihtiyaçtan doğmuş olması lüzumunu kabul ve teslim eyleriz.

Benim tahkîkât-ı zatiyyemden hâsıl etmiş olduğum zanna göre bu ilim (Kolonizasyon-Colonisation) ihtiyacından doğmuş olsa gerektir. Fakat arz ettim ya... Bu bir zandır.

Müsteşrik-i meşhûr (Maks Müller-Max Müller) İlmü'l-lisân diye marûf olan eserinin bir tarafta, Hristiyanlığın bu ilme ziyâde hizmet etmiş olduğunu iddia ediyor. Sahîhdır!... Kurûn-ı vustada Avrupa'ya hâkim olan papalığın en mutena düsturu ve bütün âlemi Katolik yapmak yani manen, dinen dünyayı (Kolonize) etmektir. Din propagandacıları, Çin'e Hind'e, ... çiniye, el-hasil yedi iklim dört köşeye yayılarak ... temîne çalışırlardı. Bunun için de medeniyete idhal etmek ... akvâm ve milelin dinini, hurafâtını, âdâtını bilmek mecbûriyeti ... ki bu da ancak lisânlarını bilmekle müyesser olur. Onun için ki elsine-i muhtelifeyi hakkıyla tahkîk edip (Yek-diğere kıyasen) (Etude comparative) eyleyenler evvela papaslar olmuştur. Binâen-aleyh Profesör Max Müller'in iddiası pek doğrudur.

Kurûn-ı vusta devrine nihayet veren avamil-i medeniyye ve müessirât ... hükümetlerin şekline de tesîrdan hali kalmamış ve teokrasi bütün nüfuzunu gaib etmiş olduğu için Avrupa'da hiss-i milliyet olarak hiss-i dinîye galebe etmiştir ki bu da devr-i âhir ... evsaf-ı mütemayizesinden biridir.

Devr-i cedidin inkişafıyla fevkalade bir faaliyet, Avrupa'yı uykudan uyandırmış idi. Kurûn-ı vustada âhîret ile bizar olan Avrupalılar, bu intibah üzerine büsbütün ... ve sanayi ve fûnun hayret-bahş bir surette terakki etmişti. Hayat-ı iktisâdiyyesine bu terakkiyâtın büyük bir hüsn-i tesîri oldu.

Nüfus arttı. Bundan iki asır evvel bütün İngiltere’de ... insan var mı idi bilmem? Bugün yalnız Londra’da yedi bin halk yaşıyor ve levazım-ı medeniyet ve saadet-i maişet itibâriyle efendice yaşıyor. Fakat medenî memleketler, dolup dolup taşıyor. İşte bu taşkınlık kolonizasyonun en mübrim ve mühim avamilinden biridir. Şimdiki manasıyla medeniyetin aktar-ı âleme intişarında bu keyfiyet en büyük rol oynuyor.

İşte bu rolde müsteşrikliğin de bir hissesi vardır.

Lakin yanılmayalım ve herkesi de yanıltmayalım. Tahkîkât-ı ilmiyenin ne türlü olursa olsun -hatt-ı zatında- insaniyet için mahz-ı hayırdır. Sırf cüstücû-yı hakikat merakıyla, ilm-i muhabbeti ile şark elsinisini tahkîk eden ulemâ-yı mütehasşisin pek çoktur. Ve bunda muvaffakiyet için büyük bir dehâ lazımdır. Hiyeroglif nukûşunu ve hatt-ı mihîyi halletmek, en esrar-engîz bir silsile-i tılsımâtı halletmek kadar harikulade bir muvaffakiyettir.

Oturduğu odada Orhun Yazılarını hall ve kitâbelerini tercüme etmeğe muvaffak olan (Thomsen), hesâbât-ı riyaziyye ile (Neptune) yıldızını keşf eden (Leverrier)den hiç farklı değildir. Haysiyyet-i ilmiye itibâriyle iki keşif de aynı derecede büyüktür.

Kezalik muhterem dostum (Profesör Brawon)un İran Edebiyatı ve itikâdâtı hakkında yazmış olduğu âsâr-ı ber-güzîde bugün dünyada yegâne mürâcat-gâhımız olan muhalledât âsârdandır.

Her ne ise! Anlaşıyor ki müsteşriklik de daha doğrusu müsteşriklerde lisân tetebbûâtından başka da makâsıd olabiliyor ki ben de ona ibrâz-ı işaret etmek istedim.

Müteveffâ Profesör Vambery’ye gelince, benim dostum idi. Gıyabî muarefemiz adeta dostluk mertebesini bulmuştu. Bundan takriben iki sene evvel Avusturya-Macaristan’a azm-i seyahat eden heyet-i Osmaniyenin reisi olarak Macaristan’a gittiğim zaman, resmî ziyaretlerden kendisini görmeğe eman ve fırsat bulamayarak Avusturya’ya hareket etmiştim. Bu hareketimi ihmal-kârâne bir tavır olmak üzere telakki eden Muallim Vambery’nin ziyâdesiyle müteessir olduğunu bana isma ettiler. Viyana’dan Peşte’ye gelmek için bir fırsat buldum ve geldim. Müteveffâ, rıhtım üzerinde (Petofi) meydanına yakın bir güzel apartmanda oturuyor ve pek ihtiyar olduğu için katiyyen dışarı çıkmıyordu. Beni görünce beyân-ı memnuniyet etti ve gelmiye idim münfail kalacağımı söyledi idi. İki saat konuştuk ve müsteşriklerin bir nev’i hakkında hâsıl etmiş olduğum efkârı kendisine beyân etmiştim. Güldü ve beni tasdik etti idi.

Vambery âlim olmak itibâriyle Kutagu Bilig nam eser-i mühimmi en evvel halledenlerden biridir. Ve yanılmıyorsam birincisidir. Kendisinin hal ve tercümede birçok hatalarını isbât eden

Türk müsteşrik-i meşhûru Rus Almanlarından Profesör Radloff haklıdır. Mamafih müteveffâ Vambery yalnız lisân tahsîli için Buhara'ya ve Türkistan'a ve Türkiye'ye ihtiyar-ı zahmet etmemişti. Onu serseri gezdiren hengâme-girâne mizacı ile şiddet ihtiyacı idi. Fakat Vambery bu seyahatten istifâde edebilmek husûsunda büyük bir zeka isbât etmiş ve pek büyük adamlardan dostlar kazanmıştır ki müteveffâ İngiltere kralı gibi bir zat-ı muhteşem ü kadr-dân bunların başında bulunuyordu. Muallim Vambery adeta Asya-yı Vustaya ait olan mesail-i siyâsiyyede İngiltere'nin mutena mehafiline müsteşar gibi idi. Kendisi şiddetle İngiltere muhibbi ve taraftarı olduğu gibi sözü ve reyî dahi İngiliz rical-i siyâsiyyesince pek muteber idi.

Benim bazı sözlerime karşı mukabele ettiği sırada, artık münhasıran ilm ile uğraşmakta olduğunu ve hâlâ Türk lisânlarına çalıştığını iddia etti. Filhakika çalışkan, pek çalışkan bir adamdı. Kudret-i zihniyyesini tamamiyle muhafaza etmişti ki benim görüştüğüm zaman 79 yaşında bulunuyor ve her gün odasında çalışıyordu.

Yazı masasının üzerinde bir mevki-i ihtirâmında duran bir fotografiye parmağıyla işaret ederek bana dedi ki: "Oğlum benim artık birşeye ihtiyacım kalmadı yalnız bu lisânla meşgul olmak zevkinden kurtulamıyorum. Para için değil; bu adam benim aziz dostum ve velinimetimdir istediğim kadar bana para verirdi!" O adam müteveffâ kral idi. Vambery onun her vech ile teveccühâtını ve muhabbet-i samimiyyesini kazanmıştı. Zira hakikaten zeki ve hele şahsen pek hoş-meşreb ve sevimli ve menkabe-gû bir adam idi.

Lakin kendisi siyâsî müsteşriklerdendi. Hatta kendisine benim batınıyye hakkında yazdığım eseri Profesör Pravon hediye etmiş ve o da dikkatle okumuş olduğunu bana nakl ederek; "Niçin bu tetebbûâta sizlerde ehemmiyet verenler yok?.. Siz kendi memleketinizin anâsır-ı mürekkebesini ve onların itikâdât ve âdâtını bilmiyorsunuz. Islahatta muvaffakiyet için bu şeyleri iyi bilmelidir." diyordu.

Müsteşriklikten faide-i ameliyye arıyordu. Zannederim ki haklı idi.

Rıza Tefvik [BÖLÜKBAŞI]

SF. c.45, nr. 1167, s.531-533

FÂZIL-I MUHTEREM AHMET MİDHAT EFENDİ'NİN VEFÂTI

İlm-i Matbuâtta Mühim Bir Zayâ'

Ahmet Midhat Efendi bu hafta vefât etti. Reis-i fahrîsi olduğu Cemiyet-i Tadrîsiyye-i İslamiyyenin işi için haftada bir gecesini Darü'ş-şafaka'da geçirmekte idi. Sabah Gazetesi'nin malûmâtına göre bu hafta kanun-ı evvelin 16. pazar gecesine müsadif olan içtimâ gecesi ber-mutâd meclis-i mezkûra riyaset etmiş, müzâkerenin hitamında meclis-ârâlığı ve latife-gûluğu ile hazîrûnu taltif ve tatyîb ettikten sonra herkes yatağına çekilmiş iken, iki saat kadar sonra kendisine bir fenalık gelmekle arkadaşlarını uyandıрмаđa mecbûr olmuş, ve daima yanında taşıdığı ilacını da almış ise de fenalık gittikçe arttığından derhal tabîb celb edilmiş, ve icrâ kılınan müdavât-ı lazîmenin bir tesfîri görülmeyerek dûçâr olduğu hunnak-ı sadr illetinin bu son hamlesi çok şedid çıkarak kendini firaş-ı ebediye sevk etmiştir.

Nısfü'l-leyle yirmi dakika kala ikmâl-i enfâs-ı hayat etti. Kendisinin sinni müterakki olmakla beraber vücûdu pek zinde idi. Zayâ-ı nagehânisi irfân-ı millîye ettiği ve edeceği nâ-kâbil inkâr-ı hidemât-ı mühimme namına bâis-i teessüf-i azîmdir.

Tercüme-i Hâli

Ahmet Midhat Efendi 1260 senesine doğru İstanbul'da Bezci Hacı Süleyman namında bir adamın sulbünden dünyaya gelmiştir. Sabavetini Dersaadet'te bir sıbyan mektebinde geçirip Kırım muhârebesi esnasında Vidin ve bilâhere Adliye kazası denilen sahra voyvodalığında bulunan biraderi Hafız Ağa nezdine ma-aile aldırılarak orada, üç dört sene husûsî hocalardan tahsilde bulunmuştur. Sultan Abdülmecid'in evâil-i saltanatında biraderi Hafız Ağa rütbe-i vüzâretle yeni Niş valisi olan Midhat Paşa'ya kethüda olmasıyla 1278 evailinde ma-aile Niş'e gitmişlerdir. Orada rüşdiye tahsîlinden maada medrese tahsîli görerek paşanın Fransızca hocası addolunan (Luca Mamuryan) Efendi'den Fransızca tahsiline de başlamıştı. Tuna vilayeti teşkîl olunduğu zaman Midhat Paşa ile beraber Rusçuk'a gelip yüz kuruş maaşla mektubî kalemine çırağ edilmiş ise de Hacı Hafız Salih Efendi'nin taht-ı tadrîsinde bulunan Said Paşa Medresesinde sabah derslerine devam ile beraber (Bragan Zankuf) Efendi'nin taht-ı nezareti tesfîsinde bulunan Bulgar jimnazına müdavemetle o vaktin bakaloryası derecesinde ulumî Fransızca olarak tahsîl etmiştir. Gayet çalışkan olduğundan bu memûriyet ve derslerden ihtilâs-ı vakt ile Tuna Gazetesi hizmet-i tahrîriyyesine de girmiştir. 1285'de Midhat Paşa ile beraber Bağdat'a gidenler miyanında olup Bağdat'ta dahi mektubî kalemine memûr edilmekle beraber Bağdat matbaası ve Zevrâ Gazetesi ve Bağdat

ıslahhanesi (Mekteb-i Sanayi) idârelerine de memûr olup orada an-asıl Şirazî iken Hindistan'da edyân-ı selase tettebbûatını ikmâl etmiş bulunan İbrahim Bâkırcan Muattar namında bir fâzıldan tefsîr ve tefhîm yollu Kurân, ilm-i kelâm ve Farisî lisân ve edebiyâtı hakkındaki tettebbûatını tevsi etmiş ve Can Muattar'ın tedrîsâtından İslama taalluk eden kısmını müfti-i Bağdat fâzıl-ı eşher Muhammed Zehavî Efendi merhûm ile müzâkere ve musâhabe yollu ikmâl eylemiştir.

1288 evahirinde İstanbul'a gelip erkân-ı harbiyye maiyetinde Ceride-i Askeriyye baş muharriliğine tayîn olunarak kendisi dahi bir matbaa tesîsiyle neşriyâta başlamıştır. İki sene sonra Kemâl Bey'in tebîdi esnasında Rodos'a nefy olunup orada usul-i cedide üzere Medrese-i İslamiyye Mektebini tesîs etmiş ve bu mektepten Rodos ahâlisi pek çok istifâde etmiştir. Sultan Murad-ı hamisin cülûsunda (1293)'de avf ve ıtlak olunup İstanbul'a geldikte Takvîm-i Vekayi ve Matbaa-ı Âmire müdiriyetine tayîn olunarak ilk meclis-i mebûsânın zabıt namelerinin gerek tahrir ve gerek günü gününe neşri husûsunda büyük bir faaliyet göstermiştir. Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'ni ilmî, edebî makalât ile doldurarak bunlardan intihâb olunanlarla (Müntehabat-ı Tercüman-ı Hakikat) namı altında birkaç cild çıkarttığı gibi (Dağarcık) ve (Kırk Anbar) namlarıyla iki mecmua dahi neşr ederek bazı makâsıd-ı ilmiyyeyi harc-ı âlem etmeğe hizmet etmiştir. 1300 senesine doğru karantina baş kitâbetine ve on iki sene sonra riyasetine tayîn olunmuş ve 1305 senesinde Stokholm'de inikâd eden Sekizinci Müsteşrikîn Kongresine memûren üç buçuk ay kadar Avrupa'yı dolaşarak müşâhedât ve ihtisâsâtını "Avrupa'da Bir Cevlân" ünvanlı eserinde beyân ve izâh etmiştir.

1324 İnkılab-ı mesûdunu müteakib tahdîd-i sinn kanunu mucibince kırk beş senelik hizmeti üzerine tekaüdü bilâ-icrâ vezaif-i resmiyye-i devletten çekilmiş ise de darülfünûn muallimliğine devamına meclis-i vükelâca karar verilmiş olduğundan el-haletü hazîhi tarih-i umumî muallimliğine bizde henüz mevcûd olmayan tarih-i felsefe ve tarih-i edyânı tesîse çalışmakta ve bir taraftan da el-vaizîn ile darül-muallimâtta tedrîsâtta bulunmakta idi.

Ahmet Midhat Efendi'yi tarîf için en kısa sözle "Yarım asırlık müfid bir hayat-ı sa'yı ve cidal" demek lazım gelir. Kendisinin memleketimiz hayat-ı irfânına ne azîm bir hizmeti bulunduğunu hiç kimse inkâr edemez.

O yazı yazmağa başladığı vakit, memlekette irfân namına hiçbir şey yoktu. demek bir hata değildir; bu hiçlikten bugünkü irfân-ı nesebî-i millî ihzâr ve tenmiyede hiç kimsenin onun kadar hizmeti olmamıştır.

En evvel, hesap, hendese, tarih, coğrafya, hikmet-i tabiyye gibi ulûm-i ibtidaiyyeden başlamağa mecbûr oldu. Bunları, herkesin anlayacağı sade, münakkah, vâzih bir lisânla ikmâl eyledikten sonra, yine o sade ve vâzih tarzda küçük fıkralar, leylî musahabeler, kıssadan hisse gibi menkabelerle meşgûl olarak, yavaş yavaş çerçeveyi tevsi etmek üzere, ara sıra tercüme, arasıra telîf, büyüklü, küçüklü elliye yakın roman yazdı.

Hasan Mellah, Hüseyin Fellah, Paris'te Bir Türk, Yeryüzünde Bir Melek, Esrar-ı Cinâyât, Hayret gibi millî büyük romanlarıyla bizde herkese zevk-i mütâlaa vermeğe çalıştığı gibi, La Dame áu Camelia, Fakîr Delikanlı gibi hissî, Merdud Kız, Lülü-i Asgar, Gabriel'in Günâhı gibi cinâî birçok romanlarla Osmanlı karilerine Avrupa romanlarını da tanıtmıştır.

Bir taraftan da Kainat namıyla bir tarih külli-yâtı neşr etmekte idi ki bütün devletlerin husûsî tarihlerini cild cild bu külli-yâta idhal etmiş, ve Mufassal namıyla altmış iki cüzden mürekkeb bir diğer tarih daha yazmıştır.

Kendisinin en büyük hizmeti her şube-i ilm ve fenne dair hiçbir şey bilmeyenlere mahsûs yani avam için nâ-mütenahi eserler yazmasıdır; bu maksadla sahasını biraz aşarak pek iyi bilmediği bâislere dair de icale-i kalem ettiği ekseriya vukua gelmiş ve bu cihetle oldukça hedef-i istihzâda olmuştu. Fakat inkâr edilemez ki, hatta bu halin vuku bulduğu zamanda bile zararından ziyâde faydası görülmüştü.

Kırk Anbar, Dağarcık, Müntehebât-ı Tercümân-ı Hakikat gibi mevkûd risalelerden başka yevmî Tercümân-ı Hakikat'de her gün makalât, hikâyât, fıkralar neşr ediyor, aynı zamanda birkaç bahse girişerek bî-nihaye, yorulmaz, camiü'l-cihetîn makalât ve mücadelâtıyla sahifeler dolduruyordu. Bütün bu yazılar muahharen kitap şeklinde tab' olunarak, cümlesi iki yüzü müteceviz eser teşkîl eylemiştir. Bu eserler içtimai, felsefî, dinî, iktisadî, tarihî, fennî her şubeye ait mebahisi havidir.

Zaman-ı faaliyetinde cüstücû kâr-ı kaleminden kurtulmuş bahis ve mesele yok idi. O, bilâhere son zamanlarında da gençliğinin adetine ittibaen her bahse girmek isteyerek bahislere karışmış, klasik bahsi, kemân teli meselesi gibi makâlelerle ortalığı karıştırmıştı. Bilhassa Dekadanlar makâlesi, en çok gürültüyü mucib olan makâlelerindendir.

Her ne olsa, bugün kendisini istihfâfa cesâret eden ve kıymet-i zatiyyelerle mağrûr olan genç yaşlı erbâb-ı kalemin cümlesinden ziyâde maarife hizmeti geçmiş bir büyük adam olduğu muhakkaktır. Ve bugün eli kalem tutan bütün erbâb-ı kemâl, cümlesi de onun eserlerini okuyarak

yetişmiş olduklarını inkâr edemezler ki, bu da büyük adam yetiştirmek husûsunda o kadar hasîs olan memleketimiz için pek büyük bir meziyet ve pek mutenâ bir kıymet irae eder.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1126, s.171-173

PROFESÖR VAMBERY

Müsteşrik-i Şehîrin Vefâtı

Bütün cihan-ı medeniyette nam ve hüvviyeti marûf ve meşhûr olan Peşte Darül-fünûn'ü erkân-ı talîmiyyesinden ve Osmanlıların en halis muhibbânından müsteşrik Vambery 15 Eylül 1903'de 81 yaşında olduğu halde irtihal-i dâr-ı beka etmiş, zayâ'-ı ebedîsi bütün saha-ı marifet ve medeniyet de tesîrât-ı azimeyi bâdi olmuştur. Matbuât-ı Osmaniye bu zatın tavır ve meziyetini ilana vazifesini ifâya çalışmıştır.

“Sabah” Profesör Vambery hakkında birkaç makâle neş etmiş ve birincisinde demiştir ki:

Şark âlemini ve bilhassa gerek Osmanlı ve gerek Türkistan Türklerini Avrupa'ya be-hakk tanıtmaya muvaffak olan ve tetkîkât-ı ilmiyyesi için cihan-ı medeniyette pek az kimselere nasîb olacak derecede mehâlik ve meşşaka cesâret gösteren Profesör (Armin Vambery)nin vefâtı umum-ı âlem-i medeniyet için cidden bir zayâ'-ı azîmdir. Profesör Vambery kürre-i arzda sakin akvâm-ı Türkiye'nin ekserisini doğrudan doğruya temas suretiyle layıkıyla tanımış ve Türklerin fezail ve mezayasına vâkıf olmuş olduğundan bir taraftan tetkîkât-ı ilmiyyesini neşre uğraşır iken diğer taraftan garpta Türkler hakkında vaki itikâdât-ı bâtila ve isnadât-ı garaz-kârâne ve câhilâneyi izaleye çalışmış ve cidden Avrupa efkâr-ı umumiyyesinde Türkler lehinde cereyânlar peydâsına muvaffak olmuştur. Vambery Türklere meddahlık ile iktifâ eylememiştir. Âlim-i müşartün-ileyh Türklerin fezailini tanıdığı gibi nakayısı olduğunu da pek iyi anlamış olduğundan ve bilhassa Türklerin sevk-i rûzgâr ile bir taraftan mezayâ-yı kadimelerini ve diğer taraftan cihanda idame-i mevcûdiyet ve ihraz-ı saadet için yegâne tarîk-i necât olan medeniyet-i garbiyyenin kabul ve tatbîkinde ziyâdesiyle acz ve tereddüd gösterdiklerini ve binâenaleyh günden güne her tarafta mevcûdiyet ve istiklallerini mahv eylediklerini bildiğinden meftûnu olduğu Türkleri irşad ve tahlîs için gerek suret-i husûsiyyede ve gerek sahaif-i matbuâtta onlara son derecede halisâne nesayihde bulunmuş ve hatta Balkan

muhârebesinden sonra da Türkiye'ye acı olmakla beraber en makûl ve musîb nesayihî veren Vambery olmuştur.

Profesör Vambery cemiyet-i beşerîyyeye gayet mühim bir kütübhaneye-i âsâr bırakmıştır. Bu âsâr miyanında Türkler ile Macarlar arasındaki münasebât ve revabit-i irkiyye hakkında gayet kıymetdâr bir eser-i muazzam vardır. Müteveffâ hayatının son saatlerine kadar çalışmış olduğundan hatt-ı dest olmak üzere gayr-i matbu birçok âsâr dahi bırakmış olması merhûzdur. Müşarün-ileyhin çâr aktar-ı cihanda birçok siyâsiyyun ve meşahir-i ulemâ ile faalâne muhaberâtı olduğundan bıraktığı mektublar dahi kıymetdâr bir mecmua olacaktır.”

Vambery'nin Tercüme-i Hâli

Armin Vambery 1832 senesi 19 Martında Macaristan'da Çardaheli havalisinde Tuna üzerinde kâin Şut Ceziresinde dünyaya gelmiştir. Gençliğini meşakk ve mezâhüm içinde geçirmiştir. Pederi Vambery'nin tevellüdünden birkaç ay sonra vefât etmiştir. Üvey pederi çocuğa eza göstermiştir. Vambery sabavetinde üç sene mektep tahsîli görebilmiştir. On iki yaşında bir terziye çırak olmuş, iştilâat-ı zihniyyeyi sevdiğinden terziyi terk ile bir köy otelinde hizmete ve kendi kendine taallüme başlamış. Biraz para tedarik edince Presburg civarında bir mektebe girmiş, 1846 senesine kadar tahsiline devam etmiş.

Vambery ulûm-ı şarkiyye hakkında tevsi-i malûmât için memâlik-i şarkiyyeye seyahati öteden beri emel edinmekte idi. Bu arzusuna 1856'da nail olmuş ve İstanbul'a gelmiştir. Burada Reşid Efendi ismiyle tanınmış, buradan Mekke-i Mükerrremeye gitmiş ve oradan meşhûr olan Asya-yı Vusta seyahatine çıkmıştır. İbtida Tahran'a gitmiş, oradan da bir kârbân ile Yarkend'e giderek o zamana kadar Avrupalıların malûmu olmayan Cenuh, Buhara ve Semerkand havalisini gezmiş ve tetkîkâtta bulunmuş idi. Profesör Vambery elsine-i şarkiyyeden Arabî, Türkî ve Farisîye vhaķf olduğu gibi İngilizce, Fransızca, Almanca ve Macarca'yı da mükemmelen bilir idi. Ayrıca mufassal bir makâle ile bu zât-ı muhteremin hayatını neşriyât-ı ahîreden iktibâs-ı malûmât ile, teşrih ve tahlîl etmek üzere, bu nüshada tasvîrini sütun-ı teessüre geçirmekle ve birkaç satırı yazmakla iktifâ ediyoruz. Profesör Vambery'yi şahsen yakından tanımış ve senelerce bezm-i sohbet ve irfânında bulunmuş olan Lütfi Simavi Bey Efendi'nin makâlesinden de âtideki satırları nakil ve iktibâs ediyoruz:

“Vambery an-asl musevî olup (Vambergar) ismini Vambery'ye tahvîl ile Macarlaştırmış ve İstanbul'a geldikten sonra “Reşid Efendi” namı altında güya ihtidâ etmiş ve Asya-yı Vusta seyahatinden avdetinde de Macaristan'da Hristiyan olarak tanınmış idi. Hakikat-i halde müşarün-

ileyh hiçbir din ile mütedeyyin olmayıp hür fikirli idi. Bir sükut eseri olarak çocukluğunda topal olan müteveffâ fakir bir halde İstanbul'a gelip taliinin yardımıyla şimdiki Nafia Nezareti olan konağın sahibi Refet Paşa'nın nezdinde Fransızca hocalığıyla kendine bir melce bulmuş ve o sayede tanınarak o vaktin birçok ricaliyle kesb-i muarefe ve münâsebet etmiş ve müddet-i medide İstanbul'da ikamet eylemiştir. Vambery Türkçe'yi pek iyi tekellüm ederdi. Lisânın şive ve gavamıza vâkif idise de telaffuzu, suret-i tahrîr ve ifadesi İstanbullu bir Türkten ziyâde Azerbaycanlı bir Türkü andırırdı. Mükemmel Farisî bilirdi.

Almancası, İngilizcesi ve Macarcası Fransızcasından kuvvetli idi. İngiliz ve Alman lisânlarıyla Türk unsuru hakkında hayli âsârı mevcûddur. Zevcesi Musevilikten tenessür edip Avrupa meşhûr muallimlerinin ekser refikaları gibi sade-dil ve saf ve zevcine son derece muti bir kadındır. "Rüstem Vambery" isminde bir mahdûmu vardır. Şimdi tahminen kırk yaşında olan bu zat avukat olup gayet zeki, malûmâtlı ve lisân âşinâdır. Fakat Türkçe bilmez. Muallim Vambery'nin tarz-ı hayatı pek sade idi. Müşarün-ileyh Budapeşte'nin "Franzios Fke" Caddesi'nde ve Tuna sahilinde ikamet etmekte olup sabahları pek erken kalkar ve yazı odasında birkaç saat çalıştıktan sonra sabah gezintisine çıkar ve badehu öğle taamını tenavül eder ve biraz sonra âzâsından bulunduğu "Nemzeti Gazino" nam klübe gider ve saat beş raddelerinde hanesine avdet ederek ziyaretine gelen zevatı kabul ederdi. Berâ-yı seyahat Budapeşte'ye giden Türkler, Hind müslümanları, Rus Türkleri, İran'ın ileri gelenleri, velhasıl âlem-i İslamın güzîde âzâsı müşarün-ileyhi ziyaret etmeksizin Budapeşte'yi terk etmezlerdi. Vambery birçok müselman klüp ve cemiyetleriyle muntazaman muhabere ederdi. Âdât-ı şarkiyyeye inhimakından dolayı öğle taamlarında behemehal pilav bulunurdu. Akşamları ise bir fincan çay ile üç bisküvi ve biraz komposto ile iktifâ eder ve yaz kış saat dokuzda istirahate çekilirdi. Vambery son derece muktesid olup gayet kanaat-kârâne imrar-ı hayat eder ve israfı bilmezdi. Musahabelerimiz esnasında beş yüz bin kuron kadar bir servete mâlik olduğunu fırsat düşürerek söylerdi. Bazı resail-i mevkûteye ve yevmî gazetelere ve husûsıyla "Times"e gönderdiği bentlerin ücret-i kalemiyyesinden başka darül-fünûn sâbık muallimi sıfatıyla bir tekaüdiyesi ve hakan-ı sabıktan ve İngiltere hanedan-ı kralisinden tahsîsâtı vardı.

Müteveffâ Türklere karşı fevkalade hissiyât-ı minnettarâne taşır ve şöhretinin Türkler sayesinde hâsıl olduğunu daima itiraf ederdi. Çünkü Vambery "Sahte Derviş" namı altında şöhretinin esasını teşkil eden seyahatini Osmanlıların himayesiyle icrâya muvaffak olmuş idi. Sadrazam Ali Paşa'nın tavsiyesiyle o vakit Tahran sefiri bulunan Haydar Efendi'nin kendisine verdiği bir Osmanlı pasaportunu hâmilen kârâvâna karışarak o meşhûr seyahatini hiyz-i husûle isal

edebilmiş idi. Muallim Vambery Türklere ve İngilizlere dost ve Ruslara düşman olup politikaya dair neşriyatı da bu zeminde idi. İran'ın cenubunun İngilizler ve şimalinin Ruslar tarafından bir nev taksim-i maneviye uğraması münâsebetiyle İngiliz gazetelerine gönderdiği makâlelerde İngilizlerin aldandığını uzun uzadıya şerh ve izah ederek ... bulunan liberal fırkasını itham etmişti.”

İmzasız

SF. c.45, nr. 1164, s.468-470

1.2. TİYATRO İLE İLGİLİ YAZILAR:

TİYATRO HAYATI [I]

Mesail-i Maddiye-Müdirle Müellif Arasında Hak Münasebâtı -Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti -Mütekabil Mecbûriyetler -Hakk-ı Telif -Muavenet-i Umumiyye -Kasadar -Başkontrolcu -Polis Komiseri -Tiyatronun Doktorları.

Müdirle muharrir arasındaki münâsebâtın mukaddemâ bahsedilmişti. Müdirle muharrir arasındaki münâsebet demek, Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti ile tiyatrolar arasında akdedilmiş olan muahedât demektir.

Çünkü her tiyatro müdiri cemiyetle bir mukavele akdeder. Biz burada bu mukavelenin bütün büyük sahnelere ait bir kısım-ı umumisini tahlil edeceğiz. Bu tiyatro hayatında ahzolunan mukarrerâne kanun kuvveti veren şeylerde kati ve mutlak olarak mevcûd olan ahvâle taalluk eder.

Fransa'da Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti en kuvvetli müessesâttan biri olup âzâsını hakkıyla muhafaza ve sıyanet eden, ve onların hukukunu en çok emniyetle müdâfaa eden bir cemiyettir. Bu cemiyet 1829 tarihinde, meşhûr müelliflerden Sakrib'in tavsiyesi ile tesîs olunmuştur. Bunun başında müntehib bir komisyon vardır, bu komisyon her cuma günü cemiyet namına hareket eden on beş âzâdan mürekkeb olmak üzere inikad eder. Mukaveleler akdeder.* husûle gelebilecek ihtilâtları tetkik eder. âzânın menafîini muhafazaten lazım gelen tedâbiri ittihaz eder. Müelliflerin hakk-ı tahrîrini tiyatrolardan tahsîl ile mükellef iki büyük memûru vardır.

Cemiyet Martir Mahallesinin İpolit Loba Sokağında 8 numeroda müessestir. Burası her türlü süsten tantanadan ârî âdî bir hanedir. Alt katında umumî memûrların yazıhaneleri, kasalar ve kasaların yanında tiyatroların her günkü hâsılâtını alel-müfredât işhar eden bir yevmiye defteri vardır

* Burada bu komisyonun vezaifine dair nizamnamenin bir iki maddesini tercümeyi münasib görüyoruz.
On beşinci madde: Komisyonun vezaifi. Komisyon cemiyetin musalihini rûyet edecek ve onu kendine aid bütün mukavelelerde davalarda, ihtilaflarda, ve ahvalde arz ve irae edecektir.
Cemiyet namına muamele, mukavele, dava ve senet teati ve icabında havale edecek ve idare umurunu ifa edecektir. Bütün tiyatro teşebbüsâtı ile cemiyetin azası olan bestekârlar ve muharrirler için hakk-ı telifi tayin eden mukaveleler akd edecektir. Bunların gerek cemiyet azaları gerek tiyatro idareleri tarafından hüsn-i ifasına çalışacaktır. Cemiyetin azalarından beherinin eserlerinin vaz'-ı sahne edilmesi ve bundan mütevellid hukuku için ikame edeceği bütün davaları takib edecek ve bunlara mezuniyet verecektir. Bu davalar komisyon azalarının talebi üzerine yahud komisyonun intihabı ile bizzat müellifin talebi üzerine ikame ve takib olunacaktır.
On yedinci madde: Komisyon cemiyet azasının hukukunun muhafazası ve mukavelelerin icrâ-yı ahkamı için en vasi iktidarı haiz olup, tiyatro teşebbüslerine karşı lazım göreceği bütün tedabiri ahz edecektir. Bu tedabir komisyon tarafından ittihaz edilince, bütün cemiyet azaları için mecburî olacaktır.

ki bütün tiyatro muharrirleri ekseriyetle gelip bu defteri muayene ederek hâsılâta dair bir fikir edinirler; ve kendilerinden yahut arkadaşlarından bahsolunduğuna göre muhtelif melaib-i vecchiye irae ederler.

Üst katlarda umumî kontrolcünün odası, komisyona mahsûs salon ve kütüphane vardır ki bu kütüphanede eski tiyatro kitaplarından ve tiyatro gazetelerinden mürekkebe koleksiyonlar mevcûddur.

İşte bir asır müddetince Fransız sahnesi için eser yazmış olan muharrirlerin cümlesi bu cemiyete dahil olmuş ve hukukunu cemiyetin idâresine terk etmiş, ve kazandığı paraları cemiyet vasıtasıyla tahsîl ettirmiştir.

Cemiyetin gerek bizzat gerek vekil tayîni sıfatıyla istifâde etmek üzere yirmi sene âzâlıktan sonra altmış yaşlarına gelince senede bin iki yüz frank ahz etmesi mukarrer âzâları vardır.

Muhtelif zamanlarda, cemiyetin mutalebâtını pek müferrit bularak imtinâ eden tiyatro idâreleriyle ihtilaflar zuhûr etmiştir. O vakit bu tiyatro cemiyeti tarafından âzâlarına men olunur. Yani âzâlarından hiçbirisi bu tiyatroya eser vermez; halbuki bütün tiyatro muharrirleri cemiyetin âzâsı olduğu için bu tedbir tiyatronun esersiz kalmasını mucib olur. Tiyatroların da cemiyetin de menafîine muhalif olduğu için bu ihtilaflar hiçbir vakit fazla devam etmemiştir.

Şimdi tiyatrolarla cemiyet arasında akdedilen mukaveleleri muayene edeceğiz.

Evvela, kabul edilen oyunun vaz'-ı sahne edileceği zaman tayîn olunur. Bu zaman tiyatrolara göre tahallük eder. Büyük edebî sahnelerde iki üç sene imtidad eder. Eğer oyun bu müddet zarfında vaz'-ı sahne edilmezse müdir muharrire dört veyahut beş fasıllık bir oyun için üç bin frank, üç fasıllık bir oyun için iki bin frank, bir yahut iki fasıllık bir oyun için bin frank ceza vermeğe mecbûrdur.

El yazıları, rollerin kopyeleri muharrire aittir. Musiki tiyatrolarında bestekârlar bestelerinin notasını verirler, rollerin orkestra kısımlarının zümre-i hânende-gânın kopyeleri tiyatro idâresine ait olur.

Müdir muharrire oyunu en aşağı üç defa vaz'-ı sahne etmeğe borçludur, kendi menfaati bu adetle mahfûz addedilmez; altıncı maddede bir oyunun sükutu ancak üçüncü vaz'-ı sahneden sonra anlaşılacağı mestûrdur. Fena kabul edilmiş bir oyunun muharrirleri bu üç vaz'-ı sahneyi mutalabeye haklıdır.

Muharrirler, bir oyun bir sene zarfında birbirini müteakib on defa vaz'-ı sahne edilirse, oyunu tiyatrodan istirdad edemezler.

Mukavele bunlardan sonra, tiyatrosuna göre, hâsılât-ı umumiyyeden yüzde ondan fazla on beşe kadar tahallüf eden miktarda hakk-ı telifi kararlaştırır. Bu para her akşam cemiyetin bir memûru vasıtasıyla tahsil edilir.

Tiyatro kasaları her akşam hâsılâtı müşir-i âfideki tertib üzere matbu olup icab eden yerleri yazı ile doldurulan bir pusulayı müdire verir, bunda tiyatronun hakk-ı telifi yüzde on iki olmak üzere hesap olunmuştur.

(.) Tiyatrosu:

190(.) senesi (.) Oyunu	Frank
Hâsılât-ı Umumiyye:	591.150
Tenzil olunan fukara için:	546.75
Hakk-ı telif	709.50
Tulumbacılar	16.80
Askerler	19.00

Hâsılât-ı safiyye: 461.945

Bu miktardan fazla olarak muharrir eğer oyun geceyi kâmilen işgâl ediyorsa her gece yüz franklık bilet alır ve bunu bilet bey'iyile meşgûl idârelerden birine satarak bu vechle de ayrıca müstefid olur.

Mukavele muktezasınca, muharririn birinci ve ikinci oyunlar için numeroları evvelden kararlaştırılmış olan muayyen miktarda yerlere de hakkı vardır. Bir perdelik bir oyun bir sene, dört yahut beş perdelik bir oyun beş sene, altı perdelik bir oyun ise madamel-hayat muharririn tiyatroya bad-ı heva girmek hakkını bahş eder.

Bir muharririn oynanılan on iki perdesi bir diğeri tarafından kabil-i istifâde olmak üzere ikinci madamel-hayat duhul hakkını bahşeder.

Tiyatro müdiri muavenet-i kalemiyye de bulunduğu bir oyunu ve idâresinde alâkadâr yahut şerik olan bir kimse tarafından tertib olunmuş bir oyunu vaz'-ı sahne edemez. Selefleri tarafından ahz olunmuş olan oyunlara tevarüs eder, ve kabul gününden itibâren mukarrer olan zaman dahilinde vaz'-ı sahne etmeğe mecbûr bulunur. Her ay ayın birinci gününden altıncı gününe kadar cemiyetin merkezine sabık ay zarfında kabul ettiği piyesleri müşir bir pusula göndermeğe mecbûrdur.

Muharrirler ile müdirlerin müşterek muvafakiyetleri olmaksızın bir eserin provalarında kimse hazır bulunamaz.

Muharrir veya muharrirler eserlerini nakıs bulup, oynanmasını tehîr etmek istediği halde müdir kendisini yahut kendilerini oyunu on gün zarfında iadeye mecbûr bırakılabilir, bu müddet geçtikten sonra müdir istediğini icrâda serbesttir.

Müdir bundan başka cemiyetin kasasına bir ihtiyat akçesi vaz'ına mecbûrdur.

Muharririn vefâtından elli sene sonra, oyun umumun malı olur yani artık müellifin akrabasının onda bir hakkı kalmaz. Kanun böyle karar vermiştir. Artık ne müsâde, ne hakk-ı telif bâki değildir.

Bir adam bir hane inşa ettirir; vefâtından elli sene sonra, varislerine gidip: "Artık kira alamayacaksınız, anahtarları teslim ediniz, def olunuz!" denildiği işidilmiş midir? Böyle olmakla beraber, bir hane sahibinin varisleri kadar sarih hakları olan bir oyun yahut bir eser için aynı muameleye hedef oldukları halde, mütehayyir olmayarak, haklarını teslim ederler.

Her halde bir tâcir tarafından evlâdına terk olunan mirasın bir muharririnkine nazaran daha mukaddes olması neden icab ettiği pek anlaşılır bir kazıye değildir.

Müdir hakk-ı teliften başka bir de fukarâ için muavenet-i umumiyyeye karşı ser-fürûya mecbûrdur. Bu ise yalnız kendisini himaye ve siyanetle muvazzaf bir müessesedir. Hâsılât-ı umumiyyeden on birde birini de o alır ki bu kabil-i itiraz olmayacak surette, tiyatrolar için insafın pek haricinde bir yükür.

İşte böyle hâsılât-ı yevmiyye birçok dişler tarafından kemirilerek tenakuz eder.

Muavenet-i umumiyye memûru da Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti gibi öbür güne kadar sabredemez; her akşam, saat ona doğru, hesaplar görüldükten sonra, müdirin mesarifine asla atf-ı ehemmiyet etmeksizin kendine ait parayı gelip çeker.

Kasadâr bazan mesarife karşı kafi mikdar kalmayacağı muhakkak olduğu halde, gelip kasayı boşalttıktan sonra, sakın sakın uzaklaştığına hiddet ve hırsıla bakar.

Bu fukarâ hakkı ekseriyetle Fransa'da dûçâr-ı hücum olmuştur. Buna karşı yazı yazarlar:

"Hükümetin mesud ve bahtiyarların kesesinden fukarâ için bir mikdar para alması haklı olabilsin. Fakat hükümet, bundan sonra, bunu kâfi göremeyerek, ve nakıs olan mikdarı ikmâl için,

hayat-ı husûsiyyemize bir gişe açar ve zevklerimize de resm vaz' ederse, işte buna hiç hakkı yoktur. Eğer istediğimiz bir yere, hükümeti karşımızda bulup, memûrînin: "Bu bir zevktir, bunu bir sadaka vererek meşrû etmek lazımdır." diye avucunu açtığını görmeden gidemezsek nasıl kendimizi hürr addedebiliriz?" diye haykırmışlar ise de ne olursa olsun, muhtelif teşebbüslerden bir muvaffakiyet çıkmamış, meclis-i mebûsânda mebûsların iddiaları bile mesmû olmayarak fukarâ hakkı devam etmiştir.

Hâsılât!...

Tiyatroda bu en resmi bir an-ı mühimdir. Bu ya muzafferiyetin yahut sükutun ilanı demektir. Herkes bundan vaktiyle haberdâr olur, ve mikdarına nazaran çehrelere ya beşâset ve neşe, yahut hüziün ve kasavet meşhûd olur. Kasadâr bunu matbû pusulalara kaydederek iş başlılara tevzi eder. Rejisör bunu müşahedât-ı yevmiyye defterine kaydeder ve bu kayd ya mesud yahut fena bir haber olmak üzere istikbâl için hıfz olunur.

Daha evvelden bunun mikdarının ne olacağı "Lokasyon" ile anlaşılır. Eğer oyun iyi sevk olunmuş ve muvaffakiyet iyi teressüm etmiş ise, lokasyon ile bilet mahallinin hâsılâtı arasında muayyen bir münâsebet tayîn etmek mümkündür.

Hasılât alel-umum kontrole yakın bir yerde teessüs eder. Kasadâr baş kontrolcü, muharrirlerin ve muavenet-i umumiyyenin memûrları bu esaslı işle meşgûl olur. Seyirciler tarafından sonradan talep olunan yer değiştirmelerin ilave-i hâsılâtı da hesaba dahil olur ve buna "Küçük hâsılât" denir. Bu hesapların çok devam ettiği tiyatrolar pek mesuddur.

Baş kontrolcü tiyatronun müteaddid bir memûrudur. Onun için de birtakım havas lazımdır. Onun da emri altında olan müfettişlere, locacı kadınlara, lokasyonculara tahakkümü olmalı ve bunun için hüsn-i hal ister. Paris hayatına dair malûmât-ı vasiası, tiyatro hayatında mevcûd olan ahvâle vukufu olmak, riâyet ve hürmet edilecek adamları müteneffiz münekkidleri, muharrirleri muhtelif komisyonların âzâlarını tanımak lazımdır.

Bunlar ise az vakitte istihsal olunmaz. O kadar şikayete hazır adamlar vardır ki en ufak muâmeleden hiddete gelip tiyatro medhalinde haykırmağa başlarlar. Bu hallere meydan vermemek ve şâyet zuhûr ederse önünü almak baş kontrolcünün vazifesidir. Eğer çok müşteri hücumu vaki olursa, herkesi yerli yerine yerleştirmek için suhûlet ve mahâret göstermek, aksi halde ise müşterileri aldanacak, herkese galebelik mevcûd imiş hissini verecek surette idâre-i umur etmek lazımdır. Darbe-i nazara, karara, hükme mâlik olmalıdır. Medhalde hükümran olduğu mevkide

büyük bir mesûliyet der-uhde etmiş bir general gibidir. Devamlı bir müşteri ile tatlı bir kelime teati etmek, nâ-hoşnud bir müşteriyi daha iyi yapılamadığı için itizârlarla memnûn etmek, ve bütün bunları önünden geçen bir insan akıntısı arasında yapmak lazımdır. Elinde kırmızı kurşun kalemi, numarolu bir biletin sahibi geldikçe, kaydlar tutarak, yahut kağıd parçaları üzerine yazdığı numaroluzle mevkiler vererek, memûrların vazifelerini hüsn-i ifâ edip etmediğine nezâret edip herşeyi görmelidir, her arzuyu keşf etmelidir, herkesi tiyatronun menfaatine en muvafık surette memnûn etmelidir, her zuhûrât için hazır ve seri bir suret-i hal bulmalıdır; ve icabında kendine muâvenet için gönderilmiş olan askerleri istimali en son bir çâre-i halas olmak üzere bilmelidir.

Bunlar ekseriyetle gecelerini bu vazifeye hasreden idâre memûrlarıdır. İçeride baş kontrolcü metin ve pederâne bir tavra mâlik olmalıdır, locacıları o çağırır ikişer ikişer sıra ile işgâl edecekleri mevkilerini o tayîn eder; müşteriler alel-umum şikayete müheyya oldukları gibi, herşeyden locacıları mesul tutmak itiyadındadırlar. Bu şikayetleri dinleyip hakkın kimin tarafında olduğunu tayîn ve eğer müşteri haksız olsa bile onu idâre ederek bir sızıltıya meydan vermemek lazımdır.

Tiyatrolarda unutulmamak lazım gelen bir çehre de polis komiseridir, bunlar haftada birkaç defa oyunda hazır bulunurlar, ve mahallede mevcûd merkezlerin komiserleri münavebe icrâ ederler. Bunlar tiyatronun muhibbidirler, herkesi tanırlar, oynanan oyuna ve aktörlere alâkadâr olurlar, hüsn-i niyetle hâsılâtı öğrenmek isterler, idârenin niyât ve makasidini merak eder, artistlerle münâsebette bulunurlar.

Doktorlara gelince, bunların cedveli alel-umûm uzundur, nöbetleri daha seyrek olduğu için daha nadir olarak gelirler, mühim olan şey doktorlara mahsûs locada bir tane doktorun mevcûd olmasıdır bu orada hazır bulunup icabında lazım gelen tedaviyi icrâ eder, yanında bir kutusu bulunup lazım gelen herşeyi bunun içinde mevcûd bulunur, bunlar da artistlerle tesîs-i münâsebet ederler, dost olurlar, ve ekseriya sahnede imrâr-ı vakt ederler.

Tiyatro deyince, bizim anladığımız tiyatro ile hakiki tiyatrolar arasında, şübhe etmediğimiz ne ince, ne derin farklar mevcûd olduğu bu makâlelerde gereği gibi tayîn ediyor zannediyorum. Provaların nasıl icrâ olunduğu, her husûsta nelere dikkat ne kadar ve nasıl itinâ edildiğini bu makâleler pek güzel gösteriyor. Mükemmeliyetin, o hayran olduğumuz muvaffakiyetlerin, sanatların, ne bıkmaz, ne yorulmaz gayretlerin semere-i sa'y ve itinâsı olduğu tezâhür ediyor.

Avrupa'da tiyatro, herşey gibi erkânının hayatını zabt ve işgâl etmiş, kendilerini teshîr etmiş bir şeydir, çünkü Avrupa'da tiyatro bizim burada anlayamayacağımız kadar mühim bir iştir; burada, aktörler, aktrisler, beş on kuruş alıp beş on alkış toplamaktan başka birşey düşünmezler,

istikbâllerine gelince kendileri de herkes gibi ondan emin değildirler, ve zaten birşey beklemezler; müdür ise, en çok en çok üç beş kere oynanacak kötü bir oyuna hiç ehemmiyet vermez, onun maksadı gürültü ile, patırtı ile, bir dolandırıcılık daha yapıp beş on kuruş fazla kazanmaktır. Halbuki Avrupa'da muvaffakiyet kazanan bir oyun yüzlerce defa vaz'-ı sahne edilerek tiyatronun hayatını ve servetini temîn ettiği gibi, oyunu oynayarak izhar-ı mahâret etmiş oyuncularında şöhretini ve binâenaleyh istikbâlini temîn eder.

Ve işte neticenin bu farkı esbâbın farkını ve esbâbın farkı neticenin farkını mucib olarak asıl tiyatrolarla bizim tiyatrolarımız arasındaki bu büyük farkı teşkil ediyor.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1124, s.123-127

TİYATRO HAYATI [II]

Para Meselesi

Avrupa'da her sabah gazeteler açıldığı vakit, doğru olarak mazbût ve herkesin hayret ve takdîrine marûz olmak üzere, muvaffakiyetle oynanan oyun hâsılâtının kayd olunduğu görünüyor. Sene nihayetinde bu hâsılât cem olursa, nasıl bir yekûn zuhûr eder? Ve bir kere masraf çıkarsa, terâküm eden kâr kimlerin arasında taksîm olunur?

Avrupa'da tiyatroların bütçesini tayîn etmek ve bunu Paris'te erbâb-ı zevkin eğlence için ne kadar para sarf ettiklerini öğrenmek bizim için oldukça eğlenceli olacaktır.

Bizde burada olduğu gibi Avrupa'da da herkes hayatın pahalılığından ve mesârifin tenkîsi lüzumundan bahseder. Diğer taraftan tiyatrolarda mevkilerin fiyatları bir taraftan tezâyüd ediyor. Bundan, gayr-i muntazır bir netice olmak üzere şu tezâhür eder ki: Tiyatroya rağbet her gün tezâyüd etmektedir.

İkinci imparatorlukta, 1860 senesinde, o vakit ki Paris nüfusu olan 1.800.000 kişi için 36 tiyatro kâfi geliyor idi. Bugün, 2.800.000 nüfustan ibaret halk için 121 tiyatro, musikî mecmâi, konser, sirk, sinematograf ve ila-âhir var. Yani, şu demek ki, elli senede, payitahtın nüfusu

tahminen üçte bir nisbetinde tezâyüd etmiş iken, tiyatroların ve buna müşâbih binâların adedi dört misli çoğalmıştır.

1860 senesinde, bir Bulvar Tiyatrosu'nda bir koltuk beş frank idi. Bugün on üç frank vermek lazımdır.

Hele bir parlak, gürültülü oyun veriliyor mu, ilanda meşhûr bir aktörün ismi görülüyor mu, hemen tavana en yakın bir köşedeki bir kişilik bir yer bile yirmi franga çıkar. Sonra bu pahalı mevkiler de birkaç hafta evvel, bin türlü müşkilâtla kapanın elinde kalır.

Parislilerde bu tiyatro inhimâkı umumîdir. Hakikaten hükümetten tahsîsât alan tiyatrolarla, mümtaz bir halka mahsûs olan Bulvar Tiyatroları hâsılâtın en büyük kısmını zabt ederler: Tahsîsâtlı tiyatrolar 9.531.000 frank, Vodvil, Jimnaz, Rönesans, Port-Sen-Marten, Sara Bernard Tiyatrosu, Rejan Tiyatrosu, Antuan Tiyatrosu, Varyete gibi edebî tiyatrolar ise, 10.000.000 frank tutuyorlar. Umumî mahallelerin konserleriyle tiyatroları ise, kendilerine göre mühim bir meblağa vaz'-ı yed ediyorlar, işte hüküm ediniz: 1911 senesinde 6.900.000 frank hâsılât kazanmışlardır. Bunlara ahîren fevkalade rağbete nâil olan sinematografları da dahil etmelidir. Çünkü aynı sene zarfında sinemalarda 2.804.000 frank kazanmışlardır.

Bu hâsılâtın tezâyüd ve tenâkusuna sebep olan şeyi bilmek mühim bir şeydir. En iyi aylar, azamî mikdarı aşan hâsılâtın toplandığı zamanlar kanun-ı sani, şubat ve mart aylarıdır. O vakit Paris ağzına kadar doludur, zira, kanun-ı sani bidayetinden itibâren kır mübtelası olanların gecikmiş oldukları şatolar boşalır, ve herkes payitahta koşar. Nisanda, paskalya tatilleri Paris'i nim boşaltır; sonra mayıs ile beraber tiyatro hayatı için altın devri tekrar küşâd edilir; "mevsim" kıvamını bulur ve Paris zengin ecnebîlerle taşar. Yazın ise, operadan Komedi Fransez'den birkaç tiyatrodan başka bütün tiyatrolar kapalıdır.

Haftanın en iyi günü cuma ertesidir. En az iyi olanları ise, pazar ertesi ve cuma günleridir. Penç-şenbe ile pazara gelince, en güzel hâsılât matinelere toplanır. Malûm olmalıdır ki matinelere yeni bir icaddır. Bunu evvela teşîs eden Komedi Fransez'in eski bir oyuncusu olan Balandr'dır ki Şatüle Tiyatrosu'nda başlamıştır.

Tiyatro hâsılâtı kadar kabil-i teessür ve daha hassas birşey yoktur. Bir ihtilâl-ı siyâsî, bir hudud hadisesi, havanın hali, pek tezâhür peyda eder. Mesela, yirmi altı sene evvel, bir kanun-ı sani akşamı fevkalade kar yağmaya başlamıştı: Odrion Tiyatrosu'nda hâsılât 65 frank oldu! Daha yakında 1908 Kanun-ı evvelinin 29. akşamı, Paris'i kar örtmüş olduğundan, hâsılât tiyatrolarda

yarı yarıya tenezzül etti. Nihayet 1910 senesinde Sen Nehri'nin tuğyanı esnasında Kanun-ı Saninin 30 ve 31. akşamları, elektrik ziyâsı mevcûd olmadığından rast gele bir ziyâ ile oynanan tiyatrolar 5000 franga bedel 1000 frank hâsılât yaptılar.

Şimdi Paris tiyatrolarının hâsılâtının yekûnünü görelim; bu her gün tezâyüd etmektedir: 1850 senesinde sekiz milyon raddesinde idi. 1867 senesinde, 22 milyona bâliğ olmuştur. 1889 senesinde ise, 32 milyon franga yükselmiştir. 1869 senesinde bir senede yalnız altı milyon bir tezâyüd-i meşhûr olmuştur, 1911 senesinde 60 milyon yakın, ve müfredâtıyla olursa, 56 milyon, 872.484 franga bâliğ olmuştur.

Halbuki Paris halkının elbiseleri için senevi 130 milyon, teshînleri için 70 milyon, doktor ve eczâ mesârifî olarak 21 milyon masraf ettikleri hesab olunmuştur. Bu adetleri tiyatro hâsılâtıyla mukayese ediniz, göreceksiniz ki Parisliler senevi olarak elbise masraflarının nısfını ve ısınmak masraflarının aynını ve sıhhatleri için sarf ettikleri meblağın üç misilini tiyatro için harç ediyorlar.

Bu altın dalgaları nereye gidiyor ve bu milyonlar kime istifâde-bahş oluyor? Tabii evvela tiyatro müelliflerine. Mesela, Andromak namındaki eserini bugünkü para ile üç yüz elli franga terk etmiş olan Racine kadar çıkmaksızın, üç perdelik bir oyunu için gecede on beş frank alan meşhûr Sakrib, yahut istirdad-ı hükümet devrinde büyük bir muvaffakiyete nâil olmuş olan “Hırsız Kuş” oyunu için gecede dört frank alan Döyenev nam müellif nerede?

O vakitler, tiyatro müdürleriyle müellifler arasında tahakküm hükümran imiş. Götürü pazarlık olur imiş. Her oyunda tediye edilecek muayyen bir mikdar mukâbilinde, müdir oyunun hakkını satın almış. Tiyatro aylarca seyirciyle dolu olsa bile müellif bundan istifâde edemez imiş; o hakkını aldığı için, kani olmak mecbûriyetinde bulunur imiş. Mesela, “Harika-engîz Kedi” nam oyun bir seneden fazla bir zaman bütün Paris halkını celb etmiş, her akşam dört bin frank hâsılât ile beş yüz gece oynamış ve tiyatro bundan iki milyon frank kazanmış. Halbuki müellifin ne aldığını merak ederseniz beş bin franktır.

Bu eski adetleri Sakrib alt üst etti. 1829 senesinde onun talebi üzerine, tiyatro müellifleri birleştiler, ve ondan sonra tiyatro müdürleriyle muameleden imtinâ ederek evvelki muayyen mikdara bedel hâsılâttan yüzde bir mikdar almak kararlaştı. Ve “Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti” tesîs etti.

O vakitten beri bu cemiyet muammer oldu. Bugün bu bir milyoner cemiyetidir. Tiyatroların şöhretli yahut meçhul mübtediler olsun âzâları namına hâsılâttan hisselerine düşen mikdarı cemiyet memûrlarıyla tahsîl ettirir. Muhtelif tiyatroların tabiatlarına göre bir tarifeleri vardır. Mesela Komedi

Fransez en civan-merdidir; oyunu orada oynanan müellif hâsılâttan yüzde on beş alır. Hâsılât ise en aşağı sekiz bin franga kadar olduğundan, demek bir oyun müellifine gecede 1200 frank getirir.

Opera daha az âlî-cenap olarak, bestekârlarla muharrirlere hâsılâttan yüzde sekiz verir. Fakat diğer tiyatrolar için hakk-ı telif yüzde on ile on iki arasında ve vilâyetlerde, yüzde altı ile on arasında tehallûf eder. Mülkiyet-i edebiyenin daha yeni ve pek nâ-tamam olarak temin edilmiş olduğu memâlik-i ecnebiyyede, tarife pek muhtelifdir. Bazı oyunlar efsane-âmiz hâsılât vermiştir. Mesela, Zaza oyunu Amerika'da yalnız hakk-ı telif olarak 800.000 frank vermiştir.

Dumazade, pek erken geldiği için mülkiyet-i edebiyenin son muvaffakiyetinden istifâde edememiş idi, ve hesabına nazaran Amerika'da oynanan La Dame Au Camelia'dan on milyon frank hakk-ı telif ziyân etmiştir.

Sözün kısası Paris'te olsun vilâyette yahut memâlik-i ecnebiyyede olsun, Tiyatro Müellifleri Cemiyeti 1911 senesi zarfında hakk-ı telif olarak 2.699.013 frank para almıştır. Şimdi, bu 605 milyon franga, "Küçük Cemiyet" denilen ve kafe-konserlerde, ve ikinci sınıf tiyatrolarda oynatılan eserler için hakk-ı telif toplayan bir ikinci cemiyetin topladığı miktarı da ilave ederseniz 10.674.864 frank yeküne nâil olursunuz ki bu mikdara, filan oyunu filan veya falan memlekette oynatmak hakkı için bazı tiyatro müdürlerinin verdiği paraları da ilave etmek münâsiptir. Fakat bu bedel içinde her müellifin hakkı müsâvi değildir. Mesela, muzafferiyetten muzafferiyete koşan müellifler vardır; diğerleri ise, muvaffakiyetsizliğe dâcâr olarak pek fakir kalırlar. İstatistike nazaran 1911 senesinde altı yahut sekiz müellif, sahne kralları, 150 bin franktan 300 bin franga kadar para almışlardır. Yirmi beş müellif ise, 90 bin franktan 120 bin franga kadar, diğer yirmi beş müellif ise 15 binden 35 bin franga, ve bâkiler ise 500 franktan 5000 franga kadar para almışlardır.

Tiyatro müelliflerinden sonra, tiyatroların parlak hâsılâtından en çok istifâde edenler, Paris'in fukarâsıdır. Evet hâsılâttan fukarâ için de, "Muâvenet-i Umumiyye" namındaki daire vasıtasıyla muayyen bir miktar alınmak usuldendir.

Her akşam, bu idârenin bir memûru tiyatroya gelerek, hâsılâtın miktarını tahkik eder, ve fukarânın hissesine düşen miktarı der-cîb eder.

Bu ise On Dördüncü Louis zamanından beri devam etmiş bir usul olmakla beraber bugün kanunlarla tasdik edilmiş olduğu için en kati muhkem bir iştir.

Mesela 1911 senesi zarfında "Muâvenet-i Umumiyye" idâresinin Paris'te, vilâyetlerde, müstemlekâta aldığı paranın yekünü 10 milyon 782.465 franga bâliğ olmuştur. Yani, tiyatrolar onun bütçesinin dörtte birini temîn ediyorlar.

Hâsılâtın dörtte biri müelliflerle fukarâ için ayrıldıktan sonra, kalan para ne olur?

Bunun bir büyük kısmı, oyun yazmadıkları halde, tiyatroya ait sanat erbâbına tevzi olunur. Bu sanatlar ise lâ-yuaddır. Tiyatro hakkındaki bu rağbetten ne mahviyet-kâr adamlar memnundurlar!

Mesela, operayı ele alalım. Bu tiyatro Paris içinde bir ikinci küçük pâyitahttır.

Operanın işgal ettiği mesaha 429.000 metre murabbai olup içinde 18 merdiven 1253 kuyu ve 7593 anahtarı vardır. Burasını köşesine bucağına kadar hakkıyla kimse bilemez denilecek olsa mübalağa edilmemiş olur.

Bu cesîm kovanda kullanılan memûrların sürüsünü tasavvur ediniz. İşte idâre memûrları:

2 Müdür

1 Katib-i umumî

1 İdâre katibi

1 Abonman başkatibi

1 Başmuhasib

1 Kasadar

1 Muhasib

2 Lokasyon memûru

1 Tercüman

1 Müfettiş

1 Kasa garson

1 İdâre mübâşiri

4 Kalem garsonu

Yani 19 memûr ki bunlara idâre erkân-ı heyeti denilebilir. Sonra sahnenin erkân-ı harp heyeti gelir:

1 Müdür

1 Umumî rejisör

1 Sahne rejisörü

1 Rejisör muâvini

5 Teganni ustası

2 Perdecî

- 1 Suflör
- 4 Haberci
- 3 Müfettiş
- 2 Prokar muâvini
- 1 Edevat-ı lazime reisi
- 23 Edevat-ı lazime heyeti
- 1 sahne şef d'orkestri
- 60 Müzikacı
- 10 Şoför

Yani cemien yekün 116 memûr. Bunlardan başka ehemmiyetli olmak üzere kadın erkek oyuncular gelir ki bunların adedi de 57'dir.

Şimdi de bir reisin ve bir reis muâvininin taht-ı idâresinde 108 hânende zümresi, bir orgçu, üç reisin etrafında toplanmış ve bir garson dorkestrle takîb olunan 105 müzikacı, 277 figüran ki cemien yekün 497 başka memûr daha vardır.

Daha sonra latif ve hafif bir bölük gelir ki bu da iki hoca, bir de rejisör, ve 5 muallim ve 52 tabi ve 90 erkek ve kadın raksçı ve 62 talebeden mürekkebalet takımındır.

En sonra ise, her işten ve her birşeyden muâvinlerin sürüsü gelir:

Mesela, bir baş kontrolcü, dört kontrolcü, dört müfettiş; on bir gösterici, iki kapıcı, dört buralist, iki kapı muhafızından mürekkebalet heyeti.

Dört kapıcıdan, mağaza makinistinden, bir çilingirden, bir doğramacıdan, bir tenekeciyen mürekkebalet ve başlarında bir mimar bulunan binânın muhafaza heyeti.

On gece bekçisi, dokuz devriyeden mürekkebalet yangın heyeti. Seksen makineciyen, yirmi iki marangozdan, beş çilingirden, iki yorgancıdan, dört terziden, ve yüz elli makinist muâvininden, on iki yorgancı muâvininden, bir mağaza bekçisinden mürekkebalet ve bir reis, bir reis muâvini, ve dört diğer muâvinden ibaret bir heyet tarafından idâre olunan makine heyeti. Daima reis ve reis muâvinleriyle yirmi altı elektrikçi. Yüz otuz altı giydirici kadın ve erkek.

Nihayet daha birtakım üçüncü derecede ufak tefek teferruât ile 1547 kişi ki bütün bunların maaşı esas olarak tahallüf eder; fakat bu muâvinlerin en küçüğü mesela terzi amelesi günde üç veya beş buçuk, başlıca terziler senede 800, 900, 1000 frankla beher geceler için 75 santim tazmînât ve

harici terziler günde 3,4,5 frank almakta iseler de, bunların yekünü verilen paraların mikdarını çoğaltır.

İşte, böylece, bu 1547 kişi için opera tiyatrosu senevi 2 milyon 700.000 frank maaş vermektedir.

Komedi Fransez'de masraf 2 milyon, 200.000 franga bâliğ olur. Bunun memûrları 489 kişiden mürekkeptir. Bunların ekserisi küçük memûrlardır. Mesela, 31 müşterek ve 35 namzed aktörden, ve 11 kişiden ibaret idâre heyetinden başka, 33 locacı kadın, 14 giydirici kadın ve erkek, 34 makinist, 15 yorgancı, 6 terzi, 6 terzi kadın, 70 figüran, 16 süpürücü, ve 21 muhtelif memûrlar vardır. Yalnız makinistler senede 76.451 frank ve süpürmeğe memûr olanlar ise 16.850 frank maaş alırlar.

Opera Komik'in tiyatrosunun mesarif-i yevmiyesi 2 milyon 56.700 frank olup bunda umumî mesarif dahil değildir.

Odeon, maaş olarak 589.887 frank verir ki bunun 175.297 frangı artistler ve 43.890 frangı da makinistler içindir.

Daha muktesid davranmağa mecbûr olan ve tahsîsât almayan tiyatrolarda bile memûr ve amele olarak mevcûd olan muâvin gürûhu çoktur, ve aldıkları maaş mühim yekûna bâliğ olur.

Mesela, Geyte Tiyatrosu'nda, vaz'-ı sahne ısrafı olduğu için, makinistler 60.000 frank alırlar, takımçılar 30.000, ve figüranlar 20.000, elektrikçiler 1.2000 süpürücüler 9.000 ve nihayet kunduracılar 6.000 frank alırlar.

Memûrların maaşı tiyatro idârelerini mahveden bir masraftır. Fakat masraf yalnız bundan ibaret değildir.

Dekorlar, kostümler, elektrik ziyaları, kışın teshîn ve gazetelerde ilan lazımdır. Demek ki, tiyatroların hâsılâtından müstefid olacak bir takım ağızlar daha peydâ oluyor.

Bu yeni müşterekler arasında, dekorcularla elbiseçiler en iddia kârlarıdır. Opera sahnesinde görülmüş vaz-ı sahnelerin en mükellefi, en mutantını 1887 senesinde oynanmış, "La Dame de Monsörö" oyununun dekoru idi.

Bu pek muhteşem idi, fakat masrafın yekunu da 270.000 franga bâliğ oluyor idi. Reyer'in Salambu Operası da aynı masrafla oynandı. O vakitten beri daha az masrafla o kadar nefis oynamak

için çalışıldı. Fakat operanın ebadının cesameti malum olduğu için, yeni bir oyunun vaz'-ı sahnesi en aşağı 100.000 frank mesârifi müstelzemdir.

Opera Komik ile Komedi Fransez'de vaz'-ı sahnenin parlak olmasına pek itina edildiği için, Opera Komik'de 235.000, Komedi Fransez'de 175.918 frank masraf edilmekte olup bunun 114.844 frangı yalnız elbise içindir.

Zaman-ı hazırâ ait oyunlar oynanmakta olan ve binâenaleyh pek masraflı ihyâ-yı edvâr-ı tarihiyye ile meşgul olmayan tiyatrolarda vaz'-ı sahne o kadar masrafı mucib olmaz; mesela, Vodvil Tiyatrosu ki, dekorculara senevi 30.000 frank, ve eşyâ-yı beytiyye kirasına 12.000 frank masraf edilir.

Fakat vaz'-ı sahneden sonra daha ne masraflar vardır!... Mesela, tenvîrât idâreleri harab eder. Komedi Fransez'de senevi 102.803, Odeon'da 84.134 Geyte'de 60.000 frank tenvîrât masrafı vardır.

Hele ilan meselesi?

Komedi Fransez'in ilanât için senevi ne kadar masraf ettiğini isterseniz?

28.100 frank!...

Diğer tiyatroların ilan için daha çok masrafları olur. Mesela: Geyte 35.000 frank, Odeon 49.310 frank ilan ücreti verirler.

Paris tiyatroları en çok para kazanan tiyatrolar değildir. Vilâyetlerde ve memâlik-i ecnebiyyede terfîb edilen turneler mühim, pek mühim para işinde bulunurlar.

Meşhûr aktörler tarafından terfîb olunan bugünkü turneler, peşinde yığın yığın eşya taşıyan, sürü sürü memûr götüren, ve bilhassa dolu bir kasaya muhtaç hareket halinde bir idâredir. Bunlardan birinin bütçesini âtiye kayd ediyoruz:

Bu turne Fransa'yı her cihetten kat ettikten sonra, İstanbul'a, İstanbul'dan Petesburg'a, oradan Amerika-yı Şimalî ve Cenubîyi dolaşarak tekrar Paris'e avdet etmiştir.

Şimdi evvela masraf:

	<u>Frank</u>
Daha Paris'te iken müelliflere oyunlarının hakk-ı telfîfi olarak	150.000
Bunların kopyeleri için	20.000
Oyunlar tarihî ise elbiseler için	40.000

Artistlerin ve memûrların yol harçları ve eşya nakliyesi	120.000
Yolda her ay verilen artist maaşı	500.000
Yolda her ay verilen memûr maaşı	60.000
Şehirlerde tiyatro kirası, gazete ilan bedeli	450.000
İlan tabiiyesi	80.000
Mektup, telgraf, ve sâire masrafı	60.000
Nâgeh-zuhûr ve muhtelif masraflar	10.000
Yekûn	1.490.000

Bereket versin ki ecnebî bir şehirde bir Fransız tiyatro kumpanyasının vusulü haberi, seyircileri küme ile koşturur.

İşte bu sayede bahsettiğimiz turnenin mecmu hâsılâtı 1.800.000 franga bâliğ olmuştur ki, 310.000 frank bir kâr edilmiş demektir.

Turnelerin ihtiyar ettikleri masrafların dehşetine bir misal daha: Mösyö Ölman Rusta'nın meşhûr Eglon oyununu bütün Avrupa'da oynatmak üzere turne tertîb ettiği vakit, yevmiye hâsılât vasatî olarak 4000 franga bâliğ oluyor idi.

Halbuki 150 kişiden mürekkebe olan kumpanyanın günde aldığı maaş 1300 frangı tutuyor idi.

Biraderi Varyete Tiyatrosu'nun meşhûr komiki Mösyö Alber Brassur ile beraber her sene bir turne tertîb eden Mösyö Jul Brassur tabii olarak daha az masraf eder.

Hal böyle iken, üç ay zarfında yalnız artistlere 100.000 frank ve ilan ücreti olmak üzere 10.000 frank verir.

Avrupa'da tiyatro denilince, ne daha bizim havsalamızın idrâkten âciz olduğu bir büyük iş olduğu bu tafsîlât ve makalât-ı mütekaddime ile hakkıyla tezâhür etmiş demektir.

Bir kere bu taayyün ettikten sonra bizim gibi bîçâre, sanatın şerait-i esasiyyesinden tamamiyle gâfil ve câhil-i acezenin tiyatrodan bahsetmesi, tiyatro oynamak ve kumpanya teşkil etmek istemesi ne gülünç bir masharalık olduğunu düşünmek lazımdır.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1135, s.395-399

TİYATRO ve EDEBİYÂT

Tiyatrolar edebiyâtın bir rûkn-i mühimmidir. Bunda, Yunanistan-ı kadimden beri, kimsenin şübhesi yok idi. “Sofokles”un “Euripides”in hailerleri Yunanistan-ı kadim âsâr-ı edebiyyesinin kıymettâr birer yadigârı olduğu gibi, Shakespeare’in tiyatroları da İngiliz’in edebiyâtının medar-ı iftihârıdır.

Halbuki tiyatroların kıymet-i edebiyyesini, bir Amerikalı muharrir, Mîster “Stuart”, ahîren Şimalî Amerika mecmuasında neşrettiği bir makâlede inkâr etmeğe kadar varmıyorsa da tiyatroların halk nazarında, kıymet-i edebiyyesinin hiçbir itibârı olmadığını iddiaya varıyor...

Anlaşıldığına göre, henüz Mîster “Stuart”, Amerika tiyatrolarındaki, eski cereyâna tâbidir. Amerika tiyatro hayatında bir inkılâb husûle getirmek gayretinde bulunan erbâb-ı irfânın himmet ve hizmetine takdîr-hân değildir; yahut bu himmet ve hizmetin halk üzerinde bir tesîr husûle getirebileceğine kanaat etmiyor.

Amerikalılar, kâr ve kesb, zevk ve safa düsturunu uzun seneler bir kaide-i hayat olarak kabul etmiş, bu kaide dahilinde fevkalade bir faaliyet de bulunmağı istihsal-i emele, yani bir taraftan iddihâr-ı servet, diğer cihetten icrâ-yı zevk için, kâfi görmüş iken son senelerde tekemmülât-ı kavmiyyenin mealiyât-ı ruhiyyeyi de icâb ettiğini pek iyi anlamışlardır. Bilhassa bu mühim meselede Amerika nisvânının pek büyük tesîri olmuş, Amerika nisvânı, Amerika’nın nâzım-ı ahlaki tasfiye-kâr ruhu olmak istidâd ve iktidârını göstermiştir.

Amerika’nın tiyatro hayatında da, halk ya cinâî ve entrikalı piyeslerden, yahut sırf kendilerini güldürecek, eğlendirecek sahnelerden lezzet alırken, son senelerde bazı erbâb-ı irfân ve erbâb-ı kalem, Amerikalıları tahlîlât-ı ruhiyyeyi tazammun eden, mealiyât-ı ahlakiyyeyi telkîn eyleyen, sanat-ı nefise ve edebiyât nokta-ı nazarından hâiz-i kıymet olan piyeslere alıştırmak ve tiyatro âleminde bir cereyân-ı edebî husûle getirmek istemişlerdi...

Mîster “Stuart” ise bunun zıddı bir yol tutmak, yahut tiyatrodan bir cereyân-ı edebî hâsıl etmeğe çalışmak beyhûde olduğunu -Amerika için olacak- söylemek istiyor... Bu zatın muhâkeme ve mütâlaasınca, bir piyesin kıymet-i edebiyyesiyile halktan gördüğü rağbet arasında bir münâsebet yoktur... Münekkidler, tiyatroları sırf bir nazar-ı edebî ile görerek, bu nokta-ı nazardan, tetkîk ve tahlîl ediyorlar, bazı tiyatroların büyük bir kıymeti olduğunu, müellifinin zekâ-yı edebîsi, selis ve belîğ ifadesiyile şaşabâr bulunduğunu beyân ediyorlar. Halk ise bu piyeslere karşı la-kayd kalıyor, rağbet göstermiyor. Münekkidlerin katiyyen edebiyât dairesine idhâl etmek istemedikleri, pek

bayağı gördükleri, ölüme, nisyâna mahkûm ettikleri piyesler ise halk için mergûb oluyor; tehâlûkle seyr ü temaşasına koşuluyor...

Amerikalı muharririn fikrinde bir piyeste en rengin sözlerin, edebiyâta numune-i ittihâzına layık beytlerin halk üzerinde tesîri yoktur. Tiyatroya gidenlerin ekseriyet-i azimesi orada efâl ve harekete bakar, sözü dinleyen pek azdır. Oyunun tertîbi her sahnesinde merakı ve heyecanı mucib bir surette ise bundan hoşlanır. Kendini meraka düşüren, tehyîç eden oyunda vukuâtın cereyânını, oyuncuların etvâr ve hareketini takîb eder... Hatta sinematografların bu derece nas nezdinde makbûliyet görmesi de kelâma değil, cereyân-ı vukuâta nasın ehemmiyet verdiğini gösterir... Bir faciada kahramanların sözlerinden ziyâde, sahnede göstermeğe muvaffak oldukları vazları, tavırları, işmizâzları seyircileri teshîr eder... Sinematograflardan evvel pandomimalara gösterilmiş olan rağbet de halkın mizaç ve tabiatını anlatır... Velhasıl Mister “Stuart”ın rey ve mütâlaasına göre tiyatronun edebiyât ile büyük bir alâkası yoktur; hatta “Shakespeare”in tiyatrolarını inzar-ı halk da mergûb ve makbûl eden bu şâir-i bî-hemtânın edebiyât-ı bediası değildir. Ancak tiyatroların vukuâtıdır. Mister Stuart, bir Fransız edîbin, tiyatroya gittiğim zaman kulaklarımı tıkırım da piyesi öyle seyredirim, demiş olmasını da müddeasını isbât etmek için, hatıra getiriyor...

Herhalde bu zatın mübalağası var. Kimse diyemez ve iddia ki dünyada ne kadar tiyatro yazılmış ise cümlesi de saha-ı edebiyâta girebilmiştir. Avam için yazılmış öyle entrikalı oyunlar, cinâyetlerle, katllerle dolu piyesler var ki bunlar için bir kıymet-i edebiye tasavvur etmek, bir edîbin, bir münekkidin aklına gelemez ve gelmemiştir. Avrupa'nın en meşhûr salonlarına ve müzelerine kabul olunan ve bedâi-i hilkat ve bedâi-i tabiatı tasvîr için resmedilmiş olan kıymet-dâr tabloların sanat-ı nefisece mergûbiyeti bâlâterdir. Müzelerdeki çıplak kadın resimleri birer harika-ı sanat olduğu gibi fessâd-ı ahlak eden fuşşiyat resimlerinde hiçbir zaman sanat-ı nefise akla gelmez... Tiyatroları da edebî ve gayr-ı edebî olarak iki kısma tefrîk etmek zarureti vardır. Mister Stuart bu ikinci kısımdan bahsetmiş olsaydı bir şey denilmez idi. Bunların edebiyât ile alâkası mutasavver olamazdı. Halk, her yerde ve -Amerika'da da- zannolunduğu gibi müteali değildir. Hayr u şerrini tefrîk etmeyen çocuğa benzer. Çocuk, noksani-i muhâkemesiyle, birçok şeyler ister, zevke dalmadan hoşlanır. Fakat velisi, vasîsi harekâtını tanzîm, mealiyât-ı ahlakiyyesine yardım eder. Tiyatrolar ve tiyatro müellifleri de mürebbi-i nâstır. Avam bunu seviyor diye avama itibâ etmekten ziyâde onları tehzîb ve terbiyelerine ahlak-ı fâzılalarına hüsn-i tesîr gösterecek yola sevk etmeli. Rakıya, absente alışanlar teşvîk olunmaz, belki onlar saf ve temîz su içmeğe sevk olunur.

İmzasız

BİZDE TİYATRO, BİR İKİ SÖZ AVRUPA'DA ...

İlan-ı Meşrutiyetten bir az evvel, bir iki zat-ı muhterem ile meşrutiyetin ilanı karib olduğu hissiyle söyleşirken deniliyordu ki: Başımızdan bu belâ-yı istibdâd kalkınca memlekette ve millette öyle bir feyz ve inkişâf hâsıl olacak ki!... Bîçâre millet terakki ve tekemmüle, irfâna hasret kaldı, inkişâf-ı milliyeye, milletin terbiye-i medeniyyesine, tezyîd-i irfânına, küşayiş-i ezhânına hizmet edecek en mühim vasıtalarından biri tiyatrolar olacak... Erbâb-ı fikir ve kalemden birtakımı, bu husûsta millete ve vatana hizmet etmeği bir vazife bilerek öyle piyesler yazacaklar. Efkâr-ı umumiyye-i millete öyle tesîr edecekler ki bu tesîrât saha-ı vatanda fiyuzâta sebep olacak!...

Nice tatlı hayaller gibi bu da bir hayal oldu. Vakıa erbâb-ı irfân ve danışten bazı muhterem zevat teşebbüsâtta bulundular, toplandılar, yazdılar. Ne çâre ki ümid ve intizâr olunan neticeye varılamadı, hatta yaklaşılamadı bile... Ne müsaid zemin bulundu, himaye ve sahabet gösterebilmeleri mümkün olanlardan, mesela hükümetten, yahut vatan ve milletini cidden severek fedakârlık gösterebilecek olan erbâb-ı servetten himaye ve sahabet görülmedi... Ümidler ufûl etti, hayaller boşa çıktı... Bu işte yalnız kâr u kisb tamama düşmüş olanlarda hâib ve hâsir kaldı.

Bir zamanlar, bizde tiyatronun, terbiye-i medeniyyeye tesîri anlaşılmiş gibi idi. Mesela müteveffâ Güllü Agop Efendi, zamanın erbâb-ı fikir ve kalemiyle teşrîk-i mesai ederek tiyatroculuk sanatında memleket için bir inkılâb hazırlamak istemişti. Gedik Paşa Tiyatrosu bu gayretin bir nişanesi idi. Ne çâre ki hakan-ı sabık, taassub ve cehâlete istinad ettirdiği politikasıyla milletin feyz ve tealisini icab edecek olan efkâr-ı hürriyet-perverâneye ve mezaya-yı irfâna düşmanlığıyla yalnız bu cereyânın önüne geçmekle kalmadı. Gedik Paşa Tiyatrosu'nun binâsı yerle yeksân edilmek şartıyla binâdan bile intikam alındı. Güllü Agop Efendi'nin Gedik Paşa Tiyatrosu ise Naum'un tiyatrosuna halef olmuştu. Naum'un Tiyatrosu ilk cereyânın âbidesi idi.

Biri der ki:- Gazetelerden birine yazılmıştır.- Memlekete hürriyet geldi, feyz ve inkişâf başladı, diyebilmek için acele etmeyiniz, bekleyiniz. Abdülmecid Han devrinde, şimdi Dolmabahçe'de cami-i şerifin karşısında ahur olan binâ, mükellef bir tiyatro idi. Taassub camiin, dergâhın kurbunda tiyatro olamaz, diye hükmünü geçiremiyordu. Tiyatro, bir zevk ve sefahat yeri değil, bir "Mekteb-i edeb" diye görülüyordu. Bu tiyatroda mükellef oyunlar veriliyor, padişah ve vükelâsı, saray erkânı altın kafesli localarda harem-i hümayûn, süferâ ve muteberân-ı ecânib hazır bulunuyordu. Sabrediniz, bir kere bu devre kadar gelelim geçmiş zamanı tazmîn edelim sonra ilerlemeği düşünelim...

Halbuki Avrupa'da, medenî âlemin her tarafında tiyatrolar, en mükellef ve ciddileri hükümetlerin himayesinde bulunmak ve tahsîsât-ı külliye almak şartıyla müessesât-ı medeniyyenin -ilm ve irfân müesseseleri- en mühimlerindenidir. Halk için gerçekten birer mekteb-i edeb ve irfândır. Hissiyât-ı milliyenin nâzımı, fikir ve zekânın dayesidir. Hele bu son zamanlara bilhassa Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de, romanlardan, sâir eserlerden, ceridelerden ve risâlelerden ziyâde tiyatrolar efkâr daha ziyâde tesîr göstermeğe başlamış, muktedir müellifler, romancılıktan tiyatro müellifliğine geçmişlerdir. Âlem-i medeniyetteki harekât-ı edebiyeyi ve cereyân-ı efkârı, az çok uzaktan olsun takîb edenler, el-yevm tiyatroculuk sanatının vasıl olduğu derece-i itibâr ve tekâmülü bilirler. Bir musiki-şinâs-ı şehir, bir dahi-i sanat, generaller, mareşeller, dükler, kontlar icad eden hükümdarlar, bir musiki-şinâs, bir dahi yapamazlar, bunun için biz onlara değil onlar bize boyun eğmeğe mecbûrdurlar, demiş idi... Şimdi kraliçeler, imparatoriçeler, krallar, imparatorlar bir aktrisin, bir mahire-i sanatın elini sıkıyorlar, ona hürmet ve takdîr gösteriyorlar. Yalnız hükümdarlar değil herkes bu sanatkârı bir mevki-i ihtirâmında tutuyor... Çünkü saha-ı efkârda hükümran olanlar tiyatro müellifleriyle eserlerine hayat veren sanatkârdırlar. Paris'te yakınlarda oynanmış olan bir piyes hakkındaki küçük bir mütâlaa [208. sahifede] el-yevm tiyatroların nasıl bir cereyân-ı milliyeye ve terbiye-i içtimaiyyeye tevfiik olduğunu gösterir sanırız.

Tiyatrolarda ve Sahnelerde Terakkiyât

Avrupa'da tiyatroların terakkiyâtı 1500 senesinden başlamıştır. O vakte kadar sahne-i temaşa mütebeddil değil idi. Sahnenin arka tarafında dağ, tepe resm olunmuş bir perde bulunur; her oyun için bu sahne değişmez idi. Yan taraflara "kulis"ler yapmak ve oyuna göre perdeleri değiştirmek, oyuna, icab eden muhiti vermek o tarihten sonradır. Tiyatroların hal-i hazırdaki tekemmülâtına meydan açan İtalyanlardır. İbtida İtalyanlar, tiyatrolarda sahnenin tertîbât ve tezyînâtını sahneye ve oyuna göre mütebeddil bir hale koymuşlar, tiyatroya bir hayat getirmişlerdir. Sahnelerin tertîb ve tezyîni ayrıca bir sanat olmuştur.

İtalya'da, Fransa'da, kısmen Almanya'da tezyînâta pek çok ehemmiyet verilirdi. İngiltere'de, İsveç ve Norveç'de halk tiyatro sahnelerinin tertîbâtından ziyâde piyesin ruhuna dikkat ettikleri, mesail-i içtimaiyye ve ahlakiyyenin tedkîk ve tahlîlinden hoşlandıkları için oralarda ve sahnelerin hakikate ve tabiate muvafık olması, fazla alâyişten âzâde bulunması iltizâm edilmiştir. Yavaş yavaş her tarafta piyesin ruhuna göre tertîbât yapılmış, oyuncuların piyeste tasvîr olunan eşhâs ne halde ve ne mertebede ise onlar gibi giyinmesine, sahnelerin de ona göre tertîb edilmesine dikkat olunmağa başlamıştır. Mamafih, sahnelerinin külfet ve ihtîşâmına ehemmiyet verenler tiyatrolar da çoktur. Tiyatroların birtakımı ise ancak piyesin ruhuna, ahvâl-i hayatiyye ve mesail-i

içtimaiyyeye taallukuna ehemmiyet vermektedirler. Herhalde sanayiî terakkisi tiyatrolarda pek büyük tahavvülâta sebep olmuş ve olmakta bulunmuştur.

Tiyatro sahnelerinin, Münih Tiyatrosunda olduğu gibi, takımıyla devvar bir surette yapılması ve sahne tahtalarının parça parça alt katındaki makinelerle, Budapeşte Tiyatrosunda olduğu gibi, yukarıya kaldırılabilmesi yahut aşağıya indirilmesi sahne tertîbâtında mükemmeliyâta sebep olmuştur. Bu sayede sahneler süratle tebdîl edilmekte, sahneye daha ziyâde hakikat ve tabiat şekli verilmektedir. Ayinelerle de sahnelere bir tarz-ı mahâret-kârâne ile matlûb olan eşkâl ve hayal aks ettirilerek temaşa-girân üzerindeki büyük bir tesîr hâsıl edilmektedir.

Bunlardan başka tiyatro piyesleri ahvâl-i ruhiyye ve içtimaiyye üzerine tetkîkât ve tahlîlâtı câmi olduğu, âzâ-yı vaka buna göre intihab eylediği için el-yevm cihan-ı medeniyette aktrislerin ve aktörlerin pek vasi malûmâta sahib olmalarını edebiyâta, psikolojiye, içtimaiyâta vakıf bulunmalarını icab etmektedir. Bu cihetle şimdiki aktrisler ve aktörler şâyân-ı ihtirâm ve takdîrler.

Japonya'da Tiyatro

Japonya'nın Avrupa medeniyetinden ne derecede müteessir olduğunu gösteren ahvâlden biri de Japonya'da tiyatroculuğun az zamanda geçirmiş olduğu inkılâbdır. Japonya âdâtıyla eski adetlerimiz arasında bir müşabehet görülüyor. Orada da yakın zamanlara kadar tiyatrolar, bizim ortaoyunlarına benziyormuş. Aktörlük, aşağı bir sanat addolunuyormuş. Hele kadınların bir oyuna çıkması Japon âdât ve ahlakına el vermediği için oyunlarda, tıbkı biz de olduğu gibi, erkekler kadın kıyafetine girerler, zenne taklîdi yaparlarmış. Bu şerait altında Japonya'da tiyatroların ileri gitmesi ihtimâli yok idi. Yavaş yavaş yeni fikirler hâsıl olmağa, Japonların medenî aile teması artmağa başlayınca, Japonya'nın en meşhûr aktrisi olduğu gibi cesâret-i medeniyyesiyle Japonya'da tiyatro sanatının inkılâbına sebep olmuş olan Madam Sada-Yako, ilk defa kadın olarak Japonya'da sahneye çıkmış, Amerika'da ve Avrupa'da dolaşarak tiyatroculuk hakkında hayli tetkîkâtta bulunduktan sonra bu sanatı memleketinde teşvîk eylemiştir. Sada-Yako'nun eserine iktifâ eden daha birçok Japon kadınları çıkmıştır. Bundan sonra tiyatroya rağbet arttığı gibi aktrislerle ve aktörlere nazar-ı takdîr ve hürmetle bakılmış, onlara büyük bir paye verilmiştir. Japonya'da çok geçmeden, kadın kız ve erkek, isteyen tahsîl ve talîmi için bir tiyatro mektebi tesîs olunmuştur. Japon erbâb-ı kalemi de gayrete gelerek Avrupa'nın meşhûr ve makbûl tiyatrolarından bir haylisi Japon lisânına tercüme edilmiştir. "Tokyo"da birkaç sene evvel, Japon tiyatro müelliflerinden "Osanaî"n gayret ve himmetiyle güzel bir tiyatro tesîs ve inşa olunmuştur. Resimli bir tiyatro gazetesi de intişar etmeğe başlayarak bu gazetenin idâresini de Japon mebûsânından bir zat der-uhde etmiştir.

Amerika'da Tiyatro

Amerika'da tiyatro inkişâfâtı beş on seneden beri başlamıştır. Amerikalılar, mukaddema, tiyatroya ancak zevk ve neşe için giderlerdi. Tiyatroya gidince gülmek, eğlenmek isterlerdi. Hayatta kazançtan başka birşey düşünmeyen, hayatı nazârî değil pek amelî surette telakki eyleyen bir millet sıfatıyla, bu hareketlerini muvafık bulurlardı. Fakat birkaç Amerikalı muharrir ve feylesof, tiyatronun terbiye-i içtimaiyyeye hizmet ve tesîri bu tarzla kabil olamayacağını anladılar. İçtimai piyesler yazdılar. Amerikalıların zevk-i ruhani ve vicdanisi ikaz ile bu yoldaki ciddi eserlere karşı takdîr ve râğbet hâsıl ettiler. Avrupa'dan Amerika'ya giden, devre-i sanatkârâne icrâ eyleyen tiyatro heyetleri de Amerikalıları tiyatrodan, gülüp eğlenmekten başka bir zevk, bir istifâde-i ruhiyye tahrîsine sevk ettiler. İşte bu itibârla Amerika'da tiyatrolar zevk ve safa yerleri iken son senelerde birer mekteb-i edeb olmağa başlamıştır. Orada da tiyatronun bir mürebbi-i içtimâî ve medenî olduğu anlaşılmıştır.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1153, s.206-207

AZİM VE MERAM

Paris'te bu yakınlarda, Fransa'nın muhteşem bir mahfel-i edebîsi olan "Komedi Fransez" Tiyatrosunda ilk defa olarak, bu mahfel-i edebînin mühim rükünlerinden bulunan Madmazel "Cecile Sorel" ve "Mösyö "Ferodi" gibi sanatkârânenin fikre hayat veren mahâretiyle, müellif Mösyö "Gustave Guiche"nin "Volvar=Azm etmek" sernameli bir piyesi sahne-i temaşaya konulmuştur. Paris gazetelerininin tahlîlâtına göre, bu piyesin mâhiyeti -tiyatroların terbiyye-i medeniyye ve içtimaiyyeye hizmet ve tesîri itibâriyle- şâyân-ı dikkattir...

Piyesin zemini şudur: Marûf ve mâhir Rişar isminde bir tabîb hayli uzunca bir müddet Hindistan'da ve Japonya'da -kolera ve veba hakkında- tetkîkât icrâsı için seyahat ettikten sonra Fransa'ya avdet eder. Evvelce eniştesi olan "Philipe Destal" namındaki dostunu şatosunda pek mahzûn ve mükedder bulur. Philipe Destal parlamento hayatında parlak bir mevki var iken, belîğ ve muktedir bir hâtib iken dört sene evvel sevgili zevcesini gâib etmiş, bunun kederiyle müdhiş bir asabiyete uğramış bulunur. Rişar bunu tedavi etmek ister. Fakat ilaçla değil, hastaya azim [ve] meram vermek şartıyla... Şatonun civarında "Darye" isminde para çekmeden başka maksadı

olmayan şarlatan bir doktorun idâresinde bir sanatoryum bulunuyor. Philippe buradaki hastalara şatonun bağçesinde gezmeğe müsâde vermiş... Bu sanatoryum da bit-tesâdüf Lorans isminde genç, güzel bir kadın, zengin bir dul kadın tebdil-i heva ediyormuş. Vaktiyle Doktor Rişar bu kadını tedavi etmiş, asabiyetten kurtarmış, bir aralık sevmiş, fakat azim ve meramına kuvvet vererek seyahate çıkmış ve aşkını itfâ eylemiş. Doktor Rişar, hastasını yani Philippe'i tedavi için "Lorans'ı şatoya celb eder. Hastanın bir kadına ihtiyacı olduğunu anlar.

Rişar'ın tedavisi tesîrini icrâ eder. Philippe ile Lorans izdivaç ederler. Philippe eski zevk ve neşesini bulur. Sanatoryumun doktoru "Darye"nin "Lorans"ın üstünde gözü olduğu zengin ve güzel bir kadının elinden kaçmasına infial ettiği için entrikaya başlar. Kötü sözler yayar. Doktor Rişar'ın Lorans'ı sevdiğini, bir dostuna takdîm edip onunla izdivacını teshîl ettiği kadınla aşk ve sevda münâsebetini kesmediğini söyler, dedikodu yayar...

Doktor Rişar, refik-i mesleki Debdie ile düello eder, ona haddini bildirmek ister... Fakat bundan Philippe şübheye düşer. Zevcesi Lorans'ı Doktor Rişar'dan şiddetle kıskanmağa başlar. Yine asabiyete uğrar. Bu asabiyet içinde ve kıskançlıkla Lorans'ı tahkîre kadar varır. Lorans ise bu tahkîre tahammül edemez. Philippe'den iftirak etmek ister. Hatta Doktor Rişar'a bu asabî adam ile yaşayamayacağını söyler. Ondan ayrılıp kendisiyle izdivaç etmeği teklîfe kadar varır. Doktor Rişar'ın hayatını herc ü merc eder. Yalnız vazifesine ve vazifesinin icabâtına tevfiik-i hareket edecek kadar azim ve meram sahibi olmağa çalışan doktor hayatını teskîn eder... Bütün asabîler gibi Philippe de şiddet ve hiddetinden nedamet eder. Şübhesi zâil olur. Rişar azmiyle samimiyetiyle vazifesinden ve tedavisinden başka bir emeli olmadığını Philippe'e isbât eder. Philippe, Lorans'ın yani zevcesinin ayaklarına kapanır. Avfını ister, bunu da istihsâl eder. Neşe ve şetareti yerine gelir. Aile rahat ve saadeti bulur.

İşte azmetmek piyesinin sathice hülasası bundan ibarettir. Bunun felsefesini yapmış olan münekkidler ise zübdesini bir tek cümle ile göstermişlerdir: "İstemek yani azmetmek, bir insanın istemediğini isteyebilmektir."

Bu piyesin azim ve meram hakkında bir tetkîk olmak itibarıyla ve diğer cihetle belki büyük bir kıymet-i ilmiyye ve edebiyesi yok... Fakat yalnız delâlet ettiği bir nokta var ki o da, tiyatro hayatının da hayat-ı içtimaiyyeyi takîb etmesidir. Milel-i mütemeddinenin terakkiyât ve tekemmülâtta pişva olan erbâb-ı fikir ve irfânı, erbâb-ı tetkîki, hayat-ı medeniyye sahasında insanların herşeyden evvel metin bir azim ve merama mâlikiyetleri lazım geldiğini ve terbiye-i medeniyye ve içtimaiyyenin bu esasa istinad ettirilmek iktizâ eylediğini gösteriyorlar. Yalnız mekteplerde tatbik etmek, âsâr-ı ciddiye ile milletlere telkînâtta bulunmak gibi vasıtalarla efrâd-ı millet arasında azim ve

meramı takviyeye çalışmak kâfi görülüyor. erbâb-ı ilm ve udebâ bu cereyâna tabi olarak hissiyât ve efkâr-ı umumiyeye üzerinde büyük bir tesîri olan tiyatrolarla da terbiyye-i medeniyye ve içtimaiyyenin istikmâline çalışıyorlar.

Azim ve meramı takviye, hedef-i âmâldir. Bu hedefe vasıl olmak kolay değildir. Çünkü erbâb-ı fen ve tetkîk bile bu husûsta henüz son sözlerini söylememişlerdir. Sağlam dimağ, sağlam vücûdda bulunur, düsturuna tabi olarak muvâzene-i asabiyyeyi hâsıl etmek ve bu sayede insanı azim ve meram sahibi kılmak isteyen ettiba, doğrudan doğruya, efâl-i hayatiyyenin sıhhat ve intizam üzere cereyânını temîn etmeğe çalışıyorlar. Diyorlar ki: Mide, ema, akciğer, karaciğer böbrek ilââhir vazifelerini tamamiyle ifâ ettiler mi, vücûd tamüs-sihha ve kavi bulundu mu, asab kavidir, muvâzenededir, insanın azim ve meramı kuvvetlidir...

Halbuki yine müdekkikîn-i erbâb-ı marifetten birtakımı da yalnız fizyolojinin yardımını kâfi görmüyorlar. Psikolojinin muâvenetini de elzem addediyorlar. Bir insan sıhhat ve afiyeti yerinde vücûdu kavi ve zinde olduğu halde bazan öyle bir manzaraya tesâdüf eder, hayatta birden bire öyle bir vaka karşısında bulunur ki bu manzaranın, bu vakanın tesîrâtı cümle-i asabiyyesini sarsar ve bu sadme vücûdun efâl-i hayatiyye ve uzviyyesine de intikâl eder, yani fizyolojiye ait tesîrât psikolojiye geçtiği gibi psikoloji tesîrâtı da fizyolojiye geçiyor.

Azim ve meramı takviye için zaten birbirine mürtebit bu fenlerin tetkîkât ve tecârüb-i vasiyasına ihtiyâç var!

İmzasız

SF. c.45, nr. 1153, s.208

OYUN BOZAN

Paris'te "Şanzelize" Tiyatrosunda yakınlarda Madmazel Gladis Maksanis, Mösyö Gotye gibi mühre-i sanatkârân tarafından sahne-i temaşaya konulmuş olan bir piyes Paris halkının az çok rağbetini kazanmıştır. Ünvanı: "Oyun Bozan" müellifi: Mösyö "Edmond Flek"dir. Bazı tiyatro münekkidlerinin mütâlaalarına göre eğer bu piyes mesail-i mühimme-i içtimaiyye, ba-husus bu tiyatrodaki mevzu-ı bahs ve tetkîk edilmiş olan izdivaç meselesi, sosloji ve psikoloji kavaidi daha derince tahlil olunarak ona göre tahrîr ve tertîb edilmiş olsaydı, cemiyet-i beşeriyyenin devam ve tekâmülüne nazaran izdivacın tarzı ve şeraiti daha iyi gösterilseydi gördüğü rağbet ve muvaffakiyetin birkaç katını görecekti. Bu mütâlaa o kadar haklı değil.

Tiyatro hayatından. “Servet-i Fünûn”un evvelki hafta intişar eden nüshasında bir nebze bahs olunmuş idi. Avrupa’da şimdi tiyatrolara, tiyatro piyeslerine meyl ve inhimâk artmıştır. Uzun bir roman okumaktan ise mesail-i içtimaiyye ve ruhiyyeyi daha müessir ve münkeşif bir surette gösteren bir piyesi seyr etmeği, yahut bir iki saat içinde seyr eder gibi mütâlaa eylemeyi tercih ediyorlar... Tiyatro müellifleri ise, ister istemez cereyân-ı umumiye tabi olarak mesail-i içtimaiyye ve ruhiyyeyi birlikte tetkîke çalışıyorlar.

Cemiyet-i beşeriyenin refah ve saadeti, medeniyetin gayesidir. Bu gayeye vusul için cemiyet-i beşeriyeyi sevk ve idâre eden kavanin-i içtimaiyye ve tabiiyenin mahiyetlerini, kuvvetlerini keşf ve taharriye çalışmak, ona göre salim ve savab bir yol bulmak zarureti anlaşılmuştur. Edebiyât da bu sahaya girmektedir. Bugün bir Mösyö (Edmond Flek) hayat-ı izdivacı basit ve sade bir bir surette tasvîr ve irae etmiş olsa da yarın bu hayatı daha müddeki kâne gösterecek müellifler çıkar. Böyle böyle insanlar hakikate yaklaşırlar ve onları hakikate yaklaşturmağa çalışan rehberler de -alimler, edipler, mütefenninler, feylosoflar- daha ziyâde hakikati görüp gösterebilirler.

“Oyun Bozan” piyesinin ilk perdesinde bahtiyar bir aile gösterilmiştir. Liz isminde genç, güzel, ahlakça, malûmâtca terbiyece kemâlâta sahib heman kusursuz bir kadın ile buna layık bir zevce. Mekteb-i hukuktan mezun, ulum u hukukiyye aynı zamanda edebiyât ile müteveggil, ailenin hal ve vakti yerinde, zevce ile zevc biribirinin âşığı, meftûnu, mahrem-i râzı, şefiki ve müzahiri... Bir aile saadeti ne lazım ise hepsi mevcut... Tetebbûât-ı hukukiyye ve tetkîkât-ı edebiyesinde kadın erkeğin gâh gâh katibi, zaman zaman müşaviri her vakit muâvini... Aşk ve muhabbeti, müzaheret mütekailesi, herşeyi âmâde olan bir çift mesud mahlûkun hayat-ı içtimaiyye üzerine tasavvurları, yaz mevsiminde şuralara gideceğiz, birlikte bahtiyarâne şu seyahatleri yapacağız, şöyle gezip eğleneceğiz, yolunda... İzdivacın lezaizini hesap ediyorlar, yalnız bu hesapta unuddukları birşey kalmış. İzdivacın bir semere-i hayatı olacağını unutmuşlar... Liz hamlinin ilk alâmetlerini görünce mahzun oluyor. Mukaddemleri âlem-i hayata vürûdu, meserretlerle karşılanan bu küçük vücûd, şimdi kederlere sebebiyet veriyor. Jüliene, zevcesini tesliyete çalışıyor. Seyahat ve zevk ve safa tasavvurları bir tarafa bırakılıyor.

İkinci perdede çocuk doğuyor. Liz, çocuğuna hasr-ı nefis ediyor. Liz ile Jüliene odalarını ayırıyorlar. Pek mahbûb ve mergûb olan zevcin papucu dama atılıyor. Liz bahtiyar bir zevce mevkini terk ediyor, validelik tahtına geçiyor. Bundan başka birşey düşünmüyor. Yavrusuna hayatını vakfediyor, müşfik bir südnine oluyor. Jüliene’in rahat ve saadeti, intizâm-ı hayatı arada gâib olup gidiyor. Kitapları, yazıları tetkîkleri darmadağınık, bakan yok; anlayan yok. Bir kadın hastalanırsa yahut valide olur ise hayat-ı ailede şüphe yok ki zevc rahatsız olacak. Fakat zamanede

bu rahatsızlık bir icâb-ı hayat görülmüyor: Validelik pederlik bir ailede adeta bir isyanı, bir tuğyanı intaç ediyor. İşte bunun için bir çocuk bir “Oyun Bozan” gibi telakki olunuyor. Jüliene, kendine eğlence arıyor, bu seferde Liz’in kıskançlığı uyanıyor. Valideliğe sarılan genç hayat-ı içtimaiyyeye bîgâne olduğu gibi erkek de hayat-ı ailede bir babanın vazifesine yabancı kalıyor. Bu bahtiyar ve mesud zevce ile zevc arasına, oyun bozan çocuk bir dirliksizlik getiriyor. İş azışıyor, kızışıyor. İgbirarlar, infialler baş gösteriyor. Liz ile Jüliene birbirinden ayrılmğa kadar varıyor. Jülyen gayr-i mütehammil bir halde, zevcesini çocuğunu bırakıp gitmek istiyor. Kendisini tutan olmuyor. Bırakıp gidiyor.

Nihayet zevce ile zevc yine barışıyorlar. İki de hacle-i saadette görülüyor. Bu defa, valide çocuğu için ne kadar müşfik, ne derece himayetkâr ise Jüliene’de valide kadar hiss-i şefkat ve himayetle mütehassis bulunuyor, evlâdının üstüne titriyor. Bu kıssadan alacak hisse de şuna inhisar ediyor. Zamanede erkekler ile kadınlar validelik, pederlik ne olduğunu bilmeden izdivaç ediyorlar. Valideliği, pederliği öğretmek için mümariseye muhtaç bulunuyorlar. Bu mümarise de muvaffak olabilselerse, öğrenebilselerse, hayat-ı aile ender-asten musavven kalabiliyor.

Bundan çıkarılabilecek hüküm: İçtimaiyât-ı medeniyyenin şekl-i hazırı “izdivaç” ne olduğunu bilmiyor. Zevk ve safa için izdivaçlar vuku buluyor, izdivaçta zevk azaldı mı, rabita-ı aile kesele uğruyor. zevce ve zevcden biri daha evvel ihtiyarladı mı, genç ihtiyarlanmış olanı bırakmağa, yahut ihmal etmeğe savaşıyor. Bu halde çocuğa, hayat-ı müşterekenin bin türlü ızdırabâtına tahammül kalır mı? İşte mesele-i mühimme-i içtimaiyye burada!

İmzasız

SF. c.45, nr. 1155, s.256

1913’de 1813 İçin

BİR PRENS, BİR ŞÂİR

Almanya’da hudûse gelen bir vak’a günlerce Alman matbuâtını işgal ettiği gibi Fransız gazetelerine de sermaye-i makal oldu. Bu gazetelerden birtakımı yalnız Alman gazetelerinin neşriyâtını nakil ve hülasa ile iktifa etti. Bir kısmı da mütalaât ve muhakemâta girişti. “Annales Politique à Littéraire”ın müharrir-i hoş-zebanı Mösyö “Briston”da kendine mahsûs bir tarz-ı bî- tarafâne ile meseleyi tahlîl ediyor. Biz de bu tahlîlâta istinâd ediyoruz.

Birinci Napolyon'un bir müddet Prusya'yı nasıl taht-ı tazyîkine almış ve Napolyon'un sükutuyla Prusya'nın hatta Napolyon'un pâ-yı istilası altında istiklallerini gaib eden sâir krallıkların yeniden nasıl bir hayat bulmuş olduğu malûmdur.

“Breslaw” şehri Napolyon istilasının ve sükûtunun, (1813)ün yüzüncü sene-i devriyesi münasebetiyle hatirâtını yâd etmek için Almanya'nın en büyük edip ve şâiri addolunan Gerhart Hauptman'dan bir piyes istemiş idi. Şâir-i şehir, bu piyesi nazm etmiş, kıymetdâr bir eser-i edebî vücuda getirmiştir. Bu piyeste bit-tab Fransızların imparatoru Birinci Napolyon tasvir olunuyordu. Tab-ı serbetâneye, hürriyet-i fikriyyeye ve edebiyeye sahip olan Hauptman Napolyon'u tahkîr ve istihzaya hedef etmek, Prusya kralı üçüncü Frederick Wilhelm'in karşısında Napolyon'u küçültmek şöyle dursun herşeyden evvel hakikate pereştîşkâr olarak, Napolyon'un şâyân-ı takdîr olan meziyetlerini göstermekten de çekinmemiş, bilâhere tevellüd eden münakaşât ve tenkidât sırasında söylenmiş olduğu gibi, Napolyon'un kadri tenzîl ve tezlîl edilmemek Prusyaylıların şan ve şerefiyle de mütenasiptir. Evvelen, milletler biri birini tahkîr ve biri birinin eâzımını tezlîl ile dünyada artık bir şey kazanamazlar. Çünkü medeniyet ve insaniyetin veche-i istikameti bu değildir. Kitle-i umumiyye-i beşeriyenin refah ve saadetidir. En harb-cû hükümdarlar bile sulh ve müsâlemetin idamesine çalışmaktan bahsediyor, bununla müftehir görünüyorlar. Kalben böyle olmasalar bile cihan-ı medeniyet ve insaniyet karşısında başka türlü lisân kullanmıyorlar, kullanırlarsa her taraftan dûçâr-ı tarîz oluyorlar.

Şâir, edip olduğu kadar da muhib-i insaniyet ve müsâlemet olan “Gerhart Hauptman”ın eseri, Breslaw şenliklerini ve meşherini taht-ı himayesine alan Almanya veliahdı Prens Frederick Wilhelm'in hoşuna gitmemiş, eseri takbîh etmiş, muhafzakârlarla cihet-i askeriyeden bir kısmı da prensin tarafını iltizam eylemiş, eserin sahne-i temaşaya vaz'ı men edilmiş.

İşte Almanya'da hürriyet-perverân ile efkâr-ı ahrarânesiyle mütemayiz gazetelerin münakaşâtı bu vak'a üzerine başladı.

“Briston” musahabe-i üsbûiyyesinde diyor ki:

“Esbâb-ı amîkası bizce malûm olmayan bu münakaşayı tahlîle salahiyetimiz yok. Mesele ananâtı, ziddiyeti-i kavmiyyeyi, asla çekme hissini kurcalayacak bir mahiyettedir. Bu sahada Fransızlar bir Prusyalı hakkında hüküm veremeyecekleri gibi, bir Prusyalı da Fransızlar için, aralarında ihtilaf ve tefrikaya sebep olan mesail-i dahiliyyeden dolayı, bir hüküm veremez. Bu meselede yalnız akl-ı selim rehber olabilir. Bu da kâfi değil. Öyle görünüyor ki “Gerhart Hauptman” Kral Frederick Wilhelm'e karşı tecavüzde bulunmamış milletinin hissiyât-ı vatan-

perverânesini rencide etmemiş olmasına göre Almanya veliahdının hareketinde fazla bir eser-i telaş ve isticâl var. Bu şâir böyle sert bir muameleye layık değil idi. İhtimal şâire bu darbeyi uranların kendilerince bu surette hareket etmek için esbâb mevcuttur. Fakat biz bu esbâbı bilmiyoruz.”

“Gerhart Hauptman”ın eseri hakkındaki tedâbir-i şedide Almanya’nın mehafil-i edebiyye ve ilmiyyesinde bir tesîr-i elîm husule getirmiştir. İçtimalar akd olunarak tedbîr-i vakıann hürriyet-i fikriyye ile kabil-i telif olmadığına, ilim ve fen namına, şiir ve edeb namına protesto edilmesi zaruri bulunduğu dair kararlar imzalanmıştır. Vel-hasil bu vaka, Almanya veliahdını az çok müşkil bir mevkide bırakmıştır. Günün birinde Almanya tahtına geçecek ve Almanya tacını giyecek bir zat için milletin hatırasından bu vakayı silmesi tercüme-i halini yazacak müelliflerin, müverrihlerin tedkîk ve tahlîlinden kaçması kabil değildir. Mamafih Almanya’nın imparatorluğa merbut ve tarafdar olan gazeteleri, hükümetin menfaat-ı uzması için âsâr-ı edebiyyenin bir kaide-i şedideye tâbi tutulmasında mazaret buluyorlar. Hürriyet-perver matbuât ise aksini idda ediyorlar. “Birliiz Tagbilad” bir hükümetin hakayık-ı tarihiyyeyi tebdil, kendi keyif ve hevesine göre tağyîr etmesini garayibden addediyor. “Birliiz Çaytonag” ise muamele-i vakıayı Hauptman gibi bir şâir ve bir edib-i Almanya için “şan ve şeref-i milli” olmasına göre şan ve şeref-i milliye tecavüz makamında görüyor. Böylece mesele, şâir Hauptman meselesi olmaktan çıkıyor. Almanya’nın bütün erbâb-ı kalem ve irfanına, bütün mahsulât-ı bedie ve edebiyyesine karşı hükümetin bir muamele-i keyfiyye ve müstebide şekl ve heyetinde ortaya konuluyor. O kadar ki gazetelerden biri müstehziyhane bir surette veliahdın malûmât-ı tarihiyyesi noksan olduğu anlaşıldığından bir tarih muallimi tayîn edilerek kendisine tarih dersi verilmesini tavsiyeye kadar varıyor.

Mösyö Briston bu meseleye hasretmiş olduğu musahebesinde şu fikirleri de der-meyan etmiştir: “Bu hal kuvvet ile zekâ ve irfanın mübarezesidir. Bu mübareze meydanında nihayetül-emr zekâ ve irfan galib gelir. Tiyatro sahnesi millete karşı bir kürsü-i hitabettir, buradan tedâbir-i istisdâd-kârâne; hutebâyı koğmağa kadir olamaz. Sıkılmak, boğulmak istenilen sadaların perdesi, şiddeti bilakis yükselir. Muhabbet-i umumiyye müellif tarafına teveccüh eder. Vaktiyle Onuncu Şarl, Victor Hugo’nun, Kral Eğleniyor, piyesini men etmiş idi, fakat tiyatronun mahdûd temaşa-girânına bedel, bu piyes bî-hadd ve bî-pâyân kar’i buldu. Meni, makbûliyet-i ammeye mazhariyetini temîn etti. Binâenaleyh kralın evamir-i mâniası ona muzaferyet verdi. Almanya veliahdı da (1813) piyesini men ederek şâir “Gerhart Hauptman” a bir âbide rezk etmiş oluyor.”

İmzasız

SF. c.45, nr. 1154, s.232

JAPON TİYATROLARI

Tarîk-i temeddünde epeyce ilerleyen Japonlar sanayi-i nefisenin mühim bir şubesini teşkil eden tiyatrodaki henüz bir eser-i terakki gösterememişlerdir. Bu şube-i sanat Japonya'da basit ve ibtidai şekliyle çıkararak merteye-i tekâmüle yaklaşmak hususunda pek kati bir tahavvüle, pek cüzî bir terakkiye mazhar olabilmıştır.

Birkaç sene evvel kocası Mösyö (Kavakami) ile Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde, bilhassa Paris'te verdiği oyunlarla alkışlara nâil olan Japonyalı Madam (Sada-Yako) gibi birkaç aktrisin daha Japonya'da mevcûd olduğu zannedilmemeli. Madam (Sada-Yako) ile kocası esasen hakikî Japon dram sanatkarları olarak değil, bilakis Mikado'nun memleketinde Avrupa tarzındaki tiyatroyu temsil eden iki sanatkar olmak üzere telakki edilmelidirler. Japon tiyatrolarında kadın rolleri daima erkekler tarafından icrâ edile gelmekte olduğu halde Mösyö (Kavakami) kadın rollerini aktrisler vermek suretiyle Japonya âlem-i temaşasında bir inkılâb ve teceddüd husûle getirmiş ve bu hal Japonlarca mugayir-i kanun, şâyân-ı hayret bir cüretkârlık addedilerek pek çok gürültülere sebebiyet vermiştir.

Bu tarihe kadar Japonya'da Madam (Sada-Yako)dan maada aktris yoktu. Zaten bu kadının da asıl mesleği aktrislik değil rakkaselik iken sonraları aktrisliğe sülûk etmiştir. Kendisine aktrislik arzusunun ne suretle hâsıl olduğuna dair Paris gazetelerinden birinin muharririne şu yolda beyânâtta bulunmuş:

“Kavakami ile izdivaç ettiğim zaman “Geşya” (Rakkase) idim. Kendisi pek zengin ve pek muhterem bir recul-ı siyâsî idi. İntihâbât esnasında pek fena bir netice husûle getiren bir mücadeleden sonra sanat ... nokta-ı nazarından... evkât etti. (Antuan)dan bahsedildiğini işitmişti. Kendisi de onun gibi hareket etmek istiyordu. Dram oynamak sanatını öğretmek için bir mektep açtı. Sonra Amerika'ya bir seyahat icrâ etmeğe karar verdi. San Fransisco'da zevcimden kendi repertuarı miyanında bulunan gayet mutantan kostümlü bir piyesi oynamasını talep ettiler. O da heman (Geşya ile Şovalye) piyesini intihâb etti. Provalar bilâ-teehhür başladı. Herkeste büyük bir ümid ve şiddetli bir arzu vardı. Fakat ilk provadan sonra, (Geşya) rolünü oynayan genç aktör hastalandı. O vakte kadar rakkaselikten başka bir sıfatla sahneye çıkmamış olduğum halde bu rolü oynamama müsaade etmesini zevcimden talep ettim. Kendisi pek iyi kalbli bir adam olduğu için, bir erkek ile beraber sahneye çıkan kadına ve bu kadının o suretle sahneye çıkmasına delâlet eden adama karşı Japonya kanununda gösterilen mücazâta rağmen, buna muvafakat etti. Ne muvaffakiyet! Amerikalılar oyunun hitâmından sonra kulislere şitab ettiler ve beni kemâl-i ihtirâm ile, oturduğum otele kadar teşyî ettiler.”

Madam (Sada-Yako) cezaya dũçâr olacağını bildiği için memleketine avdete cesâret edemiyordu. Oynadığı şehirlerde kendisini tebrike gelen Japon konsolosları da bu ciheti kendisine der-hatır ettiriyorlardı.

Ancak İngiltere Kraliçesi (Victoria) kendisinin afvıyla beraber bademâ kocası da yanında bulunmak şartıyla Japon tiyatrolarında icrâ-yı sanat edebilmesi için (Mikado)dan ruhsat istihâl ettiği zaman Japonya'ya avdet edebildi.

Binâenaleyh Madam (Sada-Yako) bu husûsta bir istisna teşkîl etmekte ve Japonya'da evvelce olduğu gibi, bugün de dram oynayan kumpanyalar münhasıran erkeklerden mürekkeb bulunmaktadır.

Japonya'da sahne-i temaşaya konulan dramlar umumiyetle memleketin vekayi-i tarihiyyesini, eâzım-ı ricalin sergüzeştlerini, hun-rîzâne intikam meselerini muhtevidir. Mesela Prens (Rako)nun "Rönens" ismindeki faciası gibi ki bunu bütün Japonyalılar adeta ezberden bildikleri halde yine daima temaşa etmek isterler. Bu da hiss-i intikamın kalblerine ne kadar hakim olduğunu gösterir.

Aktörlere gelince, bunların vazifesi yalnız mümessillik derecesinde kalmaz, aynı zamanda müellif ile iştirakleri de vardır. Müellif aktöre yalnız piyesin esasını bildirir. Aktör Bukanevay'a nazaran rolünü kemâl-i itina ile tertîb eder. Aktörlerin kâffesi, rollerini ifâ husûsunda, elbisenin en ufak teferruâtına varıncaya kadar, pek ziyâde sarf-ı dikkat ederler.

Bu yolda gösterdikleri ihtimâma misal olarak zikredelim ki Aktör (Kiko Guro) bir karabatak sayyadı rolünü oynaması lazım geldiği vakit deniz kenarına giderek, bu sanatta mahâret kesb edinceye kadar, karabatak sayd etmiş, keza komedyen (Otuvaya) iflası müteakib çıldıran bir tâcir rolünü oynamadı der-uhde ettiği sırada bu rol ile o kadar meşgûl olmuş ki zavallı adam cinnet alâimini tetkîk için uğraşa uğraşa nihayet kendisi de çıldırılmış.

Kadın rollerini oynayan aktörler, kadınların evza ve etvarını taklîd husûsunda o kadar mahâret kesb etmişlerdir ki kendileri bile adeta cinsiyetlerini gaib etmek derecesine gelerek hakikat ile taklîd arasındaki farkı takdîr edemez olmuşlardır.

Bunlar cins-i zükûra mahsûs olan her nev' iştigâlâtı terk ederek hatta evlerinde de kadın elbisesi giyerler ve saçlarını kadınların modasına göre tanzîm ederek umur-ı beytiyye için kadınların ve genç kızların kullandıkları şeyleri kullanırlar.

Tiyatrodaki odaları kibar kadınlara mahsûs elbise odalarına benzer.

Rollerini mütâlaa husûsunda ise bazıları münhasıran genç kız rollerini tetkîk ettikleri halde bazıları orta yaşlı ve ağır başlı kadın vazifelerini ve bir kısmı da kocakarı rollerini tettebbû ederler.

Birinci kısma mensûb olanlar ekseriya, kadınlara mahsûs olan zarafet ve işve ile ötekilerden tefrîk edilirler. Vaziyetlerindeki nezâket kibar kadınlara mahsûs kostümleri telebbûs husûsunda gösterdikleri sanat ve mahâret ressamların hayret ve takdîrini celb eder. Zira Japon ressamları tiyatro sahnelerini ve aktörlerin resimlerini kendi sanatları için birer mahal-i sarf olarak telakki etmişlerdir. Bunlardan bazıları ise sanatlarını yalnız bir aktörün muhtelif rollerde, mütenevvi kıyafetlerde türlü türlü, tebeddülât-ı vechiye ile resmini yapmağa hasrederler.

İşte bu suretle Japon ressamlarından (Toyukoni) ile (Konisada) yüz kırk üç defa aktör (İşikava-Haguyen)in, yetmiş yedi defa aktör (Nakamura-Ta-Ma-Siçi)nin ve kırk sekiz defa komik (İti-Yusay)ın başlıca rollerde resimlerini yapmışlardır.

Japon kavmi aktörlerini perestiş derecesinde severler. Bununla beraber, halkın bu takdîrâtına rağmen, komedyacılık Japonya'da birçok zamanlar, bizde olduğu gibi, anlaşılmaz. Bir su-i teveccühe uğramıştır.

(Şoguns)un zaman-ı hükümetinde ve 1868 senesine gelinceye kadar aktörlerin sâir vatandaşlarıyla ihtilat etmesi memnû idi. Sokakta gezindikleri zaman, siperi çehrelerini hemen tamamıyla setr eden bir nev hasır şapka giymeğe mecbûr idiler. İkametlerini ayrıca bir mahalle tahsîs edilmişti. Ve bu mahallede, ikamet-gâh olmak üzere, üçten ziyâde binâyâ sahib olamazlardı.

Hükümet-i imparatoriyenin teessüsünden beri aktörlere mahsûs olan bu şerait ref edildi. Hatta bunlardan bazıları, ez cümle meşhûr trajedyeden (Naritaya) vaizliğe nasb olundu.

Japon tiyatrolarının tarz-ı inşasına gelince, bizim tiyatrolara hiçbir vechle benzemezler. Alt kattaki mevkiler galeriler ve localar nısf-ı daire esası üzerine tertîb edilmezler. Salon murabba şeklindedir. Orkestronun arkasındaki koltukların yerinde çekmece gözleri gibi, ayrı ayrı bölmeler vardır. Seyirciler bu bölmelerde hasırların üzerine çömelip otururlar. Alt katın zemininden tahmînen bir metro irtifaında bulunan sahnede geniş bir yol vardır ki bu salonun medhali ile sahne arasında, bir geçid teşkîl eder. Japonlar, lisânlarındaki zarafetle buna (Hanamiş) yani "Çiçek Yolu" derler.

İşte bu Çiçek Yolu, 1905 senesinde Tokyo'da (Şikişima) Tiyatrosu'nda vukua gelen yangın esnasında birçok seyirciler için, "Ölüm Yolu" olmuştur.

O gece fişenkler, mahtâblar vesâir tehlikeli levâzım ile milli bir oyun oynanıyormuş. İhtiyatsızca bir hareket neticesi olarak bu fişenkler yüzünden dekorlar ve sahne üzerinde çalgıcıların bulunduğu mahal tutuşur.

Japon tiyatrolarında sahnenin önünde demir perde bulunmadığı cihetle ateş iki dakika zarfında salona sirâyet eder. Seyirciler arasında müdhiş bir kargaşalık zuhûr eder. Japon temaşa-gâhlarının kapıları daima pek geniş yapıldığı için seyirciler belki de kaçıp kurtulabilirdi. Fakat kapılar kapalı imiş.

Japon âdâtınca seyirciler parayı tiyatrodan çıkarken verirler. Tiyatro müstahdemîni, vazifelerine riayetkâr oldukları için, kapıları açmaktan imtina ederek paralarını almadıkça seyircileri salıvermemek isterler.

Para isteyenlerle diri diri yanmak istemeyenler arasında bir mücadele başlar.

Nihayet ahâli kapıları kırarlar. Fakat husûle gelen müdhiş karışıklık esnasında, ekseri kadın ve çocuk olmak üzere, otuz kişi ezilir, boğulur.

Tiyatroya gelince, tamamiyle yanıp kül olur.

Japonya'ya ecnebî, tiyatrolarını idhal etmek için vuku bulan teşebbüsler şimdiye kadar muvaffakiyetle neticelenememiştir. Japonyalılar Avrupa terakkiyatını memleketlerinde tatbîke tamamiyle meyyal oldukları cihetle tiyatro binâlarının tarz-ı inşasını daha muntazam bir hale ifrağ ederek bu husûsta da Avrupa usulünü kabul edecekleri ihtimaldir.

Mehmet Ali

SF. c.44, nr. 1132, s.321-323

2. DİL VE ALFABE YAZILARI:

İÇTİMAİ BİR NAZAR

Lisânımız ve Vatancılıktaki Mevki' ve Tesiri

Girişeceğim şu mevzûun, birçok genç fikirli, yahut fikirli gençlerimizin bu husûstaki nazariyelerine muvâfık düşmeyeceğini zannediyorum. Ancak mesail-i içtimaiyyede, temîn-i selameti netayıç için, hissiyâtan ziyâde mahsûsâta, makûlâta binâ-yı efkâr zarurî olduğundan, her türlü ifratât ve tefrîtâtın âzâde bir surette bast-ı mütalaât icab eder.

Ben gençlerimizin hararetli, müferrit düşüncelerini istihfâf etmem ve edemem; zira on beş sene evvel kendim de aynı efkâr-ı müferriteyi taşıyordum. Bu gençliğin muktezâ-yı sevaiki olunca levh edecek bir ciheti kalmaz. Yalnız mesele, bir mevzûî delâil ve mesânidiyle der-meyan ve efkâr-ı naşieyi hakayık-ı müsbeteye imâle noktasına münhasır kalır. Şebân-ı mütefekkere, ne kadar ifratçı olsalar o nisbette de hakayık-cû olduklarına kâniyim.

Mevzûum, cürsûmesi pek yeni olmayan, taarrukta başlayan her Türk oğlu fikrinde bir münbit bulan ve fakat bir müddet filiz verdikten sonra terâküm-i sinîn ile -sönmesi bile- zübûle çeviren "Tasfîyye-i lisân" maddesidir.

"Lisanımızı tasfîyye edeceğiz!..." diyoruz da,

-Hangi lisânı?...

sual-i mukadderinin cevabını hazırlamamış bulunuyoruz. Zira bu mukadder sual sahibine mutlaka iki kelimeden birini cevap kılabilirdik; ya "Türkçeyi" diyeceğiz, yahut "Osmanlıca'yı"... Birisi çıkıp da bana:

-Canım Türkçe ne, Osmanlıca ne!... Hepsi bir değil mi?...

diyemez. Çünkü biz bir kere "Lisan-ı Osmanî" namı altında bir lisân-ı resmînin mevcûdiyeti kanunumuzla tasdik ve kabul etmişiz; sonra bir de "Türkçe" diye bir lisânın mevcûdiyeti isminin elân tedâvülüyle kabul etmiş bulunuyoruz. Eğer her ikisini bir diye telakki ediyorsak ikisinden biri tahsîl-i hâsıl kabilinden olmaz mı?...

Bu hale göre "Bunları ayrı ayrı lisân olarak mı kabul edeceğiz." dersiniz.

Ben de cevaben:

-Evet, ayrı olarak kabulde bir zaruret-i siyâsiyye ve içtimaiyyemiz var, derim ve bu sözümlü umumiyet ve husûsiyet noktalarından mukayese ile teyîd ederim; bakınız: Türkçe Osmanlıca'da dahil, fakat Osmanlıca Türkçe'nin gayri bir lisânıdır. Bugün Türkistan'da tekellüm edilen lisân, biz Osmanlıların anlayamayacağı bir dildir; nasıl ki bizim Osmanlıcamız da oralarda anlaşılabilir bir lisânıdır. Diğer bir ifade ile derim ki:

-Türkçe bir unsur-ı lisânî ise Osmanlıca bir millet-i lisânîdir; bunda, Osmanlı sancağı altında yaşayan anâsırın kâffesinin hukuku vardır. Bence adeta bir lisân-ı umumî-i Osmanîdir.

Meseleye bir başka noktadan bakalım: "Tasfiyye-i lisân" daiyyesiyle ortaya atılan -bilhassa gençlerin iddiasınca:

-Lisan, kendisini boğmuş olan elisine-i ecnebiyyeden tecrîd edilmelidir; husûsa en ziyâde kaplamış bulunan Farisî ve Arabîden...

Ben, bu iddiayı bilir misiniz neye benzetirim: Pederden müntekil köhne haneyi beğenmeyip de sâkin olacağı yeni binâyı inşa etmeden evvel eskisini yıkmaya başlayan, fakat henüz yeni binâ edecek keresteyi, levâzımı ihzar etmemiş, edememiş bulunduğu kırılan pencerelerden, yıkılan duvarlardan rüzgârlara, yağmurlara, hararet-i şemse marûz, yahut tamamen yıkılmış ise büsbütün açıkta kalarak kıvrım kıvrım kıvrananlara...

Bu böyle, fakat acaba hakikaten lisânın bu yolda tasfiyyesine bir lüzum-ı kati ve mantıkî ve daha doğrusu bir imkân-ı maddî var mı?... Bu da bir mesele!

Lisanı Farisîceden, Arapçadan, kelimât-ı ecnebiyyeden tahlîs etmek istiyoruz. Ne yapacağız?... Kamûsumuza mal olmuş bu cinsten ne kadar kelime varsa birer birer tard, isâr-dide hakk kararlarını red edeceğiz; yerlerine, esasen Osmanlılığın teşekkülünden beri o kamûsa girmemiş, Türkistan'dan, Kaşgar'dan ısmarlama kelimeler misafir edeceğiz... Vakıa dünyada -kavanin-i sabite-i tabiiyyeyi tebdîlden maada- gayr-i mümkün birşey yok; bu keyfiyyette o mümkünâtın biri olabilir. Ancak bir lisânın suret-i teşekkül ve tekemmülü de birtakım kavanin-i içtimaiyyeye tabi olduğundan, aklen mümkün olan her şeyin fiilen de mümkün olabileceğini elbette zannetmeyeceğiz. İstemek, muvaffakiyet manasını tazammun etmez. Evet, niyyet amelin nisfîdir; lakin mümkünât-ı ameliyyede.

İmkânsızlığı kabul ile beraber bir de lüzum-ı tasfiyesini düşünelim: Bunca asırlardan beri kendimize mal ettiğimiz Arabî kelimâtı acaba ne gibi bir mucib-i kati tebdîle bizi sevk ediyor?... Türklüğün temîn-i bekâsı fikri değil mi?... Ben diyeceğim ki:

-Bir sevk-i mukallidânenin kurbanı olmayalım. Kavmiyyetin lisân ile kâim olduğu inkâr kabul etmez. Fakat üç rükne mâlik bulunan lisân-ı Osmanîyi iki rükn-i mühiminden tecride evvela salahiyetimiz, sonra da acaba iktidârımız var mı?...

Salahiyetimiz yok; zira Türklük mü, Osmanlılık mı?... Bu iki sıfattan hangisini suret-i katiyyede, diğerini bil-ihkâk kabul edeceğiz? Osmanlılara mahsûs bir lisânı, yalnız Türkler, kendi namlarına olarak, tağyîr hakkına mâlik değildir... Sonra iktidârımızda yok; zira dünyada hiçbir millet görülmemiş, işidilmemiştir ki lisân-ı aslîsini, teşekkülât-ı tabiiyye-i içtimaiyye ve tarihiyyesi haricinde ve suni olarak vaz' ve tertibe, erkân-ı asliyyesi şekline girmiş olan kelimâttan tecride muvaffak olsun... Binâenaleyh bu bâbdaki temenniyât, hiçbir zaman tatbîkât haline geçemez.

Biz niçin bugün Avrupa ümem-i azîmesinin elsine-i haliyyesinden ibret almalıyım... Tarihte, Alman, Fransız, İtalyan akvâmının kendi elsine-i asliyelerini tedvîn, lisân-ı edeplerini teşkîl ve tesîs, mekteplerinde muntazaman tadrîs ettiklerini okuyoruz. Bunu acaba bizim "Tasfiyye-i lisân" keyfiyyetine mi kıyas edeceğiz? Onlar henüz kamûsu tedvîn edilmemiş olan lisânlarını toplamış, bir şekl-i intizâm vermişler; fakat içinde dahil bulunan elsine-i garibeyi atıp, beş satırlık birşey yazamayacak, en basit bir fikri hakkıyla anlatamayacak bir hale koymamışlar. İşte Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca gibi Avrupa'nın en mühim elsine-i haliyyesi, hiçbir vakit erkân-ı haliyyesini teşkîl eden Latin ve Yunanca'dan istiğnâ göstermemiş, bilakis fen ve edeb ihtiyaç hissettikçe hep o hazâin-i vasiyyeye müracaât edilmiş. Hâlâ ediliyor ya!...

Bizim de asırlarca melûfumuz olan erkân-ı lisânımızdan tecerrüd değil, nevâkıs-ı hazırasını yine o defînelerden ikmâl zaruretimiz inkâr olunabilir mi?... Şu sırada bir muteriz kalkar da der ki:

-Şimdiye kadar olanlar ne ise... Bari bundan biriyle muhtaç olacağımız kelimâtı lisân-ı aslî-i millîmiz olan Türkçe'den alalım...

Lakin bugün elsine-i müdevvene-i muntazama varken elde bir kamûs- musaddık ve müessisi bulunmayan, hâlâ halet-i ibtidaiyye ve basitesinde ber-devam olan bir lisâna müracaatta ne muhasenât mutasavvurdur? Avrupa akvâmında hiss-i milletin bizlerden pek ziyâde müterakki olduğunu elbette reddedemeyiz; onlar her yeni bir icada verecekleri isim için eski Cermenlerden, Gollerden, Angllardan istiâneye, onların dasitanlarından kelime araştırmağa kalkışıyorlar; heman ellerinde bir hazine-i la-yefnâ olarak bulunan Yunanca veya Latince'den istediklerini alıyorlar;

mesela: İhtirâ ettikleri âlât-ı tekemmüle: Fonograf, gramafon, zonofon, telefon ve ila-âhire... İsimler veriyorlar.

Bir kelimenin lisâna mal edilmesi meselesi mühimdir; onu iddia o lisânın ashabı için bir haktır. Fakat ben bunda bir müşkilât göremiyorum. Lisânımızda Farisî ve Arabînin kavâid-i husûsiyyeleriyle beraber istimâl edilmesi, taallüm ve tevsîini tasib ediyor; bu doğru!... Ya bunu sadeleştirmeğe çâre yok mu? Avrupa akvâmı vakia Latin ve Yunan kamûslarından kelimeler alıyor ama kaideler almıyorlar; o kelimeleri kendilerine tamamiyle mal ediyorlar. Acaba biz de böyle yapamaz mıyız? Birçoklarımız bunun bizde kâbil olamadığı, lisânımızın elsine-i garibeyi kabilü't-temsîl olmadığı iddiasındadır. Ben o fikirde değilim; ben derim ki: Hariçten almış olduğumuz, bundan sonra da hasbe'l-lüzum alacağımız kelimâtı kavâid-i muayyinemiz dairesinde istimâlimiz için hiçbir mani yoktur; mesela: “Bab” kelimesini Arapçadan almış, kendimize mal etmişiz; bunu cem edeceğimizde “Ebvâb” diyeceğimize “Bâblar” dersek, sonra “Muhkem”den “Tahkîm” diyeceğimiz yerde “Muhkem kılmak” yahut “Muhkemleştirmek” suretinde tasrîf eylessek mümkün olmaz mı, anlaşılmaz mı?... Avrupa akvâmı, aldıkları kelimâtı bu yolda tasrîf ve tasarruf ediyorlar.

İşte biz de lisânın kavâidini böyle basitleştirmiş oluruz. Yoksa isâr-dide kelimâtı ihraç ile iflasa düşürmüş, lisânlıktan çıkarmış oluruz.

Bence şikâyet-i hakikiyyemiz, lisânımıza dahil bulunan kelimât-ı hariciyyeden olmayacak. Çünkü bunlar o kadar lisâna mal edilmiş bulunur ki kısm-ı âzâmı ta köylerimize kadar nüfuz etmiş, asıl Türkçe mukâbillerini bile unutturmuştur. Bakınız: Aslı Arabî olan “Hafif” kelimesini bilmeyen bir köylümüz var mı?... Hatta onun yerini tutacak sırf Türkçe mukâbilini bilen var mı? Daha bunun gibi pek çok kelimeler var.

Biz kavâidimizi basitleştirirsek, o zaman lisânı karışıklıktan, güçlüklerden kurtarmış oluruz. Lakin udebâmızın “Mevzûlar” yerine “Mevzûât” veya “Mevâzi” şeklinde söylemek, makâlelerinde, şiirlerinde kullanmak, yazmak daha hoşlarına gidiyormuş!... Eğer bu sahîh ise, o halde “Tasfiyye-i lisân” daiyyesinin manası kalmaz. Bir milletin udebâsınca medar-ı istinâd olan kavâidi onlar kullandıkça kimse tayyedemez. Bit-tab “İmlâ” bahsi mevzûmun haricindedir; o, ayrıca bir mevzû-ı mühimdir.

Lisanın siyasette de taallükü var mı?... Revabit ve münasebât-ı akvâm ile de alâkası olur mu?... Onda şübhe etmemeli. Size bir misal-i vukûu zikreylim: Geçen gün Beyrut

muharrirlerinden bir genç ile konuştuğumuz esnada söz lisân bahsine intikal etmişti; o sırada demiştim ki:

-Dünyada Türk, Arap kavimleri biri birinden ayrılmamak ayrılamamak için yaratılmış unsurlardır. Bu rabıta bil-ihyâr tesîs edilmiş değildir; rabıta-ı iklimiyye, rabıta-ı lisâniyye, rabıta-ı diniyye, bil-ehass ittihâd-ı âdât ve müşabehet-i melûfât ve ila âhire. Hep esbâb-ı mühimme-i camiadır. Hele lisânların kurb ve ihtilâtu en mühim müstenidât-ı revâbıttandır. Bugün bir Türk için en kolay ve en çabuk öğrenilen lisân Arapça olduğu gibi bir Arap için de en kolay lisân Türkçe'dir; çünkü Türkçe'nin sülüsânını bugün Arapça teşkîl ediyor.

Bu zat cevaben bakınız ne demişti:

-Bu pek doğrudur. Ancak meşrutiyetin ilanından beri Türkler bizden tecerrüde, ayrılmaya çalışıyorlar; hatta sırf Türkçe makâleleri havi birtakım risaleler, mecmualar neşretmeğe, Türkçe'yi Arapçadan tahlîse, kendi tabirlerince "Tathîre" çalışıyorlar...Bu yoldaki mesainin neticesi iki kavim arasındaki rabıtayı bilmem takviye demek midir, kat ve mahv etmek midir!...

Ben gencin bu cevabından çok müteessir oldum ve şu yolda mukabelede bulundum:

-Bundan sizin zannettiğiniz netice çıkmaz; esasen bu tevehhüm ettiğiniz gibi kati ve umumî bir tesîr de husûle getirmez; bu siz gençlerde de vukuu men edilemeyen coşkunluklardan, bir zaman-ı muvakkat ile mahdûd taşkınlıklardan başka bir şey değildir. Bu hal her millet gençlerinin dimağlarında bir serab-ı harareten ibarettir. Hakayık-ı katiyye-i içtimaiyye, revabıt-ı tabi'yye ve müteessise-i tarihiyye böyle feverânlarla zâil olmaz. Bu bilir misiniz. Nenin şekl-i müferritidir?.. Uzun müddet süren bir boyunduruk altından kurtulan bir milletin güya gaib olmuş zannettiği milliyetinin canlanmasını ümid ettiği tedâbir-i esasiyyeden birini de tasfiyye-i lisân zannetmesidir. Bunu ileri süren gençler bir müddetcik bu daiyye ile ortaya atılırlar da yazdıkları en kısa bir makâleyi bile bunca asırlarda mal olmuş, yer etmiş kelimât-ı hariciyyeden kurtaramamış bulunurlar; nihayet yavaş yavaş hakikate rücû ederler.

Ba-husus Arapça'dan olsun ki onlar için bir lisân-ı dinîdir. Bir Türk çocuğu ilk mektebe girdiğinde kendi diliyle Kuran-ı Kerim'i de beraber öğrenir; yanı başında kavâid-i Arabiyyeye de başlar. Hulasa ne iki kavmin, ne lisânlarının biri birinden ayrılmak, müstağni olmak ihtimalleri yoktur. Düşününüz ki Türkçe'de lisân-ı ilm ve fen, ıstilahât-ı mevzûa hep Arapça'dır, bunlar nasıl çıkar; hem bil-farz çıkarılacak olsa yerlerine nereden kelimât ikame edilebilir?..

Hülasa-ı kelâm: türkler milliyetlerini muhafaza daiyyesine düşmüşler; ona çalışmak hakları değil midir?.. dersen -ki bu söze kimsenin hakk-ı itirhazi yok ve olamaz- buna karşı ben şöyle mucib olurum:

-Türklerin milliyetlerini gaib ettiklerini kim iddia ediyor? Ben en evvel onu tekzîb ederim; Türklük demek İstanbul demek olamayacağını elbette biliriz, Türklüğü görmek için asıl Türklerin arasına, Anadolu'nun küçük kasabalarıyla köylerine gidip görüşmeli... Oralarda Türklük mütecelli görülür. Biz, Türklerin milliyetini değil, ahlakını, terbiye, tasfiyye, ilâ, maneviyâtını tenmiye edelim; ulûm ve maârifî, terbiye-i içtimaiyyeyi onlarda neşr ve tesîs edelim dersek bu da lisânı sırf Türkçe haline ircâ ile olmaz. Bu daiyye kendimizi Kaşgarlılar, Türkistanlılar haline sokalım demekle müsâvidir.

İngilizler, Fransızlar, Almanlar, lisânlarında Latin, Yunan kelimeleri bulundurmakla hâlâ da icab ettikçe almakla milliyetlerini, ahlaklarını, vatan-perverliklerini, ulûm ve maâriflerini, terbiye-i içtimaiyyelerini gaib etmiş olmuyorlar. Düşünelim ki insan demek lisân demek değildir; lisân da hatt-ı zatında maksûd biz-zat değil, vasıta-ı tefehhüm ve telkîn olduğundan Osmanlılık veya Türklük hissi, bir adamın Türkçe'yi çok veya az bilmesiyle kâim değildir. Öyle olsa idi lisân muallimleri bir milletin en sağlam vatan-perverleri sayılmak lazım gelirdi.

Milletin terakkisini istiyorsak, rûsumunu değil, hakayıkını, yani lisânını değil, maneviyâtını terakkiyeye, tenmiyeye çalışalım; kaş yapayım derken göz çıkarmazsak bile semeresiz mesai ile vakitlerimizi heder etmeyelim.

Acaba Türkçe'yi Arapça'dan tecrîd edersek ecdâd-ı kadimemizin hangi âsâr-ı ilmiyye ve fenniyye-i mevrûsesini mütâlaa ile istihrâç-ı fevaid edeceğiz?... Fakat lisân-ı hazıramızı tecrîd, Arapça'yi tebîd edersek -ki bu bir farziyyedir- günün birinde bugünkü âsârı okuyup anlayacak ahfadımız bulunmayacak!...

Tekrar edeyim ki: Mesail-i içtimaiyyemizde hissiyâtı bırakıp mahsûsâta tebiyyet edelim.

Beyrut 2 Ağustos, 329

A(bdülğani) Seniyy [YURTMAN]

SF. c.45, nr. 1160, s.370-371,374

ERMENİ HURUFU

Fâzıl-ı Muhterem Defter-i Hakanî Nâzırı Mahmut Esat Efendi Hazretlerinin (Sabah)'ta İntişâr Eden Makaleleri:

Sabah Gazetesi'nin cuma günkü nüshasında “Şark Tarihinden Bir Safha” ünvanı altında Sabah muharrir-i ser-sütunu efendi hazretleri tarafından “Ermeni Hurûfu, Tabaâtı, Edebiyâtı” hakkında yazılmış olan makâle-i âlimâneyi büyük bir memnuniyetle mütâlaa ettim. Bütün ilm ve dâniş meraklılarına has bir hiss-i minnetdârî ile sahib-i makâleye karşı kendimi medyûn-ı şükran addeyledim. Eğer mesele yalnız Ermeni lisân ve edebiyâtına ait olsa idi bahse karışmak için kendimde bir salahiyet görmezdim. Lakin mevzu-ı bahs kısmen Ermeni hurûfuna ait olmasına ve âcizleri de ümem-i muhtelif tarafından istimâl edilen hurûfun menşei ve yek diğeriyle karabet ve münâsebeti hakkında hayli tetebbûatta bulunmuş olduğuma binâen bu bâbdaki tetkîkâtımın Ermeni yazısına ait kısmını ber vech-i zir hülasaten beyâna cür'et-yâb oldum:

Diğer bazı akvâm gibi Ermeniler dahi biri “Hiyeroglif”, diğeri “Elifbaî” olmak üzere muhtelif zamanlarda iki türlü yazı istimâl etmişlerdir, ki biri Fenikelilerin en hayret-bahş ukûl-ı ihtirâlarından evvel diğeri ondan sonraki zamana aittir. Ermeniler beyninde şâyi olan “Hiyeroglif” hattı Keldanîler beyninde müstamel olup aldığı çivi demeti şeklinden dolayı “Kuneî kurum” (Hatt-ı mismarî) namıyla marufiyet kesb eden zümreden idi. Lakin “Hiyeroglif” dahi malûm olan müşkilâtundan dolayı müsteadd terakki olmadığından Ermenilerin bu yazıyı istimâl ettikleri sırada büyük bir terakkiye mazhar oldukları anlaşılamiyor.

“Alfebaî” yazı istimâline başladıktan sonra Ermeni tarihi muhtelif safahât geçirmiştir ki müsteşriklerce üç devre taksim olunmaktadır.

Birinci devr kadimü'l-eyyâmdan beşinci asr-ı miladîde Rahib Mesrob zamanına kadar devam eder. Milad-ı İsa'dan çok eski zamanlardan beri Ermeniler “Âramîyü'l-asl” bir yazı istimâl ederlerdi ki Fenike elifbasının bir şekl-i mahsûsudur. Hâlâ bugün “İdeogram” nevinden* bazı harflerin istimâlde devamı müsteşrikler nazarında buna bir delil teşkil etmektedir. Bu yazı Ermenilerin terakkisine az hizmet etmiş değildir. Bununla kısm-ı âzâmı tarihe ait hayl-i âsâr-ı edebîye meydana gelmiş ise de tekallübât-ı dehriyye arasında pek az parçalar bekâ-pezîr olabilmıştır. Lakin bu eserlerin devr-i sâni udebâsına vasıl olduğu anlaşılmaktadır. Ermenilerin iştirâk-ı diyanet ve iştirâk-ı medeniyet dolayısıyla İran'a merbûtiyet kesb ettikleri zamandan beri vasi ve hatta akvâm-ı mütecavireye fâik bir terbiye-i fikriyyeye mâlik buldukları mahfuz kalan edebî

* Savtları değil belki fikirleri irae eden işaretler.

parçalardan müsteban oluyor. Muahharen cenub memâlikinden gelen Hristiyan misyonerlerinin tesîriyle Ermenilere Süryanî yazısı da girmiş ise de evvel ki yazının yerini tamamen işgâl edememiştir. Ancak nasraniyeti büyük bir gayret ile Ermeniler beynine idhâl eden zevât, sanem-perestî esasına müstenid olan edebiyât-ı kadimeyi hemen tamamen mahv ve izâle eylemişlerdir. Arâmî yazısı da esbâb-ı muhtelifenin taht-ı tesîrinde yavaş yavaş istimâlden sakıt olup dördüncü karn-ı miladî nihayetlerinde yeni bir elifbaya ihtiyaç hissetmiştir.

İkinci devir el-yevm müstamel olan yazının icadıyla açılıyor. Ermeni lehçesinin bil-cümle esvatı tamamen edâya müsaid olan iş bu elifbanın ihdası şerefi Rahib Mesrob'a aittir. Bu elifba diğer elsine-i mücavirede bulunmayıp Ermeni lisânına muhtes olan esvatı dahi irae etmektedir. Mesrob bu yazıyı icad için evvel emirde Ermeni lisânında mevcûd savtları Rum elifbası sırasında tasnif etmiş ve badehu onları ifade etmek üzere -ihtimal ki kısm-ı mühimi evvelce müstamel yazının işaretlerinden muktebes- birtakım işaretler ihtira eylemiştir. Bu ihtiradan sonra Ermeni edebiyâtına büyük bir inkişâf gelmiş, büyük bir terakki nümâyân olmuştur. Bir taraftan nasraniyetin, diğer taraftan o vakit ki Kayseriyye mülküne mensub ulemânın tesîriyle Yunan Edebiyâtına büyük bir meyl hâsıl olmuş ve Ermenilerden birçok kimseler iş bu edebiyâtı iktisâb için İskenderiyye, Atina, İstanbul, Roma mekteplerine azimet etmişlerdir. Zengin, mütenevvi, elastikî lisânlarına el-yevm asılları zayi olan birtakım yazma kitapları ve bilhassa İbranîlerin kütüb-i mukaddesesini ve kütüb-i İnciliyeyi tercüme eylemişlerdir. Velhasıl Rahib Mesrob'un ihtirai sayesinde Ermeni lisânı süratle bir lisân-ı tahrir, lisân-ı edeb sırasına geçmiştir.

Üçüncü devir on ikinci asırda başlar. Ermeni lisânına ait bazı esvat mürur-ı eyyâm ile dûçâr-ı tadîl olmuş, harflerin şekillerinde mühim tebeddüller husûle gelmiş, bundan başka evvelce mevcûd olmayan (O) ve (F) harfleri inzimâm etmiştir. (F) harfi bilhassa ehl-i salibin şarka idhâl ettikleri Fransızca veya Latince kelimâtı yazmakta istimâl olunmuştur. Bu vechle Mesrob'un ihtiragerdesi olan yazının yanında süratle yazılır bir yazı tevellüd edip onunla birlikte devam edegelmiştir. O vakitten beri Ermeni yazısı bir gûnâ tehavvüle uğramamıştır.

Mahmut Esat Efendi

SF. c.45, nr. 1169, s.591

3. EDEBÎ ESERLERE ÖRNEK METİNLER

3.1.BİYOĞRAFİLER:

EDWARD GİBBON

İngiliz lisânında en büyük bir eser-i tarihî olan “Roma İmparatorluğu’nun Tedenni ve İnkırazı Tarihi” müellifi Edward Gibbon Sarey’de, Potney’de 1737 senesinde tevellüd etmişti.

Gayet nahif bir çocuk olduğu için ilk tahsilini mektebe gitmeyerek evde halasından ahz etti. On iki yaşına gelip de mektebe gittiği vakit yine sıhhati tahsiline ciddi olarak hasr-ı nefesten kendini men etti. On beş yaşında darü’l-fünûna girdi. Kendi tabirince buraya nehrirleri müteaccib edecek kadar malumât-ı vasia fakat küçük bir mektep çocuğunun bile utanacağı bir cehâlet ile girmişti, Bunun sebebi de mektep günlerinde muntazam tahsilden ziyâde eğlence tarzında okuduğu kitaplardan çok istifâde etmesi idi. Bilhassa en çok sevdiği kitaplar tarihe ve seyahate ait olanlar idi.

Darü’l-fünûnda Gibbon on dört ay kaldı ve burada vaktini vahşi ve tenbel bir surette geçirdi. Husûsi mütâlaalarının neticesi olmak üzere kendisi katolikliği kabul etmişti, bu sebepten dârü’l-fünûndan çıkmaya mecbûr oldu.

Bu gümrâh koyunu yola getirmek için babası onu İsviçre’de Lozan şehrinde bir protestan rahibinin evine koydu. Bir sene burada ikâmetten sonra vakıa tekrar Gibbon protestanlığı kabul etmiş ise de bunun babasına karşı yalnız bir tebeddül şekli olduğu bedihi idi.

Lozan’da geçirdiği beş sene Gibbon’u Fransızca ve bilhassa Latince’de büyük terakkilere mazhar etti.

İngiltere’ye avdet ettiği vakit ise bir müddet milis taburunda yüzbaşılık ederek zaman-ı hazır askerliğinin inceliklerine vukûf peydâ etti.

Babası vefât ettiği vakit kendisine deyn ile muhtel bir servet bırakmıştı. Bunun üzerine Gibbon Londra’da tesîs-i hayât etti ve büyük eserini yazmağa başladı. Bu eserin müşkilâtı ve muvaffak olacak olursa kazanacağı şöhretin haşmeti kendini daimi surette meşgûl ederdi.

Bir kere üslubunu beğenmiyordu. İlk bâbı üç kere, ikinci ve üçüncü bâbları iki kere yazdı. Yine memnun değildi, fakat böylelikle ciddi ve muhteşem üslubu takarrür ederek sonradan yazdığı satırları tekrar bir daha kopye etmek ihtiyacından bile âzâde kaldı ve ilk cildi matbaaya gönderdi.

Bâdi-i emrde karma karışık birçok vekâyi'-i memzûcesi gibi bir teşevvüş içinde görünürken, Gibbon'un tertib ve tahriri ile bu vekâyi-i muntazam, sari ve cari bir tahkiye halinde mazbût oluyordu.

1771 senesinde otuz yedi yaşında iken, edebî meşâgil arasında hayat-ı siyâsiyeye de dahil olmak arzu etmiş ve mebus olarak parlamentoya dahil olmuş idi. Tamam sekiz devre-i içtimaiyede mebusluğunu muhafaza etti. Fakat Avam Kamarası'nda bir şahsiyet ibrâz edemedi. Büyük hâtiblerin kendisini ye's ile, küçüklerin ise havf ile harab ettiğini söylerdi.

1776 senesinde parlamentoya gireli iki sene olmuştu ki eserinin ilk cildi neşr olundu; ve müellifini bir hamlede ilk saff-ı işihâr-ı edebîye isâd etti. Beş sene sonra ikinci ve üçüncü cildler de intişâr etti.

1783 senesinde Gibbon artık hükümet ve parlamento âleminden meys olarak, Lozan'da bir muhibb-i edebîsinin hanesine çekilmişti. Eserinin kısm-ı mütebâkisini orada ikmâl etti.

Gibbon'un Lozan'daki hayatı gayet sade ve meşgûl idi. Kahve altı ile öğle yemeği arasındaki dört saati yazıya hasretmiş idi. Günün mütebâkisini ya mütâlaa ile yahut gayet sevdiği vist ve şatranç ile yahut ise dostlarının yanında konuşmağla geçirir idi.

Kendisi diyor ki:

“Eserimin son satırlarını 1787 senesi Haziranın yirmi yedinci günü daha doğrusu gecesinde, saat on bir ile on iki arasında sayfiyyemin bağçesinde yazdım. Kalemi bıraktıktan sonra dağlara, göğe, kır manzarasına nazır akasya ağaçlarıyla örtülü bir yolda bir kaç kere gidip geldim; hava mutedil, semâ saf idi. Kamerin hilâl-i simini sularda aks etmiş olup tabiat sâkit idi.

“Hürriyetimi tekrar istirdâd ettiğimden dolayı ne derece memnun olduğumu tarif edemem, aynı zamanda şöhretim de tesis etmiş idi.”

“Fakat bu azametim der-akab sükût etti, ve eski latif bir arkadaştan ebedî olarak ayrıldığımı düşünüp fikrime büyük bir hüznün sirâyet etti.

Ba-husus düşündüm ki, tarihimin istikbâli ne olursa olsun müverrihin hayatı pek kısa ve semeresiz idi.”

Son cildleri Londra'da matbaaya verip tab edildiklerini gördükten sonra Gibbon tekrar Lozan'a avdet etmiş, ve bir samimi dostunun zevcesi vefat ettiği için bir ay teselli 1793 senesi tekrar Londra'ya dönmüştü.

Altı ay sonra 1794 senesinde Kanun-ı Saninin on altıncı günü hayli zamandır dūçâr olmuş bulunduğu bir hastalıktan vefât etti.

“Roma İmparatorluğu’nun Tedenni ve İnkırazı Tarihi” bugün İngiliz Edebiyatında daha âlf bir emsâli bulunmayan bir eser-i muazzam addolunmaktadır.

Bunun sebebi ise yalnız müellifinin vukûf-ı amîki, nazar-ı vâsı ve zeminine temellük-i üstâdânesi değil, eserinde ciddi tarihin kabul edemeyeceği efkâr-ı siyâsiyeyi, şâirliği ahlak ve din hocalığını, fecâat meftûnluğunu ber-taraf ederek, kendini yalnız tarihe hasretmesidir.

İşte bütün bu esbâb-ı âlfyeden nâşidir ki, bugün tarihi muazzam bir âbide olmak üzere muhafaza-ı mevcûdiyet ediyor.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1119, s. 3-4

MAMMUT ŞEVKET PAŞA MERHÛM

Mahmut Şevket Paşa 1273 sene-i hicriyyesinde Bağdat’ta tevellüd etmiş olup Müntefik mutasarrıfı Süleymân Bey’in mahdûmudur.

Merhûm-ı müşarünileyh mukaddemât ulûmu maskat-ı re’sinde ba’de’t-tahsîl İstanbul’a gelerek 1293 senesinde Mekteb-i Harbiyeye dahil olmuş ve 20 Haziran 1298 tarihinde birincilik ve erkân-ı harp yüzbaşılığı ile mektepten neş’et eylemiştir.

Tarih-i mezkûrda erkân-ı harbiyye-i umûmiyyeye memûr olduktan sonra Mısır’a sevk olunmak üzere Girit’te içtimâ eden fırkaya memûren Girit’e azimet etmiştir.

Müşarünileyh avdetini müteakib 3 Mart 99 tarihinde Mekteb-i Harbiye erkân-ı harbiyye birinci senesi fenn-i esliha ve endâht nazariyatı ve piyâde üçüncü senesi fenn-i esliha muallimliklerine tayin olunmuştur. Bir sene kadar Almanyalı Golc ve Kampofner Paşaların maiyetinde çalışmıştır.

1 Ağustos 300 tarihinde rütbesi kolağalığa ve 22 Mart 302 tarihinde de binbaşılığa terfi olunarak Mekteb-i Harbiyedeki muallimliklerinde ibkâ edilmiştir.

302 senesi Şubatının dokuzunda Almanya’da mavzerden mübâyaa edilen eslihanın imâlâtına nezâret etmeğe ve tecrübelerinin icrâsına memûren komisyon âzâlığına tayîn olunarak

Almanya'ya azimet eylemiştir. 12 Mart 305 tarihinde rütbesi bir derece daha terfi edilerek kaimmakamlıkla mezkûr komisyon riyâset muâvinliğine tayîn kılınmıştır.

5 Nisan 310 tarihinde Fransa'da icâd olunan zırlı kuleler ve efvâh-ı nâriyye hakkında tedkîkâtta bulunmak üzere Fransa'ya azimet etmiştir. Avdetinde rütbesi mir-livâliğe terfi kılınmıştır.

1 Haziran 315 tarihinde mülga Tophâne-i Âmire tecrübe ve muâyene dairesi re'is vekilliğine ve 5 Mayıs 317 tarihinde rütbesi ferîkliğe terfi edilmiştir.

Sene-i mezkûre zarfında beynel-haramîn telgraf hattı temdîdine memûren cânib-i Hicâz'a azimet ve bir sene kadar ifâ-yı vazife ederek avdetinde Tophâne'de memûriyet-i sâbıkasında ibkâ olunmuştur.

321 senesi nisanında rütbesi birinci ferîkliğe terfi olunarak Kosova valiliğine tayîn kılınmış ve bidâyet-i meşrutiyete kadar valilikte kalmıştır.

Merhûm-ı müşarünileyhin âsıl faâliyeti Kosova valiliğinden sonra başlamıştır. Kendisinin oralarda vali olarak bulunduğu zamanlar Makedonya meselesinin en fena, en karışık demleriydi.

Meşrutiyet ilân edildikten sonra müşarünileyh üçüncü ordu kumandanlığına tayîn edilmiş ve hareket ordusuyla İstanbul'a gelinceye kadar bu vazifeyi ifâ eyledikten sonra birinci, ikinci ve üçüncü ordular müfettiş-i umûmiliğine ve badehu Hakkı Paşa kabinesinde Harbiye Nezâretine tayîn edilmişti.

Mahmut Şevket Paşa makâlât-ı askeriyye ve fenniyyesiyle hayât-ı matbuâta da intisâb etmiş olduğu gibi memleketin kütübhâne-i irfân ve tettebbûa pek mühim eserler de ihdâ eylemişti. (Logaritma Cedâvili Risâlesi), (Usûl-i Hendese), (Hendese-i Mücessime), (Fenn-i Esliha), (Seferber Zabîtâna Mahsûs Muhtıra), (Dokuz Buçuk Milimetroluk Mavzer Tüfenkleri), (Küçük Çaplı Mavzer Tüfenkleri-Atlas) eserleriyle (Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyesi) eseri şâyeste-i zikrdir.

Merhûm Türkçe ve Arapça'ya, kuvvetli derecede Fransızca ve mükemmelen Almanca'ya vâkıf idi. Birinci Osmanî, murassa mecidi, altın ve gümüş imtiyaz, altın liyakat ve sanayi ve Yunan muhârebesi madalyalarını hâmil idi.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1150, s. 132-133

3.2. TANITIM YAZILARI:

MUSAVVER DAİRETÜ'L-MEÂRİF BİR TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

Kanâat Kütübhanesi sahibi İlyâs Bahar Efendi bizde daima ciddi ve mühim eserler neşrine vesâtet etmekle temeyyüz etmiştir. Şimdiye kadar neşrettiği eserlerin fihristine bakmak bu iddianın hakka makrûn olduğunu isbât eder. Başka kitapçılar yalnız kazanç temîn etmek için bin türlü hokkabazlıklarla âlem-i matbuâtı beş para etmez kitaplarla gulguleye boğdukları bir zamanda yalnız İlyâs Efendi gösterilebilir ki, asr-ı hazırda Avrupa, devlet-i Osmanıyyenin tarih-i ıslahatı, kapitülasyonlar, Fransa ihtilâl-i kebîri gibi, cildlerinin cesameti fiyatlarının her zaman ve herkes tarafından alınamayacak kadar gâliz olmasını icâb eden mühim ve ciddi eserleri basmaktan tereddüd etmemiş, ve bu sayede edebiyâtımıza pek büyük bir hizmet ifâ etmiştir.

Şimdi, yeni bir eserle bu gayret ve hizmetini tetvîc ediyor ki bu da Dairetü'l-Mearif'dir.

Bu eser memleketimizde meşâhir-i muallimîn ve muharrirînden müteşekkil bir heyet-i tahrîriyyenin muavenetiyle yazılan bir mükemmel ansiklopedidir. Dairetü'l-Mearif hakkında lazım gelen malûmâtı, şerait-i iştirâ ve suret-i intişârını öğrenmek isteyenler Kanâat Kütübhanesine müracaât ederlerse, meccânen tevzi olunan bir program alarak onun mütalasıyla meraklarını tadîl edebilirler.

Biz yalnız şu kadar söyleyelim ki bu memleketimizde ilk defa neşrolunan bir eser olup, her penç-şenbe günü bir forması intişâr etmektedir; ve 16 büyük sahifeden mürekkeb ve her sahifesi Avrupa'dan suret-i mahsûsada celb edilen resim ve tabloları hâvi beher formasının fiyatı yalnız 40 paradır.

Abone olanlar için bir takım teshîlât vardır, mesela 50 forması, abone olunulunca 35 kuruşa 100 forması 65 kuruşa, 200 forması ise, 120 kuruşadır.

Musavver Dairetü'l-Mearif'den dolayı Mehmet İzzet, Ali Reşâd, Ali Seydi Beyleri ve bilhassa böyle masraflı ve müşkil bir eserin tab ve neşrine cesâretinden dolayı İlyâs Efendi'yi fevkalade şâyân-ı tebrîk görürüz.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1139, s. 502-503

LALE DEVRİ

Ahmet Refik Bey, son zamanlarda cümleten tarihe ait eserleriyle büyük bir vukûf ve iktidâr ve izhâr etmiş gayûr bir muharrirdir. Bir taraftan büyük kıtada tarih-i umûmî tercümesiyle meşgûl iken, aynı zamanda Osmanlı tarihinin bugüne kadar meçhûl gibi kalmış olan edvâr-ı facîasını tetkîk için sarf-ı gayret etmekte olduğundan, diğer taraftan da her birisi büyük bir vukûf-ı tarihîye müstenid küçük eserler neşrinden hâlî kalmıyor idi.

“Lale Devri” ise yalnız vukûf-ı tarihi değil, muharririnde o nisbette bir kuvvet-i hayâl ve kudret-i tasvîr ve tasavvurda bulunduğunu isbât eden bir mühim eserdir. Ahmet-i Sâlis devrinde, Nedîm ve İbrahim Paşa zamanında İstanbul hayatı hakkında pek mükemmel, pek resm-âmiz tafsîlât gayet münasib ve parlak bir üslûb ile ve büyük bir iktidârla tasvîr olunmuştur.

Ahmet Refik Bey’i cidden sezâ-vâr-ı tebrîk görürüz; maa’t-teessûf devr-i sabıkta madûm kalmağa mecbûr olan tarih kütübhanemizi onun kadar muvaffakiyetle zenginleştiren bir muharrir daha zuhûr edemedi. Başkaları yalnız tahrîr ve tercüme ediyorlar, o ise ibdâ!...

İşte Ahmet Refik Bey Efendi’nin edebiyât-ı tarihiyyede mevkinin tahkîm edecek olan meziyyeti budur.

Bütün kârilerimize Lale Devri’ni kemâl-i ciddiyetle tavsiye ederiz.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1143, s. 592

3.3. HİKAYE:

BİR GECE

“Michel Cordeille”den

Kaptan Lorrin bana anlatıyordu:

-İşte hayatımın en garib bir sergüzeşti. Bunu onların sürur ve giryeleri içerisinde bir gece geçirmek hakk-ı garibini bana bahşeden, bir tavsiye-nameye medyûnum.

İki günden beri başlayan manevralar münâsebetiyle “Tul”da idik. Akşamın saat sekizinde ikamet-gâhım olmak üzere tayîn edilen adrese doğru yola düzülmüştüm: Orada şekl-i haricisi sevimli bir manzara irae eden ve yalnız birinci katının iki penceresinden harice ziya akan husûsî bir hane buldum.

Kendisine efendisini sorduğum yaşlı bir hizmetçi kadın manasını hiç de anlayamadığım kelimeler mırıldandı; mamafih merdivenden çıkarken onu takib ettim, ve merdivenin başında fırından çıkmış gibi kıpkırmızı yanakları üzerinde biraz evvel ağladığını gösteren gözyaşlarının eseriyle, siyah saçlı bir adamı gördüm. Sebeb-i ziyaretimi anlattım, o, benim sözlerimin mâhiyetini anlayamıyormuş gibi manasız nazarlarla, ve eblehâne bir tavırla bakıyordu, sonra, birdenbire:

-Suret-i kabulümden dolayı beni mazûr görün Mösyö, boğuk bir sesle demiş idi, pek müellem bir sahne üzerine geldiniz: Kızım sizin gibi topçu yüzbaşısı olan zevcini Cezayir’e gönderdiklerinden beri son derece hasta düştü, hatta buradadır, her gün fena surette sayıklıyor, hele artık bizi hiç tanımıyor, daima dudaklarının üzerinde zevcinin ismi dolaşiyor, gelmesi için haber gönderdik, şimdi, saat-be-saat onu bekliyoruz, ihtimâl onun vürudu kızımın hayatı için harikulade bir tesîr icrâ eder. Ve biraz evvel merdivenden çıkarken mahmuzlarınızın husûle getirdiği sada ona ziyâde tesîr etti zannettim, yahut öyle ümid ettim.

Parmaklarının ucuyla gözlerinin umkündeki yaşları kaybetmeye çalışırken sanki kendini öldürüyordu.

Kendisine birkaç kelime-i teslît mırıldanırken, hasta bir sada bî-mecal ve saf olarak odanın yarım açık kapısından kayarak evin muzlim sükununu eritti:

-Claude! Claude! Çabuk gel. Bu odur, baba, seni temîn ederim ki bu odur: Gelişini duydum. Eve! çabuk gel, çabuk, Claude’um... Seni nasıl bekliyordum.

Babasına bakıyordum, başını eğmiş mendilini ısıırıyordu. Sada yine bağııyor, bu sefer bir kuş sesiyle haykırıyor, davet ediyordu:

-Haydi gel, lakin haydi... Gel...

Sonra hıçkırıklar, tazallumlarla inledi.

Peder, zavallı adam yavaş sesle bana dedi:

-Sizi o zannediyor.

Birden müşfikâne ve delicesine bir hareket düşündüm: Beklediğin geldi diye zavallı muhtazıraya asılsız bir rüya verebilmek.

Pedere:

-Geliniz, dedim.

Beni durdurttu:

-Sahih mi, onun yanına girecek misiniz? Kendinizi onun yerine koyacak mısınız?.. Bunu yapacak mısınız?... Ah! Sizin bu lütfunuza nasıl teşekkür edeyim? Bu onun için büyük bir iyilik olacağını ümid ediyorum! Zavallı bed-baht çocuk, kim bilir bu buhranlı halinde size nasıl teklifsizce muamelâta bulunacak... Ve artık rahat olacak.

Odanın eşiğinde idim, kalbimin boğazıma kadar gelen ıztırab-âver vuruşunu hissediyor, rolümün inceliğini, ehemmiyetini takdir ediyordum. Kapıyı yavaşca ittim: Komudun üzerinde küçük bir lamba ziya dağıtıyor ve eter kokusu odanın muhtel havası içerisinde yüzüyordu. Derhal bir yatak gözlerimi kendine çekti. Bir büyük yatak içerisinde beyaz bir genç kadın ölüyordu. Elleri pek zayıf görünüyordu, dudakları, uzaklarda gelmesi muhal, gaibi çağırıyordu. Potinlerimin ucuyla ilerledim; bu esnada kılıncım möblenin birine çarparak gürüldedi. Birden ihtizara mahzuz bir raşenin dolaştığını gördüm, parlak düğmelerim, altın ile galvanize edilmiş apoletlerin onda ikinci bir hiss uyandırdı.

Mırıldandı:

-Ah! Nihayet... Derin bir soluk aldı, yatağın kenarında eğilmiş duran ben bu soluğu bir nağme-i vapesin zannettim. Fakat o hazîn bir sada-yı iştika ile tekrar başladı:

-Sen, muhakkak sensin değil mi sevgilim, biliyor musun gözlerim hiç görmüyor. Ben çok, pek çok hastayım.

Pederi yavaş ona dedi:

-Jeane, yorulma benim sevgili kızım.

Fakat başı yastığı üzerine yuvarlanırken devam ediyordu:

-Sana o kadar anlatacak şeylerim var ki, sevgilim...

Bir ufak vakfe-i sükundan sonra nihayet korktuğum başıma geldi:

-Beni kucaklamaz mısın?

Dudaklarımı alnına temas ettirmeğe mecbûr oldum. Gözleri kapalı, niyaz-kâr bir sada ile inliyordu:

Bütün soğuk, nem-nâk yüzünü öpüyordum.

-Ben de, diyordu.

Yanaklarımın üzerinde hummalı nefeslerini hissediyordum.

Arzu-yı teselli ile bir başkasının bu tecrübesi herhalde nefret ve istikrah ile kabul olunabilirdi.

Düşünceleri sabit kalamıyordu:

-Biliyor musun, diyordu, artık ben bitiyorum, rahib geldi, git.

Teessürüme mağlûb olarak ne söylediğimi bilmeden, kalbimden taşan cümleleri sarf ettim:

-Oh, Jeane, sana yalvarırım, böyle söyleme. Biz seni şifa-yâb edeceğiz, göreceksin.

Fakat o hiç duymuyormuş gibi:

-Artık uzaklaşmayacaksın değil mi? Oraya otur, elini bana ver.

Ateş içerisinde olan ellerini benimkilerin içine aldım.

O zaman mırıldandı:

-Oh! Çok iyiyim, çok iyiyim.

Uyukluyor gibi görünüyordu, babası karyolanın nihayetinde ayakta duruyordu. Karanlığa alışan gözlerimle, koltukta, benim zulmet içerisinde çökük, siyah bir şeklin oturduğunu görmeye başladım: Şübhesiz, annesi idi.

Şimdi yalnız şu içinde bulunduğum vaziyet-i garibeyi, bir saat evvel bana meçhûl, fakat şimdi yarı çıplak sinisini bana teslim eden ve bunda derin zevk duyduğunu hummalı bir teneffüsle

sayıklayan bu genç kadını düşünüyordum; zevcini düşündüm, ya birden içeri girse de, kendi mevkiinde hastanın başı uçunda, elleri yek diğerine merbut bizi görseydi.

Fakat bütün bu kıskançlıklar âlâm ve ekdâr ile kararacaktı, çünkü hastaya bu tekarrüb hayatını değiştirmişti.

Bu esnada genç kadın uyku ve rüyalarından silkinerek hatıralarını karıştırmağa başladı:

-Der-hatır ediyor musun izdivacımızdan sonraki seyahatimizi “Edmond Saint Michel”e gelişimizi? Geceydi, penceremiz denizin kumlu sahiline bakıyordu, bunları hatırlıyor musun? Sonra sen camı açmıştın, kamer yatağımıza kadar geliyordu.

Birden mütehasirâne bir gülüşle beraber elimi kendininkine geçirmek için çekti.

Bence meçhûl ve bana hiç lüzumu olmayan bu hatıranın devam etmesine çalışıyordum. Ve artık tarafımdan uydurulan bu yalanın adem-i devamından, onun birden bire yıkılıvermesinden korkuyordum, bu hayal bu son saate istinâd ediyordu.

Bir diğer defa bana dedi:

-En büyük kederim, bu bir sene zarfında beni oyalayacak bir çocuk bırakmadığıdır. Bir senelik izdivaç ne kadar kısa!

Artık gitmek istiyordum. Bu itirâfât beni fena halde tazib ediyordu. Saatler pandolun nihayetsiz tik takları altında ağır ağır öğütülüyor, akıyordu. Ellerimdeki damarların, parmaklar arasında mahbûs, sakın vuran kalbi gibi attığını hissediyordum.

Bu itirâfât, bu kederler, bu sık sık der-âgûşlar ve zevcinin heman gelmek ihtimali, bu ölmek üzere bulunan kadının yanında beni çıldırtıyordu.

Saat beşi çalıyordu. Artık bataryama gitmek lazım geliyordu. Büyük bir ihtimâmla ellerimi ellerinden kurtardım ve müteessirâne teşekkürler eden iki ihtiyarı selamlayarak evi terk ettim... Ve sokakta sabahın boşluk ve esmerlikleri arasında yüksek sesle hıçkırıklarla ağlıyordum.

Sonra? Sonra günler bizi oradan on kilometre uzağa attı ve daha sonra manevralar bitti ve ailemin nezdinde geçirmek üzere otuz günlük bir izin aldım, halbuki bu izin o mükedder aileyi tekrar görebilmek içindi. Meyûs simalar bulacağım yere geldim. Fakat karşıma çıkan pederi gayet şen bana elini uzattı: Kızı ölmemişti. Benim azimetimden biraz sonra zevci benim Berây-ı şefkat muvakkaten kabul etmiş olduğum yerine gelmişti. Fakat bu hal genç kadına daima meçhûl kalacaktı. Peder, muzafferâne bir sesle “İşte bakınız” diyerek bahçeye nazır bir pencerenin perdesini kaldırdı.

Gül-gün bir kostüm içerisinde, uzun bir koltuğa arkasını dayayarak oturmuş, çiçekleri teneffüs ediyordu.

Bütün gece, bî-tab zayıf ellerini ellerimin içinde kokladığım, bütün düşündüklerini, bütün itirâfâtını, bütün bûselerini bana veren, ve bütün gece yanında bulunduğum ölmek üzere olan bu kadın şimdi beni tanımıyordu.

Kendi kendime bu cümleyi tekrar ediyordum: “Beni tanımıyor; çehrem onda hiçbir hatıra ihyâ etmeyecek, hiçbir düşünce bile.

Pederi mesrûrâne:

-İster misiniz? Diyordu, Claude’un bir arkadaşı diye sizi prezante edeyim.

Kendime mâlik değildim, belki büyük bir nezaketsizlikte, belki fena bir harekette bulunurum, belki onca meçhûl ve diğerlerince de hemen unutilan o geceden bahsederim.

Bütün bu düşüncelerle cevap verdim:

-Hayır, müsâade ederseniz gideyim.

Sabri Hüsni

SF. c.45, nr. 1169, s. 599-600

OSMAN’IM

On yaşında babasız kalan bu kıvrık saçlı, sevimli çehreli çocuk, o fakir dul kadıncağzın yegâne ümidi, yegâne meserreti idi. Onu istediği gibi büyütüp yetiştirmek, refah ve tekâmülünü temîn edecek vasıtaların hiç birinden mahrûm bırakmamak için ne kadar meşakatlere katlanmış, ne kadar gizli ıztırlar çekmişti: Vefât eden kocasından kalan cüzî maaşına, gece gündüz dikiş dikerek kazanabildiği birkaç parayı da zammederek yavrucağının elbise, kitap gibi levâzımının tedariki husûsunda mektebindeki orta halli arkadaşlarından asla geri kalmaması için ne kadar uğraşmıştı. Kendisi câhil, fakir idi. Fakat oğlunun âlim ve zengin olmasını istiyordu. Kendisi fakr ve sefâletin cehennemî alevleri içinde kavruluyordu. Fakat oğluna bu fakr ve ihtiyaç ateşinden ufak bir kıvılcımın bile temasını istemiyordu.

O; hiç bir şey hissetmemeliydi, hiç bir arzusundan mahrum kalmamalıydı. Hatta birgün bulunduğu mektepte ona lüzumu olan pahalıca bir coğrafya atlasını tedarik edebilmeye kâfi parası

olmadığını görünce ye'sinden gizli gizli ağlamış, sonra başka hiç bir çâre olmadığını anlayarak validesinin yegâne yadigârı olan yakutlu küpesini bilâ-tereddüd satıp yavrucağına o atlası almıştı.

Ekseriya, mektebe gitmek için sabahleyin evden çıktığı sırada ona şefkatle bakıp çenesini okşayarak:

-Osman'ın, yavrum: Benim bütün ümidim sende... Artık bütün bütün ihtiyarlayıp da ellerim iğne tutamaz bir hale gelince beni sen besleyeceksin: Çalış; göreyim seni evlâdım... Derdi.

Ah, hele tevzi-i mükafat günü sevgili yavrusu koltuğunda birtakım yaldızlı kitaplarla mektepten geldiği zaman zavallı kadıncağız fart-ı sürûrundan hüngür hüngür ağlayarak göğsünü derin bir hiss-i iftihâr ile kabartan, oğlunun semerât-ı mesaisini bütün komşularına göstererek o yaldızlı kitapları göz yaşlarıyla ıslatmamış mıydı?

İşte şimdi artık nihâl-i ümidi olan bu çocuk büyümüş, yirmi yaşına gelmiş, bıyıkları çıkmıştı. Şimdi onun, dudaklarını gıcıklayan traşlı yanaklarını öperek:

-Benim koca herifim.. hitabıyla bir valideye mahsûs olan hiss-i iftihârını her dakika izhâr etmekten hali kalmıyordu.

Artık onun yalnız bir emeli bir arzusu vardı: Oğlunu evlendirmek. Komşu kadınlara daima bu arzusundan bahsediyor, şevk ve sürûrundan gözleri yaşarak:

-Osman'ımı evlendireceğim, yavrumun mürüvvetini göreceğim..Diyordu.

Balkan hududlarının müfterisâne tecavüzleri germi kesb etmiş, toplarının meşûm tarafeleri Rumeli'nin saf ve pür sükun simâsını titretmeğe başlamıştı.

Osman, o pak kalbi vatan muhabbetiyle dolu olan genç vatancağ; düşmanın pek az bir müddet zarfında toprağımızın mühim bir kısmını murdar ayaklarıyla çiğneyerek ilerlediğini görünce bütün mevcûdiyetini bir gayz ve intikam ateşi kaplamış, kendisinden başka kimsesi olmayan anasına muin olduğu halde kalbinin en derin köşelerinden taşan hiss-i hamiyet ve vatan-perverîye mukâvemet edemeyerek gönüllü sıfatıyla meydan-ı harbe gitmeğe karar vermişti. Anasına, o şefkat ve muhabbet numunesi olan kadına bu kararını bildirdiği zaman bî-çâre valide inledi, inledi.. çırpındı... Fakat ne yapabilirdi? Oğlu Osman'ı ona:

-Neneciğim, sen benim için elbette mukaddessin. Fakat, vatanım, vvazifeme karşı olan vazifem daha mukaddestir. Seni Allah'a emanet eder, vazifemi ifa için giderim, demiş ve sonra

onun boynuna sarılıp gözlerinden bilâ-ihiyar sızan birkaç damla yaşı anasının o zaif ve buruşuk çehresini ıslatan ateşin yaşlara karıştırarak ilave etmişti:

-Mukaddes vücûd, sen beni niçin büyüttüp besledin? Vatan için değil mi? O halde niçin ağlıyorsun? Niçin beni de ağlatıyorsun?.. Hayır sen ağlama.. Bilakis memnun ol... Vatanını müdafa için çalışacak bir erkek yetiştirdiğin için mesrur ol... Düşün ki sağ olarak avdet edersem bir gazi anası olacaksın.. Eğer şehid olursam...

Bu sözünü ikmal edemeden benzi büsbütün sararmıştı. Şu son cümleyi, sadasında hazin bir ihtizâz hâsıl olduğu halde mütevekkilâne bir tavırla bitirdi:

-Bir şehid validesi olmak senin mucib-i iftihârın olmalıdır..

Zavallı kadın oğlunun muhârebe meydanına gitmesinden birkaç gün sonra ondan, acele ile yazılmış birkaç satırdan ibaret, bir mektup almış ve biraz müteselli olmuştu. Fakat ondan sonra ne bir mektup ne de bir haber alabildi. Kadın artık yaşamıyor, müteharrik bir heykel gibi görünüyordu. Onun bütün emeli, bütün ümidi şimdi artık her dakika gaddar düşmanın gaddar mermisine marûz idi.

Birgün nasılsa aldığı bir haber onun kalbini deldi. Sevgili Osman'ı Kırkkilise muhârebesinde mecrûh olarak İstanbul'a getirilmiş, Hilal-i Ahmer hastahanesine yatırılmıştı. Gitti, oğlunu görmek için ağlayarak müsâade istedi. Ah, Yarabbi, bu beyaz sargılar içinde yatan, bu bal mumu gibi solgun çehre o muydu? İnleyerek yatağın yanına diz çöktü:

-Yavrum, Osman'ım... Bana bak.. Ben geldim... Ben... Annen.. diyordu. Fakat göğsündeki yarası evvelce pek mühlik görünmediği halde o sabahdan beri garib bir tahavvül ile vehamet kesb eden Osman dalgın, bî-hûş bir halde idi. Kadın yatağı göz yaşlarıyla ıslatıyor, göğsünü parçalıyor, başını karyolanın demirlerine vuruyordu.

Bir aralık mecrûh gözlerini açtı, validesini tanımış gibi göründü. Gözlerinde tatlı bir bakış hâsıl oldu. Bir söz söylemek istediği halinden anlaşılıyordu. Fakat bir harf bile telaffuz edemedi.

Kadın inledi. Bu iniltiye mecrûh Osman'ın göğsünden çıkan hırıltı ile karışık bir inilti cevap verdi. İşte o kadar... Beşeriyetin harp namını verdiği facianın kurbanları arasına bir vücûd daha iltihak etmişti...

Tabiatın bütün bedâyiini nazarlardan esirmediği, güneşin olanca tebessümünü gösterdiği bir günde Edirne kapısı civarındaki makberelerden birinde ihtiyar bir kadın bir mezarın üstüne

kapanmış, henüz bitmeğe başlayan çimenleri ateş-nâk göz yaşlarıyla sulamağa çalışıyor gibi, sessizce ağlıyor ve ara sıra:

-Ah... Osman'ım... Osman'ım...

Diye sızlanıyordu. Etrafta uçuşan kuşlar, matem neşideleri okur gibi cıvıldaşarak, bu firkat-zede validenin elemelerine iştirâk edercesine şedid bir tehalükle çırpınıyorlar, çırpınıyorlardı...

Mehmet Ali

SF. c.45, nr. 1168, s. 562-563

NÖBETÇİ

-I-

M. Nermi'ye

Odam sıcak... Sobada yanan odunların neşeli çatırtıları ve munis alevlerin sıcak neşeleri asabıma rahavet, nazarlarıma tahayyül veriyor...

Dışarıda kış... Soğuk, vahşi bir fırtına pencereimin camlarını ıslak bir cereyânla sarsarken, ben bu samimi hücremde mahfûz, o donduran uğultuları dinliyorum ve hoşlanıyorum!... Ah... İnsan, kendisine zarar verecek ve kendisini memnun etmeyecek olan bir hadisenin taarruzlarından emin bir mevkide bulunup da o halin uzak ve âciz vukuunu, uzak ve âciz çırpındığını hissedince ne hod-gâh bir sevinçle gülümsüyor; ne kadar zevk alıyor.

Perdelerim kalındır; ve bu donduran vahşi rüzgâr pencereme hücum eder, fakat bana vasıl olamaz... Oh... Bu ısıklarla, bu camların önünde çırpınarak içeri girmekten âciz kalan kış rüzgârının taarruz edemeyen ısıklarıyla -sobamın munis alevleri karşısında- ne müsterih istihzâ ediyorum!... Sanki: Bütün bu zâlim kış, bütün akûr fırtınalar benim hazzımı, benim telezzüzümü tatmin için vaki olan hadiselerdir!...

Yook, zavallı fırtına hiç yorulma... Ve böyle daima bu sıcak ve samimi odanın kalın perdelerle mahfûz penceresine hücum et; uğulda, bağır! Ben bu iktidârsız mücadelenle eğleniyorum; ve bu derin uğultularının mübhem musikisinden zevk alıyorum...

Camların şeffaflığını gasb eden buğuları parmaklarımla silerek ve lambanın inikâsını men için bu ratib ellerimle gözlerimin yanında siper yaparak dışarıya baktım: Çamurlu bir yol... Sokak

fenerinin gizli ve korkak şulesi rüzgârın karşısında kıvrılıyor, kıvrılıyor; ve bozuk kaldırımlar üstündeki su birikintilerinin mürekkebi sathında muavvec ihtizâzlarla sarı parıltılar yapıverdi. Biraz ilerideki bir katlı harab evin meyûs pencerelerinde birkaç kırık camın mukavva parçalarıyla ekli olduğu, içeride yanan yorgun bir ziyanın müşevveş inikâsından anlaşılıyordu.

Ah... O binâ bir harab ev değil; uzun ve mahrûm senelerin karanlık sıkletinden çökmüş sakfı, ve böyle uzun mahrûm senelerde -şimdi beni pek eğlendiren- vahşi fırtınaların her kış tekrar eden hücumlarından yıkılmış çerçeveleriyle bed-baht bir kulübedir...

Fırtına... Fırtına... Daimi ve devasız bir inhitât içinde gittikçe nurunu gaybeden hasta gözleri gibi sönük bî-meal, yahut pek feci bir meal ile fersizlenen o yıkık pencereler, acaba şu kalın perdeli pencerem kadar mukavemet edebilir mi? Ah... Yarabbi, bu rüzgâr dışarıda kim bilir ne yakıcı bir soğukluk, ne donduran bir istila ile uğulduyor! Ve kim bilir, belki benim penceremin önündeki âciz ve neticesiz hücumları için haykırmıyor da o harab evin camsız pencerelerine karşı kazandığı galibiyetin müfteris gururu ve zâlim neşesiyle çıldırıyor...

Of... Bu çamurlu sokağı aydınlatamayan fenerin titrek şulesi gözümü yoruyor; o kulübenin kırık camları ağır ve meyûs bakıyor!...

Penceremi terk ederek tekrar sobanın yanına geldim. Fakat o munis alevlerde niçin bir az evvelki hülyâları göremiyorum? Neden bu mahfi hücrenin samimi harareti şimdi beni yakıyor? Of... Bu perdeler pencere aralıklarından rüzgâr geçmesine bu kadar mani olmasa da serinlik duysam ve üşüsem!...

Fırtına... Fırtına... Ve mütereddid uğultular... Hain uğultular!... Evet, o kulübede bu gece, bu merhametsiz kış gecesi, iki kadın oturuyor; ve camları kırık, çerçevesi harab pencerelerinden gelen acı, soğuk ışıkları kıvılcımsız bir mangalın başında ve yorgun bir lambanın kadid aydınlığı karşısında dinliyorlar...

İki kadın: Ana, kız!... Kulübenin fakir ve mütevekkil erkeği yeni redif olarak gitmişti. Bu kış müfteris fırtınalar “Şimal”in sisli Balkanlarından memleketimin masûm ovalarına zulm orduları sevk ettiği zaman bu akûr mehacimlere mukâbil sinelerden bir mania vücûda getirmek için -birleşip koşan vatandaşlarla beraber o kısmetsiz yuvanun fakir ve mütevekkil erkeği de alaylara karışmıştı.

Ah... O zavallı aile babası, o muazzez vatandaş şimdi bu gece nerededir ve ne yapıyor?

Fakat odam ne kadar aydınlık!... Sanıyorum ki: O evin fersiz pencereleri benim sıcak odamın hod-gâm ziyalı penceresini telîn ediyor... İstemem, nur istemem!... Rehasız bir hastanın

baş ucunda sıhhat ve saadetten mütekebbir, deni kahkahalar salıvermek nasıl bir vahşetse, o yetim pencereler karşısında benim penceremin asûde ziyalar saçması da aynı bir cinâyetir.

Lambayı söndürdüm. Şimdi odam günâh-kâr ve hâr bir karanlık içinde kaldı... Yalnız sobanın hafif bir uğultu ile bana “hayat ve hakikat” mabedlerinin ezeli kitaplarından duâlar okuyan mutalsam alevleri bu karanlıkta esrarlı akisler yapıyor... Ve dışarıda yine “hayat ve hakikat” mabedlerinin vahşet sadalı erguvânlarından çıkan uğultularla mehacim-i fırtınanın çalgın musikisini bu alevlerin duaî mırılısıyla beraber dinliyor ve düşünüyorum: Evet, o fakir ve mütevekkil aile babası, o fedakâr nefer şimdi bu gece nerededir ve ne yapıyor?

Gözlerim yavaş yavaş odamın sıcak muhitinden uzaklara, fersahlar arkasındaki uzaklara dalıyor... Karanlıkta sobanın alevlerinde ve bu alevlerin füsunî akislerinde geniş ve mübhem bir manzara görüyorum: Ordu-gâh!...

Vatan müdafası için birleşip koşan sevgili vatandaşların fırtınalar, yağmurlar altındaki hamiyet iklimi!... Fedakârlıklar ve metanetler sahası!...

İlahî, bu ne muazzam ve sükuti memlekettir! Öyle muazzam ve sükuti memleket ki: Yüksek ve mermer binâlarla değil, mehîb kubbelerle değil, küçük çadırlarla, askerlerin seyyar yuvalarıyla ittisâ ediyor! Ah o çadırlarda ne garib ve fedai lemalar gölgeleniyor!... Yarab, o sarı ve sabir ziya damlaları da “hayat ve hakikat” mabedlerinin kandilleri midir?... O çadırlar memleketinin yalnız garib ışıkları, mahfî pırıltıları mı bu gölgeler altındaki manzaraya bu kadar ulviyyet, bu kadar nurâniyet veriyor?... Meşaller, büyük ziyalar yok!.. Yalnız sarı ve sabir kandiller var!.. Öylesine bu nurâniyetin döküldüğü samedânî menba nerededir; İlahî, bu nurâniyet nedir?

Şimdi sobamın alevleri uhrevî uğultularla bana bir “âsumân ayeti” okuyordu:

“Efsûs... O fanilere ki: Arzın üstünde maddi yaşamakla iktifâ ederler; ve yaşadıkları toprağın semalara ait olduğunu idrâk eyleyemezler!.. Yine efsûs.. O gâfillere ki: Yerlerde gördükleri feyz ve nurun menbaı gönüllerde olduğunu göremeyecek kadar cemâdîdirler!...”

Titreye titreye pencereye yaklaştım, ve tekrar buğuları elimle silerek semaya baktım: Gölgelelerin yüksek derinlerde nesîm olup aktığı nihayetsiz ve yıldızsız, bir kubbe, yüksek, derin, nihayetsiz ve yıldızsız, nesîmi ve lahûfî bir boşluk...

Bu nesîmi ve lahûfî boşlukta yalnız ince, fakat mukaddes bir nur, siyah şeytanî bulutlar karşısında vatanımın “Şimal” fırtınasıyla hırpalanan-ovalarına doğru uzanmak istiyordu.. Bu ince ve mukaddes nur, göklerin hilâli idi; evet göklerin ve Türklerin hilali!..

Ah... Anladım, şimdi anladım, Yarabbi!.. Osmanlı ordu-gâhında bu muazzam ve sükuti çadırlar memleketindeki nurâniyet, hilalin nuru imiş; evet, yıldızsız göklerde, siyah ve şeytanî bulutlar karşısındaki hilalin nuru!..

Artık karanlık odamda sobanın alevleri sureyi itmam ediyordu:

“... ve ne mutlu, -hakikat- mezhebinde o murakabeye varanlara ki: Esmanın kendi dünyalarıyla beraber sayısız dünyaları muhit olduğunu anlarlar!.. Hilkatın ezeli ve ebedî kucağı olan gökler, nesîmlerin maverasında, karanlık derinlerde ziya veren âlemler taşıyor... Semadaki nurlar, buruşuk ve kara yüzlü toprağa aksettiği zaman bu nurâniyetin ilahî menbaini görebilenlere gufrânlar olsun!...”

Enis Behiç [KORYÜREK]

SF. c.44, nr. 1140, s. 518-519

-II-

Ah... Acaba göklerin ve Türklerin mukaddes hilalini, bu lahûti ziya menbaini birden bire hatırlayamayan ben de o gufrânlara nail olacak mıyım? Düşünemedim mi ki: Vatanımın masûm sahalarındaki nuraniyetler, vatanımın masum sahalarını müdâfaa için birleşip koşan vatandaşlar ordu-gâhındaki nurâniyet yalnız hilalden geliyor... Ve göklerde o mukaddes, narin hilal olmasa bütün “Osmanlı diyarı” karanlıklar altında muazzeb olur, mazlûm olur...

Hâlâ fırtına vahşi ve çılgın kükremekten yorulmadı!.. Islıklarındaki iftirâs, ıslıklarındaki hıyanet hâlâ sükun bulmadı!...

Ordu-gâh!... Daima bu muazzam ve sükuti memleketi düşünüyorum... Küçük, mütevekkil çadırların altında kaputlarına bürünüp silahlarını kucaklayarak uyuyan -yahut mehacime bekleyen- o muhterem neferler, kim bilir bu fırtınanın ne merhametsiz istilalarına marhuz kalıyorlar!.. Bense biraz evvel bu sıcak ve samimi hücremde hülyâlarımınla bahtiyar, ve kendimden başkasını tahattür edemeyecek kadar hod-gâm, bu donduran ıslıkları, akûr uğultuları neşvelerle dinliyordum; ve bu neşemin temadisi için o muhit ve mücâdil rüzgârların yorulmamasını istiyordum, öyle mi?... Parlak bir lambanın karşısında sobada yanan odunların rehavet ve hülyâ-veren çatırtularından aldığım zevke, bu soğuk rüzgârın derin ve zalim musikisini de ilave etmek istiyordum, öyle mi?...

Ah... O çadırlar memleketi!... Hele o garib ve fedai lemalî metanet yuvalarında uyuyanları -fırsat gözeten düşmana karşı- bekleyen nöbetçiler!... Onlar büsbütün açıktadırlar. Gözlerinde

teyakkuz, adımlarında sükut yürürler, geri dönerler... Kış fırtınası kaputlarının eteklerini hırlayıp, yüzlerini tırmalarken onlar yine adımlarında sükut, gözlerinde teyakkuz, dolaşırlar, beklerler... Ara sıra kımıldanan bir gölgeye boğuk ve cedalı bir sesle haykırırlar... Kimdir o... Kimdir o?... Sonra yine sükut, yine muazzam bir sükut içinde gözlerinin bütün dikkati ta uzaklara kadar nüfuz eder, ta uzakları araştırır!...

Ah... O nöbetçilerden birini tanıyorum.. Evet, biraz kırılmış bıyıkları, mütevekkil nasiyesi, derin ve ceri bakışlarıyla o nöbetçiye tanıyorum... Kaputunun geniş yakasını kaldırmış ve silahını kolları arasına sıkıştırarak ellerini ceplerine sokmuş, arkadaşları gibi, dolaşiyor, bekliyor... Ve mukaddes vazifesinin kendisine çizdiği sahayı tefîş için derin gölgeleri araştırıyor... Bazan durup mesafeleri dinliyor: Fırtınalar... Ve nihayetsiz uğultular!...

Ah... Yarabbi bu muhit ve mücâdil rüzgârlar bitmez ve yorulmaz mı? Bu azgın ve mütemadi kasırganın, bu çılgın ve hain kış gecesinin bütün şedaidine marûz, bütün şedaidiyle muzdarib olan o fedakâr nöbetçi, o sevgili vatandaş, karşığı harab evin aile babasıdır; karşığı harabenin müşfik erkeğidir.

Ey muhterem nöbetçi, sen ne büyük ve âli-cenap bir mevcûdsun. Sen bu vatani metanetinle, bu ali fedakârlığınla benim zayıf ve âciz muhayyilemde ve bu ulviyete secdeler eden nazarlarımda ne kadar yükseliyorsun, ne kadar yükseliyorsun!... Oh, vazifenin ulviyet ve kudsiyeti mi seni böyle yükseltiyor; yoksa sen o samedî vazifeyi bu kadar ulvî ve kudsî bir metanetle ifa ettiğin için mi yükseliyorsun?...

Ey nöbetçi, ey muhterem nöbetçi, vazifen mukaddes, fedakârlığın da mukaddestir.

Saatler geçiyor; fakat bu kış gecesini sarsan zalim fırtınanın çılgınlığını geçmiyor!... Sular ve topraklar incimâd ediyor; fakat muhavvef kış ilahînin bu geniş nefesleri üfleyen nihayetsiz dudakları incimâd edip kapanmıyor!... Fırtına.. Fırtına!.. Yarabbi, bu acı soğuğun karşısında o zavallı nöbetçi nail tahammül ediyor? Bu donduran rüzgârlar kaputunun örgülerinden ta vücûdunun müsamâtına kadar nüfuz ederken, nasıl bir hararetle bu vahşi soğuğun şiddetini hafifletiyor?..

Bunları düşünerek ve titreterek penceremden geceyi tetkik ediyordum: Yüksek, derin, nihayetsiz ve yıldızsız göklerde, nesîmi ve lahûfî boşluklarda, cari ve buharı gölgeler arasında yalnız mukaddes hilal narın ziyasıyla gözüküyordu. Ve mukaddes hilalin karşısında siyah, şeytani bulut yığınları akûr “Şimal” fırtınasının sevkiyle ilerliyor; onu ezmek istiyordu... Birden göklerin ve Türklerin hilali, rüyai bir sesle -bütün bu uğultulardan geçip zulmetleri delerek bana kadar gelen nurânî bir sesle- düşüncelerime cevap verdi:

“Ey fani şâir, milletine ait her hadisede benim tesîrimi yine unutuyor musun?.. Osmanlı nöbetçisi bu hain kış gecesinin bütün şedaidine marûzdur. Fakat benim samimi ve ilahî nurum onun gözlerinden ta kalbine nüfuz eder, ve oraya öyle müebbed bir ateş, böyle kadimi bir hararet bırakır ki: Şimdi senin şu munis aevli sobandan vücûduna yayılan maddi ve bekasız harareten ziyade onu ısıtır, onu şimal fırtınalarına karşı sabûr ve mütehammil eder...”

Artık omuzları mı tutan ruhânî ellerin altında diz çökerek ve odamın mabedî karanlıkları arasında istiğfâr ve ibadet heyecanlarından titreyerek niyaz ettim:

Allahım, bu deni kasırgaları sustur! Bu siyah, şeytanî bulutları târumâr et!... Mukaddes hilalin samimi nuru nöbetçinin fedakâr kalbine daima nüfuz etsin, ona hararet ve metanet versin!

Enis Behiç [KORYÜREK]

SF. c.44, nr. 1141, s. 538-539

3.4. DENEME:

ÂŞIK

*Ruhum dudaklarıma mütemâyl, üfûl etmek. yahut
yerine avdet etmek için seni bir defa daha görmek istiyor.*

Hâfız

Âşıkın nağmesi, sabahın münevver yasemîninden daha laff, havayı tatîr eden keskin ve nâfîz rayihalarından daha heyecan-bahş, ufukta yayılmakta olan elvan şafaktan daha nazik olarak sabah erkenden itilâ ediyordu.

Mahallenin evlerinde uykularını henüz terk etmiş kızların gölgeleri kafeslerin arkasında titriyordu.

Nağmesini dinleyiniz... Buhûrdandan suûd eden zi-kıymet ve kudsî bir rahiya gibi ruhundan itilâ ediyor. Kuşlar sadasının ihtizâzât ve temevvücâtından mebhût ve mütehayyir, dallarda ihtiyar-ı sükut ediyorlar ve servlerin muzlim zirveleri berrak kebûdi-i sahada yavaşıyor eğiliyordu. Yasemen fidanı lerzan çiçeklerini yere döküyor ve nefha-ı muattarını âşıkın nağmesine karıştırıyordu.

Zira dem-i subhda kızlar rüyadâr gözlerini henüz açarlar. Minareler şafak ziyalarından gül-feşân olurlar, beyaz yeşil türbeler, zerrin hutut ile buruşmuş cephelelerini semaya doğru fırlatırlar iken, onun nağmesi ruhun ve süratle ilerleyen yakazanın dem-i evvelîninde bir terane-i aşk olur.

Ruhunun merâretini ve teşnegi-i garâmını elbette dolaştırmış olduğu hangi diyar-ı baideden, henüz ihtizâz etmekte olan sadasından çırpınan ve zerrin cümlelerinin girân-baha akislerinin dağlarının sırtlarında hıfzeden hangi memleketlerde sâir ve zâir olarak buraya gelmiş gınâ-yı ruhu ile hayalâtı alevlendiriyordu?

Şah-nişînlerde yapraklar ile müsetter, yaşmaklardan daha beyaz solgun kızlar, sihr-âmiz nağmelerinden pür heyecan, kametlerini büklerler; perdedâr-ı hüzn, mütereddid nazarlar, o sihrin teşîriyle lerzan kalblerin darbanını uzaktan izhâr ederler. Ve cebînlerini güneşe doğru çevirerek kendi yâd-ı teranesiyle dem-güzâr-ı intizâr oldukları hangi memâlik-i baideden, sadeğ gibi berrak derinliklerinde onun ayak izlerini henüz saklayan hangi esrar-engîz kıyılardan, meshûr yılanların meflûc ve âmâ bükülüp kaldıkları yuvalarının buldukları yollardan mı, acaba hangi memleketlerden derbeder ve serseri gelip bize kavuşur?

Hevayi tatfir eden yasemenlerin son ve mutena rayihalarından, âşıkın nağmesinden daha cazibedar, beyaz ve uzun bir el, kafesin altından ona doğru uzanıyordu.

Âşık. Müezzinin sadası havada söner sönmez, minare alemlerinin şule-bâr şafak olarak elvan-ı ufkunda eridikleri anda, aheste-pâ ve bir güzârîş-i merasim perverâne ile her sabah mahalleden geçer.

Yeni açmış çiçekler, güneşin ilk nevazişlerinden lerzan, taze kokularıyla, şehvet-i hayatı medh ederler, küçücük kelebekler, havalarda pervane ile semaya atf-ı nigâh-ı hayret ve kadife kanadlarını silkererek ilan-ı meserret ederler.

Her gün kafeslerde tutunarak biraz daha yükselen ve taze yeşillikleri arasından salkımlarını beyaz güller, fersiz yasemenler uzadarak, binâlardan dışarı uğrayan şah-nişînlere birer çiçek sepeti şeklini veren sarmaşıklara bürünen hanelerin saff-ı muntazamı ve yosunlar ile yüklenmiş kiremitleri güneş banyosundan sararırlar.

Âşık terane-sâz olarak ilerler; şerare ve şule-i elmas ile mültemi gözleri, fezâ-yı la-tenahiye matûf, hiçbir tarafa bakmazlar.

Evlerin ortasında ufak makberelerin bülemler-kamet servileri, siyah boylarıyla kıvranırlar, güya mezar taşları buldukları yerde sarsılırlar; yolda, uzaktan, rengarenk mütemevvic çarşafalara sarılmış kadınlar bir an tevakkuf ederler ve heyecandan mütereddid gibi bulunurlar.

Âşık, sermest terane anları görmez. Bütün iklimlerden müteessir olan temas-ı cildi üzerinde garib ve hasir dolaştığı diyarın irâs ettiği berreler mütesadif olurlar; siyah sakalı, çehresini ihata eder bu anda daha ziyâde sararan dudaklarını kâmilten setreder.

Kürkten kalpağının üzerinde, tam cephesinin ortasında bir zümrüd taşı. Vahşi ve yeşil bir bakış gibi bakınır; kulaklarında asılı yeni gümüş halkalar baygın akislerini likasına vaz' ederler.

Tılsımlar ve hamailer her biri birer manâ-yı hatırayı temsil eden zi-kıymet taşlar ile boynundan asılmışlar, ve göğsünde yek diğerine karışırlar. Sol elinin parmakları altın halkalar ile yek diğerinden ayrılmış, göğsü üzerinde dururlar.

Bî-nihaye hatlar, kelimât-ı kudsiyye ve esrar-engîz tesavir ile mahkûk siyah kaşkolü dirseğinden sarkar. Entarisinin büklümleri beli üzerine ekli bir de madenî bir kuşak ile sıkışmış, bunun üzerindeki yakut taşlar, kan damlalarını andıran şule-pâş kızılıklarını akıturlar.

Bütün hüvviyetinin ilkâ-yı hürmet eden sekînetiyle yürür ve nağmesi, dudaklarından daha latif, daha nazik akar; siyah kaşları bakır renginde alnı üzerine bir elem-i işve-perverâne ile çatışmışlardır.

Acaba sadasını yasemen fidanı altında titreden, dūr-a-dūr ve pūr bedai bir âlemin yâd-ı nevaziş-kârı mıdır? Sadasının baygın ihtirâzâtı şeh-nişînlerdeki hayal-perver kızların enzâr-ı latifesine mültemi ah u zarları gibi gölge saldırır.

Bunların kamet-i tıflânesinden daha nezih kalblerinde galeyan eden mübhem tahassüsâtın daha nazik bir ruh, kafes arkasında muntazır durur ve beyaz eli sadaka-ı mutâdesini âşika vermek için her sabah uzanır.

Çehreni daima kafes altında kaldığından göremiyorum. Beis yok, orada olduğunu biliyorum, hüvviyet-i meçhûlenin cazibesini medh etmem için huzur-ı dil-firîbin kafidir.

Her sabah, enamil-i gül-fâmın hararet-i ilahiyelerini bana isale etmiyorlar mı? Bir bakış kadar sūzân olan temaslarında gam ve işve ile kıvranıyorum.

Artık cildim, nevazişlerden bî-tâbdır, en pūr vaad bakışlarıyla ruha bahş-ı teşnegi edemezler. Her sabah hararet-i gariziyesini cebnimdeki hissettiğim nigâh-ı pūr-ateşin, benim bakışım ile mezc edilemeyecek, gölgesini hayal meyal seçtiğim kamet-i nezahet-perverin bana meçhûl kalacakmış. Ne beis var?

Ey güzelim, bilirim, elin her sabah yasemen fidanı altından uzanacak ve nağmem, nefha-ı nefisen ile muattar, cu-hevada daha hafif ve daha latif olacaktır.

Kafesin hiç açılmasın, gölgen daha hafif ve benim için görünmez olsun, benim nağmemden ruhunun xxx ölümde sana başkasını düşündüreceğinden gam yemem... Zira ah o pūr hararet parmakların bana rüyalar ile bî-ârâm gecelerden ve baidül-îmkân saadet iştiyâklarından bahs ederler.

Saçaklara tırmanan yaprakların sararmasına kadar, yuvalarını yapan kuşların bizim memleketlerden tebaüd etmelerine kadar, siyah servlerin rüzgârlarla kamçılanarak, meraret-i ebediyelerini ağladıkları ana kadar, âşık geldi ve terennüm etti.

Bir sabah, kafes artık açılmadı ve kafesleri kapalı kalan boş hane, âşıkın terane-i meyûsânesine göz açmadı.

Sonra o bahar rüzgârlarından solgun beyaz kızlar, sükut eden yaprakların üzerinden aheste aheste yürüdüler ve üryân şah-nişînlerin üzerinde anların mestûr başları hüzn ile intüzâr ettiler.

Âşıkın nağmesini dinleyiniz. Zira ses sada çıkarmayan haneye merbût zayıf dallarıyla kadid gibi kıvrım kıvrım olan yasemen fidanının altında terane-i vâpesinini terennüm ediyor.

Ormanda çam ağaçlarının zir-i sayesinde تنها ve lerzan bir şükûfe, ke'sini açıyor.. Müteharrik gölgeler anın evrâkını parlatmışlar ve güneşin iş'a-ı girizânı ana en nazik elvanını bahş etmişler.

Ey muattar ve pür nezâhet küçük çiçek! İnce ve nermin sakın üzerinde bey-hûde sallandın; kelekler ser-mest şumus havada raks ederler ve helezonî inikâsâtı arasında kan renginde çiçekler üzerinde ârâm ederlerken, sana asla yaklaştılar.

Gece kuşları gayret-laklarını tehzîz eden kıymetdar hisleriyle mütehassis oldukları vakit, beyaz ve kapalı kirpikleri altında senin nazik tasvirini taşımıyorlardı.

Evrâkın beyhûde yerde titredi ve bayıldı; nesîm, senin üzerinden geçmedi... Sabahları, ağaçlar şebnemlerle mahmûl, ilk ziyalar altında eşk-bâr iken, seni iftitâf edecek ve تنها hazin çamların gölgesi zirinde çiçeklerle uğurunda donattığın eli beyhûde davet ettin.

Artık benim nağmem, bî-semere ve güneşin hasretiyle solgun çiçektir. Zira artık senin elin hararet-i şehvet-âmiziyle ruhumu ısıtamayacaktır.

Bundan sonra, gül-fâm tırnaklar ile müzeyyen ve müştak teması olduğum o parmaklar cazibe-i füsûn-kârânelerini kime tevzi ediyorlar?

Önünde uzanan yoldan tebaüd ettiğim vakit yad-ı firakınla mahmûl hararet-i kalbiyye mi kime teganni edeceğim?

Yolum üzerinde beni tevkîf eden ve ruhumun ızdırâbât-ı ebediyyesinin nagamâtını dinleteceğim bir el, müsâdîf-i reh-güzârım olacak mıdır?

Saf ve rüya-perver ruhlar, enzâr-ı işve-bârlarını kaparlar ve mebhût ve mütehayyir "Hangimiz için?" diye sorsalar, benim nağnem senin için olacaktır, zira şübhe-i meraret-engîz daima ruhumda feryad ve figan edecektir.

Bundan sonra, gül-fâm tırnaklarıyla müzeyyen ve müştak-ı nevazîşleri olduğum o parmaklar cazibe-i füsûn-kârânelerini kime tevzi edecekler?

Ermeni Edebiyâtı

Madam Zabel Asayan'dan

Mütercim: S(Sin) Sirens

SF. c.44, nr. 1125, s. 152-155

KENARIN DİLBERİ... NAZİK DE OLSA NAZENİN OLAMAZ

Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye içinde o kadar hüküm ve şumûlü vâsi olanlar var ki atalarımızın hakayık-ı eşyayı bu derece nasıl düşünebildikleri, hisleriyle mi, yoksa tetkîk ve fikirleriyle mi pek sahîh tecrübeye, pek keskin nüfuz-ı nazara mütevakkıf ve müftekır olan keşf ve izhar-ı hakikate muvaffak oldukları bizi düşündürüyor...

Hele “Kenarın dilberi, nazik de olsa nazenin olamaz” sözü üzerine o kadar düşünmüşüz, bunun kendimizce edâ ve ifade ettiği manadan o derece ders almışız ki... Hayatta insanın dūcâr olabileceği nice âlâm ve mesaib, hedef olabileceği nice su-i muamelât var... Âlâm ve mesaibi insan gâh tali‘-i nâ-sâzına, gâh felek-i nâ-bekâra atf eder. Gülден nazik taştan sert dedikleri -yine atalarımızın- insan, ekdar-ı kevnîyyeye karşı taştan sert olmak hassasını iktisâb eder, tahammül gösterir... Bir cümle-i muterize açalım. Acaba insanın tarif-i cüzîsi kabilinden olarak hakkında “Gülден nazik taştan sert” denilmiş olmasına muteriz olanlar ve hakikat-perest geçinerek bu tezada içinden gülenler var mı?... Haydi bunların mevcûdiyetlerini kabul edelim... Fakat kendilerine sorarız ki erbâb-ı fennin bugüne kadar esîr hakkında verebilmiş oldukları tarif bundan başka birşey midir?... Esîrin vücûdu katiyyen isbât olunamadığı halde bi’z-zarur kabul ediliyor; çünkü kainatın devr ve intizâmını hayatın devamını, esîrin vücûdunu farz etmeden, bu faraziyyeyi kabul eylemeden izâh edebilmek mümkün olamıyor...

Yine erbâb-ı fennin tahkîk ve tecrübesine göre, esîr -maverâ-yı maddiyâta- ele avuca sığmayacak hemen hemen ecsâm-ı mevcûde gibi vezn ve ayara gelemeyecek derecede hafif, fakat aynı zamanda çelikten kat kat sert olmak lazım geliyor... İnsan, bir cism-i esîrî değil ama hayat-ı maddiyyesinde kudret bulamasa da hayat-ı maneviyyesinde esîr gibi huffet ve salabet göstermesine nazaran hakkında gülден nazik taştan sert demek hissin mi, fikrin mi, tecrübenin mi, her neyin ise, ilhamâtundan addolunamaz mı? Zaman zaman gülден ziyâde nezaket gösteren insan bir âşinâsından, bir dostundan hatta yarından ümid ve intizâr etmediği bir gazaba, bir hiddete, gazab ve hiddetin tevliid ettiği ihtiyârî ve ekseriya gayr-i ihtiyârî bir hakarete marûz kalırsa, kalbi kırılır, fikri perişan olur... Solar, sararır, meyûs olur... Yahut bir işte bir vazifede, herhangi bir münasebet-i idariyye ve içtimaiyye de ma-fevkinde haşin bir muamele görür, hatta o ma-fevkin bu muamelede ne hiddeti, ne de hakareti vardır, kendince himayet-kârâne ve mürşidânedir. Fakat tarzı itibârıyla, asâlet ve necabetten aridir, gülден nazik insan için, doğruluğu teslim edilse de yine inkisar-ı kalbi, elem-i ruhaniyi badidir... Böyle bir an içinde “Kenarın dilberi nazik de olsa nazenin olamaz” sözünün hüküm ve şumûlünü ihataya çalışanlar öyle bir muameleye maruz kalanlar teslît bulamazlar mı?

Evet, bu söz, birçok ahvâlde, kendi hesabımıza, bizim için badi-i teslîit olmuştur. Çünkü kanun tekâmülün ahkâmını tağyîr ve yahut tacîl kudret-i beşeriyenin haricindedir. Bir memlekette, bir millette birinin, öteden beri, asırlardan beri asil ve necîb bir ailenin terbiye-i ananâtı, yahut ananât-ı terbiyesi, metin ahlak-ı fazılâya müstenid olmak üzere, hecirât-ı dimağiyyesine yerleşmiş, neşv ü nemâ bulmuş, diğerinin sefil ve fezâil-i ahlakiyyeden nasibi pek az bir ailede tekemmülât-ı dimağiyyesi bu hasletten mahrum kalmış olan iki çocuk daha küçük yaşta iken alınsa da bir yerde, bir surette talim ve terbiye edilse bunlardan birincisi hem nazik ve nazenin olabilir. Fakat ikincisi nazik olsa da nazenin olamaz. Çünkü miras-ı tabii her ikisi üzerinde âmir ve nâfizdir. Tekemmül-i beşer yirmi senede, elli senede bir asırda erişmesi kabil olabilen gayelerden değildir. Afrika ortasından, vahşi bir kabileden alınan çocuk, mesela İngiltere'nin ananât-ı asâleti mahfûz bir ailesinin çocuğu ile aynı terbiyye ve aynı tahsili görse ikisinin siyyân bir dereceye vusulü gayr-i mümkündür. Asırların ırk üzerinde, aile üzerinde terâkümâtı var...

Milletler de böyledir. On beş asırlık bir hayat-ı medeniyye yaşamış olan bir millet ile henüz vahşetten kurtulalı bir asır olmuş bir millet farklıdır. İkincisi fûnûn-ı hazıranın her şubesinde haiz malumât olmak için fevkalade bir gayret göstermiş, medeniyet-i hazırayı takımıyla olduğu gibi kabule cehd eylemiş bulunsa da o millet efrâdının dimağlarındaki medeniyet zarı pek incedir. Bir vaka o zarı yırtar, ortaya bütün vahşet ve hunhârlığı ile bir kavim çıkar... Afrikanın yamyam bir kabilesi İrlanda'da iskân edilse, bir asır müddet, hayat-ı medeniyye geçirse, bir hadise bu kabileyi müdhiş bir mübarizeye atarsa her türlü vahşetten başka bu kabilenin yamyamlığı bile icrâ etmesi, karibü'l- ihtimâl değil, belki muhakkaktır...

Şu hakikat, az çok söz söylemeğe müsait zamanları olmuş olan bu birkaç sene içinde ilan-ı meşrutiyetten sonra, birkaç kere vesile düştü. Tekrar olundu... Hatıra getirmek faideden hâlî değil. Çünkü bu esasî gözetmeden bugün herkesin merakla ve heyecanla takib ettiği Balkan hadisât-ı faciasının, zihnen ve fikren izahı da güçtür. Bütün efâl ve harekât-ı beşeriyede esbâb ve sevak aramalı ki kaide-i tekâmülün safahâtı görülsün, salah ve kemâl kasd ve niyetinde olanlar bu gibi hadisâtın alacağı ibretlerle terakki ve teâlîye muvassal tarik-i istikameti bulabilirler.

Kadri

SF. c.45, nr. 1157, s. 291

3.5. SOHBET:

ACABA DEDİKLERİ GİBİ Mİ?

Bilemeyenlerden Bilmediklerini Anlayanların Adedi Artıyor Mu?

Bir aşinâ-yı kadim ile, birkaç gün evvel, hevaî sohbette iken, ister istemez söz memleketin ahvâline intikâl etti. Bir azıcık hal ve zamanı şübhe ve tereddüdüni ikaza müsaid görünce, tesâdüf ettiği dostlarına: “-Su güzel, hava güzel, hamd olsun mahremiyette de, zevk ve safa güzel!” diyerek bir kâr-ı azmûde-i zaman olduğunu, ayyar-ı sükut, ayyar-ı zehebe muâdil bulunduğunu isbât eden zât-ı muhterem gibi ihtiyât-kâr olamayarak, biri birimize sorduk:

-Edirne meselesi, ümid-vâr olalım ki şeref-i millîyi muhafazaya kudret bulacağımız bir şekil ve tarzda bitecek, yani Edirne nişâne-i haysiyyet ve şeref olarak bizde kalacak... Fakat bundan sonra ne yapacağız? Acaba beş senelik, iki senelik değil, hatta iki yüz senelik noksanlarımızı idrâk edip de bunları tashîhe, salahımıza, terakkiyatımıza sed çeken hailerini defe çalışacak mıyız?...

Mütekabilen sorduğumuz bu suale müştereken bir cevap bulmadan evvel yine hasbihale koyulduk; ya ikimiz birden söylüyor, yahut birimiz söyleyip diğeri dinliyor, fakat söylenen sözler, miyanede sarf olunan fikirler iki tarafın da mazhar-ı kabulü oluyordu ve şöyle idi:

-Yahu! Noksanlarımızı anlayalım da düzeltelim, diyoruz hadisât-ı cihan ile bunu zabt ve kayd eden tarih gösteriyor ki, iki yüz senedir, felâketten felâkete düşmüşüz. Baş aşağı gitmişiz. Son felâketleride son sükutları da görmek, bin kere teessüf, bize nasib imiş!... Ne yapalım, bu devre kalmışız, bu devirde yetişmişiz!... Bunlar doğru, ama bir kere düşünelim, iki asırlık hadisâtı kafamızda evirip çeviricek, tahlîl ve tetkîk ile netayicini gösterecek kudretimiz yoksa bari şu son zayiât üzerine, ne anlayabildik, belli başlı kusurumuz, günâhımız siyâsiyâta, fiiliyâta, muharebâta en ziyâde göze çarpan -yani bizi dūçâr-ı belâ ve musibet etmeğe sebep olan- hata-yı fahişimiz nedir, bu husûsta ne fikr-i kanaat edindik?... Kabacası, sadecesi, kasır aklımızın erdiği derecesi şudur: Azıcık birşey biliyoruz, sanmışız, müdhiş aldanmışız!

Tecrübe-dide, diye yine bilmeyerek, anlamayarak birtakımlarına pâyeye vermişiz, gençtirler, dinçtirler, ne kadar olsa tahsil görmüşlerdir, mektep görmüşlerdir, diye diğer takımına güvenmişiz. Hepsi boş!... Mine'l-bâb ile'l-mihrab şu memlekette hangi meslekte olurlarsa olsunlar birazcık kendilerine itimâd olunan, seviyeleri, seviye-i irfân ve malumâtları, vukuf ve ihataları yüksekçe farz edilen mümtâz gürûhun malumâtı da, tecrübesi de, vukufu da, siyâset ve kiyâseti de, feraseti de, akıl ve tedbiri de zann-ı tahmin edildiğinden, güvenildiğinden aşağı imiş. İşte Balkan harbi

neticesinde -en bariz surette kendini gösteren hakikat-i müelleme işte budur! Buda -istikbal itibâriyle- felâketlerin bedteridir...

Gençlik, gençlik diyorduk. Bunu da gördük. İstikbâle bel bağlayanların biz geldik gidiyoruz, fakat bir nesl-i cedid-i muktedir bırakıyoruz; biz rahat yüzü görmedik, bunlar memleketi ve milleti bunun tahtında müstetir olarak -bizim de evlâd ve ahfadımızı ferîh ve mesûd kılabilecekler, yolundaki teselli-i hayal-perverânesi de ufûl ediyor. Bazı cesur erbâb-ı kalem zamane gençliğini, son felâketten müteessiren ye's-âver bir surette teşrih ve tahlil ediyor, zamane gençlerinden, "Ekmeklerini elinden alacağız diye bizden korktular da bizi kötülüyorlar." seyyie-i ahlakiyyesini babalarına, büyük kardeşlerine karşı -seyyiâta seyyiât ile mukabele kabilinden- göstermekte pervasızlığa varanlar da görülüyor...

Şu yolda bir hasbihalden sonra ilk suale cevap ararken sohbet arkadaşım dedi ki:

-Bilmem aldanıyor muyum? Yoksa gözlerim kamaştı da zulmet içinde bir şule mi tahayyül ediyorum?... Bana öyle geliyor ki bir müddet evvel herşeyi biliyorum, davasında gezenlerden, yahut öğrendiklerini işe yarar bir şey farz edenlerden birtakımını müşahede ediyorum ki bugün felâketlerden ders alarak, bunların başlıca sebebi cehl değil cehl-i mürekkeb olduğunu anlayarak "Eyvah! Hiçbir şey bilmiyoruz" itirafâtında bulunuyorlar... Ben bunu bu hali bir fal-ı hayr addediyorum. Bir kere bilmediğimizi bilsek ötesi kolay... Çünkü öğrenmeğe sa'î oluruz, bu asırda cehâletle hiçbir işin yürütülemeyeceğini anlarız, boş veya nakıs malumât kırıntularıyla yarı buçuk dolu kafalarımızın dikliğine giderek, şifa niyetine, mesaibe ve belâyâ ihzar ve davet etmekten çekiniriz, aman öğrenmeden bilmeden bir iş tutmayalım, tutarsak sonu yaman ve harman olur, deriz... Velhasıl rast geldiğim adamların hal ve şanına bakıyorum da: "Oh! Yarabbi şükür! Bilmeyenlerden bilmediklerini anlayanların mikdarı artıyor diye seviniyorum..."

Sohbetdaşıma dedim:

-Evet, aziz. Ben de böyle görüyorum. Bunca musibetlerden sonra bu kadar bir intibâh da hâsıl olmasın mı?...

Muhatabım biraz düşündü... Ve ilave etti:

-Bizde, her türlü kabiliyeti kesr ve mahv eden bu kibir ve gurur buldukça bu intibâh da olmazdı ya!... hâsıl olduğunu farz edelim, fakat bakalım devamlı mı?...

Mahmut Sâdik

SF. c.45, nr. 1158, s. 315-316

3.6. ŞİİR

BEKLEDİĞİMİZ DONANMA

(Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün)

Ey Akdeniz, güneşli, müzehher sevâhilin
 Encüm-feşân-ı leyâl bülend ü mühlîkin
 Enfâs-ı pür-şemîm baharânı hâmilen
 Bir nefha-ı emel gibi şeffâf esip gelen
 Rüzgârların, ve her biri bir lâne-i hûy
 Emvâc-ı nağme-kârın, o ulviyet-i ihtivâ
 Mahmûr ufukların ve bütün rûh-ı dilberin
 Yıllarca etti kalbimi mahrem derin derin
 Bin nağme-i garâm ile; ey bahr-i âşinâ
 Elhân-ı aşk u hisn yeter artık, bugün bana
 Mazi o leyl-i râz u hafâdan gelen sesin
 Destân-ı pür mefâhir ecdâdı söylesin.
 Edvâr-ı şan-ı milleti nakl et, terennüm et,
 Atıye karşı hâl-i hazinden teellüm et.
 Anlat hayâl ü rûhuma geçmiş zamanları,
 Yâd et medar-ı fahrin olan kahramanları.
 Anlat ne ihtişâm u şehâmetle daima
 Sinende mevc ururdu livâ-yı şefkatî.
 Anlat şu mai fesahatin üstünde Barbaros,
 Turgud, Kılıç, Piyâle gezerken, ve ba-husûs
 Kavga, akın zamanları, adâya muntazır,
 Şahin bakışlarıyla süzerken hayır hayır
 Kartal nazarlarıyla delerken ufukları,
 Düşman sefâinindeki derya çocukları
 Anlat ne hisseder, ne yaparlardı?.. Söyle âh,
 Anlat nasıl geçerdî birer lerze-i siyâh
 Efserde rûhlarından o şaşkın kavâfilin.
 Anlat büyük donanma geçerken, sevâhilin

Cûşân olan hayât-ı huzûr u sürûrunu,
 Bir milletin muhikk ve muvaffak gururunu.
 Anlat nasıl füyûz u gâimle ser-te-ser
 Meşhûn olup dönerdi muzaffer sefineler,
 Anlat nasıl bu râyet-i pür-nûr u refetin.
 Anlat nasıl serir-i bülend-i hilâfetin
 Zill-ı aman u emnine eylerdi câ-be-câ
 Kişverler iltihâk ile dâverler ilticâ
 Heyhat! Biz de şimdi bütün bî-huzûr-ı hâb,
 Mechûr u bî-müdâfaa, makhûr-ı ızdırâb
 Sâhillerin hayât-ı tahammül-güdâzını
 Matemle aczin ah u enîn niyâzını
 Yüksek sesinle söyle bu âzân-ı gaflete...
 Cûş et, köpür, bağır... Bu rehâvet, bu zillete
 Gelmezse bir netice ve kati, ve pek seri,
 Âsârı karşımızda duran mazi-i fecî
 Ehven kalır mesâhib-i ferdâya nisbeten
 Yok yok, bir olmaz, olmayacaktır geçen, gelen.
 Mazide her ne olsa kusur u günâhımız,
 Sensin sen, ey deniz yine ancak penâhımız...
 Üstünde gürleyen gazab-ı mâderânenen
 Âgûş-ı mâderâneye hep ilticâ eden
 Bir kimsesiz çocuk gibiyiz...
 Nadim-i günâh...
 Çok çektik, el verir bu cezâlar, bu simsiyâh
 Vicdan azabı el verir, ey kulzüm-i sefîd
 Biz senden olmadıksa meded-hâh u müstefîd,
 Biz bilmedikse kadrini yıllarca nâdimiz
 Affet güzel deniz, bizi affet büyük deniz.

 Artık sonundayız bu sükûtun, bu yokluğun..
 Pek eski âşinâ-yı meâlisi olduğum
 Al bayrağın temevvücü çok geçmeden yine

Yaldızlı mai hareli yıldızlı sinene
Tersîm eder hamasete ait ne levhalar!
Rûhun bu bayrağın yine aksiyle hep güler

Timsâl-i şan-ı milleti ey daima emin,
Her dem meta u muhterem
Ebhâr-ı âlemin
Enginlerinde gezdirecek zırlı kaleler,
Ancak biter sizinle bu bitmez facialar,
Ancak sizinle avdet eder, müstekar olur:
Osmanlılık gururu, ve âti için huzûr.

[Tanîn]

Fâik Âli [OZANSOY]
SF. c.45, nr. 1168, s. 567

(“Hamidiye” Krüvazörünün mersâ-yı Dersaadet’e muvâsalatı vesilesiyle “Hamidiye” süvarisi)

KAHRAMAN RAUF BEY’E

(Mef’ûlü / Fâilâtü / Mefâflü / Fâilün)

Ey Barbaros’la Turgud’a şâyeste bir halef,
Ey münhasif hilâle bu gün hâle-i şeref,
Sultân Selîm-i evvelin evlâd-ı himmeti,
Ey hâl-i pür fütûrun ümid ü selâmeti,
Ey kurretu’l-uyûn teslimiz es-selam!
Bî-çâre kalb-i ümmeti eden zalâm
Berk-i mübîn-i cehd ü cihâdınla sıyrılıp
Etmektedir yerinde sürûr-ı zafer hübûb.
Dünya beğendi toplarının savt-ı ra’dını
Etsin Hüdâ gazâ-yı zafer-zâ-yı sa’dını
En şanlı en feyzli fütûhâta fâtiha.
Ey himmet-i bülendine ilhâm ü sâniha

Hayran kalan yiğit, daha yüksel mübârek ol...
 Bir milletin reha yoludur tuttuğun bu yol.
 Hem milletin rehâ yolu hem kehkeşân-ı şân
 Ey pâ-yı azmi zirve-i tarihe yaklaştın
 Arslan yürekli oğlu budur teşettün
 Pîşinde işte Barbaros'un, Turgud'un bütün
 Tarihi cebhe sevde-i tebcîl ü beht eden
 Şehrâ-yı ihtifâlî açılmış müebbeden.
 Ta kalb-gâh-ı düşmene düşsün her attığın
 Mermi-i ateşin... O.şafak-saye bayrağın
 Yer yer huçeste zeyline yüz sürsün Akdeniz.
 Senden aduya darbe-i katiyye bekleriz.
 Afâk-ı harb ü darbe atıl mutmain, metîn...
 Ey şimdi arkasında bütün mülk ü milletin
 En hâr-ı ümidi, kalbi vü kalb-i teessürü
 Teşyi eden duâlar eden kahraman yürü!
 Müşkil, girân-ı vazifeni teshîl eder Hüdâ,
 Bir kıta-ı vatan duruyor bak vatan-cüdâ
 Muhtâç-ı himmetindir o bî-kes cezireler.
 Tahlîse bir küçük sefer-i gayretin yeter.
 Ettikçe sen şînâver-i ebhâr o rayeti.
 Bekler başında Rabb-ı Rauf'un sıyâneti.
 Ey nâ-Hüdâ-yı muhterem, ey rûh-ı bî-herâs,
 İlk önce git Midilli'yi düşmenden et halâs.
 Tarihimizde vardır onun başka kıymeti:
 Zira Midilli Barbaros'un cây-ı neş'eti
 Zira Midilli pir-i bülend iktidârının
 Gehvâre-i mübârekidir... Kalmasın sakın
 Korsanların eyâdi-i zulmünde ser-nigûn
 Heyhat evet melike-i deryâ-yı nigûn
 Korsan, şaki elinde, edâni elindedir.
 Git heykel-i hurafe-i yunakır devir,
 Git durma... Sen ve hepsi cesur arkadaşların

Allah-ı zül-celale emanet, gidin, varın,
 Tahlîs edin cezâir-i Bahr-i Sefîd'i hep
 Bir milletin ümmid-i karîb ü baidi hep
 İtmâm rezminizde, yed-i azminizdedir.
 Milyonca kalb-i derd-i elem, rûh-o münkesir
 Çeşmân-ı intizârını dikmiş bu gün size...
 Her müjde-i zafer, bize bayram düğün bize...
 Bir matem-i amîk u umumiyle çalkanan
 Bî-kes ve muzdarib vatan, âzûrde-dil vatan
 Şükrân-güzâr-ı gayretinizdir... Pür ihtizâz
 Ellerle eyliyor size Hak'tan zafer niyâz.
 Siz her zaman muzaffer olun... Her gün Akdeniz
 Olsun mesire-i galebât-ı cedideniz.

(Elhân-ı Vatan)

Fâik Âli [OZANSOY]

SF. c.45, nr. 1162, s. 423

BAĞDAT

(Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün)

Câmiden aks ederdi şadırvanların sesi,
 Mermer sütunların yere inmişti gölgesi,
 Fecrî sitâreler gibi hep mültemi, nihân
 Kandillerin ziyâları solmuştu nâgehân.

Bağdat.. Karşısında yeşil kubbeler, sarây...
 Ruzeңelerde ağlıyor altın bakışlı ay...
 Hülyâlı şeh-nişînlere sermişti bâd-ı şeb
 Ecrâm-ı vecd ü raks ile bir meclis-i tarab

Altın nakışlı, yanları püsküllü bir sedîr;
 Yaslandı penbe şilteye ak saçlı bir vezîr.
 Bî-hûşî-i huzûz ile süzgün nazarları

Ateşli bir sitâre-i şehvetle parladı...
 Mahmûr gözlerinde siyâh inciler yanan,
 Zerrîn, ipekli saçları yerlerde çalkanan
 Rakkâseler, göğüsleri üryân çengiler
 Baygın dönerdi; sanki bütün gök, ziya, kamer,
 Her şey rukus-ı gaşy ile raksân u târumâr...
 Ağlardı ızdırâb ile neyler, rebâblar...
 Yükseldi renkli mumlara şiirin kevâkibi,
 Üdler iniledi yürüdü kırık mevceler gibi...
 Atlas kılıflı sırmalı minderler üstünde
 Bî-tâb uzandı bir nice yorgun muganniye...

Yüksek sadefle kakmalı sehâ-yı lale-renk
 İhzâr ederdî meclise nûşâbe-i direng.
 Damlardı gül dudaklara meh-pâre-i sürûr:
 Billur sürâhilerdeki yakût sükker-i nûr.
 Raflarda inci oymalı, etrafı pür nukûş
 Ayinelerle, badeli peymâneler hamûş.
 Ateşli desteler, koyu baygın menekşeden
 Fağfûr kâselerde bükülmüştü raşeden...
 Sarmış vezîr-i âzâmı, meshûr ve pür sükût
 Ağzıyla şehvet üfleyen ateşli bir vücûd;
 Mest eylemişti buse-i yakut-ı nûr ile,
 Kalmıştı yerde marpûcî elmaslı nârgile...

Rakkâselerse ortada raks ile yürüdü hep;
 Saçlar, sererdî mermere seylâbe-i zeheb.
 Gözler süzüldü, lebleri titretti ihtirâs,
 Sarmıştı gül vücûdları bir nâzlı ihtizâz.
 Raks eyliyordu pencereden sıyrılan hilâl...
 Bağdat'ın inci kubbesi etmişti iştiâl

EDİRNE'YE DOĞRU

(Mefâilün / Feilâtün / Mefâilün / Fâilün)

Ufukta patladı binlerce âteşin gülle;
Semâya fırladı çılgın ruud u gayzıyla
Ziyâlı bir duman, ateşli bir sûtün-ı mahûf.
Diz üstü haykırıyor şimdi alihad u tuyûf

Bütün vatan yine bir çenk-i harb içinde... Derin
Uğultularla kımıldandı hasta Türkiye'nin
Semâ-yı şirîni teshîr eden hevâ-yı zafer...
Siyâh ufuklara yükseldi, bir sitâre-i fer...

Beyaz alınları, gül-bûselerle mevcelenen
Ziyâlı saçları altın peri-i harb-i aden
Yeşil Medine-i İslâma doğru alçalıyor,

Bütün vatan yine bir çenk-i uhrevî çalıyor...

Semâ-yı mabed-i İslâmı nûr eder tenvîr...
Bütün ufukları bûs etti ince bir tekbîr;
Beyaz minareli câmilerin derûnundan
Nücûm-i cennete yükseldi bir duâ-yı nihân...

Sen ey ümmide koşan şanlı mevkib-i âmâl

Ziyâlarınla beyazlandı âsmân-ı hilâl.

Zafer terânesi olsun göğünde bâd-ı bahar,

Dökülsün ufkuna altın çiçekli yapraklar...

Ey omzu yaralı askerler, ey temâsil-i dîn,
Nişânlınız sizi bekler, şerefle avdet edin;
Uzakta, anneler, ak saçlı, muhterem babalar
Hücûm eden, size bir bûse-i selâm yollar...

(Sabah)

Hâlit Fahri [OZANSOY]

SF. c.45, nr. 1155, s. 254

4. İSTANBUL POSTALARI

İSTANBUL POSTASI -1

Dört Balkan hükümeti tarafından Osmanlılığı Rumeli'nden çıkarmak maksadıyla açılan dört köşeli ve kanlı muhârebenin safahât ve teferruâtı kalplerimizi yakıp kavurduğu şu sırada ben hâl-i hâzırın tehlike ve dehşetinden ziyâde istikbâli düşünüyorum. Yani Osmanlılığın bundan sonraki hayatını teemmül ediyorum. Felâkete uğradık, kendi taksîrâtımız sebebiyle düşmanlarımız fırsattan, zamandan istifâde eylediler ve otuz senedir durmayıp bizim aleyhimize hazırlanmış olduklarını isbât ettiler. Bunlar âşikâr! Fakat her muhârebenin bir musâlaha ile bitmesi kanun-ı ezeli hükmünce mutlaka bu muhârebe de bir tarz-ı musâlaha bulacak. Belki şimdiki felâketler yavaş yavaş unutulacak. Nasıl ki 1293 Rus muhârebesini çoktan unutmuştuk. Onun safahât-ı elîmesini zaman silip götürmüş idi. Halbuki biz 1293'ün felâketlerini unutup tarz-ı kadim müsâmaha ve cehâletimizde yaşarken bizden ayrılan akvâmın teşkil eylediği hükümetler otuz senede kesb-i kuvvet edip bugün boğazımıza sarılmağa hazırlanıyor idi. Acaba şu son felâketten ibret alacak mıyız? Hakikî çâre-i selâmetin ne olduğunu anlayacak mıyız? Dünyada yaşamak istersek ne gibi tedâbir-i hakikiye ve medeniyyeye tevessül etmek lazım geldiğini bütün efkâr-ı bâtula ve ananât-ı sakimeyi terk şartıyla idrâk edecek miyiz? İşte ben bugün muhârebeden, onun felâketlerinden ziyâde istikbâle müteallik şu alâmet-i istifhâm karşısında titriyorum. Ve biliyorum ki yine cehl ve inâd içinde atâlet ve rehâvet vadisinde kalırsak şu dakikada Rumeli'de uğradığımız felâketi asıl ana ocağımız olan Anadolu'da dahi göreceğiz. Ve işte o zaman Osmanlılık dünya yüzünden silinip kalkacaktır. Şüphesiz yok ki bu suâli benim gibi pek çok zatlar kendi kendine irâd ile korkuyor. İstikbâle nazar-ı havf ve herâs ile bakmaktan hali kalamıyor. Zira mevcûdiyet-i müstakbelemiz şimdiki muhârebeden sonra alacağımız tarz-ı idâreye bağlıdır. Artık iyice anlaşıldı ya? "Meşrutiyet" denilen sehâr-ı kuvvet, yalnız "ilan" olunmakla teessüs etmiyor. "Hürriyet" denilen âb-ı revân-ı hayat Kanun-i Esasînin başına yazılmakla hüküm-fermâ olmuyor. Bir mülkün maddeten ve iktisaden tealisi Meclis-i Mebusânlarda nutuk iradıyla, sahâif-i matbuâtta tumturaklı makâleler neşriyle temin olunamıyor. Milletlerin muhtaç olduğu tealiyât-i maddiye ve iktisadiye kavâid-i asliye-i medeniyyeyi fiilen ve bî-hakkın tatbik edecek bir kuvvetli hükümete mütevakıftır. Bu hükümet asr-ı hâzırın mukteziyât-ı hakikiyyesini bilâ-tereddüd itiraf ve ilan edip kemâl-i cesâret ve metanetle ıslahata girişmeli, Sultan Mahmut merhûmun seksen sene evvel yaptığı teceddüd-i idâreyi bütün tabakatımıza teşmil etmeli, itikâdât-ı bâtula ve ananât-ı sakimeyi hemen kaldırıp atmalı, yani şerâit-i içtimaiyemizde tahavvülât-ı azime vücûda getirmeli. Avrupa'yı ve garbı düşman addetmekten sarf-ı nazar edip onun vukûf ve

sermayesini kemâl-i serbesti ile buraya celb etmeli, fakat o vukûfun ahkâmına itaat etmeli ve gelecek sermayeleri müsemmer ve mahsuldâr surette kullanmalı. Zira sermaye nerede lüzum varsa oraya gidip müsemmer olmak kanun-ı iktisadisine tabidir. Sermayeyi semeredâr etmek şartıyla istikrâz edenlerin borçtan korkması asla lazım gelmez. Tehlike sermayeyi semere vermeyecek işlere sarf ve istihlâktır. Bu hakayıkı ben sırası geldikçe yine şu sahifede pek çok defalar tekrar eyledim. Bugün yine söylüyorum; kendimize hakk-ı hayat bahşetmek için medeni akvâmın tarz-ı mesâisini kabul etmekten başka çâre yoktur. Avrupa'nın seyl-i hurûşân-ı medeniyetinin bizi ezip götürmemesini istiyorsak o medeniyetin cidâl-i mesâisine iştirak etmekten başka tarik aranamaz. Bulgarlarla, Sırlar Avrupa hayat-ı medeniyetini taklide henüz otuz senedir başladılar. Memleketlerini iktisaden ve maddeten mühim mikyasta ileri götürdüler ve o kuvvetle üzerimize atıldılar. Onların muhâcemât-ı istilâ-cûyânesinden sakınan zavallı unsur-ı İslâm, kurûn-ı vustâ tarzındaki öküz arabalarıyla sefil ve ser-gerdân bir surette şehrimizden geçerek Anadolu'ya doğru akıp gidiyor, bu cereyân-ı elîme atfedilen nigâh pek ala idrâk ediyor ki bu bî-çâre köylüler hakikati idrâkten uzaktır. Onlar sefil ve mütevekkildir ve onlar masumdur. Fakat sefâlet-i hazıralarının vebali, milletimizin mütefekkir ve münevver gürûhunun düş-ı hamiyetine yükleniyor. Artık zümre-i mütefekkirîn düşünsün, unutmasın ki yirminci asırda hakk-ı hayat o asrın hayat-ı iktisâdisine yani ticaretine, sanâyiine ve içtimaiyâtına iştirâk sayesinde temin olunur. Kurûn-ı vustâda imişiz gibi yaşamak ve tahakküm etmek zamanı çoktan geçmiştir. Hayat-ı iktisâdiye iştirâk edemeyen unsurlar yukarıdan gelen seyl-i hurûşân önünde duramaz. İşte şimdi Rumeli'nin muhtelif noktadan Anadolu'ya doğru bîçâre efrâd-ı millet unsur-ı İslâm öylece akıyor, gidiyor! Bu cereyân-ı fecii tehir edelim. Zira onun sonu hufre-i memâttır; çâre-i tevkif ise kuvvetli ve terakki-perver bir hükümete vabestedir. Bu hükümet kuvvet ve satvetini bit'-tab milletin ekseriyetini teşkil eden câhil tabakasından değil, nûr-ı irfan ile perverde olan zümre-i mütefekkirîninden almalıdır. Milletlerin câhil ve mutaassıb tabakâtından ahz-ı kuvvet etmek mecbûriyetine giriftâr olan hükümetlerin bekâ bulması kabil olmadığı gibi bu hükümetlerin zir-i idâresinde bulunan milletler de mahkum-ı inkırâzdır.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1119, s.2

İSTANBUL POSTASI -2

Düçâr olduğumuz felâket-i azîmenin tesîrât-ı can-hırâşına Çatalca'dan gelen birkaç haber-i muvaffakiyet teselliyet-bahş oldu. Cısr-i Mustafa Paşa'dan beri galibâne ilerleyip Çatalca hatt-ı müdâfasını bile galeyân-ı gurur ile hafif gören Bulgaristan orada tesâdüf eylediği mukâvemet-i fevkalade karşısında tereddüd eylemedi, Bâbîâli'nin mütâreke ve musâlaha husûsunda bir hafta evvel vukû bulan mürâcaâtına derhal cevab-ı kabul verdi. Zaten düşmanın planı âşikâr idi; mürâcaât-ı vâkıamızın cevabını güya müzâkere eyliyoruz diye te'hîr edip son hatt-ı müdâfamızı zorlayacak ve muvaffak olamadığı takdirde musâlahaya girişecek idi, nasıl ki öyle oldu. Şu satırların zaman-ı intişârında bizim ile düşman murahhasları arasında mükâlemât-ı evveliyye-i sulhiyyenin başlamış olması ağleb ihtimâl olduğu için şimdi bütün dünyanın nazar-ı dikkati şu başlayan mükâlemâtnun netâyicine matûf oluyor. Muhârebenin tahrîbât-ı müdhişesi gâlib ve mağlûb her tarafı sarsmış olduğu için musâlih-i milliyesini itidâl-kârâne mütâlaaya kâdir bulunan vekâyi-i hâzıra zaman-dârânının öyle zebûn-ı gurur ve ihtirâs olmakta devam etmeyeceklerini ümmîd ediyoruz. Şu an bizim için de düşman için de son derece mühim ve mühliktir; Çatalca'da vukûa gelecek yeni bir muhârebe ahvâl-i hâzırayı külliyyen tağyîr eyleyip hükümât-ı müttefikinin mahsûl-i mesâisini asgari dereceye indirebileceği gibi bizim için dahi Hüdâ-negerde pâyitahtımızın işgâlini ve Rumeli ordumuzun katiyyen inhizâmını görmek gibi müdhiş felâketleri hazırlayabilir. Binâenaleyh mükâleme-i sulhiyyeye ibtidâr eden tarafeyn murahhasları kendi memleketlerinin tarihine müteallik fevkalade mühim bir vazife göreceklerdir. Bu vazifenin ifasında son derece itidâl ve metânent lazımdır ki bu hasletleri Osmanlı murahhaslarında tamamen mevcûd buluyoruz. Vâkıa hukûk-ı Osmaniyeyi müdâfa ve vazifesi Nâzım Paşa hazretleriyle Berlin sefirimiz Osman Nizâmî Paşa'ya havâle olunmuştur, bu zâtların ikisi bir arada ifâ-yı vazife etmeleri askerî ve siyâsî nokta-ı nazarlardan bütün Osmanlıların kalbine itmi'nân bahş eylemelidir; artık kemâl-i huzûr ve emniyet ile netice-i mükâlemeye intizâr eyleyelim, emin olalım ki Osmanlı murahhaslarının bir son muhârebeyi daha ihtiyâr edip etmemek husûsunda verecekleri karar menâfi-i Osmaniyeye son derece muvâfık bulunacaktır.

Mukadderât-ı Osmaniyeye ile bir asra karîb müddettir oynanan Avrupa düvel-i muazzamasının bu muhârebede aldıkları vaziyet istikbâl-i Osmani için en büyük derstir. Avrupa kabineleri bu meselede ortaya sürdükleri "statüko" nazariyesini bu muhârebeden evvel dahi kemâl-i mehâbetle der-meyân etmiş oldukları hâlde bizim mağlûbiyetimiz tahakkuk edince derhal o nazariyeden mübâidet etmeleri anlatıyor ki bu kaide-i siyâsiyye yalnız bizim aleyhimize mevzûdur. Kezalik bir daha anlaşılıyor ki devletlerin siyaseti yalnız birbirleri arasındaki münâsebâtın tarzına bağlıdır, hiç

birinden bize ve başkasına mahsûs bir nazar-ı himâyet veya muhabbet beklememelidir. Vâkıa 1855 senesinde Rusların memâlik-i Osmaniye üzerine olan hücumuna Fransa ve İngiltere müsadde eylemedi, bizimle beraber Kırım muhârebesini yaptılar, ve temamiyet-i mülkiyye-i Osmaniyyeyi taht-ı taahhüde aldılar. Kezalik 1878 Rus seferinden sonra Ruslarla akd eylediğimiz Ayastefanos Muahedesini İngilizler yırttı. Lakin bunlar asla onların iddiaları vechiyle Türklere iyilik etmek için değildi; mahzâ İslav tevsîâtına karşı gelmek emeliyle yapılmış işler idi; o zamandan beri Avrupa kuvvâ-yı umûmiyyesinde pek çok tahavvülât oldu; Rusya'dan tehâşi eden Fransa ve İngiltere şimdi Alman inkişâfât-ı askeriyeye ve iktisâdiyyesinden hazer etmeğe başladı. Almanların muttasıl kesb-i kuvvet ve satvet edip sade askerlik ve siyâset âleminde değil, ticâret ve sînâat âleminde dahi dünyanın birinci tüccâr ve sanatkâr kavmi olan İngilizlere dehşetli rakîb olması, 1871'den beri Almanya'ya karşı hiss-i intikâm besleyen Fransa ile İngiltere'yi Rusya'ya yaklaştırdı. Hele Fransa adeta Rusya'nın mağlûb ve meftûnu oldu; şarka dair meselelerde Fransa hükümetinin harekâtını o necîb Fransa milletinin hissiyât-ı âliyye ve medeniyyesi değil, Rusya'nın İslav âmâlî sevk-i idâre eyliyor. İşte bu tahavvül Fransa ve İngiltere'nin Türkiye'ye gösterdikleri muhabbet-i kadîmeye hâtıme çekti. İşte bundan dolaydır ki 1313'de Yunanistan ile muhârebe eylediğimiz zaman Atina yolunu tutmuş olan Osmanlı ordusunu Rusya çarının bir telgrafı tevkîf etmiş ve Teselya kıtası asâkir-i muzafferimize tahliye ettirilmiş idi; yani bugün mezar-ı fenâya atılan o mahûd "statüko" kaidesi bizim aleyhimize tatbik olunmuş idi. Bu ahvâl karşısında gerek Abdülhamid hükümetinin gerek ondan sonraki hükümet-i İttihâdiyenin Almanya ve ittifâk-ı müsellese gösterdiği muamele-i dostâne ağreb-i garaibden olarak Fransızları müteessir eyledi. Askerimizi Alman muallimler vasıtasıyla tensik edişimiz en büyük kabahatimiz oldu; hele iki sene evvel Almanya'dan iki zırhlı mübâyaa etmekle en büyük cinâyeti işlemiş olduk. Halbuki o zırhlıları Almanya'dan almazdan evvel Fransa'dan dahi sormuş istemiş ve kendi sefin-i harbiyyelerini sayamayacaklarına dair cevab-ı red alınmış idi. Bütün hakayık setr olunuyor, Fransa millet-i necîbesinin efkâr ve hissiyât-ı medeniyyesini aleyhimize sevk için mahûd zırhlılar ile Kurub topları muttasıl ortaya sürülüyor; her vesile ile bize hücum olunuyor idi. Bu hücum-ı zâlimânenin en iftirâ-âlûd safahâtını şimdiki muhârebede görüyoruz. Fransız toplarıyla mücehhez hükûmât-ı müttefike ordularının galebesiyle Fransızlar kendilerini gâlib gösteriyorlar; halbuki iki nev topun iki nev tarz-ı askerinin yek digere teveffuku Balkan hükümetleri askerleriyle Türk askerinin kanı dökülürken tahakkuk edemez sanıyoruz.

Hulasa; Fransızlar gibi büyük bir milletin matbuâtında görülen bu hiffet-i taraf-gîrâneye bakınca "Düşene tarafdâr bulunmaz." kaide-i külliyesini düşünüp teselliyet-yâb oluyoruz; Paris

gazetelerinin lisân-ı gazab-âlûduna karşı müteessir kalbimizle hayıflanıyoruz. Hele inkılâb ile bütün dünyanın tarz-ı içtimâiyyesini değiştirdikten sonra daha yakın zamanda hükümet ile kiliseyi yek diğerinden katiyyen tefrîk için kanun vaz' eden Fransa'nın pâyitahtında intişâr eden büyük gazetelerde kurûn-ı vustâyaya yakışacak surette "Ehl-i salib" nagamâtını okudukça muâlliyyât-ı ilmiyye ve edebiyyesine hayran olduğumuz Fransa'dan başka bir Fransa mı meydana çıktı? diye taacüblerle düşünürüz.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1120, s.26-27

İSTANBUL POSTASI -3

Zavallı medeniyet, bîçâre insaniyet! Sen galiba daha çok asırlar bu dünyada teessüs eylemeyeceksin! Ne elîm inkisâr-ı hayaldir ki medeniyet ve insaniyetin müessisleri addeylediğimiz iki büyük milletler, yani İngilizler ile Fransızlar bile esasât-i hakk ve medeniyeti unuttular. Sırf ağrâz-ı milliyeleri menâfi'-i hasîseleri uğruna bize karşı her türlü kizb ve iftirâyı kabul ediyorlar; yirminci asrın pişvâ-yı terakkisi olduklarını unutup kurûn-ı vustâyaya layık beyânat ve neşriyyat-ı taassub-kârânede bulunuyorlar; Londra'da, Paris'te matbuât-ı salîb namına ref'-i âvâz etmekten çekinmiyor! Salîbi de âlet-i siyâsiyât ve vâsıtâ-ı muhâcemât yaptılar! Yoksa onların ahkâm-ı salîbiye ile münâsebet-i ruhiyyeleri çoktan zayıflamıştır. Hakikatte kendilerine düşman addeyledikleri ve tevessü-i nüfûzundan korkup titredikleri Alman kuvvetine karşı koymak istiyorlar, bundan dolayı İngiltere ile Fransa, Moskof âmâline ve inkişâfına durmayıp yardım ediyor. İşin aslı ve ruhu Almanya korkusuyla Rusya'ya meclûb kalmaktan ibâret bulduğu halde güyâ muhâfız-ı salîb oluyorlar! Yegâne kabahatleri cehâlet ve tevekküllerden ibaret olan Türkleri, Rusya'nın asır-dide meslek-i istilâ-cûyânesine teslim etmekte mahzur görmüyorlar. Ve sonra da "medeniyet"den, "insaniyet"den dem vuruyorlar! İnsaniyet bütün Balkan kıtasının mezbahaya dönmesine müsâid midir? Medeniyet, merkez-i medeniyet addedilen Londra ve Paris'in büyük gazetelerinde ehl-i salîb ilan mıdır? Hayır, hayır, bu bâlâ-pervâzâne kelimeler sarf-ı yalandan, zevahiri kurtarmak emelinden ibarettir; bunların hepsinin zımnında dediğimiz gibi Cermen korkusu vardır. Eğer işin iç yüzü böyle olmasa idi, cidden mahrum-ı terakkîyât olan Türkiye'ye karşı yalnız "medeniyet" namına icrâ-yı tazyîk olduğunu biz de haklı görürdük; ne yapalım layıkız derdik. Zira biz de biliyoruz, memleketimiz mahrûm-ı irfân ve terakkîdir; kendi diyarımızı tanzîm ve idârede âciz kaldık;

zimâmdârânımız birtakım evhâm ve hayalâta kapılıp pek büyük hatâlar irtikâb eyledi; söz dinlemediler. Bunların kâffesi doğru. Sade Rumeli’de değil bütün Osmanlı ilkasında ıslâhât icrâsı katiyyen lazımdır; bu da ma’lum. Fakat Rumeli’de kan deryaları akıtacak bir muhârebenin hudûsuna sebebiyet vermekten ise Avrupa satvet ve kuvvet-i mütehaddesi bizi şiddetle taht-ı tazyike alıp makul gördükleri ıslâhâtı icrâ ettiremezler mi idi? Balkan hükûmet-i sagiresinin tevsi-i arazi etmelerini lazım görmüşler ise bunu bize bir lisân-ı kati ile ve müttefiken söylese idiler acaba nâ-kâbil-i icrâ mıydı? Medeniyete yakışacak bir tarz-ı samimiyette iş görüp büyüklük gösterecek yerde esasen iki büyük cereyâna münkasım olan harîs Avrupa, bu defa dahi küçüklükten kurtulamıyor! Bidayet-i harpte o mahûd statükoyu şart eylediler; bu, geçen hafta yazdığım gibi bize karşı bir kaide-i zalime idi. Tâli harp düşmanlarımıza teveccüh edince statükoyu itilâf-ı müselle derhal defn eyledi; ama bu yolda hareketle bize karşı büyük bir zulm ikâ’ olunmuş! Orası İngiliz ve Fransız dostlarımızın vazifesi mi? Şayet galib çıksa idik geçen Yunan muhârebesi gibi bizi mahrûm-ı muzafferiyet bırakırlar idi, mağlub olunca Cermen tevsiâtına karşı Slav kuvvetinin teessüsünden başka bir şey düşünmüyorlar.

Cermen tevsiâtına karşı Balkanlarda kurulmak istenilen kuvvetli Slavlık ihtimalâtıdır ki şimdi Avusturya’yı galeyana getirdi; Sırbistan’ın Venedik Denizinde yerleşmesini Arnavutluk’un Sırbistan ve Yunanistan arasında mukasemeye uğramamasını men etmek için Avusturya tehdidâtı başladı. Bu tehdidât zâhirde Sırbistan’a hakikatte Rusya’ya karşıdır. Ve bu sıfatla ittifak-ı müsellesten itilâf-ı müsellese karşı meydan okunuyor, bunun netice-i tabiiyesi olarak Avrupa’nın her tarafında muhârebe hazırlığı var. Umumî bir muhârebe mukaddemesi olmak üzere Avusturya ile Rusya arasında bu ihtilâfın zuhûr edeceği çoktan malum idi, zaten ikisi de Balkanlarda ilân-ı bî-tarafî eylememişti. Tarih-i kainat ne garib cilveler gösterir! Elli sene akdem Rusya’nın tevsiâtından son derece endişe edip bizim imdadımıza fiilen koşmuş olan Fransızlarla İngilizlerin yerine şimdi Balkan hükûmetlerinin, yani Rusya makamlarının tevsiî, kendi menâfiine Avusturya mugâyir gösteriyor. Rusya’nın aleyhine ve bizim lehimize olarak Avusturya ortaya atılıyor. Şurada suret-i katiyyede tahakkuk eden mesele vardır ki o da son zamanlarda menâfi-i Osmaniyenin Avrupa’da hangi “ittifak” heyeti miyanında olduğunun kesb-i aleniyet etmesidir. Kezâlik suret-i katiyyede sâbit olan bir hakikat var ki o da bundan sonra yalnız yaşamaktan sarf-ı nazar ile birtakım menâfi mukâbilinde Avrupa’da kendimize hâmi ve zahîr bulmak ihtiyacıdır. İşte muhârebe-i hazıranın asgarî zararlar ref-i mehalikinden sonra bu hakikatleri göz önünde tutmak lazımdır. Biz dünyada yaşamak istiyorsak birkaç defalar dediğim gibi evvela Avrupalılaştırmalıyız, sâniyen kendimize hâmi ve zahîr bulmalıyız.

Bu zahîri ne tarafta aramak lazım geldiğini kestirmek ledünniyât-ı siyâsiyâta ziyâde vâkıf bulunan rüseyâ-yı hükümetimizin vazifesi ise de bütün Osmanlı kalbleri ile beraber benim kalbim, bir türlü düşman-ı ezeli olan Rusya'nın dahil bulunduğu taraftan ümmid beklemiyor!

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1121, s.50

İSTANBUL POSTASI -4

Rusya'nın idâre eylediği İslavlık âmâli ile Avusturya'nın menâfi-i hakikiyyesi arasında meydana alan ihtilâf, bu hafta zarfında daha ziyâde kesb-i vehâmet etti; kemâl-i şiddetle muhârebe hazırlığı yapıyor. Avusturya ile müttefikleri Arnavutluk'ta, yani Avrupa'nın sahilinde hiçbir zaman ne Sırpların ve ne de başkasının ahz ve mevki eylemesine müsâde edemeyeceklerini sarâhaten söylediler. Zaten Avusturya ile İtalya beyninde münakid bir mukâvele mucibince Arnavutluk'un ya Türkiye'de kalmasına ve yahut nâil-i muhtâriyet olmasına vaktiyle karar verilmiş olduğu anlaşıldı. Şu hâle nazaran İşkodra ve Yanya vilayetinin öyle Sırp ve Yunan hayâl-perverlerinin zann ve tahmini dairesinde kolayca mal edilemeyeceği anlaşıldığı gibi meselede ağır basan Avusturya ve İtalya nokta-ı nazarının dahi menâfi-i Osmaniyye yakın olduğu tahakkuk eyledi. Yani Rumeli-i Garbi vilâyâtımız Avusturya ve İtalya'nın mukâvemeti sayesinde ya doğrudan doğruya bizde kalacak, yahut hükümet-i Osmaniye tarafından Arnavutluk'a muhtâriyet bahş edilmekle başka türlü bir râbıta-ı mühimme vücûda getirilecektir. Bu vâka dahi Avrupa kuvvâ-yı umûmiyyesini teşkil eden heyetlerden "ittifâk-ı müselles" in menâfi-i Osmaniyye daha ziyâde muvâfık olduğunu bir daha isbât eyliyor. Hiç şüphe yok ki Avusturya ile İtalya Arnavutluk'a mahza bizim kara gözlerimiz için tesâhüb etmiyorlar; onlar Arnavutluk'un Sırp ve Yunan arasında mukâsemesini men etmek ve orada ufak bir Arnavutluk hükümeti teşkil ettirmekle evvela "İslav" yardakları olan Sırbıye ve Yunanistan'ın büyümesine mâni olacaklar, sâniyen İslav nüfuzunu Adriyatik sahiline indirmeyecekler, sâlisen şâyet Arnavutluk'ta bilâhere teşevvüşât zuhûr ederse oraya vaz'-ı yed edebilmek üzere hazır bulacaklardır. Şu ihtimâlâta nazaran el-yevm kesb-i muhtâriyet edecek olan Arnavutluk, eğer hüsn-i idâreye ve temin-i faaliyete muvaffak olursa mevcûdiyet-i atıyyesini Avusturya ve İtalya'nın müdâhele-i hazırasına medyûn olacak ve mühim bir unsur-ı terakki meydana çıkaracak ve Hüdâ-negerde teşevvüşât-ı dahiliyye uğrarsa o zaman mutlaka Avusturya ve İtalya'nın daire-i hükümetine düşüp Sırbistan ve Yunanistan gibi şımarık ve garaz-kâr milletlerin

istilâsına uğramak felâketinden olsun masûn kalacaktır. Umûr-ı dahiliyye ve terakiyyât-ı iktisâdiyyesinde tezebzüb ve rehâvet gösteren milletlerin er ve geç behemehal mağlûb ve makhûr olmaları kaide-i katiyyesi varest-i beyân olduğu gibi hakk-ı hayata nâil olmak üzere çalışan milletlerin mutlaka temin-i mevcûdiyet ve terakkiyât eylemeleri dahi muhakkaktır. Binâenaleyh Arnuvudluk'un tecelliyât-ı atıyyesinde muvaffakiyât meşhûd olacak ise, Avusturya ile İtalya daha doğrusu ittifâk-ı müselles sayesinde bugün kesb eylediği vaziyeti, her hâlde bu müdâheleden mahrûmiyet hâline nisbeten çok ziyâde ümîd-bahşır.

Balkan ittihâdının âfisi hakkında ümîd-bahş olmayan alâmetler sıklaşıyor idi; devlet-i Osmaniye ile muhârib devletlerden Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ arasında akd edilen mütâreke şartnâmesine Yunanlılar vaz'-ı imzadan istinkâf edip birtakım ağır şerâit der-miyân etmeleri Balkan ittihâdına pek vahîm bir darbe indirmişti. Yunanlılar gayet sehîl ve bâd-ı hevâ temin eyledikleri bazı muvaffakiyâtla ser-mest olup mutâd kadîmleri üzere mağlûb-ı hayâlât oldular. Balkan şibh-i ceziresindeki milletler miyânında azim, ciddiyet ve dür-ı endişinin hepsinden ziyâde Bulgaristan'da olduğunu bir daha anlattılar. Daha doğrusu Balkan istikbâl-i siyâsisinin Bulgaristan'ın zîr-i tekallübüne geçmeğe mahkûm bulunduğunu isbât eylediler. Yunanistan devlet-i Osmaniye ile artık karadan hududu bulunmadığına ve denizlerde kuvveten Osmanlılara fâik bulunduğuna güvenip bu bâlâ-pervâzlığa mağlûb olacak yerde Avrupa ufk-ı siyâsâtını ihâta eden siyah bulutları Viyana gözlüğüyle, Berlin hurde-bîni ile tedkîk etse idi kendi hesabına elbette daha hayırlı davranmış olur idi. Hakkında pek parlak tasavvurlar yazılıp çizilen Balkan ittihâdını daha büyümeden amel-mânde bıraktılar; Bulgaristan ise komşusu devlet-i Osmaniye ile ve devlet-i Osmaniye'nin mevcûdiyet-i müstakbesine ve inkişâfât-ı iktisâdiyyesine yardımcı olan ittifâk-ı müselles devletler ile hoş geçinmek meslek-i makûlünü ittihâz eylemiş oldu. Vâkıa Adalar Denizi'nde sahile mâlik olduktan sonra Bulgaristan için bundan daha makûl bir meslek tasavvur edilemediği gibi siyâsiyatta isabet nazarı tanınmış olan Kral Ferdinand'dan dahi başka türlü hareket beklenmiyor idi. Eğer bizim zann ve tahminimiz vechiyle âfî-i karîbde Bulgaristan bizimle ve ittifâk-ı müselles menâfii ile teyîd-i revâbit-ı dostâne eyleyecek olursa Rumeli kıtasının Osmanlı ve Bulgar aksâmında muhârebenin âsâr-ı tahrîbiyesi pek çabuk zâil olur; iki komşu yek diğerinin hududu hakkında korkulmayacak tedâbîr-i itilâfiyye tesîs etmekle memleketlerinin sâir ihtiyâcâtını daha kolay temîne muvaffak olurlar. Biz şimdi akd olunan mütârekeyi takîb eyleyecek musâlaha-nâmenin imzasından sonra böyle bir tarîk-i siyâset temenni ediyor ve İstanbul'dan bed' ile Bulgaristan, Romanya, Avusturya tarîkiyle Berlin'e doğru bir habl-ı mevalâtın uzanmasını selâmet-i Osmaniyyeye pek muvâfık buluyoruz. Zira daima söyledik, yine söyleyelim düşman-ı ezelimiz olan Rusya'nın dahil olduğu bir

heyette Osmanlılığa hayırlı fikirler beslenileceğine inanamayız; bu bâbda isbât isterseniz Fransa ve İngiltere hükûmâtıyla matbûatının son muhârebedeki beyânât ve neşriyyâtını yâd etmek kâfidir.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1122, s.74

İSTANBUL POSTASI -5

Daima ağızlarda gezen bir söz var; yek digere irâd olunan bir suâl ortada dolaşiyor: “Acaba bu felâketten sonra adam olacak mıyız?” diyorlar. Madem ki şeklen adam olarak yaratılmışız, niçin manen adam olmayalım? Bedbîn değilim; ve bilirim ki âlem-i insaniyet yavaş veya çabuk, mutlaka terakkiye meyyâldir. Muhitimizde bulunan, ruhumuza ve kanaatimize karışan mâniaları er geç yıkıp elbette biz de terakki eyleyeceğiz. Afrikâ-yı vustâda bulunan zencilerin bile terakki ve temeddün eyledikleri bu asırda, Avrupa ile Asya'nın nokta-ı iltisâkında bizim bu hâlde kalmamıza ihtimâl yoktur. Herhalde biz de bir tehavvül-i içtimâi göstereceğiz, âlem-i insaniyetin cereyân-ı terakki-perverânesine ittibâa mecbûr kalacağız; fakat şu kararı verinceye kadar acaba muhafaza-ı istiklâl ve hâkimiyet edebilecek miyiz, yoksa bir mahkûmiyet-i siyâsiyyeye giriftâr olduktan sonra mı uyanacağız? İşte en mühim mesele budur. Balkan felâketinden sonra bu suâl her kendini bilen Türkün pîşgâhında kemâl-i haşyetle ahz-ı mevki etmelidir. Artık tereddüdü, ihtirâzı bir tarafa bırakıp doğruyu söyleyelim ve doğruyu görmenin çâresine bakalım. Balkan muhârebese ve onun netâic-i müdhişesi, sırf bizim taksîrâtımız ve cehâletimiz neticesidir. Otuz senelik Bulgarlar bir çoban sürüsünden koca bir devlet meydana çıkarıp bizi mağlûben payitahtımız kapısına kadar kovaladıktan sonra kendimizi aldatmakta devam etmek cinâyettir. Otuz senede kesb-i kuvvet ve intizâm eden Bulgardan ibret almazsak, mağlûbiyetimizi kendi kusur ve cehlimize atfeyleyecek yerde Balkan hükûmâtının ittihâdından mütevellid husumete ve hele garb âlem-i medeniyetinin yani Avrupa'nın bizi mahva karar vermiş olmasına hükmeyleyecek kadar mahdûdiyet-i mülâhaza gösterecek olursak, işte o zaman suret-i katiyyede mahv ve perişân oluruz. Garb âlem-i medeniyeti yani Avrupa düvel-i muazzaması kendi menâfi-i mahsûsalarının hâdimi olmakla beraber memleketlerinde hükümrân olan efkâr-ı umumiye hasebiyle behemehal meclûb-ı terakkiyât ve maâliyâtıdır. Şimdi bir defa düşünelim; kendimizi bir kaç dakika için bulunduğumuz noktadan kaldıralım da bir Avrupalı vaziyetine ve mütefekkir bir Avrupalı zihniyetine vaz' eyleyelim ve sonra kendi kendimize, kendi memleketimize bir bakalım ne görürüz? Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'nda ilân-ı teceddüd ve ıslahât eden Türkler (70)

senedir ne yaptılar? Memâlik-i vâsiamızda yollar mı yaptık? Bî-pâyân denizlerimizde vapurlar mı işlettik? Bî-hudûd sahillerimizde bir liman mı vücuda getirdik? Kendi mahsûl-ı sa'y ve gayretimiz olarak hangi şehir arasına bir şimendüfer kurduk? Memleketimizin bir noktasında müterakki bir fabrika mı açtık? Kendi adamlarımızın kendi dimağımızın ve sermayemizin mahsulü olarak yoksa bir banka mı tesîs eyledik? Hulasa terakkiyâta maâliyâta müteallik Türklük kuvvetiyle ne vücûda getirdik? Bütün bu suâllere hiç, hiç! cevabını aldıktan sonra kendi kendimizi mahkûm etmemek kâbil midir? Lakin biliyoruz, bizi rahat bırakmadılar ki diyecekler. Bu süme't-tedârik teselliyeti asla kabul edemem. Hükümet müşkilât-ı siyâsiyye ve ihtilâlât-ı dahiliyye ile meşgûl olurken efrâd-ı halk kendi hissesine düşen mesâ-i terakki-perverânenen ne vücûda getirdi? Türklerden mürekkeb, Türk sermayesiyle müteşekkil bir müessese, bir büyük ticârethâne var mı? Memlekette kırk seneden beri vücûda getirilen "Şirket-i Hayriyye"den başka müterakki bir Türk şirketi yoktur; bu şirketin bekâ bulması da hisse senedâtından bir kısm-ı mühimminin saray-ı hümâyûn malı olmasından ve imtiyâz-ı şirketin son derece faide-mend bulunmasından neşet etmiştir. Yoksa o da gedâ-çeşmane garaz-kârlığımızla hesap ve kitaptan bîgâne müdâhilâtımızla çoktan mahv olur gider idi! Halbuki şu yegâne Türk müessesesi, muhârebe-i hâzırada yüz bine karîb askerimizi Anadolu sevâhilinden Rumeli'ne taşıdı. Top arabalarını, hayvanâtı, bütün ahmâl-i sakîleyi mâlik olduğu mahûd olduğu iki araba vapuru sayesinde Asya'dan Avrupa'ya geçirdiği gibi akın akın düşman-ı istilâ-kâr önünden kaçan muhâcirleri öküzlü vasıta-ı nakliyyeler Avrupa'dan Asya'ya taşıdı. Bir "Şirket-i Hayriyye" nâ-tamam vesâitiyle bu kadar büyük fevâid temin ettikten sonra acaba bizim de sâir milletler gibi inkişâfât-ı iktisâdiyyemiz olsa idi ne servetler ve ne kuvvetler iddihâr edemez idik. Uzağa gitmeğe ne hacet! 1313 muhârebesinde dehşetli bir darbe görmüş olan küçük Yunanistan ticâret-i bahriyyede son derece bir gayret sarf eyledi; ticâret vapurlarının adedini artırdı; Avrupa'nın garbıyla memâlik-i şarkiyyesi beynindeki nakliyyât-ı muhtelifeyi Yunan bayrağını hâmil vapurlarla taşımaya başladı; bu inkişâf-ı bahriyye Yunanîlerde denizciliğin ve bunun neticesi olarak hem servet-i milliyyeyi ve hem kuvve-i bahriyyeyi tezyîd eyledi. 1293 Rus muhârebesinde Avrupa'nın ikinci derecede bahrî bir devleti olan Türkiye, şimdi küçük Yunanistan'ın beş on harp sefinesi karşısında mütereddid kaldı; onlar âdî nakliyye vapurlarına tabiye eyledikleri dağ topları ile Midillileri, Sakızları işgâl ediyor; biz meyûsâne bakıyoruz!

Artık uyanalım; Bulgarın muvaffakiyât-ı hâzırasının terakkiyât-ı zirâiyye ve iktisâdiyye sayesinde hâsıl olmuş olduğunu, Yunan muvaffakiyâtının inkişâfât-ı bahriyye-i ticâriyyesi sayesinde husûle gelmiş bulunduğunu anlayalım. Kendimizi aldatıp durmayalım; bu felâketten ders

alıp adam olalım, yani zihniyetimizi değiştirelim. Avrupalılaşmanın çâresine bakıp kurûn-ı vustâ kafasıyla yirminci asırda çırpınmayalım.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1123, s.98

İSTANBUL POSTASI -6

İngiltere hükümetinin enzâr-ı muvalât-kârânesi tahtunda Londra'da inikad eden sulh konferansı üç defadır içtimâ eyliyor. Mütârekeye iştirakte temerrüüd eden Yunanistan muhârib sıfatıyla bu konferansa dahil bulunuyor, ancak Yunanîlerin konferansa tarz-ı iştirâkleri henüz iyice anlaşılamamıştır. Vâkıa Osmanlı murahhasları mütâreke protokolüne imza vaz' etmeden Yunanîlerle müzâkereye mübâderetten imtinâ eyledikleri gibi Yanya'daki asâkir-i Osmaniyenin muvaffakiyât-ı ahîresi ile kale-i sultaniye açıklarında vukûa gelen muhârebe-i bahriyyeden sonra Yunan sefin-i harbiyyesinin hasar-zede olarak Yunan yolunu tutmuş olması dahi Osmanlı murahhaslarına müdâfa-ı hukuk için büsbütün başka bir vaziyet bahş etmiştir. Yanya tarafındaki müsâdemenin ehemmiyeti ne kadar az olsa bile yine Osmanlı silahının muvaffakiyetiyle hitâma ermiştir. Bozcaada açıklarındaki donanma muhârebesi dahi her ne de olsa Yunanîlerin ricati ile neticelenmiştir. Binâenaleyh Yunanîlerin Cenubî Arnavutluk hakkındaki metâlib-i azimet-furûşânesi ile Bahr-i Sefîd'e hakimiyet husûsundaki tefâhür-i harb-cûyânesi artık pek çok tenzîlâta uğradı. Yunan başvekili Venizelos mütârekeyi imza etmemek sayesinde daha büyük muvaffakiyâtı, hâmilen konferansta isbât-ı vücûd etmeği umarken külliyyen aksi vaziyette kaldı. Yunanîlerin az tama'la çok zarara uğramalarından mütevellid bu harekâtı sulh konferansının netâic-i atıyyesi hakkında bize iyi ümmîdler veriyor. Vâkıa dört düşmanımızdan Bulgaristan yorgundur, ziyâde zayıâta giriftâr bir müttefikiyile Yunan ile fena bir rekâbete düşmüştür. Sırbıyye arzu eylediği neticeleri Kosova vilayetinde istihsâl etmiş olmağla beraber Avusturya'nın tehdîdât-ı müdhişesi karşısında suret-i katiyyede tadîl-i feverana mecbûrdur. Karadağ ufacık kuvvetiyle çoktan bî-tâb düşmüştür; bunların içinde yalnız Yunan bizimle hududu kalmamış ve denizde tefevvuk hâsıl eylemiş olmaktan mütevellid gururla üst perdeden söz söyleyebilecek vaziyette idi. Yanya ve Adalar Denizi'ndeki adem-i muvaffakiyât şimdi onu da tadîl-i hissiyâta mahkûm etmiştir. İtilâf-ı müselles devletleri Balkan hükümetlerinin te'mîn-i memnûniyetine ve ittifâk-ı müselles devletleri dahi devlet-i Osmaniyenin şu muhârebeden asgarî zararla çıkmasına kendi menfaatleri sevkiyle çalışmakta

oldukları için Londra'da ayrıca münakid olan süferâ konferansından bizim hakkımızda pek parlak karar çıkması müstebad bulunsa bile hükümet-i Osmaniyyenin Londra'da düşmanları içinde kâmilen mağlûb vaziyetinde kalmış değildir. Şu vaziyetin verdiği emniyet ile zuhûr-ı vakâyia intizâr edelim ve olanca ümmîdimizi mevcûdiyet-i Osmaniyyenin müdafa kalkını olan Çatalca'ya tahkîm ve takviyesine hasreylelim.

Askerî kalkınımız Çatalca ordusu olduğu gibi idâre-i dahiliyede göstereceğiniz ahenk dahi en mühim berât-ı siyâsetimiz olacaktır; fakat maa't-teessûf bu berâtı mantıkî ve makûl bir surette muhafaza eyleyemiyoruz. Abdülhamid idâresi zamanında Türkiye hakkında Avrupa'da hüküm-fermâ olan itikâdât-ı müessesât devr-i meşrutiyet izâle edemedi. Muhârebeden akdem idâre-i dahiliyemizde husûle gelen tahavvûlât sayesinde tedâbir ve harekât-ı gâfilânedan mübâidet olunacağını zannedenler dahi zanlarında hata etmiş olduklarına hükmetmek üzere bulunuyorlar. Bu bâbda en mühim isbat olmak üzere tevkîfât-ı ahîreyi irâe edip: "Kabahatleri yoksa niçin tevkîf olundular? Kabahatleri varsa neden tahliye edildiler?" diye akıl ve mantığın cevap vermekte âciz kaldığı suâlî irâd eyliyorlar. Düşmanın payitaht kapısını kemâl-i şiddetle tehdit eylediği bir zamanda vukûuna meydan verilen şu icrâat-ı gayr-i tabiiyye ile idâre-i dahiliyemizin henüz mantıkla tevhid-i mesâi eylemediğini bir daha ve elîm surette isbât etti. İddia eyleyelim ve ümmîd edelim ki âfide aynı hatalara ve aynı gafletlere düşülmesin, gördük, anladık ki hataya tecrübeye bu zavallı memleket asla asla müsâid değildir.

Memleketin her türlü terakkiyâta fitraten ve tabiaten müsâid olduğunda ne kadar şüphe yoksa hükümet-i idâre ve fikr-i takîbe mâlik ricâlin dahi fikdânı o kadar âşikâr oluyor. İcrâ-yı hükümetin esası fikr-i takîb ve muhâfaza-ı intizâmıdır, bu da ancak mesuliyetin ve mükâfâtın hakkıyla tatbîki sayesinde hâsıl oluyor. Biz herkesin ağzında "Sonra mesul olurum. korkarım!" sözlerini işidiriz. Ama zümrüd-i ankâ kuşuna benzeyen mesuliyetin ortaya çıktığını hâlâ göremedim. Tecrübe-dide bir eski zât bana sırası geldikçe: "Bizim devlette mesuliyet umûr-ı mâliyyede mal müdirinden, umûr-ı mülkiyyede kaim-makamdan ileri gidemez." der idi. Şimdilerde maat-teessûf görüyoruz ki o hayâlî kuşun takîbâtına en ufak memurlar bile uğramıyorlar. Her gün hem hâkim ve hem icrâ memuru olmak istiyor, bir gemide ekseriye on kapudan bulunuyor. İşte bundan dolayıdır ki şehir-emin-i hâzırı Cemil Paşa payitahtımız idâresinin kapudanlarını haddinden pek ziyâde fazla bulmuş ve tam operatör sıfatıyla o fazla adetleri tenkîsa yani yirmi bir kumandanı yedi müdiriyete tenzîle ve müdiriyetleri dahi şehir-emânetinin vesâyetine vaz'a karar vermiştir. Acaba tabîb-i hâzıkın bu arzû-yı sıhhat-perverânesi mecrâ-yı kanunu olan şûrâ-yı devlet muvâfık

görecek mi? Yoksa iş sürüncemede kalacak, yine İstanbul hakîmden mahrûm mu kalacak? Bunu da gelecek hafta anlarsınız.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1124, s.122

İSTANBUL POSTASI -7

İlân-ı meşrutiyetin matbuâta yâdigâr eylediği rüfekâ-yı cedîdemizden olan “Tanzîmât” ile onun muharrir-i ateş-bârı Lütî Fikrî Bey Efendi iki üç haftadır memleketin tarafdar-ı teceddüdlerini bir tarafa toplamak ve onlardan müteşekkil mütecânis bir fırka vücûda getirip ittihâdiyûn ile itilâfiyûnu unutmak istiyor. Mütecânis fırka, emel-i teceddüd... Yani hakiki terakki-perverlik ne güzel sözler. Bu kelimeler kulağıma pek hoş inikas ediyor, fakat dört senedir saha-ı siyâsiyâtta uğradığım müthiş inkisâr-ı hayallerden dolayı emel-i teceddüd ile, yani Avrupalılaşmak azmiyle bir fırka-ı terakki-perverânın bizde vücûda gelebileceğine bir türlü inanmıyorum. Mutlaka bu da hararetli bir arzu ile başlar, sonra bütün terakki-perverliklerimiz gibi tebdîl-i şekl ede ede nihayet memlekette en ziyâde hüküm-fermâ olan cehl ve tegallüb heyulalarının ayakları altında ezilir sanıyorum. İşte bu korku ile titriyorum. Biz terakkiyi, teâlîyi severiz. Fakat yirminci asırda temîn-i terakki için suret-i katiyyede lazım olan iki şart-ı muazzam vardır; biz bir türlü bunları ihâta eyleyemeyiz. İşte bu mühim şartlar:

Evvela- İtikâdât-ı bâtıla ve ananât-ı fersûdeden külliyen tecerrüd etmek. Yani tam manasıyla ve kemâl-i cesâretle tarîk-i temeddüne girmek.

Sâniyen- Fikr-i takîbe mâlik bir sa'y-ı mütemâdi ile fedâkârlık göstermek; sebât ile azim ile muttasıl çalışmak.

Acaba Lütî Fikrî Bey'in vücûd vermek istediği “Muhaddidîn” fırkası müceddidliği bu amelî ve kafî tarîkle kabul eyleyecek mi, ve bunun icâbât-ı tabiyyesinden olduğu vechle çok zamanlar hükümsüz bir ekalliyette kalmağa tahammül eyleyecek mi? Yoksa yine asr-ı hâzırda kurûn-ı vustâyaya yakışık alan vesâit-i kadimeye müracaat ederek hummâ-yı ekseriyete düşecek mi?

Zaten memleketimizde iki türlü fırkanın kâbil-i teşekkül olduğu ve bunların da “eski kafalılar” ve “yeni kafalılar”dan ibâret olacağını Servet-i Fünûn'un bu sahifelerinde ben defaatle yazdım; o yazdığım makâlelerden bir danesi geçen martın 22. gününe müsâdif nüshada münderic

idi; aksâm-ı lazimesini aynen nakleyliyorum, makâlemizin zaman-ı neşrinde fırka mücâdelâtı fırtınasına tutulmuş olan Lütfi Fikri Bey bu makâle mi mutlaka görmemiştir, şimdi o temevvücât-ı siyâsiyyeden kurtulmuş olan refik-i muhterememize on ay akdem yazılmış olan fikirlerimizi ber-vech-i âti tekrar eyliyorum:

Arkadaşlarımızın en coşkunu olan “Tanin” iki gündür şubân-ı mütefekkirîn ile ekseriyet arasındaki bürûdet ve mübâidetten bahseyliyor, bu hâle hayflar ediyor; inkılâbı vücûda getiren İttihâd ve Terakki kuvveti ile memleketin gençliği ilk adımda birbirinden ayrı kaldılar diyor. Sonra devr-i istibdâdda memleketin üstüne çökmüş olan kâbûs-ı mezâlîme karşı her tehlikeyi göze alıp daima için için kaynayan ve bazen harice taşan gençlik kuvvetinin o istibdâdı yıkanlarla beraber olmamasını mülga meclis-i mebûsân fırka-ı ekseriyetindeki adem-i tecânüse afetmek istiyor.

Devr-i istibdâdda için için kaynayan ve hürriyet ve adalet namına taşmağa hazırlanan gençlik kuvvetinin bir mühim şubesi hiç şüphesiz yoktur ki “Servet-i Fünûn” matbaası idi. Tanin muharriri dahi o zaman matbaamızın erkân-ı tahririyesinden olduğu için bizim bütün halecânlarımıza ve heyecânlarımıza iştirâk etmişti. Kezalik kendisi gibi o zaman bizim aramızda bulunup da bütün tekallüsât-ı istibdâdiyyeye uğramış olanlardan pek çokları bugün memleketimizin re’s-i kârında bulunuyorlar ki onlar dahi “gençlik kuvvet”inden birer mühim parça idiler. O vakitler “Servet-i Fünûn” matbaasının aile-i mütefekkiresi arasında yalnız bir emel, bir gâye var idi; o da vatanın istikbâl-i meşkûku üzerine Abdülhamid tarafından çekilmiş olan perde-i siyahın yırtılmasından ibâret idi. O perdeyi yırtmak için bir çâre görür idik ki bu da Abdülhamid’in yıkılması idi. Ondan sonra takbîk-i hürriyet ve adalet tarîkisinde inkısâm-ârâya uğramak değil, bu bâbda ihtilâf olacağı bile hiçbirimiz hâtır ve hayâlimizden geçirmiyorduk. Abdülhamid’in çektiği perde-i siyahı kimler yırtmağa kalkarsa bütün gençliğin onlara muâvin olacağında ve yeni dimağlarla mücehhez bütün kafaların o müteşebbislere zahîr olacağında şüphesiz yok idi. Ve nasıl ki 11 Temmuz 1324 tarihinde öyle oldu. Selanik’te lem’a-nisâr olan hareket-i hürriyet-perverâneye memleketin zümre-i mütefekkirîni - hürriyetin manâ-yı hakikisini idrâk ederek -iştirâk etmiş, cühelâ gurûhu ise idâre-i münhedimenin tazyîkâtından kurtulmak için hareket-i umumiyyeye iltihâk eylemiş idi.

Gençlik kuvvetinin nasıl bir istinâd-gâh-ı mühim teceddüd-kârâne olacağını anlayıp bu bâbda beyân-ı telehhüfât eden “Tanin” refikimizin geç kalmış olan bu teessürâtına biz de iştirâk ederiz. Ve bu makalâtını İttihâd ve Terakki Cemiyeti’nin şimdiye kadar nazar-ı lâ-kaydî ile gördüğü memleketin bu gibi kuvvâ-yı mühimme-i teceddüd-perverisine bundan sonra olsun layık olduğu mevki-i hürmet ve ehemmiyet verilecektir tarzında tefsîr etmek isteriz. Böyle bir hareket-i âkılâneye zımâm-dârân-ı idâre tevessül ederse o zaman gençlik kuvvetiyle kendileri arasında açılmış

olan mesafe yavaş yavaş azalır. Fakat arayı açan esbâb bundan ibâret olduğu için sade böyle birtakım kuru telehhüfâta, yahut gençleri yeniden rencide eyleyecek sözlerle matlûb hâsıl olmaz. Esbâb-ı inkisâr ve mübâidenin ne olduğunu uzun uzadıya tetkîk ve tahlîle bu sütun-ı musâhabe müsâid olmadığı için en mühimlerini yâd eyleyelim:

İttihâd ve Terakki erkânı ilân-ı inkılâbdan sonra husûle gelen muvaffakiyet-i sehilelerini yalnız kendi himmetlerinden mütevellid zanneyletiler; düşünmediler ki onların teşebbüslerine memleketin bütün genç kuvveti, bütün tahsîl görmüş gençleri ve yeni eski bütün mütefekkirini iştirâk eylemişti. Bu iştirâk-i umumî sayesinde maksad hâsıl olmuştu. Kendilerine böyle yardım eden kuvvetlerin temâdisini temîn etmek erkân-ı cemiyetin vazifesi ve menâfi-i hakikiyyesi icabından olduğu hâlde onlar beyhûde hissiyâta kapılıp adeta o muâvinîn-i tabiiyyeyi istirkâba kadar vardılar, ihtârât-ı hayr-hâhanede bulunanları istihfâf eylediler, bazen haksız tahkîrâta bile uğrattılar. Netice olarak bu muâvinîn-i tabiiyyeden sabûr ve mütehammil olanlar ile mücâdelât-ı siyâsiyyeden müteneffir bulunanlar birer köşeye çekildi. Diğerleri ise derece-i kin ve garazlarına göre birer mehâcim-i bî-emân kesildi. Halbuki böyle ahvâle meydan vermemek çok kolay idi, istibdâd-ı münhedime mukâbil tesîs eden İttihâd ve Terakki kuvveti bütün âmâl-i milliye ile tahkîm olunmuş olabilir idi.

Memleketin genç kuvveti ile cemiyet kuvveti arasında mübâideti tevlid eden esbâbdan diğeri dahi cemiyetin veya hükümetin tahkîm-i mevki için ikide birde memleketin en fena ve en mühlik menbaı olan cehline istinâd etmek istemesidir. Halbuki gençlik kuvveti ister ki memleketin cehl ve taasubuna karşı bilâ-tereddüd ilân-ı harp olunsun; itiyâdât-ı kadime ve rivâyât-ı bâtılaya mağlûb ve iyiyi kötüyü tefrikten âciz biçâre halk tarîk-i teceddüde sevk olunsun.

Kezalik gençlik kuvveti ister ki mekteplerin rahle-i tedrîslerinde, hukuk-ı umumiyeye kitaplarında okunulan hakâik-i hukukiyye ve esâsât-ı medeniyyeyi rahne-dâr eyleyecek harekât-ı hükümetten sâdır olmasın. Yani Sultan Mahmut hazretlerinin cüluslarından sonra yeniçerilerin ilgası ile devr-i teceddüdün ihdâsı uğurunda o zamanın ananâtına nisbeten pek mühim olan cesâretlerin hiç olmazsa bir ufak cüzü şimdi gösterilmekten korkulmasın.

Nihayet gençlik kuvveti ister ki o gençlerden bir danesi ihtirâsât-ı siyâsiyyeden mütevellid kurşuna kurban olursa bu gibi teşebbüsât-ı müessifenin tekrarını men eyleyecek tedâbir-i katiyyeyi cemiyet ittihâz eylesin.

İşte Tanin refikimizin makalâtına şu cevapları verdikten sonra ilaveten deriz ki bu yolda telehhüf-âmiz makâlât neşri hatyeât-ı sâbıkanın adem-i tekerrürü arzusunu ifhâm eylediği için

istikbâle nikbînâne nazar affeyliyoruz. Bu memlekette zümre-i mütefekkirinden mürekkeb “yeni kafalılar” ve avamdan müteşekkil “eski kafalılar”dan başka tabii fırkalar husûlünü müstehîl gördüğümüz için gençlik kuvvetinden istifâde âmâlinin ibrazını dahi şu tabii fırkaya doğru atılmış mühim bir hatve addeyliyoruz.

Kanun-ı tabiiyye ve hüküm-i zamana mugayir olan tedâbirin asla pâyidâr olamayacağını unutmayalım. Muhtaç olduğumuz kuvvet ve satveti cehl gibi, taassub gibi menâbi-i muzırradan almak mecbûriyyetinde kalanların yirminci asr-ı medeniyette temîn-i bekâ eyleyemeyeceğini bilip azim-kâr ve ciddi adımlarla tarîk-i temeddüne girelim. Yoksa seylâb-ı medeniyet bizi düşmanlarımızın dediği gibi sürer götürür.

Bâlâdaki satırların tahrir ve intişârından beri henüz on ay bile mürur etmemiş olduğu halde düşmanlarımızın teşkil eylediği seylâb-ı tecâvüz bizi Rumeli’nde müdhiş bir surette sarstı; medeniyet-i âlemin en cılız ve şımarık evlâdı olan Balkan milletleri altı vilayetimizi pâ-yı istilâ altına aldı. Medeniyet-i hakikiyenin birgün gelip bizi ezeceğini çok evvel keşfetmiştik, fakat bu darbenin otuz sene evvel bizden çıkmış İslav yamakları tarafından geleceğini hiç hâtıra getirmezdik. Bu eîm akıbeta hepimiz ölünceye kadar ağlamalıyız.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1125, s.146-147

İSTANBUL POSTASI-8

Bu hafta kâmilen sulh konferansının insanı son derece asabiyete dûçâr eden haberleriyle geçti. Fakat, ne haberler, ne mütenâkız haberler. Meselâ Bulgaristan Edirne’den vazgeçmeyeceğinden Türkler ısrar ederlerse mutlak harbe yeniden başlanılacakmış; yahut Bulgarlar artık bellerini doğrultamayacak derecede bitkin olduklarından Türkler ısrar ederlerse Edirne’yi hıfz edebilirlermiş. Yok Danef demiş ki: “Türkiye inad ederse Bulgaristan tekrar muhârebeye mecbûr olacaktır.” yahut Reşid Paşa demiş ki: “Edirne Osmanlılar için katiyyen lazımdır. Eğer düvel-i müttefike ısrar ederse Türkiye muhârebeye mecbûr olacaktır.” Edirne kalacak, yok kalmayacak...

Daha, daha çok... Venizelos’a Romanya kralına, Avusturya hariciye nâzırına, Karadağ kralına haml ve isnâd edilmedik, söylenilmedik mütenâkız söz mü kaldı? Hele o gazeteler, hele

onlar... Her gazete muharriri kendi temâyül-i zâtisini sıyâneten çala kalem irâd-ı mütâlaa ederek, ne saçmalar doğurmadılar.

İnsan her sabah gazete okuyacağı vakit, yine ne haber çığları altında ezileceğini düşünerek pür-havf ve tereddüd kalıyor; fakat biz nasıl okumaktan nefzimizi men edemiyorsak, gazeteler de onları öylece yazmaktan men-i nefs edemiyorlar.

Zaten bu her vakit böyledir; muhârebelerde, musâlahalarda, yüzde ikisi, üçü sahte makrûn olmayan bir haber hücumu altında zavallı dîmağlar harâb ve helâk olurlar; nihayet bu o kadar tevâli eder ki insana bir lâ-kaydi gelir, ve en sonra bir büyük muzafferiyet haberi belki tekrar bir faâliyet bahş eder, sonra tekrar tenâkuzlar, yalan yanlış haberler tevâli eder.

Bilhassa bu haberler işte alâkadâr olanlar için ne müdhiş bir asabiyeti mucib oluyor; insan bu mütehâlif haber hücumlarıyla o kadar dūçâr-ı asabiyet oluyor ki, geçen Teselya muhârebesinde hiddet ve tehevürden kendini cerh ederek nihayet cerfhasından müteessiren ölen bir adamcağıza hak veriyor.

O vakit gazetede okumuştum; Teselya'yı işgal eden Türk askeri musâlahâ müzâkerâtı devam ettiği müddetçe Teselya'da kalacak mı yoksa orasını terk etmeğe mi mecbûr edilecek mi bahsi, bütün erbâb-ı cemiyet arasında derin bir merak ile telakki ediliyordu. Tabii gazeteler yine mutâdları vechle, Türkler Teselya'yı tahliyyeye mecbûr kalacaklar, çünkü Rusya İmparatoru zorluyormuş, yahut, Türkler kılıcımız kuvvetiyle zabt ettiğimiz memâlik-i meftûheyi terk edemeyiz diyerek ne olursa olsun tahliye etmeyecek rivâyetlerini her gün yumurtladıkları bin türlü yalan havâdisle salçalayarak kârîne ikrâm etmekte idiler. İşte o keşmekeş devresi esnasında Aksaray tarafında bir kahvede meseleye son derece merak eden bir adamcağız, herkes okuduğu gazetelerin rivâyatına kendi hesabına da rivâyetler ilâve ederek nakletmekte iken kahvede iskemleye oturmuş, elinde çakı ile bir değnek yontuyormuş.

Bu haberler, zaten günlerden beri sinirlerini kamçılایarak son derece bir buhrân-ı asabî ile kendini sarsmakta olduğu bedihi iken, birdenbire bu buhrân azamî derecede bir tehevüre münkalib olarak: "Of ne, ne olacaksa olsun, artık bıktım..." diye çakıyı burnuna saplayıvermiş.

Hemân yetişmişler. Hastahaneye götürmüşler. Böyle mütenâkız havâdisten bıkarak bir an cünûn ve tehevür arasında kendine kıyan bu zavallı adamın dört beş gün sonra vefât ettiğini yine gazetelerde okumuş, hayli acımıştım.

İnsan bu hâller arasında bu derece kanlı bir tehevür hissetmekle beraber, böyle vekâyie hakk verecek kadar asabileşmekten hâlfî kalamıyor; bilhassa, beni bu muhârebede en çok

asabileştiren bir bahis de, bu muhârebenin Fransız toplarının ve Fransız usûl-ı harbinin Alman top ve usûl-ı harbine galebesi olduğu hakkında çıkarılan ve Fransız gazetelerinin büyük bir gürültü ile neşr ve işâada zevk buldukları havâdistir.

Şu Avrupalıların bazan o kadar budalalıkları tutar ki... Geçen Teselya muhârebesinde de böyle bir havâdis çıkarılmış, o vakit bizim galebemizden nâşi Alman usûl-ı harbiyle Alman eslihasının galebe ve tefevvukı zikrolunmuştu. Hatta o vakit Figaro gazetesinde karikatürcü meşhûr Karandaş cümlesi Alman usûlü bıyıklar, Alman biçimi elbiselerle müzeyyen Türk zabitleri tarafından kabul edilen ve kendisine bira ikrâm edilen bir Fransız gazete muhbirinin hayretini tasvîr ederek muhbire:

“Tiens, la bière aussi est allemande.” “Vay, bira da Alman birası! “ dedirtmişti.

İşte, evvela bir kaç kişinin indi, tecrübe ve tedkîke müstenid olmayan bir sözü ortada dönerek, bundan böyle olmaz bir mübâlağa çıkarırlar, sonra bu mübâlağa o kadar ifrâta vardırırlar ki, bugünkü gibi bu muhârebenin Fransız top ve usûl-ı harbinin Alman top ve usûl-ı harbine galebesi mertebesine kadar suûd eder. Halbuki, bunun ne derece sahîh olduğu böyle harp zamanında iki üç muhâbirin bî-haber iddiâlarıyla değil uzun muâyeneler, derin tedkîklerle tezâhür edecek bir şeydir. Ya o bugün hâlâ Almanlardan kırk sene evvel yedikleri kötüğün acısıyla yılmış olan farfara Fransız gazetelerinin böyle esassız rivâyetleri mal bulmuş mağribî gibi, kapışarak izhâr ettikleri soğuk, manasız, tefâhürler... Diyorum ya, şu Avrupalıların bazan o kadar budalalıkları tutar ki...

M. R.

SF. c.44, nr. 1126, s.170

İSTANBUL POSTASI -9

Hakikat şu ki muhârebe asıl bugün oluyor.

Fakat bu muhârebe, Balkanlarda, Makedonya sahralarında, topla, tüfenkle, kan dökerek, insan öldürerek yüz binlerce kişi arasında değil, bilakis merkez-i medeniyet addolunan Londra şehrinin muhteşem bir sarayının mükellef bir salonunda, bir masa başında oturmuş, birbirlerine tebessüm ederek, selam vererek, belki el sıkışarak mülaki olan on beş kişi arasında...

Bu muhârebenin o toplu, tüfenkli, yüz binlerce kişi muhârebesinin yanında daha dehşet-âver safahâtı olduğu muhakkaktır; o kadar ki, ilk muhârebe bunun pîşdâr-ı hücumundan ibâret küçük bir müsâdemeden başka bir şey değildir denilebilir.

Şimdi bugün bizi düşündüren korkutan, çıldırtan mesele, ilk müsâdemede mağlûb olduğumuz gibi bu seferde mağlûb olacak mıyız?

Bakılırsa, bu mağlûbiyet kati ve muhakkak bir şey; çünkü murahhaslarımız yalnız on iki kişinin değil, bütün Avrupa'nın karşısında uğraşıyor; ve biz ne kadar metin ve azim-kâr davranarak beyânâtımızda ısrar edersek edelim, hasımlarımızın tertîbâtı o kadar mükemmel ki, mutlak bizi kabule mecbûr edecekler; ve çünkü biz orada ve Avrupa'da yapayalnız olduğumuz halde, onlar o kadar müdâfî ve hâmiye mâlik düvel-i muazzamanın hepsi de kimisi örfen, kimisi ise menfaatleri icabı yalnız onları himaye ve muhafaza etmek istiyorlar. Ve cümlesi de daha bizim bir şeyden haberimiz yokken herşeyi aralarında evvelden tertîb etmiş olacaklar; şâyet Türkler beyânâtında ısrar ederse, hükûmât-ı müttefike murahhaslarının müzâkerâtı kat veya tatîl etmesi, ve Avrupa hükümetlerinden birinin veya birkaçının müdâhale etmesi ve mesela, Edirne'yi Bulgaristan'a terk ederek adaları ya bize vermek, yahut bir muhtâriyet altında toplamak üzere, bizi güya ignâ eder gibi yine bir büyük dolaba koymak, hep evvelden tertîb edilmiş, hazırlanmış hokkabâzlıklar... İşte şimdi bu oyun oynanıyor.

Ve yine, bütün bu oyunlara karşı, her vakit olduğu gibi, makhûr ve âciz kalacak, onlar neye karar verirlerse kabule mecbûr olacak mıyız?

Çünkü, ah çünkü, zayıfız, kuvvetimiz yok, ve ba-husus, mağlûb olduk!

Ve bu her ne kadar acı ise de, itirâf etmeliyiz ki, cezamızdır; kırk seneden beri biz uyurken, onlar çalıştılar, durmadılar, dinlenmediler; ordularını tensik ve terbiye efrâd-ı milleti tenvîr ve talîm, kuvve-i harbiyyelerini teşkîl ve tekmîl etmek için nâ-mütenâhi bir cehd ve gayret içinde didinerek hazırlandılar; yanı başımızda bizden asırlık katmerli intikâm ile dış gıcırdatan bir Bulgaristan adalarımıza göz dikmiş bir Yunanistan, Arnavutluk diye kuduran bir Sırbistan, İşkodra için çıldıran bir Karadağ bulunduğunu biz unuttuk, ve uyuduk.

Bugün onlar sa'yularının mükâfâtına nâil oluyorlar; bunu bilelim, bunu itirâf edecek kadar munsıf ve büyük olalım; her gayretin mükâfâta mazhar olması nasıl bir kanun-ı lâ-yetegayyer ise, her atâletin dûçâr-ı mucâzât olması da öylece kati bir kanundur. İşte bu bizim cezamızdır.

Biz bu mağlûbiyete senelerden beri mahkûm idik; uyuyanların ezilmesi zarûrîdir, ezilmek istemeyenler, uyanık dururlar, çalışırlar ve hücumlara karşı hazır ve müsellaah bulunurlar.

Yapılacak şey, hiç olmazsa halimizi, zaafımızı bilip, askerine mağlûb olduktan sonra nihayet yine mağlûb olmak şartıyla şimdi murahhaslarına karşı böyle meyûs bir cidâl içinde uğraşacağımıza, geçen Rus muhârebesinin feci dersinden istifâde ettiğimizi göstermek için olsun evvelden onların mütâlebâtını heman kabul ve tatbîk ederek, Arnavutluk'u, Makedonya'yı, Selanik'i, adaları, ve bilhassa binlerce, yüz binlerce vatandaşın kanını canını kurtarmak idi.

Fakat,bu, vahşi bir hümmâ-yı cehl ve gaflet arasında yapılamadı. Bugün. hem Makedonya gitti, hem Selanik, hem adalar; hem de dökülen kanın, yıkılan hânümânın, ağlayan gözün hadd ve hesabı yok...

Bâbîâlî nümâyişinde sadrazama: "Muharebe isteriz, muhârebe isteriz!" diye bağırانlar acaba hangi akıllarıyla, hangi malûmâtlarıyla ahvâli muhâkeme ve tedkîk ederek muzafferiyetten emin olmuşlardı?

İnsan muhârebe ister, fakat Bulgarların istedikleri gibi, galebe için senelerden beri hazırlandıktan sonra isterse makûl olur; fakat 1870 muhârebesinde Fransızların "Berlin'e, Berlin'e!" diye tafra-fürûşâne iddialarına mümâsil-i acz içinde izhâr olunan böyle tegallübler, sonra düşmanın payitahta kadar gelip dayanmasıyla neticelenir ki, bu da ehemmiyetli bir ders olmakla beraber bundan da istifâde edecek adam ister.

İnşallah bu dersten istifâde etmek bizim için müyesser olur da bundan sonra olsun atâleti, küflenmiş nana monla fikirlerimizi terk ederek tarîk-i terakkiye candan atılırız.

M. R.

SF. c.44, nr. 1127, s.194

İSTANBUL POSTASI-10

Arnavutluk'u nâil-i muhtâriyet veya istiklâl eyledikten sonra beynel-milel bî- taraf tanımakla Balkanlarda bir yeni İsviçre teşkil olunacak diyorlar. Vakıa bugün Avrupa kıtasında devletler tarafından bî- taraf tanınmış yani harp ve hücumdan masûn addolunmuş iki devlet vardır ki bunun birisi İsviçre, diğeri Belçika'dır. Her ikisi de umrân, servet, istirahat ve mearif nokta-ı nazarından sâir memâliki geçmiş olduğu gibi nüfûs itibâriyle dahi tezâyüd-i daimi gösteriyor. Şu hesapça bugünkü İsviçre dünkü Arnavutluk'un her nokta-ı nazardan bir zıdd-ı mesudunu teşkil eder. Arnavutluk mahrûm-ı asâyiş idi; İsviçre kadar asâyişi mükemmel Avrupa'da başka yer yoktur,

Arnavutluk kıyâm ve ihtilâl-ı daimi menbaı idi. İsviçre sa'y ve gayret ve teşebbüsât-ı sanâiyye merkezidir. Arnavutluk'un içinde gezip seyahat etmek bin türlü tehlike ve müşkilâtı göze almakla beraber cehennemî bir azaptır; İsviçre'de seyahat ise cennette yaşamak gibidir. Arnavutlar fitraten cesur ve izzet-i nefis sahibi olmakla beraber her türlü ilim ve marifetten mahrûmdur; İsviçre'de okumak, yazmak bilmeyen adam bulmak kâbil değildir; ilim ve irfân mükemmelen teessüs ederek irfân-ı umumî seviyesini son derece âlâ eylemiştir. Arnavutluk'ta şose, şimendüfer, liman gibi müessesât-ı sanâiyye mevcûd olmadığı gibi oradakiler henüz elektriğin ve telefonun ne olduğundan bî-haberdir. İsviçre mesahai sathiyyesine nisbetle en ziyâde şoseye ve en mükemmel şimendüferlere mâlik addoluyor. Bu mesud memlekette elektrik tenvîrâtı, telefon hutûtu en ufak köylere kadar tekâmül olarak cibâl zirvelerindeki ufak köylerde bile mesâkin elektrik ile tenvîr edilir. Telefon her tarafta vardır. Adeta İsviçre'nin bütün köyleri, şehirleri, müesseseleri tevhd olunmuştur; memleketin neresinde ikâmet ederseniz ediniz, diğer ucuyla her dakika ve pek cüzî bir meblağa mukâbil konuşur, işinizi görürsünüz. Hülâsa İsviçre medeniyet-i hâziranın her türlü esbâb-ı saadet ve terakkiyatını muhîtinde cem etmiş, bir dünya cennetidir.

Acaba Arnavutluk da birgün böyle bir saadet görecek mi? İş Fransızlara kalsaydı Arnavutluk böyle bir saadeti rüyasında bile göremeyecek idi. Zira başta Tan gazetesi bulunmak üzere bütün Fransa matbûatı daha yirmi gün akdem "Arnavutluk yoktur." diye bağırıyor idi. Türkleri Avrupa'dan çıkarmak üzere akd-i ittifâk eden Balkan hükümetlerinin hâmi-i lütufkârı olan Fransa Balkan anâsır-ı sâiresinin hukukunu şiddetle müdâfa ettiği halde bir türlü Arnavutlara hakk-ı hayat veremiyor idi, çünkü Arnavutların mevcûdiyet-i siyasiyesini tanımakla Türk düşmanlarının hassa-ı intifâi azalıyor. Arnavutlarla meskûn vilâyât-ı Osmaniyenin de müttefikler arasında mukâsesesi zorlaşıyor idi. Fransa bu müddeâsında çok ileri gitmeğe hazırlanmış idi. Zavallı Arnavutları dahi kendi zîr-i idâresindeki bî-çâre Araplara benzetmek üzere Balkan şımarıklarının pâ-yı tahakkümüne düşürmeğe âmâde idi. Fakat Tuna Nehri'nin sâhil-i şimalisinde parıldayan bir milyon Avusturya süngüsü Fransa'da Balkan müttefikleri menfaatine devam eden hevesi derhal kırdı. Bu süngülerin parıldaması Arnavutlarla meskûn vilâyât-ı Osmaniyenin Bulgaristan ve Yunanistan tarafından mukâsesesini men eyledi. Avusturya'nın bu bâbda katiyyen şaka etmediğini anlamış olan Paris ve Londra matbûatı bir ay evvel "Arnavutluk yoktur." diye bağırırken bilâhère lütfen bu unsur-ı cedîdin hakk-ı hayatını tanıdılar.

Avusturya hareket-i vâkıasıyla Arnavutluk'un İslavlar tarafından mahv ve bel' olunmasını men eyledi; fakat belki de bazılarının iddiası vechle kendisine âfî için bir lokma hazırladı. Bu lokmayı Avusturya dışının bile kesmeyeceği bir hale getirmek bugün Arnavut müttefiklerinin

elindedir; husûsa ki makalemizin mukaddemesinde yazdığımız üzere Rumeli-i garbiyye İsviçre gibi beynel-milel bî-terafîlik dahi bahş olunursa o zaman vazife-i temeddün ve teâlî son derece kesb-i suhûlet eder. İş yalnız ciddi bir program çizdikten sonra “prensip” dairesinde çalışmağa mütevakıf kalır ki bunun tafsîline makalımızın ne hacmi ve ne de tarzı müsâid değildir. Şurada yalnız bir nokta hakkında nazar-ı dikkati davet eyleyeceğim ki o da dünyada her şeyin “propaganda” ile ve efkâr-ı umumiyyeyi celb edecek neşriyyât ile temîn olduğunun bir an bile unutulmamasıdır.

Mevcudiyet-i Osmanıyyeyi Avrupa’dan kaldırmak kasdıyla bir ittifâk-ı hun-hârâne akd eden Balkan hükümetleri yirmi beş senedir aleyhimize hazırladıkları orduları ile eslihayı hududlarımıza sevk ederken propagandacılarını da Avrupa’ya daha büyük kredilerle gönderdiler. Bütün Fransız matbuâtını satın aldılar; zaten onların menâfi-i siyâsiyye ve hissiyât-ı kalbiyyesi dahi Osmanlılık aleyhine yürümek için hazır idi; ordularımızda kurub topları bulunması ve zabitlerimizin Almanya’da tahsîl görmüş olması Fransızları aleyhimize çoşturmağa kâfi idi. Propagandacılar sade Fransa’da çalışmakla kalmadılar; Arnavutluk’un bir istikbâl-i karîbde benzemesini ez-cân ve mal arzu eylediğim İsviçre’de bile matbuâtı tahsîsât ile, efkâr-ı umumiyyeyi telkînât ile Türklük aleyhine çevirdiler. Bugün cenupta intişâr eden gazeteleri göreceksanız o sütunlarda hüküm-fermâ olan taraf-giriye mütehayyir olursunuz. Bî-teraf İsviçre bile Balkan muhârebesinde katiyyen taraf-gir olmuştur. Fakat niçin? Hiç de Türkleri sevmedikleri veya Türklerden zarar gördükleri için değil: Bulgarlarla Yunanîlerin buralardaki gayretleri neticesi olarak, yalnız bir tarafı işide işide bu yanlış kanaate düşmüşlerdir. İşte şu mülâhazaya mebnidir ki Arnavutluk’un mukadderâtını dest-i idâreye alacak zevât Avrupa efkâr-ı umumiyyesinin sevk ve idâresini dahi asla unutmasınlar, Bâbîâlî siyâsiyyûnunun bu bâbda düştüğü hataya giriftar olmasınlar.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1128, s. 218-219

İSTANBUL POSTASI-11

Avrupa matbuâtı, bilâ-istisnâ kâmilten aleyhimizdedir. Bu halin en birinci sebebi mağlûbun tarafdarı bulunmayacağıdır; esbâb-ı sâireye gelince bu meyânda evvel emirde garb ile şarkın daha doğrusu Türklük ile Frenliğin birbirine daima yabancı yaşamasından mütevellid bîgâneliği yâd etmek lazımdır. Düşmanlarımız ise bilakis her türlü propagandaya ve fedakârlığa kuvvet vermekle garb muhîtlerinde pek çok tarafdar temîn etmişlerdir; onlar Avrupa pâyihtahtlarında matbuâtın ne

vesâit ile muaveneti temin olunacağını pek âlâ bildikleri gibi, Avrupalılarla münâsebât-ı daimede bulunmak sayesinde hâsıl eyledikleri muarefelerden dahi hüsn-i isitifâde tarîklerini pek güzel öğrenmişlerdir. Şu saydığım esbâbdan sonra Avrupalıları bizim aleyhimize sevk eden bir mesele daha vardır ki o da zîr-i hakimiyetimizde bulunan memâlikin daima mahrûm-ı terakkiyât ve umrân kalması ve elimizden çıkan yerlerin başka idâreye geçince behemehal tahvîl-i manzara edip iktisâden ilerlemesidir. Dûçâr olduğumuz şu müdhiş felâketler içinde olsun kendimizi aldatmağa, yalan söylemeğe lüzum yoktur değil mi? Bî-tarafâne tedkîk edelim. Bugün bize müdhiş bir darbe-i istilâ indirmiş olan Bulgaristan hakimiyet-i Osmaniyede iken ne servette ve ne kuvvette idi, bugün ne haldedir? Onlar otuz sene akdem bizim sütçü, çoban yâd eylediğimiz gürûh değil miydi? Bulgaristan bir Tuna vilayeti iken orada şimdiki umrân ve servetten, irfân ve tekâmülden eser var mıydı? Bosna ve Hersek bizim iken nasıldı, şimdi iktisâden ne mevkidedir? Mısır, İngiltere işgaline geçmeden akdem nasıl bir seviye-i iktisâdiyyede idi, şimdi ne derece kesb-i umrân etmiştir? Bunların bî-tarafâne surette mukâyesesini neticesinde lehimize bir hüküm vermek ihtimali yoktur. Binâenaleyh dûçâr olduğumuz şu müdhiş felâket zamanında Avrupa matbuâtında aleyhimize hüküm-fermâ olan hissiyâtı ve bizi mahkûm etmek üzere verilen kararları evvela mağlûbiyete, sâniyen düşmanların neşriyât-ı mâhirânesine ve garb âleminin hissiyât-ı taraf-girânesine atfetmekle beraber kendi taksîrât ve rehâvetimizin neticesi olduğunu teslîl etmek zaruridir. Zira tevîl götürmeyecek bir hakikat varsa o da hakimiyet-i Osmaniyeden koparılmış olan bil-cümle memâlikin behemehal temîn-i refâh ve umrân etmiş olmasıdır. Ama bu terakkiyâtın unsur-ı İslâm müstefid olamıyor, bilakis bî-çâre İslâmlar mahv ve perişân oluyormuş. Bu da bir hakikat-i elîmedir; fakat mesuliyet kimde? Kabahat yine bizde, unsur-ı İslâmdadır. Dünya yüzünde bütün milletler iktisâden teâlî etmek üzere çalıştıkları halde biz iktisâdiyâtı teşkil eden ticâret, sanâyi, ziraat âleminde bir büyük hiçlik içinde kalmışız: dört beş asır evvel istilâ-yı memâlik ile ganimet olarak topladığımız serveti hebâ etmekte devam eylemişiz, unsurumuzun en faâl ve zinde ricâlîni, iktisâden elimizden giden memâlikin beyhûde müdafası uğrunda hâk-ı helâka sermekte devam eylemişiz.

Acaba bundan sonra olsun hakikat-ı medeniyenin ne olduğunu anlayıp memleketimize sahip olmak için yegâne tarîke girecek miyiz? Rumeli'de Karadağ hududunda, Girit'te, Yemen'de kırk elli senedir beyhûde yere mahv olup giden Türklüğün hayat-ı zindegisini bundan sonra müsmir, müfîd bir saha-ı faaliyete sevk edebilecek miyiz? İşte Türklüğün Osmanlılığın ve belki bütün âlem-i İslâmın istikbâli bu noktaya bağlıdır. Milletlerin mevcûdiyeti bundan sonra iktisâdiyât âlemindeki mevkileri ile mütenâsiben temîn olunacağı için Osmanlılık Afrika'da ve Avrupa'daki vilayetlerini gaib eylediği 1328 sene-i menhûsesinden sonra dahi eski ananâtına tâbi olup ticâret ve sanâyii

istihkârda devam ederse mevcûdiyet-i milliyesini ve çok geçmeden Anadolu kıtasını dahi gaib edecektir. Devr-i istilâdan menkûl servet ve sâmandan şimdi eser kalmamıştır; bilakis başkalarının pâ-y-ı istilâsı altında zelîl ve sefil düştük! Devr-i istilâmıza layık zihniyet ile aramızdan asgari istifâdeler temîn edecek câhilâne usulleri terk edelim. Milletın kuvvetini ve servetini en müsmir yollarda istimâl edip evlâd-ı vatanın mesaisinden, arzın servet-i tabiyyesinden bilakis azamî istifâdeler temînine çalışalım ki oturduğumuz diyarın sahib-i hakikisi olduğumuz sâbit olsun. Bu bâbda muvaffakiyet temîni için iki vasıta vardır. Birincisi ilim ve irfân, ikincisi sermayedir. Maa't-teessüf irfân da, sermaye de Avrupalıların elinde bulunuyor. Sahib-i irfân olan mütehasısları Avrupa'dan aramak lazım geldiği gibi sermayeyi dahi onlardan istemeğe mecbûruz. Her şube-i idârede, her şube-i faâliyyette Frenklerden mütehasıs isteyelim; mütehasıslar ile beraber onlardan sermaye celb edelim. Mütehasısların sözlerini dinlemek, sermayeleri şu surette istimâl etmek sayesinde bî-çâre vatanın fakrüd-deme dûçâr olan damarlarına kuvve-i iktisâdiyye ilkâ etmeğe muvaffak olursak o zaman istikbâle nazar-ı ümîd atf etmek kâbildir. Mütehasısların mesaisinden istifâde ile meşgûl olurken evlâd-ı vatan dahi bilâhere ecânibin muavenetine muhtaç olmaktan vareste kalacak surette talîm ve terbiyye görürse bize malûmât ve tecrübelerini getirenlere teşekkürât, sermayelerini tevdi edenlere büyük temettu temîn eder ve sonra onların başlamış oldukları tarîk-i sa'y ve gayrette bizler kendi kendimize yürütebiliriz.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1129, s. 242

İSTANBUL POSTASI-12

Bu haftanın vekâyii tarihimize mühim bir sahife işgal eyleyecektir; mevcûdiyet-i Osmaniyyenin Rumeli kıtasına müteallik kısmı hakkında, mağlûbiyetimizden bil-istifâde gayet zebûn-keşâne ve taraf-girâne bir meslek ittihâz eden itilâf-ı müselles hükümetlerinin tazyîkâtına karşı millet-i Osmaniyye ref-i sadâ-yı itirâz eyledi; zannolunduğu kadar sâkitâne ve mütehammilâne bir tarzda tazyîkât programının tatbîkine razı olamayacağını anlattı. Bu hareket namus-ı millî itibâriyle hakikaten mühimdir. Vakaya bazı masûm kanların akması gibi elîm ve şâyân-ı teessüf hâdisât-ı munzam olmasa idi, şüphe yok ki daha ziyade mucib-i teşekkür olur idi; hayf, milletlerin tarih-i tekâmüllerinde daima böyle zâyiât-ı müessife olur, kurbanlar verilir. Heman Cenâb-ı Hakk milleti tarîk-i selâmete isâl eylesin, gaib olanlara rahmet eylesin.

Mevki-i iktidâra avdet eden Fırka-ı İttihâdın bu defa makûl ve mantukî tariklerle millet ve devleti mevki-i selâmete isâl eylemek azminde olduğu penç-şenbe günü Bâbîâlî vakasından sonra ittihâz edilen tedâbir ve gösterilen ilk alâim-i makûle ile tahakkuk eyliyor. Bu da böyle bir zaman-ı felâket ve matemde şâyân-ı teşekkürdür; ciddi bir lema-ı muvaffakiyettir.

Dört senedir başımıza gelen felâketler hep efrâd-ı millet arasında tefrikayı mucib olacak sakım mesleklerin ittihâzından tevellüd eylemişti. Adem-i muvaffakiyetlere dûçâr olan hükümetler hep bu mesleğin kurbanı olmuştu. İki üç defa tekerrür eden hatalara bundan sonra düşölmek istenilmediği tevki olunan eşhâsın heman tahliyyesi, tatil edilen gazetelerin intişârına müsaade itâsı ve taraf-girâne harekâttan ictinâb olunması gibi alâmetlerle sabit olduğundan yegâne arzû-yı kalbisi memleketin selâmet ve halâsından ibâret bulunanlar son derece münbasit ve mesrûrdur. Her türlü fırka ihtirâsından âzâde olarak selâmet-i vatanı bekleyenler bir haftadır çok ümidler hâsıl eylediler. Avrupa kıtasında düşmanlarımızın her türlü vesaite müracaatla aleyhimize hazırladığı fena fikirler son hareket-i milliyeye ile epey sarsılmıştır; devletleri taksîm eden heyetlerden itilâf-ı müselles Rusya âmâlinin peşine takılıp Osmanlılığı ezme azminde bulunurken, Avrupa efkâr-ı umumiyesinde lehimize temâyül vuku bulmasının selâmetimiz namına son derece faidesi vardır; ittifâk-ı müselles dahi hareket-i milliyemizin efkâr-ı umumiyeye-i medeniyyede hâsıl eylediği hüsn-i tesîrâttan husûsen bundan sonra göstereceğimiz idâre-i âkılânenen ahz-ı cesâret ederek bize daha mefîn bir surette dest-i dostâne uzatabilir. Artık biz de tefrikayı, mücâdeleyi, ağız-ı husûsiyyeyi kalblerimizden silkip atalım, hükümetin ittihâz eyleyeceği tedâbir-i siyâsiyye ve askeriyeye can u gönülden yardım edelim. Hareket-i milliyeyi hükümet adalet ve itidâliyle millet fedakârlık ve azimkârlığıyla takviyye ederse, şu satırları yazdığım dakikada yağın buram buram kar daneleri altında kemâl-i metânetle muhafaza-ı hudud-ı vatana vakf-ı vücûd eden fedakâr ordumuzun efrâdı bize mutmain bir nazarla bakar; düşmanlarımızın şımarık müddeiyânına mutlaka itidâl gelir; Avrupa devletleri de böyle bir manzara karşısında sade bizim hakkımızda revâ gördükleri nesâyih-i tazyîk-kârânesinin bir ufak kısmını olsun Balkanlılara tahsîse razı olur; işte o zaman devlet de, şeref ve namus da, millet de kurtulur.

Yaşamak ve kurtulmak isteyen milletlerin behemehal asr-ı hâzırın tekâmül-i iktisâdî ve medenîsine iştirâk etmesi lazım geldiğini hatırdan katiyyen çıkarmamak lazımdır; binâenaleyh emel-i ittifâka gayret-i teceddüdü dahi ilâve şarttır.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1130, s.266

İSTANBUL POSTASI-13

Dört hükümet-i müttefikeyi himâyeten Osmanlılara karşı her türlü haksızlığı reva gören itilâf-ı müselles, Bâbîâfînin fedakârâne surette verdiği cevabî notadan sonra Balkan hükümetlerine karşı âmâl-i nüfûz eyleyecek, yani onlarda müşterek bir nota itâsını teshîl edecek yerde Bulgaristan'ı mütârekeyi feshe sevk eylediler. Vakıa böyle yapmamış ve Osmanlı notasının düvel-i muazzama arasında munsifâne müzâkeresine meydan bırakmış olsa idiler, mutlaka Balkanlıları itidâle davet teşebbüsü lazım görülecek idi. İtilâf-ı müselles bunu istemedi; Bulgaristan dahi fesh-i mütâreke etti. Bu hareketten hiç müteaccib olmak lazım gelmez; artık mertebe-i sübuta vâsıl olan bir hakikatin yani Slav âmâlini şarkta tervîcden başka bir meslek tutmamağa karar vermiş olan itilâf-ı müselles programının tekrar teşrîhine lüzum yoktur. Islavlığı şarkta takviyyeden ve binâenaleyh Osmanlılığı tazyîkten başka bir nokta-ı nazar beslemeyen itilâf-ı müselles mütârekeyi feshe zımnen delâlet etmekle bütün Osmanlılara son bir ders-i ibret daha verdi. Umarım ki bu dersten mütenebbih olacağız, artık herkes tefrika ve muhâsama-ı dahiliyyeyi terk eder, ve Avrupa siyâsetinde bize meyyâl cihetin nerede olduğunu bir daha anlar. Evvela Cenâb-ı Hakk'a, sâniyen kendi kuvvetimize istinaden vatan-ı pâki müdâfaa eyleyeceğiz; derununda bulunduğumuz tehlike-i azime karşısında millet yek vücûd olur ve azim-kâr davranırsa Slav programından çok korkulmaz. Hele aleyhimize verilen idam hükmüne bir inkiyâd-ı miskînâne ile rıza göstermeyiz. Şimdi Bulgarlar Edime kahramanlarına savlet ederken biz de burada vatan müdafilerine yardım edelim, birbirimize karşı kalblere yerleşmiş olan fena hisleri kâmilen çıkaralım bu maksada hizmet etmek üzere Dârül-fünun salonunda inikâd eden "Müdafa-ı Milliye" Heyetinin beyânnâmesini âfiye derc ediyoruz:

Beyânnâme:

Osmanlı İttihâd ve Terakki Cemiyetinin davet-i ahîresine icâbeten Dârül-fünun konferans salonunda bugünkü cuma günü memleketimizin her sınıf erbâb-ı hamiyetinden bir cemm-i gafir içtimâ ederek evvelce neşr ve tevzi edilen ruznâmede münderic kâffe-i mevâdi kabul etmiş ve heyet-i faale ile iâne derci, gönüllü taburları teşkîl, hastahâneler tesîsi, efkâr-ı umumiyyenin tenvîri husûslarını der-uhde eden heyetler intihâb olunmuştur.

Adâmızın, belki yegâne istinâd-gâh ümidi dahilen mevcûd olan tefrika idi. Dârül-fünun konferans salonunda bu tefrika ebediyyen defn edildi. Badehu gerek bugünkü düşmanlarımız, gerek İstanbul'da vatanımıza teaddiye cüret edebilecekler karşılarında yek-dil ve hem-dest bir Osmanlı milleti bulacaklardır. Osmanlı milleti kasâid-i şecâat ve hamâsetle müterennim olarak muhârebe meydanlarında doğdu; harp ve darble cihanın en büyük ve en şanlı hükümeti oldu. Ruh-ı ecdâdından kendisine mirâs-ı iftihâr olan bir anane-i besalet ve muzafferiyetten hiç bir zaman cüdâ

yaşayamaz. Her ferd-i millet namusunu vermemek için cebindeki, dimağındaki ve kalbindeki ortaya atacak ve bu sermaye-i maddiye ve maneviye ile hüsemâ-yı hazıramızın âmâl-i hasîse ve melûnesi takîm olunacaktır.

Hiç bir Osmanlının ruhunda bugün başka hiç bir maksad yer bulamaz. Yaşasın ittifâk, yaşasın hamiyet! Bunlar yaşayınca emin olalım ki millete tûl-ı ömr mevûddur. Cenâb-ı Hakk millet-i Osmaniyyeyi nusret-i samedâniyesine mazhar buyursun.

Beyânnâmenin kıraatini müteakib Yusuf Akçura Bey söz alarak kabinelerin tebeddülü münâsebetiyle Avrupa'ya çekilmeklerin gerek kendi aramızda ve gerek harice karşı su-i tefehhümât ve teessürât hâsıl eylediğini söylemiş ve bu hâlet-i fikriye ve iradiyyeye bir nihayet verilmesi temennisini izhâr eyleyerek mazhar-ı takdîr ve tasvîb olmuştur.

Talat Bey bu mesâil şimdilik ber- taraf edilerek bugünkü içtimâdan maksûd olan icraâtun istikmâli için müzâkere edilmesini tavsiye etmiştir.

Süleyman Nazîf, Ahmet Agayef Beyler de bu bâbda nutuklar irâd etmişlerdir, Talat Bey şu yolda bir cümle zikretmiştir:

“Vatan tehlikededir. Hep birlikte çalışmak için bir arada bulunalım.”

Badehu bir mikdar îâne derc edilmiş ve bir duâ-yı beliğ tilâvet olunarak celseye hitâm verilmiştir.

Mademki bugün husûmet ve ağrâz müttefiken terk olundu; mazideki münâfereti külliye unutup selâmet-i umumiye namına müttehid bir Osmanlı kitlesi teşkîl edersek düşmanlarımızın ve onları himaye edenlerin maneviyyâtı çok muhtel olur. Geçen hafta yazdığımız gibi bu sayede bekâ-yı Osmaniye tarafdar olan dost devletlere emniyet gelir. Biz müttehiden ve azim-kâr bir surette muhafaza-ı mevcûdiyetle uğraşırken dostlar dahi bize zahîr olurlar.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1131, s. 290

İSTANBUL POSTASI-14

Artık söz silaha kaldı. Avrupa'nın sulh-perverâne tavassutları çoktan hayal-i hâm olarak uçtu. Hele muhâsımlara nasihat verilirken bize karşı icrâ edilen muamelenin bî- tarafı hissiyâtından âzâde bırakılması bütün Osmanlı kalblerinde elîm cerihalar açtı. Avrupa devletlerinden yardım değil, bî- tarafâne ve âdilâne bir tavassut görmekten bile kat-ı ümid eyledik, şimdi bütün ümidimiz sade kendimizdedir. Ve böyle bir azim ile ordu pençeleşiyor; namus-ı Osmaniye müdafa eyliyor. Ordunun Çatalca ve Gelibolu'da der-uhde eylediği vazife son derece mühim ve mukaddestir; zira o iki nokta harîm-i saltanatın, vatan-ı madiren iki mühim kapısıdır; kapılarımıza kadar gelip mevcûdiyetimize göz dikmiş olan düşmana mukavemet husûsunda orduyu muvaffak etmek için iki kuvvete muhtacız. Bunun birisi bütün efrâd-ı milletin katiyyen ittifâtu, her türlü münaferet ve husumetin kalblerden silinmesidir. İkincisi de efrâd-ı milletin orduya maddeten manen yardımudur. Eğer Çatalca ve Gelibolu orduları düşman askerini sürer ve mağlûb ederse devlet-i Osmaniye sade Avrupa kıtasında değil, harita-ı âlemde başka bir kuvvet ve mehâbetle istikrâr edecektir. Ve o zaman dünyada yeni bir Osmanlılık tesîs eyleyecektir. Milletın zelîlâne ve makhûrâne olmak istemediğini anlayan âlem-i medeniyet, evvela kuvvetimizin, sâniyen azm-i fedakârânemizin senâ-kârı olacaktır. İşte şu mukaddes gayeyi düşünüp son muhârebeye muzafferiyet için hep birden çalışalım, vatan kardeşlerimiz Rumeli'de Osmanlı sancağını müdafa ederken biz de burada o mükerrem vatan-perverlere ittifâk-ı tammımızı gösterelim ve onlara yardım edelim, askerlerimizin döğüşmek için muhtaç oldukları şeyleri tedârik edip gönderelim.

İttifâktan uzak kalmak, vatan namına fedakârlık etmek vakıa şimdiki muhârebeyi kazanır, Osmanlılığı nâil-i itilâ eder, fakat Osmanlılık yine tamamen tesîs edemez. Bu devlet tamamen teessüs etmek için bunun efrâd-ı milletin usul ve intizâm dairesinde durmayıp çalışmasına vâbestedir. Usul ve intizâm dairesinde çalışmak demek usul ve nizâma riâyet ile olur. Maa't-teessüf biz bu vadide çok ihmal-kârız; bir ufak misâl göstereceğim, şu aralık İstanbul'da şehremaneti ve belediyelerin intizâm ve nezâfet için çok çalıştığını herkes görüyor. Fakat bir türlü herkes o intizâma uymak istemiyor. Müteaddid tenbihler oluyor, haberler veriliyor, ihtâr ediliyor. Halk da yine eski ihmâl-i bâki! Sokakların ne demek olduğunu o sokakları gezenler bir türlü anlayamıyor. Vakıa sokak herkesindir. Fakat herkes orada istediğini yapsın diye sokak açılmış değildir; dükkanların önüne eşya doldurmak, küfeler dizmek, yaya kaldırımlarını dükkanlara mahsûs terâse zannedercesine oraya kanepeler ve sandalyeler sıralamak için halk kendini mezûn sanıyor. Bu hal yalnız bizim memlekette görülen mübâlâtsizliktir. Hem mübâlâtsizlik, fena itiyâd o dereceye gelmiş ki artık herkes bir adem-i intizâmı ahvâl-i tabiyyeden addeyiyor, aksi olursa şaşırıp kızıyor. Biz

böyle itikâdât-ı bâtula ve itiyâdât-ı sakîmede kaldıkça mümkün değil felâh bulamayız. Efrâdımız artık dünya yüzünde sade kendi kendine ve kendi hesabına yaşıyormuş gibi hareketten vazgeçmelidir. Sokaklarda yürüyen bir adam sâirlerini izâcdan tevakkiye mecbûr olduğu gibi sokak üzerindeki dükkanlarda çalışanlar da sokağın gelen geçene mahsûs olduğunu bilmelidir. Bunu halka bildirecek vasıta ise memnûiyet ile memnû hilâfında hareket edenlerin şiddetle ceza-dide olmasıdır.

Avrupa'daki intizâmı sakın onların kerâmetinden mütevellid sanmayın. Büyük şehirlerin mükemmeliyeti memnûâtın muhafazasıyla hilafında hareket edenlerin bilâ-merhamet ceza görmesinden tevellüd eder. Avrupa'da nereye giderseniz "Memnû" kelimelerini memleketin lisânıyla her köşede görürsünüz. Bizde ise en hoşâ gitmeyen şey memnûândır, en güce giden muamele herkesi nizâma tevffî-i harekete davettir. Şu hâlet-i ruhiyyeden sarf-ı nazar edelim, bu bâbda bilmeyenlere nasihat verelim; memnûâtı biz men etmezsek Hudâ-negerde onların tatbîkâtı dest-i ecânibe geçer. Nasıl ki çok yerde geçti. Mesela sade Cenevre beldesinin ki -ufak bir şehri medenîdir- talîmât-ı belediyesi ve memnûâtı dört yüz sahifelik bir kitap teşkil ediyor. Bu talîmât harfîyyen ve kemâl-i dikkatle her noktada icrâ olunuyor, hem o kadar ki tenbih ve nizâm hilâfında hareket nevâirden sayılıyor. Biz de ise intizâm-ı belediye ve kavâid-i sıhhiyye-i umumiyeye riâyet edilen mevâd nevâirden kalıyor.

İmsasız

SF. c.44, nr. 1132, s. 314

İSTANBUL POSTASI-15

On dört sene akdem idi; Teselya'dan içeri giren Osmanlı ordusu Yenişehir'i ve Gulus'u istilâ eyledikten sonra Dümke'de bir zafer daha ihrâz etmiş ve Yunanistan kalb-gâhının yolunu tutmuş idi. O zaman İstanbul'da bütün Osmanlı kalblerini derin bir ihtizâz ve sürur istilâ etmiş idi. Herkes intizârda idi. Birdenbire bir haber şâyi oldu; Rusya imparatorundan gelen bir telgrafname hasebiyle mütâreke akdine devlet-i Osmaniyye mecbûr kaldı denildi. Bu haberin mucib olduğu velev ve hayret zâil olduktan sonra Avrupalıların mahûd "statüko" nazariyyesini tatbîk etmek üzere düvel-i muaazzama süferâsının Dersaadet'te Tophane Kasrında içtimâ başlamış idi. O içtimâda verilen kararlar ile statüko tatbîk olundu, Osmanlı ordusu Teselya'yı tahliye eyledi; o zaman ki muhârebe bilhassa Girit için ihtiyâr olunmuş ve galebe edilmiş olduğu halde bir az sonra düvel-i muazzamanın daveti üzerine Girit dahi tarafımızdan tahliye olunmuş idi. Şu hikâyeyi yazmaktan

maksadım enzâr-ı dikkati bir noktaya davet içindir. Vaktiyle hareket-i gâlibânemizde bizi tevkîf eden emir Rusya'dan geldiği gibi Teselya'yı tahliyye için statükonun yalnız aleyhimize tatbikini arzu eden ve bu hükmü müttefiklerinden o zaman istihsâl eden dahi yine şimâl kuvveti idi. Şimdiki muhârebenin hezimet-i elîmesinden sonra dahi aynı kuvvet icrâ-yı nüfuz eyliyor. Zira on dört sene akdem cereyân eden bâlâdaki vakadan beri Avrupa kıtasında şark politikası için İslav âmâline hizmetten başka şekil ve renk görülmemiştir. İşte ondan dolaydır ki o İslav nesâyihîyle ve himâyesiyle vukû bulan Balkan ittifâkı bu sene Osmanlılığa bağteten hücum etti. Tâli-i harp sevkiyle mağlûb olduk; ve derhal statüko unutuldu; bizi gâlib düşmanla karşı karşıya yalnız bıraktırdılar; yardımdan vazgeçtik, bilakis iftira ve muahazeye uğratdılar. Şimdi iyice bilmelidir ki bütün bu tecelliyâtın masdar ve menşei şimaldedir; bizim başımıza belâ olan Balkan müttefikleri bir büyük himaye-i siyâsiyyeye mâliktir; ne yapsak beyhûdedir. Kendi kuvvet ve metânetimizden başka bir şeye güvenmek hata-yı mahzdır. Filanca paşa ile İngiliz politikasına mazhar olacağız ve falanca sadrazam ile ittifâk-ı müsellesin yardımını göreceğiz diye ortaya düşürülen sözler sırf hayal ve evhâmdan ibârettir. Avrupa'da bizim küçüldüğümüzü isteyenlerle beraber vakıa bekâmımızı arzu eden devletler varsa da hiç birisi kendi menâfi-i mütekâbile ve müşterekelerini taht-ı tehlikeye koymak istemiyor. İçlerinde bizim kara gözümüz için ahenk-i düveliyi bozacak kimse yoktur. Devletlerden bir tanesinin âmâl-i husûsiyyesiyle ateş alan Balkan yangını tek büyük devletlere sıçramasın da ne olursa olsun diye vekâyi-i harbiyyeye karşı yalnız seyirci duruyorlar. Şu tafsîlâtla iyice anlaşılmalıdır ki biz muhârebe için kendi kuvvetimize ve kendi paramıza güvenmek ve kimseden yardım beklememek mecbûriyetinde bulunuyoruz. Yok Avrupalılar Selanik'i bî- taraf yapar, başka devlete bırakmaz gibi bizim nokta-ı nazarımızdan züğürt tesellisi olan düşüncelerden sarf-ı nazar edelim; filan devlet bankalarından şu kadar milyon avans verilecek diye iâşe edilmiş havadise kolayca inanmayalım. Musâlaha imza olunmadan Avrupa bankerleri bize para vermemeğe karar vermişlerdir; bu kararın kumandanı Fransa bankalarıdır ve dellâlî da Paris matbuâtıdır. Mademki hal-i harpteyiz silahımızla vuruşmağa bakalım, muhârebe sebebiyle paraya muhtaç isek onu da kendi içimizden bulmak çâresini düşünelim; kendi içimizden kilitli para tedariki kolay bir iş değildir; bu müşkilât evvela bîçâre milletin fakrından, sâniyen sanâyi ve ticâretin hakiki Osmanlı unsuru elinde olmadığından ve sâlisen devletin dahili istikrazlarda şimdiye kadar maa't-teessüf sözünü tutmamış olmasından tevellüd eyliyor. Millet ne kadar fakir olsa da hayat ve memat meselesi ortaya çıkınca yine fedakârlık eder. Sanâyi ve ticâretin bizde olmadığıнын nasıl bir elîm felâket olduğunu bir de şimdi anlayıp istikbâlde aklımızı başımıza toplayalım. Devletin mevaid-i maliyesine karşı adem-i itimâda gelince bu zamanla ve icrâat ile izale olunacak bir su-i şöhrettir. Zımamdarân-ı idâre maddiyâtta hissiyâtın ve kavliyyâtın tesîri pek hafif olduğunu teemmül edip âfide cidden sözlerinin

eri olursa su-i şöhret çarçabuk zâil olur. Şimdi her hamiyet-kâra düşen vazife müşkilât-ı muhtelif karşısında tereddüd ve endişe göstermeyip azim-kâr olmaktan ibârettir.

Şehr-emâneti azim-kâr davranmak istiyor. Fakat kolay değil. İş görün demek kolaydır; fakat iş evvela adam ile, sâniyen para ile görülür. Adam her dairede çok, fakat hakikaten adam az. Para kolay bulunur diye yazıp çiziyorlar, fakat hakikaten para bulmak lazım gelince nakdi ortaya koyacaklar derhal azalır yahut kimse kalmaz. Mesela Beyoğlu'nun tenzîfâtından bahs ediyorlar; vakıa tenzîfât ve tethîrâtta kusur var; daire-i belediyenin bu husûstaki amelesinin mikdarı da mikdar-ı matlûbda. Fakat amelenin rubından ziyâdesi amel-mânde ihtiyârlardan müteşekkildir. Bu ihtiyârlar yirmi otuz senelik emekdârlardır; izin verilse sokakta kalırlar; izin verilirse süprüntüler sokakta kalıyor! İşte bütün işler böyle müşkilât-ı elîmeye marûzdur; müşkilâtın esasî bîçâre milletin fakr u atâletinden tevellüd ediyor. Ne zaman atâlet gayrete tahvil ederse o zaman fakr u zaruret dahi yavaş yavaş refâh hale münkaliib olur.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1133, s. 338

İSTANBUL POSTASI-16

Bu sabaha kadar, gâh yağmurla gâh karla havada dönüp dolaşan uzun fırtına, mutlak, muhârebe için, bu muhârebeyi kudret-i Rabbâniyenin telîn ettiğini göstermek için gürledi denilse pek makûl ve muvâfık bir söz söylenmiş olur. Muhârebeyi dökülen bî-lüzum kanlar, çekilen ve çekilecek müşkilâtın mülâhazası men edemediği gibi, bu şiddetli kış ve kar dahi men edemedi.

Böyle soğuk ve muannid kış havalarında bu şerait dahilinde ilk muhârebe oluyor demek pek doğru olur. Çünkü düşünmelidir ki, karşı karşıya hazır duran askerin mikdarı sekiz yüz bin kişi raddesindedir.

Bu sekiz yüz bin insanın bizim evlerde, sobalı odalarımızda bile güç rahat ettiğimiz bu sert havada, hendeklerde, çadırlar içinde, rüzgâr, bora, kar yağmur altında ne kadar muazzeb olduğunu düşünecek olursak dehşet ve haşyetten titremek kâbil olamaz.

Sonra bugün Lahey'de sulh ve müsâlemet namına inşâ olunmuş mükellef bir binâ dahilinde mutantan bir konferans salonu bulunduğunu düşünmek ve bu konferansın en evvel Rusya

imparatoru İkinci Nikola hazretlerinin ilhâmları semeresi olarak ve onun himayesi altında toplanmış olduğunu düşünmek ne acı bir mudhıkadır!

O imparator ki bugün Balkanları kan ile boyayan bu muhârebe manevi himayesi altında icrâ olunuyor! Müessir ve aynı zamanda mudhik bir tezat! Hayal ile sulh ve musâlemetin babası, fakat hakikat noktasından harp ve cidâlin babası!

Karada gürleyen fırtınalar hiç olmazsa sabit bir toprak üstünde gürler; bu fırtınaların bir denizde vukunu düşünecek olursak, kahraman Hamidiye kruvazörümüzün denizde olduğu gibi şedid olan bu fırtına saatlerinde yalnız düşman torpidolarıyla değil, anâsırın vahşet ve dehşeti ile de boğuşmuş olduğuna şübhe kalmaz.

Filhakika bugün Hamidiye pek yegâne bir mevkie mâliktir; yirmi asırda bir korsan gemisi!

Çünkü, hiç bir limana uğrayamaz; halbuki, evvelki korsan gemileri gibi, yelkenle değil, kömürle müteharriktir, ve her geminin anbarları mahdûdül-mikdar kömür istiâb edebilir; bu kömür bitince gemide eser-i hayat kalmaz!

Sonra bugün hukuk-ı bahriyyenin öyle dar şerait ve kavanîni vardır ki, buna tebaiyyet eden bir gemi için kabul-i esâret muhakkaktır. Bî-taraf limanları âdeta düşman limanları kadar harp gemileri için âdeta tehlikelidir.

Boğaz'ın dışında olan bu yegâne gemimize bedel dahilde kalan donanmamızın da son sevkîyât esnasında pek büyük ve kahramanca hizmetlerle vatana isbât-ı sadakat ettikleri muhakkaktır.

Çünkü donanmamızın son muhârebede gösterdiği yararlık ve hizmet pek büyüktür.

Hele Boğaz'ın müdafası için Bolayır'da tahaşşüd etmiş olan efrâd-ı Osmaniye için ne kadar büyük bir faideyi mucib olduğuna hiç şübhe yoktur.

Düşünmelidir ki, Bolayır'ın tam karşısına tesâdüf eden Çardak Limanı, Osmanlıların Rumeli'ye geçtikleri limandır. Bu mevkiin bu nokta-ı nazardan mütekâbili olan Bolayır'ın yalnız hayatımız ve istikbâlimiz için değil, belki hâtıra namına haiz olduğu kudsiyyet için bile şâyân-ı müdafa olduğunu tasdikte kim tereddüd eder.

Bugün artık kesif kar bulutlarını dağıtarak arz-ı çehre-i hayat eden güneş hududlardaki kahramanlarımıza taze bir hayat bahş edecektir: Evvela karşılarında toplanmış olan Bulgarlardan daha vahşetle boğuşmakta oldukları anâsırla olan muhârebeden kurtulacaklar. Sonra ise anâsırın bu müsaidisinden bil-istifâde, haftalardan beri elleri, ayakları bağlı durmaktan bıkmış usanmış olan

gayretlerine bir meydan-ı cevelân ve faaliyet açılmış olacak, ve böylece, Bulgarlar, Osmanlıların nasıl ölmez, nasıl kahraman bir millet olduğunu bir daha öğrenecekler, anlayacaklar.

Milletin namus-ı askerîsi ile fedakârlığı şimdi mevki-i imtihândadır, imtihân meydanında erbâb-ı seyf ve hamîyyet uğraşırken erbâb-ı siyâset dahi maareke-i siyêsette Londra'da uğraşiyor. Allah cümlesine muvaffakiyet vere.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1134, s. 362

İSTANBUL POSTASI-17

Endişe, tereddüd ve müdhiş tehlikeler içinde yaşıyoruz; bu endişeler ve tehlikeler azim ve cesâretimizi kırmamalıdır ki idame-i mevcûdiyete karar vermiş bulunduğumuzu anlasınlar; o kadar şâyân-ı istihfâf bir kemiyyet olmadığımızı teslim mecbûr kalsınlar. Şimdilik bizim için azim ve cesâreti ve itidâl-i demi elden bırakmamakla beraber akıl ve mantığın irae edeceği ihtiyât ve tedbiri de unutmamak icâb eder. Azim-kâr ve tedbir-kâr olarak vekayia intizâr edersek Avrupa âlem-i siyâsiyâtında kurulup dönmekte olan ittifâk ve menfaat dolaplarının tesîrâtından mümkün mertebe az zarar-dide oluruz. Burada yazdığımız az zarar-dide olmak tabîri şu son günlerde cereyân eden sulh müzâkerâtının tevîd eyleyeceği şeraite aittir. Yoksa muhârebe sebebiyle vukua gelen büyük zararların tahfif ve izâle-i felâketi; ciğer-gâhından sarsılmış olan milletimizin musâlahadan sonraki gayret ve mesaisine merbûttur. Böyle ciğer-gâhından sarsılıp mecrûh düşen milletler, büyük felâketlerin vereceği azim ve metânet ile yaralarını sarmağa ve o cerihaları tevîd eden esbâb-ı içtimâiyeyi keşfedip çâre-sâz olmağa muvaffak olursa o milletin büyük felâketlerden sonra, ekseriye daha ziyâde kesb-i kuvvet eder.

Acaba bizi daima felâket ve fakre düşüren esbâb-ı içtimâiyemiz nedir? Görülüyor ya, burada felâketimizin esbâb-ı hariciyesinden bahs etmiyorum; bu felâketlerin İslav âmâl-i tecavüz-kârânesinden mütevellid olduğunu tarihimiz pek âlâ gösteriyor; enzârımızı yüz elli senelik tarihimize ircâ etmek harici felâketlerimizin menba-ı zuhûrunu anlamağa kâfidir, hariçten bizi sarıp daima dûçâr-ı zaf ve felâket olmamızı ihzâr eden İslav cereyânına karşı çâre-sâz olmak için dahilde idâreten ve iktisaden kesb-i kuvvet etmemiz ve gayret-kâr bir Osmanlı milleti teşkîl etmemiz lazımdır. Hiç şüphe yok ki bu bâbda bütün Osmanlıların emel ve arzusu budur; fakat netice daima aksi zuhûr

eder. Bu neden? İşte bizim en müdhiş illetimiz bu aksi neticeyi çıkararak hâlet-i içtimâiyemizdir. Ben çok tetkik ettim; çok düşündüm, araştırdım, daima elim bir hakikatin karşısında kaldım. Herkesi idâreten ve iktisâden kuvvetlenmeğe azim-kâr olmakla beraber o herkesin ruhunda öyle bir meyl-i tabii vardır ki mutlaka sahibini kendi en samimi arkadaşını kıskanmağa, o arkadaşının muvaffakiyetini istememeğe sevk eder. Sonra yine o herkesin ruhunda öyle bir itiyâd-ı sakim vardır ki sahibini başladığı işte sebatsızlığa ve yavaş yavaş atâlete götürür; keza o herkesin ruhunda öyle ırsî bir cereyân vardır ki daima sahibini tahakküm ve kumanda etmek zevk ve gururuna mağlûb eder. İşte en müzmin ve müdhiş illetimiz olan bu meyl-i cereyânlar az çok bütün ervahımıza işlemiş olduğu için kemâl-i azm ve hususla başladığımız işler derhal o fena cereyânların ve itiyâdların [muhassalasına]sına mağlûb düşer; idarî, iktisâdî bütün tedbirlerimiz dûçâr-ı akâmet olur. Hani ya meşhûr hikaye vardır; mektep çocukları dersten kurtulmak için hocayı itlâf etmeği düşünürken içlerinden bir tanesi (elif)in lüzum ve helâkından bahs etmiş. Bizde su-i idâre ve seyyiâtımıza başka çâre arayacak yerde bir kere şu muhassalanın avâmil-i hakikiyesini ezip mahv etmeliyiz.

Bu mühlik ve müdhiş muhassala icrâ-yı tesîr ve nüfuz eyledikçe muhârebe yaralarını iltiyâm-pezîr edemedikten sonra çok geçmeden daha müdhiş felâketlere uğrar ve nihayet altı yüz senelik devlete hitâm veririz. Bu nokta-ı nazarımı geçen gün bir doktor ile konuşuyordum, dedi ki:

-İnsanların bünyesi dahi tıbbî böyledir. Malum ya kanda “iyi” ve “kötü” vazife ifâ etmek üzere iki nev huveynât olduğunu keşfiyyât ve tetkîkât-ı fenniyye-i ahîre isbât eyledi. Vücûdda bir ârıza olunca o ârızanın ifrâz eyleyeceği fena mikrobları, kanda iyiliğe memûr huveynât itlâfa uğraşır, fenaların itlâfı sayesinde sıhhati iâde eder. Eğer iyilik memûru mikroplardan ziyade vücud-ı insan kötülüğe memur mikrop hâsıl ederse o zaman sıhhat iade olunamaz, memât muhakkaktır.

Doktorun bu sözünü hâlet-i içtimâiyemize kolaylıkla tatbîk edebiliriz. Cerihalarımızı şifâ-yâb etmek istersek o cerihalardan intişâr eden fena mikrobları imhâ eyleyecek “muhassala”lar lazımdır, yani herkesin ruhunda, itiyâdında, kalbinde hatta sahibinin arzusu hilâfına olarak hüküm-fermâ bulunan kıskançlığı, garez-kârlığı atâleti, meyl-i tahakkümü ifnâ etmelidir.

Bu sözlerimden şahsa ve heyetlere ait hiçbir hisse yoktur; ben umumumuzun ruhunda hükümrân olan fena meyelanlardan ve cereyânlardan bahs ediyorum. Eşhâs nerede ve ne fırkada olursa olsun maa't-teessüf aynı illet-i ruhiyyeyi göstermiş olduğu içindir ki bizi meşrutiyet ilanı kurtaramadı; inşaallah son felâketler ikâz eder ve hepimizi kurtarır.

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1135, s. 386

İSTANBUL POSTASI-18

Altı aya karib bir müddettir Balkan müttefikleriyle devam eden muhârebede dîçâr olduğumuz felâketlerin vukûi daha doğrusu Balkan ittifâkının husûlü hiç şüphe yoktur ki bahren zaafımızdan tevellüd etmiştir. Denizlerde kuvvetli olsa idik Yunanistan asla Balkan ittifâkına sokulamaz idi. Limni'yi, Midilli'yi, Sakız'ı işğâl etmesi şöyle dursun Bahr-i Sefid'de bile bandırasını göstermesi kâbil olamaz idi; bizde o zaman kemâl-i muvaffakiyetle askerimizi Anadolu'dan Rumeli'ye bahren taşır ve Yunanistan'ın sevâhilini sıkıştırıp Balkan ittifâk ve muvazenetini zîr ü zeber eder idik; şu hesâbca koca Rumeli kuvve-i bahriyyemizin zaafı sebebiyle gâib olmuştur! Bahren zaaf, bazılarının zannı gibi sade büyük zırhlıların donanma meyânında fikdânından mütevellid değildir; gemicilerimiz dahi noksan idi; zira otuz sene müddet Haliç'te zencir-bend olan kuvve-i bahriyye dört senedir biraz uyanmağa başlamış, büyük gemilerde lazım gelen gemiciler, kapudanlar, mühendisler, yavaş yavaş yetişmeğe başlamıştı. Düşmanımız olan Yunanistan ise otuz senedir denizcilikte çabılıyor, terakki eyliyor, mümarese-i bahriyye hâsıl ediyor idi. İstatistiklere bakarsanız son otuz senede Yunanistan'da yelken gemiciliği yavaş yavaş vapurculuğu münkalib olup hatta İngiliz şileplerine bile gayet ciddi rekabete başlamıştı. Bütün sevahil ahâlisi gemici olmuştu. İşte adetleri gittikçe mütezâid olan yelken sefâininde, tüccâr vapurlarında kesb-i kuvvet ve mümarese eden gemiciler muhârebenin vukûuyla derhal sefâin-i harbiyyeye geçtiler; tüccâr vapurları nakliye sefinesi oldu, bunun neticesi olarak muhârebede biz de mağlûb düştük.

Bu sözleri yazmaktan maksadım muhârebeden sonra kendimizi kurtarmak istiyorsak Anadolu'nun kuvvâ-yı iktisâdiyyesinin inkişâfına son derece çalışmakla beraber mutlaka sevâhilimizde gemici olmalıyız. Evvela gemici olalım, ticâret vapurlarına sahip olalım; kuvve-i bahriyye onun netice-i tabiyyesi olarak husûle gelir, donanma kendi kendine teşekkül eder. Harp donanmasının beşiği ticâret donanmasıdır. Bu hakikati anlayıp da sade zırhlı mübayia etmek, torpedo celb etmekle kuvvetli donanma teşekkül edemeyeceğini, etse bile bekâ bulamayacağını herkese anlatalım.

Düşmanımız Yunan, kuvve-i bahriyyenin nasıl teşekkül eyleyeceğini bilfiil bize isbât eylediği gibi bunun gayet büyük mikyâsta bir diğerk numune-i fevkaladesini de Almanya'da görürüz.

1871 senesindeki Fransa muhârebe-i galibânesinde Almanya imparatorluğu Fransız hükümdarlarının makarrı olan "Versay" kasrında teşekkül ettiği zaman denizlerde Alman bandırası hemen nadir idi; bir Alman kuvve-i bahriyye-i harbiyyesi gayr-i mevcûd idi. O zamandan beri 41 sene güzêrân eyledi. El-yevm ortada öyle mehib bir Alman kuvve-i bahriyyesi var ki bunun

satvetinden ve al-el-husus terakki-yât-ı daimesinden İngiltere korkuyor, o İngiltere ki bu güne kadar ebhâr-ı âleme hâkim-i yegâne idi; daima en kuvvetli iki devlet bahriyyeye muâdil kuvve-i bahriyyeye mâlik olmak düsturuna riâyet eylemişti.

Almanların bahren terakkiyâtı hakikaten bir hârika, bir icâzdır, Almanya evvel emirde bir sevâhil memleketi değildir; onların Bahr-i Şimâl ile Bahr-i Baltık'ta kısa, tabiaten fena teşekkül etmiş denizleri vardır. Hele Danimarka şibh-i ceziresinden Flemenk'e kadar devam eden aksâmda sevâhil kumluk, az derin ve nâ-kâbil-i iskân haldedir; bunun için Almanların büyük limanları, yani Hamburg ile Brem nehr-i kenarında teşekkül etmiş ve denizden yirmi otuz mil dahilinde kâin bulunmuştur. Fakat o nehirler el-yevm deniz gibi derin ve kâbil-i seyr ü sefâin olmuştur. Hamburg dünyanın en büyük limanlarından madûddur, ve Avrupa'da Londra'dan sonra cesametçe ikinci fakat tekemmülce müsâvidir İngiliz ticâret-i bahriyyesine müdhiş rakîb olan ve Fransız ticâret-i bahriyyesini zebûn düşüren meşhûr Hamburg-Amerika şirketinin meskat-ı residir. Bu şirket ki el-yevm Avrupa ile yeni dünya münasebâtının en mühim rabitasıdır. Ve İngilizlerin inşaât-ı bahriyye-i ticâriyyesine son "İmparator" vapuru ile cesametçe, sûratçe, ve mükemmeline galebe etmiştir. "Brem" ise meşhûr-ı âlem "Alman Loyd"un meskat-ı residir. Kıtât-ı hamse ile revâbıt-ı bahriyyesi vardır. Muntazaman postalar işler.

İşte Almanya'da şu inkişâfât-ı bahriyye-i ticâriyye sayesinde ve onun sevk-i tabiisiyle bir de mehîb donanma limanı teşekkül etmiştir ki oda "Kiel"dir. Kiel'in resmini gazeteminin sahâifinde temaşa ediyorsunuz; Kiel otuz sene akdem bir ufak köy idi, bugün Avrupa'nın en büyük bir tersanesine mâliktir, gayet mamûr bir limandır, son derece zarîf ve latîf bir kasabadır. Kısmen Boğaziçi'ne benzer. Kiel'de Krup fabrikasının bahriyye tersanesinden bir danesinin manzara-ı dahiliyyesini ilk sahifemizde temaşa ediyorsunuz. Bu dairede bahriyye cesîm topları hazırlanır, elektrik ile müteharrik müdhiş cer eskaller ile zırhlılara nakl ve vaz olunur. Evvelki yaz Osmanlı seyyahları ile Kiel tersanesini ve limanını gezmiş ve sonra Hamburg ve Brem limanları dahi dolaşmış idik. Alman kudret-i bahriyye-i harbiyye ve ticâriyyesinin şu üç masdar-ı mühimmini gördükten sonra Avrupa'nın sâir limanlarıyla bir mukayese yapınca makâlemize esas ittihâz eylediğim düsturun katiyyeti takakkuk eder. Evvela ticâret-i bahriyye, sonra satvet-i bahriyye!

Ahmet İhsân [TOKGÖZ]

SF. c.44, nr. 1136, s. 410

İSTANBUL POSTASI-19

Düvel-i muazzamanın Londra'daki sefirleri bu hafta son derece meşguldür. Onlar bu hafta gayet nazik ve mühim bir mevkide kaldılar; Balkan müttefiklerinin cevabnamesi piş-gâh-ı mütâlaalarında olduğu için hissiyât-ı mantukiyeleri ile icâbât-ı siyâsiyye ve temayülât-ı ruhiyyelerinin tesadümünden münbais olan buhran fikri, mutlaka süferâ hazerâtını müşkil bir mevkîe düşürdü. Balkan devletlerinin Osmanlılığı ve müslümanlığı Avrupa'dan kaldırmak üzere bil-ittifâk icâd eyledikleri muhârebe, altı maha karib bir müddettir devam ederek fevkalade mühim Avrupa menâfiini taht-ı tehlikede tuttuğu için bu tehlikenin imtidâdı Avrupa efkâr-ı umumiyyesini de, siyâset-i müşterekesini de sabırsızlığa getirdi. Bu sabırsızlığın âlâimi her tarafta müşahede olunuyor. Londra sefirleri her halde bu umumî sabırsızlığın taht-ı tesîrindedir; her taraftan düçâr-ı hücum ve muaheze olan zavallı Türklük, muhârebenin hall-i netayicini ve mukadderât-ı siyâsiyyesini düvel-i muazzamaya tevdi ile büyük bir eser-i tevazu göstermiş ve bu hareket Avrupa efkâr-ı umumiyyesi ile siyâset-i müşterekesinin kısm-ı azamında memnuniyyet tevîd eylemiş iken azgın Balkanlıların gayr-i makûl surette pazarlık vadilerine düşmeleri dahi bilakis pek fena bir tesîr husûle getirmiştir; bu da Londra Konferansındaki düvel-i muazzama süferâsını muhtelif cereyân-ı siyâsîler altında tesadüm-i efkâra marûz bırakacaktır. Bu ahvâle üçüncü olarak inzimâm eden bir mesele de Balkanlıların daha düşmanı öldüremeden postunu paylaşmak husûsunda birbirini paralamağa kalmış olmalarıdır ki bu dahi onların aleyhine müteşekkil bir başka tesîr-i kavidir. Yani hülâsa edersek diyeceğiz ki Avrupa'yı teşkil eden heyetlerden itilâf-ı müselles Rusya'nın sevk ve teşvîkiyle Balkanlıları son derece himaye ve siyanet vadisinde bulunurken bu evzâ-ı himaye-kârâneyi daha ileri götürmeğe mani olacak üç tesîr karşısında kalmış bulunuyorlar. Yani bütün Balkan hadisâtının hâmisî olan Rusya müttefiklerini ne kadar kendi fikrine imâle etmek istese bile evvela Balkanlıların Avrupa devletlerinin tavassut-ı sulh-perverânesini eşgâl edecek bâlâ-pervâzlıkta bulunmaları, sâniyen bütün Avrupa efkâr ve menâfinin şiddetle sulhu istediği bir hengâmede Türkiye'nin düvel-i muazzamaya tevdi-i mukadderâtına rağmen Balkan müttefiklerinin düvel-i muazzamaya karşı vaz-ı şerait etmek küstahlığına kalkmaları, sâlisen bu ahvâl-i elîme arasında kendi aralarında birbirlerine hücum ile yeniden sulh ve müsâlemeti tehdîd etmeleri süferâ konferansında sade ittifâk-ı müselles murahhaslarını değil Rusya'nın müttefiki olan İngiltere ve Fransa sefirlerini dahi mutlaka ziyâdesiyle sıkacaktır. İşte bu mülâhazâta mebnidir ki makâlemizin mukaddimesinde düvel-i muazzamanın Londra'daki sefirleri bu hafta son derece meşguldür dedim. Bu meşgûliyetten ve süferâ konferansında cereyân eyleyecek mükalemâtan çıkacak kararı son derece ehemmiyetle beklemek icâb ediyor; pek ağleb bir ihtimaldir ki bu defa o konferans Balkan müttefiklerine

hadlerini bildirecek bir lisân-ı münasib kullanıp Avrupa devletlerinin mukadderât-ı müsâlemetini Balkan türemelerinin bâlâ-pervazlığına bırakmayacaktır. Eğer konferans akıl ve mantığın ve Avrupa menâfi-i umumumiyyesinin icâb ettirdiği bu lisân-ı ciddiye Balkanlılara karşı kullanacak olursa altı aydır devam eden harp felâketleri hitâma eriyor demektir. O zaman bize düşecek vazife yaralarımızı kemâl-i metânet ve ciddiyetle sarmağa oturup bu vazifenin icrâsı için bütün evlâd-ı vatanın el ele vermesi olacaktır. Şu el ele vermek meselesi hakkında kim bilir ne kadar mürekkebler döküldü, yazılar yazıldı. Tesîri görülemedi. Lakin bin nasihatten bir musibet yeğdir derler, belki bu defa aklımız başımıza gelir diye çok ümit eyliyorum. Eğer aklımız başımıza gelir de âğrâz ve muhasamât-ı deruniyeyi unutursak muhârebe-i hariciyeden sonra en büyük düşmanımız olan “cehl ve nâdânî” ye karşı ilân-ı harp ederiz. Zira unutmayalım, Osmanlılığa ve müslümanlığa karşı Bulgarların, Sırpaların, Karadağlıların, Yunanîlerin kalblerinde besledikleri kin ve husumetten ziyâde teâlîyât-ı Osmaniye'nin bir büyük düşmanı vardır ki o da tabakât-ı umumiyemizdeki hüküm-fermâ olan cehl ve nâdânîdir. Hiç şüphe yoktur ki harben bize hücum eden düşmanların muvaffakiyet-i ahîrelerini ihzâr eden sebab-i müstekal, onların kuvvet ve azimlerinden ziyâde yine bu cehl ve gururumuz olmuştur. Artık câhilâne mağruriyet ilan eyleyecek halimiz kalmadı, bundan sonra vâkıfâne ve azimkarâne bir surette cehl-i dâhilimize karşı yürüelim ki ancak bu sayede her türlü teşebbüsât-ı terakki-pervânemizin karşısına dikilen heyulâ-yı cehâleti ayak altına alabiliriz ve onun şekl-i mahûf tehditkarânesinden kurtuluruz. O heyulâ-yı cehâlettir ki bizi şimdiye kadar kavanin-i umumiyemizle, muhâkim-i adliyemizle, imârât-ı belediyemizle, teşkilât-ı muhtelifemizle hakiki bir kavim-i medeniye benzemekten uzaklaşmış ve asr-ı hazırda bundan dört beş asır evvelki hayatın şeraiti dahilinde yaşamak inadına düşürmüştür.

Şu makâleyi henüz yazmış idik ki Balkan müttefiklerinin arasında mütevellid husumet-i müştehiyânenin en celi ve celi olduğu kadar elîm bir alâmeti zâhir oldu. Yunan kralı Selanik'de Bulgarlar katl eylediler. Bir hükümdar-ı gayr-i mesulün kurban-ı husûmet olmasına düşmanımız olmakla beraber teessüf eder ve asıl mesul düşmana bedter olasın deriz.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1137, s. 434

İSTANBUL POSTASI-20

Dünkü gazetelerin birinde “Kasımpaşa’nın Hâli” diye bir fıkra okudum. Beni derin bir düşünmek aldı; zira o satırları okurken pîş-gâhımda Kasımpaşa’nın hâli, şekli ve manzarası tecessüm eyliyor idi. Kasımpaşa’da on beş gün evvel vukû bulan bir cevelân mı tahattur ediyor, esnâ-yı cevelândaki tahassüsâtım ve meyûsiyetim teceddüd eyliyor idi. Cevelân-gû hava dahi gönlüm gibi kapanık, ruhum gibi mahzun idi. Memleketin dûcâr olduğu felâketlerle sızlayan kalbim, Kasımpaşa’da gezdiğim dakikalarda büsbütün sıkılmış ve ezilmiş idi. Osmanlılığın daha doğrusu müslümanlığın dûcâr olduğu felâketlerle Kasımpaşa’nın hâl ve manzarası arasında pek çok revâbit görüyordum; sanki Kasımpaşa bana lisân-ı sefâletiyle unsur-ı İslâmın esbâb-ı felâket ve sefâletini anlamak istersen gel beni gör diyor idi! O Kasımpaşa ki mersâ-yı Osmanînin bir sâhil-i latfîni işgâl etmiş ve arkasını garb medeniyetinin pâ-yı tahtımızdaki tecelligâhı olan Beyoğlu’na dayamış, üç taraftan şehrin zengin ve faâl mahallâtıyla muhât bulunmuş olduğu hâlde her nokta-ı nazardan tedenninin, sefâletin son derecesini gösteriyor idi. Kasımpaşa’da halkın yüzde doksan kadarı unsur-ı İslâma mensub olduğu hâlde Osmanlılık ve müslümanlık âleminin muhtelif mevâkide gösterdiği az ve çok âsâr-ı intibâh ve şereften bile külliyyen mahrûm bulunuyor idi.

Kasımpaşa iskelesine bir kayık ile geliyordum; kayıkçı iskele etrafına dizilmiş arkadaşlarına sesleniyor, güç hâl ile kırık iskele kenarına sokuluyor idi. Ameliyât sedyesi kısmen ikmâl olunmuş olan mahûd Kasımpaşa deresi bu iskelenin kenarında bulunuyor idi. Derenin üzeri “Betonarme”den bir vâsi kapak ile mesdûd, fakat denize mülâki olduğu mahal açık bırakılmış olduğu için kayıklardan birkaç danesi ince ince dökülen yağmurdan kurtulmak üzere lağım kapağının içine sokulmuştu. Kayıkların altında müstekrih bir su kımıldanıyor, üzeri mesdûd dere mecrasından gelen fena kokular evvela o kayıkçıları der-âgûş ettikten sonra harice yayılıyor idi. Gönlüm bulanmağa başladı, iskeleden bed’ eden derenin üzerini sedd eden “Betonarme” ameliyât-ı cedidesi üzerinde yürümeğe başladım. Yarabbi? Burası bir yangın yeri mi idi? Yoksa vahşi bir düşman hücumundan kurtulmuş metrûk bir muhârebe meydanı mı idi? Her taraf yıkık, her tarafta çamur, pislik dolu. Ben ilerliyordum, birkaç yüz metro tûlda devam eden ve dereyi setr eden çimento inşâat üstünde yürüdüm ki burası bilâhere bir caddenin merkezi olacakmış. Sağımda solumda tenekeden barakalar, moloz yığınları, taş döküntüleri, harabhaneler birbirini takib eyliyor idi. Nihayet sol tarafıma bir çirk-âb deresi çıktı ki bu ufak derenin maraz-âlûd suları envâ-ı müzahrefât ile meşbû sahil arasından geçip üzeri kısmen örtülen mecraya mansıb oluyor idi. Biraz sonra ameliyât-ı inşâiyye ile sedd edilmiş olan kısım bitti; asıl mahûd Büyükdere bütün müstekreh ve müdhiş manzarasıyla meydana çıktı. Yeşil ile sarıdan mürekkebi koyu bir mâyi akıyor, o mâyi-i müstekreh ta Feriköy’ünden beri

bütün evlerden cereyân eden müzahrefâtan teşekkül etmiş bulunuyor idi. Sonra bu derenin iki tarafında ve hatta dere üstüne çıkma tarzında birkaç tane asma dükkan ve barakalar gördüm. Sordum:

-Köyün kendi malıdır, kiradadır!

dediler. Yolun sol tarafına döndüm. Bütün Kasımpaşa'yı teşkil eden o bîçâre ve sefil ahşap inşaat arasında garîb ve müstehzi bir tezâd teşkil eden ve kim bilir hangi bir müteşebbis bed-bahtın eseri olduğunda şüphe olmayan demirden bir ufak köprü üstünden geçtim. Köprüden geçerken ayaklarım ıslak ve madenî levhalar üzerinde kaymakta devam eyliyor, ökçelerimin madenlere çarpmakla çıkardığı seda kalbimi bir kat daha sarsıyor idi.

Nihayet bir meydana geldim. Orada paçavradan, eski çuval ve hasırlardan ve bunlara inzimam eden gaz tenekelerinden müteşekkil çergehler altında Kasımpaşa pazarını gördüm. Artık bir şey görmemek, evlerden sokaklara akan çirk-âb borularını, sokak üzerinlerinde toplanmış lağım sularını gözlerimden saklamak istiyordum. Kaçmağa başladım. O müzahrefât ve çirk-âb birikintileri içinde oynaşmakta ve câhilâne masûmâne surette koşuşmakta olan çocuklara, müstakbelin evlâd-ı İslâmına melul ve mahzûn nasb-ı nigâh eyledim! Unsur-ı İslâmın payitaht-ı İslâmda ve makarr-ı ecânib olan Beyoğlu muhiti eteğinde gösterdiği şu hâl-i cehl ve sefâlete ağlıyordum. O zaman yanındaki arkadaşşıma dedim ki:

-Felâketlerimizin esbâbını anlamak ister misiniz! Şu tepedeki Beyoğlu'na, orada yükselen yüksek binâlara bakınız, bir de şurasını mukayese ediniz. Bu kâfidir.

Evet kâfidir; nasıl kâfi olmasın ki hâl-i sefâletine her zaman derin derin teessüfler eylediğim Türk unsur-ı mübeccelenin dūçâr olduğu felâketlerin kâffesi Kasımpaşa'da gördüğümüz âsâr-ı atâlet ve cehâletten neşet eder. Bu unsur-ı mübârek müstağrık-i cehl ve gurur olduğu için asr-ı hazırın terakkiyyât-ı iktisâdiyyesini takîb edecek yerde on asır evvelki zihniyet ile bugünkü mücadele-i hayatiyyede yaşamak ister, fakat hayf her yerde ezilir, mahv olur.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1138, s. 458

İSTANBUL POSTASI-21

Bu hafta Balkan muhârebesinin en son ve en mühim safhasını teşkil ediyor. Felâketin mebdeinden beri bize karşı her türlü vaad ve beyânâtını tevîl veya tebdîl etmiş olan Avrupa heyet-i düveliyesi tarafından müttefiklere verilen yüze, astar istenildiği için düvel-i muazzama evvela tehdîdâta ve sonra tehdîdâtını ikaza mecbûr kalıyor. Bunca felâketlerle ezildiğimiz şu zamanda düşmanlarımızı siyânet ve himâyet tarafını iltizâm edenlerin hareket-i vakıalarına bir parça nâdim olmuş olduklarını görmek dahi bizim için bir tesellidir; ve âtî için bundan lehimize fevâid ümid ederiz. Müttefiklerin yüz bulunca astar istediklerini söylemiş idik; bu darb-ı mesel Balkanlıların hâlet-i ruhiyelerini hakkında tarîf ediyor ise de buna bir darb-ı mesel-i Osmanî daha ilave olunmak icâb eder ki o da meşhûr:

Mahkemede dayım var!

sözüdür. Balkan Slavları Avrupa mahkemesinde dayıları olduğunu bildikleri için gittikçe azmakta devam eylediler, öyle bir şımarık çocuk haline geldiler ki kürre-i arzın mukadderât-ı beşeriyesine hâkim olan Avrupa düvel-i muazzamasıyla istihzâyaya bile kalktılar; düvel-i muazzama murahhasları Londra'da beyned-düvel kararlar verirken Balkanlılardan Karadağlı kral makarrât-ı düveliyeyi kâin-i lem-yekün hükmünde tutmak cüretini gösteriyor; Sofya diplomatları ise Londra Konferansının pek büyük müzâkerât ve müşkilât ile verdiği tavassut-ı düveliye karşı kendi meclis-i cüret-kârında hazırladığı cevabnâmeyi gönderiyor. Karadağ'ın kralı ile Sofya'nın yüz bulmuş siyâsiyyûnu unutuyorlar ki mahkemede her ne kadar dayıları var ise de o mahkeme bir hâkimden ibaret değildir; mahkemenin düvel-i muazzamaya yakışacak haysiyet ve vakarını muhafaza dahi labüddür; husûsa ki o haysiyet ile beraber diğer hâkimlerin meselede menâfi-i fevkaladeleri mevcûddur. Kezalik şımarık müttefikler düşünmüyorlar ki mahkemedeki dayılarına yaltakçılık etmek mecbûriyet-i ahdiyyesinde bulunan Fransa için bile bir tereddüd devresi gelebilir.

İşte bu hafta bütün bu nâzik ve mühim safahâtı idrâk ediyoruz; Bâbîâli'nin bir fıkr-i dür-endişâne ile düvel-i muazzamanın tavassutuna verdiği cevab-ı muvaffakiyet bidayet-i harpten beri bizden gerek mefaaten ve gerek mezheben mübâidet eden Avrupa efkâr-ı umumiyyesini ikâza kâfi gelecektir. Türkiye Balkan muhârebesinde Balkanlılara gösterilen müsadeler ve himâyeler sayesinde harben mağlûb olmakla beraber şu tavassut-ı düveli notasına verilen cevabından sonra beşeriyetin vicdan-ı umumîsi muvacehesinde pek çok teali etmiştir. Edirne'de gösterdiğimiz müdafalar ile dahi milletin kıymet-i askerîyesi ve fedakârlığı sâbit olmuştur. Binâenaleyh çok mahzûn ve mükedder olmayalım, yalnız mütenebbih olalım.

Artık şu ahvâlden sonra dahi yine mahkemedeki dayı sâir hâkimleri istediği gibi oynatmağa muvaffak olursa o zaman düvel-i muazzamadaki haysiyet ve vakarın iflâsına hükm eyleyip Büyük Petro zamanından beri Osmanlılık ve müslümanlık aleyhine kurulmuş olan Slav hücumlarına mütevekkilâne göğüs vermek ve o hücumlar karşısında namusumuzla ölmekten başka yapacak iş kalmaz. Zira ondan sonra iş Balkanlıların Balkan muhârebese değildir; Rusya başta Slavların istilası demektir. Şimdiye kadar cereyân eden vukûât ve efâl-i vakıâ insanı pek şübheye sevk eyliyorsa da yine akıl ve mantık galebe eyliyor; âlem-i iktisâdiyâtteki fen ve marifetteki mevki-i fevkaladeleri ile bütün dünyayı kendilerine meclûb eden Avrupa'nın bir iflâs-ı maddî ve manevîye atılacağına inanmak istemiyorum.

Mesela Avrupa'yı teşkil eden düvel-i muazzamadan Avusturya ne yapacak? Balkan muhârebese herkesten evvel başlayıp nüfus-ı mevcûdesinin kısm-ı azamını kırdığı halde henüz bir muvaffakiyet ihrâz edemeyen Karadağlıların tehdîdâtına Avusturya sükut mu eyleyecek? Buna hiç ihtimal verilemez. Avrupa ya Avrupa'dır, ya değildir. Bu kazıyeyi Balkan muhârebesindeki Slav cereyânında anlayacağız.

Bu muhârebe bize çok büyük dersler verdi ve verecektir. Aldığımız derslerden zaman-ı harpte temîn eylediğimiz bazı muvaffakiyât daha vardır ki bu meyanda kemâl-i iftihârla "Hilâl-i Ahmer"i yâd etmek isterim. Vakıa elli altmış sene akdem teessüs etmiş ise de o müddetten beri bir devre-i menam geçiren bu müessese-i insaniye muhârebeden sonra ciddi eser-i terakki ve faaliyet gösterdi. Meydan-ı harpte hastahâneler tesîs, payitahtta bîçâre-gâne muavenet gibi büyük netayic elde etti; sokaklarda her an Hilâl-i Ahmer'i hâmil beyaz bayrakların muhtelif arabalar ve hasta nakli âlâtında temevvücünü görüyoruz; bu alâmet-i imdadın pek çok insaniyet-kâr adamlar başında ve kolunda yer tutmuş olduğunu nazar-ı iftihârla temaşa eyliyoruz. Lakin bu insaniyet-kâr gayûrlar arasında bir adam vardır ki Hilâl-i Ahmer'in teali-i hazırının en büyük âmilidir. O da Doktor "Besim Ömer"dir. Bu tabîb-i hâzık ve insaniyet-kâr zaman-ı harpte Hilâl-i Ahmer'i muhterem kardaşlarıyla beraber çok âlâ eyledi, Hilâl-i Ahmer'in namını bütün âlem-i İslâma ve bütün Avrupa'ya işittirdi; bu nüshamızda münderic resimler de şu ifadâtımızın bir şahid-i mübeccilidir.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1139, s. 482

İSTANBUL POSTASI-22

Düvel-i muazzama gayet nâzik ve mühim bir vazife başındadır; işin içinden ya satvet-i düveliyyeyi teyîden çıkarlar, o zaman bizim sulh münakid olur; yahut aralarındaki itilâfı kâmilten bozarlar, maskeleri atarlar, o zaman Avrupa'da Slav ve Cermen ırkları arasında bir büyük muhârebe başlar; biz dahi mecrûhen onların harp ve cidaline seyirci olur ve mukadderâtımızı bekleriz. Muhtelif devletlerin hariciye nâzırları tarafından irâd edilen nutuklar ve ufk-ı garbîdeki siyâsi alâmetler bâlâdaki şıklardan birincisini her halde daha kavi gösterdiği için Balkanlarda uğradığımız felâketlerin çok geçmeden sulha müncer olacağı teyîd eyliyor. Mamafih birtakım müzâkerât ve muhâberât ile vakitler geçerken düşmanımızın ikmâl-i kuvvet ederek bir daha Çatalca hattına hücum etmesi dahi muhtemel olduğu için düvel-i muazzamanın ya bizim sulhu ve yahut kendi aralarında bir harbi meydana getirmelerine intizâr ederken ordumuzun son derece müteyakkız ve azim-kâr bulunması meşrûttur. Zira pek âlâ anladık ki saha-ı siyâsiyâta söz ve kalem çabalarken düşmanlarımızla onların hâmileleri fırsattan istifâdeyi çok iyi biliyorlar; bir defa fırsattan istifâde olunduktan sonra düvel-i muazzamadan bizim namımıza hakk ve nasfet beklemek çok saf-derûnlük olur. O halde kemâl-i azimle bekleyelim, İngiltere ve Almanya hariciye nâzırlarının beyânât-ı aleniyelerindeki nikâttan ümid-vâr olarak sulha intizâr edelim, o sulha ki teessüs eylediği halde Avrupa'da düvel-i muazzama namında bir kuvve-i hakikiye olduğunu ve âlem-i siyâsiyâta hakk ve insâf mevcûd değil ise de hiç olmazsa haysiyetin kalkmamış olduğunu isbât eyleyecektir.

Sulh ve müsâlemet devresine girince yaralarımızı sarmağa çabalamağla beraber derhal Anadolu'nun inkişâfât-ı iktisâdiyyesini temîn edecek ciddi ve esaslı bir faaliyete başlamak iktizâ eder. Milletlerin kuvveti, bu asırda ancak inkişâfât-ı iktisâdiyye ile karar-gîr olacağını son kırk senenin vakayi-i ticariyye ve sanaiyyesi gayet vâzıh erkâm ile isbât etmiştir. Bu isbâtların erkâmını her fırsat düştükçe tekrar edelim ki uğradığımız felâketlerden kurtulmak için yegâne çârenin teâlî-i iktisâdi olduğu anlaşılın. Eğer iktisâden teâlî etmek kararını vermezsek ve onun tarîk-i maddisine girmezsek, bütün devletlerin ve alel-husus kendi tebamızdan anâsır-ı sâirenin harac-güzâr iktisâdîsi kalmakta devam eder ve çok sürmeden esâret-i katiyye-i iktisâdiyyeye uğrayacağız ki bunun dehşet ve kuvveti Balkan müttefiklerinin indirdikleri darbe-i harbiyyeden daha kahrâdır.

Teâlîyât-ı iktisâdiyye nasıl temîn olunur?

Bu pek kolaydır; evvela memlekette sulh ve müsâlemet teessüs etmeli, sonra dahilde asâyiş ve adalet temîn olunmalı. Şu iki seadetin tam manasıyla idrâk olduğu dakikadan itibaren inkişâfât-ı iktisâdiyye büyük adımlarla yürümeğe başlar.

Haricen sulh ve müsâlemete ve dahilen asâyiş ve adalete nâil olan memleketlerin nasıl çabuk ve ne derece harika-nümâ surette kesb-i servet eylediğini anlamak isterseniz Amerika-yı Cenubî hükümetinin harekât-ı iktisâdiyyesini tetkîk ediniz; oradaki muvaffakiyâtın pek ufak bir kısmını Anadolu'ya idhâle muvaffak olursak biz az zamanda ecânib ile kendi içimizdeki anâsır-ı muhtelifenin harac-güzân olmaktan kurtulur ve esâret-i iktisâdiyye tehlikesini atlatırız. Amerika-yı Cenubîdeki terakkiyâtın birkaç numuneyi âfiye yazıyorum:

Amerika'da bir çiftlik nasıl terakki eyliyor?

“Buenos Aires” civarında kâin olan (San Coza) çiftliği on bin hektar vüsatında olup sahibi kâmilen hayvan yetiştirmek ve hayvanâtın deri ve yapağı ve luhûmunu satmakla meşgûldür. Bu zat tam on altı sene akdem çiftliği on bin İngiliz lirasına mübâyia ederek kemâl-i gayret ve kuvvet ile hayvan yetiştirmeğe başlamış ve geçen sene orada 3400 inek 20.000 koyun sahibi olmuştur. El-yevm çiftlik hayvanâtı âfideki hâsılâtı verdiği cihetle çiftliğin kıymeti iki yüz seksen dört bin liraya suud etmekle cebinde on bin lira ile on altı sene akdem Brezilya'ya ayak atan Avrupalı bugün en büyük erbâb-ı servetten olmuştur. İşte çiftliğin hâsılâtı:

3400 inek senede 500 dana vermektedir ki bunların beherinin 88 Franka furuhtundan hasıl olan meblağ-ı Frank	80.000
İşbu ineklerin ihtiyarlarından furuht olunan 300 adedi; Frank	22.000
Her sene doğan 6 bin res kuzuların beherinin 13 Franka furuhtundan, Frank	88.000
Koyun ve keçilerden çıkarılan 60.000 kilo yapağı bedeli, Frank	120.000
Fazla arazi icarından	114.000
Toplam:	414.000

Bu hâsılât-ı hayvaniyeye ortakçılık usulünde mahsul hissesinin de ilavesi lazımdır. Ve bu irâd-ı mütevassıt sene hesabıdır.

Bu çiftlikte hayvanâtı kırpmak üzere petrol ile müteharrik motordan çıkan elektrik kuvvetiyle işler on dört kıta zat-ül-hareke makas sayesinde bir koyunun üç dakikada cascavlak kırılması kâbil olmaktadır.

Amerika'da çiftlikler böyle ashabını milyoner ederken bizdeki ashab-ı emlâk fikdan-ı asâyiş ve adalete inzimâm eden cehl ve nâdânî yüzünden mahv olup gidiyoruz.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1140, s.506

İSTANBUL POSTASI-23

Dûcâr olduğumuz müdhiş mağlûbiyet ve felâketlerden sonra istikbâli kurtarmak ve şâyân-ı hürmet bir devlet teşkîl etmek için lazım gelen ıslâhât-ı esasiyyeyi acaba tam manasıyla icrâ ve tatbîk edebilecek miyiz? Bu öyle mühim bir sualdir ki milletin zümre-i mütefekkirîni ile beraber bütün âlem-i medeniyet irâd eyliyor. Hatta düşmanlarımız da bunu soruyorlar; zira Osmanlılığın mevcûdiyet-i atıyyesi hep bu sualin cevabına bağlıdır. Eğer ıslâhât-ı esasiyyeyi manen ve maddeten icrâ eder ve onların tatbîkâtında câhilâne, anûdâne, ve taassub-kârâne âmillerden, gazez ve hasetten mütevellid ihtiraslardan kendimizi vikâyeye muvaffak olursak medeni ve kavi bir Osmanlı devletinin temelini atarız. Yoksa Rumeli'nin başına gelen felâkete çok geçmeden Anadolu dahi uğrar ve bunun en müdhiş cezasını Türkler çeker. Yani biz çekeriz. Şu hakikat-i müdhişeyi kemâl-i cesâretle görelim ve çâre düşünelim. Islâhât-ı esasiyye denilen şey nedir? Bu Sultan Selîm-i sâlis zamanından beri hiss olunmuş bir ihtiyaçtır ki Gülhâne Hatt-ı Hümayûnundan başlamak şartıyla bu kavanin ve nizâmât ve muâdil Kanun-ı Esasîmiz ve ahîren neşredilen muvakkat kanunlar hep bu ihtiyacın sevkiyle ihzâr ve neşrolunmuştur. Kâmilen hüsn-i niyete makrun olan bu istihzârât-ı ıslâh-kârânedede daima bir iki kusur olmuştur ki o da kanunların ya seviye-i irfân-ı milletle müşkil'üt'-telîf olarak yapılması ve yahut tatbîkâtta o kanunların cehl ve ihtirâsa kurban olmalarıdır. Binâenaleyh bundan sonra ıslâhât-ı esasiyyenin milletin seviye-i irfân ve malûmâtı ve kabiliyet-i tabiiyesine göre tadîli ve tatbîkâtta avâmil-i hasîse-i cehl ve ihtirâstan halâsı lazımdır. Mesela ilân-ı meşrutiyetten sonra Kanun-ı Esasîmizi tadîl ile "Hakimiyet-i Milliye" diye Avrupa'nın gayet müterakki milletlerine yakışan bir nazariyeyi kabul eyledik; meşrutiyetin dahi bir tekâmül-i tabii ile inkişâf etmesi lazım geleceğini nazar-ı dikkate alamadık. Sonra bu kanunun tatbîkâtında bin türlü tereddüdlere düştük; câhilâne, mutaassıbâne ve muhterisâne tesîrâtın envâına zavallı memleket mağlûb oldu; halbuki şimdi memleketin zümre-i mütefekkirîni tashîh-i fikir ve itikâd eylemiştir; bir milletin yalnız inkılâb-ı siyâsi ile halas olamayacağı ve buna mutlaka bir inkılâb-ı iktisâdî ve içtimâînin inzimâm etmesi lazım geleceğini erbâb-ı akıl ve marifet teslîm etmiştir. O inkılâb-ı iktisâdî ve içtimâînin vukunu teshîl etmek üzere hükümetimizden terakki-perverâne bir rehberlik bekliyoruz; hükümetin tanzim ve neşreylediği muvakkat kavanin-i cedide bu gayeye vusûlü temîn eyleyecek mâhiyettedir; emlâke ve teşkîl-i vilâyâta ait kanunlar ile pek büyük eksiklerimiz itmâm olunuyor; bunların tatbîkâtında ananât-ı câhilâne ve hissiyât-ı ihtirâs-kârânededen tecerrüd eder isek asr-ı hazır medeniyette iddia-yı mevcûdiyet eyleyebiliriz. Zira bu asır terakki ve faaliyette kurun-ı vusta için yapılmış kavaid ile idame-i mevcûdiyet kâbil değildir. Terakkiyât-ı medeniye ve tekemmülât-ı iktisâdiyyeye nazar-ı husumetle bakmakta ısrar eder isek Balkan muhârebesinde Avrupa tarafından gördüğümüz

hususet-kârâne muamelenin daha şedidlerine dũçâr olacağımız muhakkaktır. Avrupa'nın muamele-i ahîresindeki şiddete Rusya'nın âmâl-i hasmânesi ziyâde tesîr etmiş ise de pan-slavist politikasına karşı cidden medenî milletlerin yani İngiltere ve Almanya'nın adeta sâkit kalmasına, bizim kesb-i sulh edeceğimiz hakkındaki iştibâhın dahi çok tesîri olmuştur. Garb milel-i müterakkiyesinin yani âlem-i medeniyetin pişvâsı olan İngiltere ile Almanya bizim hakkımızda mütereddid ve şübhe-dâr bulunmaları bizim alâmet-i izmihlâlimizdir. Garb milletleri meyanında Fransa'yı yâd etmeyişim bu millet-i muazzamanın tesirât-ı medeniyet-kârânesinden şübhe etmek manasına alınmasın; Fransa şark siyâsâtında kâmilen kendi müttefiki Rusya'nın âmâl ve hevesâtına tabi bulunduğu için çâr ve nâçâr o cihete nazar-ı ümid atf eyleyemiyoruz ve temenni eyliyoruz ki inkılâb-ı kebirin vâzı olan Fransa millet-i muazzaması Rusya peşinden gitmekte çok mübâlağa göstermesin bu tarîkte ifrâta gitmekle Fransa bizi ve bizim gibi bîçâreleri feda ettikten maada kendi şan ve şeref-i tarihisini pek fena bir surette leke-dâr eyleyecektir.

Cidden medeni milletlerin bizim hakkımızda su-i zann hâsıl etmelerindeki vehâmeti muhâbe-i ahîre isbât etmiş olduğu cihetle makâlemizin mukaddimesinde söylediğimiz tedâbir-i islâh-kârâneyi her türlü şaibe-i tereddüd ve taassubdan âzâde olarak hemen tatbîke başlayalım. Ancak bu sayede inkılâb-ı iktisâdi ve içtimâimizin inkişâfı teshîl eder ve altı asırdır teşekkül eylediği halde henüz teessüs edememiş olan devlet-i Osmaniye metin ve medeni temeller üzerine istinâd eyler.

İdare-i Osmaniyenin enzâr-ı ecânibde dũçâr olduğu su-i zanları izâle etmek üzere ittihâz eyleyeceğimiz tedâbir meyanında en mühimi idâremizde mümkün mertebe ecânib mütehasısları istihdâm etmektir. Hem bunlar sade müşavir ve yahut muallim sıfatında kalmamalı, o memurlara icrâ ve tatbîk selâhiyeti dahi verilmelidir ki idâremiz için haklı ve haksız vukua gelecek tarîzâtın bir kısmını müdafa vazifesi ecnebî memurlara dahi intikâl eylesin.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1141, s. 530

İSTANBUL POSTASI-24

Artık harp ve cidalin son perdesini oynatıyorlar; birkaç güne kadar top ve tüfenk sükut eyleyecek, sulh ve müsâlemet devresi başlayacak ve bîçâre-i vatanın sinesinde açılan müdhiş yaraların tesîrât-ı muhrikası o zaman daha dehşetli hissölunacaktır. O tesîrât-ı müdhişeden nevmid olmak icâb etmez. Kemâl-i cesâret ve kuvvetle yaraları sarmağa, dertlerimize çâre bulmağa bakmalıyız. Her ne sebebe mebni olursa olsun ne gibi hatalar sevkiyle olursa olsun biz mağlûb olduk; hem fena halde mağlûb olduk. Bu bir hakikattir. Bu hakikatın tevîline kalkışmak kadar hamakat olamaz. İtidâl-i demle şu hakikat-i elîmenin piş-gâh-ı can-hırâşında kendimizi toplayalım ki mevcûdiyet-i atıyyemizi daha müdhiş darbelere uğramaktan muhafaza kâbil olsun.

Hasîs teselliler ile fikrimizi ve hissiyatımızı uyutmağa kalkışmak dahi pek gülünçtür. Ergene nehrinin garb sahilindeki bütün Rumeli düşmanlara teslîm olunduktan sonra düşmanlar arasında tahassülü melhûz olan tezâd ve muhasıma ile itâb-ı zihin edip Bulgarlarla Sırlar şöyle olacak böyle olacak diye bî-sûd lakırdılarla uğraşmak dahi felâket-i azimemizi hakkıyla müdrük olmadığımızı isbât eder ki bundan büyük sükut olamaz. Düşmanların aleyhimizdeki efkârından, ittîfâkından haber-dâr olamayıp onların kuvvet ve teşkilâtını istihfâf ederek şu muhârebenin seyyiât-ı müdhişesine giriftâr olduktan sonra o düşmanların istikbâlde zuhûr edecek ihtilâfât-ı muhtemelesiyle teslît-yâb olmak kadar küçüklük tasavvur eyleyemiyorum.

Kendimizi aldatmağa kalkmayalım, gözümüz önünde daima Rumeli haritasını tutalım ve tahattur edelim ki emr-i idârede, teşkilât ve siyâsatta olan hatalar ve kusurlar sevkiyle dünyanın matmah-ı nazarı olan ülkeyi gaib eyledik, böyle müdhiş bir felâketten geçmiş milletin efrâdında yalnız bir his hüküm-fermâ olmalıdır. Yaraları sarmak ve istikbâli kurtarmak için hem-dil ve hem-fikir olmak.

Maa't-teessüf felâket-i müdhişemizi pek çabuk unutmağa başlıyoruz. Henüz Bulgarlar Çatalca'da ve Yunan donanması Bahr-i Sefid'de hâkim iken biz irtiaşât-ı dahiliyenin zebun-ı kahr ve müfsidâtı olursak kimsenin bizim hakımızda ümid-i halas-perverde etmesi kâbil değildir. Öyle bir surette yaşamalıyız ki dost düşman şöyle desin:

“Türkler kendilerini idâre edemez idi, hataya-yı siyâsiyyeye düşerler idi, fakat son muhârebenin felâketi onları intibâha davet eyledi, şimdi kendilerini topladılar.”

Halbuki böyle, hüsn-i şehadete mukâbil pek fena hükümlerin aleyhimizde verilebilmesinden fena halde korkuyorum. Avrupa efkâr-ı umumiyesine şu yukarıya yazdığım kanaatten bir nebze nüfuz eyleyebilirse iktisâden ve içtimâen kurtuluruz. Zira bir hakikat-i daha

vardır ki onu da unutmayalım: Her ne derlerse desinler, dünyanın nazımı ve ufak milletlerin mukadderâtının hâkimi Avrupa düvel-i muazzamasıdır. Bu devletler muhârebe-i ahîredeki siyâsetleriyle hakkımızda ne kadar fena hisler perverde eylediklerini pek aşikâr surette isbât eylediler. Bu hisler meyanında taraf-gîrlikte yahut âmâl-i istilâ-cûyâneden mütevellid olanlar çok olmakla beraber düvel-i muazzama ahenk-i siyâsetinde tesîrât-ı medeniyye ve iktisâdiyyenin gayet büyük bir müesser olduğu anlaşılmıştır.

Saha-ı medeniyet ve iktisâdiyâtta o müesserin bizim tarafımıza meylini temîn eylemek için efkâr-ı afîke ve itikâdât-ı bâtuladan ayrılıp cidden ve hakikaten terakki-perverâne ve muktesidâne bir hayat-ı millî programının tanzimine muvaffakiyet lazımdır. Buna çâre nedir? Hükümet kemâl-i azim ve metânet ile cehl ve nâdânîye karşı ilân-ı harp edip inkişâfât-ı içtimâiyemizi teshîl etmelidir. Bu noktayı geçen haftaki musahabemizde de bir nebze şerh etmiş idik. Karilerimizden bazıları muhit-i millîmizin bir inkılâb-ı içtimâiyeye gayr-i müsaid olduğunu iddia eyliyorsa da ben buna asla doğru nazarla bakmam. Sultan Mahmut'un teceddüdât devrine ircâ-ı nazar edersek pek âlâ itirâf ederiz ki o zaman ki muhit-i millî şimdiye nisbeten belki bin kat ziyâde âlûde-i cehâlet ve müşkilât idi. Halbuki padişah cesur ve terakki-perver halkın cehl ve tegallübünü asla düşünmeden Osmanlılığın en büyük inkılâbını vücûda getirmiş ve memlekete bir kisve-i medeniyet bahş etmiş idi. Binâenaleyh inkılâb-ı içtimâimize mani olacak olan muhit-i hâl-i millî değil, fikdân-ı cesâret-i resmîyedir.

Medeniyetin tatbîkât-ı cedidesinde teceddüd ve cesâreti evvela muhit-i resmî göstermeli ki muhit-i millî dediğimiz tabakadan sudur eyleyecek olan küstahâne ve câhilâne cereyânlar kâmilen kapansın. Muhit-i resmî muhtaç olduğu kuvvet ve satveti kendi cesâret-i medeniyyesinden almalı ve asla muhit-i millînin cesâret-i câhilânesinden istiâne etmemeli ki inkılâb-ı siyâsîler ve muharebelerle sarsılmış olan vatan-ı mukaddes inkılâb-ı içtimâiyeye doğru serbestçe yürüyüp kendisini kurtarmağa muvaffak olsun.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1142, s. 554

İSTANBUL POSTASI-25

Yazmak ve söylemek kolay; yapıp muvaffak olmak güç! Hem pek güç! Uğradığımız müdhiş hezimet ve felâketin tesîrât-ı can-hırâşî içinde çırpınıp dururken düşünmek kabiliyeti olan her ferd, kendi içtihadına göre söylüyor, mütâlaalar serd eyliyor; bu mutalaât esbâb-ı hezimet ve felâketi tenvîr edecek yerde daima derin bir nevmidîye delâlet ediyor. Heman herkesten işittiğim söz:

“Nafîle, hiç ümid yok, biz adam olamayız; mahv oluyoruz.”

meâlindedir. Halbuki her felâketin ferdasında yine bu sözler söylenmiş, biz adam olamayız diye adamlıktan nasibimiz olmadığı hod-pesendâne bir surette ilân edilmiş ve güya bunu söylemekle herkes kendini tebriye ediyorum sanmıştır. Niçin ümitsiz olalım? Niçin adam olmayacak imişiz? Otuz sene evvel çoban olan Bulgarlar ortaya kuvvetli bir hükümet çıkardıktan, iki milyon liralık bütçeye mâlik bir ordu ile Osmanlılığı Rumeli’nden Çatalca’ya kadar sürdükten sonra asıl adam olmağa karar vermek zamanı gelmiştir. Asıl bundan sonra kusurlarımızı, hatalarımızı ıslâh etmek ve cidden teceddüde doğru gitmek kolaydır. Mesele ananât-ı kadime ve itikâdât-ı bâtuladan tecerrüd ile cesâret-i resmiye ve medeniye göstermekten ibârettir. Daha açık söylemek üzere diyelim ki ıslâhâtı ve teceddüdü şöyle yapmalı böyle yapmalı diye dimağ yormaktan ise medenî milletleri numune ve muallim olarak kabul etmeli ve her türlü tahavvül ve teceddüdü mevki-i fiile getirip hakiki bir inkılâb-ı içtimâîye kapı açılmalıdır. Mesela bugün otomobil lazım olunca onun icâdına ihtirâna kalkılmaz; otomobil imâl eden fabrikalardan bir dane celb olunur; makineyi kullanmağı bilmiyorsak bir de üste “şöfor” getirtilir; hem arabadan istifâde olunur ve hem muallimden otomobilin suret-i istimâli öğrenilir. Hakikaten bir gerdüne-i medeniyet olan otomobilin bilâ-kaza istimâli ve bozuldukça tamîr ve ıslâhı öğrenildikten sonra muallimin hıdemâtına hitâm verilir. “Gerdüne-i hükümet”in sevk ve idâresi dahi tıbkı böyledir; şimdiye kadar olan tecrübelerle anladık ki biz bu nazik alet-i idâreyi vâkıfâne bilmiyoruz. Hem içinde yoruluyoruz, hem büyük tehlikelere düşüyoruz, keza pek âlâ görüp anlıyoruz ki efrâd-ı millet hıdemât-ı umumiye hüsn-i sevk olunursa pek âlâ ifâ-yı vazifeye kâdirdir. Bunun en büyük ve parlak numunesi dahi “Duyûn-ı Umumiyye”dir. Vaktiyle cibâyet ve idâresi elimizde olan bir kısım vâridâtı müşterek bir idâre-i ecnebiyyeye terke mecbûr olalı beri o idâre evlâd-ı memleketten binlerce memûr istihdâm ederek gayet muntazam ve vâridâtı fevkalade müterakki bir müessese meydana gelmiştir. Duyûn-ı Umumiyye’nin temîn eylediği şu intizâmın esbâb-ı hakikiyyesi nedir? Bunu aramak ve doğru anlamağa kâfidir. Oradaki tarz-ı idâreyi devâir-i sâirede tatbîke karar verelim ve tatbîkâtın hüsn-i s.. temîn etmek üzere ecnebî muallimler davet ve kabul edip onların mukarerâtına mutâvâât eyleyelim

ve bilelim ki bu tedbiri şimdi ittihâz edersek ecnebî muallim ve müdirleri davet ve kabul eylemek şeref-i hâkimiyetine mazhar olacağız. Eğer şu yegâne çâre-i felâha müracatta tehhür edersek o zaman ecnebî muallim ve müdirlerin taht-ı emr ve idâresine cebren ve kerhen gireceğiz. Fark bundan ibârettir!

Ecnebî muallim ve müdirlerin şubât-ı idârede bulunmasından tahassül eyleyecek saadet-i kavanîn ve nizâmâtımızın hakkıyla tatbikini ve mantuk-ı idârenin teessüsünü görmekle başlayacaktır. Mütehassıs, vâkıf ve fenn-i idârede tecrübe-dide bir ecnebî salâhiyet-i kâmile ile bir şube-i idârenin başına geldiği gibi o adam melûf olduğu iki prensibe tatbik-i hareket eder; o da mesuliyet ve mükâfâtın tesîsinde ve hediye yalnız kanun ve nizâmın hüküm-fermâ olmasıdır. İşte böyle tatbikât sayesinde ki İngilizler Mısır'da, Fransızlar Cezayir'de ve Tunus'ta temîn-i muvaffakiyet ve umrân eylediler, şimdi de İtalyanlar Trablusgarb'ta inkişâfât-ı adalet ve iktisâdiyâta yol açıyorlar.

Bu saydığımız yerlerin vaktiyle bizim olduğunu ve sonradan istilâ ve tecâvüz politikasıyla oraya ecnebî vâlilerin kerhen girdiklerini düşünürsek bugün mesela Suriye'ye ve yahut Bağdat'a kendi davet ve kabulümüzle bir ecnebî müfettiş-i umumî intihâb ile vâlilerimizi o mütehassısın ihtârâtına inkıyâda mecbûr tutmakta selâmet görmemek kâbil değildir. Husûsa ki şimdi hükümeti her yerden ziyâde işgâl eden Suriye ve Bağdat ve Anadolu vilâyât-ı şarkiyyesinde menfeaten alâkadâr olan devletlerin entrikalarına bundan daha metin bir mania teşkîl olamaz. Salâhiyet-dâr bir ecnebî müfettiş siyâsî entrikalara bil-fiil mani oldukça ve idâreyi tanzîme çalıştıkça biz azim bir tehlikeden kurtulup inkişâfât-ı içtimâiyemizde devam ve medeniyet-i garbiyyeye takarrübe muvaffak oluruz. O medeniyet-i garbiyye ki ya biz ona takarrüb eyleyeceğiz, yahut o bizi bel ve mahv edecek.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1143, s. 578

İSTANBUL POSTASI-26

En ziyâde muhtaç olduğumuz kuvvetin terakki-perver ve azim-kâr bir cesâret-i resmiye olduğunu iki haftadır yazıyorum. Biz öyle bir cesâret-i resmiyeye muhtacız ki memleketin çâre-i selâmeti olan inkılâb-ı içtimâiyî her vechle teshîl etsin; o cesâret-i resmiyeyi irae edecek olan hükümet, kuvvetini halkın cehl ve taasubunda asla aramasın, kuvveti kendi azim ve içtihadında

görsün. Sultan Mahmûd-ı Sâni devrinde başlanılan muamelât-ı teceddüd-kârâneyi her kim tekemmüle sevk etmek isterse daima o cesâret-i resmiye tarafından mazhar-ı himâyet ve teşvîk olsun. Cehl, taassub ve inad ile yahut fersûde ananât ile teceddüd-kârâne ve perverâne efkâr ve efâle nazar-ı husumet ile bakanlara kulak verilmesin, onlara nazar-ı ehemmiyet atf olunmasın. Zira o tabaka ya bir cehl-i galîzin yahut menfaat-i hasîseyi setr eden bir taasubu merduddun mahkûm ve zebunudur. Böyle merdud tesîrâtın zebunu olanların hareket ve içtihadından meydana çıkan kuvvet yani muhassala-ı tabiiyye memleket için ayn-ı felâkettir. Bu muhassalanın nasıl elîm ve müdhiş darbelerine hedef olduğumuzu anlamak için tarihimizin son asrına bir nazar atfı kâfidir. Ahmet Refik Bey biraderimizin ahîren neşreylediği “Lale Devri” mecmûa-ı tarihiyyesinde tasvir olunan “Patrona Halil” ve Sultan Selim-i Sâlis efkâr-ı teceddüd-kârânesini akîm bırakan “Kabakçı” bizim memleketin tabakat-ı câhilânesinde hüküm-fermâ olan ananât-ı sakîmenin birer timsal-i müşahhası ve birer isbât-ı can-hurâşıdır. Tabakat-ı câhilânesi evfâk-ı müsaidâta mazhar olunca yalnız “Patrona Halil”ler yahut “Kabakçı”lar veya “Kör Ali”ler yetiştiren bir memlekette hükümet o takabaya istinâd etmek ve muhtaç olduğu kuvveti o tabakadan almak isterse hal neye müncer olur? Bu anlaşılması gayet kolay bir hakikattir.

Bu tabakaya istinâd olunmaz, bu tabaka ıskât edilir! Bu tabakayı setr eden kışr-ı cehl ve inad zorla yani cesâret-i resmiye sayesinde koparılır, o tabaka tarîk-i salah ve medeniyete sevk olunur. İşte memleketimiz için gördüğümüz çâre-i felâh ve necât bundan ibârettir. Kanun-ı Esasînin bahş eylediği esasât-ı hürriyet-perverânedeki hükümet istifâde ve memleketin muhtaç olduğu cesâret-i resmiyeyi kemâl-i azim ve cesâretle tatbîk etmelidir. O zaman tekâmül hakiki mütefekkirlerin hükümet etrafında toplanması ihtimâl haricindedir. Kezalik o zaman Avrupa medeniyetinin bize bir nazar-ı teveccüh ve himâyet atfetmemesi ve bizi daima Asyalı bir kavim-i muannid addetmesinde ısrar etmesi gayr-i mümkündür. Muhibb-i terakki ve temeddün bir hükümetin zir-i himâyet ve teşvîkinde yaşamağa başlayacak olan Türkiye dahilindeki hakikî münevverlerle beraber bütün cihan medeniyeti kendine dost bulur. Fakat bu bâbda muvaffakiyet için bir şart vardır ki o da cesâret-i resmiye tatbîkâtında esasât-ı medeniyye ve iktisâdiyyenin kemâl-i dikkat ve hürmetle muhafazasından ibârettir. Son derece muhtaç olduğumuz inkılâb-ı içtimâî ve iktisâdîyi hazırlamak üzere hükümetin bit-tasdîk mevki-i meriyyete vaz eylediği kavaninin tatbîkâtında dahi aynı düstura mutâvaât lazımdır. Yani o kanunlar tam manasıyla meriü’l-icrâ olmalı ve daha doğduğu günden başlamak üzere keyf ve kalem darbelerine uğramamalıdır. Zaten bizde mefkûd olan kanunlar değildir; kanunların tatbîkâtıyla kuvve-i teyîdiyyesinin fıkdanıdır. Dünyanın en güzel kanunlarını ihtiyâcât-ı umumiyyemize göre ahz ve kabul etmekle iş bitmez, o kanunları tatbîk ve icrâ eyleyecek

azim-kâr ellerle muftî ve vazife-şinâs memurlar lazımdır. Onları nerede bulacağız? Onlar hüdâyî nâbit değildir. Onlar yetiştirilir, bu da zamanla olur. Mesela sulh hâkimleri kanunu neşrolundu ve en sonraki bir maddesinde tarih-i neşrdan itibâren meriü'l-ahkâmıdır denildi. Daha ortada sulh hâkimleri yok iken yeni sulh mahkemeleri kanunu nasıl tatbîk edilecek? Teşkil ve vilâyât kanunu neşredildi ki bu Avrupa âlem-i medeniyetine karşı gösterdiğimiz son berat-ı kabiliyet olacaktır. O kanunu harfiyyen tatbîk ile vatanın halâsı memûl iken vilâyâtımızın birincisi olan İstanbul'da kanun hükmden sâkıt haldedir. İstanbul vilâyetinin vezaif-i zabıtası yeni kanun mucibince vâli ile mutasarrıfların taht-ı emrinde olmak lazım gelirken İstanbul polis müdüriyeti İstanbul vâlisinden, Beyoğlu ve Üsküdar mutasarrıfından ayrı ve müstakil olarak ifâ-yı vazife eyliyor.

Şehr-emânetinde görülmekte olan eser-i hayat zümresinden olmak üzere belediyelerin vezaif-i medeniyye, umraniyye ve sıhhiyyesine müteallik bir hayli talîmât-nâme neşrolunuyor. Bunlar nefsi-umrîde âlâ şeylerdir; fakat bunların vesait-i icrâiyye ve kuvve-i teyîdiyyesi nedir? Neşredilen talîmât-nâme ahkâmı kuvve-i kudsiyye ile kendiliğinden tatbîk olunamaz. O talîmât muhâlif hareket edenlerin cezaları semavî tesîrât ile verilmez. Talîmât ahkâmının tamamî-i tatbîkine bakacak bir vasıta-ı teyîdiyye lazımdır. O vasıta-ı teyîdiyye kim? Dört mah mukaddem neşredilen zabıta-ı belediye talîmâtını nazar-ı dikkate alacak ise kuvve-i teyîdiyyenin polis olması iktizâ eyliyor. Yani tekâmül polis neferât ve erkânı buldukları mahallerde nizâmât ve talîmât-ı belediyenin tamamî-i tatbîkâtına nezâret eyleyecekler ve hilâfında hareket edenleri gördükçe cezâ-yı nakdî mezkûresi tanzîm eyleyecekler. Halbuki şimdiye kadar hiçbir polis neferi ifâ-yı vazife eylediği noktada talîmât-ı belediyeye muğâyir olarak gördüğü bir şey nazar-ı dikkate alınmamıştır. Polisin gözleri önünde talîmât-ı belediyeye muhâlif türlü haller vukû bulduğu halde onların yerlerinden bile kıvılcandığı yoktur. Polis vezâif-i medeniyye ve umraniyesine bîgânedir. O halde belediye vezâif-i umumiyyesinin kuvve-i teyîdiyyesi yine mahûd belediye çavuşlarına kalıyor ki bunların adetleri şehrimizin vüsatine nisbeten fevkalade az, maaşları dîn ve hâlet-i ruhiyeleri malûldur. Zaten dünyanın hiçbir şehrinde belediye vezâifinin tatbîkâtına ait cihetini temîn için ayrı bir kuvve-i zabıta yoktur, yani belediye çavuşu mevcûd değildir. Bunu kâmilan polisler yapar. Niçin biz başka türlü yapmak istiyoruz? Niçin neşredilen zabıta-ı belediye talîmât-nâmesini lafz-ı mevhum halinde bırakıyoruz? Polis vazife-i medeniyye ve umraniyesine bîgâne kaldıkça İstanbul'u tanzîm ve tathîr ve sokakların hareket-i umumiyyesine intizâm vermek kâbil olmadığı için şehr-emânetinin ihzâr eyleyeceği talîmât ve evâmîr doğmadan ölmüş mukarerrât nevinden kalacak ve biz yine akâmetle mahkûm olacağız.

Bütün bu ahvâle iki felâket daha munzam oluyor ki bunun birincisi devâir-i resmiyenin yek diğerini yabancı adeta düşman addetmesi ikincisi “havale” illetidir.

Evet, devâir-i resmiyenin kâffesi birbirini yabancı sanki başka memleket idâresi ve adeta düşman addediyormuş gibi davranır, her bir daire kendi veznesini husûsî kese addeder, diğer daireden fazla ne koparırsa kâr sanır. Bu nâ-kâbil-i inkâr bir hâlet-i ruhiyyedir.

İkinci felâketimize, yani havale illetine gelince bu saha-ı kırtasiyede devran eder; her maslahat mevki-i fiil ve icrâya sevk olunmak ve en amelî tariflerle meydana getirilmek istenilecek yerde o maslahatı tazammun eden evrâkın sırtına birkaç kelime ile “havale” yapmak ile iş bitirdik sanıyoruz; halbuki bu bizim en müdhiş maraz-ı idâremiz, bütün işlerimizin havale illetidir.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1144, s. 602-603

İSTANBUL POSTASI-27

İslâhât sözü her ağızda geziyor; gazete sütunlarında okunulan “Sulha doğru” nağme-i hazininden sonra “İslâhâta doğru” teranesini görmek biraz kalblere emniyet veriyorsa da birkaç batından beri İstanbul’da dinlenile gelmiş olan bu sözü işittikçe adem-i itimâdla karışık bir hiss-i meyûsiyete düşmemek kâbil olamıyor! Ben pek çocuk idim; Sultan Aziz ve Sultan Murad’ın halini müteakib her tarafta böyle mevâid-i islâhât devran eyliyor idi, 1293 Kanun-ı Esasîsi tatbîkâtından bahs olunuyor idi; o zaman Şam’da Rüşdiyye-i Askeriyede talebeden idim, en yaşlısı on beş yaşında çocuklardan müteşekkil olan bütün mektep şakirdini bile bu vezân olan bâd-ı islâhât ile inşirâh bulmuş idi; hepimizde gençliğe mahsûs, ümid-i amîk uyanmış idi. Akşam evde babama dahi bunlardan bahs eyliyordum, bana dedi ki:

-Oğlum, ben senin kadarken şimdiki gibi islâhât sözleri ateşlenmiş idi; Mustafa Reşîd Paşa’nın Gülhane Hatt-ı Hümayûnu yeni okunmuş idi: Çok ümidlendik, fakat nafîle olamadı! Korkarım yine öyle olmasın!

O zaman babamın bedbînliğine acımış idim.

İhtiyâr babamın sözleri hayf ki çok doğru çıkmış ve bütün ümidlerimiz Abdülhamid’in idâre-i müstebidesi altında boğulup kalmış idi. Vakta ki o idâre-i müstebide münhedim oldu; ben

yine büyük bir ümide düşmüştüm. Kalbimdeki ümid-i terakki ve teâlî o kadar hâr idi ve bütün tedenniyâtımızın yalnız idâre-i müstebideden mütevellid olduğuna o kadar kani idim ki Kanun-ı Esasînin yeniden ilânıyla her şeyin olup biteceğine saf-derunâne bir surette inanmış idim. Böyle bir ümid ve hayal olarak birgün köprüden geçiyordum. Haliç'e nazır tarafta rahmetli babamın bir eski dostuna musâdif oldum; o, bâr-ı sinnîn ile inhinâ peyda etmiş sırtını on temmuzu takib eden eyyâm-ı evveliyyenin hâr-ı şuaât-ı şemsiyyesine tevcih etmiş, kalın bastonuyla vücûduna muvazenet vermeğe çalışarak yürüyor idi. Beni görünce durdu; ben söylüyor, ümidlerimi, kanaatlerimi anlatıyordum. Bana manidâr bir surette güldü:

-Sen hâlâ çocuksun! Biz biziz! Biz biz kaldıkça bütün ümidlerin boşa çıkar!

dedi. Ben bu bedbînâne sözleri istihfâf-kârâne tebessümle karşıladım, yürüdüm, ayrıldım.

Aradan birkaç ay geçti; münâferetler, ihtirâslar meydan alıyor, ilk intihâbâta başlanıyor idi. Ben meyûsiyetlere düşmeğe başlamıştım. Sâl-dide baba dostuna köprüde bir daha musâdif oldum; o günlerde köprünün İstanbul tarafı göçmüş, kar-ı deryaya inmiş, Eminönü köprüye muvakkat bir geçid ile bağlanmış idi. Bu defa o beni tevkîf eylemiş idi.

-Şu köprüyü görüyor musun, bundan ibret almalı, enkâz çürümüş olduğu için birdenbire İstanbul tarafı göçtü gitti, köprüden ibret alalım. Çok geçmeden memleketin bir tarafı göçecektir.

Ben sordum ki:

-Lakin ne yapmalı?

-Bu köprü nasıl kâmilâ değışmeğe muhtaç ise, bizim idarî efkârımızla vesait-i icrâiyyemiz dahi kâmilen tebeddüle muhtaçtır. Sefîne-i devlet ruhumuza işlemiş olan câhilâne ve mağrurâne kanaatlerle yürütülemez evlâdım. Ben Cenâb-ı Hakktan şunu dilerim ki bîçâre Osmanlılığın büyük felâketlere uğrayacağı günleri görmeyeyim!

-Şu hâtifâne mükâlemeden sonra vatanımızın uğradığı vekâyii, ahvâli, felâketleri hep birer birer tahlîle çalıştım; esbâbını aramak ile uğraştım. Birkaç defalar vatan haricine çıkıp uzaktan ahvâlimizi tetkîk ve temaşa eyledim. Bütün tetkîkâtım bana bir kanaat verdi, o da ihtiyâr baba dostumun dediği gibi her felâkete cehl ve gurur yüzünden düştüğümüzdür. Beş senedir memleket çırpınıyor, çırpındıkça ileri gidecek yerde ceriha-dâr oluyor, geriliyor. Niçin? Zira dünyayı, medeniyeti, terakkiyâtı hakiki şekliyle anlamadık. El-yevm mihver-i kainât olan avâmil-i hakikiyye ve maddiyyeyi idrâk edip bütün Avrupa harekâtının inkişâfât-ı iktisâdiyye ve menafi-i maddiyyeye müstenid bulunduğuna akıl erdiremedik. Kendi memleketimizde kendi unsurumuzun, yani

Türklüğün sâir anâsırın kâffesinden daha dûn bir seviye-i irfanda olduğunu ve hele iktisâden son derece aşağıda bulunduğunu saika-ı gururla bir türlü itirâf eyleyemedik. İrfan ve iktisâd nokta-ı nazarlarından bize faik olan akvâmın inkişâfât-ı umumiyesini saika-ı cehl ile ezmeğe uğraştık ve onları istihfâf eyledik. Avrupa'yı idâre eden avamilin herşeyden ziyâde menafi-i maddiye olduğuna akıl erdiremedik. Ya mağlûb şir ve hayal ve yahut mütehevvir ve gazub olduk. Sonra dûçâr-ı felâket oldukça esbâbını fırkalarda, eşhâsta, Avrupa'nın taraf-girliğinde görmekle muzhik bir teselli bulmağa çalıştık. Halbuki bütün felâketler dediğim gibi "cehl" ve "gurur"umuzdan tevellüd etmiştir, buna birşey daha munzam olmuştur ki o da cehâlet ve mağruriyetin sevkiyle dûçâr olduğumuz "fakr u zaruret"tir.

Şimdi ıslâhât mı yapacağız? Buna iki nokta-ı nazardan başlamalı. Birisi hal-i hazırdaki avâmil-i felâketi tedâbir-i halîse ile def etmek, yani câhil, fakir ve mağrur bir halka layık surette mürşidâne, terakki-perverâne ve âdilâne bir idâre-i meşruta tesîs etmek; itikâdât-ı bâtulayı, ananât-ı sakimeyi ayak altına alıp bir inkılâb-ı içtimâî meydana getirmektir. Sâniyen halkın cehl ve gururunu birkaç batında izale eyleyecek bir terbiye-i umumiye tesîs için mükemmel programlara müstenid mektepler açmalı ve bu sayede istikbâli hazırlamalıdır.

Hem burada sade tedâbir ve kavanin ihzârı kafi gelmez; geçen hafta yazdığım gibi o tedâbir ve nizâmâtın tatbîkâtını her türlü tesîr ve alelden masun bir halde temîne muvaffak olmalıdır. İdâreden tereddüdü, vesveseyi külliyyen kaldırıp derhal ve bilâ-tereddüd kati kararlar verecek terakki-perver zevât her şubedeki iş başında bulunmalıdır. Sakim usuller, köhne ananeler icrâata mani olacağı zaman onları kemâl-i tahkîrle fırlatıp atarak cesâret-i medeniyyeye mâlik zevât bizi idâre etmeli ki cehlin, gururun, ve fakrdan mütevellid hırs ve garazın tesîrâtından masun kalalım. İşte ancak böyle memurlarla Ermeni vatandaşlarımızla meskûn vilâyât hakkındaki endişeler zail olur. Sade oralarda değil, bütün vatanda kalblerde merkûz olan endişe-i ferdâ zail olur, onun yerine iktisadî ve maddî inkişâfât kaim olur.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1145, s. 2-3

İSTANBUL POSTASI-28

Devletin yüz senedir uğradığı hücumlarda bıraktığı enkâzdan teşekkül eden dört ufak hükümetin bil-ittifâk başımıza indirdiği darbe-i müdhiş bizi Avrupa'daki ülkemizden ihrâç eyledi; müttefikâne harbin ilânından birkaç gün evvel Afrika vilâyâtına dahi naçâr vedâ eylemiştik! Hezimet-i müdhişeden sonra musâlaha müzâkerâtında siyâsî ve iktisâdî başka felâketlere hazırlanmak lazım geldiğini dahi inhizâm ve idbârımıza lakaydâne bakan Avrupa devletlerinin ahvâl-i umumiyyesinden anlıyoruz. Zira idâreten, ticareten ve iktisâden bîçâre olan vatan-ı Osmanînin askerlik itibârıyla hatır-nişân olan şöhret-i tarihiyyesi dahi cesâret ve mukâvemet cihetlerinden takviyye olunmakla beraber teşkilât ve idâre-i askeriyye nokta-ı nazarlarından kabiliyetsizlik gösterdi; yani ticârî, sanâî ve idarî zaafırlarımıza bir de zaaf-ı maddî ve harbi inzîmâm eyledi; zaten saha-ı temeddün ve teceddüd eli senedir vaadler etmekle iktifâ eyledik, hiç bir netice-i maddiyye irae edemeyişimiz Avrupa'da bizim hakkımızda velev li-menfaaten olsun câri olan hissiyât-ı teveccüh-kârâneyi çoktan izale eylemiş idi. İnhezâm-ı hazırımız -düşenin tarafdarı olmaz kavlincebu teveccühsüzlüğü son dereceye çıkardı, düşmanlarımız dahi aleyhimizdeki teveccühsüzlüğü arttırmak için ellerinden gelen teşebbüsât-ı neşriyyeyi yaptılar. Şimdi biz öyle bir vaziyette bulunuyoruz ki kendimizden başka kimseden meded ummak hatadır; kimden bir dest-i muavenet istesek mukâbilinde ne vereceksin diye derhal soruyor, daha açıkçası sana ufak yardım için şunları şunları isterim diye listeler veriyor, ve istediği şeyler dahi bizim dahi inkisâm-ı müstakbelemizi hazırlamak üzere tertîb olunmuş bulunuyor. Onun için artık beyhûde tereddüdlerle ve teemmüllerle izaa-ı vakte lüzum yoktur; bütün cesâret ve metaneti ele alıp müdhiş yaralarımızı sararak hal-i harbe hitâm verdikten sonra kemâl-i azim ve kuvvetle tarîk-i teceddüde girelim. Bizden esbâb-ı müteaddide ile yüz çeviren Avrupa'ya ilkâ-yı itimâd edebilmek üzere mülkümüze bir kisve-i medeniyet vermeğe çalışalım. El-yevm payitaht hudud-ı âdâya üç saat kadar yaklaşmıştır. Mülkî ve idarî ıslâhâta maddî alâmetler ilave edebilmek için evvel emirde payitahtı medenî bir şehir haline getirmelidir. El-yevm cesîm bir köyden başka bir şey olmayan payitaht garb bilâd-ı medeniyyesi ile değil hatta Sofya ile bile kıyas olununca insanı son derece utandıracak haldedir, payitahtın planı yok, sokakların ismi ve numerosu yok, mahallâtın mecrâ-yı umumîleri yok, büyük şehirlerin levâzım-ı katiyyesinden madûd olan yeni usul selhhaneler yok, yeni usul mekûlât pazarı yani halleri yok. Vezaif-i belediyenin medenî ve sıhhî aksâmını tatbîk ettirecek zabita-ı belediyesi yok; büyük şehirler halkını kavaid-i sıhhiyye ve medeniyyeye itaata mecbûr etmezden evvel tesîsi lazım gelen vesait-i nakliyyesi yok! Hülâsa asr-ı hazır şehirlerinde mevcûd olan bütün teferruât-ı medeniyye ve sıhhiyyeden heman hiçbir şey yok. Bu kadar amîk ve elîm yokluk arz eden bir payitaht ile âlem-i

medeniyette iddâ-yı mevcûdiyet ne kadar gayr-i kabil ise umum şubât-ı idâremizin ruhuna işlemiş olan itiyâdât-ı sakime ile temîn-i bekâ dahi ihtimâl haricindedir. Geçen gün bütün dertlerimiz namına hasbihal eylediğim bir zat dedi ki:

-Şu bulunduğum mevkie gelmeden en ufak hıdemâta çalıştım; mesela küçük zaptiyelerle, köy muhtarları ile temasta bulunarak ifâ-yı vazife eyledim; o zaman devletin bütün küçük memurlarıyla dertleştiğçe; “Ah! İyi âmirlerimiz olsa ne işler görürdük? Fakat bu ma-fevkle nafi!” diye teslit-yâb olurduk. Sonra ben kat-ı merahil eyledim. Ma-fevkler sırasına geçtim. Ma-fevk sayılan zevatla dertleşmeye başlayınca: “Ah, bu maiyyet ile iş görmek kabil değil!” diye söylenirlerdi... Görüyorsunuz ya, hep işimiz aşağıdan yukarı veya yukarıdan aşağı birbirlerimizi muahezeden ve kabahati başka tarafa atmaktan ibarettir. Halbuki işin doğrusu kabahat hepimizdedir!

Ne kadar doğru söz. Kabahat hepimizde olduğu halde biz daima birbirimizi kabahatli görmek gibi hasîs bir itiyâda kapılmışızdır! Şimdi de dûçâr olduğumuz felâket-i müdhişe arasında esbâb-ı inhizâm olmak üzere Arnavutların ihanetini yâda başladık. Rumeli hezimetini kendi siyâsî, idarî ve askerî kabiliyetsizliğimiz neticesi olarak görüp âtiyi ona göre hazırlamağa çalışacak yerde artık bizimle alâkası münkati olmuş olan ve iki büyük devletin zir-i himaye veya tahakkümünde başka mukadderât peyda etmiş olan Arnavutlukla ve Arnavutlarla uğraşmakta ne faide vardır? Olan oldu, kopan koptu. Arnavutlukla bizim aramıza Bulgaristan ve Sırbistan ve Yunanistan ülkesi girdi, felâketimizi metanetle görüp kendi işimize bakalım. Arnavutluk ve Arnavutlar aleyhindeki sözlerimizden bize bir zarar gelir ki o da felâketimize kalben iştirâk etmek şartıyla içimizde yaşayan bazı Arnavut vatandaşlarımızı iştibâh ve husumete düşürmekten ibarettir. Bizim hududumuz Rumeli’nde Midye ve Enez hattıyla çizildikten sonra Balkan şibh-i ceziresinin cihet-i garbîsinde, Adriyatik Denizi kenarında kalan Arnavutlukla iştiğâl her türlü faideden halidir. Arnavutlar da şimdi kendi başlarının çâresine bakmak için uğraşıyorlar; onların mukadderâtı bizimkinden belki daha karanlıktır. Aynı ırk olmasa bile aynı din sâliki olduğumuzu teemmül ederek Arnavutları beyhûde yere dil-gir etmeyelim. Nafiye düşman kazanmaktan ne faide olur? Biz mümkün mertebe herkesle hoş geçinip ve herkesin birgün bize düşman olabileceğini kalben düşünüp kendi dertlerimizi ve yaralarımızı saralım.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1146, s. 26

İSTANBUL POSTASI-29

Evvelki sene, felâket-i hazıramızın mukaddemâtını ihzâr eden İtalya muhârebese başladığı zaman bîçâre Trablusgarb hakkında yazdığım bir makâlede demiş idim ki:

“Memleketlere yalnız kuvve-i askeriye ve idariye ile sahip olmak bu asırda artık kafi gelmiyor; feth-i askerî ve idarîyi müteakib mutlaka feth-i iktisâdî lazımdır. Hatta bundan dolayıdır ki şimdi bir memleketi elde etmeği azm edenler oralara evvela bir nüfuz-ı iktîadî tesîsiyle işe başlıyor: Biz Trablusgarb’a yüz elli senedir bil-fiil sahip olduğumuz halde orada iktisâden teessüs eyleyemediğimizdendir ki İtalyanların şehre duhulünü müteakib içeri çekilen kuvve-i askeriye ve idariye ortadan kalkınca hâkimiyet-i Osmaniye’yi temsil etmek üzere meydanda bir nişâne kalmamıştır; Trablus’ta iktisâden teessüs etmiş olsa idik, yani kendi mahsul-i mesâimiz olmak şartıyla şimendüferimiz, limanımız, tramvayımız, bankamız, fabrikalarımız vel-hâsıl birçok müessese-i ticâriye, sanayiye ve maliyemiz olsa idi istilâ-yı düşman bu kadar kolayca vukua gelmez idi!”

Bu hakikat-ı elîme sade Trablusgarb için değil, elimizdeki bütün yerlerimiz bütün şehirlerimiz için vardır.

Bizim mevcûdiyet-i iktisâdiyyede en az alâkadâr olduğumuz yer, Beyoğlu ve Galata’dır; oradaki birkaç askerî kışla ile polis ve belediye neferâtı kaldırılınca mevcûdiyet-i Osmaniyyeden katiiyen eser kalmaz. Mahsul-i sa’y ve gayretimiz olmak üzere o muhitte idarî ve iktisâdî mevki tutmak için ne lazım gelirse onu düşünüp yapalım. Hem bunu çabuk düşünüp yapalım. Türk unsurunun inkişâfât-ı iktisâdiyyesini tedricen temîn ve teshîl eyleyecek tedâbir-i müessireyi hükümet icrâ ve tatbîk ederken bir taraftan dahi satvet ve şan-ı hükümeti isbât ve takviye edecek vesait-i maddiyyeyi -bizim olduğu halde bize yabancı olan- o mıntukada derhal tesîs etmelidir.

Evet, o mıntuka bize ruhen, fikren, maddeten yabancıdır; biz de zâhir bu yabancılıktan tevahhuş edip oraya bîgâne kalıyoruz; halbuki bu tevahhuş ve tebaüd devam ettikçe bizim şehrin en mamûr ve mütemeddin kıtasını resmen gaib etmesek bile filen gaib etmiş bulunuyoruz.

Düşününüz bir kere ki Beyoğlu’nda ve Galata’da hükümeti teşhîs eden ne gibi müessesât varsa heman cümlesi orada muvakkaten kurulmuş gibi kiracıdır; bu kadar milyon lirayı ve bunca fedakârlığı senelerdir muhafaza-ı mevcûdiyet uğruna sarf eylediğimiz halde birtakım hesâbât-ı hasîseden tahlîs-i nefis eyleyip Beyoğlu’nda bir daire-i hükümet bile yapmadık! Hükümet kiracı, adliye kiracı, muhâkim-i şeriyye kiracı, kavanin-i hükümetin kuvve-i teyîdiyyesi olan heman tekmiil polis ve jandarma merâkizi kiracıdır! Bunlar birtakım husûsî hanelere sokulmuş duruyor!

Balak Bey isminde cesâret-i resmiyye göstermiş bir belediye reisinin şurâ-yı devletlerde taht-ı muhâkemeye alınmağı göze aldırıp inşa ettirdiği daire-i belediyeden ve belediye bahçesinden maada Beyoğlu'nda elli seneden beri devam eden müddet zarfında meydana getirilmiş hiçbir binâmız yoktur. Bu da o zamandan beri kâmilen metrûk ve mahrûm bırakılmış içi ve dışı harabe-zâra dönmüştür! Galatasarayı denilen polis dairesi ile tevkîfhanesinin evvela haricine ve pencereleriyle etraf duvarlarına, sâniyen derununa atf edilecek nazar hükümeti teşhîs eden kuvvetler kendi malı binâlar dahilinde dahi muvakkat oturduğunu can-hırâş bir surette isbât eder.

Beyoğlu'nun en mühim sokaklarına ve mahallâtına sahib olan unsur-ı İslam sanki oralarda yaşamağa nâ-layık imiş gibi kendini sürükleyip götüren seyl-i huruşân-ı umranın karşısından çekilip gidiyor, yalnız Fındıklı ve Tophane taraflarında ve Kasımpaşa'da bir vaziyet-i sefilânede kalıyor.

Bu vaziyeti görüp de burada yaşanmaz diye elîm kanatlere düşecek yerde itikâdât-ı bâtulayı ve itiyâdât-ı câhilâne ve sakimeyi ayak altına kalıp dört asır akdem silahla vukua gelen muvaffakiyet-i fâtihtanemize asr-ı hazırın bekâ-yı mevcûdiyet için lüzum gösterdiği feth-i idarî ve iktisâdîsini ilave eyleyecek tedâbire heman başlayalım ki İran ve Fas'ın âkıbet-i elîmesine yakın zamanda biz de düşmeyelim!

İktisâdî hiçliğimizin kemâl-i elemle yâdı sırasında ilmî zaafımızı unutmamak lazımdır. Mevcûdiyet-i Osmaniyyede kemâlât-ı ilm ve irfanın nasıl mühim bir mesele olduğunu teşrihen Ali Kemâl Bey'in "İkdam" gazetesine Mekteb-i Mülkiyenin yirmi otuz sene evvelki inkişâfât-ı ilmiyye ve medeniyyesi hakkındaki bir makâlesini yâd edeceğim. Bu makâlenin mütâlaasından mütevellid hâtürât ve ihtisâsât beni derin düşüncelere düşürdü. Ali Kemâl Bey'in lisân-ı takdîrle yâd ettiği o muhterem muallimleri piş-gâhuma getirdim; o zaman Mekteb-i Mülkiye rahlelerindeki efendilerin kalblerinde parlamış olan aşk-ı terakki ve teâlîyi, muallimlere karşı besledikleri amîk hiss-i telkîr ve muhabbeti, nefislerine karşı hissettikleri itimâd-ı gayret-kârâneyi düşündüm. Sonra bugün, aradan iki batın geçtiği halde, nesl-i hazırın irae eylediği bitaet-i hayat ve hissiyâtı ve onları ekseriya mağlûb eden haset ve ihtirâsâtı düşünüp meyûs kaldım.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1147, s. 50

İSTANBUL POSTASI-30

İktisâdiyâtla adem-i iştigâl neticesi olarak uğradığımız felâket ve mahrûmiyetlerin efrâd-ı millet içinde cüzî bir intibâh hâsıl eylediğini kemâl-i teşekkürle görüyorum. İktisâdiyâtın, yani ticâret ve sanayiînin bîgânesi kaldığımız için yani tekâmül unsurumuz ya asker, ya memur ve yahut hamal ve rençberden ibaret bulunduğu için harici ve dahilde, müdhiş hezimet-i iktisâdiyyelere uğradık; emin olunuz ki hezimet-i harbiyyemizi bu inkrâz-ı iktisâdî hazırladı. Şimdi mütefekkir ve münevver tabakalarda ümid-bahş bir intibâh âsârı görünmeğe başladı; gazetelerde, mecmualarda ehemmiyet-i iktisâdiyyeye müteallik makâleler sık görülüyor; herkes felâketlerimizden bahs ederken bu nokta-ı nazarı unutmuyor, pederler evlâdlarını muhit-i iktisâdiyyeye göre hazırlamak emeline düşüyor.

Hülasa bir intibâh, bir hareket ve bir emel var. Böyle bir his-i intibâhın ve hareket ve emelin husûlü bir kuvvettir; binâenaleyh şu nev-zad kuvvetin en makûl surette sarf ve istimâlî kadar mühim mesele göremiyorum. Bu husûsta muvaffakiyet için evvel emirde erkân-ı hükümetin yirminci asr-ı terakkiye göre son derece tahavvül ve tekemmül etmiş olan düstur-ı iktisâdîleri en amelî ve idarî surette öğrenmiş ve bilmiş olması lazım gelir. Yoksa ticâret ve sanâyiî terakki ettirmeği istemekle beraber gâfilâne ve câhilâne manialar teşkîl edecek itiyâdât ve ananât içinde kaldıkça biz ticâret ve sanayiînin ne olduğunu mümkün değil öğrenemeyiz, bîçâre unsur-ı İslâm dahi dahilde ve hariçte iktisâden esir kalarak büsbütün zaif ve nâ-tüvân düşer ve birgün son nefesini teslim eder. Teâliyât-ı iktisâdiyyemizi men eden efkâr ve itiyâdât-ı câhilânedir. Bunu biraz şerh eyleyelim ki meselenin ehemmiyeti daha iyi anlaşılsın.

Ufak ve büyük bütün memurlarımızda umumiyete karib bir surette yerleşmiş birkaç yanlış zanlar vardır.

Evvela -iş başında bulunanlar hükümeti mal sahibi, erbâb-ı ticâret ve sanayiî ise hizmet-kâr derecesinde tutmağa alışmışlardır; bu da asırlardan beri ticâret ve sanayiî istihfâf ederek gelmiş batınların evlâdları olmaktan mütevellid hatâ-yı unsurîdir.

Sâniyen -yine böyle bir itikâd-ı sakim-i câhilâne sevgiyle ticârethane, fabrika, banka deyince oralarda mutlaka para madeni var zannederek o müesseselerden ne kadar fazla para mal ve vergi alırsak o kadar resmî iş-güzârlık etmiş oluruz zannederiz, adeta müesseseleri nazar-ı resmiyyette sağmal inek addeder ve bîçâre ineği beslemek lazım geldiğini bile asla hatıra getirmeyecek kadar inbât-ı cehâlet eyleriz.

Sâlisen -devletlerin ve memleketlerin temîn-i kuvvet ve satvetinin ancak teâliyât-ı iktisâdiyye ile temîn olunacağı ve bütçe tevâzununun bile memlekette refah hale nail olmuş tüccar ve sanat-kâr adetlerinin artmasıyla kabil olacağını binâenaleyh hükümet adamlarının ellerinden gelen suhulet ve himâyeti gösterip inkişâfât-ı iktisâdiyyeye yani tacirler ile sanat-kârları muvaffak etmeğe çalışmak lazım geldiğini hiç bilmeyiz.

Rabian - ticâretin adalet ve müsâlemet ve tevzi-i maarif ile sanayiın ise vesait-i nakliyye ve mevadd-ı ibtidâiyye ihzârıyla kabil-i temîn olduğunun şimdiye kadar öğrenilememiş olması.

Şimdi bir kere düşünelim, şu saydığım dört nev hâlet-i ruhiyyenin hükümet memurlarını tahrik etmesinden mütevellid felâketler karşısında teâliyât-ı iktisâdiyye kabil olur mu? Birinci hâlet-i ruhiyye memleketin en mühim unsur-ı malî ve maddîsi olan erbâb-ı ticâret ve sanayi ile hükümet arasında müdhiş bir hiss-i adavet ve nefret tevliid eder. Ve nasıl ki bu nefret ve adavet bugün alenen izhâr olunmadığı halde son dereceye gelmiştir.

Fabrika ve ticârethanelerden ne kadar fazla şey koparırsak iş-güzârlık olur zann ve itikâdı öyle sakim bir surette ezhân-ı resmiyyeye yerleşmiştir ki masasının üzerinde tüccardan birine müteallik bir iş gelen pek nadir memur vardır ki o maslahatı teshîl ile mükellef olduğunu düşünsün! Size bu husûsta bir belîğ misal zikreleyeyim. Bir kiremit fabrikası yapılıyor idi; evrâkı ve ruhsatnamesi nezâretten nezârete dolaşarak nihayet bir mektep arsasına civar olmak sebebiyle Maarif Nezaretinin mütâlaasına dahi düşmüş idi. Orada çıkan der-kenarda kiremit fabrikasının mekâtib-i umumuiyyeye senevî yüz bin kiremidi meccanen vermesi lüzumu tasrîh olunmuştu! Bunu görünce beni derin bir hüznün istilâ eyledi; nezaretler kiremit fabrikası tesîsi hevesine düşen adamı tesvikan çıkaracağı kiremitlerden der-dest inşa olan mekâtibe kiremit mübayiasını meşrûf kılabacak yerde henüz kurulmamış ve işlememiş fabrikadan bâd-ı hava kiremit almak istiyor idi! Yine Maarif Nezaretine mensub olup ticâreten tabında faide görülmeyen kıymetdar âsâr-ı nefiseyi teksîr etmek ve yahut evrâk-ı mühimme-i nakdiyyeyi temsîl eylemek maksadıyla teessüs etmiş olan Matbaa-ı Âmire'nin erbâb-ı ticâret ve sanayiden olan matbaacılarla birlikte resmî evrâk-ı matbua münakısalara iştirâkı nezaretin bütçeye dahil bir sermayeyi su-i istimâl edip teşvîkine mükellef olduğu erbâb-ı ticârete resmen ilân-ı rekâbet etmesi değildir de nedir? Matbaa-ı Âmire işgâl eylediği daireye bir sermaye hasr etmemiş olduğunu düşünmez ve müdür ile mühim memurların bütçeden maaş aldıklarını unuttur ve matbaacı olarak hiçbir vergi ile mükellef olmadığını nazar-ı dikkate almaz ve bu vaziyetle erbâb-ı ticâretin karşısına rakib olarak çıkar!

Ticârethaneleri sağmal inek addeyleyip oralarını beslemek vazifesi ile mükellef olduğumuzu ne kadar unuttuğumuzu isbât için kendi matbaamıza müteallik bir meseleyi daha yâd eyleyeyim.

Matbaamız yeni inşa olunurken orası ikâmete mahsûs olmayıp icrâ-yı ticâret ve sanayie mahsûstur diye birinci daire-i belediyeden tam iki kat inşaât resmî ahz ve istifa eylediler!

Ticâret ancak müsâlemet ve adaletin tesîsi ile payidar olacağı kaziiyesine gelince bunun teşrihâtına girilmekten ise iki senedir devam eden muharebâtın memleketimizde tevliid eylediği buhran-ı iktisâdiyyi düşünmek kafi gelir.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1148, s. 74

İSTANBUL POSTASI-31

Vekâyi-i harbiyyeden çıkmak üzere olan Türkiye, son derece vahim bir hastalıktan kalmış adamlar gibi gayet zayıf ve nâ-tüvandır. Bu zayıf ve nâ-tüvanîye karşı etibbâ-yı siyâsiyyenin tavsiye eylediği deva, mukavvi makamında bir büyük “istikrâz” ve müsekkin halinde “ıslâhât”tan ibaret görülür.

Zaten her türlü ıslâhât hiçbir zaman parasız yapılmayacağı için bu iki devanın esas itibâriyle yek diğerine ziyâde alâkası var ise de ilaçların her ikisinden dahi yüz seneden beri memleketimizde çok bahs olunmuş ve pek çok kere istikrâzlar akd edilmiş ve icrâ-yı ıslâhâta tevessül edilmiş olduğu halde beklenen faideler maa’t-teessüf temîn olunamamıştır. Şu adem-i muvaffakiyettir ki Avrupa âlem-i medeniyette bizi büsbütün mahrûm ve merdûd bırakmış ve hakkımızda hiçbir yerde ve hiçbir muhitte âsar-ı itimâd ve teveccüh gösterilmez olmuştur.

İstikrâzât vadisindeki adem-i muvaffakiyâtımız, istikrâz akd edememekten, parayı bulamamaktan değil, aldığımız paraları “gayr-i müsmir” surette sarf etmekten tevellüd etmiştir. Biz de meşhûr darb-ı meseldir; borç yiğidin kamçısıdır derler, fakat bundan maksad borcu edip parayı zevk ve safada ve yahut faide getirmez işlerde sarf manasını tazammun etmez; yiğit gibi ne zaman borcu aileye bir ev yapmak, tarla almak, tarlaya hayvanât tedarik etmek için yaparsak kendimiz tazyâne-i sa’y ve gayret yaptırmış oluruz. Yoksa borcu edip mesela hanenin gayr-i müsmir tezyinâtına ve yahut beyhûde bir düğün sarfiyyâtına tahsîs etmek yiğidin derhal sukutunu intâc eder.

Ananât-ı kadimeden olmak üzere şöyle bir darb-ı mesele mâlik olduğumuz halde aldığımız istikrâz akçelerini müsmir vadilere sarf edemedik; mukarrızları her vakit iğfâl eyledik; mesela elli sene akdem Bağdat’a kadar şimendüfer yapacağız diye Avrupa’dan milyonlarca lira alıp kemâl-i

debdebe ile Haydarpaşa'da şimendüfer inşaatına başladık; halbuki İzmit'e varmadan paraları başka yerlerde sarf ve hebâ ettik! O zamanlar bu sarf ve hebâda o kadar ileri vardılar ki nihayet hazine-i devlet günün birinde duyûnâtının faizini tesviye etmeyerek resmen ilân-ı iflâs eyledi; dayinler emvâlimize nev-amâ hacz vaz ederek Duyûn-ı Umumiyye idâresini teşkîl ettiler. Duyûn-ı Umumiyye teessüs edeli otuz sene güzêrân eyledi; idâre ve cibâyetini onlara tevdi eylediğimiz varidat-ı sittenin kâffesinde terakkiyât ve teâlîyât görüldü, ortada gayet muntazam ve mükemmel bir müessese vücûda geldi; bununla kabahatın memlekette ve halkta olmayıp kendi resmî idâremizde olduğu bir daha sâbit oldu.

Müessesât-ı düveliyede olsun, müessesât-ı ticariyyede olsun, hatta bir insanın hayat-ı ailesinde bulunsun istikrâz akdinden korkmak icâb etmez. Bir şartla ki o istikrâzın muhtevi olduğu meblağ-ı müsmir ve faide-bahş işlerde kullanılıp dayinlere verilecek faiz miktarından ziyâde menâfi ve kâr temîn etsin. Yani o kârla borcun faizi muntazaman ve reisül-mâli tedricen tesviyye edilerek az vakitte borçtan kurtulunsun! Ne kadar basit bir kaide değil mi? Fakat devlet-i Osmaniye kâffe-i istikrâzlarında şu basit kaideyi bir türlü tatbîke muvaffak olamamıştır. Borç alınan paralar maaşât gibi, ırafât gibi hiçbir kâr ve menfaat temîn etmeyecek cihetlere sarf edilmiş ve mebâliğ-i müstakrize yenilip bittiği gibi ortada her sene dayinlere verilecek faiz ve reisül-mâl nekasid-ı seneviyyesi taahhüdâtından başka bir şey kalmamıştır! Evet, bir devlet şimdiki muhârebe-i facia gibi felâketlerden sonra istikrâz eyleyeceği mebâliğden bir kısmını mesarif-i mübrimesine yani gayr-i müsmir sarfiyyâtına tahsîs eyleyebilir. Fakat mebâliğ-i müstakrizenin kısm-ı mühimini menfaatlar ve kârlar getirecek işlere yani demiryolu, liman, şose inşaatı kanallar ve cedveller küşâdına ve alel-husus dahil-i memlekette huzur ve asâyişin ve adaletin tamamî-i tesîsine tahsîs eylemeli ki bir zaman-ı muayyenden sonra o inşaat-ı nafia sayesinde memleketin tabakat-ı iktisâdiyyesinde husûle gelecek teâlîyât ile muhtelif cihâtta kârlar ve faideler akıp gelsin ve borcun senelik faizine reisül-mâl tedfiyâtına verilecek paralar bulunsun. Yoksa borç paralarını gayr-i müsmir surette yemek sonra borcun faizini vermek için yeni bir borç daha aramak artık katiiyen inkıraz ve helâk yoludur.

Mutalaât-ı mesrûdeye binâendir ki muhtelif felâketlerle zayıf ve nâ-tüvân düşen bîçâre vatanın iktisâden teâlîsini temîn eyleyecek vesaitin ihzarından başka çâre-i felâh yoktur diyoruz. Bu gayeye ancak "istikrâz" ile vusul mümkündür, fakat mebâliğ-i müstakrizenin la-ekal yüzde sekseni müsmir sarfiyyâta tahsîs edilmeli ve bu sarfiyyâta son derece müdebbir ve âkil davranmalıdır. Bunun için Avrupa'nın cidden muktasid ve müdebbir erbâb-ı vukûfunu salahiyet-i tamme ile iş başına koymalıdır.

Dûçâr-ı zaf ve nâ-tüvânî olan vatan-ı malûlün kesb-i kuvvet etmesi için gösterilen devalardan birisinin yani istikrâzın tarz-ı tatbîkini böyle düşündüğümüz gibi ikinci deva-yı âcîl olan “ıslâhât” vadisinde dahi yalnız kağıt üzerinde lafz-ı mefhûm kalır kanunlar ve nizâmlar yapmaktan kaçmalı ve kezalik ıslâhâta memur edilecek olan zevata verilecek salahiyet-i vasianın sade sözde kalmasından korkmalıdır. Zira Gülhane Hatt-ı Hümâyûnundan beri tekrar eylediğimiz mevaid-i ıslâhiyyeden Avrupa son derece bıkmış usanmıştır. Filiyâtımızla bunun o derece aksini gösterdik ve bütün memâlik-i mütemeddineden sarf-ı nazar hatta bizden koparılıp çıkarılan memleketler bile otuz sene zarfında iktisâden, ilmen öyle terakiler temîn eylediler ki bu kabil-i temas berâhîn karşısında artık vaadlerin ve sözlerin hiç hükmü kalmamıştır. Bulgaristan bizim bir Tuna eyaletimiz iken ne verirdi, şimdi neler veriyor? Romanya bir memleketin idâresi iken nasıl bütçeye mâlik idi. Şimdi orada âsâr-ı refah ve servet ne hale çıkmıştır? Mısır hidiviyyeti bizim tahakkümümüzde iken ne halde idi ve nasıl servete mâlik idi, şimdi ne harikalar temîn etmiştir? Şu birkaç meseleyi nazar-ı mütâlaaya almak ne bize ödünç para vereceklere itimâd bahş eder ve ne de vereceğimiz ıslâhât vaadlerine kulak astırır.

Mademki ıslâhât istikrâzsız olmaz; mademki ıslâhâtı kemâl-i ciddiyetle tatbîk etmeğe ve istikrâzâtı müsmir cihetlere sarfa cidden karar verdik; artık ham gururlardan çıkıp emr-i ıslâhâtın riyâset-i faalânesini bize ödünç para vereceklerin kalbini temîn eyleyecek surette yapalım, yani ıslâhâta ve onun tatbîkâtına ecnebî müdirler ve âmirler koyalım. Bunları şimdi davet eder ve onlara tevdi-i vazife edersek kendimiz çağırılmış olmak şerefini haiz oluruz. Gecikirsek onlar biz-zat bizi cebren ıslâh ederler. Fakat o zaman sahib-i davet vaziyetinden çıkar, esir sıfatına gireriz.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1149, s. 98-99

İSTANBUL POSTASI-32

Bundan evvelki nüshamız alel-mutâd çehârşenbe gününden hazırlanmış ve keyfiyyet-i tabî kısmen ikmâl olunmuş idi ki sadr-ı mağfûr Mahmut Şevket Paşa'nın haber-i şehâdeti matbaamızda dahi duyuldu. Bu cinâyet-i siyâsiyyenin tesîrâtıyla mahud ve meyûs kalmıştık. Tarih-i milel gösterir ki cinâyet-i siyâsiyye daima bî-faidedir, ve ait olduğu memleket için avakıb-ı elîme tevliid eder. Mevcûdiyet-i Osmaniyeyi harita-ı âlemden kaldırmak emel-i hûn-hârânesiyle müttefikten üzerimize hücum eden Balkan düşmanlarıyla henüz muhârebemize hitam verip zayıf ve nâ-tüvân bir surette

yaralarımızı sarmağa muhtaç kaldığımız bir zamanda sadr-ı hükümetin dâne-i ihtirâsla yere serilmesi ve memleketin Hüda-negerde bir hükümeteşizliğe ve belki işğâl-i ecnebîye marûz bırakılması ikâ edilen cinâyet-i siyâsiyyenin derece-i vehâmetini inzâr-ı ibrette tayîne kâfidir.

Cinâyet-i siyâsiyyenin efkâr ve içtihadât-ı siyâsiyyeyi tahvil ve irâeden ziyâde kin ve garazı tezyîd ederek memleketin başına büyük felâketler getireceği tarihen müsbet olduğu gibi kurşun ile kanın görüldüğü yerde bir hayli zaman selâmet-i efkâr bulmak dahi müşküldür.

İnkılâb-ı ahîrimizden beri her ne zaman cinâyet-i siyâsiyye vukû bulmuş ise mevcûdiyet-i millîye dûçâr-ı darbe ve lerze olmuş ve bütün namuslu kalbler bir tazyîk-i elîme uğramıştır. Bu cinâyet-i siyâsiyyeden bî-çâre muharrir Ahmet Selim'in katlinde Hüseyin Câhit Bey "Tanîn"e yazdığı baş makâlede kurşun ile kanın görüldüğü yerde kalem sükut eder, efkâra haşiyet gelir diye vakayı telin etmiş ve cinâyât-ı siyâsiyyenin sine-i vatanda nasıl bî-aman yaralar teşkîl ettiğini anlatmıştı. Siyâsî katlleri telinde bütün erbâb-ı akl ve izân müttefik olduğu gibi bu cinâyâtın mucib olacağı havf ve haşyetin son derece süratle izâlesi ve rûh-ı millete huzur getirilmesi dahi hükümetin eşas vezâifindedir. Bu nokta-ı nazarladır ki "İkdam" gazetesinin baş muharriri Ali Kemâl Bey sadr-ı merhûmun dûçâr olduğu tecâvüz-i hûn-hârâneye karşı beyân-ı nefret etmekle beraber vakanın fâillerini tecziye ederken dûçâr-ı ihtirâs ve ağız olunmasını ve birçok kulûb-ı âsûdenin rencide edilmemesini tavsiye eyliyor idi.

Matbuât-ı Osmaniyede birer mevki-i muhterem ihrâz eden iki muharrir-i muktedirin mütâlaâtını şurada tekrar etmekle bu hafta zarfında kemâl ü teessür ve meyûsiyetle temâşâgiri olduğumuz vakâ karşısındaki hissiyâtımızı hülâsa etmiş oluruz. Bu iki mütâlaa-ı makûleye bir de kalem-i ecnebîden çıkmış ifadeyi ilâve eylemek isterim. Bu da gözleri hırs ve garazla ve menâfi-i hasîse ile âlûde olmuş olanları ikaza kâfi gelse gerektir. Kalem-i ecnebî mahsûlü dediğim mülâhaza İngiltere'nin en meşhûr cerâidinden "Daily Graphic"ın baş makâlesinde görüldü, o makâle sahibi "Türkler düşmanlarıyla muhârebeyi bitirdi, acaba ne zaman birbirleriyle harbe hitâm verecekler?" diyor. İşte bizim en büyük felâketimiz bu suâlde görünüyor, muhârebeler ve hezimetler bizi bazı memâlikten mahrum etti, fakat milletimizi kurtarmak için muhârebe-i dahiliyenin bitmesi katiiyen lazımdır. Bunu da ancak kavi ve âdil ve kanun-perver bir hükümet temîn eyleyebilir. Şu makâlemizin yazıldığı gün suret-i resmîyede teşekkül eden hükümet-i hâzıra kabinesinin bu bâbda muvaffakiyetini dilerim.

Ecnebî kalemlerin hakkımızda yazdıklarını okuduğumuz sırada nev-zuhûr bazı mütâlaât-ı elîmeye müsâdif olduk ki o da Türkiye'ye ve Türklüğe ait vekayiin bademâ "Asya" karışıklıklarından addolunması gibi bir ifade-i lâ-kaydanedir. Bu pek elîm bir sözdür. Bunun

Avrupa efkâr-ı umumiyesinde teammünü bizi çok tenzil eder. Bu fikir teammün ederse bademâ Türkiye umuru İran'a veya Afganistan'a müteallik mevad gibi her türlü ehemmiyet-i siyâsiyyeden ârf olarak telakki edilir. Düşmanlarımızın senelerdir devam eden gayret ve iftirasıyla Avrupa'da hakkımızda hâsıl edilmiş olan fena zehâblar ve kanaatlere bir de "Asya işidir." gibi sükut-ı siyâsi ilâve olunursa hâlimiz pek yamanlaşır. Buna mutlaka çâre-sâz olmalıdır. Türklerin idâreten ve iktisâden Avrupalılaşmağa azîm-kâr olduğunu hareket-i umumiyemizle isbâta muktedir olmalıyız ki Avrupa sahâif-i matbuâtında bizim için işaa ve tesîs olunmak istenilen sükut-ı siyâsiden kurtulabilelim.

Sükut-ı siyâsiden memleketi siyânet vazifesiyle mükellef olan hükümetimizin temîn-i asâyiş için sarfına mecbûr olduğu adl ve kuvvet mertebesinde bu zavallı vatani sükut-ı iktisâdiden dahi kurtarmak üzere bütün harekât-ı ticariyye ve sanâiyemize karşı büyük bir himâye ve muhafaza sarf etmesi katiyyen lazımdır. Muhârebelerle son derece mütezelzel olan muamelât-ı iktisâdiyyemizi buhrân-ı hâzırîden kurtarmak için memlekette evvela huzur ve asâyişin temîni ve sâniyen erbâb-ı ticaretin vakıfâne ve müşfikâne bir surette himâyesi icâb ediyor. İktisâdiyât sahasında eski itikâdlar ve zanlarla artık yaşamak kâbil değildir. Hükümet biliyor ki memleketin kuvve-i ticariyye, sanâiyye ve zirâiyyesi hülâsa bütün iktisâdiyâtı onun en kıymetdâr nokta-ı istinâdıdır. O nokta-ı istinâd bugün hâl-i zaf ve buhrândadır; hâdimîn-i iktisâdiyât himâye ve muhafaza edilmesinden ve unsur-ı İslâmın bu sahaya sevkinden başka bekâ-yı mevcûdiyetimize çâre olmadığını bir daha tekrar etmeden söze hâtime veremeyeceğim.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1150, s. 122

İSTANBUL POSTASI - 33

Unutmak, insanlara mahsûs bir hassa-ı tabiiyyedir ki bunun fikdânı hâlinde âlâm-ı dünyeviyyeye tahammül gayr-i kâbilidir. Fakat bizler kadar pek çabuk unutmağa müsteiid insanlar az bulunur sanıyorum. Sanki Balkan müttehidleri ile muhârebede mağlûb olan biz değil idik. Sanki koca Rumeli'yi kâmilen gayb edip Mîdye'den Enez'e kadar muzîk bir hatt-ı istikâmetle Avrupa müstemlekâtımızdan ayrılmamışız gibi bütün bu müdhiş hezimetleri, felâketleri unuttuk. Birkaç yüz bin evlâd-ı İslâmın pâ-yı düşman altında ezildiğini hatırdan çıkardık. Ağrâz ve ihtirâsât ve fitne ile fesad bîçâre vatani tekrar sarstı. Bu hâller tarihin tekerrüründen ibaret bir cereyân-ı tâbi ise de

Avrupa'nın siyâset-i hâzırası ve bizim vaziyet-i umumiyyemiz bu cereyân-ı tabiiyyenin devamına asla müsâid değildir. Dünyanın her memleketinde ihtilâlât olmuştur. Fakat o ihtilâller bir teheyycü-i dahiliden ibaret kalır. Onun mevcûdiyet-i memlekete çokluk taalluku olamaz. Bizim memleket ise ihtilâle ve raşeye asla tahammül edemez. Bu da iki mühim sebepten tevellüd eder. Birincisi ne zaman memlekette siyâsî makâsıdla bir hareket-i ihtilâliyye olmuş ise asâyîşin muhtel olduğu ve hükümeteşizliğin velev bir an için hulûl eylediği zamandan itibâren âsâr-ı ihtilâliyye mutlaka taassub-kârâne ve hatta vahşet-kârâne gasb ve garet ve kıtal ile karışmıştır. Tarihimize baştan aşağı nazar edin ve en son vaka olarak 31 Mart'ı tahattur edin. Bunların hepsi belki makâsıd-ı siyâsiyye ile başlanmış fakat hepsi câhil halkın müdahale-i tecavüz-kârânesi ile âlem-i medeniyette bizi leke-dâr eyleyecek vahşet-engiz harekâta sebep-i zuhûr olmuş ve Türklüğü nazar-ı kainatta ıskât etmiştir.

İkinci sebep ise bütün hareket-i ihtilâliyyemizde mutlaka bir ecnebî parmağının mevcûdiyetinin ve yahut ecnebî parmağını ihtilâli müteakib istifâdeye koşacağıının pek muhtemel olmasıdır. Bu da vekâyi-i tarihiyyemizle müsbet ve muhakkaktır. Bundan dolayıdır ki akl-ı selim erbâbı huzur ve asâyîşin ihlâl ve hükümetin dûçâr-ı zaf olduğunu katiiyen istemezler. Bunun aksi hareketle bilâhere nazar-ı medeniyette mesuliyetimizi tevliid eyleyecek vekayiin memlekette zuhur etmesine ve Hüda-negerde vatanın bir ecnebî işgaline dûçâr olmasına sebebiyet verileceği pek âşikârdır.

Unutmak hassası bizde ne kadar kuvvetli olsa bile unutmayalım ve tahattur edelim ki Balkan felâketini bizim için ihzâr eden "İslavizm" kuvveti Fransa'nın sermâye kuvvetini de eline alıp hem siyâseten ve hem maddeten tevsia uğraşılıyor. Balkan ittifâkını teşcî ve teşvik eden İslavizm kuvveti şimdi Balkan ittifâkında görülen husûmet-i dahiliyyeyi hüsn-i suretle halle çalışıyor ve on aydır silâh-be-dest duran ufacak devletlerin ihtiyâcât-ı maddiyesi Fransız sermayesi sayesinde mükemmelen temîn ettiriliyor. Eğer Balkanlıların hâl-i seferberisine lazım gelen muâvenet-i nakdiye Rusya'nın himâyet-i siyâsiyyesiyle Fransa bankaları tarafından temîn olunmasa idi mümkün mü idi ki Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan orduları beher ordu için muhtaç oldukları yevmiye ellişer bin lirayı tedârik eyleyebilsinler? Fazla olarak bir yeni harbe bile hâzırlansınlar? Bu gün bir hakikat-ı riyâziyye suretinde müsbettir ki bu üç ordunun seferberlik mesârifi yevmiye üç milyon frank yani yüz elli bin liradır ve ayda tam altmış milyon frank eder. Kezalik muhakkaktır ki bu franklar Fransız milletinin mahsûl-ı iktisâdı olarak Fransız bankalarına mevdu-ı nukûd meyânından ifrâz edilip farzen Balkan devletlerine bilâ-müşkilât veriliyor ve bu da mutlaka "Pan-İslavizm" gaye-i hayali namına itâ olunuyor. Bu gaye-i hayal ise Osmanlı İmparatorluğu'nun mahkûmiyet ve itfasıdır.

Rumeli'deki eski Osmanlı ülkesini aralarında mukâseme için birbirlerine karşı ilân-ı harbe kadar varmak isteyen Balkanlıların bir de "Taksîm muhârebesi" yapabilmeleri ihtimaline gelince bu mutlaka Rusya tarafından sarf edilecek son gayret-i müşfikânenin gayr-i müsmir kalmasından sonra zuhûr eyleyebilir.

Buna karşı yine Rusya'nın son bir silâhı daha vardır ki o da harp ve cidalın en mühim vasıtası olan paranın artık Fransa bankalarından Balkan saha-ı cidalına geçmesini men ettirmekten ibarettir. Yani Rusya, Balkan muhârebесininin şimdiye kadar vukû ve devamını nasıl kendi himâye-i maneviyesi ve Fransa'nın himâye-i maddiyesi ile temîn ettirdi ise bundan sonra Balkanlılar beyninde bir mukâbeleyi ayn-ı vesâiti- fakat aksi bir surette istimâl ile mene çalışacaktır kanaatinde bulunuyorum. Mamafih ne de olsa bütün tesîrât ve telkînâtın içinde bizim lehimize ve bizim hayrımıza bir zerre bile yoktur.

"Pan-İslavizm" politikası ile mevcûdiyet-i Osmaniye bir arada yürüyemez; aleyhimizdeki âmâl ve makâsıdın tatbik ve icrâsı için muhârebe neticesi olarak dûçâr olduğumuz zaf-ı manevi ve maddiyi tam fırsat addediyorlar. Bir de ihtilâlât-ı dahiliye manzarasını buna ilâve eyleyecek olursak Balkan ittifâkını teşkîl ile Osmanlılığa indirilen darbe-i hûn-hârânenin mabadını daha kolaylıkla ihzâr ettirmiş oluruz. Husûsâ ki memleket dahilinde adem-i intizâmı müeyyed olarak vukûa gelecek bütün ahvâlî yine düşmanlar ellerinde silâh gibi istimâl eyleyip yaralarımızı sarmak için muhtaç olduğumuz ödünç paraların bize gelmesini tehîr ettireceklerdir ki bu hâl-i müdhiş silâh muhârebесinden sonra bize karşı açılacak müdhiş bir iktisâd muhârebесi olacaktır ve bunun yarası belki birincisinden daha vahîm çıkacaktır.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1151, s. 146

İSTANBUL POSTASI - 34

Zaman-ı teesüsünden beri yirmi üç senelik bir hayat yaşamış ve teşkîl eylediği kolleksiyon ile memleketin bir tarih-i musavverini vücûda getirilmiş olan "Servet-i Fünûn" gazetesi 1307 senesinde ilk nüshasını tanzîm eylediği zaman o nüshanın ameliyât-ı ihzâriyyesi etrafına toplanmış olan heves-kâr arkadaşlarını hiçbir zaman unutmamıştır. O kadim rufekâdan bazıları bu dünyaya veda ile istirâhat-gâh-ı ebedîye çekildiler, bazıları meşgale-i tahrîri terk ile hayatın başka

temevvücâtına karıştılar; fakat bunların içinde bir danesi vardır ki “Servet-i Fünûn”u daima nazar-ı iştiyâkla görmekten fârig olmamış ve ahvâl-i vekâyî kendisini matbaamızdan uzaklaştırdıkça mahzun kalmış ve ilk fırsattan bil-istifâde yine “Servet-i Fünûn” sahifelerine avdet eylemiştir. Bu refik-i kadim ve sâdık, “Mahmut Sâdık” Bey’dir. Âlem-i matbuâtın en emekdâr hâdimlerinden olan Mahmut Sâdık Bey “Servet-i Fünûn”un tesîsinden beri ve bütün safahât-ı hayatiyyesinde gayet mühim muavenetler temîn eylediği gibi 1319’dan 1324 senesine kadar bilâ-inkitâ iktidâr-ı kalemiyyesini gazetemize hasreylemiş ve 1324 inkılâbında gazetenin yevmî olarak intişârı hengâmında yevmî nüshaların riyâset-i tahririyyesini der-uhde eylemiş idi. Yevmî gazeteciliğin matbaamızca müttehiz meslek-i iktisâdî ve ticârî ile nâ-kabil telif-i mehâziri olduğunu görüp “Servet-i Fünûn”un yalnız neşriyât-ı esbûiyyesiyle iktifâ eylediğimiz vakit Mahmut Sâdık Bey’in ceraid-i yevmiyyeye hasr-ı mesâi etmesi hasebiyle bu refik-i vefâ-kârdan naçâr mahrûm kalmış idik.

“Servet-i Fünûn” bidayet-i tesîsinden beri minnetdâr-ı muavenet ve refâkati olduğu muharrir-i kadimine bugün yine sahaif-i neşriyâtını tevdi eyliyor. Karilerimizin bundan sonra gazetemizi daha büyük bir zevk ve hevesle mütâlaa eyleyeceklerinde şübhemiz olmadığı için şu satırları yazmakla dost-ı kadimimize karşı kalbimizde merkûz olan hissiyât-ı şükr-güzerâneyi ifâ etmekle beraber kariin-i kirâmı memnun eylediğimize hiç şübhe eylemiyoruz.

Servet-i Fünûn’un safahât-ı hayatiyyesine müteallik bahs açılınca kalben derin bir hiss-i iftihâr hâsıl eyleriz ki o da edvâr ve ahvâlin piş-gâhımıza çıkardığı müşkilât ve mevania rağmen böyle uzun müddet, yani yirmi üç sene vazife-i neşriyyeyi ifâya muvaffakiyetimizdir. Bu muvaffakiyet hakikaten bizim en meşrû bir vesile-i iftihârımızdır; muvaffakiyetimiz iki büyük sebeple temîn olunmuştur; bunun birisi çocukluğumuzdan beri ruhumuzda mevcûd olan iktisâdî aşk-ı mesâi, ikincisi de sebât ve ikdâmdır. Bu sözlerimiz tefâhüre haml olursa bile yirmi üç sene zarfında bir defacık olsun kendimizden bahse cüret-yâb olduğumuz için mazûr görüleceğimize ümid-vâriz. Husûsa ki kendimizden bahs etmiş olmakla kariin-i kirâma bir ufak misâl-i iktisâdî göstermiş olacağız ve şu zamanda herşeyden ziyâde muhtaç olduğumuz şey teâlîyât-ı iktisâdiyye ile gayet mukaddemâne ve sebât-kârâne mesâiden ibarettir. Ancak böyle azim-kârâne mesâiyle Balkan muhârebesini takîben başımıza açılan muhârebe-i iktisâdiyyeye tahammül eyleyebileceğiz. Vakia el-yevm memleket bir müdhiş muhârebe-i iktisâdî karşısında bulunuyor; Avrupa bankerleri ve sarrafı heyetleri ihtiyâcât-ı mübrimemize çâre-sâz olmak üzere muhtaç olduğumuz paraları karzen vermek istemiyorlar, daha doğrusu bizi biraz daha sıkıntıda bıraktıktan sonra ne gibi şerait ile vereceklerini beyâna hazırlamıyorlar. Bu şeraitin istiklâliyet-i iktisâdiyyemize müdhiş darbeler indireceğine hiç şüphe yoktur. Rumeli ülkesinin gaybûbetine nasıl tahammül eyledik ise Avrupa sermayedarının

tesîrât-ı siyâsiyye ile bizim için hazırladığı darbât-ı iktisâdiyyeye dahi naçâr katlanacağız. Bu harbi ve iktisâdî darbelerden sonra âtîde kendimize ve milletimize bir kabiliyet-i tedâfiye hazırlamak istiyorsak bunu da yalnız ticâret ve zirâat vadisinde bulacağız. Şimdiye kadar, asırlardır istihfâf eylediğimiz şu vadi-i semeredâra girelim, efrâd-ı milletin ya memur veya uşak olmasına bir hâtime çekelim. Başka türlü çâre-i felâh mefkûddur. Bu bâbda bir güzel ve manidar isbât isterseniz ahîren şehir-emânetinin altışar yüz kuruş maaşlı açtığı yirmi sokak mubassırlığı için iki bin kişiye karib tâlib zuhûr eylediği halde yine aynı zamanda Paris'te dahiliye nezaretinde münhal beş kalem kâtibi için açılan müsabakaya ancak üç tâlib zuhûr etmiş olduğunu teemmül eyleyelim. İşte saha-ı iktisâdiyatta bizimle Avrupalıların farkı budur! Buna frenk gazeteleri âlem-i memuriyetin iflâsı diyorlar; bizdekine acaba ne nam vermeli?

İmzasız

SF. c.45, nr. 1152, s. 170

İSTANBUL POSTASI - 35

Dünkü kardaşların bugün birbirlerini yedikleri sırada son derece itidâl-i deme muhtaç bulunuyoruz. Sâbık müttefiklerin ahd-namelerine çok riâyet etmeyecekleri vâkıa malûm idiye de foyanın bu kadar çabuk ortaya çıkacağı umulmuyordu idi. Balkanlılar hiç olmazsa şekl-i hariciyi kurtaracak kadar sabr ve teenni göstermeğe muvaffak olurlar sanıyorduk; meğer onlar bizim zannımızdan çok aşağı imişler! Ortaya sürdükleri davâ-yı medeniyet ve terakkiden hiç nasibleri olmadıktan başka ihfâ-yı zamîre muvaffak olacak kadar dür-i endiş bile değilmişler! Üzerimize hücum için ittifâkta tereddüd etmemiş idiler. Fakat mal-ı ganimetin taksimi zamanı gelince masûm ve namus-kâr bir yolcuya dört taraftan hücum ile yere serdikten sonra mal-ı mesrûkı pay etmekte hun-hârlık gösteren kutta-ı tarîkler gibi birbirlerini yemekte hiç tereddüd etmediler. Bu halden mütenebbib olalım. Piş-gâh-ı ibretimizde cereyân eden ahvâl-i vakâyiden bir hisse-i intibâh çıkarıp kendimizi islâh eyleyelim ve şu makâlenin mebdeinde yazdığımız vechle son derece itidâl-i dem gösterelim. Zira Balkanlılar bize teslîd ve onları teşci ve teşvîk eden kuvve-i ecnebiyyenin nerede olduğunu artık öğrenmeyen kimse kalmadı, tekrara lüzum yoktur. Balkan azgınlarını elli altmış senedir mevcûdiyet-i Osmaniye aleyhine ihzâr ederek üzerimize saldırmış olan o kuvve-i ecnebiyyenin şerrinden mümkün mertebe kendimizi vikâye için sâbık müttefiklerin bugün birbirlerine düşman olmalarıyla hal ve mevkî değişmez. İşte şu mühim noktayı unutmayalım. O

azgınlardan bazıları hâmelerini biraz vakit dinlememek isterse ona söz dinletmek veya bir sille-i tedfîb indirmek veya indirtmek vazifesi hâmi-i lütuf-kârına aittir. Bize düşen vazife son derece itidâl-i demi muhafaza ederek şu yeni münâzaada bir zarara daha uğramamağa çalışmaktan ibârettir. Bu mütâlaaya mebnidir ki itidâl-i deme muhtacız, hele Balkan müttefiklerinin bugünkü mücadelesini görmekle sevinmeğe mahall yoktur diyorum. Bu vakayiden bir nokta-ı nazardan müstefid oluyoruz, o da Türklüğün ve Osmanlılığın aleyhine bin türlü vesait ile sevk ve imâle olunmuş olan Avrupa efkâr-ı umumiyyesinden bî- taraf kısmını yeniden kazanabilmektir. Bulgarlarla Sırp lar ve Yunanîler birbirlerini yerlerken Avrupa âlem-i medeniyetini manen idâre eden bî- taraf ve münevver zümrenin kanaati yani aleyhimizdeki içtihadâtı mutlaka ducâr-ı tezelzül olacaktır; işte bu bizim için büyük ve mühim bir kârdır.

Sâbık müttefiklerin yani dünkü kardaşların içinden şu veya bu tarafın bize müfid olabileceğini düşünmeğe gelince bunların hepsi birden bizi sade Avrupa'dan değil, hatta harîta-ı âlemden bile kaldırmak için ahd ve peymân etmişler idi. Bunların ahd ve kararları yani mevcûdiyet-i Osmaniyyeye karşı olan adavetleri asırlardan beri mevcûd ve câridir ve hiçbir zaman tegayyür etmez, yalnız menâfi mukâbilinde setr ve ihfâ olunabilir. Binâenaleyh müttefiklerin şimdi muhâsım olduklarına asla ehemmiyet vermeden içlerinden bize en ziyâde kâr ve faide verecek olanını tercîh etmek makûl olur, fakat burada dahi onların temîn eyleyecekleri faide ve kârı en sağlam kuyûd ile tahkîm icâb eder. En ziyâde kârın Bulgar veya Sırp ile Yunan tarafından hangisinde olduğunu tayfîne gelince bunu, meselenin alenî ve hafî bütün safahâtına vâkıf olan hükümetin hükm ve içtihadına bırakmak zarurîdir. Hariçten görmekle veya hissiyâta kapılmakla hükm-i itâsı bilâhere büyük zararlar vereceği gibi işin içinde en mühim noktayı yani Balkan hun-hârlığını himaye ve teşvîk eden kuvve-i ecnebiyyenin zarar ve şerrinden tehaffuz etmek mecbûri olduğunu dahi, bir an için bile unutmamak iktizâ eder.

İşte meselenin bu cihete müteallik vehamet ve nezaketini gazete sütunlarında okuduğumuz havadisler ile mümkün değil takdir eyleyemeyiz; bunu inkişâfât ve müzâkerât-ı siyâsiyye ve diplomatikıyyenin ince ve gizli safahâtına vâkıf olan rical-i hükümet kestirebilir.

Selâmet-i memleket ve milleti idâre ve temîn vazifesini ducâr-ı mesuliyet almış olan hükümetin Balkanlardaki hal-i teşevvüşe karşı ihtiyât-kâr davranmak üzere Londra Konferansında resm edilen hatt-ı hududa doğru askerimizi sevk etmek istemesi bilâhere Bulgaristanla sulh-ı kafinin akdinde pek büyük fevaidi temîn eylediği cihetle bizi memnun ettiği gibi Slav siyâsetinin Bulgaristan'a küsgün olduğunu dahi isbât eder. Bu küskünlük sevkiyledir ki şimdi Bulgaristan cenubdan Osmanlı; garptan Yunan ve Sırp süngüleriyle muhât olduğu gibi şimalden dahi Romanya

henüz kınından çıkardığı silah tehdidi ile muhât bulunuyor. Acaba küçük Çar Ferdinand büyük Çarla darılmaktan tehdüs eyleyecek vehâmeti çabuk anlayacak mı?

İmzasız

SF. c.45, nr. 1153, s.193

İSTANBUL POSTASI - 36

Yağma malın taksîminde birbirlerine düşmüş olan Balkan hükümât-ı sagiresi dün müttefik iken bugün muhâribdir. Bizim hezimet-i felâketimiz o heyet-i müttefikinin teşkil eylediği kuvvet ile hâsıl olmuş olduğu için o ittifâkın inhilâlini elbette nazar-ı memnuniyet ile görürüz. Müttefiklerin bugün muhâsım olmasıyla Londra'da imza edilen mukaddemât-ı sulhiyyenin inhilâl-i ittifâk ile ehemmiyetten sakıt olacağı tarzındaki iddalara gelince bunu ateş-i hamiyet ile galeyâna gelmiş dimağların mahsûl-ı hayali olarak addetmekte mazuruz; Balkan müttefikleriyle olan muhârebe-i elîmenin hitâma ermesi için düvel-i muazzamanın delâlet-i sulh-perverânesini kabul ederek onların mesaisiyle Londra'da mukaddemât-ı sulhiyye imza olunmuş ve böylece muhâriblerle aramızda ebediyen iade-i sulh edilmiş olduğu için Balkan vekâyi-i cedidesi karşısında düvel-i muazzamanın nokta-ı nazarını düşünmeden tebdil-i karar etmek kolay değildir sanıyorum. Zaten İngiltere hariciye nazırı Sir Edward Grey'in Avam Kamarasındaki son beyânâtı bu mütâlaamızın muhikk olduğunu isbât eylemektedir.

Binâenaleyh geçen haftaki musahabemizde yazdığımız üzere meselenin safahât-ı mestûre ve siyâsiyyesini hariçten keşf kâbil olmadığı için bu cihetlerin inkişâfâtına vakıf olan hükümetin harekât ve icraâtında esbâb-ı mantikiye olduğunda şüphe edilemez. Ordumuzun her türlü ihtimâlâta hazır ve müheyya olarak şimdilik yalnız muahedename mucibince bizim olan yerde ilerlemesi ve Bulgarların hatt-ı müstakil ve daha doğrusu bizim zararımıza hatt-ı mukaar olarak resm etmek istedikleri hatt-ı hududun menâfi-i Osmaniyye ve müşkilât-ı tabiyyeye mutabık olarak tashih edilebilmesi gayet mühim muvaffakiyetlerden madûddur. Husûsa ki bu yerlerin tamamen işgâli ve hududun tashih müyesser olduktan sonra sâbık müttefiklerden Bulgarların artık şımarıkça mutalebâtta bulunabilmeleri için ellerinde nokta-ı istinâd kalmayacaktır. İşin bundan ilerisi Balkan vakayininin alacağı şekle ve düvel-i muazzamanın inkişâf edecek vaziyetine bağlıdır.

Düvel-i muazzamanın hareket ve âmâli daima menâfi-i mütekailelerine ve aralarında kararlaştırmış olacakları tavîzâta bağılı olmakla beraber efkâr-ı umumiyyenin tesîrâtından vareste kalamazlar. Avrupa efkâr-ı umumiyyesi hele Londra matbuâtı pek sarîh ve alenî surette Balkan müttefiklerini ithama ve Bulgarların mezâlimini telîne başlamışlardır. Vaktiyle Bulgarlarla şürekâ-yı sâbıkasının medâyihîyle imlâ-yı sütun eden Paris gazeteleri bile tevfile kabiliyet göremiyor, yalnız nakl-i vakayîyle iktifâ mecbûriyetinde kalıyor ki Paris matbuâtındaki bu sükût dahi erbâbı indinde son derece manidardır. İşte bütün bu haller hakkımızda çok iyi alâmetlerdir; efkâr-ı umumiyyenin Balkanlılar aleyhine temayülünden azamî istifâdeler temîn etmek için siyâseten ve idâreten son derece itidâl-i dem ile hareket lazım geldiği gibi sâbık müttefiklerin şu veya bu tarafıyla uyuşmak husûsunda isticâlden dahi hiçbir faide mülâhaza eyleyemiyorum. O müttefikler daha dün bizim canımıza kasd etmişler idi. Şimdi birbirlerinin üzerine daha iyi hücum için yardımcıya ihtiyâçtan mütevellid davetlerine nazar-ı ehemmiyet atf etmek kadar gülünç iş olamaz; müteenni olalım ve unutmayalım ki sâbık müttefikler o mahûd himaye-i şimaliyyenin tesîr veya teşvîkiyle yine barışabilir, yahut barışmış görünüp tekrar bize musallat olabilir. Ordumuzun tehyât-ı fevkaladesi bu ihtimâlin hükümetçe nazar-ı dikkate alınmış olduğunu isbât eylediği gibi Balkan sahnesine yeni çıkan Romanya'nın dahi eski müttefiklerin lüzumundan fazla tevsiini katiyyen istemeyeceğine şübhe bırakmıyor. Romanya'nın harekât-ı ahîresi ve sevkiyâtı bizim için pek nâfidir; bizimle hiçbir hudud ve münâsebet-i siyâsiyyesi bulunmayan Romanya'nın emeli Bulgaristan'dan şimalen arazi almak ve müttefiklerin lüzumundan fazla tevsiine mani olmaktan ibârettir; Bulgaristan ne kadar darbelere dûçâr olursa ve tevsi eyleyemezse biz o kadar müstefid oluruz; şu nokta-ı nazardan menâfimiz Romanya ile müşterektir; binâenaleyh Romanya'nın harekât-ı askeriyesini nazar-ı memnuniyetle takîb etmekteyiz. Sırbistan ile Yunanistan'ın husûsan Yunanistan'ın bize göstermek istediği âsâr-ı teveccüh ve muhabbete gelince bunu ancak bize temîn edeceği tavizler ile ve kârlarla ölçebiliriz. Yunanistan Balkan ittihâdına girip sâirleriyle müştereken bize hücum ederek çok kârlar etti; şimdi o kârlardan bir kısmını iade etmeli ki muhtaç olduğu muavenet-i dostânemizi bî-dirig edelim. Asr-ı hazır Yunanîlerinin en mühim hassaları ticâretle iştiğâlleridir; Yunanîler âlem-i ticârette alış verişin nasıl cereyân eylediğini iyi bilirler. Mesele ahz ve itâ şeklini alacak gibi görünüyor; alış verişte dostluk olmaz derler; onlar bizden Bulgarlara husumet istiyorlar; buna mukâbil ne verecekler? Anlayalım kârlı çıkarsak hazırız; bu vadide göstereceğimiz dostluğun bir dükkancı tarafından müşteriye irae edilen dostâne tavır ve şekl-i resmîden asla farklı olmayacağına şüphe etmesinler.

İmzasız

İSTANBUL POSTASI - 37

Râyet-i Osmaniyye tekrar Edirne kılânda mevce-sâzdır; on aydır uğradığımız mütevâli felâketlerden sonra ilk defa temîn olunan şu saadet bîçâre milletin kalb-i mütehassirîne amîk bir inşirâh vermiş ve Osmanlılığı Avrupa haritasından silmek üzere akd-ı ittifâk eden düşmanların başımıza yağdırdıkları belâlara artık hâtîme çekmiştir. Her ne de olsa, her ne de denilse bugün bir ay akdem ki halimize nisbeten mukayese kabul etmez derecede mevkimiz iyidir. İnsanlar nik-bîn olmayınca yaşayamayacakları için uğradığımız mütevâli felâketlerden mütehassıl endişe-i tabiiyyeyi izâleye çalışıyorum ve madem ki bugün dünden çok iyi mevkiyeyiz; âtînin hazırlayacağı müşkilât-ı siyâsiyye ile şimdiden dūçâr-ı hüztin olmakta mana göremiyorum.

Balkanlıları ittifâk ettirip bizim başımıza musallat eden ve onların her türlü harekât ve tecâvüzâtını teshîl ve iğmaz eden kuvvetlerin Bulgaristan'a ne kadar dargın olsa bile bizim hayrımıza kolay kolay dönmeyeceğini anlamak zor bir iş değildir; Avrupa siyâsetini tahrîk eden bu cereyân sevkiyle Balkanlarda şimdi bozulmuş olan ittifâkın başka bir tarzla tekrar tevazun ve teşekkül etmesi dahi ihtimâlden hiç uzak bulunmuyor. Balkan hükûmâtının himâyet-i kadimeleri sayesinde böylece tekrar bir noktada içtimâî yani Osmanlılık aleyhinde velev muvakkaten olsun ikinci defa daha ittifâkı vârid-i hatır olduğu için şimdiye kadar aldığımız derslerden mütenebbih olup son derece müdebbir ve müteyakkız bulunmak lazım geliyor. Bu işin cihet-i harbîsidir; meselenin bir de cihet-i siyâsîsi var ki burada iş büsbütün nazikleşiyor ve Bâbiâli'nin bu vadide -alel-husus Edirne'nin işgâlinden sonra- fevkalade âsâr-ı kiyâset ve dirâyet göstermesi iktizâ ediyor. Balkan müttefikleriyle akd-i sulh şeraitini ihzâr husûsunu Avrupa düvel-i muazzamasına tevdi etmiş ve onların Londra suferâsı marifetiyle Londra'da ihzâr edilen sulh-ı mukarrerât-ı evveliyesine vaz-ı imza eylemiş olduğumuz için o mukarrerâtın Midye ve Enez hattına müteallik olan taahhüdâtını yine Avrupa devletlerine kabul ettirmeden tadîl eylemek müşkildir sanıyorum. İşte bu tadîl ve tavsiyye muvaffakiyet yani bir muahede-i sulhiyye ile terk olduğu halde Balkan vakayı-i ahîresi sayesinde bir hareket-i askeriye ile istirdâd edilen Edirne'nin eczâ-yı memâlik-i Osmaniyyeden olduğunu düvel-i muazzamaya tasdik ettirmek o kadar mühim ve nazik bir mesele-i siyâsiyye teşkil eyleyecektir ki bu vadide ihrâz-ı muvaffakiyet eden rücul-i siyâsiyi millet ebediyyen izâz edecektir. Hükümet-i hazıranın umur-ı hariciyesini idâre eden Sadrazam Paşa meslek-i siyâsîlerini böyle bir muvaffakiyet ile tetvîce muvaffak olurlarsa tarih-i Osmanîde son derece mühim bir nam bırakacaklardır; binâenaleyh bugün Edirne'nin işgâl-i askerî ile istirdâd olunmuş olmasından mütevellid saadet ve sürûrumuza bir de kariben Bâbiâli'nin temîn eyleyeceği muvaffakiyet-i siyâsiyye ümidini ilave edelim ve nik-bîn olmakta ısrar edelim.

Yunanistan ile aramızda cereyân eden müzâkerâtın dahi kariben tarafeynce makbul bir neticeye gireceğini umuyorum. Devlet-i Osmaniye ile Yunanistan'ın yek diğere karşı öteden beri düştüğü hataları o kadar çoktur ki bu hatalardan tarafeyn son derece mutazzır olagelmiş ve bunun artık tekrarından faide gelmeyeceğini anlamış olduğu için müteakbil ve girift olan menafi-i muhtelifemizi hiç şüphe yoktur ki iki taraf-ı rical-i hükümeti itidâl-i dem ile düşünüyor ve artık hissiyâta ve hayalâta kapılmaktan sarf-ı nazar eyliyor. Ancak bu sayede iki hükümet arasında münasebât-ı siyâsiyenin iadesi kabil olur, münasebât-ı siyâsiyyeyi takîb etmek üzere gayet mühim olan münasebât-ı iktisâdiyyemizin inkişâfâtı başlar. Fakat şurada bir noktayı söylemeden geçemeyeceğim:

Türkiye'nin en zayıf damarı ve hastalığı iktisâdiyyâtındaki zaafı ve bigâneliği ile terakkiyât-ı iktisâdiyyemizi sarsan uhûd-ı kadimesidir. Yunanîlerin bize karşı en müteveffuk ciheti bilakis terakkiyât-ı iktisâdiyyesidir, yani memleketimizdeki muamelât-ı ticâriyyenin bile kısm-ı mühimminin onlar elinde olmasıdır. Bu onların bir kuvvetidir, gıpta ederiz, fakat kendimizi de kurtarmak isteriz; işte bu nokta-ı nazarladır ki maddeten saha-ı iktisâdiyyâtımızda haiz-i kuvvet olan Yunanîlere bir de kapitülasyon kuvvetini ilave etmek kadar hata olamaz; onların bu salahiyetini hatta cüzî tevsi etmekle dahi inkişâfât-ı müstakbele-i iktisâdiyyemizi ebediyen makhum-ı akâmet eder ve mahv oluruz. Şu ciheti nazar-ı dikkatte tutulmasını hükümetimizden bekleriz.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1155, s. 242

İSTANBUL POSTASI - 38

Edirne'nin tekrar Osmanlılar eline geçmesinden mütevellid infialât Avrupa siyâsetini ve matbuâtını işgâl eyliyor; Türklerden mal kapmak için damen-der-meyan olanlar meyanına bir de Romanya iltihâk etti; bidayeten bizimle güya hem-emel görünen Romanya şimdi nağme-i ihtirâsını değiştirdi. Bulgaristan'ın şimal kısmına müsâdif araziden bir kısmını kendi memâlikine ilhâk için askerini silah altına alıp Sofya'ya doğru bilâ-müşkilât ilerlemekte iken Bulgarlarla hakiki harbe girişmeden ise uzlaşmağı daha münasib buldu ve bu muhârebe komedyasıyla karışık pazarlıkta Türklerin zararına hesap yürütmekte Romanya dahi tereddüd etmedi. Onun için Romanya bize karşı hayr-hâhâne bir ihtâr tarzında ve Avrupa devletlerine teblîgât-ı resmîye şeklinde Londra muahedesinin icrâ-yı ahkâmına riayet lüzumunu gösteriyor. Londra muahedesini ahkâmınca Enez ve

Midye hattının haricinde kalan Edirne Bulgaristan'a iade kılınmadığı takdirde Ulahlar ile Bulgarların kolay uzlaşamayacakları ve Balkanlarda sulhun teessüs eyleyemeyeceği anlaşılıyor. Balkanlıların son muharebât-ı hûn-rîzânesinin sahne-i musâlahası Bükreş olmak üzere intihâb olduğu zaman Balkan vakayininin yeni safahatında felâketlerimizi tertîb edenler tarafından Romanyalılara mühim rol verileceği istidlâl olunuyor idi. Şimdi iş kâmilen tezâhür eyliyor. Balkan ittihâdının uğradığı inhihal neticesi olarak Bulgarların tedîb olduğu hengâmda zavallı Türklerin biraz nefes almasını dahi istemeyenler bir yandan ortaya Romanyayı sevk edip eski müttefikler muharebesinin hitâmını tacîl ettirdikleri gibi diğer taraftan dahi güya Romanya lisânından sadır olurmuş gibi bizleri Londra muahedesinin infâz ahkâmına davete başladılar. Buradaki maksat gayet aşikârdır; teşvîkât-ı müessere ile Bükreş'te inikâd ettirilen muharibler Rumeli'nin mukasemesinde itilâf eyledikleri takdirde bit-tab Edirne'yi Londra mukaddemât-ı sulhiyye muahedesi mucibince Bulgaristan'da bırakacaklardır. O zaman Türklerin behemehal Avrupa'dan çıkmasını ve zayıf düşmesini tertîb edenlere dahi bir hakk-ı müdahale ihzâr olunacaktır. Derhal onlar bize dönüp güya Balkanlar sulh-ı umumîsi namına olarak Midye Enez hattına rücû lüzumu tebliğ edilecektir.

Son haftanın şunât-ı siyâsiyyesinden bu netaiç istidlâl olunur; Osmanlılık âlemine nasıl mahûd Balkan ittifâk-ı kerîhe ile müdhîş bir darbe indirilmiş ise o ittifâkın inhihâlinden istifâdemizi men etmek için dahi bu defa Romanya'ya bir rol oynatıp bize karşı tazyîkât ihzâr ediliyor. Bu tazyîkâtın ve ihzârâtın nerelerde pişip kurtarıldığını söylemek burada fazladır; bu hakikat-i elîmeyi çok defa tekrar eyledik; şimdi meselenin aleyhimizdeki tertîbâtın masdar-ı zuhûrunu tedkîkte değildir; bu tazyîkâtın ne derecelere kadar ileri götürülebileceğini tedkîk edip evvelce tedâbir ittihâzı lazımdır. Bu tedâbire hükümetin ala kadri'l-îmkan teşebbüs eylediğini alâim-i hariciyyeden anlıyoruz; mesela Yunanistan ile ihtilâfât-ı mevcûdeyi süratle hall edip Akdeniz'de iade-i serbesti etmeğe gayret olunuyor. Yunanistan vakayi-i ahîrede azamî istifâdeler temîn eylemiş olmaktan mütevellid gurun-ı bî-faideye kapılmaz da pek çok cihetlerde müşterek olan menafîmizi düşünürse bizden ziyâde hahişker-i itilâf olmalıdır. Son gelen haberler bu cihetten ziyâdesiyle ümid-bahşır. Balkanlılardan bize berren veya bahren hem-hudud olarak Bulgaristan'la Yunanistan kalmıştır; Bulgaristan'ın mezâlîmi ve Bulgar olmayanlar hakkında reva gördüğü tadîyâtı bizimle Yunanistan'ı aynı tehlike karşısında bıraktığı cihetle Yunanla aramızda iştirâk-ı menafîle beraber iştirâk-ı mehalik dahi meşhûd oluyor; binâenaleyh ahvâl ve müesserât fevkalade olmadığı takdirde Yunanistanla kariben iade-i münasebât olunacağını umuyorum, bu gaye hâsıl olduktan sonra Romanya'ya verilecek rolün ve yahut yeni bir Bulgar muhârebesinin ehemmiyeti pek ziyâde sükut eder.

Bâlâdaki safahat-ı siyâsiyyeyi takîb etmek ve bir gaye-i milliyeye doğru yürümele beraber Yunanistan'ın Avrupa efkâr-ı umumiyyesi muvacehesinde Bulgarlara karşı açtığı matbuât muhârebesinden istifâde etmek ve bu vadide ona yardım eylemek dahi son derece menafimize mutabık düşüyor. Şimdiki halde Yunanistanla olan bir üçüncü iştirâk-ı menafimiz dahi bu noktadadır; Yunanîler Bulgar mezâlimini sahaif-i matbuât-ı medeniyette ilan eyledikçe Balkan muhârebesinin mebdeindeki neşriyâtla Türklere çok iftiralar olunmuş olduğunu tasdik etmiş bulunuyorlar. Mazlûm kardeşleri kurtarmak veya neşr-i medeniyet etmek davalarının nasıl âmâl-ı istilâ-cüyâneler saklamış olduğunu Avrupa efkâr-ı umumiyyesi iyice anlasın; o zaman Avrupa mehafil-i siyâsiyyesinin birtakım hesabât-ı menfaat-kârâne ile verdiği kararlara ve aleyhimizdeki hükümlere mutlaka zaaf tari olur. Zira sıfat-ı resmiyyeyi haiz Avrupalılar ne de yapsalar gayr-i resmî Avrupalı halkın cereyân-ı efkârından kendini kâmilen kurtaramazlar. Balkan ve şark ve Türkiye meselesinin hallinde herkesten ziyâde Rusya âmâlinin nafiz olduğu şu zamanda yapılacak bir şey varsa o da kendimizi gayr-i resmî Avrupa'ya mümkün mertebe fazla tanıtmaktadır.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1156, s. 266

İSTANBUL POSTASI - 39

Ramazan geldi; ramazana mahsûs ananât dahi canlanıyor, fakat bu ananâtın hepsinde bir inhitât var ki o da iki senedir devam eden harbin netayiç-i meşûmesi olan mezayika-ı maddiyeden, sükut-ı iktisâdîden tevellüd eyliyor. İstanbul'un ramazana mahsûs bir başkalığı ve eşgâli var idi; şimdi onlardan kısmen mahrumuz. Bu mahrumiyetten iftar ziyafetleri ve hatta Bayazıt sergisi bile alâkadârdır; şu mahrumiyet-i muhtelifte içinde hatrât-ı salifemi tazelemek istedim; kendi tazelik zamanımın mahsûl-ı mesaisi olan ciltlere, yani "Servet-i Fünûn"un ilk senesindeki musahabe-i ramazaniyelere atf-ı nigah eyledim. Bunlarda iftardan da, Bayazıt sergisinden dahi bahs olunmuş imiş; aradan yirmi iki sene güzêrânından sonra iftara müteallik olan fıkrayı ber-vech-i âfî nakl eyliyorum. Kanun-ı tahavvülât ve tekemmülât bu iftar sofrasının kurulduğu daireyi dahi o zamandan beri sarsmış, o yerdeki sofraya birkaç sene sonra masaya tahavvül etmiş ve üzerine çatal ve bıçak dahi ilave kılınmış idi. Şu satırların hin-i intişârında yani bu senenin ramazanında ise sahib-i hane eski ananâtıyla asla taalluku olmayan bir muhit-i ecnebîde ramazanını geçiriyor. Yirmi iki sene evvel âfiye menkûl satırları bana yazdıran iftar sofrasında bulunduğum zaman o kâr-ı kadim

iftariyenin birgün gelip de sahib-i tabiat-perveri tarafından Avrupa'nın en mamûr ve mütemeddün bir şehrinde kurulacağını bana söylese idiler acaba ne der idim. İşte bunlar tahavvül ve tekemmül kanununu isbât eden tecelli-yâttır ki insana dünyada "Olmaz, olmaz." dedirir:

[İftar ettiğimiz yer gayetle şâyân-ı hürmet bir zatın hanesi idi. Burada İstanbul'un eski kibarları nezdinde cari tarz-ı taamı görerek pek müstefid oldum. Zira misafiri olduğumuz zat memleketimizin en kibarlarındandı. Hele işin hıfz-ı sıhhate, tab-ı selime muvaffakatını teslim ile daha ziyâde memnun kaldım, yani o akşam ki gördüğümü tetkîkâtımı icrâ için lazım gelse ertesi akşama kadar daha oruçta devam fedakârlığı ederdim. Merakınız artıyor değil mi? İşte vaktiyle İstanbul'un ehl-i zevk olan kibarları böyle ramazan geçirmiş.

Mazi yadigarını, yine görebilmek şâyân-ı ehemmiyet değil midir? Ehemmiyeti anladık ama tarz-ı taamı anlatmalı diyorsunuz değil mi? Evvela gittiğimiz yeri zikr etmeyeceğim, sade diyeceğim ki İstanbul'un uzakça sayfiyyelerinden birinde idi. Oturduğumuz odanın pencereleri yeni tomurcuklanmağa başlamış ağaçların üstünden denize nazır idi. Odanın üç cephesi de evvel zaman kârı minder ile işgâl olunmuş, yere yayılı halının üstüne ortalık yere bir büyük sarı mangal konulmuş sâir misafirlerle beraber ben de o minderin boyuna sıralanmış idik.

Sıra ile saate bakıyor top zamanına kalan dakikaları sayıyorduk, dakikalar azaldıkça ben ev sahibinin sofraya davet sözünü sabırsızlıkla bekliyordum. Bir de bu aralık kapının perdesi açıldı. Kolu üstüne bir yığın havlu almış bir hademe içeri girdi, arkası sırada bir legen ibrikli var idi. Birinci hademe herkesin önüne bir ufak sofraya yayıyor. Bir havlu veriyor, ikinci ise legen ibriği takdîm ederek el yıkıyor idi. Havlunun vücûdunu el yıkamağla buldum ama henüz ufak sofralara mana veremiyordum. İki hizmetkâr, ifâ-yı vazife ile dışarı çıktıklarını müteakib tekrar gelmediler. Arkaları sıra birkaç uşak daha var idi. Herkesin elinde ne var biliyor musunuz? Ufak birer tepsi, içinde mini mini bir kase ile iftarlık! Yerden kımıldanmadan atâlet-güsterâne taam edişe ne dersiniz? Halbuki acele etmeyiniz, taam etmeyeceğiz, kavaid-i hıfz-ı sıhhayı icrâ eyleyeceğiz.

Önümüze vaz edilen tepsilerden benimkine müdekkikâne bir nazar atf ettim. Mini mini kâsenin yanında her neyden fakat azar azar iftariye ile bir fincan zezem-i şerif ve bir de vehleten anlayamadığım bir şey var idi, vehleten anlayamadığım şey limon idi ki yarım olarak temiz salaşbura bağlanmış, üst tarafına salaşburun büzmesinden bir demet yapılmış idi, çekirdekleri ile yemek yiyenleri izâç etmekten men maksadıyla böyle eli ayağı bağlanmış olan limonun heyet-i mecmuası uzaktan adeta üst üste birkaç mecdiye ile çâriyekin kümelenmesinden müteşekkil ve salaşbure bağlanmış "diş kirasına" benziyordu. Binâenaleyh hükm ettim ki kümeciklerin ne olduğuna vâkıf olmayanlar ilk defada bir parçacık olsun yürek çarpıntısına uğrarlar!

Top sadasını müteakip tepsideki etime dahi bizim hücum-ı şikem-perverânemize uğradı! Fakat bu kadarla açlığın önüne gelmek kabil mi? Acaba kase yerine yemek tabakları gelecek de atâlet-güsterâne karın doyurmakta devam edecek mi mülâhazasında bulunurken kapıdan leğen ibrik tekrar zuhûr etmesin mi? Anladım bazı yerlerde elan cârfi olduğu üzere iftar ile taam arasına “keyfperestlik” fasılası verilecek, ondan sonra da edâ-yı salât kılınacaktır. Leğeri ibriği havlu ve tepsi toplayan adam takip etti, daha arkadan kahve ve sigara takdim olundu.

Sigara keyfine tâbi olmadığım için tarz-ı iftarı mülâhaza ettim, çok kibarâne buldum. Kibarlarımız nezdinde eski âdâtımızın metrukiyetine hayıflandım. Artık bundan sonra “ehl-i keyf”in çubuk ve sigara tellendirmesini itmam ile namazları kılıp taam sofrasına geçtiğimizi söylemeğe lüzum yok değil mi? Taam sofrası da yere kurulmuş idi. Ellerimizden başka çatalımız, kaşığımız yok idi. Hatta sofraya havlusunu bile tepsi etrafında daire resm etmiş dolanı ve yekpare idi.]

İmzasız

SF. c.45, nr. 1157, s. 290

İSTANBUL POSTASI - 40

İki ay sonra tam iki sene olacak ki bütün faaliyet-i Osmaniyye müdafa-ı vatana, üzerimize hücum eden düşmanlarla, pençeleşmeğe masrûftur. Memleketin en kavi ve en güzîde evlatları hâk-i vatani müdafa için silah altında ezildi. Milletlerin neşv ü nemâsını temîn eden inkişâfât-ı iktisâdiyye müdhiş bir tevakkufa uğradı. Milletin kuvve-i hayatiyyesi böyle darbelere uğrarken kabil-i istifâde olan bütün tasarrufiyât-ı milliye cenk ü cidal uğrunda feda edilmiş ve pek çok borçlara girilmiştir. Bu müdhiş rahnelerle natüvan kalan mader-i vatani kurtarmak ve onu taze ve kavi hayata doğru sevk edebilmek için evvela hal-i harpten mütevellid takalüssâtın kesilmesi yani muharib vaziyetinin hitâma ermesi lazımdır. Bu natüvani içinde pür ızdırab kalan sade biz değiliz; otuz seneden beri beslediği âmâl-i istilâ-cüyânesine aşırı bir cereyân vermiş olduğu için galib iken mağlûb kalan Bulgaristan belki bizden ziyâde rahnedardır. İşte bundan dolayıdır ki Avrupa mahkeme-i siyâsiyatında onun müdafi ve hamisi olan şimal kuvveti son haftalar zarfında elinden gelen bütün tesîrâtı sarf eyledi; evvel emirde sabık müttetikler arasında Bükreş'te sulh yaptırdı; onları barıştırdı. Sonra her birinin kendini toplaması ve tahammüllerinin fevkindeki mesarif-i harbiyye-i yevmiyyeden kurtulmaları ile seferberliklere hitâm vermelerini istedi. Bulgaristan mahkemedeki dayısının himayet ve muhafazasından emin olarak Edirne için bizimle iştigâlden sarf-ı nazar etti, askerini dağıtıyor. Sırbistan ile Yunanistan'ın dahi aynı tarikten gideceği şübheden varestedir. Şu

halde iki hafta evvel yazdığımız bir “söz” mübeddel hakikat oluyor. Yani Balkanlardaki müttefiklerin muharebâtını heman itfa ettirdikten sonra şark ve Türkiye mesailinde Rusya’nın hatırnüvâzı kesilmiş olan Avrupa, “sulh ve müsâlemet-i umumiyye” namına bize teveccüh edecek ve: “İşte görüyorsunuz ya, artık hiçbir tarafta müheyyâ-yı ateş silah kalmamıştır; siz de evvelce Londra’da mukaddemât-ı sulhiyyeyi imzalamış idiniz, artık harp bitti, biz de rahat eyleyeceğiz.” diyecekler. Yani bilhassa Osmanlılık aleyhine geçen sene Balkan’da kurdurulmuş olan ittifâk-ı mahûdun infilâkından hakkıyla istifâdemize meydan verilmek istenilmeyecektir.

Ancak bu emel ve maksadladır ki Bükreş musâlahasının ferdasında düvel-i muazzama Bâbîâli’yi Midye Enez hattına rücu davet eyledi? Kendilerine daha kuvvetli bir hakk-ı müdahale vermek emeliyledir ki Bulgaristan’ı terk-i silaha sevk ettiler. Vakıa Bulgaristan için terk-i silahtan başka çâre yok idi. Bizimle yeniden muhârebeye takati kalmamış idi. Onun hamileri hiçbir zaman takatsiz Bulgaristan’ı bizimle muhârebe ettirmezler. Mağlûbiyetimiz memûl olmadıkça bize silah çekirtmezler. Nasıl Romanya’nın hücumuna karşı müdafasız durmakla Bulgaristan asgarî zararla kendini kurtarırsa şimdi de güya Avrupa’ya itaat ederek terk-i silah etmekle düvel-i muazzamanın bizim aleyhimizde icrâ-yı tazyîkâtına kapı hazırlıyor. Bunların kaffesi danışıklı döğüştür. Bütün harekâtın ve efâlin zımında Balkan hükûmâtını sıyânet ve bizi tazyîk ve fedadan başka bir hüküm mündemiç değildir. Artık bu hakikat-ı elîmeye iman edelim, edelim de etrafımızı ihata etmiş olan âmâl-i hasmâne içinde mevcûdiyetimizi kurtarmak için son derece çalışalım. Türklüğe ve müslümanlığa karşı Slav teşvîkâtıyla Avrupa’da hâsıl olmuş olan siyâsî bir cereyân-ı kahirâne vardır. Bu öyle zannolunduğu gibi mezhep farkından unsur-ı adavetinden mütehassıl değildir; Avrupa menafi-i siyâsiyesinin son senelerdeki teceliyât-ı ahîresi icabından olarak şarkta ve Türkiye’de Rus politikasının tercîh olunmuş olmasından mütevellid bir felâkettir. Slav politikası bizim aleyhimizde olduğu için Avrupa’nın harekât-ı umumiyyesinde dahi aynı şekl-i meşhûd olur. Yoksa Avrupa’yı teşkil eden büyük milletler siyâsiyât-ı umumiyyesinde mezhep farklarını görece kadar mail-i taassub değildir. Bundan elli sene akdem Rusların Türkiye’ye hücumlarını men eden ve bizim yardımımıza gelen Fransa ile İngiltere şübhe yok ki o zaman, yani yarım asır evvel şimdiden çok ziyâde mutaassıb idi; o vakit mezhep ve ırk farklarını görmediler de şimdi mi taassub-kâr olacaklar? Hayır? Elli sene akdem Avrupa tecelliyât-ı siyâsiyesi Rusya siyâsetinin aleyhdârı idi; şimdi ise menafi-i umumiyyeleri o siyâsete tarafdar olmağla bize hasm olmuştur. Hakikat budur; Avrupa’yı ithâm etmeyelim, zira biz Avrupasız yaşamayız; eğer kurtulacak isek yine onun muavenet-i ilmiyye ve maddiyye ve iktisâdiyyesi ile halas olacağız.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1158, s. 314

İSTANBUL POSTASI - 41

İngiltere hariciye nazırı lisânından aleyhimize isdâr olunan tehdîdât düvel-i muazzamanın hükümet-i Osmaniyyeyi Edirne'den çıkmağa ve Enez Midye hattına rücuâ davet husûsundaki mahûd şifahî notasının bir kuvve-i teyîdiyyesi olduğunda şübhe yoktur. Şimdi bir hafta var ki âlem-i siyâsiyâta bir sükut ve sükunet var ki dîr-endiş olanlar bu halden müsterih kalamazlar. Diğer taraftan Bulgaristan askerini terhîste devam ediyor; devletlere verdiği notada Edirne meselesinin düvel-i muazzamaya müteallik bir mesele olduğunu beyân ile Londra muahedesi ahkâmının icrâ ettirilmesini onlardan istihâm ediyor; geçen haftada yazdığım gibi bütün bu harekâta danışıklı döğüş manzarası vardır. Balkanlarda bütün hükümetler akd-i sulh etmişlerdir; askerleri yerlerine köylerine gönderiyor; seferber halde yalnız biz kalıyoruz. Bizim vaziyetimiz Avrupa sulh-ı umumisini ve devletlerin nezareti altında imzalanmış olan Londra musâlahanamesini ihlâl eder gibi görüldüğü için Bâbîâlî'ye verilen şifahî nota ahkâmını İngiltere hariciye nazırı lisânından teyîd ettirdikten sonra devletlerin aleyhimizde harekât ve tedâbirde devam eyleyecekleri revîş-i halden istidlâl olunuyor. İşte bundan dolaydır ki bir haftadır saha-ı siyâsiyyede devam eden sükun ve sükutu fâl-i hayr addeylemiyorum. Şark meselesinde Rusya emelini meslek ittihâz eden Avrupa siyâsetinin Osmanlılık ve Türkiye aleyhindeki bî-rahmane muamelâtına henüz nihayet verilmemiştir diye endişe eyliyorum. Şarkta Rusya'nın âmâl-i kakhârânesini tatbîk ettirmekte mahzûr görmeyen Avrupa düvel-i muazzaması acaba Osmanlıların Edirne meselesinde ittihâz eyleyecekleri metanet ve fedakârî politikasına ne mukabele edeceğiz? Yani bizi ne ile tazyîk edecekler? Bize karşı müsmir bir vasıta-ı tazyîkiyye vardır ki o da Avrupa'nın kendi namına Rusya'yı tevkîl ile bize teslîf etmesidir. Eğer âlem-i medeniyet menafî ve müvâzenet-i siyâsiyyesi namına bu medeniyet-şikenliği de ihtiyâr ederse o zaman hukuk-ı medeniyet ve adalet-i beynel-milel namına hukuk kitaplarında yazılmış olan az ve çok satırların dahi silinmiş olduğuna hüküm etmek lazım gelir; bir diyecek kalmaz.

Tazyîkât-ı maliyeye gelince bu dahi pek müdhiş ve vahim bir tedbirdir, fakat İslav kara kuşunu başımıza musallat etmek kadar ani bir belâ değildir. Tazyîkât-ı maliye ne kadar şedid olsa bile uzun yani hiç olmazsa bir sene daha devam etmeden Sir Edward Grey'in nutkunda bahs eylediği sefalet-i iktisâdiyyeyi tevlîd edemez. Memleket zaten müzâyıkaya alışık olduktan maada resmi bankaların bizden yardımı kesmelerine mukâbil biz yine murabahacı nevinden bankerler arar ve onlara verecek, satacak mal ve irad buluruz. Şu halde Trakya, Edirne meselesinin Bulgaristan lehine halli belki Rusya'yı başımıza teslîf etmek ve bu teslîfe evvel emirde bizi dahi terk-i silaha davet ile başlattırmak tehlikesinde görüyorum. Avrupa bu tehlikeli oyuna girdiği takdirde tazyîkât-ı müşterekeden bekledikleri neticenin çıkmayacağına kanaat ediyorum demek daha beklemek lazım...

Saha-ı siyâsette hüküm-ferma olan sükut ve sükunetin neticesine intizâr edelim; kabineler beyrinde şu aralık devam ettiğinden şüphe olmayan muhaberat ve muhaverattan çıkacak kararı bekleyelim.

Siyâsi facialarla dedikoduların uzun sürmesi malûm bir şeydir. Biz zaten aceleye alışık olmayan bir kavmiz. Aceleye şeytan karışır der. İyi iş altı ayda çıkar diye iddia eyleriz. Hele bu aylara bir de ramazan karışması ile mutlaka mühlet yedi ay olur. Zira ramazanı itiyâdât-ı sakime ve elîme ile mah-ı gufran olmaktan çoktan çıkardık, onu bir mah-ı atâlet ve rehavet yaptık. Bütün felâketlerimizin sebab-i yegânesi umumî itiyât-ı âtilânemiz olduğuna nazaran buna bir de ramazan ihmalini ilave etmekle kainatın harekât-ı faalâne ve sâiyânesine on ikide bir raddesinde bir iskonto vaz ediyoruz. Yani müslüman ve alel-husus Türk ve hele İstanbullu olmakla sâir akvâmdan on ikide bir yani tam tabir-i sarrafi ile yüzde sekiz buçuk az çalışıyor ve az mahsûl veriyoruz. Saire nisbeten yüzde sekiz buçuk az çalışan kavim mesaisinde semere görmek değil, borcuna bile faiz veremez. Şimdi bir düşünün, zaten tenbel ve âtil iken bir de mah-ı ibadet ve gufrân olan ramazanı kendi meyl-i âtilânemize uydurmuş olmağla nasıl bir zarar-ı idarî ve iktisâdîde puyânız? Uyanalım! Gözümüzü açalım, âlem çalışır yürür ve koşarken biz meskenet ve atâlette ve sıyâm halidir diye mürâyâne bir rehâvette devam eyledikçe katiyyen mahkûm-ı helâkız!

İmzasız

SF. c.45, nr. 1159, s. 338

İSTANBUL POSTASI - 42

Ramazanı mah-ı gufrân olmak üzere tanıdığımız halde bunu itiyâdât-ı sakime ve temâyülât-ı ten-perverânemiz sevkiyle mah-ı atâlet yapmış olmaktan mütevellid zarar ve tekâsîri hafta yazmış idim. Halbuki ramazan-ı mübarekteki atâlet ve rehavetimize bir kusur daha ilave ederiz ki o da büyük miyasta mürailiktir. Mah-ı sıyam diye elde tesbîh sokaklarda sallanmağa çıkanların kısm-ı külli karnını tuka basa doyurmuş olduğu halde kendisine iman tiryakisi süsü vermiş olmağla vazife-i ibadeti ifâ eyliyorum zanneder. Şu mürailiğin nasıl günâh-ı kebâirden olduğunu tarife hacet yoktur; fakat nasılsa riyakârlık günâhını en ziyâde ramazanda irtikab ederiz. Bu riyâ-yı müstekrihin size bir misalini hikaye edeceğim; hikayem bazı gazetelerin verdikleri ünvan mucibince evvel zamana, o mahûd devr-i istibdâda râcidir.

Yine ramazanda idi; Servet-i Fünûn bir makâlesinden dolayı tatil olunmuş ve ben de ihtilâlci olarak taht-ı muhâkemeye alınmış idim. Mahkeme men-i mukâkeme kararı verdiği halde saray bir türlü bu karara kulak asmıyor, susakalıyor idi. Kararı sem-i padişaha duyurmak için o günlerde sıra ile saraya gidiyor, gazetenin perçe-i gazablarından kurtarılmasına çabalıyordum. Müracaat eylediğim zevat sırasında ilk baş mabenyciye baş vurmuş idim. İftara kalktık; daha doğrusu dışarda ben beklerken akşam olmuş sofraya kurulmuş idi; şuradan buradan ... zevat iftar için zuhûr eyliyor idi; bu daireye beni davet eden hayır-hâh bir dostum ile birlikte bir köşeye büzülmüş idim; memurîn-i kirâmı gözden geçiriyor, piş-gâhımda devam eden envâ-ı taamı ve temelluku seyr eyliyordum. Ağalarda bir faaliyet ve telaş hâsıl oldu; ihtirâm-kârâne bir vaziyet aldılar, sıralandılar. Odadan iri mükellef sarığıyla, geniş binişiyile ulemâdan beyaz sakallı bir zat geldi; baş mabeynci beyin odada olmasına rağmen en mutena divâna bu zatı oturtular. Yanımdaki arkadaşımdan sordum; kibriyâ-yı ulemâdan bir mühim zat imiş; Şimdi burada isim vermek abes olur.

Birinci sofraya, ikinci sofraya hazır idi; baş mabeynci dahi siyeh renk sakalıyla huzurdan geldi. ortalığa ramazan selamı vererek taam sofrasının mevki-i riyâsetine doğru yürüdü, ulemâdan zatla son derece ihtirâmla konuşuyor ve diğer taraftan:

-Leğen ibrik!

emrini veriyor idi. Leğen ve ibrikler sıra ile büyük odanın medhalinde uzun bir aralıkta duruyor idi; her birisine ikişer uşak seyirttiler. Leğen ve ibrikleri beyaz ve sarı renkli olanlarını yakaladılar. Beyazlardan pek mükellef leğen ile ibriği hâmilan futeli bir ağa ulemâdan zatın yanına takarrüb eyledi; ben de kapının arasında bakıyordum. O zat-ı şerif hafif sada ile sordu:

-Gümüş mü?

Ağa, hürmet-kârâne baş sallamakla evet cevabını verdi; o zaman âlim riyakâr eliyle bir işaret-i redd verdi, mütevaziâne tavırla sarı leğenlerden birini çağırdı. Ben vehleten anlayamadım. Arkadaşıma sordum.

-Bu nedir?

-Gümüş zi-kiymettir; onun istimâli mekrûhdur!

dedi. Çehresi mübarek, sarığı mükellef esvâbı heybetli olan, sahib-i ilm ve fakihin mahviyyet, sadeği-i mesleğine hayran kaldım.

Hayretim on kat, belki yüz kat oldu; fakat ekâbir-i ulemâdan olan o zatın lehine değil idi; zira iftara otururken gümüş ibrikle el yıkamağı mekrûh addeden sarıklı efendi iftar hitamında

kendisine gizlice uzatılan içi altın dolu bir kîseyi kabûlde hiç mekrûhiyet görmemiş; beytül-mâl-i müslimînden isrâfen ortalığa dağıtılan altınları der-cîb etmekte tereddüd eylememiş idi.

O zaman ben şu dairede daha ziyâde temdîd-i tevakkuf ile baş mabeynci beyden başıma gelen belânın defini çâre istemekten sarf-ı nazar eyledim; Servet-i Fünûn'u daima casuslar tehâciminden siyânet eden diğerk bir mabeynci beyin odasına ilticâ eyledim; sarayın bu durum dairesinde kâin odada debdebe ve tekellûf yok idi; fakat orada mürailik dahi heman mefkûd idi; o küçük mabeynci bir büyük cesâret daha gösterdi; Servet-i Fünûn'u uğradığı felâketten kurtardı.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1160, s. 262

İSTANBUL POSTASI - 43

Bayram! Ramazanın sonlarına doğru, ibtidâlarında başlayan atâlet daha ziyâdeleşir. İnsanlar herşeye alışır. Hele keyf ve zevklerini, ten-perverliklerini okşayan şeylerle daha çabuk ülfet ve ünsiyet peyda ediverirler. Ramazan girdi de İstanbul'un hayat-ı faalânesine bir durgunluk geldi mi, gündüzler-mevsimin, tabiatın, devr-i arzın tesîriyle değil, itiyâdâtın sevkiyle kısaldı mı, geceler de âşıkların derdiyle şeb-i yeldânın bir yıl kadar uzaması kabilinden değil, tiyatroların, kahvehanelerin, sinematografların erbâb-ı keyfe gece sefasını tehiyye etmesi sebebiyle- uzaldı mı, artık sabahları muayyen bir saatte başlayan, akşamları yine muayyen bir saatte hitam verilen meşâgil-i yevmiyyeye de muvakkâten vedâ edilir. Faaliyet-i insaniyyenin birinci şartı sabahları erken kalkmak imiş. Bilmem hangi Amerikalı milyardere, belki Lahey'de sulh ve müsalemet sarayını mükellef ve muhteşem bir surette inşâ ettirmek için kîsenin ağzını açan, elli milyon frank veya daha ziyâde bir para sarf eden Carneci'ye mi sormuşlar ve demişler ki: Bu azîm serveti nasıl istihsâl edebildiniz?

Milyarder bilâ-tereddüd şöyle cevap vermiş:

-Sabahları erken kalkmakla...

Ramazan hayatıyla, bu milyarderin fikrine göre, servet ve yesârın bize vedâ etmesi lazım gelecek... Çünkü ramazanda erken kalkanların adedi pek az. Hatta bu itiyâdını tebdîl etmeyenlerden bir kısmı erken kalksa da erken sokağa çıkmaktan ya muhteriz, -Bana oruç tutmuyor demesinler, diye...- yahut buna lüzum görmüyor... Nereye gitsin? Memur ise devair-i hükümet kapıları öğleden evvel açılmadığı için serseriyâne sokaklarda mı dolaşsın? İş güc sahibi ise yine işin başına gitmek

için isticâl göstermez, göreceği adamları bulamaz, göremez.. Esnaf ise öğleye kadar sinek avlar... Malum ki bu hal ramazanda İstanbul'un islam muhitinde görülür...

Bayrama yakın çarşıda, pazarda erkence bir faaliyet başlar, buna mukâbil iş güç tavsar. Dairede işleri olanlar bilirler ki alacakları cevap şudur: “Şurada bayrama iki üç gün kaldı. Bu işi bayram ertesine mecbûren bırakacağız!”

Bayram ertesine! Devairdeki işler olsun yahut umur-ı mühimme-i zatiyye olsun, ramazan sonralarına doğru, itiyâdın sevkiyle ve ramazan hayatının hâsıl ettiği ten-perverlikle heman ünsiyyet ve ülfet edilmiş olması sebebiyle “Bayram ertesine!” düsturu herkesin mahbûb-ı kalbi olan programı olur... Her senenin ramazanında görülen bu hal ile zamanenin hali arasında bir müşâbihet var...

Bilmem, buna dikkat edilmiş midir? Gazetelerin makâlelerine, muharrirlerin mütâlaalarına bakılırsa bir nokta nazar-ı dikkate çarpıyor. Harp ertesinde, musâlaha-ı katiyyenin ferdasında ne yapacağız? Suali birçok taraflardan işidiliyor. Bu sual üzerine binâ-yı muhekemât ediliyor... Öyle ki birçok mühim işlerimizi Balkan harbinin henüz üzerimize, azmimize göre tesviye edilmesine ve bir netice-i katiyyeye iktirân ettirilmesine intizâr ettiğimiz meselelerin hall ve faslına talîk ediyoruz...

Harp ertesinde, sulh ertesinde faaliyete hazırlanıyoruz.

Islahat herkesin dilinde geziyor... İsteyen bunu, “Dervişin fikri ne ise zikri de odur.” diye tefsîr etsin. Dileyen de kalbimizdeki, fikrimizdeki ne ise emelimiz neden ibaret ise lisânımızdaki de odur diye izâh eylesin... Ramazan atâleti gibi muvakkat bir atâletten kurtulduktan sonra, faaliyet-i mutademizi alacağımız gibi, harp ve sulh meselesini de manevî-i zamirimize, arzû-yı kalbimize göre hall ve tesviye ettikten sonra dört elle ıslahata sarılacağız... Hatta şimdiden bütün ümidlerimizi rabt ettiğimiz Asya-yı Osmanîye nazarlarımızı tevcîh ediyoruz. Acaba bu husûsta Avrupalılar bizden daha evvel davranmadılar mı? Öyle görünüyor. Çünkü Asya-yı Osmanîde şimendüfer sermayelerini, şimendüfer imtiyâzlarını tanzîm ile bir müddettir, pek meşgûl bulunuyorlar. Biz ise çâr u nâçâr onlara mümaşâtkarız... Çünkü ıslahat deyince, Napolyon'un “Harb için ne lazım?” sualine verdiği cevap gibi evvela para, sâniyen para, salisen paraya muhtacız... Bu da biz de yok. O halde bayram ertesinde de, harp ertesinde de bütün ümidler, müzakere olunduğu, akdi mecbûrî ve zarurî bulunduğu söylenen büyük istikrâza merbût...

İmzasız

İSTANBUL POSTASI - 44

Bu hafta, İstanbul bir şenlikli gün yaşadı. Osmanlı murahhaslarıyla Bulgaristan murahhaslarının Bâbiâlf'de hariciye nezareti dairesinde müzâkerât-ı sulhiyyeye ibtidâr etmek üzere ilk içtimâilerini akd edecekleri günü cilve-i tali olmak üzere, İstanbul ahâlisi şenlikle karşılaşmış gibi görüldü. Pazar ertesi günü İstanbul Konferansı müzâkerâtını küşad edecek idi. Pazar günü sabahleyin erkenden İstanbul içinde bir hay ve huy şevk ve meserret başladı. "Gazi Hamidiye geliyor, kahraman Rauf geliyor." diye hazırlananlar pek çok idi. "Hamidiye" millet-i Osmaniyyeye, Balkan harb-i ahîri esnasında teslîl-bahş olmuş, en acı günlerde birçokları, Hamidiye'nin Bahr-i Sefid'deki cevelânıyla tahfff-i âlâm eylemiş idi. Bu gibi vakalar, milletlerin tarihinde, o millet için unutulmaz bir hatıra teşkil eder; Hamidiye'nin icrâatı da bir "Dasîtân-ı Zafer" yerine geçmiştir.

Şeci zabitleriyle bu cesur gemi karşılandıktan sonra herkes moda yarışlarına şitaban oldu. Zat-ı şahane, veliahd-ı saltanat, rükublarına mahsûs Ertuğrul ve İstanbul vapurlarıyla, Moda koyunda ve koyun hilali andıracak surette bir kavis teşkil eden sahilinde toplanan güzide halka yarışta da ser-tac olmuşlardı. Akşama kadar yarışlar, zevk ve neşât içinde, müsabakaların kalblerde pek tabii olarak hâsıl ettiği tatlı heyecanlarla devam etti. Gece buraları müstağrak-i nur oldu. Gece yarısından sonraya kadar ahenk-i tarab devam etti. Sanki ertesi günün sabahı bir ferah ve inbisât ile karşılanmak istenildi.

Bu şenlikli gütün ertesinde gazetelerden birinde şu satırları okuyorduk:

Bir millet için en müşkil sıralarda, en telaşlı demlerde hayat-ı umumiyyesini haleldâr etmemek azme delâlet eder. Bir şahıs için de böyle... Bir insanın saadetli demleri olduğu gibi, kederli zamanları da bulunabilir. Kederli, müşkil ve zıyk zamanında azim ve metanetini muhafaza edemeyen, her türlü teşebbüsâtına, efâl-i hayatiyyesine, vezaif ve meşâgiline, kederi düşüncesi saikasıyla hâle ve noksan getiren kendini yese kaptıran bir adam, kendi kendisinin çukurunu -yine kendisi- bir kat daha derin kazmış, bozulan iki üç işi ise, meyûsâne tekâsülü, heyecan ve telaşıyla diğer işlerini de harap etmiş, kendini doğru düşünemez, iş göremez, teşebbüs ve faaliyete kadir olamaz bir hale getirmiş olur ki sonu büsbütün sefalettir, perişanîdir. Bir millet için de, ne kadar müşkilâta hedef olsa, azim ve metanetini zerrece haleldâr etmemek, istikbâli hakkında bedbînlikten kendini kurtarmak, istikbâle doğru sebât-kârâne -fakat felâketlerini ihzâr eden kusurları her ne ise bunları tashîh etmek ve mazi ve halden mütenebbih olup istikbâlini ona göre tanzîme çalışmak şartıyla- yürümek iktizâ eder. Kendi kendine darbe urmamış olmak için böyle lazımdır... Şu fikir ve kanaat üzerine "Kayık yarışlarının şimdi sırası mı idi, Balkan harbinin netayicinden henüz tamamiyle kurtulamadık, Bulgarlar inad ve ısrar gösterirler de metalib-i muhukkamızı tasdik

etmezlerse kendimize bir hatt-ı hareket bulacağız, sulh ve müsâlemeti müstekar görmedikçe para vermeyen Avrupa'ya meram anlatmağa çalışacağız, bu mühim meşgalelerden şan ve şerefle çıkalım, sonra kayık yarışları da yapalım, bayram da edelim...” yolunda idâre-i kelim ve serd-i muhakemât etmekten uzağız. Nasıl ki bir insanın bir taraftan müşkilâta uğramakla, diğer cihetten mesai ve meşagil-i sâire-i hayatiyyesine sekte getirmemesi lazım geldiğine kani isek öyle de bir milletin de hayat-ı umumiyyesini muhafaza etmesi, hatta muhârebe zamanında da, içtimaiyât ve iktisâdiyâtına müteallik mesail-i mühimmeyi asla ihmale uğratmaması lüzumuna kailiz. Bulgar murahhaslarının İstanbul'a gelmeleri ve Osmanlı murahhaslarıyla bugün müzâkerât-ı sulhiyyeye ibtidar etmeleri mukarrer iken yevm-i müzakerenin arefesinde Moda kayık yarışları gibi padişahın, şehzadelerin, rical-i hükümetin, İstanbul'un, kadın ve erkek birçok güzîde halkının iştirakiyle ve Hamidiye'nin huzuruyla tertîb edilen bir şenlik günü, Sofya'dan İstanbul'a müzakerât-ı sulhiyyeye gelen zevata, Osmanlıların azim ve metanetini, yani kendilerine güvenmekte olduklarını ve bunun derecesini ima ve irae etmek gibi bir nükteyi de ihtiva eyliyor mu idi?...

Balkan muhârebesinin hesabât-ı katiyyesini ruyet edeceğimiz sırada azim ve metanete muhtacız. Burası doğru... Bu hesabı kat ettikten sonra saha-ı istikbâle, metin adımlarla yürümeliyiz, buna da diyecek yok... İlan-ı meşrutiyette, yine böyle bir azim yine böyle metanetle istikbâle teveccüh etmiş idik... Ne çâre ki yanlış hatveler bizi ileriye götürmedi... Şimdi atacağımız adımı ne tarafa ve nasıl atacağımızı bilerek öyle yürümeliyiz ki düşüp kalkmadan semt-i maksuda doğru şedd-i merahlil edebilelim...

Hükümet-i Osmaniyye murahhaslarıyla Bulgaristan murahhasları arasındaki müzakerât çok devam edecek mi? İki tarafça şayan-ı kabul bir neticeye iktirân edebilecek mi?... İşte şimdi İstanbul'un düşüncesi de bu. Yalnız İstanbul'un mu? Bütün Avrupa bu noktaya atf-ı nazar-ı dikkat etmiş, bekliyor... Fakat Avrupalılar intizâr zamanlarını da boş geçirmezler... Bunu da bilelim. Eğer bize karşı “Çabuk şu işinizi de bitiriniz. Paralar hazır!” vazında bulunuyorlarsa bu da bizim için ihmal olunacak vazlardan değildir... İşimizi ona göre tutalım.

Kadri

SF. c.45, nr. 1162, s. 410

İSTANBUL POSTASI - 45

Rusya'daki dindaşlarımızın terakkiyât-ı içtimaiyye ve iktisâdiyyesi bugünlerde matbuât-ı Osmaniyyeyi işgâl ediyor. Bu meşgûliyet ahîren Mahmut Esat Efendi hazretlerinin Rusya'da vukû bulan bir cevelân-ı tetkik ve tettebbûundan tevellüd eyledi. Rusya'dan ve Rusya müslümanlarından bahs olunca bunu gayet dikkat ve itina ile dinlemek lüzumunu tekrara hacet yoktur, Rusya'nın mevcûdiyet-i Osmaniyyeyi iki asırdan beri elîm surette tazyîk eylemiş olduğu ve bütün belâyânın o tarafta ihzâr olunup başımıza indiği herkesin malumu olduğu için düşmanımızı iyi tanımak lüzumu aşikârdır; Rusya'ya müteallik siyâsî ve içtimâî ve iktisâdî malûmâtı tevside büyük faidemiz vardır. Zira insan düşmanını her nokta-ı nazardan iyi bilmez ve tanımazsa pek çabuk gâfil avlanır. Düşmanın kuvvâ-yı umumiyye ve terakkiyâtından bî-haber kalmak mağlûbiyeti tabiatıyla ihzâr etmektir. İşte bu mülâhazâta mebnidir ki geçen seneki musahabelerimizin birinde Rusya'nın inkişâfât-ı ahîre-i iktisâdiyyesini tetkîke lüzum görmüş ve âtîdeki satırları 1091 numaralı nüshamızda piş-gâh-ı kariîne vaz eylemiştik.

“...Düşman-ı ezelmiz olan Ruslar Kırım muhârebesinden beri gözlerini açmış memleketlerine Avrupa sermayesini milyarlarla celb etmiş ve her tarafa fabrikalar kurmuş, limanlar yapmış, demiryolları döşemiş ve nehirlerini kabil-i seyr ü sefâin hale koymuştur. Avrupa haritasına atf-ı nazar eylediğimiz zaman daima sarı renk ile gösterilen o koca Rusya ikliminin son zamanlarda ne gibi tekemmülât-ı iktisâdiyyeyi temîn eylediğini acaba hiç düşünüyor muyuz? Mesela Bahr-i Baltık'tan Bahr-i Hazar'a ve Bahr-i Siyah'a nehirler vasıtasıyla geçilip gidilir hale getirilmiş olduğunu biliyor muyuz? Moskova kurbunda kurulan demir ve çelik ve isaga fabrikalarında orada işlenilen kömür ve demir madenlerinde, yani “Donç”da Almanya'nın Essen ve koloniyasının ufak numunesi kurulmuş olduğundan haberdâr mıyız? Makinelerin envânı Rusya'nın bizzat inşaaya başlamış olduğunu, şekerini, kağıdını, camını, şişesini, çivisini, iğnesini astarını ve kumaşlarını hep kendi fabrikalarında ihzâr ederek Avrupa'ya ihtiyâç husûsunda şimdi pek kibarlaşmış olduğunu acaba öğreniyor muyuz? Rusya altmış seneye evvel bizden ziyâde Avrupa sanayine ve muavenetine muhtaç iken bugün şöyle bir tekemmül-i iktisâdî etmiştir.”

Bu kere matbuât-ı Osmaniyyeyi bir seyahat-ı ahîre hasebiyle işgâl eden Rusya ahvâl-i içtimaiyye ve iktisâdiyyesini biz daha çok zaman-ı evvel mizan-ı tetkîke almış olmakla asr-ı hazır mücadelâtında en mühim noktanın iktisâdiyâtta ve içtimâiyâtta bulunduğunu anlatmıştık. İçtimaen ve iktisâden mahrûm-ı terakki olan bir kavim mahkûm-ı memattır. Bundan naşidir ki iki yüz senedir bütün mevcûdiyetimize darbeler indiren Rusya'nın planlarında muvaffak oluşu o darbeleri indirmekteki mahâret-i harbiyye ve siyâsiyyesinden ziyâde bizim içtimaî ve iktisâdî her türlü

teceddüd ve inkişâttan uzak kalmış olmaktan mütevellid zaf-ı umumîmizle temîn olunmuştur. Bu hakikat-i elîmeyi inkılâb-ı ahîremizden beri, yani beş senedir muttasıl tekrar eyliyorum. Bizim için başka türlü çâre-i necat yoktur: içtimaen teceddüd etmeli ve iktisâden inkişâf eylemelidir. Yani ananât-ı sakime ve câhilâneyi kemâl-i cesâretle ayaklar altına alıp bütün efrâd-ı millete bir serbestî-i müsaide temîn etmeliyiz; öyle sırf eser-i taassub olarak amudâne bir cehl ile muhafazasına çalıştığımız itiyâdât ve ananât-ı sakime ile Osmanlılığı tarîk-i felaha, yani saha-ı teceddüde sevk eylemek nâ-kabildir.

İşte bunun şimdi mükemmel bir numunesi Rusya'daki İslamlarda meşhûd oluyor; orada bir çok milyon İslam vardır; bunların esasen nasıl bir şekl-i içtimâide bulunmuş olduklarını anlamak için senede bir defa vesile-i hac ile şehrimizden geçen ve ekseriyet itibâr ile hayvanî bir manzara irae eden yani postakili insanlardan müteşekkil bulunan Asya-yı Vusta Türklerini düşünmek kafidir. Heyet-i umumiyyesi böyle bir hayat-ı hayvanî imrar eden halk Rusya'nın muhtelif merâkiz-i medeniyyesinde mühim bir teceddüd-i içtimâî ve inkişâf-ı iktisâdî temîn etmişler ve bunu da ancak ananât-ı sakime ve câhilâneyi çiğnemek sayesinde istihsâl eylemişlerdir.

Rusya'daki kavanin-i mevcûde bir unsur-ı diğere mensûb kavmi böyle içtimâî ve iktisâdî terakkiye mazhar eyledikten sonra biz millet-i hakime olduğumuz halde niçin aynı terakkiyâtı temîn eden kavanin ve kavaidi vaz eyleyemeyeceğiz? Hem artık tereddüde ve izâe-i zamana katiyyen imkân yoktur; bu ciheti kemâl-i ehemmiyetle nazar-ı dikkate almış olması lazım gelen hükümet-i haziranın bazı icrâat-ı ahîresi cesurâne bir tarîk-i teceddüde doğru yürümeğe istediğimizi anlattığı için ümid-vâr oluyorum.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1163, s. 434

İSTANBUL POSTASI - 46

İttihâd ve Terakki Cemiyeti'nin kongresi mülâbesesiyle neşrolunan beyânnâmesini kemâl-i dikkatle okudum. Bu beyânnâmenin muhtelif aksâmını hakkıyla tetkîke sahife-i musahabemizin hacmi müsaid değildir; İttihâd ve Terakki hükümetinin azim ve gayreti sayesinde Edirne vilayetinin istirdâd olunmuş olması gibi bir muvaffakiyet-i siyâsiyye-i fevkaladenin ortada bulunması her türlü ifadâtta daha belîğ addolunmak lazım gelir. Onun için ahîren neşredilen beyânnâmede hükümet-i

hazırının icrâat ve muvaffakiyâtına ait aksâmı varest-i tetkik buluyorum. Hükümet piş-gâh-ı millete koca Edirne vilayetini hâmilen çıktuktan ve düşman ile akd eylediği musâlahanameyi son derece müfid ve mühim bir şerait-i siyâsiyye ve iktisâdiyye derc eyledikten sonra pek müsterih ve müftehir olarak ifâ-yı vazifede devam eyleyebilir. Hükümetin Edirne meselesindeki muvaffakiyeti ve Bulgarlarla akd-i musâlahada şerait-i gayr-i memûle istihsâl etmesi saha-ı siyâsiyyatta zuhur eden bir fırsattan yani Bulgar ve yunan ihtilâfından hakkıyla istifâdeyi bilmiş olmasından tevellüd etti; hükümet derhal Edirne'ye doğru harekette asla tereddüd etmedi; burada göstermiş olduğu azim ve cesâret sayesinde Balkan ittifâkı yüzünden uğradığımız gayr-i memûl ve müdhiş felâkete mukâbil yine gayr-i memûl ve mühim bir muvaffakiyet ihrâz etti. Edirne'ye doğru ileri harekete başlandığı zaman meselenin en büyük müşkilât ve tehlikesinin düvel-i muazzamanın müdahalesi cihetinde olacağını yine bu sahifelerde söylemiş ve hareket-i ahîrede muvaffakiyetin mahâret-i askeriyeden ziyâde kudret-i siyâsiyyeye tevakkuf edeceğini ilave etmiş idim ve o zaman mesail-i hariciye ve siyâsiyyemizi dest-i gayretine almış olan Sadrazam Said Halîm Paşa hazretleri bu müşkilât-ı siyâsiyyeden muzafferan çıkarsa Osmanlılık kendisine ebediyen medyûn-ı şükran kalır demiş idim. Umur-ı siyâsiyye ve hariciyyeyi idârede sadrazam paşa ile rufekâsının istihsâl eylediği Edirne muvaffakiyeti hasebiyle hissemize isabet eden hissiyât-ı takdîr ve şükranı biz burada beyân ediyoruz.

İttihâd ve Terakki beyânnâmesinin aksâm-ı sâiresinde fevkalade mühim iki nokta var ki bu da teceddüdât-ı hakikiyyeye doğru gitmemize mani olan şerait-i içtimaiyye ve kadimemizin tadîli ve inkişâfât-ı iktisâdiyyemizin teshîl ve temîni husûsunda verilen vaaddir. Bütün selamet ve necatımızın yalnız inkişâf-ı iktisâdî ile temîn olunabileceğini ve “teceddüd” etmek için itikâdât-ı kadime ve ananât-ı sakimeden tecerrüd ile kemâl-i cesâretle hareketten başka çâre olmadığını “Servet-i Fünûn” sahifelerinde heman her hafta tekrar eyliyorum. Teceddüd ve temeddün için garb terakkiyâtını temessülden başka çâre olmadığını artık bütün zevat-ı münevvere anladı; hükümet fırkasının böyle mühim bir mesele-i hayatiyyeyi mümkün olabilen bir lisân ile kabul ve ilan etmesi âfimiz hakkında fevkalade mühim bir müjdedir. İş ki programının tatbîkâtında cesâret ve samimiyyet temîn olunsun; halkın câhil ve mutaassıb kısmının iyiyi ve kötüyü tefrîk etmeden ve vuku bulacak mırıldanmasına ehemmiyet verilmesin. Hükümet cesâret ve metanetini kendi kuvvetinden ahz ettikçe ve tezyîd-i kuvvet için tabaka-ı câhilâneye istinâd gibi bâtil ve mühlik yola tekrar düşmedikçe programda mevcûd mevaid-i içtimâiyye ile iktisâdiyyenin mevki-i fiile isâlinde asla müşkilât tasavvur etmiyorum.

Bu âlemde yaşamak, sefâletten ve tecavüzden kurtulmak için efrâd-ı milletin iktisâden terakkisinden, yani para kazanmasından başka çâre yoktur; halkımızın iktisâden tealisi ancak şerait-i içtimâiyemizin tadîline ve hükümetin sanayi ve ticâretin kadr ü kıymetini hakkıyla tanınmasına bağlıdır. Bu tedâbirin ihzârıyla unsurumuz para kazandıkça bir taraftan hükümetin bütçesi tevazun eder; diğer taraftan yegâne hükümet-i İslamiye olan Osmanlılığın şan ve şerefi ve satvet ve nüfuzu teessüs eder. İtilâ-yı İslam emelinde bulunup da bir türlü ananât-ı kadimeden kurtulamadıkları için İslamiyetin daima zaafına sebep olanları ikaza çalışmalı ve onlarda intibâh hâsıl olmazsa onların rey ve hükmüne katıyyen ehemmiyet vermemelidir. Teceddüd böyle olur.

Ananât-ı sakimenin unsur-ı İslamı iktisâden terakkiden nasıl mani teşkîl eylediğine dair size yeni bir misal göstereyim. Telefon şirketi teessüs eyledi; telefon merâkizinde Avrupa'da kâmilen genç kızlar müstahdemdir. Bunlar aboneler arasındaki muhaberât hututunu oturdukları yerde güzel odalarda idâre ederler, yani gayet hafif bir hizmet görürler, mahiyeye ikiden beşe kadar lira ücret alırlar. Der-saadet telefon şirketi Avrupa'da olduğu gibi taife-i nisâyı istihdâm etmek istediği için Türkçe ve Fransızca'ya güzelce âşinâ kızlar arıyor. Bu bâbda bin türlü müşkilâta uğruyor. Zira şehrimizin gayr-i müslim unsuruna mensûb kızlarda Türkçe'yi güzel tekellüm yani Türkçe'nin oldukça inceliğine vakıf memûr bulmak heman gayr-i kabildir. Zira onlar Türkçe'yi öğrenmekte faide bulmamışlardır. Bundan dolayı İstanbul'da istihdâm edilecek birkaç kadın memûrun unsur-ı İslamdan aranılması icab eyliyor. Ananât-ı kadime yüzünden bunu da red eyleyecek miyiz? Anadolu'da İslam kadınları tarlada, pazar yerlerinde çalışır da bizim şehirlerde kızlarımız aç duracak, fakat böyle vezaif kabul eylemeyecek mi?

İmzasız

SF. c.45, nr. 1164, s. 458

İSTANBUL POSTASI - 47

Bu hafta Kağıthane vadisinde iki cevelân yaptım; bu cevelânlardan birincisi İstanbul şehrini tahrîk ve tenvîr etmek üzere orada yüz elli bin lira masraf ile vücûda gelen cesîm elektrik fabrikasının ziyaretine müteallık idi; ilk cevelânda ilm ve fennin garptaki terakkiyât-ı harikuladesinin tatbîkât-ı mükemmelesi pişgâhında bir daha mebhût ve müftehir kalmış idim, buhar kuvvetinin son tatbîkât-ı fenniye ile türbün kazanlarında istimâli sayesinde dakikada bin beş yüz defa devr eden

dinamolar ile İstanbul'u nasıl tenvîr ve tahrîk eyleyeceğini görmüş ve kuvve-i tabiyyesini ahz ve zabtındaki muvaffakiyâtından dolayı garb erbâb-ı fennîni fikren takdîs eylemiş idim.

İkinci cevelânda kuvve-i tabiyyenin cûş u hurûşuyla müessesât-ı fenniyye ve sanaiyyeyi nasıl tahrîb eyleyebileceğini ve insanların kuvve-i tabiyyeyi ahz ve zapta kadir olmakla beraber mesela bir seyl-i hurûşân pişgâhında yine âciz kaldıklarını azim bir yes ve hayret ile temaşa eyledim.

Birinci ziyaretim elektrik fabrikasının teferruât-ı fenniyye ve sanaiyyesini müşahede için idi, ikinci defa oradaki seylâb hasârâtını tetkîke münhasır idi.

İnsanlar ne kadar fenn ve ilim ile buharı, elektriği nasıl kendilerine bende yapmışlar ise hadîsât-ı tabiyyenin cûş u hurûşu zamanında dahi o derece âciz ve bîçâre kalıyorlar; yalnız bir mesele tahakkuk ediyor ki o da âfât-ı semavîye ve tabiyyeye karşı en son tedâbir-i ihtiyatiyyenin evvelce ihzân lüzumudur. Sonradan felâketlere çâre-sâz olmak kabil değildir.

Kağıthane'nin Silahdâr vadisinde İstanbul elektrik şirketinin vücûda getirdiği fabrika ile müştemilât-ı sanaiyyesinin resimlerini bu nüshamızda temaşa eyliyorsunuz; bu fabrika çimento ve demirden ibaret olarak inşa edilmiş ve içerisine katiyyen tahta kısım dahil olmamıştır. Merdivenler, çerçeveler kâmilten demirdir.

Fabrika fevkalade mürtefi olmakla beraber iki kattan teşekkül eyliyor, birinci katta "Tekâsûf" echizeleri mevzudur. Bunlar bir metro yirmi santimetro kutrunda demir borulardan müteşekkil olduğu için müdhiş bir manzara arz eder. Tekâsûf kazanları bir yandan suyu tathîr ve diğer taraftan makinelerde inbisâtı teşkîl eyledikten sonra kazanlara gider, kazanlar kâmilten, ufak çelik borudan müteşekkilidir, boruların adedi o kadar çoktur ki fabrikada mevcûd altı adet kazgandan buharındaki boruların sath-ı haricisi 590 metro murabbaı yani heman bir dönüm araziye karibdir. Bu sath en son sistem müteharrik ocaklarda yanan kömür ile ısınıp saatte (16000) kilo buhar istihsâl eder. Buhar türbün usulüyle yani pistonsuz ve dahilinde devir sisteminde yani en son harp gemilerinin makinelerinden madûd olan dört buhar makinesine gelir ki bu makineler bir mil üzerinde dakikada bin beş yüz devir icrâ ederek yine o mil üzerinde mevcûd dinamoların beherine (5000) kilovat elektrik istihsal ettirecektir. Şu halde üç dinamo cemen (15000) kilovat elektrik kuvvetini İstanbul'un tramvaylarına fabrikalarına ve tenvîrâtına sevk edecek ve bu sayede hayat-ı iktisâdiyyemize yeniden kuvvet gelecektir.

Teessûf olunur ki mevâni-i tabiyye dahi inkişâfât-ı iktisâdiyyemize zarar verdi; kanun-ı evvel içinde hitamı memûl olan bu fabrika o günkü seylâb hasebiyle zede dûçâr-ı hasâr oldu. Alel-husus elektrik echizelerinin derununa su nüfuz etmesi onların istimâllerini heman nâ-kabil bir hale

getiriyor. Bu echize son derece nazik ve rakîk mamûlâtta olduğu için suya katiyyen tahammül eyleyemez kol ve sâire ile temas eylediği takdîrde mesela dakikada bin beş yüz devr icrâsı gibi bir hareket-i fevkalade takdîrde o echizenin derhal aşınıp bozulacağı kolayca anlaşılır.

Seylâbın hasârâtı hasebiyle elektrik fabrikasının marttan evvel işleyemeyeceği zannolunuyor; demek bu kış dahi İstanbul ahâlisi köprüyü yine tramvayla geçemeyecek! İstanbul tarafında o tahammülsüz otobüslerden kurtulunamayacak! Ne yapalım güç olmasında geç olsun

İmzasız

SF. c.45, nr. 1165, s.482

İSTANBUL POSTASI - 48

Bu hafta bütün enzâr bizim ile Yunanistan arasındaki münasebâta matûftur; Bâbîâlî'nin teklîfât-ı mütekabilesini hâmilen azimet eden Herand Bey Atina'ya vasıl oldu; keyfiyyet-i halli Londra ahnamesi mucibince düvel-i muazzamaya bırakılan adalar meselesinin işbu teklîfât-ı mütekabile meyanında bulunmaması menabi-i mevsûkeden mütereşşih malûmâtta anlaşıldıktan sonra mehâfil-i siyâsiyye Osmanlı ve Yunan münasebâtı hakkında nik-bîn olmağa başlamış ise de muvaffakiyyât-ı sehile silsilesi ile ser-mest olan Yunanîler hezimet zamanında bile izhârından geri kalmadıkları azamet-furûşluğa şimdi son derece kapılmış olmalarından naşi bu nik-bînâne mûlahazâta görünmek müşkildir. Yunanistan'ın mukadderâtını idâre etmekte eser-i maharet göstermiş olan Venizelos'un asıl siyâset-i dür-endişânesi bu defa mevki-i imtihana çekiliyor. Venizelos Yunan hayaliyyûnunun cereyân-ı ser-mestânesine kapılır da tâbiyyet ve ufak müftiler mesailinde Bulgaristan'ın kabul eylediği şerait dairesinde bizimle sulh akd eylemeyecek olursa ya macera-perestâne bir mesleği ihtiyar etmesi ve yahut riyaset-i hükümetten çekilmesi icâb edecektir. Bu cereyâna tabiiyyet edecek olan Yunan hükümeti Balkan mesailinden usanmış ve işin iç yüzünü iyice öğrenip artık Hristiyanlara zulm eden Türkler masalına evvelki gibi inanmaz olmuş olan Avrupa efkâr-ı umumiyyesi karşısında fena bir mevkie düşecektir. Husûsa ki Avrupa efkâr-ı umumiyyesi Yunanistan'a karşı ne kadar taraf-gir olsa bile ilhâk olan memâlikin ahâlisine müteallik tâbiyyet meselesinden veya hukuk evkâfından dolayı yeniden muhârebe olunması lazım geleceğini Avrupalılar kafası kolayca kabul etmez; binâenaleyh Yunanistan mağlûb-ı ihtirâsât ve hayalât olarak bizimle uzlaşamazsa ne düvel-i muazzamadan ve ne de Avrupa efkâr-ı umumiyyesinden mûmâşât

göremeyecektir. İşte şu mülâhazâta mebnidir ki Atina'da birçok yaygaradan sonra Osmanlı teklîfât-ı mütekabilesinin kabul olunup sulhun imza edileceğini zanneyliyorum.

Yunanistan'ın bizimle akd-i sulh kararından birtakım yaygaralarla uzaklaştıran sebab-i aslî Yunanîlerin sabık müttelikleri ve kardeşleri (!) olan Bulgarlarla münasebât-ı dostâneyi iade edişimizdir. Daima hissiyâta ve gurura mağlûb olan Yunan kavmi hal-i ibtidâide bulunan -bizlerde dahil olduğumuz halde- bütün şark akvâmı gibi meseleyi sade kendi nokta-ı nazarından görmeğe alışıktır. Varsa Yunanîlik, yoksa Yunanîlik! Bunun haricinde kimsenin başka milliyeti ve gaye-i hayali olamaz sanıyorlar. Kendilerini bir defacık olsun karşılarındaki adamın mevkinde koyup bir de onun nazar ve fikriyle düşünmeğe Yunanîler evveleri bile alışamazlar idi; son muvaffakiyât-ı sehileden sonra dünyada yaşamak husûsundaki bu lüzum-ı katiden şimdi büsbütün uzaklaştılar. Bulgarlarla itilâfımızdan ve akd-i sulhumuzdan dolayı münfail oluyorlar; Yunanîlerin Bulgarlara vuku bulan hücumu ile zuhûr eden fırsattan bilâ-istifade Edirne'yi istirdâd etmiş olduğumuzdan dolayı kendilerine minnetdâr kalmamızı iddia ediyorlar da Yunanın Bulgaristan'la ittifâkı yüzünden bizim koca Rumeli'yi gaib etmiş olmamızdan mütevellid hicran ve adavetimizi unutupyorlar! Ne tuhaf dîmağ!

Şarkın akvâm-ı ibtidaiyesine münhasır olan bu garib inkişâfât-ı dimağiyeye teşekkür olunur ki Bulgar zııamdamârân-ı umurunda görülmedi; Bulgaristan bidayeten kapıldığı gurur-ı sermestâne ile dûçâr-ı felâket olduktan sonra mecnunâne didişmekten ziyâde heman felâketi olduğu yerde bağlayıp yaraları sarmak lazım geleceğini anladı ve öyle yaptı. O şimdi dahilen iade-i afiyete ve iktisâden tealiye gayret edecek ve göreceksiniz ki az zamanda çok terakki gösterecektir. Bulgaristan'ın teşekkülü henüz kırk seneye varmadığı halde bütçesi yekünlerini üç kattan ziyâdeye çıkaracak kadar bir itilâ-yı iktisâdî göstermiş, Yunanistan ise yüz seneden ziyâdedir Avrupa'nın şımarık çocuğu gibi yüz bulduğu halde bütçesi yekünlerine nisbeten böyle bir terakkinin nısfını bile verememiştir. Bu sözümüzle Yunanistan iktisâden terakki etmedi demiyoruz; fakat Bulgaristan'ın pek kısa olan mevcûdiyet-i siyâsiyesine nisbeten pek aşağı kaldı diyoruz. Eğer şimdi macera-perestâne siyâset takîb eder ve öyle cihangirlik hayali peşinden koşarsa bütçesinin varidâtıyla mesârif hanesini birlikte arttırarak ciddi bir inkişâf-ı iktisâdiye mâlik olmaktan çok uzak kalır ve âmâl-i muhterisâne mesârifî altında ezilir gider.

Âmâl-i muhterisâneyi terk etmek ve memleketi iktisâden terakki ettirmeğe çalışmak sayesinde ki bundan sonra şark hükümetleri temîn-i bekâ edebileceklerdir; hükümetimizin istinâd eylediği İttihâd ve Terakki Fırka-ı siyâsiyesi beyânnâmesinde şu maksada hizmet olunacağını ilan ile beraber garba temessül nazariyesini dahi kabul eyledi; yani bundan sonra işimizi ve gücümüzü

sade kendi nazarımızla görmekte devam eylemeyeceğiz; zihniyetimizi değiştirmeğe çalışacağız; bu kararın alkışlamayacak bir fikr-i munevver sahibi yoktur; ancak vazife-i neşriyyesine mubeşeret eden “Tanin” refik-i muhteremimizin ilk makâlesinde dediği gibi bu müceddidâne ve terakki-perverâne kararın icrâ ve tatbikâtında kuvvet ve metanet gösterelim; yani birkaç defa maa’t-teessüf görüldüğü vechle gayet terakki-perver olarak işe başlayıp asr-dide ve muhafaza-kârlığa rücû eylemeyelim.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1166, s. 506

İSTANBUL POSTASI - 49

Bu sahifede her hafta yazdığımız makâlelerde, iki meseleyi müdafa eyliyoruz ki hayat-ı müstakbelimizin ve selamet-i milliyemizin temîni için yegâne çâreleri teşkil eylemektedir. Bu meselelerin birincisi milletimizin muhtaç olduğu inkişâfât-ı iktisâdiyyeyi temînden ibarettir. İkincisi terakkiyât ve teceddüdümüze hâil olan itikâdât-ı bâtula ile ananât-ı fersûdeye karşı ilan-ı harp ihtiyacıdır. Makalâtımızı sırası ile mütâlaa edenler şu iki mesele etrafında heman her musahabede şedid-i hissiyât ve mütâlaa eylediğimizi bilirler. Evet, iktisâden inkişâf etmezsek, yani millete lezzet-i ticaret ve sanayii anlatmazsak etrafımızda çalışan diğer akvâm ile anâsırın mutlaka zebûnu olacağız. Kezalik âmâl ve harekât-ı teceddüd-kârânemizi akım bırakan câhilâne ve anane perestâne cereyânları yıkmazsak seyl-i hurûşân-ı medeniyetin önünden kendimizi kurtaramayacağız; mutlaka teceddüd etmeliyiz; teceddüd etmek milletimizi sarsmaz, bilakis milletimize bekâ verir; mağlûb-ı taassub ve cehl olursak devlet de milliyet de mahv olur; nasıl ki ilk emel-i teceddüdün zuhûrundan beri, yani otuz senedir hep öyle oldu, vatanın nısfından ziyâdesi elden gitti.

“Tanin” refikimiz tekraren intişarından beri bu maksad uğranda pek mühim makâleler neşriyor, refikimizi neşriyât-ı selamet-perverânesinden naşi an-samîm-ül-kalb tebrîk eder ve dünkü makâlesini tebriken ber-vech-i âfi nakl eyleriz:

Hiç ehemmiyeti olmayan bir vaka; hatta o kadar ehemmiyetsiz ki buna bir vaka demekte bile tereddüd olunabilir. Belki gazetenin şuun-ı âdiye-i muhtelif kısmına dahi şâyân-ı derc görülmaz. Fakat bu küçük, ehemmiyetsiz, kaale alınmağa değmez makalenin içtimaî ve siyâsî dertlerimizin en mühimlerinden birini göstermek husûsunda ne beliğ, ne müdhiş ve bî-aman bir delâleti var.

Beyoğlu belediye tenzîfât amelesinin yakasına madenî bir levha dikilerek her birine sıra numerusu vaz edilmiş. Fakat bu numeroların üzerinde Fransızca rakam dahi bulunduğu ve Türkçe'sinden başka Fransızca'da Beyoğlu bile yazıldığı için bu Fransızca rakam ve yazının kaldırılması şehre-emânetinden ... müdiriyetine emri ve tebliğ olunuyor.

Bu tebliğ duyulunca birdenbire, buna hissiyât-ı milliyenin saik olduğu akla gelir ve insan o noktadan işi muhâkeme etmeğe başlar. Maa't-teessüf biz de pek hissî daha tamamıyla manası anlaşılmanış bir şeydir. Bir taraftan en bariz hissiyât-ı milliyemize dokunacak öyle feci vakalar olur ki ona karşı la-kayd kalırız, hatta onun hissiyât-ı milliyemizi rencide edecek birşey olduğunu bile fark etmeyiz. Diğer taraftan öyle ufak şeylerde milliyet-perverlik hissini ifrata vardırırsınız ki gülünç ve şâyân-ı muaheze oluruz.

Beyoğlu daire-i belediyesi Avrupa'dan bir muâvin getirmiş, bir müfettiş getirmiş, bir sermühendis getirmiş, bunlar o dairede çalışıyorlar, teftiş ediyorlar. Bunu müfid ve elzem diyoruz. Halbuki müfettişin ifâ-yı vazife etmesini teshîl edecek bir tedabîr olan Fransızca rakamı amelenin yakasında zaid görüyoruz. Eğer yakada yalnız Fransızca bulunsa idi, o zaman itirâza hakk olurdu. Fakat Türkçe'nin yanındaki Fransızca'ya bir nazar-ı itirâz ve husumet ile bakmakta hiçbir sebep yoktur. Sonra düşünmeli ki bu tenzîfât amelesi Beyoğlu'nda çalışacak, Beyoğlu daire-i belediyesi dahilinde oturanların ihtimâl ki bu amelenin bazılarından şikayetleri olacak, onların amele numerolarını tanıyabilmeleri lazım gelmez mi? Beyoğlu belediyesi dahilinde rakam bilmeyenler az mıdır? Bir daire-i belediye bu gibi müekkillerini de düşünmemeli midir?

Fransızca, hele şehrimizde bütün bütün istinâs peyda etmiş bir lisândır. Bu adeta bütün âlem-i medeniyetin bir mâl-ı müştereki olmuş gibidir.

Bir seyahat esnasında uğradığımız şehirlerde istasyondan yol bulup çıkmak için öteye beriye baş ururken, aldığımız bir biletin yüzüne bakıp mana çıkarmağa uğraşırken Fransızca'ya tesâdüf etmeyecek olursak fikr-i milliyetin bu mutaassıbâne tezâhürüne kızarırsınız, onu bî-mana buluruz, fikr-i milliyeti böyle esassız ve değersiz şeylere kadar tatbik etmek ona mutaassıb ve "Sektör" bir şekil vermektir ki selîm bir muhâkeme bunu hoş göremez. Limanımızda işleyen küçük vapurların bacalarından, şimendüfer ve tramvay biletlerimize, hatta gazetelerimizin ser-levhasına kadar her tarafa Fransızca girerse bu şüphe yok ki bir ihtiyaçtır. Aynı ihtiyaç tenzîfât amelesinin yakasına da Fransızca rakam ilave ettirmiş olabilir.

Fakat mesele bunda değil. Bu, bir milliyet taassubu değil, böyle olsa idi o kadar şâyân-ı dikkat ve şâyân-ı tevahhuş bir hadise olmak üzere görmezdik ve burada mevzu-ı bahs etmezdik. İşin iç yüzü var ki bütün ehemmiyeti orada.

Tenzîfât amelesi yakalarında Fransızca yazı olmak dolayısıyla cami-i şerife gidemiyoruz diye şikayet ettikleri için yakalarından yazıların çıkarılması emri veriliyor. Buna birdenbire inanılmaz, fakat kemâl-i ciddiyetle temîn ederiz ki pek sahih! Beş on tenzîfât amelesinin ne dine, ne akla, ne mantığa hiçbir şeye sığmayan bir itirâzı üzerine ser-fürû ediliyor ve heman dedikleri yapılıyor.

İşte bu cehl ve taassub, işte bu efkâr-ı bâtuladır ki memleketimizde asırlardan beri hükümrân oluyor. Bu memlekette asırlardan beri hükümrân olan kuvvet ne kanundur, ne filan veya falan şahıstır, bu meşûm cehâlet, bu körlük bu bâtil itikâdâtı ki işte meşrutiyet ile bile uzlaşıyor! Buna karşı bir kişinin, on kişinin intizâmsız bir surette ıslahat çâreleri aramalarından ne faide husûle gelebilir? Tenzîfât amelesi yakalarına takılan numeroları tefîş ve intizâm keyfiyeti işlerine gelmediğinden dolayı çıkartabilecek derecede efkâr-ı bâtila kuvvetine istinâd ederler ve muvaffak olurlarsa bir nezarete gelecek yerli veya ecnebî hüsn-i niyet azim ve himmet ve fikri ve ıslahat sahiblerinin orada birtakım asır-dide menfaatlere dokunacak teşebbüsât-ı müceddidânelerini akîm bırakacak bî-nâm bir heyet-i müttefike elbette zuhûr eder ve bu efkâr-ı bâtiladan istiâne ederek müceddide galebe çalar. Bizim bu maraz-ı içtimâî ve siyâsîmizi uzaktan tetkîk eden Avrupalılar bu memlekette en iyi teşebbüslerin bile “Şerîata mugâyiret” itirâzı altında ezildiğini görerek inhitâtımızdan doğrudan doğruya İslamiyeti mesûl tutmağa kalkıyorlar.

Halbuki yazının filan veya falan şekilde olmasının din ile ne alâkası vardır? Bunu haydi tenzîfât amelesi bilmesin, haydi birtakım fesede amelenin cehlinden istifâde ederek kendilerini böyle bir itirâza sevk etsin. Fakat akılları erenler, memleketi idâre edecek yerde neden böyle muzır birtakım bâtilât karşısında secde etsinler?

İşte bu da beniyye-i içtimaiyyemizde ikinci bir yara. Aşağı tabakada ahkâm-ı diniyyeden gaflet, itikâdât-ı bâtilaya esâret; münevver demeğe mecbûr olduğumuz yukarı tabakada fikdân-ı cesâret, noksan-ı metanet.

En büyük bir hezeyânı din perdesi altına saklayarak ortaya çıkınız, birtakım itirâzlar dermeyan ediniz, kimse ses çıkaramaz. Dine mugayir ve bâtil itikâdları yine nur-ı din ile tenvir etmek için çalışmaktan bile en akıllı tabakatımız korkarlar. Câhil halk bunu sui-tefsîr eder, şimdi işi kurcalayıp bir mesele çıkarmayalım! denilir vechle, taassuba karşı hakikat kurban edilerek idâre-i

maslahat olunur. Halbuki vazifemiz vatani, ırkı mahv eden bir ejder-i taassuba yeni yeni gedâlar aramak değil, hakikati, ilmi neşr ve tamîm ederek, câhilleri irşâd eyleyerek onları doğru yola getirmektir. Bu cesâret-i medeniyyeyi kendilerinde bulamayanlar nafiye hayat-ı umumiyyeye karışmasınlar ve ıslahat sözünü ağızlarına almasınlar.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1167, s. 530-531

İSTANBUL POSTASI - 50

İstanbul hayatı henüz devr-i intizârda... Osmanlı murahhaslarıyla Yunan murahhasları arasında Atina'da cereyân etmekte olan müzâkerât-ı sulhiyyenin neticesi bekleniyor; evvel ve âhir Yunanistan'ın hükümet-i Osmaniyye tarafından vaki olan teklifât-ı muhakkaya ser-fürû edeceği Mösyö Venizelos akıl ve hikmetinden ayrılmadığı halde, bir netice-i muhakkaka olmak üzere görülüyor... Hükümet-i Osmaniyye, İtalya gibi bir devlet-i muazzama ile ahîren Bulgaristan hükümeti ile ufak meselelerinde ve ahâli-i İslamiyyenin hukuk-ı diniyyeleri meselesinde esasât-ı metine vaz etmiş ve kabul ve tasdik ettirmiş halde olduğu, Yunanistan'a karşı bu esası tagyir etmesine ne mana var... Ne imkân var... Tâbiyyet meselesi de, Bulgaristan hükümetiyle hall ve tesviye etmiş olduğu şeklin gayrı ve Yunanistan'ın istiğnâ-yı bî-mana ve teklif-i nâ-makbûlunu mürevveç bir tarzda halle yaklaşamaz. Adaların mukadderâtı ise düvel-i muazzamanın nisfet-i bî-tarafânesine tevdi edilmiş, hal ve mevkiin, bu meselenin düvel-i muazzamaya terk ve tevdiine muvafakat gösterildiği zaman şimdiye kadar ne derecede tebeddüle uğramış olduğunu nazar-ı dikkate almaları da yine düvel-i muazzamadan intizâr edilmekte bulunmuştur... Ortada bir de Garbî Trakya meselesi vardı. Gümülcine hükümet-i muvakkatesi ile Bulgaristan hükümeti şiddet yolunu tutacak yerde âkılâne hareketle itilâf cihetini iltizâm eylemiş, bu meselede bir suret-i hall ve tesviyeye iktirân etmiştir. İntizâr olunan, bir an evvel memleketin inkişâfât-ı iktisâdiyye ve içtimaiyyesidir... Vaktiyle bir büyük kumandana harp etmek için ne lazımdır diye sordukları zaman "Evvela para, sâniyen para, sâlisen yine para!" demiş olduğu meşhûrdur. Bi'd-defaat tekrar edilmiştir.

İslahat, teşkilât, teceddüdât, inkişâfât, inkılâbât diye ne derecede halisâne arzular gösterilirse gösterilsin, memleketin ve milletin istikbâli hakkında ne mertebede nik-bînâne ümidler perverde edilirse edilsin, her işin başı paradır. İşte bir taraftan intizâr olunan da bir an evvel memlekete para girmesidir. Para gayet hassâstır; hiçbir zaman sükun ve huzuru tam olmayan, hayat-

i içtimaiyyesi tamamiyle hal-i tabîsini almamış bulunan bir memlekete girmekten tehaşi eder ve girmez. Bugün yalnız biz değil, bütün Balkan hükümetleri paraya muhtaçtır... Sırbistan hükümeti Fransa'dan akd-i istikrâza hazırlanmış, belki de bu teşebbüsü kuvve-i karîbeye getirmiş idi; fakat bir taraftan Sırbistan ile Arnavutlar arasındaki musâdemât ile Sırp askerinin muhtar Arnavutluk'a dahil olması, diğer cihetten Osmanlı Yunan müzâkerâtı neticelenmediği gibi hükümet-i Osmaniyye ile Sırbistan arasında da henüz muahede-i katiyye-i sulhiyye münakid bulunmaması, yine Avrupa paralarının Sırbistan'a girmekten irkilmesine sebep oldu... Bizim için hal aynıdır. Tatlı ümidlerimizin, ıslahat ve teceddüdâtımızın, inkişâfât-ı iktisâdiyyemizin muvaffakiyetini temîn edecek parayı Avrupa'dan alacağız. Fransa ile esasâtı tekarrür etmiş olan büyücek istikrâzın mahsûlât-ı fiiliyesini bekliyoruz... Fakat parayı verecek olanlar, bize herşeyden evvel. Tamamiyle bir devr-i sulh ve müsâlemete giriniz ve cihana gösteriniz ki vereceğimiz paraları yola çıkarabilelim, vaz ve tavrını gösteriyorlar, paranın ve paralıların hassası budur.

Evet, intizâr parayadır... Memleketin iki seneyi mütecaviz bir zamandan beri geçirmekte olduğu hal-i harp muamelât-ı umumiyye-i iktisâdiyyeyi ister istemez sekte-dâr etmiş ve halk arasında ihtiyâcâtı tezyîd eylemiştir. Bunu inkâr edemez. Günden güne ihtiyâç artıyor, hele İstanbul ahâlisi gibi mühim kısmı maaşa arz-ı iftikâr eden, esnafından, emlak sahibinden birtakımı da ashab-ı maaşa merbût bulunan bir yerde, kış gelmeğe ve levâzım-ı şitaiyyeye lüzum görünmeğe başladı mı, ihtiyâç daha ziyâde şiddetle mahsûs olur. Mevsim-i sayfın hali başka, İstanbul havası müsaid... Giyecek, yiyecek, yatacak yer için iklim müsamaha-kâr, fakat kış böyle mi? Odun, kömür, palto, fanila hiç olmazsa bir pamuklu hırkaya ihtiyâç-ı mübrem var... Bütün erbâb-ı ihtiyâcın nazarları da memlekete biraz para girmesine, biraz ferahlık gelmesine matûf ve müteveccih... Buna muntazır.

Biraz daha ileriye doğru atf-ı nazar edenler, memlekette ve saha-ı millette eğer fevkalade bir faaliyet hâsıl olmazsa millet dört eliyle inkulâbât-ı fikriyye ve içtimaiyyesine, inkişâfât-ı iktisâdiyyesine sarılmazsa refa ve necat mümkün olmadığını söylüyorlar ve düşünüyorlar. Bu hususta ne söylemek iktizâ ediyorsa bu sütunlarda da söylenilmiş, gösterilmiştir; ancak yine söylenilmiş ve gösterilmiş idi, iş yalnız para ile bitmez. Yevmî gazetelerin bazı şâyân-ı dikkat makâlelerinde tasrîh olunduğu üzere, eğer ıslahatın, teşkilâtın teceddüdâtın yolu bilinmezse, elde para da olsa, yine kemâ fîs-sabık çar çur edilir. Teşebbüsât ve icrâatın semerât-ı nafiası iktitâf edilemez. Para ile beraber fenn ve marifetin lüzum-ı katiyyesine de iman etmeliyiz. Bize, yirminci asr-ı medeniyette, bu iman gelmedikçe neticede, yine mahrûmiyete, sefâlete düşeriz. İntizâr olunan bir nokta da, bize bu kanaatin gelmesi fenn ve marifetsiz bir şey yapılamayacağını anlaşılmıştır.

Kadri

İSTANBUL POSTASI - 51

Bu hafta, Bulgaristan ile akd olunan, muahede-i katiyye-i sulhiyye icâbınca, bir taraftan, Bulgarlar, Trakya'nın garb kısmını tadrîcen işgâl etmeğe başladıkları, Gümülcine ve İskeçe'ye girdikleri gibi Dedeağaç'ta da yerleşmeğe hazırlandıkları sırada diğer cihetten, Bulgaristan'da bulunan userâ-yı harbiyyemiz memleketimize avdet için kafiye kafiye yola çıkmışlardır... Edirne müdafî-i azim-kârı Şükrü Paşa da bu hafta içinde İstanbul'a avdet etti. Hatıra-ı enâmında, Edirne'yi erzak kalmadığı, asker günlerce süpürge otu tohumları yemeğe mecbûr olduğu halde, kahramanâne son dakikaya kadar müdafa etmesiyle, bir mevki tutmuş, kulûb-ı millette bir hiss-i şükran uyandırmış, fakat tali'n gösterdiği adem-i imkâna beyhûde kan dökmek için çar u naçar ser-fürû eylemiş olan Şükrü Paşa, İstanbul'a muvasalatında, samimî bir istikbâl gördü... Şükrü Paşa, Balkan harbi hakkındaki ihtisâsâtını görmüş olan bir zata: "Balkan harbinde hepimizin kusuru oldu. Mağlûbiyetin mesûliyetleri hepimize tevaccüh eder. Benim itikâdımca, mazinin, şahsiyâta taallük eden kısmı unutulur, hepimiz yeniden musafaha etmeli ve sükutta, cihangirâne bir devlet meydana getiren ecdâdımızın aşiretindeki feyz-i ittihâd ve gaye-i vatan-perveri ile çalışmalı, çalışmalı ve vatanımızı âlâya muvaffak olmalıyız." demiştir ki. Bizim için bu halis askerin bu temiz sözleri âfiyen takîb etmemiz lazım gelen hatt-ı hareketi çizen, gösteren bir düstur olmalı...

"Luend Herald" bu hafta içinde yazmış olduğu bir makâlede- ki bir ser-muharrir-i muhterem de bu makâleyi tetkik ve tahlîl ediyordu.- Edirne müdafî-i kahramanı Şükrü Paşa'nın "Herkesin bir hisse-i mesûliyeti vardır; şimdi yapılacak şey o hisselerin birleşerek tevlihd eylediği zararların telafisine çalışmaktır." zeminindeki sözlerini alarak bunun üzerine binâ-yı muhâkeme ediyor ve diyor ki:

"Osmanlılığın intibâhına program addine şâyân olan bu sözler, Trakya'yı Avrupa medeniyet-i hazırasının husûle getirdiği hayat-ı umumiyye-i milele idhâl için sarf olunacak mesai için bir rehberdir. Biri birinin kusurunu aramak bir netice-i fiiliyye hâsıl edemeyecek iştigâlât ile kıymetli zamanı heder etmektir. Zayiâtın tamîri için bir sa'y-ı müttefik ile çalışmak vacibtir. Bu derecede umumî bir ittifâk cümlelerinin nazarında vâzih bir maksada matûf bulunması lazım gelen mesâ-i umumiyye arasında tesis-i ahenge tevakkuf eder. Bu ahenk tesîs olunmuş mudur? Zannetmiyoruz. Maksad vazihân tayin edilmiş midir? Bilmiyoruz... Ekseriyet-i ahâli hal-i intizârda kalıyor. İntizârla geçirilen zamanın sonu meçhûldür. Bu meçhûlün vahim olması daire-i imkândadır."

Evet. Şimdiye kadar, birçok defa söylenmiş ve yazılmıştır. Her halde bizim için geçmiş zamanı tazmin etmek, dûçâr olduğumuz zararları telafî eylemek için ittihâd ve ittifâk ile, ahenk-i tam

ile mesai-i mütemadiyye lazımdır... Fakat hedefi kemâl-i vuzûh ile tayîn etmek, yani neticede faidesi, kârı emin olacak bir tarîk-i selâmet ve necat bulmak labüddür... Bu da ancak Avrupa medeniyetini kayd u şarta, leyt ve la'liye bakmadan, kabul etmek, o medeniyete temessüle çalışmak, cehâlet ve taassubu bî-aman bir mücadele ve mücadele ile kırarak, terakki ve tekâmülümüze mani olan köstekleri kopararak fen ve marifetin cenah-ı atfetine sığınmak ile kabildir...

Tarîk-i medeniyet ve marifette geri pek geriyiz... Bunu bize her gün bir vaka-ı diğeri anlatıyor... Hatta Paris'ten hareket edip Viyana, Petersburg, Stokholm, Kristanya, Lahey gibi payitahtları dolaşarak Paris'e avdet eden, cu-havada akan tayyare ile baş aşağı uçan, takla kılan Fransız tayyarecileri bile, medeniyet ve marifetin; yerde değil, havada bile ne harikalar gösterdiğini nazar-ı ibretimize arz ediyor, bizi artık medeniyet ve marifet-i intibaha davet ediyor... İşte bir Fransız tayyarecisi -Mösyö Dukor- ki Paris'ten tayyaresiyle uçuyor. İstanbul'a kadar geliyor, memâlik-i Osmaniyyenin kısm-ı şarkîsini baştan başa hevedan seyir ve temaşa ederek, geçerek Konya'yı, Haleb'i Beyrut'u, Yafa'yı, Kudüs-i şerifi, Gazze'yi dolaşarak Kahire'ye varmak istiyor... Biz daha memleketimizi tıpış tıpış karadan gezecek vesaiti bile, medeniyet-i hazıraya layık surette, ihzâr edememişiz, hatta sevahilimizi kendi vapurlarımızla biri birine rabt edememişiz.

Karada, denizde, havada Avrupa medeniyet ve marifetine vasıl olabilmek için çok ve pek çok çalışmalıyız... Çalışmak da hem ahenk ister, hem ittifâk ve ittihâd ister, hem de çalışmanın yolunu bilmek ister. "Üftade bir piyadeyim, ey şehsüvar dur!" demekle Avrupa durmaz. Biz onlara yetişeceğiz. Hayatımız, mevcûdiyetimiz, medeniyet ve marifet katarına katılabilirsek, yetişebilirsek kurtulacak...

Kadri

SF. c.45, nr. 1169, s.578

İSTANBUL POSTASI - 52

İstanbul'un hayat-ı tahsîli itibâriyle bu hafta şâyân-ı dikkattir, öyle hayat-ı tahsîl ki, hayat-ı içtimaiyye ile pek büyük alâkası var. İki kız mektebinin, icrâ olunan resm-i küşâdından, bahs etmek istiyoruz. Bunlardan biri Osmanlı Hanımları Cemiyet-i Hayriyyesinin himmet-i mahsûsasıyla Nişantaşı'nda küşâd olundu... Bu mektebin büyük bir kadr ü şânı var ki o da doğrudan doğruya hayat-ı tahsîli takdîr etmiş ve benât nev'inin feyz ve terakkisi, inkişâf-ı efkârı, memleketin hayat-ı

umumiyyesine iştirâkı için, mükemmel bir tahsîl ve terbiye-i asl olduğunu kabul eylemiş olan Osmanlı hanımlarının mesâi-i insaniyet-karâne ve vatan-perverânesiyle vücûd bulmasıdır.

Diğer müessese, Saraçhane başında, maarif nezaretinin himmetiyle, mutantan ve muşşa bir surette vükelâ-yı fehhâmın huzuruyla resm-i küşâdı icrâ edilmiş olan (Kız Sanayi Mektebi)dir. Resm-i küşâdda irad olunan nutuklar, bu vesile ile ceraid-i yevmiyyede neşrolunan makâleler, bizde artık talîm ve terbiye-i nisvânın fevkalade bir lüzum ve ehemmiyet tahtında olduğu umumen tasdik edilmekte bulunduğu dâldır. Vakıa bu husûsta programlara umumiyetle ahrarâne fikirler ve emeller derc edilmiş olmasına ve münevverü'l-efkâr olanlarca hanımlarımızın ve hanım kızların hayat-ı içtimaiyyede mevkilerini her halde kazanmaları ve şimdiye kadar mahkûm edilmiş oldukları hayat-ı esâret ve bitaetten kurtulmaları labüd olduğu teslim edilmesine rağmen, henüz efkâr-ı umumiyyede pek çok ihtilâfât bulunduğu, “kadın ve kadınlık” meselesini her biri kendi fikir ve arzusuna göre hall etmek istediği de kabil-i inkâr değildir. Asırlardan beri dimağlarında yerleştirmiş, sakimini musibinden tefrik edememiş oldukları fikirlerden ayrılamayanlar ve medeniyet ve insaniyetin reviş ve cereyânını takîb ile terakki ve tekâmülün esbâb ve savaikini tayîn ve takdir edememiş olanların itiyâdât ve ananâtın, tabîr-i diğerle, dimağdaki hücirât-ı müterâkimenin tesîrâtından kurtulamadıkları da görülüyor... Fakat daima söylendiği ve mahz-ı hakikat ve yegâne çâre-i selâmet ve necat olmak üzere yine söyleneceği gibi bu memleketin, bu milletin halas ve rehaya muvaffak olması ancak iktisâdiyâtını kurtarabilmesiyle ve bu da mesai-i umumiyyede kabiliyet ve faaliyet göstermesiyle mümkündür. Hiç bir millet-i mütemeddine, nısf-ı mühimmini yani kadınlarını hal-i atâlet ve kesalette bırakmakla bir emniyyeye vasıl olamaz. Talîm ve terbiye-i ricalde, bu nokta-ı mühimmeyi ne kadar gözetmek lazım ise talîm ve terbiye-i nisvânda da o mertebede nazar-ı itibâre almak iktizâ eder.

Bugünkü teşebbüslerin, gayretlerin, maksudu semerâtını iktitâf etmektir. Hanım kızların talîm ve terbiyesi husûsundaki teşebbüsât-ı hayriyyenin semerâtına intizâr ederiz... İntizâr bu memleketin havas-ı mümtâzesinden oldu. Başımızda öyle meseleler var ki bugünlerimizi, o meselelerin bir suret-i hal ve tesviyeye iktirân etmesine intizârla geçiriyoruz... Hatta beş on günden beri; Paris'ten tayeran etmiş ve İstanbul'a uğrayarak Kahire'ye kadar bir seyahat-cûye icrâsına teşebbüs eylemiş olan tayyareci Mösyö (Dukor) ile refik-i seyahati Mösyö (Ru)yı beklemekteyiz... Evvela tayyaresini bir arızaya uğratmış, badehu Avusturya hükümetinin hava seyahatleri için bir muntika-ı memnûa tefrik etmesiyle bu muntikadan geçememiş de birkaç günde bu yüzden seyahatini tehîr eylemiş olan Mösyö Dukor nihayet yola çıkmış, Peşte'den İstanbul'a doğru tayerana

başlamıştır. İhtimal bu satırlar intişâr ettiği gün İstanbul'a vasil olacak, ve herhalde layık olduğu ihtirâmı görecektir... Evet, her intizâr böyle olsa, neticesine ermek kolay.

Rical-i hükümet, devleti ve memleketi kurtarmağa çalışıyorlar ve görüyorlar ki hayat-ı içtimaiyyemiz gibi, hayat-ı siyâsiyyemiz de Avrupa ile istinâs hâsıl etmeden tahlîs edilemeyecek... Bu sebeple Avrupa düvel-i muazzamasından her biri ile hükümet-i Osmaniye'nin alâkalarını tanzîm etmek, arada her türlü su-i tefhîm ve tefehhümü bâdi olan meseleleri izale eylemek ve mesail-i muallakaya bir suret-i hal ve tesviye bulmak cihetini iltizâm etmişlerdir, yegâne çâreyi bunda bulmuşlardır. Ta ki siyâset-i cihan, bize şimdiye kadar ola geldiği gibi, bir tavr-ı hasmâne almasın, kabiliyet göstermek istediğimiz, terakki ve temeddüne azim-kâr bulunduğumuza bakarak bir tarz-ı dostâne ve muavenet-kârâne ile bizi tutsun... Bir taraftan Fransa ile kararlaştırılan ve teferruâtı henüz der-dest-i tetkîk olan suret-i itilâfiyyeye diğer itilâfâtı da inzimâm ettirmek için Rusya hükümeti ile müzâkerât cereyân ediyor. Diğer cihetten maliye nazır-ı esbakı Câvid Bey Berlin'e azimet etti. İttifâk-ı müsellesin merkez-i sıkletinde de bir istinâd-gâh aramak ve bulmak lazım geldiği anlaşılıyor. Bunun da temîn ve istihsâlına sa'y ediliyor. Avrupa ahengine dahil olmak için bunlar zarurî idi. Ancak kitle-i düveliyede, hal ve mevkimize devamlı bir muvazene tesîsine muvaffak olsak da bu muvazenenin muhafazası kendi gayretimize, faaliyetimize ve bilhassa kabiliyetimize ve âtîyen takîb edeceğimiz hatt-ı hareketin musib ve sâlim bulunmasına müftekâr bulunduğunu da unutmamalım... Şimdiye kadar yürümeğe çalıştığımız ivicâclı yollardan çıkıp şehrâh-ı terakki ve temeddüne girmeden muvazeneyi tutamayız, kimseye emniyet ve itimâd ihsâs edemeyiz.

Kadri

SF. c.45, nr. 1170, s.602

5. DİĞER YAZILAR

5.1. EĞİTİM

KIZLARIN TALİM ve TERBİYESİ

(İstanbul'da Enâsa Mahsûs Amerikan Koleji)

Kızların talİM ve terbiyesi bir memleket-i mütemeddinenin en mühim mesail-i hayatiyesindedir. Meşrutiyetin ibtidalarında, her türlü terakkiyât ve teâliyât için bir heves uyanmış, tetkik-i vukufa, malûmâta ihataya müstenid olmaksızın herşey yapılvirilir zehâbıyla birçok mühim işlere sarılmak istenilmiş idi... Bu meyanda Osmanlı hanım kızlarının talİM ve terbiyesi meselesi hakkında da hayli sözler söylenildi. Birçok makâleler yazıldı. Diyemeyiz ki erkek çocuklarımız mükemmel bir tahsil ve terbiye görüyorlar. Fakat kız çocukların tahsil ve terbiyesi hakkında gösterilmiş olan ve el-yevm çar ve nâ-çar gösterilmekte bulunan la-kaydi ve müsamahaya mukâbil erkek çocuklar için yapılan ve yapılmakta olan yine bir şeydir. İdadiler var, âli mektepler var, darül-fünûn var. Bir Mekteb-i Sultanî-i Enâs tesîsi için vaki olan teşebbüsât bittab hüsn-i niyete mukarin idi. Bu teşebbüsün hîz-ârâ-yı husûl olmasını milletin terakki ve teâliye meftun olan her ferdi ez-can u dil arzu etti. İlm ve fazllarına zekâ ve irfânlarına itimâd edilen zevat akd-i meşveret eylediler. Gerek hanedan ve gerek hükümet bu bâbda muavenet ve müzâherette bulundular ve bulunmak istediler. Kandilli sırtı üzerindeki letâfet ve ciyâdet-i havasıyla, boğaz içindeki mevki-i mümtâzıyla marûf olan- saray tadîlât ve tamîrât-ı lazime icrâ edilmek, iskelesi yolları, daireleri, köşkleri yapılmak üzere, Mekteb-i Sultanî-i Enâs tesîsi için intihâb olundu. Memleketin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu müessesât-ı tadrîsiyye ve terbiyeviyyeden en mühimi hanım kızlar için idadî ve âli derecede tahsîl ve talîmi temîn edecek ve metin bir terbiye verecek büyük bir mektep idi. Bu mektebin vücûd bulmak üzere bulunduğu, kadir ve kıymetini takdîr edenlerin kâffesi sevindi. Hatırlarda kalmıştır ki bu husûsta bir de piyango tertîb edilmiş ve biletleri mevki-i fûruhâta çıkarılmış idi. Ne çâre ki iş ümid ve intizâr olunduğu gibi çıkmadı. Biletler, Mekteb-i Sultanî-i Enâs menfaatine tertîb olunan piyango keşidesini mümkün kılabilecek derecede satılmadı. Bezl edilmek istenilen muavenetler ve müzâheretler bu biletleri külliyetle satın alabilecek raddeyi bulamadı. Teşebbüs-i hayrda, bu teşebbüse müteallik olan piyango da öylece kaldı...

Köprüden bir vapura binerek güvertede yaslanarak boğaz içinde bir tenezzüh icrâsı için kavaklara doğru giden bir yolcu etrafına dikkatle göz gezdirirse, dağları, tepeleri alıcı gözle seyir ve

temâşâ ederse, bu yolcu Kandilli Mekteb-i Sultanî-i Enâsının hâlet-i mebnâda kalan tarihçesini akla getirince, şübhesiz, Kandilli tepesindeki saraya mahzûnâne bir nazar atf eder. İbtidâ-yı meşrutiyette uyanmış olan nice hayırlı emeller, hayırlı teşebbüsler gibi bunun da akîm kalmış, yahut teehhüre uğramış olmasından müteessir olur... Eğer kızların talîm ve terbiyesi, bir millet için nasıl mühim mesele-i içtimaiyye ve hayatiyye olduğunu takdîr ediyorsa, derin derin düşünmeğe başlar. Bu yolcu, bu zihniyet ile bir de nazarını Rumeli tarafına çevirip de Arnavutköyü sirtlarında Rumeli Hisarı üzerinde görülen “Robert Kolej” ile rekâbet edercesine meydana çıkmakta bulunan muhteşem bir binânın inşaatına gözü ilişirse, bu inşaatın ne olduğunu bilirse mûlahazât ve mütalaâtını daha ziyâde derinleştirir. Azim ve sebâtın himmetin neler yapabileceğini teemmüle dalar...

Arnavutköyü tepelerinde görülen muazzam binâ enâsa mahsûs Amerikan Koleji’dir. Doktor Miss Patrik isminde, İstanbul’un mahâfil-i küberâsında senelerden beri gayret ve sebâtı, bilhassa zekâ ve irfânı kemâli ile tanınmış olan muhterem bir kadın Üsküdar’da Bağlarbaşı’ndaki mektepte, memleketimizde hangi mezhepten ve milletten olursa ol, ilim ve irfâna taleb-kâr olmuş olan kızlar için pek çok hizmetler ve himmetler sarf etmiş, bununla kalmamış, azim ve sebâtını ileriye götürmüş, Arnavutköyü’ndeki kolejin inşasını temîne muvaffak olmuş... İlim ve irfânlarına takdîr-hân olduğumuz, fazl ve kemâlleriyle iftihar ettiğimiz nisvanımız arasında Amerikan Koleji’nde ikmâl-i tahsîl etmiş olanları var ve bunlarında bir mevki-i muhterem ve mümtâzı var... Bu mektebin tesîrât-ı maneviyyesinden biri de muhtelif millet ve mezheplere mensûb olan kızlar arasında bir hiss-i uhuvvetin bir hiss-i insaniyet-kârânenin tesîsine vasıta olmasıdır.

Bu iki sahifede görülen tasvîrlerden biri Amerikan Koleji’nin müdire-i zi-irfanı Doktor Miss Patrik’in resmidir. Kolej tali ve âlî olmak üzere iki kısma münkasım bulunuyor. Diğer tasvîrde sunuf-ı taliyyeyi idâre etmekte olan Doktor Mary’nin resmidir. Mektebin manzara-ı umumiyyesini irae eden resim, bir kroki halinde bulunmakla beraber bu müessese-i irfanın ne kadar mükellef ve muhteşem olduğunu göstermeğe kafidir. Diğer resim ise inşaatın ikmal olunmak üzere bulunan fûnun dairesini, idâre binâsını ve yemek salonlarını irae ediyor. İnşaat 1913 senesi nihayetine kadar kısmen itmam olunacaktır. Fakat bil-cümle tertîbât ve inşaatının ikmali ancak 1914 senesi şubatında mümkün olabileceği tahmîn ediliyor.

Enâsa mahsûs Amerikan Koleji’nin, kızlarının talîm ve terbiyesi husûsunda tesîr ve hizmeti şimdiye kadar mühim idi. Takdîrât ile görülüyordu. Bundan sonra, yeni mektebin vüsatine ve mükemmeliyetine nazaran daha büyük ve daha mühim olacak...

İmzasız

5.2. KADIN

YELPAZENİN HAYATI

Bir zamanlar kadın eşyasının en zarîflerinden biri olan yelpazenin müşâ'şa bir hayatı vardı. Kıymetdâr ve sanatkârâne yelpazeler girân-baha idi. Bir dilber-i nâzende-edânın elinde gâh uzaktan âşık-ı şûride-dile nevâziş ve iltifât, havâ-yı muhabbetine bûy-ı ümid saçan, gâh ruhsâr-ı âle siper-i hicâb olan yelpaze, on on iki senedir hayat-ı pür ihtîşâmını yaşamıyor, güzel ellerde gezemiyor... Hikaye-nüvisler, şâirler bir yelpaze üzerine binâ-yı hayal ederken, bir yelpazeyi perestîde-i kalbin bu mahrem-râzıyla, dertleşirken şimdi onlarda, şu han-ı zamane, her vakit ki gibi muti ve münkad olarak, yelpazeden yüz çeviriyorlar.

Hükümleri doğru olan erbâb-ı ticâret de diyor ki: 1892'de Fransa'dan beş milyon yelpaze ihraç olunurken 1900'de ihracât bir milyono tenzîl etti, bu tenzîl ber-devam... Zarîf bî-bedel, işve-rîz yelpazelerin en heves-kâr meftûnları olan Amerika nisvânı, artık rağbet göstermiyorlar. Bir kıymet-i tarihiyesi olan yelpazeler, âsâr-ı âtika gibi henüz itibârda... Fakat şûh bir kadın ruhuyla değil, bir müze ruhuyla, yani bir ulu hatırasıyla itibârda...

İmparatoriçeler, grandüşesler, prensesler, muhteşem cemiyetlerde narin parmakları arasında yelpazeye bir cây-i azamet verirken, şimdi gözden düştü. İhmal olundu.

Flemenk kraliçesi Wilhelm'in, birkaç sene evvel, nazar-ı şefkatini bu emekdâra atf etmek, yelpazeye bir hayat-ı nevin vermek istemiş... Vaz geçmiş. bir felâketzedeye meded-res olmak bir kraliçe için bile pek güç!...

Yelpazenin, bir zamanlar, kibar bir gelinin kibar bir yerinin cihazında da bir mevki-i ihtirâmı vardı. Bir rüzgâr esti. Gelinin simâ-yı ateşînini nesîm-i taravet ile okşayan yelpazeyi cihaz takımından uçurdu...

Sözleri kuvvetli olan erbâb-ı sanat da diyor ki: Ah bu Japonya!... Renkli kağıddan milyonlarca yelpaze yaptı. Avrupa'nın her tarafına uçurdu. Bunlar üzerine ilanlar, reklamlar basıldı. Bad-ı havâ sokakta, meydanda, gazinoda gelen geçene båd-ı havâ verildi. Yelpaze mebbezel edildi, kıymet ve itibârdan düşürüldü.

Mısır-ı kadimin lahitlerinde, kabartma tasvîrlerde bile elinde yelpazesıyla kadınlar görülüyor. Eski Roma imparatoriçelerinin elindeki yelpaze, imparatorların elindeki asa-yı hükümet kadar hâiz-i ehemmiyet idi. Nice kadınların bir elinde yelpaze diğer eliyle bir hareket-i cesurâne icrâ ettikleri görülmüştür. Madam Monpanisye, bir elini "Bastil"deki topun fitiline götürürken diğer

elinde bir yelpaze tutuyordu. Charlot Corde, “Mara”ya saptığı hançeri fistanının kıvrıntılarında saklarken yelpazesi de belinde idi.

Yelpazenin bir lisânı da vardı. Kapalı, açık, yarı açık, kalkık, inik, düz, baş aşağı, yan, doğru ve tutulmasına göre birer mana ifade ediyordu. Yelpaze lisânı da elan elsine-i meyyite sırasına geçti... Niçin? Acaba kadınlar artık zaf-ı nisvâniye çesbân olan silahlardan vaz geçtiler de azm-i merdâne göstermek erkekler gibi tabanca, tüfenk kullanmak mı istiyorlar?..

İmzasız

SF. c.45, nr. 1153, s. 199

5.3. SİYASET

SİYÂH KABİNE

(Fransız gazetelerinin birinden iktibas ve izah suretiyle)

Müttefikler parlak muvaffakkakiyetlere ermişler, hasımlarına galebe çalmışlar, muvaffakiyetlerinin derecesine herkesten ziyâde kendileri mütehayyir olmuşlardı. Bunlar aralarında bir ittifâk teşkîl ederek, birleşerek bir müddetten beri kendilerini ezen, pençe-i hükmüne alan bir devlet-i muazzamayı mağlûb etmişlerdi. Galibiyet-i tammeye nâil olduktan sonra, zabt ettikleri yerleri aralarında taksim etmeğe, yani mirâsı paylaşmağa sıra gelmiş idi. İş bu noktaya müncer olunca itilâf ve ittifâk sekte-dâr oldu. Rekâbetler zuhûra geldi, eski kinler hasedler uyandı. Biraz evvel silah arkadaşı oldukları, birlikte düşmen-i müstereke karşı harp ettikleri halde biraz sonra biri filan eyâleti, falan parçayı kendi uhdesinde istikrâr ettirmek istiyor, diğeri ise aynı araziye kendi kabza-ı tasarrufunda bulundurmağa çalışıyordu. Muhârebe hitam bulmuş ve fakat hitamını müteakib yeniden müttefikler arasında muhârebe sözleri ortaya çıkmış idi. Diplomatların akvâl ve müddeiyâtını teyîd etmek için kuvvetli ordular hududlarda cem ve tehşîd edilmeğe başlanmış idi. Bir büyük kongre hazırlanıyordu. Burada büyük devletler bil-cümle umur ve musalihi kendi kendileri tanzîm, bütün mesaili hal ve tesviye etmek istiyorlar, mamafih küçüklerin de rey-i istişârı suretinde rey ve mütâlaalarını der-meyan etmek üzere kongreye kabul eyliyorlardı.

Tasvîr olunan hal, Balkan vukuât-ı ahîresine mutabık olduğu için birdenbire Balkan muhârebesinin netaic-i mütehassıla ve safahat-ı ahîresinden bahsedilmekte olduğu zehabı hâsıl olur. Fakat Avrupa'da bu hal bir asır evvel, 1814 tarihinde, Birinci Napolyon'a Fransa mevki-i hükümdârisinin ilk defa el çektirildiği ve "Elbe" adasına gittiği Viyana'da büyük bir kongre küşâd olunduğu sırada hadis olmuş idi.

Malûm olduğu üzere, Birinci Napolyon heman Avrupa'yı alt üst etmiş, birçok hükümetleri zîr-i idâresine ve taht-ı nüfuzuna almış, birtakımının idâre-i dahiliyye ve münasebât-ı hariciyyesini zîr ü zeber eylemiş idi. Bazı memleketleri akrabasına vermiş, Avrupa'nın birçok taraflarını Fransa'ya ilhâk ettiği gibi mağlûb ettiği hükümetlerle de, onları yed-i galibânesi altında tutacak ve kendisiyle birlikte harekete mecbûr edecek surette ittifâklar, muahedeler akd eylemiş idi. Hatta iki müstakil Alman hükümeti olarak kalmış olan Prusya ile Avusturya'yı da kendisiyle birlikte Rusya aleyhinde hareket etmeğe mecbûr kılmış idi.

Velhasıl Avrupa'da Napolyon'dan kurtulan İngiltere, Rusya, İsveç, Sicilya ve Portekiz ile İspanya ihtilâlcileri kalmıştı... Nihayet dört hükümet, yani İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya Napolyon aleyhine ittifâk ettiler. Napolyon'un küçük düşmenlerinden bir kısmı da bunlara iltihâk etti. İşte "müttefikler" diye yâd olunan bunlar idi. 1814'de Leipzig muhârebesinden sonra Napolyon'un düşmanları, müttefiklerin orduları Fransa'yı istilâ ettiler. Paris'i de aldılar. Napolyon'u tahtından kaçırdılar. Bu vaka, bu muzafferiyet üzerine Avrupa hayrete düşmüş, çünkü Napolyon'un istilâ etmiş olduğu hükümetlerin birtakımı hükümdârsız olarak ortada kalmış idi. İşte bunun üzerine müttefikler arasında Avrupa mesail-i umumiyyesini hal ve fasl etmek için Viyana'da bütün Avrupa hükümdârının iştirâkiyle büyük bir kongre akdi kararlaştırılmış idi.

Bu kongrenin vazifesi mühim idi. Avrupa haritası baştan başa yeniden tanzîm edilecek idi. binâenaleyh (Viyana) her türlü tertîbât-ı siyâsiyyeye, siyâsiyyât icâbından görülen hile ve hud'a, entrikalara merkez oluyordu. La-yuadd diplomatlardan başka birçok hükümdârlar ve yüz kadar prensler Viyana'ya şitâbân oluyorlardı, şüphe yok ki bunların maksadları taksimde ne yapıp yaparak diğerlerinden fazlaca pay kapmak idi. Diplomatlara büyük bir saha-ı faaliyet açılıyor, dimağlarını, zekâlarını hasr ve sarf edecek bir meşgale hazırlanıyordu. Bir tarife göre diplomatların yaptığı ve yapacağı şu idi: "Bildiğini bilmez gibi görünmek, bütün bilmediklerine vâkıf ve âgâh imiş gibi davranmak, anlaşılamayan şeyleri dinlemek, anlaşılana kulak asmak... Mühim bir işle meşgûl olmak için bir yere kapanmak ve kalem açarak vakit geçirmek, kafaları boş olduğu zaman gayet mütefekkir ve ciddi bir tavır almak, bir kimseye iyi kötü oyun etmek, her tarafa casuslar

yollamak, erbâb-ı cürmü kollamak ve kullanmak, mektupları, mühürleri açarak, kaldırarak esrâra vâkıf olmak...

“Figaro”nun bu tarifine mutabık ahvâl Viyana kongresi zamanında cereyân etmiş idi. Viyana kabinesi, Viyana kongresinin imtidâdı zamanınca, bir siyâh kabine hazırlamış idi. Casusluk ve hafiyelik tertibâtıyla iş gören heyete siyah kabine diyorlar. Hakan-ı sabık zamanında Yıldız’a denildiği gibi... Avusturya hükümeti mektupları açacak, okuyacak, bütün esrarı elde edecek gayet mahir memurlar bulmuştu.

Mösyö August Fournié tarafından, “Viyana kongresinde zabıta-ı hafiyeye” ünvanıyla şâyân-ı dikkat bir kitap neşrolunmuştur.

Kongre zamanında zabıta-ı hafiyeye tertibâtının nezareti 1807 senesinden beri bu işin başında bulunan Baron “Hager” namında bir zata tevdi olunmuş idi. Viyana Kongresinin müddet-i devamınca, Avusturya hükümetinin Avrupa’da esrar-ı devlet ve hükümet denilebilecek ne var ise cümlesini anlamakta Avusturya hükümetinin pek büyük bir menfaati, menfaat-ı siyâsiye ve hayatiyesi bulunduğu için Baron Hager’in memurları gayretlerini, mahâretlerini pek ziyâde artırmışlar, son dereceye getirmişlerdi.

Viyana’da ferâset ve mahâretine itimâd olunabilen birtakım kimselerde zabıta-ı hafiyeye, gönüllü olarak, muavenete müsariât etmişlerdi. Diplomatların, prenslerin bütün evrâk-ı muhaberâtı dikkat ve mahâretle açılıp okunuyordu. Evrâkı böylece aranıp taranan ve gizlice okunan ehemmiyetli zevat arasında: Mary Louis, Arşidük Şarl, Prusya, Bavyera ve Vertenburg kralları, Grandüşeş Maria ve Caterina, Prens Eugen, Napolia kralı, Prens Gerom ve hakeza birtakım prensesler ve prensler bulunuyordu.

Viyana’nın siyah kabinesi, o zamanda Viyana civarında ve yol üzerinde olan Avusturya şehirlerinde, mesela Linç, Salzburg, Triste ve Prag’da şubeler açmış, oralara da mahir memurlar göndermişti. Yalnız neler yazıldığını okumak kâfi değil idi. Neler yapıldığına, neler söylenildiğine âgâh olmalı idi. Hükümdarların ve diplomatların en edna harekâtını tecessüs ve tarassud altında tutmak üzere gürûh gürûh hafiyeler saldırılmıştı. Siyâsi entrikalar arasında, âşıkâne tertîblerde meydana çıkıyordu. Hele Viyana kongresi vukuât-ı âşıkâne itibârıyla tarih-i âlemde bu kabil içtimaâta rekâbet edebilecek bir şekil ve manzara göstermişti. Viyana’da bu avanda Prens Bagrton ile Düşeş de Sagan, Kleopatro kadar şöret bırakmışlardı. Bu iki fettân ve dil-figâr kadının ikisi de bit-tesadüf bir otelde ikamet ediyorlardı. Prens Bagrton Rusya çarına, Düşeş de Sagan Avusturya siyâsetini tedvîr eden “meternik” nevâziş-i mahremânesini bezl eyliyordu. Viyana zabıta-ı hafiyesi

bunların oda kapılarını husûsî hareketlerini de tefâtî ediyor mu idi? Baron Hager'in memurlarından biri o zaman âmirine şöyle bir jurnal vermiş: "İmparator Aleksandr yaveri vasıtasıyla prensese haber göndermiştir. Akşam saat dokuz buçukta prensesin nezdine geleceğini bildirmiştir. Çay hazırlanmasını ve dairesinde kimsenin bulunmamasını istemiştir. Fil-hakika imparator o saatte geldi. Prensesin tuvalet odasına girdi. Orada prensesle üç saat yalnızca vakit geçirdi."

İmzasız

SF. c.45, nr. 1149, s. 102-103

5.4. HUKUK

ALMANYA'DA MECCÂNEN İŞTİŞÂRE-İ ADLİYYE

Gerek efrâd ile efrâd, gerek hükümet ile efrâd arasında câri olan münasebâta efrâdın muhafaza-ı hukuk edebilmesi için yaşadığı memleketin kavanin-i adliyyesine vâkıf olması lazımdır. Fakat herkes bu husûsta vukûf sahibi olamaz. Bilhassa amele sınıfı ile köylüler kanun-âşinâ olmadıkları gibi bir avukat ile bir ücret mukâbilinde iştişâre-i adliyyede bulunmak, avukatın rey ve muâvenetine müracaât etmek iktidârında da değildirler. Fakr u zaruretleri buna mânidir. Almanya'da en evvel sosyalistler bu ihtiyâc-ı umumîyi düşünerek meccânen iştişâre-i adliyyeyi temîn ve bu ihtiyâc-ı mübremi tesviye için idâreler tesîs etmişler. Bunlara da umumî yazıhaneler, demişlerdir. Bilâhere bazı cemiyât-ı hayriyye ile belediyeler ve nihayet hükümet bu gibi müteaddid idârehaneler vücûda getirmiştir. Buralara müracaât edenlerin adedi, kısm-ı azamî işçi sınıfından olmak üzere, binlere varmıştır. Ekseriyetle buralardan haklarında fikir ve mütâlaa ve muavenet-i adliyye talep olunan meseleler iş kontratolarına, aile revâbitına, hizmet-i askeriyeye tediye-i rüsûm ve tekâlîfe, cemiyât-ı hayriyyenin muavenât-ı umumîyyesine ait görülmüştür. Bir istatistike göre Almanya'da müessesât-ı hayriyyenin açmış olduğu meccâni iştişâre-i adliyye yazıhanelerinin mikdarı 108'dir. Bir senede bu yazıhanelere de 144.037 kişi müracaâta bulunmuştur. Nevahinin ve hükümetin tesis ettiği bu yolda idarehaneler 99'u bulmuştur. Bir senede bu idârehanelere de 25.297 kişi gelmiş ve rey-i adlî talep etmiştir. Bu sosyalistlerin küşâd eylemiş oldukları umumî yazıhanelerin adedi de 260'dir. Bu yazıhanelerde bir hayli kimselerde hukuk-ı belediye ve hukuk-ı siyâsiyyeleri hakkında malûmât almak üzere gitmişler, bu suretle terbiye-i siyâsiyyelerine bu vasıta ile küşâyış

vermişlerdir. Birçok davâların bu suretle önü alındığı için bu yoldaki müessesât, ahlak-ı umumiyyeye de hüsn-i tesîr göstermiştir. Meccânen istişâre-i adliyye idâreleri, her ne suretle olursa iş görüp para kazanmak isteyen birtakım kimselerin kârına kesâd vermiş olsa da ciddi avukatlar bundan mutazarrır olmamışlardır.

İmzasız

SF. c.45, nr. 1148, s. 88

5.5. GÜNCEL

BÜYÜK HÂMİD'İN ŞEREFİNE BİR ZİYAFET

Bu hafta bu yolda tezâhürât-ı ulviyyeden maa't-teessüf mahrûm olan İstanbul'un duvarları içinde yegâne denilebilecek bir hadise-i edebiyye vuku buldu:

Avrupa'dan avdet eden Abdülhak Hâmid Bey için meftûnlarından bir kısmı bir resm-i istikbâl ile bir ziyafet tertîb etmişler idi.

Resm-i istikbâl, geçen pazar ertesi günü kar fırtınasına tesâdüf ettiği için tertîb ve tasmîm olduğu gibi icrâ olunamamışsa da ziyafet arzu edilen muvaffakiyetle verilmiş ve cümlesi de memleketimizin ezhâr-ı irfân ve kemâlâtı olan altmış beş yetmiş genç vakayi-i elîme-i hazırayı bu nümâyîşe mani değil, bilakis mucib addederek Tokadlıyan'da Hâmid'in huzurunda toplanmışlardır.

Sofrada tabii olarak söz alınacak, ve asman-ı edebîmizin birinci kadir den muhteşem bir seyyaresi olan Hâmid hakkında herkes his ve hürmetini beyân için bu fırsattan istifâde edecek idi.

Evvela, Ahmet İhsân Bey söze başladı:

“Bu gün muhat olduğumuz felâketlere rağmen bizi burada bir kuvvet topladı ki bu Hâmid Bey'den nübeân eden kuvve-i teceddüdün mıknatısiyyetidir. Bu kuvvet bizi on beş sene evvel istibdâdın en müdhiş bir devr-i tazyîkinde de toplamış ve o zaman Servet-i Fünûn gazetesinde teessüs eden heyet-i edebiyye vücûd bulmuş idi.”

“Servet-i Fünûn o vakit bir mekân idi, ben de o vakit Hâmid Bey Efendi'nin mîknatısiyyet-i teceddüdüne mağlûben gelenlerin bekçisi idim.”

“Onun dehâsına tesirine meclûben o vakit toplanan gençler, bu gün o tohm-ı teceddüdü ileri götürenlerdir.”

“Bu gün ise, kendisine sizin aranızda hitab ederek: “Semâ-yı teceddüd ve edîbimizin üzerinden sen inşaallah daim ve bâki kalırsın.” diye temenni etmekle mesudum.

“Hâmid Bey Efendi Türkiye'nin yegâne büyük adamıdır. Hiç başka büyük bir adamımız yoktur ki, büyüklüğünü kendileri gibi hakkıyla kemâliyle izhâr ve isbât etmiş olsun.” kelimeleriyle bitirdi.

Kendisini müteakib Celâl Nuri Bey memleketin böyle felâketli bir zamanında Hâmid'in nam ve şerefini ilâ için verilen bu ziyafetin de bir vatan-perverlik olduğunu, çünkü vatan kelimesinin yalnız hudud ve kaleleri ifade etmeyip, memleketin zi-nûr dimağları hakkında takdîs ve perestîş beslemek de bir vatan-perver için lazım bir meziyet-i milliye olduğunu söylemiş ve bu sözler delâlet ettikleri manâ-yı ulvîden dolayı umum tarafından alkışlanmıştır.

Sonra, şâir-i rakik Celâl Sâhir Bey büyük dahi için tertîb ve nazmetmiş olduğu âfideki şiiri, kendisine mahsûs ahenk-i şâirâne ile irâd etti:

Semâ iken vatanın zulm-i bî-günâhıyla
Tabiatın, sana olmuş makar bu hâk-i tehi.
Deler muhayyilen âfâkı bir nigâh ile,
Hudud-ı rüyetin olmaz senin, büyük dahi!

Büyük, derin gecelerde sımâh-ı ruhun eder
Bir âşinâyî-i rikkatle istimâ sükut...
Olup hübûtuna avize-i kamer rehber
İner semâların üstünden âlem-i melekût:
İner ve belki de bir itilâ olan bu nüzûl
Bütün bu âlemi lebriz-i şevk eder sanki,
Uçar melekleri karşında bir leb-i meçhul
Sana terennüm eder ihtîşâm-ı eflâkı...

Senin şiirlerin, ey şâir-i semâ peyker,
 O nâ-şinide sadâ-yı serairin mümtâz,
 Güzide makes-i elhâmıdır ki hâkiler,
 Kalır esir tahayyüle o razı anlayamaz!

Lisan-ı arz ile nâ-kabil ifade olan
 O hüsn-i mübhemi kabil mi etmemek tazîz?
 Senin şiirlerinin ruhudur o raz-ı nihan,
 O olmasaydı bu toprak kalırdı Hâmidsiz.

Rıza Tevfik Bey, bu fırsattan bilâ-istifade, üstâd-ı muhteremin âsârının suret-i muntazama ve mükemmelede tab' ve tedvîni imkânını tahassürle mevzu-ı bahs etmekle Ahmet İhsân Bey bu işin cihet-i maddiyesini der-uhde etti, ve münasib bir vaktin hulûlüne intizâr-ı tensîb edildi.

En nihayet, İsmâil Müştâk Bey tarafından, üstâd-ı mükerrermin bu beyânâta mukabelen tahrir etmiş oldukları şu hitaba kıraât edildi:

“Hâmid, bu senin için ömrün kadar imtidad edecek bir iftihar günüdür. Sen bu gün meşâhir-i heyet-i içtimaiyye ve mefâhir-i milliyemizden mürekkeb bir cemiyet-i muhtereme huzurundasın. Efkâr ve hissiyât-ı asilâne ve edîbâne ile müretteb bir ziyafette bulunuyorsun.”

“Onlar senin resmî sükutunun şühûd-ı âdilesi oldular; fakat yine onlar telahhufen ve terahhumen seni meşkatinde ikame ve bu suretle heyet-i içtimaiyyeleri dahilinde namını ihyâ ve idame ettiler. Senin herkesten evvel bizzat sence malum olan acz ve noksanıyla beraber ashab-ı fazl ve kemâlin teveccühâtına mazhariyetin öyle bir mazhariyettir ki o zevat-ı kirâm-ı vefa-perverin seni nihletinden sonra da unutmayacaklarına delâlet ediyor.”

“Onlar bilirler ki senin hitabetinle kitabetin bir derece-i mütesâvyede değildir; sen de bilmez değilsin ki nail olduğun taltifâta karşı lisân-ı minnet ve şükranın yine mahrûm-ı natıka olacaktır.”

Bu bir nokta-ı nazardan sence bir mahrumiyet ise de bunun aksi de onlarca seni akşamlara kadar dinlemek sudana mahkûmiyet olurdu; çünkü hissiyât-ı minnetdarânemi nutk ile ifa edecek olsak değil birkaç saat ile, hatta birçok günlerle iktifâ edemezdik. Binâenaleyh senin bu kusurunu elbette afv buyururlar, senin bu haline acırlar. Bu kabahatini hoş görürler.”

“Sebeb-i inkısalin olan kusura gelince muhâkeme-i vicdan kadar pak ve bî-taraf bulunan bu meclis-i irfân ve fazilette teberriie-i zimmet etmek için söyle, asla tereddüd etmeyerek söyle: Sen bu kusurunla daima mebâhi olacaksın. Çünkü senin bu memlekette iyi fena namını ismâ eden azdır.”

“Hususiyla bu gün bu mecmâ-ı udebâ ve ehibbaya kabul buyuruluşun da sana o kusur sayesinde nasib olur. Yine tekrar et, bu gün senin için bî-nihayet bir iftihâr günüdür.”

“Hem de senin için bu bir ümid-vâri günüdür. Gençler ki ümid-i istikbâldir. Geçirmekte olduğumuz kara günleri ileride onlar tenvîr edecek ve elbette bu zalamın sonu bir sabah sürur ve intibâh olacaktır, asla meyûs olma Hâmid!”

İmzasız

SF. c.44, nr. 1136, s. 411-412

5.6. ŞUUN-I MEDENİYYE

Sinematograf Tarihi Kayd ve Zabt Ediyor:

Bir müddet evvel Romanya kralı hükûmetin mahzen-i evrâkında hıfzedilmek üzere tertib edilmiş üç bin metroluk bir sinematograf kurdelesinin ilk defa arz ve irâesinde hâzır bulunmuştur ki, bu kurdele netice olarak Romanya istiklâlinin zuhûr ettiği Türk ve Rus muhârebesinin safahât-ı esasiyesini irâe ediyor.

Bu kurdele, Romanya hükûmetinin eser-i teşebbüsü olmak üzere, erkân-ı harp zabitleri tarafından sevk ve idâre olunan ve üniformalı, müsellah 80,000 Romanya askerinin iştirâkiyle tertib edilmiştir. Kadın, erkek köylüler, resm-âmiz kıyafetleriyle bu muhâribleri çerçevesiyorlar.

Başka hükûmetler de mahzen-i evrâkları için, tarih-i millîlerinin vakâyi-i mühimmesini musavver kurdeleler tertib ettirmek fikrinde imişler; bilhassa, ahîren Amerika cemâhir-i müttefike reisi Tafet son zamanda millî mahzen-i evrâk için cemâhir-i müttefikeye bir diğer hükûmetin ilhâkını ve millî bandıraya bir diğer yıldızın ilavesini teşhiren bir sinematograf kurdelesini tertib ettirmiştir.

İngiltere hükûmeti kralın tetevvüc merasimini musavver tertib olunan kurdelelerin kâffesini mahzen-i evrâkında hıfzetmektedir.

Balkanlar ve İtriyyat:

Muhârebenin netayic-i ticariyesinden biri ve en mühimi, en pahalı itriyyat fiyatının yükselmesi olacaktır. Pahalı itriyyat güllerden bit-taktîr istihsâl olan kabil-i pervaz bir yağdan yapılıyor. Bu ise Bulgariya'da yetişen ve her sene dört milyon franklık mikdarı ihraç olunan bir maddedir.

Birçok memâlikte, bilhassa Avusturalya'da buna bir muâdil bulmak için birçok çalışıldı; fakat Balkanların menâtik-ı münhatasında mebzulen yetişen güllerden istihsal olunan bu yağ bütün mümâsillerine pek müreccahdır.

İki sene evvel otuz gramın fiyatı 60 frank raddelerinde idi; Trablusgarb muhârebesi ilan olunca fiyat üç misline çıktı; eylülde ince itriyyatın merkezi olan Paris, Londra, Newyork'ta işlerin vahim bir renk almakta olduğu anlaşılınca, acentaları mevcûd olan mikdarı heman satın aldılar. Fakat otuz gramına 120 frank vererek.

Eğer muhârebe daha devam ederse, itriyyat ticareti büyük bir buhrana maruz kalacaktır.

Fransa'da İntihâr:

1892'den 1902 senesine kadar ali hale kaldıktan sonra intihâr mikdarı evvelki hareket-i mütezayidesini tekrar ahz ederek 1902 senesinde 8716 iken 1911 senesinde 9819 adedine bâliğ olmuştur. Demek on senede yüzde on bir bir tezayüd vaki olmuştur.

Aded nüfusa nisbeten 100.000 kişide 25 intihar hesab olunuyor. 1840 senesinde 100.000 kişide bu adet 9 idi. Yetmiş senede bu nisbet üç misline bâliğ olmuştur.

Tarenzeğaron vilayetinde, Korsika'da, Aveyron'da, Naren'de, Lozer'de Aşağı Pirene'de, Aryej'de, Yukarı Alp'de ve Ezekantal'da intihar azdır, 100.000 kişide dörtten dokuza kadardır.

Erkek müntehirlerin adedi 100.000'de 34 iken kadın müntehirin adedi 100.000'de 12 mikdarındadır.

İki cinste de en çok intihar edenler hizmetçiler miyanındadır. Sonra erkeklerde serbest sanatın erkânı gelir.

Bu ihtiyarî mevtlere bais olan sebepler olmak üzere yüzde yirmi biri ızdırabat-ı cismaniye, yüzde on beşi emrâz-ı dimağiyye, yüzde üçü sefalet ve para meseleleri, yüzde on ikisi sarhoşluk ve seyyiâtı yüzde dokuzu aile kederleri, yüzde dördü aşk meseleleri, yüzde ikisi sefahat ve ahlaksızlık olup yüzde yirmi dördünün esbâbı meçhuldür.

Daimi surette intiharlar baharda ve yazın kış ile sonbahardan fazladır.

İmzasız

SF. c.44, nr. 1122, s. 89-90

5.7. VEFÂYÂT

FUAD PAŞAZÂDE REŞİD BEY MERHÛM

Ayân-ı kirâmdan Müşir Fuad Paşa hazretlerinin mahdûmu olup Osmanlı ordusunun en güzîde zabitânından olan Reşid Bey ahîren Edirne'nin Bulgarlardan istirdad ve istihlası sırasında keşfiyât icra ederken Bulgarların pususuna düşerek şehid olmuştur. Reşid Bey'in meziyet-i askeriyeye ve insaniyyesini mekârim-i ahlakiyyesini kendini tanıyanların cümlesi takdir ettiklerinden zayâ-ı ebedîsi pek ziyâde teesürâtı mucib olmuştur. Tasfir-i Efkâr refikimizden aynen naklettiğimiz tercüme-i hali, kıymet ve meziyetinin bürhanıdır.

Reşid Bey 1295 senesinde tevellüd eylemiştir. İdadiye kadar olan derecât-ı tahsiliyyeyi İstanbul'da geçirdikten sonra berây-ı ikmâl-i tahsil Paris'e gitmiş ve iki sene orada ulum-ı riyaziyye okuduktan sonra İstanbul'a avdet eylemiş ve ertesi sene silk-i askerîye intisab arzusıyla Almanya'ya giderek bir müddet Almanya'da hassa birinci süvari mızraklı alayında neferlik etmiş ve sonra Harbiye mektebine dahil olarak oradan mülazimlikle neşet eyleyerek eski alayına tayin edilmişti. Mezkûr alayda üç buçuk sene zabıtlık ettikten sonra 1905'de Almanya hassa süvari alayları zabitânı arasında açılan müsabakada birinciliği kazanmış ve Almanya imparatoru kendisini taltifen gümüşten bir vazoya ihda eylemiştir. Almanya'dan infikâkı esnasında ise imparator kendisini pek ziyâde taltif ve takdir etmiş ve yazdığı bir emirnamede "Böyle bir zabitin ordumdan infikâkından dolayı müteessirim." demiştir. Merhûmun pederleri Fuad Paşa hazretleri o sırada menfada buldukları için Reşid Bey İstanbul'a avdet imkânını bulamamış ve bir müddet Almanya'da kaldıktan sonra o esnada Fas meselesi zuhuruyla Kazablanka'nın bombardıman edilmesi üzerine müslümanların dūcâr-ı zulm ve tecavüz olması hamiyet-i fitriyye ve İslamiyyesini takrîk ettiğinden hemen Fas'a giderek Molla Hafız'a arz-ı hizmet etmiş ve Fas ordusunun tensîk ve teşkiline memur olmuştur. Bu hizmeti ifada iken bir taraftan Fransa tarafından vuku bulan mümâniat ve diğer taraftan memleketimizde ilan edilen devr-i meşrutiyet üzerine İstanbul'a avdet ile Mekteb-i Harbiyeye süvari mülazimi tayîn edilmiş, 31 Martta Selanik'e gidip Hareket ordusuyla İstanbul'a dahil olmuş ve Yemen vukuâtı üzerine İzzet Paşa'nın yaverliğine tayîn olunarak Yemen'e gitmiş ve bir müddet sonra Trablusgarb muhârebesi zuhûr ettiğinden İtalyanlara karşı mücâhidîn-i İslamiyye ile harp etmek üzere derhal Bingazi'ye şitaban olmuş ve orada Enver Bey'in yaverliğini der-uhde ederek bir sene gerek Bingazi'de gerek Derne'de fedakârâne harp etmiştir.

Balkan harbinin zuhuru üzerine Dersaadet'e avdet etmiş ve İzzet Paşa'nın yaverliğine tayîn olunmuştu. Şehâdet-i feciası yine yaverliği esnasında vuku bulmuştur.

İmzasız

S O N U Ç

Servet-i Fünûn Dergisi, Türk basın tarihinin süreli yayınları içerisinde en etkili ve en uzun soluklu olanlar arasında bulunmakta ve belki de ilk sırada yer almaktadır. Ahmet İhsan Tokgöz tarafından 1891’de çıkarılmaya başlanan Servet-i Fünûn, kısa süreli kapanışlar sayılmayacak olursa sahibinin ölümünden iki yıl sonrasına -1944’e- kadar aralıksız yarım asrı aşkın bir yayın hayatı sürdürmüştür. Türk basın tarihi içerisinde pek az süreli yayına nasip olan bu uzun ömürde Servet-i Fünûn, birçok edebî zümreye ev sahipliği yapmış, pek çok şair ve yazarın mahsüllerinin okuyucuya ulaştırılmasında hem önemli bir vasıta olmuş, hem de onların yetişmelerinde bir okul vazifesi görmüştür.

Başlangıçta fennî bir dergi hüviyetiyle yola çıkan Servet-i Fünûn, daha sonra edebî bir çehreye bürünerek yoluna devam etmiş ve Harf İnkılabından sonra “Uyanış” adını almıştır. Kimi zaman bir dergi kimi zaman da bir gazete mahiyetinde yayın hayatını sürdüren Servet-i Fünûn, yayınlandığı dönemin siyasî, politik, ekonomik, sosyal ve edebî yönlerini iyi bir şekilde yansıtmaya dolayısıyla şimdiye kadar bazı çalışmalara konu edilmiş ve bu çalışmalarda derginin muhtelif sayılarının özellikle edebî yönü irdelenmiş; dergideki bazı metinler günümüz alfabesine aktarılmıştır.

Derginin çalışmamıza konu olan 1119-1170. sayılarının incelenmesinden anlaşıldığı kadarıyla Servet-i Fünûn bu dönemde çoğunlukla günlük siyasî, içtimaî, ekonomik ve teknolojik konulardaki haberleri vermesi dolayısıyla dergiden çok bir gazete mahiyetindedir. 1119-1170. sayılardaki Servet-i Fünûn’u gazete konumuna oturtan haber muhtevalı yazılar ve bunların yorumları, derginin edebî yönünün ağır bastığı önceki sayılarında “Supplément Politique” adı verilen ilavede yayınlanmaktadır. Ancak bu ilave 1910 yılı sonlarından itibaren çıkmaz olur ve ilavenin varlık sebebi olan güncel siyasî, ekonomik, sosyal ve teknolojik haber cinsinden yazılar yavaş yavaş asıl dergiye girmeye başlar ve böylece dergi, hem edebî hüviyetini kaybetme yoluna girer, hem de muhteva itibarıyla haftalık gazete mahiyetini alır.

Derginin incelememize konu olan sayıları, 14 Kasım 1912 - 6 Kasım 1913 tarihleri arasında neşredilmiştir. Sözü edilen bu tarihler, Trablusgarp ve I. Balkan Savaşı yenilgilerinin ve bu yenilgilerin ağır sonuçlarının yoğun bir şekilde yaşandığı zamanlara; II. Balkan Savaşı’nın cereyan ettiği sıralara denk gelmektedir. Servet-i Fünûn’un, Osmanlı devletindeki çöküşün her bakımdan hızlandığı bir dönemde yayınlanan sayılarında çöküşün izlerini ve etkilerini görmemek imkansızdır.

Servet-i Fünûn'un 1119-1170. sayıları, öncekilere oranla oldukça farklı bir görünüm arz etmektedir. Bu farklı görünümü şu maddelerle ifade etmek mümkündür:

1. Servet-i Fünûn'un 1119-1170. sayılarında çok az şiir yayınlanmıştır. Söz konusu sayılarda yer alan beş şiirden üçü de başka yayınlardan iktibastır. Derginin 1119-1170. sayıları, incelenen diğer sayıları içerisinde şiir türüne en az örneğin verildiği sayılardır.

2. Derginin incelediğimiz sayılarında, imzasız yazılar oldukça fazladır. Bu sayıların yazar kadrosunda Ahmet İhsan Tokgöz, Mahmut Sâdık, Mehmet Rauf ve Celâl Esat Arseven isimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Yazar kadrosunda yer alan diğer şahıslar birkaç eseriyle dergide yer almışlardır. Yazıların bir çoğu ya takma isimlerle, ya da imzasız olarak neşredilmiştir. Dergide bulunan her dört yazıdan üçü imzasızdır.

3. Edebiyâtla ilgili metinlerin çokluğu sıralamasında, üzerinde çalıştığımız sayıların son sıralarda yer aldığı söylenebilir. Yine bu sayılarda, tenkit türüne örnek olabilecek yazılara rastlanmamaktadır. Edebiyâtla ilgili metinlerin azlığı, tenkit türüne örnek olabilecek yazıların bulunmayışı, bu dönemde dergide edebî bir hareketin veya oluşumun yer almadığını göstermektedir. Fecr-i Âti topluluğunun dağılmaya yüz tuttuğu tarih dilimini içine alan bu sayılarda kısmen de olsa "Millî Edebiyât Cereyânı"nın akislerini görmek mümkündür. Hikaye türünde karşımıza çıkan ve seçilmiş metinler bölümünde metnini verdiğimiz iki hikaye vatan ve millet sevgisinin, vatan yolunda savaşmanın kutsallığının vurgulandığı eserlerdir. Şiir türüne örnek olabilecek beş eserden üçü epik karakterdedir. 1911'de başlayan Millî Edebiyât Cereyânına Servet-i Fünûn kadrosunun duyarsız kalmadığı muhakkaktır. Fakat toplumun meselelerini yakından takip eden derginin bu dönemde millî hisleri ve meseleleri ön plana çıkaran eserlere bu kadar az yer vermesinin sebebini izah etmek oldukça güçtür. Siyasî meselelerin ülke gündeminde geniş bir yer tuttuğu ve henüz sona ermiş savaşın acılarının yaşandığı bu dönemde Millî Edebiyâtın izlerinin ve ürünlerinin dergi içinde daha fazla yer tutması gerekirdi, sanırız.

4. Servet-i Fünûn'un 1119-1170. sayıları, tercüme faaliyetlerine ayırdığı alanın genişliği itibariyle birinci sırada yer almaktadır. Servet-i Fünûn'la ilgili yapılan diğer çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla derginin önceki sayılarında tercüme eser ya hiç yoktur ya da sayıca çok azdır.

Derginin söz konusu edilen sayılarında, İngiliz, Fransız, Ermeni ve İsveç Edebiyâtlarından hikaye tercümeleri yayınlanmıştır. Fakat tercüme içerisnde "Ermeni Edebiyâtı" ana başlığı altında yer alan hikayeler, sayısının çokluğu hasebiyle ayrı bir özellik göstermektedir. Ermeni

Edebiyatından yapılan S(Sin) Sirens imzalı bu tercümeleler, daha sonra “Ermeni Edebiyatı Nümûneleri” ismiyle kitaplaştırılmıştır.

5. Devrin siyasî, içtimaî tablosunun bir sonucu olarak siyaset ve savaş konusunu işleyen yazılar dergide önemli bir yer tutmaktadır. Siyasî yazılar bazen tek olarak bazen de “Cereyân-ı Siyasî”, “Hayât-ı Siyâsiyye ve İçtimâiyye” gibi genel başlıklar altında yayınlanmıştır.

6. İncelediğimiz sayılarda fotoğraflar oldukça fazladır. Özellikle savaşın gidişatını gösteren, siyasî gelişmeleri özetleyen bu fotoğraflar, devrin panoromasını yansıtmaları bakımından önemlidir. Fotoğraflarda ağırlıklı konu yine savaştır. Fotoğraflar içerisinde portreler de önemli bir yekûn tutmaktadır. Çoğunlukla o dönem Osmanlısının ve diğer devletlerinin yönetici ve idarecilerinin fotoğrafları okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Yine fotoğraflar içerisinde, dönemin teknolojik gelişmeleriyle, coğrafi keşifleriyle, buluşlarıyla, siyasî durumlarıyla ilgili fotoğraflar da önemli bir yer tutmaktadır. Sayıları fazla olmamakla beraber dergide yer alan karikatürler de ülkenin siyasî, içtimaî durumunu yansıtmaktadır.

7. Servet-i Fünûn Dergisi'nin 1119-1170. sayılarında başka süreli yayınlardan yapılan alıntılar oldukça fazladır. Kimi zaman da dergide daha önceden yayınlanmış bir yazı herhangi bir vesileyle yeniden yayınlanmıştır.

Bütün bunlar dikkate alındığında, Trablusgarp ve Balkan Savaşları yıllarında yayınlanan Servet-i Fünûn Dergisi'nin 1119-1170. sayılarının dönemin siyasî, içtimaî ve ekonomik yapısını yansıtan bir yayın hayatı sürdürdüğü söylenebilir.

K A Y N A K Ç A

- AKYÜZ, Kenan. 1986. **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- AKYÜZ, Kenan. 1990. **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İstanbul: İnkılap Yay.
- AYATA, Yunus. 1996. “*Servet-i Fünûn Dergisi (256-305. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*”, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- AYDIN, Celâl. 2000. “*Servet-i Fünûn Dergisi (1021-1073. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*”, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BANARLI, Nihat Sami. 1987. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II**, İstanbul: MEGSB Yay.
- BEYDİLLİ, Kemâl. 1999. “*Küçük Kaynarca’dan Yıkılışa*”, **Osmanlı Medeniyeti Tarihi I. Cilt**, (Editör, E. İhsanoğlu), İstanbul: Feza Yay., 65-135.
- ÇELİK, Hüseyin. 1995. **Genç Kalemler Mecmuası Üzerinde Bir Araştırma**, Van: Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Yay.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. 1988. **Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara: Aydın Kitabevi.
- DOĞAN, Mehmet. 1977. “*Basın*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi I**, İstanbul: Dergâh Yay. 314-335.
- ERCİLASUN, Bilge. 1989. “*Servet-i Fünûn Edebiyatı*”, **Büyük Türk Klasikleri**, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay, 267-275.
- ERCİLASUN, Bilge. 1994. **Servet-i Fünun’da Edebî Tenkit**, İstanbul: MEB Yay.
- ERCİLASUN, Bilge. 1996. **Ahmet İhsan Tokgöz**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- EYİCE, Semavi. 1991. “*Celâl Esad Arseven*”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 3, İstanbul: TDV Yay., 397-399.
- GÜLENSOY, Tuncer. 1990. “*Osmanlıca*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi VII**, İstanbul: Dergâh Yay. 147-154.
- HACIFETTAHOĞLU, İsmail. 1979. “*Gazetecilik Teşekkülleri*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi III**, İstanbul: Dergâh Yay. 302-305.
- İmzasız. 1329. “*İstanbul Postası*”, **Servet-i Fünûn**, c. 45, nr. 1150, s. 122.
- KARACA, Nesrin Tağızade. 1992. **Celâl Sahir Erozan**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- KARAY, Refik Hâlit. 1996. “*Birkaç Ahmet İhsan İsteriz*”, Bilge ERCİLASUN: **Ahmet İhsan Tokgöz** (İçinde), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 171-172.

- KARDAŞ, Nevin ve DİĞERLERİ. 1995. **Örnekleriyle Türkçe Sözlük 1 - 4**, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.
- KONUĞU, Mehmet. 1996. “*Servet-i Fünûn Dergisi (306-355. Sayılar) İnceleme ve Edebiyâtle İlgili Metinler*”, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KÖPRÜLÜ, Orhan F. 1987. **Fuad Köprülü**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- KUTLU, Şemseddin. 1988. **Servet-i Fünûn Edebiyâtı Antolojisi**, İstanbul: Toker Yay.
- NECATİGİL, Behçet. 1989. **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul: Varlık Yay.
- OKAY, Orhan. 1999. “*Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*”, **Osmanlı Medeniyeti Tarihi I. Cilt**, (Editör, E. İhsanoğlu), İstanbul: Feza Yay., 69-94.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan. 1986. **Hâlit Fahri Ozansoy**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- ÖZTUNA, Yılmaz. 1986. **Osmanlı Devleti Tarihi**, İstanbul: Faysal Finans Kurumu Yay.
- PARLATIR, İsmail. 1990. “*Servet-i Fünûn*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi VII**, İstanbul: Dergâh Yay. 527-536.
- POLAT, Nâzım H. 1987. **Şahabeddin Süleyman**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- SAFA, Peyami. 1996. “*Ahmet İhsan ve Servet-i Fünûn*”, Bilge ERCİLASUN: **Ahmet İhsan Tokgöz** (İçinde), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 165-167.
- Şemseddin Sami. 1989. **Kâmus-ı Türkî**, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- TEVETOĞLU, Fethi. 1985 **Enis Behiç Koryürek Hayatı ve Eserleri**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- TOKGÖZ, Ahmet İhsan. 1328a. “*İstanbul Postası*”, **Servet-i Fünûn**, c. 44, nr. 1125, s. 146-147.
- TOKGÖZ, Ahmet İhsan. 1328b. “*İstanbul Postası*”, **Servet-i Fünûn**, c. 44, nr. 1130, s. 266.
- TOKGÖZ, Ahmet İhsan. 1993. **Matbuât Hatıralarım**, (Yayına Haz.: Alpay KABACALI), İstanbul: İletişim Yay.
- TURAL, Sâdık. 2000. “*Millî Benlik ve Millî Kimlik*”, **Bilge**, 24, Ankara: 9-16.
- TÜRKOĞLU, Sait. 1998. “*Servet-i Fünûn Dergisi (925-978. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*”, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- UÇAROL, Rifat. 1985. **Siyasi Tarih**, İstanbul: Filiz Yay.
- UÇMAN, Abdullah. 1986. **Rıza Tevfik**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

D İ Z İ N

- I. Balkan Savaşı, 5, 6, 40, 419
 I. Dünya Savaşı, 7, 8, 31, 51
 I. Meşrutiyet, 3, 10
 II. Abdülhamid, 3, 4, 5, 9, 30, 42
 II. Balkan Savaşı, 5, 6, 7, 40, 419
 II. Mahmut, 1, 2, 4
 II. Meşrutiyet, 4, 10, 12, 51, 54
 31 Mart Olayı (Vakası), 5, 10, 11, 369
- A**
- A(Ayın G(Gayın), bkz. Mahmut Sâdık
 A(Ayın) G(alib), bkz. Mahmut Sâdık
 A(Ayın) Nadir, bkz. [BOLAYIR], Ali Ekrem
 A(Ayın) Nûri, 30, 51, 60, 61, 126, 127
 A(bdülğani) Seniyy, bkz. [YURTMAN],
 Abdülğani Seniyy
 A(Elif) Aharunyan, 96, 97
 A(Elif) S(Sat), 34
 A. Seniyy, bkz. [YURTMAN], Abdülğani Seniyy
 Abdullah Cevdet, 26, 137
 Abdullah Safâ, 162
 Abdullah Zühdü, 10, 11
 Abdülaziz Çâvîş Efendi, 142
 Abdülaziz, 2, 3
 Abdülğani Seniyy bkz. [YURTMAN], Abdülğani
 Seniyy
 Abdülhak Hamid, bkz. [TARHAN], Abdülhak
 Hamid
 Abdülhak Hayri, 26
 Abdülhamid, 3, 4, 5, 10, 18, 19, 176, 306,
 314, 316, 355
 Abdülmecid, 1, 2, 3, 159, 223, 247
 Abdüsselim-zade Mehemmet Hadi, bkz.
 Mehemmet Hadi (Abdüsselim-zade)
 Âbidîn Sarayı, 183
 ABU, Edmond, 66
 Acem Edebiyatı, 206, 208, 209
 Adakale, 63, 126, 157, 176
 Adalar Denizi, 310, 313
 Adalar Meselesi, 71
 Adana, 144
 Adapazarı, 176
 Adliye, 223
 Adriyatik Denizi, 359
 Adriyatik, 309
 Afganistan, 368
 Afrika Hilâl-i Ahmer Heyeti, 176
 Afrika, 63, 99, 122, 184, 213, 218, 293, 325,
 358
 Afrikâ-yı Cenûbî, 176
 Afrikâ-yı Vustâ, 36, 311
- Ahi, 208
 Ahmed-i Sâlis, 211, 274
 Ahmet Agayef, 90, 329
 Ahmet Cevdet, bkz. [ORAN], Ahmet Cevdet 10
 Ahmet Haşim, 26
 Ahmet Hikmet, 20
 Ahmet İhsan, bkz. [TOKGÖZ], Ahmet İhsan
 Ahmet Mazhar, 28
 Ahmet Midhat Efendi, 17, 28, 29, 30, 43, 44,
 45, 70, 105, 113, 135, 160, 216, 217,
 222, 223, 224
 Ahmet Necdet, 26
 Ahmet Nureddin, 160
 Ahmet Paşa, 205
 Ahmet Rasim, 10, 17, 54
 Ahmet Refik bkz. [ALTINAY], Ahmet Refik
 Ahmet Reşit, bkz. [REY], Ahmet Reşit
 Ahmet Sadi (Bedirhanzâde), 153
 Ahmet Samim, 4, 7
 Ahmet Selim, 367
 Ahmet Serveri, 26
 Ahtapoli Kasabası, 191
 [AKALIN], Besim Ömer, 17, 30, 51, 52, 54,
 60, 61, 62, 110, 126, 134, 344
 Akdeniz, 300, 378
 Aksaray, 319
 Akşam (Gazetesi), 12
 AKYÜZ, Kenan, 25, 30, 58
 Alaska, 80
 Aleksandr, 412
 Aleksandra, 178
 Âlem Matbaası, 17
 Alemdâr, 12
 Ali (Cihanzâde), 140
 Ali Canip, bkz. [YÖNTEM], Ali Canip
 Ali Ekrem, bkz. [BOLAYIR], Ali Ekrem
 Ali Haydar Emir, bkz. [ALPAGOT], Ali Haydar
 Emir
 Ali Kemâl, 141, 361, 367
 Ali Münîf (Beyrut Valisi), 160
 Ali Nusret, 28, 46, 142, 167
 Ali Paşa, 3, 4, 228
 Ali Reşâd, 273
 Ali Seydi, 273
 Ali Suat, 26
 Ali Süha, 28
 Almanya, 7, 10, 33, 36, 37, 41, 53, 63, 64, 65,
 67, 68, 71, 77, 79, 81, 83, 87, 88, 97,
 99, 103, 113, 117, 129, 141, 149, 154,
 157, 158, 160, 161, 165, 166, 167, 176,
 177, 178, 182, 191, 200, 202, 247, 248,

- 254, 255, 256, 271, 306, 307, 324, 337, 338, 345, 348, 390, 412, 418
 [ALPAGOT], Ali Haydar Emir, 26
 Alphonse (On Üçüncü), 190
 [ALTINAY], Ahmet Refik, 79, 140, 273, 353
 [ALYANAKOĞLU], Cemil Süleyman, 28
 Amerika, 32, 42, 49, 63, 64, 71, 73, 80, 81, 83, 84, 87, 98, 99, 117, 125, 134, 135, 152, 163, 169, 177, 213, 239, 245, 246, 249, 250, 257, 338, 346, 408
 Amerika-yı Şimalî, 243
 Amerikan Koleji, 78, 162, 177, 203, 406, 407
 Amiral Kerry, bkz. Kerry (Amiral)
 Amiral Lympus, bkz. Lympus (Amiral)
 Amsterdam, 191
 AMUNDSEN, Ronald, 64, 99, 116, 129, 169
 Anadolu 6, 35, 39, 41, 57, 64, 92, 97, 98, 99, 122, 134, 150, 158, 177, 304, 326, 337, 345, 346, 347, 352, 393
 Andromak, 238
 Angerer ve Goeschel (Fabrikaları), 23
 Ankara, 53, 164
 Annales Politique à Littéraire, 254
 Antivari, 174
 Antuan Tiyatrosu, 237
 Apollo, 215
 Aquitania, 84, 103, 112, 130, 157, 181
 Araba Sevdası, 28
 Arabistan, 71
 Arap Cami, 61
 Argiri, 181
 Aristo, 206, 207
 Arjantin, 66
 Arnavutköy, 203, 407
 Arnavutluk, 5, 37, 64, 98, 100, 177, 178, 308, 309, 310, 321, 322, 323, 324, 359, 401
 [ARSEVEN], Celâl Esat, 51, 52, 61, 62, 113, 127, 420
 Arşidük Ferdinand, bkz. Ferdinand (Arşidük)
 Arşidük Şarl, bkz. Şarl (Arşidük)
 Arthur De Cunut, 184
 Aryej, 417
 ASADUR, Zabel, 66, 97
 Âsaf Muammer, bkz. [KÛTAYİS], Âsaf Muammer
 Âsaf Said, 49, 52, 105, 130
 ASAYAN, Zabel, 96, 291
 Askerî Tıbbiye, 51
 Askerî Rüştiye, 35
 Asuan Süddesi (Barajı), 81, 102, 178, 195
 Asya, 36, 140, 311, 312, 367
 Asya-yı Vusta Türkleri, 391
 Asya-yı Vusta, 221, 227
 Aşağı Pirene, 417
 Âşık Paşa, 206, 210
 Aşk, 137
 [ATAY], Falih Rıfkı, 26
 Atina, 201, 268, 306, 395, 400
 Atlas Okyanusu, 65, 73, 80
 Avam Kamarası, 269, 374
 Aveyron, 417
 Avrupa'da Bir Cevlân, 224
 Avrupa, 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 17, 18, 19, 23, 31, 32, 35, 36, 39, 41, 42, 48, 49, 50, 60, 63, 65, 67, 68, 69, 71, 75, 76, 80, 81, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 97, 100, 103, 104, 117, 122, 125, 126, 131, 132, 140, 146, 149, 154, 156, 178, 179, 185, 187, 188, 191, 202, 215, 220, 224, 225, 226, 228, 235, 236, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 257, 260, 263, 264, 273, 303, 305, 306, 308, 309, 310, 311, 312, 314, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 335, 338, 339, 340, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 353, 354, 356, 357, 358, 364, 365, 366, 368, 369, 371, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 389, 390, 393, 395, 396, 398, 401, 402, 403, 405, 408, 410, 411, 413
 Avusturalya, 212, 213, 417
 Avusturya, 10, 65, 67, 83, 150, 157, 162, 165, 166, 174, 178, 179, 192, 193, 221, 308, 309, 310, 313, 318, 323, 344, 404, 410, 411
 Ayandan Basarya, 47
 Ayasofya, 194
 Ayastefanos Muahedesi, 203, 306
 Ayastefanos, 156, 158, 159, 184
 AYATA, Yunus, 15, 25, 47, 55
 AYDIN, Celal, 26, 47
 Azadamard, 140
 Azap Kapısı, 187
 Azim ve Meram, 32, 132, 250
 Aziz, 355
- B**
- Baba Tahir, 17
 Bâbiâlî Baskını, 6
 Bâbiâlî, 12, 23, 53, 65, 71, 72, 73, 118, 305, 322, 324, 327, 328, 343, 376, 382, 383, 388, 395
 Babil, 83
 Bağcılık, 137
 Bağdat Hattı, 64
 Bağdat İslahhanesi, 223
 Bağdat, 27, 59, 95, 108, 150, 223, 271, 300, 352, 364

- Bağlarbaşı, 407
 Bahçekapı, 146, 147
 Bahr-i Baltık, 157, 338, 390
 Bahr-i Hazar, 390
 Bahr-i Lut, 65, 121, 126, 193
 Bahr-i Muhî-i Atlâsî, 197
 Bahr-i Muhî-i Kebîr, 179
 Bahr-i Sefîd, 27, 156, 179, 300, 313, 337, 349, 388
 Bahr-i Siyah, 390
 Bahr-i Şimâl, 157, 338
 Bahriye Mektebi, 55
 [BAHŞI], Muammer Lütfi, 18
 Bâki, 43, 205, 206, 207, 209, 210
 Balak Bey, 361
 Balıklı, 198
 Balkan Devlet(ler)i, 5, 6, 7, 37, 40, 41, 67, 68, 69, 72, 73, 75, 76, 87, 97, 117, 125, 135, 328, 339, 369, 382
 Balkan Harbi, 65, 100, 179, 388, 402, 418
 Balkan Muharebesi, 179, 180, 311, 324, 343, 344, 371, 379, 389, 410
 Balkan Savaş(lar)ı, 6, 8, 31, 39, 65, 74, 75, 76, 84, 93, 97, 98, 203, 421
 Balkan Sulh Konferansı, 180
 Balkanlar, 41, 65, 76, 87, 100, 103, 122, 125, 135, 320, 334, 345, 376, 378, 382, 383, 417
 Balvo, 85
 Balye, 144
 BANARLI, Nihat Sami, 30
 Bandırma, 78, 101, 111, 192
 Barbaros, 296, 298, 299
 Baron de Rosaine, 156, 175, 189
 Baron Hager, 411, 412
 Basra, 66
 Bastil, 408
 Batı Trakya Türkleri, 72, 73
 Bavyera, 161, 411
 Bayazıt, 148, 162, 379
 [BAYIÇ], Hakkı Behiç, 11
 BEAUTIFUL, Louis, 83
 BEBL, August, 65, 104, 110, 134, 161, 178
 Bedford, 73, 189, 190, 195
 Bedî Nûri, 143, 161
 Bedirhanzâde Ahmet Sadi, bkz. Ahmet Sadi (Bedirhanzâde)
 Bedrettin Mümtaz, 26
 BEHRING, Emil Von, 68, 100, 116, 119, 165
 Belçika, 140, 322
 Berat, 180
 Berlin 86, 147, 148, 158, 159, 166, 177, 183, 310, 322, 405
 Berlin Basın Derneği, 10
 Berlin Muahedesi, 203
 Besim Ömer, bkz. [AKALIN], Besim Ömer
 Bessârya Efendi, 161
 Beşiktaş, 166
 Beyaz Gölgeleler, 58
 BEYDİLLİ, Kemal, 42
 Beykoz, 72
 Beyoğlu, 21, 34, 35, 57, 147, 154, 163, 166, 167, 168, 188, 333, 342, 354, 360, 361, 398
 Beyrut, 48, 74, 160, 181, 187, 196, 264, 266, 403
 Bezci Hacı Süleyman, 223
 Bible House, 23
 Bilecik, 51
 Biman Hulveg, 167
 Bingazi, 418
 Birinci Dünya Savaşı, 97
 Birliz Çaytonag (Gazetesi), 256
 Birliz Tagbilad, 256
 Biryen, 187
 Bizans, 210
 Boas, 213
 Boğaz, 334
 Boğaziçi, 338
 Boğazlar Meselesi, 2
 Bohemya, 180
 Bolayır, 334
 [BOLAYIR], Ali Ekrem 18, 25, 28
 Bombay, 164
 BON, Gustave Le, 66
 Bordeaux, 91, 187
 Bosna, 325
 Botiküdüs, 213
 BOUVET, Ernest, 206
 Boyana Köprüsü, 191
 Boyana Nehri, 191
 Bozcaada, 313
 [BÖLÜKBAŞI], Rıza Tefvik 30, 43, 44, 46, 52, 56, 62, 70, 96, 99, 113, 126, 160, 222, 415
 Bragan Zankuf, 223
 BRASSUR, Alber, 244
 BRASSUR, Jul, 244
 Brawon, 221
 Brem, 338
 Breslau, 176
 Breslaw, 254
 Brianly, 167
 BRIDGES, Robert, 74, 126, 167
 BRİKTO, August, 207
 Briston, 33, 254, 255, 256
 BUCHNER, Ludwig, 84, 105, 168
 Budapeşte Tiyatrosu, 248

Budapeşte, 228
 Buenos Aires, 346
 Buhara, 221, 227
 Buhran, 58
 Bukanevay, 258
 Bulgaristan, 5, 7, 37, 65, 66, 67, 69, 72, 76,
 77, 82, 87, 88, 93, 100, 110, 141, 159,
 166, 167, 172, 174, 181, 182, 310, 313,
 318, 321, 323, 325, 328, 359, 369, 373,
 375, 376, 377, 378, 381, 382, 383, 388,
 389, 395, 396, 400, 402
 Bulutlara Yakın, 59
 Bulvar Tiyatrosu, 236
 Burhan Câhit, bkz. [MORKAYA], Burhan
 Câhit
 Buvalo, 209
 Bükreş Sulh Konferansı, 71, 180
 Bükreş, 65, 68, 159, 179, 378, 381, 382
 Büyük Okyanus, 73
 Büyükdere, 341

C

Californiya, 193
 Cambridge Üniversitesi, 90
 Cami, 206, 209
 CARELL, Aleksie, 64, 69, 100, 119, 192
 Carneci, 79, 161, 386
 Caterina, 411
 Câvid Bey, 405
 Cecile Sorel, 250
 Cecile Suzel, 168
 Celâdet Bedirhan, 137
 Celâl Bey (Halep Valisi), 162
 Celâl Esat, bkz. [ARSEVEN], Celâl Esat
 Celâl Nûri, bkz. [İLERİ], Celâl Nûri
 Celâl Sahir, bkz. [EROZAN], Celâl Sahir
 Celâleddin Tayyâresi, 184
 Cemâl Bey, 162
 Cemil Paşa, 314
 Cemil Süleyman, bkz. [ALYANAKOĞLU],
 Cemil Süleyman
 Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye, 14
 Cemiyet-i Tahrîrî'l- Mer'âti Birefü'l-Hicâb, 87,
 103, 125
 Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslamiyye, 222
 Cemiyet Kütüphânesi, 142
 Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye, 137
 Cenap Şahabeddin, 18, 25, 31, 46
 Cenevre, 35, 331
 Cengiz, 218
 Cenin, 11
 Cenk Duyguları, 59
 Cenubî Arnavutluk, 313
 Cenuh, 227

Cenve Gölü, 185
 Cereyân-ı Siyâsî, 40, 67, 68, 100, 110, 122,
 421
 Ceride-i Askeriyye, 224
 Cevâd, 162, 166
 Cevdet Kudret, bkz. [SOLOK], Cevdet Kudret
 Cevrî, 207
 Cezayir, 275, 352
 Cezveciyân, 146
 Charlot Corde, 409
 Cihanzâde Ali, bkz. Ali (Cihanzâde)
 Cîsr-i Mustafa Paşa, 171, 305
 Claude ("Bir Gece" hikayesinin kahramanı),
 275, 279
 Constant, 160
 Constantin, 165
 Coody (Miralay), 66, 189
 CORDEILLE, Michel, 96, 274
 Cordoniye, 79, 167
 Corneille, 205, 209
 Cornel Üniversitesi, 81
 Cornelius Rufus, 197

Ç

Çanakkale, 156
 Çardaheli, 227
 Çardak Limanı, 334
 Çareviç, 169
 Çatalca Muharebesi, 155, 172, 203
 Çatalca, 6, 37, 67, 74, 172, 178, 203, 305,
 314, 330, 345, 349, 351
 Çin, 91, 162, 171, 182, 201, 220
 Çürüksulu Mahmut Paşa, bkz. Mahmut Paşa
 (Çürüksulu)

D

D(at) B., 78
 D(Dat) B., 49, 52, 62, 105, 130
 Dağarcık, 224, 225
 Daily Grafic, 367
 Daisy Marcham, 82, 102, 111, 167
 Dâmat İbrahim Paşa, 43, 205, 210
 Dâmat Sâlih Paşa, 162
 Danef, 161, 166, 318
 Danimarka, 338
 Darü's-şafaka, 222
 Dârül-fünun, 328
 Darye ("Azim ve Meram" piyesine ait), 250, 251
 DAUDET, Alphonse, 17
 DAIVSON, Emili, 82, 111, 135, 163
 David Copperfield, 29, 50, 68, 108, 128, 132,
 144
 De Chèvrese, 83
 De Frésia, 79, 102, 111

- De Karezya, 168
 Debdie ("Azim ve Meram" piyesine ait), 251
 Dedeğaç, 182, 402
 Dekadanlar, 45, 225
 Dekadans, 44, 211
 Demoline, 89
 Derne, 418
 Dersaadet, 24, 68, 69, 100, 110, 113, 118,
 134, 142, 151, 154, 155, 156, 158, 160,
 167, 173, 176, 184, 185, 186, 191, 198,
 199, 223, 298, 331, 393, 418
 Derviş Vahdeti, 5
 Deutsche Orient Bank, 86, 103, 145, 183
 Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Bankası, 145
 [DEVİRİM], İzzet Melih, 28
 DICKENS, Charles, 29, 50, 68, 108, 128,
 132, 144
 Dimetoka, 174
 Divân Edebiyâtı, 43
 Divân Yolu, 194
 Diyarbakır, 58, 164
 DOBRUS, Henrie, 177
 DOĞAN, Mehmet, 9, 10
 Doktor Besim Ömer, bkz. [AKALIN], Besim
 Ömer
 Dokuz Buçuk Milimetroluk Mavzer Tüfenkleri,
 272
 Dolaruş, 188
 Dolmabahçe, 158, 183, 247
 Don Juan, 137
 Don Manuel, 197
 Donanma Mecmûası, 142
 DONİON, François, 84
 Dover, 182
 Döyeny, 238
 Dracul, 178
 Dresden, 149
 Dukor, 403, 404
 DUMAS, Alexandre, 17
 Dumazade, 239
 Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye, 93, 292
 Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye, 22, 143, 144,
 351, 365
 Dümke, 331
 Düseldorf, 182
 Düşes De Kayf, 184
 Düşes de Sagan, 411
 Düşmüş, 55
- E**
- Ebuzziyâ Tevfik, 29, 43, 44, 50, 53, 92, 118,
 135, 143, 216, 217, 218
 Ecel-i Kazâ, 216, 217
 Edebiyât-ı Cedide Kütüphanesi, 19
 Edebiyât-ı Cedide, 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25,
 26, 27, 30, 54, 58
 Edirne Muhasarası, 184
 Edirne Sukûtunun İç Yüzü, 137
 Edirne, 5, 7, 23, 27, 38, 52, 59, 60, 63, 66,
 68, 69, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 90,
 93, 95, 100, 106, 108, 110, 120, 122,
 137, 157, 162, 163, 170, 171, 172, 173,
 174, 181, 182, 184, 185, 195, 196, 198,
 202, 294, 302, 318, 321, 328, 343, 376,
 377, 378, 381, 383, 391, 392, 396, 402,
 418
 Edmond Saint Michel, 278
 Edward (Yedinci), 193
 Eflak-Boğdan, 2, 3
 Efsaneler, 59
 Ege Denizi, 27, 37
 Eglon, 244
 Ehrenerayih, 213
 Ekinci, 142
 Ekrem, bkz. Mahmut Ekrem (Recaizade)
 El-Hidâyet, 142
 El-Hilâl, 70
 El-Müfid, 74
 Elbe, 410
 Elhân-ı Vatan, 27, 58, 300
 Elisabeth, 169, 179
 Emanuelidis (Doktor), 146
 Emin Bülend, bkz. [SERDAROĞLU], Emin
 Bülend
 Eminönü, 185, 356
 Enez, 68, 359, 368, 376, 377, 378, 382, 383
 Enis Behiç, bkz. [KORYÜREK], Enis Behiç
 Ensari Bey, 189
 Enver Bey, 6, 7, 9, 163, 188, 418
 Enverî, 206
 Epikür, 210
 ERCİLASUN, Bilge, 16, 20, 35, 57
 Erdek, 177
 Erenköy, 155
 Ergene, 198, 349
 Ermeni Edebiyâtı Nümûneleri, 39, 49, 57, 91,
 96, 137, 421
 Ermeni Edebiyâtı, 29, 39, 49, 57, 66, 70, 96,
 97, 268, 291, 420
 Ermeni Meselesi, 5
 [EROZAN], Celâl Sahir, 19, 26, 27, 46, 58,
 67, 414
 [ERSOY], Mehmet Akif, 142
 Ertuğrul, 195, 388
 Erzurum, 57, 78, 147, 184
 Esat Paşa, 163
 Eski Anadolu Türkçesi, 46
 Eski Galata ve Binâları, 51, 61, 62, 113, 127

Eski İstanbul Abidat ve Mebanisi, 51
 Eski Mülkiye Mektebi, 22
 Eskimo, 212, 213
 Eskişehir, 158
 Esrar-ı Cinâyât, 225
 Ethem Hidayet, 26
 Ethem Midhat, 26
 Eugen, 411
 Euripides, 244
 EYİCE, Semavi, 51
 Eylül, 55
 Ezekantal, 417

F

FABER, Henrie, 80, 102, 136, 163
 Fâik Ali, bkz. [OZANSOY], Fâik Ali
 Fakir Delikanlı, 225
 Falih Rıfki, bkz. [ATAY], Falih Rıfki
 Fani Teselliler, 58
 Fas, 64, 70, 100, 181, 186, 361, 418
 Fâti, 210
 Fâti-i Keyyum, 215
 Fazlı Mağmumî, 26
 Fecr-i Âti (Topluluğu), 15, 16, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 31, 46, 53, 58, 420
 FEDORONA, Aleksandra, 85, 160
 Feminizm, 93
 Fener, 142, 160, 198
 Fenike, 267
 Fenn-i Esliha, 272
 Ferdinand (Arşidük), 83
 Ferdinand (Çar), 374
 Ferdinand Brontier, 206
 FERDİNAND, François, 179
 Ferdinand, 148
 Feriköy, 152, 341
 Ferit Bey, 29, 66, 104, 110, 134, 161
 Ferodî, 250
 Fethi Bey, 86, 163
 Fındıklı, 361
 Fırka-ı İttihad, 327
 Fıgaro, 320, 411
 Fikret, bkz. Tevfik Fikret
 File, 195
 Filibe, 179
 Filipin Adaları, 52, 62, 70, 100, 186, 194
 Filipin, 52, 62, 70, 99, 100, 168, 186
 Filistin, 70, 127, 132
 Finley (Miralay), 186, 201
 FİSCHER, Clark, 83, 195
 FLEK, Edmond, 252, 253
 Flemenk Kızılhaç Heyeti, 186
 FORGUOUILLET, Lucie Félix, 163
 FOURNIE, August, 411

Fransa Enstitüsü, 81
 Fransa, 6, 32, 63, 64, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 89, 97, 99, 100, 112, 114, 118, 120, 125, 129, 132, 133, 145, 160, 163, 166, 168, 186, 187, 195, 199, 205, 230, 233, 243, 247, 248, 250, 271, 273, 306, 307, 311, 323, 324, 332, 337, 339, 343, 348, 369, 370, 382, 401, 405, 410, 417, 418
 Fransaye, 202
 Fransız Edebiyâtı, 28, 209
 Fuat Bey (Teşrifat Memuru), 160
 Fuat Bey, 11
 Fuat Paşa, 418
 Fuzûlî, 206, 207, 208, 209, 210

G

Gabriel'in Günâhı, 225
 Galata Sarayı, 62
 Galata Sultânisi, 200
 Galata Tüneli, 90
 Galata, 51, 61, 62, 151, 153, 155, 156, 183, 187, 188, 203, 360
 Galatasaray, 361
 Galatasaray Lisesi, 51
 Galatasaray Mektebi, 73
 Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Klubü, 83
 Gâlib Kadri, bkz. Mahmut Sâdık
 GAMARAGAN, Dikran, 96
 Garbî Trakya Meselesi, 400
 Gazete, 11
 Gazze, 403
 Gedik Paşa Tiyatrosu, 32, 170, 247
 Gelibolu, 74, 175, 330
 Genç Kalemler, 18, 46
 Genç Kız Kalbi, 56, 138
 George (Beşinci), 73, 165, 192, 193
 George, 158
 Georges, 171
 Gerom, 411
 Geysa ile Şovalye, 257
 Geyte Tiyatrosu, 242
 Geyte, 243
 GIBBON, Edward, 69, 105, 127, 268, 269, 270
 Girit, 3, 201, 271, 325, 331
 Gladis, 83
 Goben, 173, 183
 GOETHE, Johann Wolfgang, 208
 Golc, 271
 Gotye, 83, 252
 Grafik (Gazetesi), 79, 155, 182, 201
 GREY, Edward, 71, 166, 170, 213, 374, 383
 GROS, Benedetto, 206, 212, 214

GUÏCHE, Gustave, 250
 GÜLENSOY, Tuncer, 46
 Gülhane Hastahanesi, 174
 Gülhane Hatt-ı Hümayûnu, 2, 311, 347, 355,
 366
 Gülhane Parkı, 1
 Gülhane Serseriyât Hastahanesi, 188
 Gülistan, 206
 Güllü Agop Efendi, 32, 247
 Gümülcine, 400, 402
 Gümülcineli İsmail, bkz. İsmail (Gümülcineli)

H

H. Fehmi, 26
 H. Nazım, bkz. [REY], Ahmet Reşit
 H. Şahrikyan Efendi, 137
 Hacı Hâfız Salih Efendi, 223
 Hacı Necîb Ağa, 164
 HACIFETTAHOĞLU, İsmail, 10
 Hadımköy, 173, 175
 Hâfız Ağa, 223
 Hâfız, 205, 206, 288
 Hager, 411
 Hakkı Behiç, bkz. [BAYIÇ], Hakkı Behiç
 Hakkı Paşa, 85, 218, 272
 Hakkı, 162, 166
 Haleb, 162, 403
 Hâletî, 207
 Haliç, 337
 Halil Bey, 164
 Halil Hâlit Bey, 90
 Hâlit Dâniş, 150
 Hâlit Fahri, bkz. [OZANSOY], Hâlit Fahri
 Hâlit Safî, 26
 Hâlit Ziyâ, bkz. [UŞAKLIGİL], Hâlit Ziyâ
 Hamburg, 149, 338
 Hamdi Çelebi, 208
 Hamdi, 208
 Hamdullah Suphi, bkz. [TANRIÖVER],
 Hamdullah Suphi
 Hâmi Âdil Bey, 162
 Hâmi Bey, 196
 Hâmi Efendi, 184
 Hamid, bkz. [TARHAN], Abdülhak Hamid
 Hamidiye Kruvazörü, 37, 38, 58, 72, 82, 93,
 156
 Hamidiye, 156, 159, 169, 196, 298, 334, 388,
 389
 Hamrfest, 81, 188
 HANOTAUX, Gabriel, 68, 86
 HARDEN, Maximillen, 69
 Hareket Ordusu, 5
 Harf İnkılabı, 419
 Harika-engiz Kedi, 238

Hasan Fehmi, 4, 11, 26, 164
 Hasan Fikret, 164
 Hasan Mellah, 225
 Hasan Sâib, 21
 Hasan Şevki, 162
 Haşim Nahit, 26, 28
 Hatip, 34
 HAUPTMAN, Gerhart, 254, 255, 256
 Havâyic-i Kânûniyyemiz, 138
 Hayât-ı Siyâsiyye ve İçtimâiyye, 40, 71, 72, 73,
 109, 111, 119, 120, 121, 122, 123, 421
 Haydar Efendi, 228
 Haydar Paşa Hastahanesi, 155
 Haydar Paşa, 64
 Haydarpaşa, 365
 Hayfa, 64
 Hayreddin Paşa, 29, 30, 51, 60, 61, 110, 126,
 134, 164
 Hayret, 225
 Hayri (Sivaslı), 26
 Hayri Bey, 158, 164
 Hazine-i Fünûn, 57
 Hemşayir, 173
 Hendese-i Mücessime, 272
 Heredyâ, 209
 HERIOT, Edward, 63
 Hersek, 325
 Hezyod, 215
 Hıfzı Paşa, 164
 Hırand Asadur, 96, 395
 Hırsız Kuş, 238
 Hilâl-i Ahmer (Cemiyeti), 6, 75, 156, 157, 159,
 175, 176, 189, 190, 281, 344
 Hilâl-i Ahmer Hastahaneleri, 156, 157, 158,
 174, 175, 189
 Hilâl-i Ahmer Heyeti, 159
 Hilâl-i Ahmer Mektebi, 190
 Hilâl-i Osmanlı Gazetesi, 142
 Hilmi (Yüzbaşı), 80
 Hilmi Bey, 164
 Hindistan, 189, 223, 250
 HOHENBERG, Sofî, 83, 162
 Holç, 154
 Homeros, 215
 Horozlu Kapı, 187
 HUGO, Victor, 33, 175, 256
 Hulûsi Bey, 164
 Hürriyet-i Ebediyye Tepesi, 194
 Hüseyin Câhit, bkz. [YALÇIN], Hüseyin Câhit
 Hüseyin Fellah, 225
 Hüseyin Fuat (Miralay), 139
 Hüseyin Fuat, 139
 Hüseyin Hilmi Paşa, 5, 164
 Hüseyin Hüsnü, 26

Hüseyin Kâzım Kadri 11, 137
 Hüseyin Rauf, 53, 62, 99, 129
 Hüseyin Siret, bkz.[ÖZSEVER], Hüseyin Siret
 Hüseyin Suat, 25, 28, 31
 Hüsvrev Dehlevî, 206
 Hüsvrev ü Şirin, 206, 208
 Hüsvrev, 209
 Hydyo Noguşi, 84, 117, 119, 165

I - İ

Islahat Fermanı, 2
 Islahat Hatt-ı Hümayûnu, 2
 Slavizm, 369
 İbn-i Kemâl, 208
 İbrahim Bâkırca Muattar, 223
 İbrahim Halil Bey, 80
 İbrahim Halil, 164,
 İbrahim Halil (Zâlzâde)153
 İbrahim Paşa, 274
 İbrahim Şinâsi, 30, 44, 216, 217, 218
 İbret, 44, 216
 İbsen, 209
 İctihâd, 137, 138
 İkdâm, 11, 165, 199, 361, 367
 İki Kuvvet, 31, 50, 56, 95, 108, 129, 145
 İleri, 57
 [İLERİ], Celâl Nûri, 138, 139, 140, 414
 İllustreyte Çaytong (Gazetesi), 188
 İlm-i Cebir, 138
 İlm-i Hendese, 138
 İlyas Bahar Efendi, 82, 272, 273
 İmparator, 338
 İnar Mikelesen, 165
 İngiliz Edebiyâtı, 270
 İngiltere, 6, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 77,
 80, 81, 82, 84, 85, 88, 97, 101, 102,
 105, 109, 111, 116, 121, 123, 126, 140,
 143, 147, 157, 158, 160, 161, 165, 166,
 167, 170, 180, 189, 190, 192, 193, 199,
 220, 221, 247, 257, 269, 293, 306, 307,
 311, 313, 325, 338, 339, 345, 348, 374,
 382, 383, 410, 416
 İran Edebiyâtı, 43, 91, 206, 207, 208, 211, 221
 İran, 43, 206, 207, 209, 228, 361, 368
 İSHAKYAN, Avedik, 96
 İskeçe, 190, 402
 İskenderiyye, 148, 268
 İslamcılık, 8, 9
 İsmail (Gümülcineli), 162
 İsmail Müştâk, 415
 İsmail Safa, 26
 İsmail Suphi, 34, 47
 İspanya, 87, 103, 113, 125, 190, 410
 İstanbul Konferansı, 3, 72, 388

İstanbul Limanı, 190
 İstanbul Matbuât Cemiyeti, 53
 İstanbul Postas(lar)ı, 7, 22, 25, 34, 35, 36, 37,
 38, 40, 41, 42, 53, 54, 55, 57, 60, 74,
 75, 76, 77, 92, 93, 97, 98, 99, 101, 104,
 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117,
 119, 121, 123, 124, 125, 135, 303, 305,
 307, 309, 311, 313, 315, 318, 320, 322,
 324, 326, 328, 330, 331, 333, 337, 339,
 341, 343, 345, 347, 349, 351, 352, 355,
 360, 362, 366, 368, 370, 372, 374, 376,
 377, 379, 381, 383, 384, 386, 388, 390,
 391, 393, 395, 397, 400, 402, 403, 407,
 418

İstanbul Ticaret Mekteb-i Âlisi, 57
 İstanbul, 3, 23, 24, 38, 41, 51, 53, 55, 58, 59,
 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78,
 79, 80, 82, 84, 85, 89, 90, 91, 92, 93,
 94, 95, 111, 112, 113, 114, 123, 146,
 149, 150, 152, 153, 155, 157, 158, 159,
 160, 162, 163, 167, 183, 185, 190, 195,
 196, 202, 203, 205, 210, 223, 224, 227,
 243, 265, 268, 271, 272, 274, 281, 310,
 315, 328, 330, 331, 354, 356, 379, 380,
 386, 387, 388, 389, 393, 394, 395, 400,
 401, 402, 403, 404, 405, 406, 413, 418

İsvç Edebiyâtı, 28, 49, 63, 78, 86, 420
 İsvç, 190, 248, 410
 İsviçre, 65, 152, 185, 190, 269, 322, 323, 324
 İşikava-Haguyen, 259
 İşkodra, 37, 155, 157, 161, 162, 163, 190,
 191, 309, 321
 İtalya Muharebesi, 360
 İtalya, 5, 88, 99, 120, 125, 166, 168, 191,
 248, 309, 310, 400

İti-Yusay, 259
 İttihad-ı Muhammedî Fırkası 5
 İttihat ve Terakki Cemiyeti, 4, 5, 11, 77, 93,
 316, 317, 328, 391, 392
 İttihat ve Terakki Fırkası (Partisi), 4, 6, , 10,
 11, 73, 396
 İttihat ve Terakki Kongresi, 72
 İzidor Grayver (Doktor), 147
 İzzet Bey, 178
 İzzet Fuat (Keçecizade), 28, 139
 İzzet Melih, bkz. [DEVİRİM], İzzet Melih
 İzzet Paşa 165, 173, 418

J

J. Marni, 96
 Jandarma Kemâl, 162
 Japonya, 31, 77, 87, 94, 249, 250, 257, 258,
 259, 260, 408
 Jeane ("Bir Gece" hikayesinin kahramanı), 276

Jimnaz Tiyatrosu, 178, 237

Jip, 78

Johensburg, 176

JOLIE, Henrie, 81

JOSEPH, François, 179

Jüliene ("Oyunbozan" piyesine ait), 253, 254

K

Kabakçı Köyü, 156, 171

Kabakçı, 353

Kaçırılan Fırsatlar, 139

Kadastro Mekteb-i Âlisi, 158

Kadıköy, 79

Kadınlar Dünyası, 142

Kadınlarımız, 139

Kadırğa Hastanesi, 156, 175

Kadırğa, 156, 175

Kadrî, bkz. Mahmut Sâdik

Kağıthane 77, 185, 393, 394

Kahire, 87, 89, 112, 403

Kainat, 225

Kalem, 51

Kambon, 166

Kampofner Paşa, 271

Kâm râh Bedirhan, 137

Kanaat Kitabevi, 82

Kanaat Kütüphanesi, 272

Kanada, 70

KANBUROĞLU, Aleksandr, 69, 104, 135, 162

Kandilli, 406, 407

Kanun-ı Esasî 3, 4, 78, 303, 347, 353, 355

Karaaydın, 144

KARACA, Nesrin Tağızade, 58

Karadağ 3, 5, 37, 87, 161, 163, 166, 181, 310, 313, 318, 321, 325, 343

Karadeniz, 191

Karagöz, 11, 56

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, 18

[KARAY], Refik Halit, 21, 28

KARDAŞ, Nevin, 14, 15

Karga, 34

Karlayl, 207

Karol (Birinci), 161

Kars, 78

Kartaca, 83

Kartal Tepe, 173

Kasım Paşa, 75, 341, 342, 361

Kastamonu, 57

Kaşgar, 47, 262, 266

Katerina (İkinci), 85, 105, 164, 171

Katogikos Sihak, 163

Kavakami, 257

Kavala Limânı, 159

Kavala Meselesi, 159

Kavala, 71, 159, 174, 192

Kayseriyye, 268

Kazablanka, 418

Kazan Boğazı, 200

Kazan Türkleri, 85

Kazan, 192, 198

Kâzım (Yüzbaşı), 162

Kâzım, 166

Keçecizade İzzet Fuat, bkz. İzzet Fuat (Keçecizade)

Kelîm, 206

Kemâl (Yüzbaşı), 192

Kemâl Bey 78, 224

Kemâl, bkz. Namık Kemal

Kerry (Amiral), 73, 161

Kılıç, 296

Kırcaali, 188

Kırım Muharebesi, 175, 223, 306, 390

Kırk Anbar, 216, 224, 225

Kırkkilise Muharebesi, 281

Kırkkilise, 63, 78, 101, 111, 174, 192, 198

Kız Sanayi Mektebi, 404

Kızıl Tepe Muharebesi, 78, 121

Kızkulesi, 17, 23

Kidderlin Waechter, 165

Kiel Kanalı, 157

Kiel, 177, 201, 338

Kiko Guro, 258

Kirkor Kömürciyan Efendi, 138

Kleopatra, 411

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, 18

Komedi Fransez (Tiyatrosu), 65, 168, 237, 238, 242, 243, 250

Konisada, 259

Konstantin, 179

Konstantinopolis Gazetesi, 17

Konstantiniyye, 78, 106

Kont Berchtold, 165

Kont Compton, 82

Kont Esterorog, 77

Kont Mensdorf Ponilly, 166

KONUĞU, Mehmet, 26, 47

Konya, 403

[KORAY], Kenan Hulusi, 18

Koreny, 213

Korsika, 417

[KORYÜREK]. Enis Behiç, 29, 52, 53, 62, 91, 106, 128, 285, 287

Kosova, 272, 313

[KÖPRÜLÜ], Mehmet Fuat, 18, 26, 43, 44, 50, 53, 55, 91, 92, 94, 113, 118, 135, 211, 215, 218

Kör Ali, 353

Köroğlu, 56
 Köstence Câmî, 158, 176, 192
 Kral Eğleniyor, 33, 256
 Kral Ferdinand, 310
 Kristanya, 403
 Kristiyanya, 190
 Kuçbahar Maharacası, 79, 192
 Kudüs, 54, 85, 169, 403
 KUMBERLAND, Ernest de, 161
 Kutagu Bilig, 221
 Kutb-ı Cenûbî, 64, 78, 99, 101, 116, 129, 165, 169, 190, 192
 Kutb-ı Şimâlî, 139, 165
 Kutub Musâhabeleri, 139
 Kuvvâ-yı Umumiyye-i Bahriyye, 139
 Kuvvet ve Madde, 84
 Kuzey Amerika, 75
 Kuzey Kutbu, 64, 78
 Küçük Çaplı Mavzer Tüfenkleri-Atlas, 272
 Küçük Çekmece Gölü, 144
 Küçük Çekmece, 189
 Kürklü Venüs, 78
 [KÜTAYÎS], Âsaf Muammer, 28, 33, 51, 53, 62, 92, 107
 Kütüphâne-i İctihâd, 138

L

La Dame au Camelia, 225, 239
 La Dame de Monsörö, 242
 La Fontaine, 209
 Lahasa, 219
 Lahey Müsâlemet Sarayı, 41, 94, 193
 Lahey, 79, 101, 119, 124, 133, 134, 135, 159, 163, 176, 333, 386, 403
 Lale Devri, 30, 58, 79, 108, 117, 126, 139, 140, 273, 274, 353
 Latin Edebiyâtı, 209
 LAUDAN, Henrie, 62, 70
 LEBLANC, Maurice, 90
 Lehistan, 66
 Leipzig Muharebesi, 63, 193, 410
 Leipzig, 79, 101, 177, 183, 193, 203
 Leli, 178
 Leravan, 185
 Leverrier, 221
 Leylâ ve Mecnûn, 205, 206, 208, 210
 Lihnovsky, 166
 Limni, 337
 Linç, 411
 Linöferyani, 63
 Livingstone, 218
 Liz ("Oyunbozan" piyesine ait), 253
 LOBUK, John, 143, 166
 Logaritma Cedâvili Risâlesi, 272

Londra Antlaşması, 5, 6
 Londra Konferansı, 65, 72, 74, 75, 82, 89, 97, 98, 161, 180, 339, 343, 373
 Londra Muahedesi, 377
 Londra, 67, 69, 74, 79, 80, 82, 86, 88, 101, 104, 111, 148, 156, 165, 166, 168, 170, 178, 180, 184, 186, 189, 192, 193, 220, 269, 270, 307, 313, 314, 320, 323, 335, 338, 339, 343, 374, 375, 376, 378, 382, 383, 395, 417
 Lorans ("Azim ve Meram" piyesine ait), 250, 251
 Lord Avbordi, 143, 166
 Lorrin ("Bir Gece" hikayesinin kahramanı), 275
 LOTİ, Piyer, 71, 84, 112, 114, 168
 Louis (On Dördüncü), 239
 Louise, 63
 Louiza, 160
 Louvre Müzesi, 188
 Loyd, 338
 Lozan, 95, 269, 270
 Lozer, 417
 Löventer, 90
 Lucie Félix Forguouillet, bkz.FORGUOUÏLLET, Lucie Félix, 79, 105, 135
 Luend Herald, 402
 Luka, 162
 Lut Gölü, 65, 193
 Lübnan, 3
 Lüleburgaz Muharebesi, 193
 Lüleburgaz, 182
 Lülü-i Aşgar, 225
 Lütfi Fikri Bey, 97, 315
 Lütfi Simavi Bey, 227
 Lympus (Amiral), 73, 165
 Lyon, 63, 99

M

M. Nermi, 282
 M. R. 22, 35, 37, 53, 92, 115, 124, 320, 322
 M. Sâdık, bkz. Mahmut Sâdık
 M. Saîd, 53, 92, 109
 Macaristan, 67, 83, 150, 166, 221, 227
 Macarof, 166
 Madagaskar, 183
 Mahmud-ı Sani 75, 353
 Mahmut (Sultan), 303, 317, 350
 Mahmut Ekrem (Recaizade), 17, 20, 21, 25, 28, 44, 218
 Mahmut Esat Efendi 53, 60, 80, 85, 92, 99, 101, 166, 266, 268, 390
 Mahmut Muhtar Paşa, 159, 166, 200
 Mahmut Münib, 26

- Mahmut Necmeddin Efendi, 86, 105, 112, 135, 166
 Mahmut Paşa (Çürüksulu), 166
 Mahmut Sâdık 10, 11, 17, 22, 29, 33, 34, 38, 41, 42, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 61, 76, 91, 92, 93, 94, 99, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 112, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 124, 133, 134, 293, 295, 371, 389, 401, 403, 405, 420
 Mahmut Şevket Efendi, 121
 Mahmut Şevket Paşa, 5, 6, 7, 29, 38, 40, 74, 76, 80, 94, 101, 105, 111, 135, 156, 166, 194, 271, 272, 366
 Mai ve Siyah, 28
 Makedonya, 4, 272, 320, 322
 MAKSANİS, Gladis, 168, 252
 Malûmât Gazetesi, 17
 MAMURYAN, Luca, 223
 Manila, 194
 Mantiku't-Tayr, 206
 Manuel, 85, 103, 168
 Mara, 409
 Maraş Köprüsü, 182
 Maria, 411
 Mariça, 174
 Marki Emperyalı, 166
 Marmara, 192
 Mary (Doktor), 162, 407
 Mary Louis, 411
 Mary, 73, 161
 Maslak Kasrı, 73
 MASOCH, Sacher, 78
 Masoşizm, 78
 Matbaa-ı Âmire, 224, 363
 Matbuât Hatıralarım, 34
 Matbuât Kanunu, 10
 Matbuât-ı Osmaniye Cemiyeti, 10
 MAUPASSANT, Guy de, 50, 56, 82, 95, 96, 145
 Mazideki Simâlar, 83
 Mc. Kinsley Dağı, 80, 102, 116
 Mebâdi-i Sanat, 212
 Meclis-i Mebusan, 3, 5, 10
 Mecmûa-ı Ebuzziyâ, 44, 57, 216
 Mecmûa-ı Fünûn, 14
 Medine, 149, 302
 Medrese-i İslamiyye Mektebi, 224
 Mehemmet Hadi (Abdüselim-zade), 26
 Mehmet Akif, bkz. [ERSOY], Mehmet Akif
 Mehmet Ali (Mülazım), 162
 Mehmet Ali, 29, 31, 55, 94, 106, 133, 167, 260, 282
 Mehmet Behçet, bkz. [YAZAR], Mehmet Behçet
 Mehmet Behiç, 26
 Mehmet Fâik, 58
 Mehmet Fuat, bkz. [KÖPRÜLÜ], Mehmet Fuat
 Mehmet İzzet, 273
 Mehmet Rauf, 18, 19, 26, 28, 29, 31, 35, 50, 55, 56, 95, 106, 107, 108, 128, 129, 138, 144, 145, 420
 Mehmet Refik, 140
 Mehmet Remzi, 167
 Mehmet Reşad, 5, 6, 8
 Mehmet Rüşti, 26
 Mehmet Said Halim Paşa, 158
 Mekke, 227
 Meksika, 83, 194
 Mekteb-i Harbiye, 51, 271, 418
 Mekteb-i Mülkiye, 51, 176, 361
 Mekteb-i Sultanî-i Enâs, 406, 407
 Mekteb-i Sultânî, 164
 Melâl Tarihi, 140
 Menekşe, 29, 56, 95, 107, 128, 144, 145
 Menlik, 30, 51, 60, 61, 126, 127, 182
 Mercan, 23
 Merdud Kız, 225
 MERİÇ, Cemil, 46
 Meriç, 181
 Mersin, 144
 Mesîhi, 205
 Mesnevi, 206
 Mesrob, 163, 268
 Meşrutiyet, 4, 10, 11, 30, 32, 39, 54, 63, 93, 94, 246, 272, 303, 315, 347, 389, 406, 407, 418
 Mevlânâ, 206
 Mevlânzâde Rifat, bkz. Rifat (Mevlânzâde)
 Meziyyet-i İktisadiyye Kütüphanesi, 142
 MICHEL, Jules, 200
 Mısır Çarşısı, 150
 Mısır, 3, 63, 81, 83, 102, 142, 146, 194, 271, 325, 352, 366, 408
 Midhat Efendi, bkz. Ahmet Midhat Efendi
 Midhat Paşa, 3, 58, 223
 Midilli, 27, 299, 337
 Midye, 68, 359, 368, 376, 378, 382, 383
 Mihmandar Vasfi, 178
 Mikado, 257
 Milenko Vesiniç, 165
 Millî Edebiyât (Akımı) Cereyanı 18, 19, 27, 29, 53, 55, 58, 420
 Millî Nezaket Cemiyeti, 80
 Millî Tettebbular Mecmuası, 53
 Mindanau Adaları, 194
 Mioçkoviç, 166
 Miralay Coody, bkz. Coody (Miralay)
 Miralay Finley, bkz. Finley (Miralay)

- Miralay Seely, bkz. Seely (Miralay)
 Miras, 82, 106, 128, 130, 145
 Mirkoviç, 161
 Mis Patrik 162, 407
 Mittweida Mektebi, 154
 Mizan, 11, 57
 Mizancı Murad, 11
 Moda 72, 82, 83, 92, 112, 114, 183, 195, 388, 389
 Moliere, 209
 Molla Hâfız, 418
 Monako Prenslığı, 196, 200
 Mondros Mütarekesi, 8
 Monej, 190
 Mongol Edebiyatı, 219
 Monpanisye, 408
 Monte Carlo, 178, 202
 Montreux, 185
 MORGAN, Pierpon, 84, 105, 168
 MORİSON, Arthur, 52
 [MORKAYA], Burhan Câhit, 29, 49, 52, 56, 62, 95, 106, 131
 Mose, 209
 Moskova, 390
 Muallim Feyzi, 26
 Muallim Naci, 20
 Muallim Ribo, 212
 Muammer Lütfi, bkz. [BAHŞI], Muammer Lütfi
 Mufassal, 225
 Muğla, 58
 Muhaddidîn Fırkası 97, 315
 Muhammed Zehavî Efendi, 223
 Muhib Bey, 162
 Muhtar Hâlit Kütüphanesi 56, 137, 138, 140, 141
 Mukadderât-ı Tarihiyye, 140
 Murad (Beşinci), 3, 5
 Murad (Sultan), 355
 Murad-ı hamis, 224
 Murad-ı râbi, 43, 205, 210
 Musahabe(ler), 22, 38, 50, 76, 96, 117, 118
 Musavver-i Dâiretü'l-Maarif, 30, 82, 108, 117, 126, 272, 273
 Mustafa Refik Bey, 82, 126, 135
 Mustafa Refik, 168
 Mustafa Reşit Paşa, 1, 3, 355
 Müdafa-ı Milliye 74, 90, 98, 328
 Müfit Ratip, 31
 Mühendis Mektebi, 140
 Mülâzım Mehmet Ali, bkz. Mehmet Ali (Mülâzım)
 Mülkiye Mektebi, 16, 17, 53, 56, 57, 58
 MÜLLER, Maks, 220
 Mültehib Bir Aşkın Tarihi, 56, 95, 106, 128
 Münif Paşa Köşkü, 155
 Münif Paşa, 14
 Münih Tiyatrosu, 248
 Münih, 141
 Müntehebât-ı Tercümân-ı Hakikat 224, 225
- N
- N. B. 33, 56, 95, 108
 Nâbi Bey, 145, 168
 Nâbi, 205, 206, 210
 Nâbizâde Nâzım, 17, 28, 54
 Nâil Bey, 163
 Naima, 207
 Nakamura, 259
 Namık Kemal, 28, 44, 216, 217, 218
 Napoli, 84
 Napolyon (Birinci), 254, 255, 410
 Napolyon, Bonapart, 145, 193, 254, 255, 387, 410
 Naren, 417
 Naum'un Tiyatrosu, 32, 247
 NAYIR, Yaşar Nâbi, 18
 Nazarî ve Ameli Fenn-i Elektrik ve Tatbikât-ı Sanaiyyesi, 140
 Nâzım Paşa, 6, 189, 305
 Nazım, 207
 Nazmi, 166
 Necatî, 206
 NECATİGİL, Behçet, 53, 55, 56
 Necip Asım, bkz. [YAZIKSIZ], Necip Asım
 Nedim, 43, 58, 59, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 274
 Nef'î, 43, 205, 206, 207, 210, 217
 Neptune, 221
 Nev-Yunanîlik, 9
 New York, 184, 195, 417
 Nice, 187
 Niğar Hanım, 26
 Nikola (İkinci), 85, 161, 334
 Nikolaidis, 17
 NİKOLİÇ, André, 165
 Nil, 81, 102, 195
 Ninetta, 173
 Niş, 223
 Nişantaşı, 38, 93, 403
 Niyagara Şelalesi, 195
 Nizâmî, 206, 209
 Norveç, 81, 87, 248
 Nosy Ancomba, 183
 NOVAKOVIÇ, Setüyan, 165
 Nur-ı Osmaniye, 22, 176
 Nureddin (Şehzade), 73
 Nûri Bekir, 52, 56, 62, 95, 120
 Nümüne-i Edebiyat, 44, 216, 217, 218

O

- Odrion (Tiyatrosu) 237, 242, 243
 OKAY, Orhan, 9
 Olga, 169
 Olympic, 179, 196
 Opera Komik, 242
 [ORAN], Ahmet Cevdet 10
 [ORBAY], Rauf, 27, 38, 58, 82, 93, 95, 108, 159, 169, 298, 388
 Ordu, 57
 Orhun Yazıları, 221
 Orta Asya, 9
 Orta Doğu, 41
 Ortaköy Cami, 17, 23
 Osanai, 249
 Osman Âdil, 143, 168
 Osman Gâlib, bkz. Mahmut Sâdık
 Osman Nizâmî Paşa, 68, 72, 156, 168, 305
 Osman Nûri Bey, 196
 Osman Nûri Efendi, 184
 Osman Sıdkı, 29, 56, 95, 106
 Osman, 280, 281
 Osmanlı Ahrar Fırkası, 4
 Osmanlı Bankası, 144, 145
 Osmanlı Demokrat Fırkası, 4
 Osmanlı Devleti, 2, 5, 8, 9, 41, 67, 72, 76, 77, 85, 89, 347, 419
 Osmanlı Edebiyâtı, 207
 Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 157
 Osmanlı İmparatorluğu'nun Târîh-i Tedennisi, 140
 Osmanlı İmparatorluğu, 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 27, 30, 31, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 46, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 83, 94, 97, 98, 140, 145, 369
 Osmanlı Maarif Cemiyeti, 73
 Osmanlı Rus Savaşları, 8, 78, 139
 Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyesi, 272
 Osmanlılık, 8
 Osmanlılık 263, 266, 325, 327, 328, 330, 339, 340, 341, 344, 350, 351, 376, 378, 382, 383, 393, 402
 Otuvaya, 258
 Ou Ching Sien, 202
 Oyun Bozan, 32, 83, 103, 132, 133, 168, 252, 253
 OZANSOY, Gavzi, 21
 [OZANSOY], Fâik Ali, 26, 27, 58, 60, 62, , 95, 108, 163, 298, 300
 [OZANSOY], Hâlit Fahri, 18, 26, 27, 58, 59, 60, 62, 3, 95, 108, 01, 302

Ö

Ölman Rusta, 244

- Ömer Faruk, 159
 Ömer Seyfettin, 46
 Örfî, 206
 ÖZGÜL, Metin Kayahan, 59
 [ÖZSEVER], Hüseyin Siret, 18, 25
 ÖZTUNA, Yılmaz, 2, 3, 4

P

- Paganizm, 215
 Pan-Islavizm, 369, 370
 Pan-İslamizm, 8
 Panama Kanalı, 73, 84, 103, 196
 Panama, 73, 101, 118, 129
 Papasyan (Doktor), 147
 Paprikof, 166
 Parc John Finley, 168
 Paris Antlaşması, 2
 Paris Biçim Akademisi, 148
 Paris Millî Kütüphanesi, 97, 104
 Paris Muahedesi, 3
 Paris Tarih-i Tabii Müzesi, 63
 Paris'te Bir Türk, 225
 Paris, 3, 4, 11, 23, 57, 64, 65, 67, 69, 79, 81, 83, 84, 86, 88, 89, 91, 100, 103, 112, 117, 126, 145, 147, 152, 163, 167, 168, 169, 178, 180, 187, 192, 196, 197, 234, 236, 237, 238, 239, 240, 243, 248, 250, 252, 257, 306, 307, 323, 332, 372, 375, 403, 410, 417, 418
 PARLATIR, İsmail, 18
 Pasiç, 167
 Passau, 141
 Pasteur, 84
 Patrona Halil, 353
 Payitahtın Kapısında, 58
 Pazar Köprü, 173
 Pegu, 89, 104, 162
 Per Hallström, 63
 Peru, 83
 Peşte 141, 221, 226, 404
 Petersburg, 86, 89, 171, 243, 403
 Petro (Üçüncü), 171
 Petro, 344
 Philippe Destal ("Azim ve Meram" piyesine ait), 250, 251
 Pichon, 167
 Piyâle, 296
 Poincaré, 82, 102, 121, 186, 193, 195
 POLAT, Nâzım Hikmet, 31
 Polinezya, 213
 Pompei Harabeleri, 84, 121, 197
 Popoviç, 166
 Port Arthur, 163
 Port-Sen-Marten, 237

Portekiz ,168, 410
 Portsnot, 186
 Potney, 268
 Prag, 180, 411
 Pravon, 222
 Prens Charles, 169
 Prens Dugal, 66, 168, 186
 Prens Georges, 169, 171
 Prenses Bagrton, 411
 Prenses Elisabeth, 171
 Presburg, 227
 PREVOST, Marcel, 96, 141
 Prusya, 63, 160, 254, 255, 410, 411

R

R(open) Zartaryan, bkz. ZARTARYAN, Ropen
 R. Fehmi, bkz. Rabhani Fehmi
 Rabbânî Fehmi 29, 49, 56, 95, 96, 107, 131
 RACÎNE, Jean, 205, 209, 238
 RADLOFF, Wilhelm, 221
 Râgıb Bey, 168
 Râgıb Paşa, 43, 205, 206, 211
 Rahib Mesrob, 267, 268
 Rahmi Bey, 65, 110, 161
 Raif Necdet, 26
 Rako, 258
 Ramses (İkinci), 215
 Rasim Haşmet, 26
 Re Umberto, 191
 Recaizâde Mahmut Ekrem, bkz. Mahmut Ekrem
 (Recaizâde)
 Refet Paşa, 227
 Rejan Tiyatrosu, 237
 RÉMORÏE, Caroline, 79, 105, 135, 162
 RENÏE, Henrie, 28
 Renin, 11
 Reşâd Rıza (Doktor), 147
 Reşâd Ziyâ (Doktor), 52, 56, 62, 96, 120
 Reşâdiye Drednotu 85, 103, 112, 121, 130,
 196, 197
 Reşit (Fuat Paşazâde), 60, 70, 105, 135, 161,
 418
 Reşit Bey, 162, 418
 Reşit Efendi, 227
 Reşit Paşa, 1, 4, 70, 155, 189, 318
 Reşit, bkz. Reşit (Fuat Paşazâde)
 Reyer, 242
 [REY], Ahmet Reşit, 25, 28
 Rıfat (Maliye Nazırı), 169
 Rıfat Paşa (Paris Sefiri), 169
 Rıza Tevfik, bkz. [BÖLÜKBAŞI], Rıza Tevfik
 Ribât, 186
 Ribot, 186, 212
 Rifat (Mevlânzâde), 11

Rigveda, 214
 Rişar ("Azim ve Meram" piyesine ait), 250, 251
 Robert Koleji, 407
 Robinson Crusoé, 218
 Rodos, 224
 Roma İmparatorluğu'nun Tedenni ve İnkırazı
 Tarihi, 69, 268, 270
 Roma, 63, 84, 86, 88, 99, 126, 168, 268, 408
 Romanya, 65, 67, 68, 76, 85, 87, 103, 124,
 161, 169, 171, 178, 179, 198, 310, 318,
 366, 373, 375, 377, 378, 382, 416
 ROUCHFORT, Henrie, 73, 105, 135, 164
 Rönens, 258
 Rönesans, 237
 Rûhî, 205, 207, 210
 Rûhi El-Hâlidî, 85, 112, 135, 169
 Rumeli Hisarı, 407
 Rumeli, 6, 7, 35, 65, 140, 143, 188, 196, 198,
 203, 303, 305, 308, 310, 312, 318, 324,
 325, 326, 330, 334, 337, 347, 349, 351,
 359, 368, 370, 371, 378, 396, 407
 Rumeli-i Garbi, 309
 Rus Japon Muharebesi, 163
 Rus Muharebesi, 303, 312, 416
 Rus Türkleri, 228
 Rus-Japon Savaşı 66, 68, 88
 Rusçuk, 141
 Rusya Japon Muharebesi, 126
 Rusya, 2, 36, 65, 67, 68, 75, 77, 80, 85, 88,
 94, 97, 104, 105, 117, 121, 126, 133,
 160, 161, 164, 166, 167, 169, 175, 198,
 306, 307, 308, 309, 310, 319, 327, 331,
 332, 333, 339, 344, 348, 369, 370, 379,
 382, 383, 390, 391, 405, 410, 411
 Rübâb, 58
 Rüstem Paşa, 159
 Rüşdiyye-i Askeriye, 355
 Rüşvet, 55
 Rûya, 59

S

S(Sat) B., 29, 49, 56, 96, 107, 131
 S(Sat), 29, 56, 107
 S(Sin) Sirens, bkz. SİRENS, S(Sin)
 SABA, Ziyâ Osman, 18
 Sabah (Gazetesi), 11, 51, 53, 59, 60, 61, 82,
 87, 92, 222, 226, 266, 302
 Sabahaddin Bey, 162
 Sabri Hüsnü, 29, 49, 56, 96, 107, 131, 279
 Sabri, 206
 Sada-Yako, 249, 257, 258
 Sadâ-yı Millet, 11
 Sadullah Paşa 44, 218
 SAFA, Peyami, 21

- Safveti Ziyâ, 28
 Sâib, 206
 Said Bey, 141
 Said Halim Paşa, 40, 74, 160, 169, 392
 Said Paşa Medresesi, 223
 Saint James Sarayı, 180, 193
 Saint Louis, 147
 Saint-Quentin Hapishanesi, 188, 193
 Sakız, 337
 Sakrib, 230
 Saksonya, 154
 Sâl-nâme-i Servet-i Fünûn, 144
 Salah Cimcoz, 51
 Salambu Operası, 242
 Salazi, 183
 Salîb-i Ahmer, 172, 186
 Sâlih Paşa, 156
 Salim (Yüzbaşı), 78, 192
 Salzburg, 411
 Sami Bey, 175
 Sami Mortan, 26
 Samih Fethi, 26
 Samipaşazade Sezai, 44, 218
 Samsun, 164
 San Coza, 346
 San Fransisco, 257
 San Marko Kruvazörü, 191
 Sanat Ansiklopedisi, 51
 Sanâyî-i Nefîse Mektebi, 51, 175
 Saraçhane, 38, 93, 404
 Sarah Bernard Tiyatrosu, 237
 Sarah Bernard, 193
 Sarâyburnu Parkı, 159
 Sarey, 268
 Sarıyer Köprüsü, 199
 Sarıyer, 190
 Saroz, 182
 Sasanof, 167
 Sazviç Holştain, 177
 Schrader, 78
 Scott (Kaptan), 64, 78, 165, 192
 Seely (Miralay), 167
 Seferber Zabitâna Mahsûs Muhtıra, 272
 Seğmenler, 173
 Sekizinci Müsteşrikîn Kongresi, 224
 Selanik Bankası, 146
 Selanik, 5, 143, 171, 199, 316, 322, 332, 340, 418
 Seleniçe, 64, 178, 199
 Selîm-i evvel, 298
 Selîm-i sâlis, 347, 353
 Selma la Gerlöf, 78
 Semerkand, 227
 Sen Benora Manastırı, 188
 Sen Nehri, 237
 Senin, 11
 Seniyy, bkz. [YURTMAN], Abdülğani Seniyy
 Serâb-ı Ömrüm, 52
 Serbestî, 11
 [SERDAROĞLU], Emin Bülend, 26
 Servet Gazetesi, 15, 17
 Servet-i Fünûn (Dergisi), 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 70, 76, 82, 142, 143, 144, 154, 167, 168, 176, 252, 315, 316, 370, 371, 379, 385, 386, 392, 414, 419, 420, 421
 Servet-i Fünûn Edebiyatı, 21, 25, 28, 46
 Seti (Birinci), 215
 SETRABET, Victor, 161
 Sevda, 55
 Seyyid Ahmet Şerîf Paşa, 85, 103, 169
 Sezai, bkz. Samipaşazade Sezai
 Sezar, 4
 SHAKESPEARE, William, 209, 244, 246
 SHİPSTON, Herald, 65
 Sinaî Ticârî, İktisâdî Avrupa, 140
 Sırbistan, 3, 5, 7, 37, 64, 165, 167, 169, 308, 309, 310, 321, 359, 369, 375, 381, 401
 Sırbıyye, 309, 313
 Sicilya, 410
 Silahdâr, 158, 185, 186, 394
 Silahdârağa, 159
 Silistre, 141
 Silivri, 86, 127, 173, 199
 Sinan Paşa, 44, 210, 216
 Sinop, 164
 Sir Mallet, 73, 105, 123, 160, 199
 Sirâc, 44, 216
 SİRENS, S(Sin), 29, 33, 39, 49, 57, 96, 97, 105, 107, 131, 291, 421
 Sirkeci, 173, 175, 178
 Sivas, 164
 Sivaslı Hayri, bkz. Hayri (Sivaslı)
 Siyah Kitap, 58
 [SİYAVUŞGİL], Sabri Esat 18
 Skolidis, 165
 Sofokles, 244
 Sofya, 86, 163, 343, 377, 389
 Sokullu Mehmet Paşa, 86, 112, 134, 170
 [SOLOK], Cevdet Kudret, 18
 Sonsuz Gecenin Ötesinde, 59
 Sorbon, 141
 Sosyoloji Prensipleri, 212
 SPENCER, Herbert, 212, 215
 Spic, 185

Stanley, 213
 STOCK, Hudson, 80
 Stokholm, 224, 403
 Stossel (General), 68, 104, 135, 163
 STREİT, George, 165
 Stremil (Binbaşı), 200
 STRENDBERG, August, 86
 Stuart, 31, 32, 90, 245, 246
 Suâd Said, 29, 57, 97, 104, 107, 128
 Sulara Dalan Gözler, 59
 Sulh ve Müsâlemet Sarayı, 79
 Sultan Selim Cami, 69, 110
 Supplément Politique, 16, 419
 Suriye, 3, 57, 98, 117, 125, 168, 352
 Süleyman Nazif, 26, 28, 138, 329
 Süleyman Nesip, 18, 25
 Süleyman Saib, 26
 Süleymân (Mutasarrıf), 271
 Süleymân Elbistânî Efendi, 170
 Süleymân Şahâbeddin, 138
 Süleyman-ı Kanuni, 210
 Süleymâniye Câmi, 158
 Sürûrî, 217
 Süryanî, 267

Ş

Şahabeddin Süleyman, 31
 Şahap Rıza, 26
 Şair Evlenmesi, 30
 Şam, 35, 355
 Şanzelize Sarayı, 88
 Şanzelize Tiyatrosu, 83, 168
 Şanzelize, 252
 Şarkon, 192
 Şarl (Arşidük), 411
 Şarl (Onuncu), 33, 256
 Şarl Rişe, 87
 Şatüle Tiyatrosu, 237
 Şeh-nâme, 206
 Şehbal, 58
 Şekerci Hacı Bekir Efendi, 147
 Şekip Akif, 26
 Şela, 186
 Şemsâ, 17
 Şemseddin Paşa, 145, 170
 Şemsettin Sami, 46
 Şeref Bey, 69
 Şerif Paşa, 162
 Şevki, 166
 Şeyh Gâlib, 43, 53, 91, 92, 113, 205, 209,
 210, 211
 Şeyhî, 205, 206, 208
 Şimalî Amerika Mecmuası, 245
 Şimalî Amerika, 31, 90

Şirket-i Hayriyye, 312
 Şişli, 72
 Şnayder, 145
 Şoguns, 259
 ŞONYE, André, 187
 Şurâ-yı Ümmet Gazetesi, 11
 Şut Ceziresi, 227
 Şuûn-ı Medeniyye, 22, 32, 125, 126, 416
 Şükrü Paşa, 38, 73, 93, 157, 163, 170, 172,
 402

T

Tahran, 227, 228
 Tahsin Nahit, 26, 31
 Takvim-i Vakayi, 9, 224
 Takvimden Yapraklar, 55
 Talat Bey, 7, 170, 329
 Tâli-i Sâl-i Düvel ve Metâli-i Ahvâl-i Müstakbel,
 140
 Tan, 171, 201, 323
 Tanîn, 7, 11, 12, 27, 58, 60, 69, 77, 298, 316,
 317, 367, 397
 TANPINAR, Ahmet Hamdi, 14
 [TANRIÖVER], Hamdullah Suphi, 26
 Tanzimat 1, 2, 3, 4, 24, 28, 46, 315
 Tanzimat Fermanı, 1, 2
 Tanzimat-ı Hayriyye, 1
 Taraboş, 157
 Tarabya, 89, 112, 114, 187
 [TARHAN], Abdülhak Hamid, 26, 27, 30, 44,
 52, 58, 67, 110, 176, 218, 413, 414,
 415, 416
 Târîh-i Tedenniyât-ı Osmaniye, 140
 Tarsus, 144
 Tasfiyye-i lisân, 261, 262, 263, 264
 Tasvîr-i Efkâr 11, 60, 161, 162, 166, 182, 216,
 418
 Tazarrûname, 210
 Tefrika 16, 20, 22, 31, 50, 51, 56, 57, 68, 77,
 89, 91, 95, 97, 127, 145
 Tekâmül, 55
 Temasil, 58
 TENCEAU, Léon De, 67
 Tennison, 74
 Tepedelen Köprüsü, 199
 Tercüman-ı Hakikat Gazetesi, 90, 224, 225
 Tercüme 16, 19, 25, 28, 29, 49, 50, 52, 56,
 57, 89, 96, 97, 130, 420
 Ternou Adası, 70, 191
 Teselya Muharebesi, 319, 320
 Teselya, 306, 319, 331, 332
 Tesliyet-kâr, 89, 106, 128, 131, 144, 145
 Tevcihat ve Havadis Kısmı, 16
 TEVETOĞLU, Fethi, 53

Tevfik Fikret, 11, 15, 17, 18, 19, 24, 25, 28, 46, 52, 58, 218
 Tevfik Paşa, 5, 170
 THOMSEN, Wilhelm Ludvig Peter, 221
 THOMSON, Lain, 82, 102, 161
 Tırnova, 181
 Tibet, 219
 Ticâret Mekteb-i Âlisi, 138, 140
 Times, 228
 Timûr, 218
 TİNİER, Marcel, 85, 89, 144, 145
 Tiyatro Muharrirleri Cemiyeti 89, 229, 230, 233, 238
 Tiyatro Müellifleri Cemiyeti, 239
 Tobruş, 155
 [TOKGÖZ], Ahmet İhsan, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 49, 50, 51, 54, 57, 60, 61, 97, 98, 110, 115, 116, 117, 119, 121, 124, 125, 140, 141, 176, 304, 307, 309, 311, 313, 315, 318, 324, 327, 336, 338, 413, 415, 419, 420
 Tokyo, 249, 259
 Topal Tevfik, 162, 170
 Tophane Kasrı, 331
 Tophane, 199, 272, 361
 Tophâne-i Âmire, 271
 Topkapı Parkı, 199
 Topkapı Sarayı, 72, 157, 199, 200
 Toprak, 142
 Toucheff, 82, 102, 167
 Toulon, 70, 90, 108, 200
 Toulouse, 67
 Toyukoni, 259
 Trablusgarb Muharebesi, 8, 16, 418
 Trablusgarb, 170, 352, 360, 419, 417, 421
 Trakya, 69, 72, 383, 402
 Triste, 411
 Tropçkoy, 84
 Tuileries Sarayı, 90, 108
 Tul, 275
 Tuna Gazetesi, 63, 126, 141, 157, 200, 223, 227, 228, 325
 Tuna Nehri Üzerinde Bir Hafta Seyahat, 141, 323
 Tuna Nehri, 141
 Tunus, 352
 Turgud, 296, 298, 299
 Turhan Paşa, 171
 Türk Edebiyatı, 19, 25, 29
 Türk Matbuât Cemiyeti, 10
 Türk Sanatı, 51
 Türkçülük, 8, 9
 Türkistan Türkleri, 226

Türkistan, 47, 221, 261, 262, 266
 Türkiyât Mecmuası, 53
 Türkiye, 20, 41, 149, 153, 202, 221, 226, 306, 307, 309, 312, 314, 318, 339, 343, 353, 364, 367, 368, 377, 379, 382, 383
 Türklük 9, 47, 218, 263, 265, 266, 312, 324, 325, 339, 357, 367, 373, 382
 TÜRKOĞLU, Sait, 16, 26, 47

U - Ü

UÇAROL, Rıfat, 2, 5
 UÇMAN, Abdullah, 52
 Ulukışla, 64
 Umran Gazetesi, 17
 Usûl-i Hendese, 272
 [UŞAKLIGİL], Hâlit Ziyâ, 17, 18, 19, 28, 31, 44, 162, 166, 216, 218
 Uyanış, 18, 419
 Uzunköprü, 172, 196
 Üsküdar, 354, 407

V

Vahdeddin, 8
 Vakâyî-i Tıbbiye, 14
 VAMBERY, Rüstem, 228
 VAMBERY, Armin, 29, 43, 44, 45, 52, 62, 84, 105, 113, 126, 135, 160, 168, 218, 221, 222, 226, 227, 228
 Varyete Tiyatrosu 237, 244
 Vayiç Görland, 213
 Veda, 214
 Vefik Paşa, 218
 Vehib Bey, 171
 Venedik Denizi, 308
 Venizelos, 67, 165, 167, 313, 318, 395, 400
 VERNE, Jules, 17, 49
 Versaille, 186, 337
 Vertenburg, 411
 Victor Margirt, 79
 Victoria Louise, 158, 177, 183
 Victoria Lönir, 161
 VİCTORİA, Augusta, 160, 168, 177, 197
 Victoria, 257
 Vidin, 223
 Vis Amiral Bornei, 161
 Viyana Kongresi, 86, 411
 Viyana, 23, 85, 86, 89, 99, 104, 109, 126, 147, 159, 164, 221, 310, 403, 410, 411
 Vodvil Tiyatrosu 168, 237, 243
 Voinoviç, 166
 Volkan Gazetesi, 5
 Voltorno, 178, 201
 Voltorno Fâciası, 65, 110
 Volvar, 65, 168

W

Washington, 80, 197
 Waterland, 177
 WEİMAR, Sophie de Saxe, 84, 112, 170
 Westminster, 82, 156, 161
 Weymouth Kruvazörü, 173
 WILSON, George, 163
 Wilhelm (İkinci), 81, 87, 158, 160, 170, 177
 WILHELM, Frederick, 255
 Wilhelm, 87, 103, 125, 158, 183, 408
 Wilhelmın, 163
 Wilkons, 81
 Witting Paşa, 188

Y

Yafa, 403
 Yahya, 207
 [YALÇIN], Hüseyin Câhit, 7, 10, 11, 18, 19, 60, 77, 367
 YALMAN, Ahmet Emin, 11
 Yalova Kaplıcaları, 30, 70, 85, 86, 90, 91, 127, 155
 Yalova Sayfıyyesi, 85, 127
 Yalova, 63, 90, 91, 127, 134
 Yanık Kapı, 187
 Yanya, 171, 309, 313
 Yavuz Sultan Selim, 3
 [YAZAR], Mehmet Behçet, 26
 [YAZIKSIZ], Necip Asım, 47
 Yedi Meşaleciler, 18, 19
 Yemen, 85, 169, 325, 418
 Yeni Edirne, 69
 Yeni Gazete, 11
 Yeni Gine, 81, 102
 Yeni Kadın Mektupları, 141
 Yeni Lisan, 46
 Yeni Osmanlı Kütüphanesi, 138, 139, 140
 Yenişehir, 331
 Yerebatan, 74
 Yermanos Efendi, 200
 Yeryüzünde Bir Melek, 225
 Yevakim Efendi, 40, 142, 160, 198, 201
 Yıldırım Bayazıt, 210
 Yıldız Sarayı, 30
 Yıldız, 411
 Yordaş Köyü, 182
 Yorgi, 201
 Young Husband, 219
 [YÖNTEM], Ali Canip, 26
 Yuan Şikay, 91, 127, 162, 171
 Yukarı Alp, 417
 Yunan Edebiyatı, 209
 Yunan Muharebesi, 272, 308
 Yunanîlik, 396

Yunanistan, 5, 7, 37, 41, 72, 76, 77, 87, 97, 159, 165, 171, 244, 306, 308, 309, 310, 312, 313, 321, 323, 331, 337, 359, 369, 375, 377, 378, 379, 381, 395, 396, 400
 YURDAKUL, Mehmet Emin, 25
 [YURTMAN], Abdülgani Seniy, 41, 47, 48, 51, 57, 61, 48, 98, 104, 117, 125, 266
 Yusuf Akçura, 329
 Yusuf ve Züleyha, 208
 Yûsuf İzzeddin, 160, 171, 159
 Yürübiş Köyü, 181
 Yüzme Muallimi, 141

Z

Zakkum, 59
 Zâlzâde İbrahim Halil, bkz. İbrahim Halil (Zâlzâde)
 Zamboinga, 186, 201
 ZARTARYAN, Ropen, 70, 91, 96
 ZAVARYAN, Simon, 91, 135, 170
 Zehra, 28
 ZEHRAB, G(regor), 96, 97
 Zen-Avesta, 214
 Zeplin Balonu, 201
 Zeplin, 71, 77, 165, 188
 Zevrâ Gazetesi, 223
 ZEYDAN, Corci, 70
 Zirâat Mekâtib-i Âliyesi, 137
 Ziyâ Paşa, 217, 218
 Ziyâeddin Efendi, 69, 171, 198

Directeur-fondateur
AHMED IHSAN

Bureaux :
Nouri-Osmanlié
Stamboul

22me Année.
Tome XLIV.

Téléphone N. 31

Adresse Télégraphique
SERVETFUNUN--Cons. ple

سرفنون

بجشنه کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزته سیدر

SERVET-I-FUNUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

ساحبی وه مدیرمسئولی:
احمد احسان
مطبوعه سی:
اسکی مکتب ملکیه قارشینده
بکری ایکدی سنه
قرق دردیجی جلد
نئون نومروسو : ۳۱
تلفراف آدزه سی:
استانبول: نروت فنون

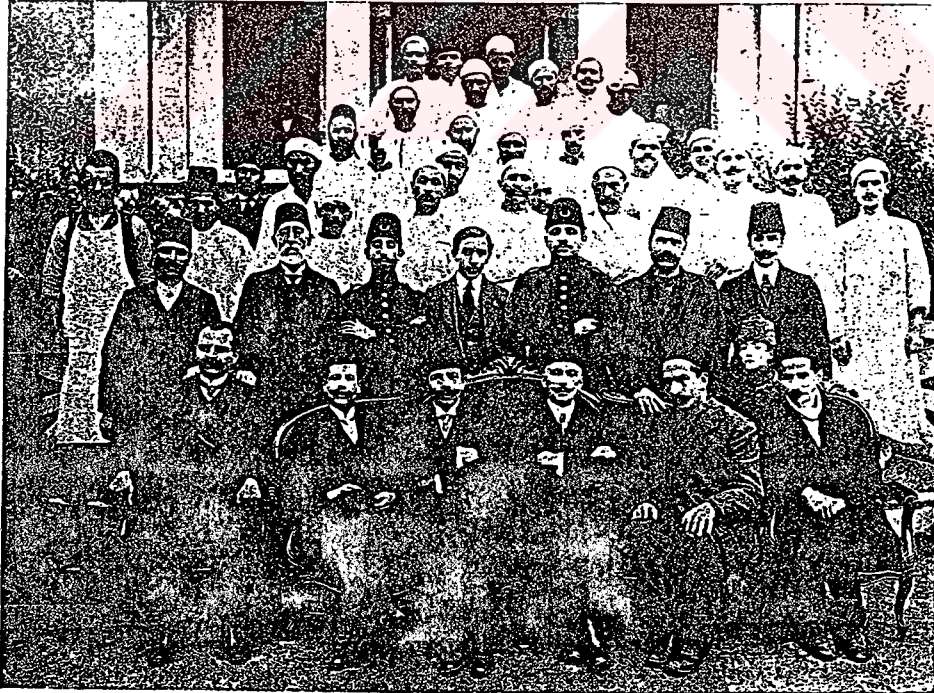

1122

بجشنه ۲۲ تشرین ثانی . ۱۳۲۸ — ۲۶ ذی الحجه ، ۱۳۳۰

عدد ۱۱۲۲

غزته ده مندوج یازیلر ایله رسولک حقوق (حق تالیف قانونی موجینجه) ، محفوظلر.

استانبولده غازیلمزده معاونت منظره لری : ارن کوننده مرحوم منیف باشا کوشکنده تشکیل اولنان خصوصی برخته خانه تک غیور مقبئلری وخادملری
Le personnel de l'Hôpital des blessés de guerre spécialement monté à Erenkeuy, environ de Constantinople.

Servet-i Fünûn'un 1122. Sayısının Kapak Sayfası

Directeur-Propriétaire :
AHMED IHSAN

Directeur-Responsable
HASSAN SAIB

Bureaux :
Nouri-Osmanie
Stamboul

23me Année.
Tome XLV.

Téléphone N. 31

Adresse Télégraphique
SERVETFUNUN--Cons ple

روزفون

پنجشنبه کونلری چیقاز ، مصور عثمانلی غزته سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

صاحب امتیاز: احمد احسان

مدیر مسئول: حسن سائب

مطبعه سی:

اسکی مکتب ملکیه تارشینده

یکری اوچی سته

قرق بشنجی جلد

تلفون نومروسو: ۳۱

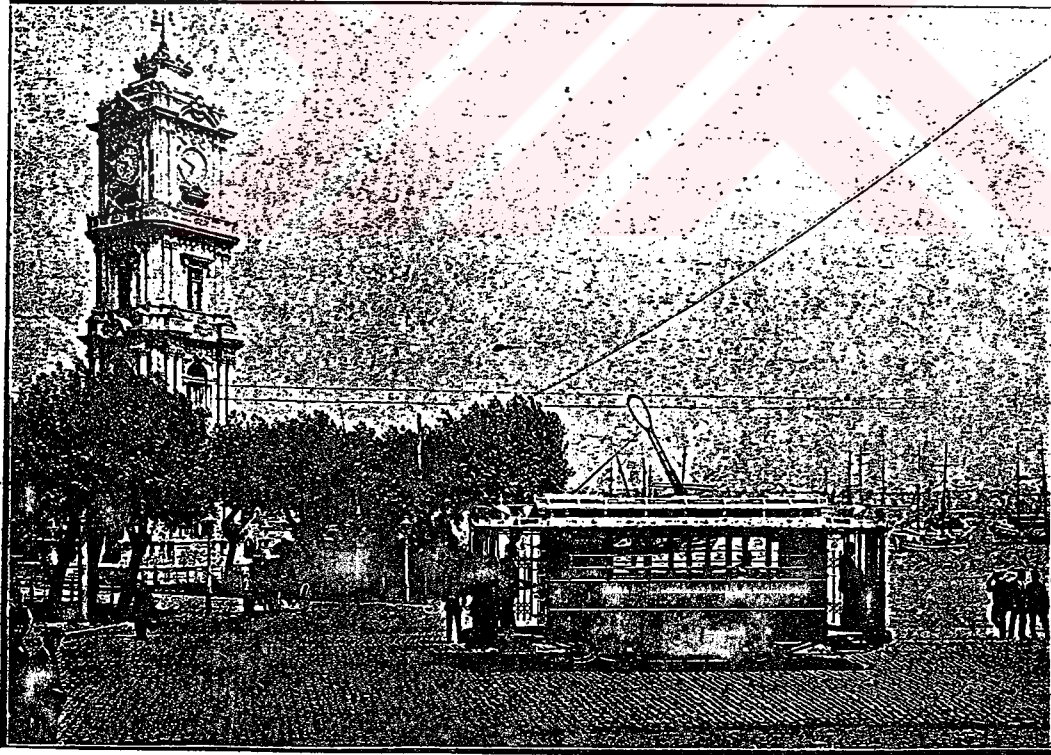
تلفراف آدره سی:

استانبول: نروت فنون

۱۱۳۵

پنجشنبه ۱۱ تموز ۱۳۲۹ - ۲۰ شعبان ۱۳۳۱

عدد ۱۱۵۵

استانبول الکتریکل بی تراموایلری — ماکنه لی بی برواغون طوله باجه میداندن کچرکن

La traction électrique à Constantinople
Un tram à fil aérien devant le Palais de Dolma-Baghtché.

Servet-i Fünûn'un 1155. Sayısının Kapak Sayfası

صاحب امتیاز : احمد احسان
مدیر مسئول : حسن صائب

مطبوعی :

اسکی مکتبہ ملکیتہ قاریستندہ

بکری اوچتبی سہ

فرق پینچی چلہ

تلفون نومروسی : ۳۱

تلفراف آدرہسی :

استانبول : ثروت فنون

سرفنون

پیشنبہ کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزنہ سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

Directeur-Propriétaire
AHMED IHSAN

Directeur-Responsable
HASSAN SAIB

Bureaux :
Nouri-Osmanlié
Stamboul

23me Année.

Tomé XLV.

Téléphone N. 31

Adresse Télégraphique
SERVETFUNUN--Cons/pla

N° 1167

تجمعہ ۳ تشریح اول . ۱۳۲۹ - ۱۶ ذی النعمہ . ۱۳۳۱

عدد ۱۱۶۷

مستشرق شہر متوفی پروفیسور وامبیری

[بولسختنک ۵۳۱ نجی بیخفتہ سندہ ، دوکتور رضا توفیق بک اتندی نك مقاله عالمائسنہ مراجعت]

Le célèbre professeur feu VAMBERY.

Servet-i Fünûn'un 1167. Sayısının Kapak Sayfası

استاندارد بین المللی تجارت

وقایع اخیر می سایه سنده بر حرکت عسکریه ایله استرداد ایدیلین ادرنه نك اجزای مملک عثمانیه دن اولدیغی دول معظمیه تصدیق ایتدیرمک اوقدر مهم و نازک بر مسئله سیاسیة تشکیل ایله جکدرکه بووادیده احراز موفقیت ایدن رجل سیاسی بی ملت ایدیا اعزاز ایده جکدر. حکومت حاضر نه نك امور خارجه سی اداره ایدن صدر اعظم پاشا مسلک سیاسیلری بویه بر موفقیت ایله نتیجه موفی اولور لرسه تاریخ عثمانیه صوک درجه مهم بر نام بر اقه جقردر ؛ بنسار علیه بوکون ادرنه نك اشغال عسکری ایله استرداد اولمش اولسندن متولد سعادت و سرور مزه برده قریباً باب عالینک تأمین ایله جکی موفقیت سیاسی امیدنی علاوه ایدلم و نیکیین اولمقده اصرار ایدلم .

یونانستان ایله ارم مزده جریان ایدن مذاکراتک دخی قریباً طرفینجه مقبول بر نتیجه کیره جکنی اومیورم . دولت عثمانیه ایله یونانستانک یکدیگره قارشى اوتدنبیری دوشدیکی خطالری اوقدر چوقدرکه بو خطالردن طرفین صوک درجه متضرر اوله کیش و بونک آرتق تکرارندن فائده کله میه جکنی اکلامش اولدیغی ایچون متقابل و گرفت اولان منافع مختلفه مزى هیچ تبه یوقدرکه ایکی طرف رجال حکومتی اعتدال دم ایله دوشونیور و آرتق حسیانه و خیالاته قایلقدن صرف نظر ایلور . آنجق بوسایه ده ایکی حکومت آره سنده مناسبات سیاسی نك اعاده سی قابل اولور ، مناسبات سیاسی بی تعقیب ایتمک اوزره قایت مهم اولان مناسبات اقتصادی نك انکشافاتی باشلار . فقط شوراده بر نقطه بی سوله دن کجه میه جکم :

ترکیه نك اک ضعیف داماری و خسته لنی اقتصاد ایدانه کی ضعیف و بیگانه ایله ترقیات اقتصادی مزى صارصان عهد قدیمه سیدر . یونانیلرک بزه قارشى الگمتفوق جهتی بالعکس ترقیات اقتصادی سیدر ، یعنی مملکت مزده کی معاملات تجاریه نك بیله قسم مهمنک اونلر النده اولسیدر . بو اونلرک بر قوتیدر ، غبطه ایدرز ، فقط کندیمز ده قورنارمق استرز ؛ اشته بو نقطه نظر له در که ماده ساحه اقتصاد ایدمزده حائر قوت اولان یونانیلر برده قایتیولاسیون قوتی علاوه ایتمک قدر خطا اوله مز ؛ اونلرک بو صلاحیتنی حتی جزوی توسیع ایتمکله دخی انکشافات مستقبله اقتصادی مزى ایدیا محکوم عقامت ایدر و محو اولورز . شوجهتی نظر دقتده بو تلمنی حکومت مزدن بکلرز .

...

ایت عثمانیه تکرار ادرنه قلاعتده موجه سازدر ؛ اون آیدر اوغرادیمز متوالی فلاکتلردن صوکره ایلمک دفعه تأمین اولتان شو سعادت بیچاره ملتک قلب متحسرنه عمیق بر انشراح و برمش و عثمانیلینی آوروپا خریطه سندن سلیمک اوزره عقد اتفاق ایدن دشمنلرک باشمزه یاغدید قلمری بلالره آرتق خاتمه چکمشدر . هر نه ده اولسه ، هر نه ده دینلسه بوکون بر آی اقدمکی حالزده نسبة مقایسه قبول ایتمز درجه ده موقعمز ایدر . انسانلر نیکیین اولینجه پاشایه میه جقلمی ایچون اوغرادیمز متوالی فلاکتلردن متحصل اندیشه طبعیه بی ازاله به چالشیورم و مادامکه بوکون دوندن چوقاینی موقعه مز ؛ آیتنک حاضرلیه جنی مشکلات سیاسی ایله شمیدن دوچار حزن اولمقده معنا کوره میورم .

بالتسائیلری اتفاق ایتدیروب بزم باشمزده مسلط ایدن و اونلرک هر درلو حرکات و تجاوزاتی تسهیل وانغراض ایدن قوتلرک بلغارستانه تقدر دارغین اولسه بیله بزم خیر مزه قولای قولای دویمه جکنی اکلامق زور برایش دکلدرد ؛ آوروپا سیاستی تحریک ایدن بو جریان سوقبله بالتانلرده شمیدی بوزولمش اولان اتفاق بشقه بر طرزله تکرار توازن و تشکیل ایتمی دخی احتمالن هیچ اوزاق بولونیور . بالتقا حکوماتنک حمایت قدیمه لری سایه سنده بویه جه تکرار بر نقطه ده اجتماعی یعنی عثمانیللق علیهنده ولو موقه اولسون ایکنجی دفعه ده اتفاق وارد خاطر اولدیغی ایچون شمیدی به قدر آلدیمز درسلردن متنبه اولوب صوک درجه مدبر و متیقض بولمق لازمکلیور . بو ایشک جهت حرپسیدر ؛ مسئله نك برده جهت سیاسی وارکه بوراده ایش بوسبوتون نازکشیور و باب عالینک بووادیده - علی الخصوص ادرنه نك اشغالیدن صوکره - فوق العاده آثار کیاست و درایت کوسترمی اقتضا ایدیور . بالتقان متفقرلیله عقد صلح شرائطی احضار خصوصنی آوروپا دول معظمه سنه تودیع ایتمش و اونلرک لوندردن سفرا می معرفتیه لوندردن احضار ایدیلن صلح مقررات اولیه سنه وضع امضا ایش اولدیغمز ایچون اومقرراتنک میدیه و اینوز خطه متعلق اولان تمهداتی به آوروپا دولترینه قبول ایتدیرمدن تمیدیل ایتمک مشکلدن صانیورم . اشته بو تمیدیل و توسیعه موفقیت یعنی بر معاهده صلحیه ایله ترک اولدیغی حالده بالتقان

ایشینا، بئول بولستین

بکی آی سوکره تام ایکی سنه اوله جق که بتون فعالیت عثمانیه مدافعه وطنه، اوزریمزه هجوم ایدن دشمنلره، نجه لشمکه مصروفدر. مملکتک اذک قوی واک کزیده اولادری خاک وطنی مدافعه ایچون سلاح آلتده ازلدی. ملنلرک نشو ونمانسی تأمین ایدن انکشافات اقتصادی مدهش برتوقفه اوغرادی. ملنک قواء حیاتیسی بویه ضربه لره اوغرارکن قابل استفاده اولان بتون تصرفیات ملیه جنک وجدال اوغورنده فدا ایدلش وپک چوق بورجلره کیرلشدر. بومدهش رخنه لره ناتوان قالان مادر وطنی قورتارمق وافی تازه وقوی برجاهه دوغری سوق ایده یلمک ایچون اولاهال حربیدن متولد تقلصاتک کلسمی یعنی محارب وضعیتک ختامه ایرمی لازمدر. بوناتوانی ایچنده پراضطراب قالان ساده بز دکاز، اوتوز سنه دنبری بسله دیکی آمال استیلاجویانه سنه آتیری برجریان ویرمش اولدینی ایچون غالب ایکن مغلوب قالان بلغارستان بلکه بز دن زیاده رخنه دارد. اشته بوندن دولایدرکه آوروپا حکمه سیاستنده آنک مدافع و حامیسی اولان شمال قوی صوک هفته لر ظرفنده ائدن کلن بتون تأثیراتی صرف ایه دی؛ اول امرده سابق متفکر آره سنده بکرشده صلح یایدیردی؛ اولاری بارشدردی. صوکره هر برینک کندنی طوبیلامسی و تحمیلرینک فوقده کی مصارف حربیه بومیه دن قورتلیری ایه سفر برلکلره ختام ویرملری استدی. بلغارستان محکمه ده کی دایسنک حمایت و محافظه سندن امین اوله رق ادرنه ایچون بزمله اشتغالدن صرف نظر ایتدی، عسکرخی داغدیور. صربستان ایه یونانستانک دخی عین طریقندن کیده چکی شه دن وارسته در. شو حالده ایکی هفته اول یازدیغمز بر «سوز» مبدل حقیقت اولیور. یعنی بالقانلرده کی متفکرک محارباتی هان اطفا ایتدیردکن صوکره شرق و ترکیه مسائلنده روسیه نك خاطر نوازی کیلیمش اولان آوروپا، صلح و مسالمت عمومیه، نامنه بز توجیه ایده چک و؛ ایشته کوریورسکزییا، آرتق هیچ بر طرفده مهبای آتش سلاح قالمشدر؛ سزده اولجه لوندرده مقدمات صلحیه بی امضالش ایدیکز آرتق حرب بیتدی، بزده راحت ایلجه جیکز، دیه جکلر. یعنی بالخاصه عثمانلیلق علیهنه کچن سنه بالقانده قوردیرایش اولان اتفاق مهوردک اتفاق سندن حقیقه استفاده مزه میدان ویرملک استلمیه جکدر.

آیحق یوامل و مقصدله در که بکرش مصالحه نك فردا سنه دول معظمه باب عالی بی میدیه اینوز خطنه رجوعه دعوت ایه دی؟ کندیلرینه ده قوتلی برحق مداخله ویرمک املیه در که بلغارستانی ترک سلاحه سوق ایتدیلر. واقعا بلغارستان ایچون ترک سلاحه بدنه چاره یوق ایدی. بزمله یکیدن محاربه یه طاقتی قابله مشیدی. اونک حامیلری هیچ بر زمان طاقتسز بلغارستانی. بزمله محاربه ایتدیرمز لر. مغلوبیتمز مأمول اولدقجه بز سلاح چکدر رمز لر. نصل رومانیانک هجومه قارشی مدافعه سز دورمقله بلغارستان اصغری ضرره کندی قورتاردیسه شمیدی ده کویا آوروپایه اطاعت ایدرک ترک سلاح ایتمکله دول معظمه نك بز علمیمزده اجرائی تضحیقه قیو حاضر لیور. بونلرک کافسی دانیشقلی دو کوشدر. بتون حرکاتک و افعا لک ضمنتده بالقان حکوماتی صیانت و بز تضحیق و فدادن بشقه بر حکم منسج دکلدر. آرتق بو حقیقت العیه ایمان ایدم، ایدم ده اطراف قری احاطه ایتمش اولان آمال خصانه ایچنده موجود تجزی قورتارمق ایچون صوک درجه چایشلم. ترککلر و مسلمانلره قارشی اسلاوتشویقایتیه اوروپاده حاصل اولمش اولان سیاسی برجریان قاهرانه وارد. بو اویه ظن اولدینی کی مذهب فرقندن عنصر عداوتندن متحصصل دکلدر؛ اوروپا منافع سیاسی سنک صوک سنه لرده کی تحلیلات اخیره سی ایچابندن اوله رق شرقده وریکده روس بولتیقه سنک ترجیح اولمش اولمسندن متولد بر فلا کندر. اسلاو بولتیقه سی بز علمیمزده اولدینی ایچون اوروپانک حرکات عمومیه سنه دخی عین شکل مشهود اولور. یوقسه آوروپایی تشکیل ایدن بیوک ملنلر سیاسیات عمومیه سنه مذهب فرقلری کوره چک قدر مائل تعصب دکلدر. بوندن الی سنه اقدم روسلرک ترکیه به هجوملری منع ایدن وزم یاردیمزده کلن فرانسه ایه انکلتره شه یوق که او زمان، یعنی یازیم عصر اول شمیدین چوق زیاده متمصب ایدی؛ او وقت مذهب و عرق فرقلری کورمدیلر ده شمیدی مصیکار اوله چقلر؟ خیر؟ الی سنه اقدم آوروپا تحلیلات سیاسی روسیه سیاستک علیهداری ایدی؛ شمیدی ایه بظانف عمومیه لری او سیاسته طرفدار اولقله بز خصم اولمشدر. حقیقت بودر؛ آوروپایی اتهام ایتمیم، زیرا بز اوروپا سز یاشامیز؛ اگر قوزتیه چق ایه نك ینه اونک معاونت علمیه و مادیه و اقتصادی سی ایه خلاص اوله جغز.

حيات سياسيه واجتماعيه

۶ ترموز تاريخلى نولمە خارچنده تېڭا ايتدومك پروتوتولنە مەڭگور نولمە خارچنده بولغارلردن آلدېنمىز بولمى

(تصوير الفكار رفېقىمىزك قىلىشەمى)

عقد صلحه دوغرو

استانبول قونفرانسىدە وغانلى و بلنار مرخصلرېنك دردنجى اجتاعنده [۴ ايلول ۳۲۹] حدود مسئلهسى حل ايدىلش در . حكومت عثمانيه ايله بلنارستان آرمىدە عقد صلح ايديله بيلمك ايجون حلى اقتضا ايدن الك مهم مسئلهده بو ايدى .

بالايه نقل و درج اولونان خريطده لوندرة مقررات صلحه سيله ، دوسمادت مقررات صلحهسى آرمىدە نهقدز فرق بولوندىنى عيانا كورولمكده در .

قونفرانسك دردنجى اجتاعى حقتده واقع اولان تېلېغ رسمى بروجە آنى در :

• حدود مسئلهسى صورت قطعيده تسويه ايدىلش در . حدود سرجى نهرى بك منصبدن بدأ ايله ديمتوقه وادرنه و قرق كليسىنى تركيا ، طن توه جق واورته كويى ومصطفى پاشانى بلنارستان طرفنده

براقوق ايكنه اطه نك شالندن ره زوايه سوينك منبعده نهايت بوليور .

تايعت مسئلهسى خصوصنده دىخى اساس اعتباريله ائتلاف حاصل اولمش در . كله جك اجتاع يارىنى بچشبه كوني [۵ ايلول] زوالى ساعت اوچده وقوع بوله جق در .

حدود مسئلهسك بوصورته تسويه قطعيه اقراران اتمهسى اوزرسته ، مسائل تاليه و متفرعه دن قطع نظر ، حكومت عثمانيه ايله بلنارستان آرمىدە صلحك قطعاً تقرر ايتش اولديغه قاعدت حاصل اولمش در .

استانبول قونفرانسك بشنجى اجتاعنده [۵ ايلول ۳۲۹] حدود كذركاهنه متعلق پروتوتول امضا ايدىلش و بواجتاع حقتده بروجە آنى تېلېغ رسمى وقوع بولمش در :

• بوكونى اجتاعده ، دلگدر مرايىكى ملكت بيشده صورت قطعيده تقرر ايدن حدود كذركاهنه متعلق پروتوتولى امضا

اسکی غلطه و بنالری

اثر : جلال اسعد

بچن لسنخدن مابعد

غلطه نك فتحی متعاقب شكلی كوستریر « قانده كیوس » طرفندن بایلان خریطه

ایدیلن تابعیت عهدنامه منی امضالاقدن استکفاف ایتمکجه چکلمش کیمش ایدی . فقط جنوزلر چاره سز قالدقلمی کورونجه تکلیفات مذکورده قبول ایتدیلر . کندیلرینه ویریلن مساعدات ایسه سراسی اولیوب مساعدات دینه قیلندن ایدی [۱] .

آرتق استانبول و غلطه ده بولسان لاینلرک کافه سی « رعایای دولت علیه » صیراسته کیرمش ایدی . جماعتلرینک ریئیتی ده « وکیل ملت رعایای لاین » نامی آلوب آلان لاین جماعتک قیچلاره سنده بو سورتله محکوک ره مهر استعمال ایدیلکده دره . اشته اوتاریخین اعتباراً استانبولده کی جنوزلر بر حکومت اولورق دکل بر جماعت ذنبه اوله زق قالمش و او بوجه طاعتشدرور .

موسیو (بهلن) ، موسیو (پرومیس) Promis ک Statuti della colonia genoise di Pera حقه نده کی

[۱] قانغ طرفندن غلطه لیلره بخش اولنان . مساعداتک ترجمه سی ماهمدرک ایکینجی جلدنده (صحفه ۵۲۲) مندرخدره : Turin 1871. [۲]

غلطه نك فتحی متعاقب احواله دائر مختلف افاده لرواردور . Sansovino de Chio ساقزلی « سانسو وینو » نك پایا بشنجی نیسقولایه یازدینی مکتوبله نظرآ فتحی متعاقب غلطه قوله سی هدم ایدلش . موسیو (بهلن) نك استانبول لاینلکی تاریخنده (صحفه ۱۵۰) تورک مورخلرینک افاده لری نقل ایدن احمد و فیکر پاشا مرحومک یانانته استناداً قانمک غلطه قوله سی بیقیمق ایچون اراده بیوردقلمی ویا لکز اوست قسمندن اون آرشون قدر محلی هدم ایدلکه اکتفا اولوندیغی ذکر ایدیور . غلطه سوزلرینک دیگر جهتلرنده ده بعض اقسام - باخصوص ترسانه جهتده کی قسملر - هدم ایدلکه اکتفا اولونمشدر دیور .

غلطه لیلر قانغ حضرتلریله یایدنلری بر معاهده موجنبجه فتحین صکرده یه اسکیمی کی کندیلرینی اداره ایتدیلر . فقط ایکی عصر قدر دوام ایدن استقلاللری آرتق غائب ایدیلر . جنوزلرک ریئسی اولان « بوده ننتا » قانغ طرفندن تکلیف

بلغارلرک مظالم وحشیانه سی

بلغارلرک ادرنه بی ترک ایدرکن یوردش کوی جوارنده وحشیانه شهید ایتدکلری اسرای عثمانیه دن اوچ بیچاره تک لعشی
[« تصغیر انکار » رفیقیزک قلیشه سو]

سنی آلت اوست ایتدی ... او قدر ضعیف سک ... وطن ایدرم که ...
که ... موسیقی ... موسیقی بک ... عصیبتبخش برشی ... بالخاصه
بو موسیقی ...
قلارانس قاریسنگ صوننده وحرکتده کی تهوری کشف
ایتدی .

بولین ، باشی البته ایشهدیکی ایشه اکیلمش ، کوز قاپاقلری
ایتمش ، دوام ایتدی :
— سکا خوشکه کیدن هوالری چالیدیفکدن طولایی طارلمیورم ...
حرسک ! ... فقط سکا بر حال اولورسه ، زورده بز نه اولوروز ؟ ...
بوالم فرصتلرندن اجتاب ایتمک لازمدر ... بویله یا عالی ...

زوروز آچی آچی جواب ویردی :
— الم ممزی صیقیور ... بو بک طبیعیدر ... سزک برکدرکز
بوقی که ... بالمکس ... سزک اوککزده کندمی طومغه چالیشه جفم ...
بولین اعتراض ایتدی :

— ایشته ینه مبالغه ، ینه سوء ظن ... بن شکایت ایتمه یورم ...
بن هیچ بر وقت شکایت ایتمدم ... واکر بوکون سکا معقول
اولقلنکی وکندکه باققلنکی رجا ایدیورسه م . بوده محبتدندر .
چوجوقلرکی ده دوشونمه لیسک ... ژرمه ن ، بوزواللی یاورمیجی ،
خراب وهلاک اولدی ... بر ساعت آغلادی ، کندینه اخلامورله
بورتقال چیچکی ایچیردم ...

قلارانس وجدان عذابی حس ایدرک عرض معذرت ایتدی :
— اوت ، سیزی بو حالدن محافظه ایتملی ایدیم ... سزک اواده
اولدینکیزی اونومشدم ...

— شه سز ... اونومشک ...
— سزک حیاتکیزی آلت اوست ایدیورم ... اوککزه نه حزن ...

ایکی لرکی اوغلتک و قیزسنگ اوموزنده قیریشدیرر وانلری
تندینه قارشی چکر .
بر آن چکر ...
چکیلوب کیده چکمیدر ؟
او اسرار انکیز حضوری حس ایتمیورمی ؟ ...
برقرار سکوتی ایچنده ، بر لرلیله قونوشان اولو ایله دبری
سنه کیم کیرمه که جسارت ایدر ؟
فقط مجبول برقصانجلیق بولینی جکرلرندن ضبط ایدر .
خایر !
بوزنا اولماز ! ...

ارتق اوتنه کی کیتسون ، مزارینه کیتسون !
زوجه زوجی فتح ایتمشدر ، چوجققلر ایسه بالارینی تکرار
کچیرمشلردر ...
مادام قلارانس ژرمه نه یواشجه حق درکه :
— باباک براز خسته در ... قورقه ... کیت ، یالکزجه
کیت اوکا یواشجه صاریلده اوب ...

۹

کیجه ، زوروز بر ضربه حسیاه دوچار اولدی ، و اوبرکون
مرکتی تأخیره مجبور قالدی .
بولین ، یاغلتک باش اوچنده ، اونی بر آنه کی آوومغه
مالیشدی .

— دوقتوره نیچون اطاعت ایتمده که ؟ ... پیهروونک بو زبانی

« حمیدیه » قزو و ازوری نك مرهاسی در سعادتیه مواصاتی وسیله سیه

« حمیدیه » سوادیه

قهرمان رؤف بکه

محتج همتکدر او بیکیس جزیره لر .
 تخلیصه بر کوچک سفر غیرتک بتر .
 ایتدیگه سن شناور اجمار او رایتی
 بکلر باشکده رب رؤفک صیاتی .
 ای نا خدای محترم ، ای روح بی هراس ،
 ایلک اوکجه کیت مدلی بی دشمندن ایت خلاص .
 تاریخمزده واردر اونک باشقه قیمتی :
 زیرا مدلی بارباروسک جای نشاتی ،
 زیرا مدلی پیر بلند - اقتدارکک
 کهواره مبارکیدر . . قالماسین صاقین
 قورصانلرک ایادی ظلمنده سرنکون .
 هیسات اوت ملیکه دریای نیلکون
 قورصان ، شقی النده ، ادانی النده در .
 کیت هیکل خرافه یوناقیر ، ده ویر ،
 کیت دورمه . . سن وهیسی جسور آقاده اشلرک
 الله ذوالجلاله . امانت ، کیدک وارک ،
 تخلیص ایلک جزائر بحر سفیدی هب .
 بر ملنک امید قریب وبیسی هب
 اتمام رزمکزده ، بد عنزمکزده در .
 میلیونجه قلب درد والم ، روح منکسر
 چشمان انتظارچی دیکمش بوکون سزه . .
 هر مؤده ظفر ، بزه بایرام ، دوکون بزه . .
 بر ماتم عمیق و عومیه چالقسانان
 بیکیس ومضطرب وطن ، آزرده دل وطن
 شکرانکذار غیرتکنزدر . . بر اهتزاز
 اللره ایلیور سزه حقندن ظفر نیساز .
 سز هر زمان مظفر اولک . . هرکون آق دکز
 اولسون مسیره غلبات جدیده کز .

فائق عالی [الحان وطن]

ای بارباروسله طورغوده شایسته برخلف ،
 ای منخف هلاله بوکون هاله شرف ،
 سلطان سلیم اولک اولاد همتی ،
 ای حال پر فتورک امید سلامتی ،
 ای قره العیون تسلیمز السلام !
 بچاره قلب امتی ایدن ظلام
 برق مین جهد و جهادکله صیریلوب
 ایتمکده در برنده سرور ظفر هبوب .
 دنیا بکندی طویلرکک صوت رعیدی ،
 ایسین خدا غزای ظفر زای سعیدی
 اک شانلی اک فیضلی فتوحاته فاتحه .
 ای همت بلندینه الهام وسامحه
 حیران قالان بیکت ، داهابوکل ، مبارک اول . .
 برملنک رها یولیدر طوتدیفنک بو یول . .
 هم ملنک رها یولی هم کهکشانشان .
 ای پای عنمی ذروه تاریخه یاقلاشان
 آرسلان یوره کلی اوغلی بودور نشتنک ،
 پیشکده ایشته بارباروسک ، طورغودک بوتون
 تاریخچی چبه سوده تجیل و بهت ایدن
 شهرای احتفالی آچلمش مؤبدآ .
 تا قلبکاه دشمنه دوشون هر آتدیفنک
 مریمی آتشین . . . اوشه سایه بایراغک
 بر بر خجسته ذیلنه یوزسورسون آق دکز .
 سندن عدویه ضربه قطعه بکلرز .
 آفاق حرب و ضربه آتل مطمئن ، متین . .
 ای شیمدی آرقه منده بوتون ملک و ملنک
 اک حار امیدی ، قلبی و قلب تأتری
 تشییع ایدن ، دعالر ایدن قهرمان ، یورو
 مشکل ، کران وظیفه کی تسهیل ایدر خدا ،
 بر قطعه وطن دوریور باق وطنجدا . .

بکله دیکمز دونامنا

هیات! برده شیدی بوتون بی حضور و خواب ،
 مهجور و بی مدافعه ، مقهور اضطراب
 ساحلرک حیات تحملکدازی ،
 مائه مجزک آهوانین نیازی
 یوکسک سنکله سویله بو آذان غفله ...
 جوش ایت ، کوپور ، باغر .. بورخاوت ، بوزکله
 کلرسه برنتیجه ، وقطی ، ویک سریع ،
 آناری قارشیمزده دوران ماضی بیجیح
 اهون قالیز مصائب فردایه نسیه ...
 یوق یوق ، براولماز ، اولمایه چقدر کچن ، کلن .
 ماضیده هر نه اولسه قصور و کناهن ،
 سنک سن ، ای دکر ، ینه آنجی پناهنز ...
 اوسنده کورله بن غضب مادرا نه دن
 آغوش مادرا نه په هب التجا ایدن
 برکیسه سز چویق کچی بز .. نادم کناه ...
 چوق چکدک ، الویرر بوجزالی ، بوسیم سیاه
 وجدان عذابی الویرر ، ای قلم سقید
 بز سندن اولمادقه مددخواه و مستفید ،
 بز بیلدکه قدریکی ییلرجه نادمز
 عنوا ایت کوزل دکر ، بز عفو ایت بویوک دکر .

آرتق سوکنده بز بوسقو طک ، بویوقلفک ..
 بک اسکی آشنای معالیسی اولدینک
 آل بایراغک تموی چوق کچه دن ینه
 یالیزلی ، مائی خارلی ، یالیزلی سینه که
 ترسیم ایدر حماسه ، عائد نه لوحه لر!
 روحک بویا راغک ینه عکسیله هب کولر .

تمتال شان ملق ای دائماً امین ،
 هر دم مطاع و محترم بحار عالمک
 انکینلرنده کزدیره جک زرهلی قلمه لر ،
 آنجیق بیتر سزکله بو پیتنر بیجه لر ،
 آنجیق سزکله عودت ایدر ، مستقر اولور :
 عثایلیق غروری ، و آتی ایچون حضور .

فائق عالی

ای آق دکر ، کونئلی ، مزهر سواحلک ،
 انجیم فشان لیال بلند و مجلیک ،
 انفاس پر شیم بهارانی جاملاً
 بر نفعه امل کچی شفاف اسوب کلن
 روز کارلرک ، و هربری بر لانه هوی
 امواج نغمه کارک ، او علویت احتوا
 محور افقنرک و بوتون روح دلبرک
 ییلرجه ایتدی قلبی محرم درین درین
 بیک نغمه غرام ایله ، ای بحر آشنا
 الحان عشق و حس پتر آرتق ، بویوک بکا
 ماضی اولیل راز و خفادن کلن سک
 دستان پر مفاخر اجدادی سویله سین .
 ادوار شان ملق نقل ایت ، ترم ایت ،
 آتی به قارشلی حال حزیندن تالم ایت ،
 آکلات خیال و روحه کیمش زمانلری ،
 یاد ایت مدار فخرک اولان قهرمانلری .
 آکلات نه احتشام و شهامتله دائماً
 سینده موج اوروری لوی شفقتی .
 آکلات شومائی قشحتک اوسنده بارباروس ،
 طور غود ، قلیج ، بیاله کزرنک ، و باخصوص
 غوغا ، آقین زمانلری ، اعدایه منتظر ،
 شاهین باقلمریله سوزرنک ، خایر خایر
 قارتال نظر لرله ده لرنک افقنری ،
 دشمن سفاسنده کی دریا چوققلری
 آکلات نه حس ایدر ، نه یاپارلردی ؟ .. سویله آه ،
 آکلات فصل کچردی برر لرزه تسیاه
 افسرده روحلرندن اوشاشقین قوافلک .
 آکلات بویوک دونما کچرنک ، سواحلک
 جوشان اولان حیات حضور و سرورینی ،
 برملنک بحق و موفق غرورینی .
 آکلات فصل فیوض و غائمله سرتسر
 مشحون اولوب دوتوردی مظفر سفینه لر ،
 آکلات فصل بورایت بر نور و رافتک .
 آکلات فصل سریر بلند خلافتک
 ظل امان وامنه ایلردی جا بجا
 کسورلر التجاق ایله داورلر التجا .

[طنین]

سیاست زمان (فاریقاتوری)

حرب ایله صلح آره سنده

صلح - سز لاهی سراینه کیره میه چک سکز .
حرب - سزده بولوندیگنیز بردن طیشاری به چپه میه چق سکز .

آلمانیایمپراطوری

ایمپراطورک یونان خاصه آلابته دخول

یونان قرالی فرانسه به

نیازکار یونانی نه قودیانک سوکیلیسته معذرتی . برلین ده اوتنه کنک
یالکز اوموزندن اوبدم .

اوروپا ترکیابه

اوت، قلمه لریکزی آله چق سکز، فقط آرتق، اه عشقه اوسل اوطوریکیز .

صحی حوری قورسه لری

پارس سیم آتاده میسندن دیلومه لی

مادام فر دیناند

بک اوغلنده ساقه چیمماز زوغنده قالیوروسی
نازه سی آرقه سنده سینپوس اوغلی ابارخانک

برنجی قاتنده

شهر سزک کبار نسوان

عالی آره سنده بیوک براسم

قزاقش اولان مشهور

قورسه تیر مادام فر دیناند

پارس سیاحتندن عودت

ایله خاعلره مخصوص بیوک

بر چشید و غایت مکمل

اشیای تخافیه و خصوصیه

اسوچ دریسندن اعلا

نورسه لر ، بیفانه بیر چاشورقلر ، تریقودن

کرلکلر و کولکلر کتیرمش اولدیفنی بالموم

شتریلریله محترم خاعلره اعلان ایله . مادام

فر دیناندک عملیاتخانه سی بر دغه زیارت ایلمی

موم خاعلره توصیه اولتور .

دویج لوانت لینی

هامبورغ

سیر وسفان تفرقه سی

۱۳۲۹ سنه سی شهر ایلولک ۲۳ نجی

کونندن اعتباراً

حیدر پاشاده انتظار ای دینلر :

۱ پیرغوس ، هامبورغ و بره مدن ۲۶-۲۷ ایلولده

۲ پارتاسوس ، آنورسدن ۲-۳ ؛ تهرین ایلولده

استانبوله مواصلت ای دینلر :

۳ طینوس ، هامبورغدن ۱۷ ایلولده

۴ اوده سا ، آنورسدن ۱۷

۵ آناتولیا ، آمدن و بورودون ۲۱ ایلولده

استانبوله انتظار ای دینلر

۶ پیرغوس ، هامبورغ و بره مدن ۲۶-۲۷

ایلولده سولیا ، قلاص و ابراشیه حرکت ایده جکدر .

۷ سرفوس ، هامبورغدن ۲۸-۳۰ ایلولده

سامسون ، آزده ، طریزون ، نوووروسیک

و باطومه حرکت ایده جکدر .

۸ پارتاسوس ، آنورسدن ۳-۴ ؛ تهرین اولنده

بورغاز ، وارنه و اوده سایه حرکت ایده جکدر .

استانبولدن غودت سفرلی :

۹ اژینا ، ۲۵-۲۶ ایلولده . مالطه و هامبورغه

حرکت ایده جکدر .

فضله معلومات آلی ایستیانلر :

Direction de la Deutsche Levante-Lin

Levantehaus, Deventerth 20, Hambour

et

Levante-Kontor G. m. b. H.,

Tchinli Rihtim Han, 4me Etage, Galata

Comptoir Levant, et Méditerranée,

Société Anonyme,

P. A. Van Es & Co. Rotterdam.

دویچه اوریانت بانق اکسین کهزل شافت

سرمايه سی ۲.۰۰۰.۰۰۰ فراتقدر

درسدنر بانق، شاف هاوون شربانق وراين ابه المانيا ملي بانکه لری طرفندن کفاد ایلمکدر .

سراکزی : برلین ، شهبه لری : هامبورغ ، استانبول ، برسه ، مرسین ، آتیه ، دده آتاج ،

ادرنه ، حلب ، اسکندریه ، قاهره منصوره ، مینه ، طنطه ، طنجه ، قازابلانقه .

غلطه ده شهبه سی : و بوده سرقاغنده آغویان خاننده

استانبوله : اوروزدی بق تجارتخانه سی قارشوسنده (جرمانیا) خاننده

امته ده بوسی : استانبوله سرکه جیده کوریل خاننده

بک اوغلی شهبه سی : جاده کبیده یانی بیراخانه سی قارشوسنده ۱۰۷ نومورده

قاضی کوی شهبه سی : واپور اسکله سی قارشوسنده

هر کون وزنه ساعت ۹ دن ۴ ددر و نه کونلری ۱ دن ۱ قدر آچیدر

تصرف صندیقی

دویچه اوریانت بانق و دیبه بول ایدر . ومودعله بوزده ۳۱ فانیس و بربر .

۲۰۰ لیرادن دون مبالغ هر آن اخذ اون ییلور

مبلغ ضروری تجاویز ایدن مأخوذات آنجی اولبه معلومات و برمکه ایفا اولتور . شوبه که :

۱ لیرابه قدر مبالغ ایچون ۳ کونور . ۱۰۰ لیرایی متجاویز مبالغ ایچون ۳۰ کون اول اشعار اولتور .

بورسه معاملاتنی

دویچه اوریانت بانکه سی کرک استانبول پیاسه سنده کرکه اجنئی پیاسه لرنده بک زیاده

مساعد شرائطه اسهام میایمه و فروخته اشتغال ایدر . بانکه تک وساطتیه میایمه قلتان اسهام ایچون

برسه محافظه رسومی آلتاز . قره دی فونسیه اژیبیه نجویلاتی بدل اسلیسی تأدیسه قارشو

سینورطه ایدر و آنلری پیاسه راجئی اوژره اعطای ایله .

استانبول شهبه سنده غایت مساعد شرائطه هر درلو امنیتی حائر سیف « نام قاصدر ایجار ایدر .

بالوه قالمیج لری

نیچشنبه کونندن بازار ایرتسی کونی صباحنه قدر تشریف بیوره جق

ذاتلره مخصوص اوطنه و پانسویون فیثاتی ۵۰ غروشدر .

سینه ماطوغراف و قولسر مجاناً .

بالوه په کیدیکز .

BIERE BOMONTI

الك نفیس ولذیذ بوموتی بیره سی

فرنی کوننده کی قاربته ده هر کون ۱۰۸۰۰۰۰۰ لیره تیره واردتور

دله حرارت ولذیذ و لذیذ و لذیذ و لذیذ

Servet-i Fünûn'un İlan ve Reklam Sayfalarından Birisi

دوچچه بانق

DEUTSCHE BANK

برلین * تاریخ تاسیس ۱۸۷۰

تماماً تأدیة ایدینس سرمایه سی ۲۰۰.۰۰۰.۰۰۰ مارک
۱۹۱۰ غایه سنده احتیاط ۱۰۷.۷۸۱.۷۶۳

حسب تنوع توزیعاتی ۱۸۸۹-۱۹۰۳ یوزده ۱۱

۱۲ ۱۹۰۴-۱۹۰۸ ۱۹۰۹-۱۹۱۰

شعبان: برهم ، بروکل ، درسدن ، فرانکفورت

(من ارزنده) ، هامبورگ ، لایپزیگ ، مونیخ .

نورنبرگ ، ویسبادن .

در سعادت شعبه سی

مرکز عمومی: شلغه: ویویدا سوغا غنده

اناطولی عالی دمبرولی شرکتک بولنده بی ۲۵-۲۷

نوسرولی اینی .

استانبول اجته لئی: عمراندی کتبخانه سی

سوغا غنده باسه جیان خانی .

وزنه مدملاتی: آلا فراننه ساعت ۹،۵ الی ۴

چمه کورنری: ۱۵۹،۵

دوچچه بانق در سعادت شعبه سی: بانقله معاملات

سرافیه در عهده ایدر .

حساب جاری کنادی .

معین وعده و وعده سز نودبیت .

تأینات مقابله حساب جاری به محسوبا

نویشتات: پولیچه وستنات استونطوسی .

بانقله سرافیه کز مهته داخلی واجتیه اوزوب

بنک و پولیچه لرخذ واعطاسی .

هر ممکنه کز سرافیه کز مهته اوزوبه حواله .

نامه لرخذ اعتبار مالی و تجاری مکتوب لری ، تحریراً

و قماران: تأدیات امر لری اعطاسی .

بانقله حاکم اوزوبه کشیده ایدیله بک غادی

و پاروانق تأمین لری حواله نامه لری تحصیل واستیفاس

سیارش و جلب ایدیله بک اشای تجاریه

مقابل اوراق تأمین لری قره دی کشادی .

عوله سندنانه قارشونق اقراشات .

تخل واجتیه بورس لری بده سهام و تحویلات

تبع و شراسی .

اسهام و تحویلاتک محافظه سی .

دوچچه بانق در سعادت شعبه سی بروجه آن

شرکتک کز قوبون ماملاتی در عهده ایتشدر .

اناطولی عالی دمبرولی شرکتک ، سلانیک

مستقر عالی دمبرولی شرکتک ، بتلند دمبرولی

شرکت شعبه سی ، حیدر پاشا ، لندن شرکتک ،

مسین - طرسوس - ایضه شمشور قوشه سی

ORIGINAL OTTO MOTOREN

قولونیا ده اوتو - دوتر هر نوع موتور فابریقه سی

آورو بانک الی مهم

قوه محرکه فابریقه سی

سو طوبه لی بترول و غاز موتور لری

در سعادت و کیلی

الکاتب خاتنه

شفاس

عمودی موتور

شفاس

GASMOTOREN FABRIK DEUTZ

قصابیان اجراء دبرولی

در سعادت - بانقله قوسی

هر درلو اجزای طیه - مستحضرات اسپنجیاریه - مستحضرات عطریه - طی
شروبلر - بانق باغلی - هر درلو درجه حرارتلر - نو ایجاد لاستیک
و بایسز قاصیق باغلی - نو ایجاد جوجیق سرد شیشه لری

Maison de Droguerie

V. KASSAPIAN & FILS

Stamboul - Baghtché-Kapou.

ولسان قضایان اقدینک اجزا ده بوسنده بالخاصه عمال ایتیر لرفن و ترکیه لی سود
درجه سی و اجزا خانه لره مخصوص هر نوع حام آلتره هر نوع اجزای طیه و کیمویه
و بانقله انگلیز ، فرانسیز و ایتالیان مستحضرات طیه سی و هر نوع ملزومه جراحیه
و طیه و اعلا دیش توز لری پولنور . اجزا ده بوسنده خاتمه لرده و یولیکلرده قولاندق
اوزره ارفاق اجزا چکمه لری دخی واردر .

طهره دن ارزو ایدنلر دوغریجه اجزا ده بوسنه مراجعت ایتیلدر .

مکتوب ابله وقوعبولان سبارشانه و یاخورد فیات سؤالریته در حال جواب و بریلر .

Servet-i Fünûn'un İlan ve Reklam Sayfalarından Bir Diğeri

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ